ALDOUS
HUXLEY

SURÎSUL GIOCONDEI

Collected Works Aldous Huxley

The Rest Cure din vol. BRIEF CANDLES-1957
The Cloxtons / prima apariţie 1930
The Gioconda Smile 1 din vol. MORTAL COUS-1958
The Llâotson Banquet/ prima apariţie 1922
Little Mexican
Fard d. n vol. LITTLE MEXICAN-1959
The Portrait prima apariţie 1924
Young Archimedes
The Booleshop} din vol. LIMBO – 1962
prima apariţie 1920
Iwo or Three Grâces) din vol. TWO OR. THREE
Holf-Holidoy GRACES – 1963
The Monocle primo apariţie 1926
Fairy Godmother

Copyright by Chotto & Windus London
A I ci o u’s Huxley
S u r! s u I GioGondei
Traducere şi prefaţa de MARGARETA BĂRBUŢĂ

Editura pentru Literatură Universală
Bucureşti – 1966
Coperta de V. Socoliuc

PREFAŢĂ

Vasta opera pe care Aldous Huxley a lăsat-o la moartea sa recentă – 1963 – poartă semnul unei personalităţi proteice, cu o uluitoare capacitate de diversificare a preocupărilor, sfâfiată de contradicţii fundamentale, dar în acelaşi timp, unitară şi *consecventă în tendinţele sale esenţiale, înanifestate de-a lungul anilor.*

Caracterul paradoxal al personalităţii lui Huxley a fost astfel definit de Jocelyn Brookex, unul dintre cercetătorii operei sale: *„un intelectual cu o profundă neîncredere în intelect, un senzualist cu un dezgust înnăscut pentru trup, un om religios prin natură, care rămâne un raţionalist impénitent”. Contradicţiile personalităţii ţi opétei lui Huxley sunt însă departe de a se opri aici. În bună măsură ele sunt fructul unei epoci pline de contraste, de răsturnări* şi *prefaceri, o epocă zguduită de două războaie mondiale, de naşterea unei lumi noi şi de zvârcolirile agonizante ale lumii vechi. Pe planul acesta, opera lui Huxley exprima starea de spirit a unei bune părţi a intelectualităţii burgheze, dezorientată* şi *chitind cu aviditate un punct de sprijin în universul mobil din jurul ei. De altfel, cele mai valoroase pagini ale bogatei opere huxieyene sunt tocmai acelea în care scriitorul a căutat să surprindă, cu exactitatea ştiinţifică a unui cercetător,*

atmosfera specifică a vremii sale, mişcările sufleteşti şi reacţiile la evenimente ale oamenilor din preajmă. Când însă a încercat să pătrundă în adâncul lucrurilor, căutând cauzele răului şi *remediile sale a eşuat în neputinţă. Instrumentele de cercetare ale scriitorului devenit filosof* şi *sociolog s-au dovedit insuficiente. În loc să-şi*

1 Jocelyn Brooke, *Aldous Huxley*, Longmans Green ôc Co London, 1054.

*perfecţioneze instrumentele,<sii-şi reconsidere poziţia de plecare dobândind un unghi de vedere mai adecvat fenomenului cercetat, el s-a afundat în vârtejul confuziilor şi, înlocuind cercetarea ştiinţifi*că cu *extazul mistic, a lunecat în impas. Debutând în literatură sub semnul realismului, în spiritul tradiţiei satirice a lui Swift, Sterne* şi *Butler, Huxley a evoluat sub imperiul crescând al concepţiilor sale mistice, ajungând în cele din urmă la totală derută.*

*

Anglia în care a crescut şi s-a maturizat Huxley trecea prin prefaceri economice şi *sociale care şi-au pus o amprentă vizibilă asupra vieţii spirituale a epocii. Era o Anglie slăbită din punct de vedere economic, o Anglie a cărei supremaţie mondială pe plan industrial încetase, aţa cum încetase rolul său de „bancher al lumii"; o Anglie care trecuse, în pragul secolului, prin proba războiului cu Burii, probă de foc a puterii aparent inebranlabile a imperiului; o Anglie în care, sub influenţa evenimentelor politice, a dezvoltării relaţiilor sociale* şi *a evoluţiei ştiinţifice, credinţa în temeliile de nezdruncinat ale statului* şi *instituţiilor sale – constituţia, biserica, familia – începuse să se clatine. Totul era pus sub semnul îndoielii. Conformismul epocii victoriene dăduse naştere unei reacţii, care supunea la o verificare severă toate adevărurile aparent eterne, moştenite de la înaintaşi.*

Primul război mondial şi *urmările sale – crizele economice, crefterea şomajului, sentimentul general de dezamăgire faţă de promisiunile antebelice rămase neîndeplinite, teama generală de un nou război* şi *teamă burgheziei în faţa crefterii mişcării muncitoreşti mondiale, întinderea fascismului – iată câteva clemente esenţiale care şi-au spus cuvântul în formarea spirituală a generaţiei contemporane cu Huxley* şi *a lui Huxley însufi. Datele personale ale biografiei lui Huxley ca* şi *influenţele multiple exercitate asupra lui de literatură* şi *curentele filosofice ale vremii, între care intuiţionismul lui Bergson* şi *freudismul, constituie de asemenea factori de seamă în determinarea profilului său spiritual.*

Aidons Leonard Huxley s-a născut în 1894 la Codalming, în Surrey, dintr-o familie de intelectuali, celebră prin (Uiaţimic şi *ramificaţii. Bunicul său a fost ilustrul savant naturalist Thomas Henry Huxley; tatăl său Leonard Huxley era profesor de limba greacă* şi *directorul revistei „*Corahill Magazine*”, mama sa era nepoata scriitorului Matthew Arnold. După moartea timpurie a mamei sale, el a fost crescut de o matufă din aceeaşi ramură a familiei, scriitoarea liberală Humphry Ward Este fratele lui Julian Huxley, biolog şi eseist cunoscut, laureat al premiului Nobel.*

Cu asemenea antecedente şi incidenţe familiale, nu e de mirare că finirul Aldous şi-a format de timpuriu o cultură solidă şi a manifestat

5

O *înclinaţie permanentă spre cercetarea ftjinfl fiică. A studiat la Eton* şi *la Ballial Collège – Oxford fi, terminând studiile, a fost un timp profesor la Eton, după care s-a dedicat literaturii. O boală gravă de ochi contractată la 16 ani l-a orbit aproape total vieme de un an* şi *jumătate, lăsându-i după aceea o mare defecţiune a vederii de care a suferit până târziu, când a început să practice exerciţiile*

pentru orbi ale doctorului Bates perfecţionate de discipolii acestuia (vezi The Art of Seeing *„Arta de a vedea9 – în care Huxley expune întreaga sa experienţă în acest domeniu sub forma unui studiu de psihologie vizuală). Aceasta l-a împiedicat de altfel să practice medicină pentru care se pregătise. Şi dacă am folosi metoda să proprie în stabilirea relaţiilor dintre biologic* şi *spiritual*

— Metodă pe care a întrebuinţat-o în eseurile despre Baudelaire şi *Pascal, în volumul publicat sub titlul* Do what You wiU *(JFĂ ce vrei*) – am fi înclinaţi să credem că această infirmitate a avut partea ei de influenţă în cristalizarea atitudinii făß de viaţă* şi *de oameni a scriitorului.*

Atmosfera literară în care a debutat Ilex Xèy purta semnele dezagregării spirituale a lumii burgheze.

Primii scriitori englezi de orientare realist-critică ai secolului al XX-lea

— John Galswortby şi *H.G. Wells între alţii – semnalau în romane de factură foarte diferită, de la pictură de moravuri la hiperbola fantastică, contradicţiile* şi *inadvertenţele societăţii capitaliste. Haosul civilizaţiei burgheze fusese pus în lumină încă în primele romane ale lui D.H. Lawrence* The White Peacock, Sons and Lovers, The Rainbow *(„Păunul alb*, „Fii şi amanţi*, „Curcubeul"), care lua poziţie faţă de efectul de dezumanizare, de anihilare a personalităţii umane în condiţiile industrializării* şi *tehnicismului, pledind pentru instaurarea forţei vitale, revivificatoare, a instinctului sexual (sub influenţa lui Freud), James Joyce publicase primele povestiri sub titlul* Cei din Dublin şi *romanul* Portretul artistului în tinereţe şi *pregătea marca odisee modernă a burghezului Bloom* (Ulysse). *În Franţa, Proust era în plină* Căutare a timpului pierdut *cu ajutorul „fluxului conştiinfei*; în Italia, Pirandello urmărea consecvent operaţia de dezintegrare a personalităţii sub imperiul*

relativismului, căutând felurit adevărul sub jocul aparenţelor. T.S. Eliot îşi publicase primele versuri negativiste afirmând un pesimism total şi *dezolant. G.B. Shaw* îşi *continua seria pieselor de critică virulentă la adresa orânduirii* şi *instituţiilor burgheze, în numele umanismului.*

În această ambianţă spirituală complexă şi *contradictorie, ale cărei influenţe pot fi uşor detectate în opera sa, Aldous Huxley apare ca un exponent tipic al acelei tinere generaţii de intelectuali burghezi, dezorientaţi de pierderea idealurilor secolului al XIX-lea, îl de zguduirea provocată de primul război mondial, afa-numita „generaţie pierdută. Războiul a lăsat urme adânci în conştiinţa lui Huxley, dând impresia unei răsturnări şi prăbuşiri totale a ordinii existente a lucrurilor, a pierderii tradiţiilor, credinţelor, valorilor spirituale. Lumea i se pare tânărului Huxley un carusel – după cum spune în poemul în proză cu acest titlu – din care nu poate sări, pentru că se învârteşte prea repede.*

Atitudinea antirăzboinică va rămâne, de altfel, una din trăsăturile constante ale personalităţii lui Huxley, ea manifestându-se de-a lungul anilor fie sub forma unor teorii pacifiste mai mult sau mai puţin închegate, de o eficienţă mai mult decât discutabilă însă, fie sub forma unor acţiuni concrete ale scriitorului în cadrul mişcării mondiale de apărare a păcii.

Duşman al gesturilor patetice şi al pozelor romantice convenţionale, Huxley adoptă la început atitudinea ironică-zeflemistă sub care îşi ascunde tulburarea. Prima fază a creaţiei sale se desfăşoară sub semnul scepticismului şi al unei ironii necruţătoare, care ajunge până la cinism. În această perioadă Huxley a scris cele mai bune pagini ale literaturii sale, pagini de observaţie lucidă şi acidă, în care gustul pentru exactitatea ştiinţifică se împleteşte cu daruri de poet şi mai ales de umorist, pe linia celor mai bune

tradiţii ale literaturii satirice engleze din secolele al XVIII-lea şi al XIX-lea.

A debutat cu un volumaş de versuri The Burning Wheel (*„Roata în flăcări" – Oxford 1916*) *în care se simte influenţa simboliştilor francezi, cont imund cu un alt volum de versuri în 1918* The Defeat of Youth and other Poems (*Jnfrângerea tinereţii şi alte poeme"*). *Alte volume de versuri* Leda *în 1920 şi* The Cicadas and other Poems (*„Greierii şi alte poeme"*) *în 1931 încheie cariera de poet a lui Huxley, caracterizată printr-un conţinut satiric şi epigramatic.*

Primele culegeri de nuvele, Limbo, *publicată în 1920, şi* Mortal Coils (*„Lanţuri mortale"*) *în 1922, dezvăluie capacitatea inventivă a lui Huxley, îndeosebi pe linia comică, şi darul său de observator lucid al realităţii.*

Crome Yeuow (*„Galben de Crom"*) *apărut în 1921 deschide seria romanelor lui Huxley în genul romanului „de conversaţie", în care intriga se pierde sub bogăţia dialogurilor, adevărate dezbateri de idei, întrerupte de lungi digresiuni, constând aici din incursiuni în trecutul familiei Winbush, proprietara castelului Crome, în care se petrece acţiunea. Roman de tinereţe,* Crome Yellow *prefigurează viitoarele romane şi scrieri ale lui Huxley, atât prin personajele sale, aparţinând aristocraţiei intelectuale, şi marii burgheză, cât şi prin temele dezbaterilor, pe care le vom întâlni ulterior dezvoltate, în diferite variante, în multe opere.*

Romanele următoare – Amic Hay (*J>ans grotesc"*) *în 1923,* Those Barren Leaves (*„Frunzele acelea golaşe"*) *1924 şi celebrul* Point Counter Point

(*„Contrapunct91*) *1927 – 1928 continui seria începută cu* Crame Yetlow, *de comentare a fenomenelor şi problemelor epocii de pe poziţia ironic* critică a unui sceptic bântuit de nelinişti. Ceea ce fusese doar schiţat în primul roman, începe să capete contur precis, atât în ce*

*priveşte darurile lui Huxley de observator precis al realităţii, cât şi limitele sale, prove** *tund din interpretarea eronată a sensurilor sociale.*

În aceşti ani Huxley a desfăşurat şi o bogată activitate de eseist, dăruindu-se cu o egală pasiune studiilor de estetică, filosofie, sociologie, religjie. Reţin atenţia culegerile publicate sub titlul Proper Studies (*1927*) *şi* Do what you will (*1929*).

Însemnările din călătoriile pe care le întreprinde în acest timp Along the Road („Pe *drum*") *1925*, Jesting Pilate (*J>ilat glumind*") *1926*, Beyond the Mexique Bay („*Dincolo de Golful Mexic**) *1934 exprimă, odată cu lărgirea enciclopedică a orizontului cunoştinţelor sale, şi procesul de cristalizare a unor opinii şi concepţii.*

Tot în această primă perioadă încearcă să scrie şi teatru, dar fără mare succes.

Faza a doua a activităţii sale poartă amprenta unor preocupări mai susţinute pentru problemele politice şi filosofice. Atitudinea scepticcontemplativă se colorează cu nuanţe didactice şi profetice, pe măsuri ce Huxley crede că a găsit remediile relelor sociale şi morale constatate, în romane subiectul e din ce în ce mai mult un pretext pentru expunerea propriilor teorii cu privire la prezentul şi viitorul omenirii, sau dispare aproape cu totul sub masă divagaţiilor sociologic-filozofice. Viziunea asupra lumii e din ce în ce mai sumbră, mai lipsită de perspectivă. Remediile pe care Huxley le preconizează sunt rodul unor concepţii idealistsubiectiviste. Scriitorul se apropie treptat de mistica orientală.

Din această perioadă reţinem cunoscutul roman fantastico-satiric Brave New World (*Mândră lume nouă**), *publicat în 1932, în care omenirea viitorului apare sub forma unui mecanism perfect organizat din punct de vedere tehnic şi biologic, dar lipsită de cele mai elementare sentimente umane – precum şi* Eyeless în Gaza

(*„Orb în Gaza*”), *în care Huxley îşi expune pentru prima dată ideile cu privire la mijloacele de realizare a unei păci generale, pe calea autoperfecţionării individului.*

Numeroase articole cu caracter pacifist publicate în acest interval aduc argumente în acelaşi sens.

Chiar după trecerea sa în America şi stabilirea în California, primul roman publicat cu titlul After Many a Summer Dies the Swan (*„După mulţi ani lebăda moare”*) – *1939 – conţine, în digresiunile sale numeroase, noi argumente pentru desăvârşirea morală a omului, ca o condiţie fundamentală a desivârşirii societăţii, de data aceasta de pe o poziţie predominant n*: *is*: *ic*: *i. Este de ah fel romanul care marchează începutul celei de a treia faze a evoluţiei lui Huxley, fază dominată de concepţii mistice, de tendinţe evazioniste, de căutarea drumului spre comunicarea directă cu divinitatea, spre eliberarea de „eu”.*

În Time must Have a Stop (*„Timpul trebuie să se oprească”*) *scris în 1944 – 1945, tendinţa spre speculaţia abstractă, intelectualistă, în descrierea pwccselor mintale ale unui om mort fi pledoaria spre asceză spirituală, copleşesc elementele de realism care amintesc de primele opere ale scriitorului.*

Opere cu caracter istoric-religios, că The Grey Eminence (*„Eminenţa cenuşie” – în 1941 – biografia părintelui Joseph, colaborator al cardinalului Richelieu*) *şi* The Devais of Loudun (*JHavolii din Loudun” – 1952 – un studiu ciudat de teologie aplicată, asupra unui caz de posesiune demonică din secolul al XVII-lea*), *mărturisesc încercările lui Huxley de a găsi, pentru orientarea sa, puncte de sprijin în trecutul îndepărtat. Aceste încercări se concentrează în lucrarea intitulată* The Perennial Philosophy (*„Filosofia veşnică” – 1945*), *o cuprinzătoare antologie, bogat comentată, a scrierilor mistice apărute de-a lungul veacurilor, cu scopul găsirii unui „suprem*

numitor comun”, a urnii sistem filosofic, care să includă şi să depăşească toate diferitele metode prin care oamenii au încercat de-a lungul istoriei să ajungă la o comunicare directă cu dumnezeirea. Condusă cu scrupulozitate ştiinţifică în ceea ce priveşte exactitatea documentului, cercetarea în concepţia ei dominantă eşuează în confuzie.

Obsedat de teama unui nou război, în care armele atomice, bacteriologice, chimice ar duce la distrugerea totală a omenirii, Huxley *publică în 1949 romanul* Ape and Essence (, *Maimuţa şi esenţa”), o viziune apocaliptică a unei omeniri redusă la starea de primitivism a unor triburi răzleţe, de monştri degeneraţi, şi totodată o pledoarie pentru detaşarea individului de tot ceea ce constituie esenţa temporală a eului, pentru ieşirea din timp, din viaţa reală, din orice relaţie umană, în vederea comunicării cu veşnicia, cu divinitatea. Pe aceeaşi linie de alternanţa a sarcasmului crud cu pledoaria mistici se înscriu ultimele opere ale lui Huxley, romane şi eseuri, dintre care amintim*: The Genius and the Goddess (*„Geniul şi Zeiţaf – 1955 – satirizare a moravurilor intelectualităţii americane, a lumii savanţilor atomişti, ajungând la aceleaşi concluzii pesimiste cu privire la natura umană*); Heaven and Hell (*„Cerul şi iadul”) 1956,* Adonis and die Alphabet (*„Adonis şi alfabetul”*). The Doors of Perception (*„Porţile percepţiunii*) *apărut în 1954, constituie un fel de punct culminant al cercetărilor lui Huxley în direcţia extazului mistic. Pierzându-şi speranţa de a realiza comunicarea cu veşnicia pe cale naturală, Huxley ajunge să facă experienţe cu diferite stupefiante, dintre care mescalina i se pare cel mai eficace în stimularea glandelor suprarenale, considerate de* Huxley *drept centru al stărilor extatice. Iată cea mai absurdă fi paradoxală încheiere a unei activităţi de cercetare fi acumulare ştiinţifică îndreptată însă nu spre realitate, ci în afara acesteia.*

Island (*„Insula”*), *ultima utopie scrisă înainte de*

moarte – în 1962 – repetă de fapt cu vigoare reînnoită strigătul de alarmă al lui Huxley faţă de pericolul unei catastrofe nucleare, pe care l-am întâlnit fi în alte lucrări ale sale.

Chiar şi după această simplă trecere în revistă a operelor principale lăsate de Aldous Huxley ne putem da seama cât de insuficientă este caracterizarea citată asupra naturii paradoxale a scriitorului.

Încă din primele opere publicate, Huxley manifestă o deosebită predilecţie pentru anumite teme fi tipuri umane, care cu timpul vor deveni motive fundamentale ale creaţiei sale, circulând cu diferite variante în mai multe lucrări. Le întâlnim schiţate în Crome Yellow, *ca şi în primele culegeri de nuvele fi în eseuri.*

În Crome Yellow (*traducerea „Galben de Crom" redă foarte incomplet savoarea de calambur a titlului original, deoarece Crome este fi numele castelului în care are loc întâlnirea prietenească a personajelor romanului*), *eroul principal este Denis Stone, un tânăr scriitor la începutul carierei sale, alter-ego al lui Huxley însuşi la vârsta scrierii romanului şi prefigurare a altor eroi-scriitori, romancieri sau altă dată sociologi, prin care Huxley îşi va marca adesea prezenţa în mijlocul personajelor sale. Denis este un tip de intelectual timid, bântuit de nelinişti fi îndoieli cu privire la creaţia lui, sfâşiat lăuntric de conflictul între pasiunea pentru frumoasă Anne fi neputinţa de a se manifesta liber şi neinhibat de complexe, ca Ivor, tânărul frumos şi sportiv pe care îl invidiază. Lumea romanului este lumea aristocraţiei şi a burgheziei intelectuale, pe care o vom întâlni fi mai târziu, o lume înclinată spre glorificarea trecutului nobil şi spre deprecierea prezentului tulbure, privit cu scepticismul şi indiferenţa devenite dominante ale stării de spirit după primul război mondial.*

„Detaşamentele negre fi cafenii (ale poliţiei →. n.)

hărţuiesc Irlanda)". fasciştii semeţi îşi măcelăresc compatrioţii săraci: toate acestea ni se par fireşti. De la război încoace nimic nu ne mai miră" – spune Scogan, raâsouneur-wJ *romanului. Prin gura acestuia, Huxley* îşi *exprimă şi îndoieli cu privire la capacitatea raţiunii de a învinge instinctul („E umilitor să te gândeşti dt de neputincioasă este raţiunea pură"), şi speranţa vagă că odată fi odată, prin unirea oamenilor inteligenţi, puterea va intra în mina acestora, creându-se aţa-numitul Guvern al Raţiunii.*

*Pornind de la o interpretare fantezistă a stadiului postbelic al societăţii, Scogan face prevestiri d*ez *viitor, prefigurând astfel lumea depersonalizată din* Brave New World: *„... o generaţie impersonală va înlocui sistemul hidos al naturii. În vaste incubatoare ale statului, rânduri peste rânduri de sticle gravide vor furniza lumii populaţia de care are nevoie. Sistemul familiei va dispărea; societatea, subminată chiar de la bază, va trebui să-şi găsească temelii noi, iar Eros, frumos în libertatea să iresponsabila, va zbura ca un fluture sprinţar din floare în floare".*

Până una alta însă, Eros face ravagii în lumea personajelor huxieyene. Puse în circulaţie prin teoria freudistă a subconştientului şi a instinctului sexual considerat de Freud drept sursă principală a energiei creatoare, problemele sexuale deveniseră subiect de discuţie liberă în unele romane ale lui ÎL G. Wells fi obiect principal în romanele lui D.H. Lawrence, întâmpinate la apariţie cu imense scandaluri. Istoria a restabilit locul lui Lawrence în literatura contemporană, apreciindu-i meritele reale în cruciadă purtată împotriva puritanismului, ca şi *calităţile sale literare evidente. Lawrence a grefit însă profund atunci când acuzând civilizaţia capitalistă, a luat criza acesteia drept criză a omenirii în general şi când a încercat să preconizeze în*

locul „civilizaţiei mecanice” întoarcerea la libertatea personalităţii, la manifestarea liberă, primară, a instinctelor.

*Antimafinismul şi antiintelectualismul lui Lawrence, prec*um şi *preocuparea acestuia pentru relaţiile sexuale libere, pentru redobândirea libertăţii naturale a fiinţei umane au fost preluate de Aldous Huxley şi dezvoltate în mai multe lucrări.*

Erau de altfel idei ale epocii şi nu e de mirare că Huxley le-a reflectat în opera sa. Piesa RUR *de Karel Čapek, în care scriitorul ceh prevestefte ravagiile dezvoltării tehnice fi salvarea neamului omenesc de la pieire prin redescoperirea sentimentului dragostei apăruse în 1920, ca un reflex al aceleiaşi concepţii.*

Purtătorul de cuvânt al ideilor lui Huxley despre caracterul monstruos al civilizaţiei mecanice, ucigătoare a personalităţii umane este Marc Rampoon, pictorul din Contrapunct *în care mulţi contemporani l-au văzut chiar pe D.H. Lawrence.*

Om al epocii şi al mediului său, fidel studiilor de biologie întreprinse în tinereţe fi continuate, Huxley a manifestat un interes pentru discuţia eliberată de prejudecăţi asupra problemelor sexului. Dar păstjând în el evidente reticenţe puritane el a complicat totdeauna *lucrurile, osçilând între manifestarea liberi a instinctului na*tural şi *refulările provenite dint) – o sete nepotolită de puritate şi spiritualitate. De aici lanţul eroilor săi chinuiţi, zbătându-se între dorinţa fizică şi asceza spirituală, între instinct şi raţiune, între dragostea carnali pe care o abhoră şi cea spirituală pe care nu o pot realiza în absolut.*

— Primul din seria acestor eroi este Guy Lambourne din nuvela Happâly ever After *(„Şi-au trăit fericiţi mereu după aceea”) publicată în prima culegere. Scenă din grădina luminată de lună, în care Guy, împins de dorinţă; o sărută pe Marjoric, retrăgându-se apoi imediat, chinuit de*

remuşcări pentru gestul josnic, profanator pe care-l comisese, prefigurează o scenă asemănătoare, cu uw%ari catastrofale, din romanul Orb în Gaza. *Măcinat de chinuri din pricina dorinţei fizice care-l stăpâneşte în prezenţa iubitei sale logodnice Joan şi pe care nu şi-o poate domina întotdeauna, Brian cedează la un moment dat ispitei şi o sărută. Plăcerea sărutului este însă întunecată de dezgustul pentru propria sa slăbiciune, sentimentul vinovăţiei este atât de puternic, încât se autopedepseşte trăind departe de Joan, şi făcând zilnic kilometri întregi şi eforturi fizice epuizante pentru a-şi smulge din trup dorinţa. Descoperind că ceea ce el respectase mai mult decât orice pe lume fusese pângărit de cel mai bun prieten al lui, Brian se sinucide. Tot un fel de sinucidere poate fi socotită şi hotărârea lui Calamy, îndrăgostitul din* Those Barren Leaves, *de a se retrage în vârf de munte pentru a practica ascetismul, şi a rezolva astfel dilema sex-spirit din care*.mu *putea ieşi. Theodore Gumbril, eroul romanului precedent* Antic Hay (*J*) *ans grotesc*") *avusese aceeaşi atitudine de dezgust faţă de sexualitate, dar izbutise să-şi impună o acceptare filosofică indiferentă, ca în faţa unui rău inevitabil. Sălbaticul John din* Brave New World, *care se exprimă în versuri de Shakespeare, îşi aplică pedepse corporale de o crudă violenţă, demne de cei mai fanatici adepţi ai ascetismului, pentru a-şi elimina şi cele mai suave zvâcniri de dorinţă pentru frumoasă şi „pneumatica" Lenina, complet nedumerită de izbucnirile şi chinurile ciudatului ei adorator.*

Toate aceste sfâşieri şi oscilări între extreme au la bază concepţia dualistă de evidentă provenienţă idealistă, a lui Huxley despre fiinţa umană. Pentru el, cea mai dificili încercare a omului este aceea de a stabili un echilibru între cei doi poli ai existenţei sale: spiritul şi trupul.

A fi un om complet, echilibrat, e o întreprindere dificili, dar singura care ne-a fost daţi. Nimeni nu-ţi cere şi

fii altceva decât un om. Un om, auziţi. Nu un înger, niciun demon. Un om e o fiinţă care merge cu gingăşie pe o frânghie bine întinşi, având la un capăt al balansoarului siu inteligenţa, conştiinţa şi tot ceea ce ţine de spirit, iar la capitul celălalt trupul şi instinctul şi tot ceea ce e inconştient, pinântean şi misterios. În echilibru, ceea ce e diabolic de greu" – spune un erou din Contrapunct.

Greutatea stabilirii acestui echilibru pare şi constituie problema de căpetenie a celor mai multe personaje huxieyene, care oscilează când spre un capăt, când spre celălalt capăt al frânghiei. Când excesul se află la capătul spiritului, personajul apare dominat exclusiv de înclinaţiile spre o viaţă intelectuală, spre speculaţii abstracte, raţionaliste, ca Philip Quartes din Contrapunct. *Când balanţa se înclină de cealaltă parte, dorinţa de satisfacere a instinctului sexual capătă uneori forme violente, de cinism exacerbat, ca la Lucy Tantamount din acelaşi roman, sau de pervertire „monstruoasă că la bătrânul milionar Stoyte din romanul* După mulţi ani… *un erotic depravat, obsedat de frică de moarte.*

Sftfierea omului între pasiune şi raţiune, între trup şi suflet, i se paté lui Huxley a fi condiţia fundamentală a existenţei umane, lege de bază a naturii, pe care el o aplică apoi, în mod cu totul eronat, îl în *interpretarea vieţii sociale. Că Huxley a crezut cu convingere în adevărul acestei teze o dovedeşte epigraful romanului* Contrapunct, *prin versurile poetului Fulke Greville*:

„Oh, wearisome condition of humanity, Born under one law, to another bound, Vainly begot and yet forbidden vanity Created sick, commanded to be sound. What meaneth nature by diese diverse laws Passion and reason, self-division's cause?" 1

*Huxley reia versul „*Born under one law, to another bound – *ivit sub. sceptrul legii şi alteia supus" – în romanul* Eyeless în Gaza, *în care dualitatea fiinţei umane concepută*

drept cauză a dezbinării lumii, serveşte ca punct de plecare pentru elaborarea unei întregi teorii pacifiste, bazată pe o confuză interpretare a raportului dintre unitate şi diversitate".

Problema unităţii şi a diversităţii lumii mai fusese atinsă de Huxley într-unul dintre primele sale eseuri, ca şi în încheierea volumului de reportaje de călătorie intitulat Jesting Püate, *ca o simpli constatare despre unitatea oamenilor în imensa lor diversitate. De data aceasta Huxley îşi exprimă limpede concepţia idealistă, după care unitatea oame*

— Al omenirii, o, cutremurat destin, Ivit sub sceptrul legii şi alteia supus, Orgoliu de prisos şi facă nedeplin.
Născut bolnav şi vlaga atunci i s-a impus. *.
Ce gând are natură cu legile-i contrare
Când inima şi mintea ţin sufletu-n vâlvoare?

nilor, a vieţii t a lumii în general constă în *spiritualitatea din care se naşte totul.*

„Unitate a vieţii. Unitate demonstrată chiar în distrugerea unei vieţi. prin altă viaţă. Viaţa şi tot ceea ce există nu fac decât una... m

„Fiecare organism e unic. Unic, îl totuşi unit cu toate celelalte organisme în identitatea părţilor sale ultime; unic, deasupra unui substrat de identitate fizică... * S-*ar zice că Huxley a recunoscut legea dialectică a conexiunii universale, numai că la baza acestei conexiuni fi interdependenţe el nu pune materia, ci spiritul. Datorită acestui fapt, el consideră diversitatea, diviziunea, drept condiţie necesară a vieţii, dar o condiţie tragică, deoarece „starea de separaţiune constituie un rău. Răul este deci condiţia Vie fii, condiţia conştiinţei, a cunoaşterii binelui şi răului*". *Eroul romanului* Orb în Gaza, *Anthony Beavis, o altă imagine a lui Huxley însuşi, descoperă după infinite*

tribulaţiuni, căutări fi îndoieli, soluţia pe care o crede salvatoare pentru destinul omului şi, de aci, pentru destinul omenirii întregi: de a cere de la sine imposibilul, de a ajunge pe calea unei autoeducări dificile, de o viaţă întreagă, poate de o durată mai lungi chiar decât mai multe vieţi... „pas cu pas, spre experienţa de a nu mai fi complet separat, ci de a fi unit în adâncuri cu celelalte vieţi, cu restul a tot ceea ce este. Unit în pace... O pace care, printr-un paradox straniu, este substanţa şi sursa furtunii de la suprafaţi. Născute din pace, talazurile distrug totuşi pacea, o distrug, dar sunt necesare; căci fără furtuna de la suprafaţă nu ar fi existenţă, nu ar fi cunoaşterea binelui, nu ar fi efortul de a opri frenezia nestăvilită a răului; fără ea n-am mai redescoperi calmul din adânc, nu ne-am da seama că substanţa freneziei este aceeaşi cu substanţa păcii...”

Divagaţiile acestea, cu care se încheie romanul, constituie punctul de plecare al unui întreg sistem de idei, pe care Huxley îl expune în lucrarea Ends and Means (*copuri şi mijloace”*) *cu privire la cau*zele şi *remediile răului din lume, îl unde indinim teze fundamentale huxieyene.*

— Gonsiderând că pricina esenţială a răului – reprezentat prin războaie, prin nouă civilizaţie mecanică, prin degradarea relaţiilor umane – se află în natura umană, concepţie biologistă pe care au împărtăfit-o alţi scriitori contemporani, Huxley preconizează drept remediu pentru perfecţi07 iarca societăţii, perfecţionarea, individului, realizarea omului ideal. Omul ideal, după Huxley, este „omul liber de orice ataşament. Liber de orice ataşament faţă de senzaţiile sale fi de dorinţele sale trupeşti. Über de orice

— Ataşament faţă de poftă sa de putere şi de posesiuni. Fără ataşament pentru obiectele dorinţelor sale diferite. Fără ataşament pentru mânia şi ura sa, firi

ataşament pentru amorurile sale exclusive. Fără ataşament pentru avere, glorie socială. Fără ataşament, chiar pentru ştiinţă, artă, speculaţie abstractă, filantropica". Nonataşamentul, nonviolenţa, cultul omului „liber" preocupat de autoperfecţionarea sa, în vederea perfecţionării societăţii, de propovăduirea cunoaşterii de sine în vederea unei înţelepte fi raţionale folosiri a resurselor sale, spre comunicarea cu o realitate spirituală subiacentă sau transcendentă lumii fenomenelor – reprezintă puncte de contact ale concepţiei despre lume a lui Huxley cu filosofia orientală, către care s-a îndreptat în ultima parte a vieţii sale, folosind diferite practici religioase fără însă a se declara adeptul unei religii precise.

„Totuşi – aţa cum spune R.M. Albérès în L'Aventure intellectuelle du XX-e sâècle – *Huxley convertit la ascezele brahmanice rămâne un intelectual iremediabil, amator de contemplaţie mai mult decât contemplativ, comentator al misticilor mai mult decât el însuţi mistic".*

Prevestirile funebre ale lui Marc Rampion din Contrapunct *cu privire la dezvoltarea primejdioasă a tehnicii fi a ştiinţei, până la dezumanizarea omului, căpătaseră viaţă în antiutopi*a Mandra lume nouă, *în care sub o aparenţă fericită, omenirea trăia redusă la funcţiile biologice, împărţită în clase sociale pe baza unei precondiţionări biologice fi în condiţii de perfecţiune tehnică, în care orice urmă de viaţa spirituală complexă era exclusă.* Nouă vizită în Mândra lume nouă *apărută în 1958 îi dă prilej lui Huxley să-şi expună, sub forma unui sistem înche & at de data aceasta, ideile cu privire la societate fi la viitorul omenirii. Huxley renunţă aici la forma romanului. De o aparentă rigoare ştiinţifică, lucrarea constituie de fapt un compendiu de observaţii parţiale juste îmbinate cu erori de interpretare, caracteristic pentru întreaga operă a lui Huxley, căruia i-*

ar putea sluji drept testament.

Huxley n-a înţeles marxismul şi nici lupta de clasă. El n-a acceptat niciodată posibilitatea transformării societăţii prin revoluţie. De pe poziţiile individualismului burghez, el a atacat comunismul. Aceste erori esenţiale, pe care le întâlnim în numeroase opere ale lui, capătă în Brave New World Revisited o *pseudofundamentare teoretică, orientată în direcţia salvgardării bazelor democraţiei burgheze. După expunerea factorilor care, după el, ameninţă să arunce omenirea în prăpastia războaielor – factori între care suprapopulaţia, supraorganizarea (aceeaţi marotă a dezvoltării tehnicii până la automatizarea completă a omului şi la concentrarea şi centralizarea puterii), propaganda (pe care o analizează sub multiple aspecte, nu lipsite de interes), Huxley ajunge la aceleaşi concluzii idealiste cu privire la rolul* educaţiei Individului – şi anume „educarea pentru libertate* *adică educarea în vederea mei vieţi eliberate de constrângerile fi denaturările pe care actuala societate, prin organizarea şi tehnicitatea ei, le impune omului – drept singur mijloc pentru salvarea societăţii umane. Rămân însă din această carte paginile în care Huxley demască maşina de propagandă a dictaturii fasciste, precum şi acelea în care el descrie mijloacele de propagandă perfecţionate, folosite în statul capitalist de azi în toate domeniile vieţii, de la comerţ până la campania electorală, exercitând o presiune continuă asupra conştiinţelor, atrofiind gândirea fi simţirea. Sunt păgâni de observaţie ascuţită, de ironie cruntă, care-l amintesc pe Huxley din primele opere, un Huxley preocupat de exactitatea detaliului, de precizia termenilor, calităţi care-l făcuseră pe Edmond Jaloux să-l numească cu oarecare ironie depreciativă „un fanatic al adevărului9,* i

Fanatismul pentru adevăr, manifestat de Huxley din tinereţe, explicat prin întreaga sa formaţie ştiinţifică şi

prin atmosfera în care a crescut, a fost din păcate călăuzit de o concepţie grefită, care a determinat caracterul contradictoriu, paradoxal al operei sale: o operă care cercetează fi reproduce cu exactitate scrupuloasă detaliile obiectului, dar care aşază obiectul cercetat, lumea, cu capul în jos. În aceasta constă, după părerea noastră, contradicţia esenţială a personalităţii sale.

Din întreaga operă a lui Huxley rămân valabile tocmai acele pagini în care, fără a se pierde în speculaţii abstracte, scriitorul operează cu idei fi imagini rezultate din observaţiile sale precise cu privire la realitatea din jurul lui. Realitatea cercetată de Huxley nu este prea vastă fi nici prea variată. Huxley ţi-a mărginit observaţiile la lumea burghezjfii intelectuale pe care a cunoscut-o bine. Eroii romanelor sale, după cum am văzut, sunt uneori variante ale unor tipuri fixe circulând din roman în roman, ca întruchipări ale ideilor pe care le reprezintă sau ca ipostaze ale autorului însuşi.

Huxley a teoretizat chiar metoda de creare a unor personaje-idei, când a scris în Contrapunct: *„Caracterul fiecărui personaj trebuie să se afle, pe cât posibil, indicat în ideile al căror purtător de cuvânt este". De aceea în romane întâlnirile dintre personaje dau naştere unor dezbateri de idei pe teme filosofice, estetice, sociale, med mult* decât *unor înfruntări de caractere. Aceasta şi face de altfel că galeria de personaje a romanelor lui Huxley să ne apară ca un sistem de corespondenţe tipologice aidoma sistemului de corespondenţe tematice din întreaga sa operă, cu circulaţie de leitmotiv.*

atunci când sunt prinse „pe viu", personajele sale capătă o viaţă independentă, originală, impunându-se cititorului prin realismul contururilor, i a. Huxley. *Deux où troN Grâces*, prof. Edmond Jaloux; Paris, Librairie Stock, 1031.

ca acel Tiurlap; – *redactorul-şef din* Contrapunct, *în*

care-cinismul şi cruzimea se ascund sub o poză de înaltă spiritualitatem şi rafinament intelectual, şi tare pare să-l fi avut drept model pe redactond-şef al. revistei „Albenaeum”: „la care Huxley a colaborat în tinereţe.

Portretul lui Everard Webley, şeful partidului „Englezilor liberi” din acelaşi roman, în care Huxley a surprins cu luciditate şi fini ironie demagogia-cu aparenţe atrăgătoare a conducătorului fascist, reprezintă. de asemenea o pictură „după natură! *, modelul său fiind însuşi Mo dey, viitorul şef al partidului fascist din Anglia.*

Vasta simfonie a epocii, pe care Huxley şi-a propus să o realizeze în Contrapunct – *expunându-şi cu acest prilej şi teoria* despre *muzicalizarea romanului – trăieşte astăzi prin realismul cu care recompune atmosfera specifică a aristocraţiei intelectuale, acei, Jbigh-browm care formaseră o castă aparte în Anglia dintre cele două războaie, şi din*

* *care Huxley însuşi făcuse. parte. Dar romanul e mânat de artificiozitatea construcţiei şi, mai ales, de caracterul limitat al viziunii lui Huxley în conturarea unor reprezentanţi ai forţelor sociale în luptă.*

De cele mai multe ori, forma romanului îi slujeşte lui Huxley *drept pretext pentru vehicularea unor teorii şi idei generale. Când. această formă nu-l satisface, scriitorul sparge adesea mulajul, intervenind cu digresinni sau cu adevărate dizertaţii.*

*

Caracterul artificios şi discursiv al romanelor, care le dă adesea un aspect greoi şi obositor, lipseşte din nuvelele lui Huxley, în care se manifestă în schimb din plin calităţile sale de observator realist, de portretist viguros, de umorist acid. Privite astăzi, în ansamblul bogatei producţii literare a lui Aidons Huxley, nuvelele ne apar ca partea cea mai puţin caducă a operei sale, aducând o contribuţie preţioasă şi originală la proza engleză

contemporană.

Scrise în prima perioadă a activităţii lui Huxley (*culegerile au apărut., în 1920, 1922, 1924, 1926 şi 1930*) *nuvelele oferă imagini succinte ale societăţii dintre cele două războaie, portrete vii din marea şi mica burghezie a epocii, uneori chiar şi scurte incursiuni în straturile inferioare ale societăţii, în lumea sărăciei şi a mizeriei, pe care nu o întâlnisem în romane. Eroul povestirii* Sâmbătă după-amiază, *de pildă, tânărul sărac, nevoit să-şi socotească fiecare bănuţ muncit şi incapabil să-şi cumpere o pereche de ghete noi, e o figură rară în literatura lui Huxley. Lumea iluziilor în care se complace şi sordidă sa aventură îl apropie totuşi de tipul psihologic al timidului refulat, cunoscut din alte opere*.

*Există unele permanenţe în atitudinea lui Huxley faţă de viaţă, că şi în predilecţia lui pentru anumite teme, pe care le întâln*im şi în *nuvele fi în romane, că elemente constante ale personalităţii scriitorului*.

Pasiunea pentru muzică, de pildă, îşi găseşte în nenumărate pagini din opera lui Huxley o exptesie emoţionantă fi în acelaşi timp notaţia exactă, ştiinţifică, a cunoscătorului. Muzica este capabilă să mişte cortr ştiinţele de cea mai diversă structură, de la rafinatul aventurier al senza [*ici pure, ajuns până la crima sadică* (*Spandrel din* Contrapunct) până la *sufletul curat fi fragil al micului Arhimede din nuvela cu acelaşi nume. Şi nu orice muzică*: *Beethoven, Bach şi Mozart. Aşa cum în literatură Shakespeare este numele, care-l face pe Huxley să vibreze, iar în artele plastice, se pare că pictura italiană a Renafterii. Respectul pentru 9 cultura fi artă clasică, independent de faptul că reprezintă o manifestare a aceleiaşi atitudini de negare a realităţii contemporane lui, justifică*

dispreţul lui Huxley faţă de snobii intelectuali, faţă de adepţii curentelor moderniste fi de toţi aceia care

mimează cultura fi rafinamentul din snobism, pozând în intelectuali superiori. Paginile în care descrie atmosfera saloanelor intelectuale, sunt scrise cu un sarcasm biciuitor, în care dezgustul se amestecă cu ironia. În Monoclul, *serata organizată de elegantă Hermione se desfăşoară într-o atmosferă de vid intelectual şi de plictis. Iar banchetul organizat de lordul Badgery în cinstea relicvei decrepite a artei britanice care e bătrânul Tillotson (în* Banchetul Tillotson), *pune în lumina meschinăria fi turpitudinea unei lumi cu aparenţe strălucitoare.*

Huxley nu ezită să descopere cinismul şi egoismul care stau la baza unor fapte caritabile ale oamenilor din clasele avute. Căci cum *altfel poate fi interpretată aceeaşi petrecere, organizată de lordul Badgery pentru ajutorarea nefericitului de Tillotson, valoare reală, pierdută însă în indiferenţa totală a societăţii l Cum altfel ar putea fi înţeleasă descinderea din limuzină a doamnei Escobar, jucând rolul „zânei celei bune" pe lângă săraci, din plăcerea de a se şti adulată?*

Parvenitismul social, fenomen specific atmosferei de după primul război mondial, nu scapă de ochiul necruţător al lui Huxley. Unul dintre reprezentanţii săi este fi mândrul statin al conacului, care vrea să-şi înnobileze avuţia recent acumulată, prin opere ale „maeţtrilor vechi" (în Portretul). *Cât despre familia Claxton, ţinta satirei lui Huxley este aici mai complexă, căci, odată cu parvenitismul, el atacă o racilă mai adâncă, faţă de care a manifestat fi altă dată mame fi dispreţ: ipocrizia, poza de înaltă spiritualitate sub care se ascund cele mai abjecte mobiluri. Nu aminteşte oare doamna Claxton de cele trei fete din istoria familiei de nobili din* Crome Yellow, *care minçau pe ascuns pentru a-şi întrethte*

2* 1?

aparenţele de diafană asceză f Iată încă una din

numeroasele corespondenţe tipologice ale operei lui Huxley.

Nuvelele cuprind ample sau succinte portrete psihologice, ale unor personaje în care-l recunoaştem pe Huxley din unele romane. Două sau trei graţii *este, de altfel, aproape un roman, nu numai prin întindere, ci şi prin amploarea naraţiunii şi profunzimea analizei. Este unul dintre cele mai reuşite portrete realizate de Huxley, de fapt un adevărat studiu de caracter feminin, privit sub aspectul reacţiilor mimetice provocate de sentimentul iubirii. Personalitatea lui Grace nu are contururi de sine stătătoare. Ea se defineşte în raport cu personalitatea omului pe care îl iubeşte. Drama lui Grace, în dragostea ei pentru Ringham, este de a fi iubită în aspectul ei accidental, împrumutat, de femeie fatală, aspect care nu-i aparţine, şi pe care-l adoptase drept reacţie la o dragoste nefericită. Ringham însuşi se dispreţuieşte pe sine pentru această dragoste nedemnă. E un erou tipic huxieyan, care se zbate între polii extremi ai pasiunii carnale şi ai spiritualităţii. Dar în clipa în care Grace îşi leapădă personalitatea împrumutată în prima ei ipostază, devenind femeia devotată şi iubitoare care n-ar mai stârni în Ringham nicio contrarietate, pasiunea acestuia se stinge, destinul său fund acela de a iubi ceea ce dispreţuieşte – altă teză huxieyană cu privire la relaţiile sexuale*.

Mai puţin dramatică şi mai superficială în analiză, Cura de odihnă *urmăreşte totuşi cu destulă acurateţe evoluţia pasiunii gingaşei Moiră pentru frumosul gigolo italian Nino, până la încheierea tragică, odată cu descoperirea iluziei în care trăise până atunci*.

Ironia nu-l părăseşte nicio clipă pe Huxley. În analizele sale psihologice. Viaţa lăuntrică a eroinelor sale e disecată cu minuţiozitatea unui giuvaiergiu şi cu răceala unui chirurg. Tonul povestirii sugerează mereu un zâmbet ironic, chiar atunci când sensul întâmplării povestite

atinge tragicul. Pentru a nu se înduioşa, el adaugă o notă uşor comică personajelor sale tragice – ca de pildă bătrânul Tillotson cu divagaţiile sale despre trecut sau cu sughiţurile sale însoţite de *ructavit cor meumm. Într-o singură povestire, nota tragică sună curat, sfâşietor, fără adăugiri groteşti*: *la moartea micului Guido, odată cu care se stinge un viitor mare savant, ucis de pofta de posesiune nestăvilită a stăpânei casei* (*în* Micul Arhimede). *În schiţa* Fard *surâsul ironic al lui Huxley se opreşte îngheţat în faţa revelaţiei supremei cruzimi*.

Arta portretistică a lui Huxley urmează uneori linia marilor moralişti francezi. Portretul pisălogului, prezentat în linii generale la începutul povestirii Două sau trei graţii *şi ilustrat apoi prin două variante con*.

crete: *Beddley, soţul lui Grace, pisălogul agresiv şi Hubert, prietenul povestitorului, pisălogul lipicios, atinge desăvârşirea*.

Spre deosebire de rotnane, care păcătuiesc de cele mai multe ori prin prolixitate şi o construcţie dezlânata, nuvelele dovedesc o stăpânire matură a artei compoziţiei, a gradării mijloacelor, a folosirii contrastului şi întorsăturii de efect. Surâsul Giocondei *poate servi drept exemplu în această privinţă. Portretul apărau benign al domnifoarei Janet Spence, ironizată la început doar pentru snobismul ei de parvenită intelectuală fi pentru nevinovatele ci cochetării de fată bătrână faţă de domnul Hutton, creşte treptat în proporţii, dezvăluind dimensiunile unui monstru abject fi periculos. Aventura sinistră a lui Hutton reflectă prin absurdul ei preţul unei vieţi trăită sub semnul iresponsabilităţii. Şi totul e realizat cu o mare economie de mijloace, prin povestirea aproape nudă a evenimentelor, până la mărturisirea finală a crimei, cutremurătoare prin laconismul* ei.

Mica mexicană *schiţează declinul unei întregi clase, vechea aristocraţie italiană, în câteva momente cheie ale*

întâlnirilor povestitorului cu reprezentanţii familiei Tir ab a’s şi. Şi toate acestea, sunt aduse în atenţia cititorului sub pretextul amintirilor pe care i le trezefte povestitorului vechea sa pălărie mexicană, fără niciun fel de generalizare sau de comentariu. Evoluţia pereţilor împodobiţi cu fresce, din ce în ce mai părăginiţi în cele din urmă din pricina ravagiilor războiului şi a răscoalei ţăranilor reprezintă în mod simbolic o întreagă epocă istorică. Şi chiar dacă Huxley manifestă încă de aici o anumită neînţelegere faţă de sensul istoriei, în mod obiectiv el face operă realistă.

Prin tot ceea ce le apropie fi ceea ce le desparte de restul operei lui Huxley, nuvelele întregesc personalitatea contradictorie a acestui scriitot, care ţi-a început cariera sub semnul marilor succese, dar a cărui vogă s-a stins cu mulţi ani înainte ca el să-şi fi încheiat activitatea. Şi nu întâmplător. Publicul a simţit că scriitortd dăduse tot ce avea nun bun în prima jumătate a vieţii sale fi că nu mai avea nimic nou de spus.

MARGARETA BARBUTĂ

Cura de odihnă

Era o femeie scundă, cu părul negru şi cu ochii de un albastru-cenuşiu, foarte mari, care atrăgeau atenţia pe faţa mică şi palidă. Un chip de fetiţă, cu trăsături fine şi delicate, dar consumat înainte de vreme, pentru că doamna Tarwin avea numai 28 de ani; iar ochii mari, larg deschişi, erau în continuă mişcare şi de o strălucire plină de nelinişti. „Moiră arc nervi”, explica soţul ei când lumea îl întreba de ce venise singur. Nervi care nu puteau suporta tensiunea Londrei sau a New York-uluu Trebuia să meargă să se liniştească la Florenţa. Un fel de cură de odihnă. „Biata de ea!” adăuga domnul Tarwin cu o voce brusc învăluită de sentiment; şi faţa, de obicei de o inteligenţă uscată, i se lumina de unul dintre zâmbetele celea fulgerătoare care-i erau caracteristice – atât de melancolice, de duioase şi de fermecătoare. Aş spune chiar

prea fermecătoare, încât te simţeai stânjenit. Îşi aprindea farmecul şi melancolia aşa cum se aprinde lumină electrică. Clic! şi deodată chipul se ilumină. Şi apoi, clic! lumina se stingea din nou, şi redevenea cercetătorul ştiinţific de o inteligenţă uscată. Tema lui de studiu era cancerul.

Biata Moiră! Nervii ei! Era plină de capricii şi de obsesii. De pildă, când închinase vila de pe coastă la Bellosguardo, ceruse să i se dea voie să taie chiparoşii din fundul grădinii. „Prea seamănă a cimitir", îi tot repeta ea bătrânului *signor* Bargioni. Bătrânul Bargioni era fermecător, dar încăpăţânat. N-avea de loc de gând să-şi sacrifice chiparoşii. Aceştia întregeau cu tuşa finală perfecţiunea celei mai încântătoare pri6

velişti din toată Florenţa; prin fereastra dormitorului vedeai, domul şi campanila lui Giotto profilându-se printre coloanele întunecate ale chiparoşilor. Cu o neobosită elocinţă încercă să o convingă că în priveliştea chiparoşilor nu era nimic funebru. Dimpotrivă, pentru etrusci (această mică mărturie arheologică fusese născocită de el sub impulsul momentului), chiparosul era un simbol al bucuriei; sărbătorile echinocţiului de primăvară se încheiau cu dansuri în jurul copacului sfânt. E adevărat, Boecklin1 plantase chiparoşi în a sa Insulă a morţilor. Dar, în definitiv, Boecklin… Şi dacă doamnei Tarwin copacii i se păreau deprimanţi, n-avea decât să planteze nasturtium care să se caţăre pe ei. Sau trandafiri. Trandafirii, pe care grecii…

Foarte bine, foarte bine, răspunse Moiră Tarwin în grabă. Să lăsăm chiparoşii.

Glasul acela, năvala aceea copleşitoare de erudiţie şi de englezească stâlcita! Bătrânul Bargioni era într-adevăr îngrozitor. Dacă l-ar mai fi ascultat încă o clipă, ar fi început să ţipe. Cedase din pură autoapărare.

— *E la Tarwinne*? 2 întrebă *signora* Bargioni când

soţul ei se întoarse acasă.

El dădu din umeri.

— *Una donnina pinttosto scioeca**, fu verdictul lui. Cam proastă. Bătrânul Bargioni nu era singurul care gândise astfel. Dar era unul dintre cei nu prea numeroşi care considerau prostia ei drept un defect. Cei mai mulţi dintre oamenii care o cunoşteau erau încântaţi de prostia ei; o adorau cu zâmbetul pe buze. În raport cu statura aceea micuţă, cu ochii aceia, cu faţa gingaşă de copil, prostia ei stârnea devotamente materne şi iubiri protectoare. Avea darul de a-i face pe bărbaţi să *se* simtă, prin contrast, într-un mod agreabil, mari, superiori şi inteligenţi. Şi spre norocul, sau poate spre nenorocul ei, Moiră îşi petrecuse viaţa printre bărbaţi care erau într-adevăr inteligenţi. sau, cum se spune, superiori. Bătrânul *sir* Watney Cröker, bunicul ei, la care locuise încă de la 5 ani (pentru că tatăl şi mama muriseră amândoi de

— *Arnold Boecklin* (1827 – 1901), pictor elveţian, autor de peisaje şi comporta mitologice printre care se numără şi *Insula morţilor*.

2 Cum e doamna Tarwin? (it.)

— O femeiuşcă mai curând prostuţă (it.)

tineri), era unul dintre cei mai de seamă savanţi medici ai vremii sale. Monografia lui, publicată în tinereţe, despre ulcerul duodenal a rămas până azi lucrarea clasică în această temă. Între două ulcere auodenale, *sir* Watney găsea răgazul să-şi adore, să-şi răsfeţe şi să-şi răzgâie nepoata. Alături de prinderea fluturilor şi de metafizică, ea era marota lui. Timpul trecea; Moiră creştea, cronologic. Dar *sir* Watney continua s-o trateze ca pe un copil răsfăţat, continua să fie încântat de ciripitul ei de păsărică, de candorile şi impertinenţele ei de *enfant terrible*. O încuraja, aproape că o silea să-şi menţină infantilismul. Îl amuza să o menţină copil, în ciuda vârstei. O iubea copilăroasă, şi numai aşa putea s-o iubească. Toate

ulcerele acelea duodenale probabil că lăsaseră urme asupra sensibilităţii lui, i-o deformaseră oarecum, îi opriseră creşterea şi o menţineau într-o stare de nematuritate, ca şi pe Moiră. În adâncurile fiinţei sale nespecializate, neprofesionale, *sir* Watney era el însuşi puţin copil. Preocuparea prea susţinută pentru duoden împiedicase dezvoltarea deplină a laturii sale instinctuale. Cine se aseamănă se adună; bătrânul copil Watney iubea în Moiră copilul şi dorea să o menţină în permanentă copilărie. Cei mai mulţi prieteni împărtăşeau gusturile lui *sir* Watney. Doctori, judecători, demnitari, fiecare membru ai cercului lui *sir* Watney era o persoană eminentă în profesie, un specialist recunoscut. A fi invitat la un dineu la el acasă însemna un privilegiu. În aceste împrejurări solemne Moiră fusese totdeauna prezentă, de la vârsta de 17 ani, singura femeie la masă; Nu chiar o femeie, explica *sir* Watney: ci un copil. Specialiştii veterani se purtau toţi cu ea ca nişte unchi îngăduitori. Cu cât era mai copilăroasă, cu atât le plăcea mai mult. Moiră le dădea porecle de răsfăţ. Profesorul Stagg, de pildă, neohegelianul, era unchiul Bonzo; domnul judecător Gidley era Giddy Goat! Şi aşa mai departe. Când o tachinau, ea le întorcea vorba obraznic. Cum mai râdeau! Când începeau să discute despre Absolut sau despre perspectivele industriale ale Angliei, că intervenea cu câte o exclamaţie sau o observaţie atât de delicios nelalocul ei, încât cu toţii izbucneau într-un râs nestăvilit. Fermecător! Şi a doua zi povestea circula printre colegii de la tribunal.

1 Capră zăpăcită – personaj din poveştile pentru copii.

la spital sau printre amicii intimi de la „Ateneuni”. În cercurile ştiinţifice sau profesionale, Moiră se bucura de o adevărată celebritate. În cele din urmă încetase nu numai să mai fie femeie; aproape că încetase să mai fie copil. Devenise un fel de mascotă.

La orele nouă şi jumătate părăsea sufrageria, şi conversaţia se întorcea din nou la ulcere, şi la realitate, şi la procesul evolutiv.

— Ţi-ar plăcea s-o ţii în casă ca pe o jucărie, spusese John Tarwin după ce uşa se închisese în urma ei, în prima seară când luase. masa la *sir* Watney.

Profesorul Broadwater fu de acord. Urmă o clipă de tăcere, pe care o întrerupse tot Tarwin.

— Care e părerea dumneavoastră, întrebă el, aplecându-se înainte, cu expresia aceea de inteligenţă uscată pe chipul încordat, cu trăsături ascuţite, care e părerea *dumneavoastră* despre valabilitatea experienţelor cu tumori grefate artificial, în opoziţie cu tumorile naturale?

Tarwin n-avea decât 33 de ani şi părea şi mai tânăr printre veteranii musafiri ai lui *sir* Watney. Făcuse până acum treabă bună, explicase *sir* Watney oaspeţilor săi înainte de sosirea tânărului, şi existau toate motivele să se aştepte şi mai mult de la el. Un om interesant, de altfel. Călătorise peste tot, Africa tropicală, India, America de Nord şi de Sud. Bine situat. Fără a fi legat de vreo funcţie academică pentru a-şi câştiga existenţa. Lucrase aici la Londra, în Germania, la institutul „Rockefeller” din New York, în Japonia. Ocazii de invidiat. Iar despre venitul lui particular se putea vorbi la nesfârşit.

— Oh „iată-te, Tarwin! Bună seara. Nu, n-ai întârziat de loc. Domnul judecător Gidley, profesorul” Broadwater, profesorul Stagg şi – vai de mine, nu te observasem, Moiră, eşti prea ultramicroscopică – nepoata mea.

Tarwin îi zâmbi aplecându-se. Era într-adevăr încântătoare.

Ei bine, se împliniseră cinci ani de când erau căsătoriţi, se gândea Moiră, pudrându-se în faţa oglinzii. Venea Tonino la ceai, aşa că îşi schimbase rochia. Prin fereastra din spatele oglinzii privirea îi alunecă în jos,

printre chiparoşi, până spre Florenţa – o îngrămădire de acoperişuri cafenii şi, deasupra lor, drept în mijloc, turnul de marmură şi domul uriaş, înalt, care parcă străpungea cerul. Cinci ani. Fotografia lui John, încadrata în rama de voiaj, în piele, o făcuse să se gândească la căsătoria lor. De ce o ţinea acolo pe măsuţa de toaletă? Din puterea obişnuinţei, probabil. Pentru că, de fapt, nu s-ar fi putut spune că fotografia îi amintea de zile deosebit de fericite. Dimpotrivă. Simţea acum că săvârşea ceva nu prea cinstit ţinând fotografia acolo. Prefăcându-se că-l iubeşte, când de fapt nu-l iubea… Privi din nou fotografia. Profilul era ascuţit şi aprig. Tânărul şi înfocatul cercetător ştiinţific fixa cu privirea încordată o tumoare. Îi plăcea mai mult în postura de cercetător ştiinţific decât atunci când avea suflet, sau când era poet ori îndrăgostit. Părea îngrozitor să gândească aşa, dar acesta era adevărul: cercetătorul ştiinţific era de o calitate mai bună decât fiinţa umană.

O ştiuse dintotdeauna, sau, mai degrabă, nu o ştiuse, ci o simţise. Fiinţa umană o făcuse întotdeauna să se simtă cam stânjenită. Cu cât era mai uman, cu atât se simţea ea mai stânjenită. Desigur, n-ar fi trebuit să se mărite cu el. Dar i-o ceruse cu atâta stăruinţă; şi apoi avea atâta vitalitate; toţi vorbeau atât de frumos despre Tarwin; ei îi plăcea cum arată; şi apoi părea să ducă o viaţă atât de plăcută, colindând tot globul; şi Moiră se săturase să fie mereu o mascotă pentru veteranii bunicului. Se adunaseră multe asemenea motive mărunte. Şi-şi închipuise că dacă le îmbină, vor face laolaltă cât un motiv mare, convingător. Dar nu se întâmplase aşa; făcuse o greşeală.

Da, cu dat era el mai uman, cu atât se simţea ea mai stingherită. Modul neplăcut în care îşi aprindea lumina frumosului zâmbet! O aprindea deodată, pentru a o stinge din nou, tot atât de neaşteptat, când discuţia atingea un subiect serios, ca filosofia sau cancerul. Şi apoi glasul lui, când vorbea despre natură, sau dragoste, sau Dumnezeu,

sau ceva asemănător, cum se lăsa învăluit de sentiment! Modul uşor emoţionat şi inutil vibrant în care spunea: „La revedere!” „Ca un câine dintr-un tablou de Landseer”, îi spusese ea o dată, înainte de a se fi căsătorit, râzând şi imitând în glumă prea adânc simţitul său „la revedere, Moiră”. Batjocura îl jignise. John se mândrea cu sufletul şi sentimentele sale în aceeaşi măsură în care se mândrea cu intelectul; cu respectul faţă de natură şi poeticele sale suspine de iubire, ca şi cu cercetările în domeniul tumorilor. Goethe era personajul său literar şi istoric preferat. Poet şi om de ştiinţă, profund gân6

ditor şi pasionat îndrăgostit, artist în gândire şi în viaţă, iată un rol bogat, în care John se vedea pe sine însuşi. O puse să citească *Faust* şi *Wilhelm Meister*. Moiră se strădui din toate puterile să simuleze entuziasmul pe care nu-l simţea, în sinea ei îi socotea pe Goethe un farsor.

— N-ar fi trebuit să mă mărit cu el, spuse către imaginea sa din oglindă, clătinând din cap.

John era în aceeaşi măsură amatorul de jucării, ca şi educatorul iubitor. Uneori copilăriile Moirei îl încântau aşa cum îl încântaseră pe *sir* Watney şi pe veteranii lui. Atunci râdea la fiecare naivitate sau obrăznicie rostită de ea, de parcă ar fi fost o glumă cât se poate de spirituală şi de bun-gust, şi nu numai că râdea, dar atrăgea atenţia tuturor, provocând-o la noi infantilisme şi povestind despre năzdrăvăniile ei oricui era gata să le asculte. Era, totuşi, mai puţin entuziasmat atunci când Moiră se arăta copilăroasă pe socoteala lui, când asemenea prostii compromiteau în vreun fel demnitatea sau interesele *lui.* În aceste cazuri îşi pierdea cumpătul, o făcea proastă, îi spunea că ar trebui să-i fie ruşine. După care, controlându-se, devenea grav, patern, pedagogic. Moiră era silită să simtă, în mod jalnic, că nu e demnă de el. Şi în eclo din urmă îşi aprindea zâmbetul şi ştergea totul cu dezmierdări care o lăsau ca de piatră.

„Şi când te gândeşti, medita Moiră, îndepărtând puful de pudră, când te gândeşti că am cheltuit atâta timp şi energie ca să rămân alături de el.w

Câte luci-ări ştiinţifice citise, câte rezumate de medicină şi fiziologie, câte manuale de una şi de alta (nici nu-şi mai putea aminti numele ştiinţei), ca să nu mai vorbim de toate prostiile acelea îngrozitoare ale lui Goethe! Şi apoi, de câte ori trebuise să iasă tocmai când avea migrenă sau era obosită! De câte ori se întâlnise cu oameni care o plictiseau, dar care, după părerea lui John, erau „realmente atât de interesanţi şi importanţi!” De câte ori călătorise şi trebuise să ia parte la plimbări extrem de obositoare, să viziteze străini distinşi şi pe soţiile lor, mai puţin distinse! îi venea greu să reziste, chiar şi fiziceşte – picioarele îi erau atât de mici, iar John era totdeauna atât de grăbit. Mintea ei, în ciuda tuturor eforturilor, se afla totdeauna cu o sută de mile în urmă.

— Îngrozitor! spuse cu voce tare.

Toată căsnicia ci fusese într-adevăr îngrozitoare. De la îngrozitoarea lună de miere, petrecută la Capri, când o silise să meargă prea mult, prea repede, să urce dealul, nurüai ca să-i citească fragmente din Wordsworth1 când ajunseră la Aussichtspunkt2; îngrozitoarea lună de miere, când îi vorbise despre dragoste şi făcuse dragoste mult prea des, şi-i spusese toate numele latineşti ale plantelor şi fluturilor, de la acea îngrozitoare lună de miere şi până în momentul când, acum patru luni, nervii o lăsaseră cu desăvârşire şi doctorul spusese că are nevoie de linişte, departe de John. Îngrozitor! Viaţa aproape o ucisese. Şi nici nu fusese (începuse, în sfârşit, să-şi dea seama), nici nu fusese de fapt viaţă. Fusese numai o activitate galvanică, asemănătoare cu smucitura piciorului unei broaşte moarte când îi atingi nervul cu o pilă electrică. Nu viaţă, ci moarte galvanizată.

Îşi aminti de ultima lor ceartă, chiar înainte de a-i fi

spus doctorul să plece. John i se aşezase la picioare, cu capul pe genunchii ei. Şi capul lui începuse să chelească! Moiră suporta cu greu să se uite la firele lungi de păr, lipite de-a curmezişul creştetului. Şi pentru că era obosit de toată munca aceea la microscop, obosit şi în acelaşi timp (dat fiind că, slavă Domnului I nu mai făcuse dragoste cu ea de mai bine de două săptămâni) drăgăstos, după cum i se putea citi în privire; devenise foarte sentimental şi îi vorbea cu glasul lui cel mai vătuit despre iubire şi frumos şi despre necesitatea de a fi ca jGoethe. Îi vorbise până când ea simţise că îi vine să ţipe. În cele din urmă nu mai putuse răbda.

— Pentru Dumnezeu, John, îi spusese cu o voce gata să-i scape de sub control, încetează!

— Ce s-a întâmplat? Se uitase în sus spre ea întrebător, afectat.

— Cum poţi vorbi aşa?! Era indignată.

— Tu n-ai iubit niciodată pe nimeni în afară de tine. Nici n-ai simţit frumuseţea vreunui lucru. Nu mai mult decât farsorul ăla bătrân, Goethe. Tu ştii ce *ar trebui* să simţi când e vorba de o femeie, sau de un peisaj; ştii ce simt oamenii cei mai buni.

— *William Wordsxvorth* (1770 – 1850), poet romantic englez. 1 Punctul de unde se desfăşoară panoramă; belvedere (germ.)

Şi te apuci în mod deliberat să simţi acelaşi lucra, din capul tău.

John se simţise rănit în inima vanităţii sale.

— T» Cum. poţi spune aşa ceva?

— Pentru că e adevărat, e adevărat! Trăieşti numai, din cap. Şi mai e şi un cap chel, adăugase ea şi începuse să râdă, fără să se mai poată abţine.

Ce scenă urmaşe! Ea continuase. să râdă tot timpul cât ei urla; nu se mai putuse stăpâni.

— Eşti isterică, îi spusese în cele din urmă.

Apoi îşi redobândise calmul. Biata copilă» era bolnavă. Cu o sforţare, îşi aprinsese pe faţă expresia de duioşie paternă şi se dusese să-i aducă sărurile.

O ultimă trăsătură de ruj pentru colorarea buzelor, şi iat-o! era gata. Coborî în salon, unde îl găsi pe Tonino, care sosise – totdeauna sosea mai devreme – şi aştepta. Se ridică la intrarea ei, se înclină asupra mâinii întinse şi i-o sărută. Moiră era totdeauna încântată de bunele lui maniere înflorite, excesiv meridionale. John era mereu prea preocupat să fie agerul cercetător ştiinţific sau poetul cu vocea învăluită pentru a avea şi bune maniere. Nu socotea că politeţea e un lucru prea important. La fel cu îmbrăcămintea. Se îmbrăca prost, cu perseverenţă. Tonino, în schimb, era un model de eleganţă vestimentară căutată. Costumul acela gri-deschis, cravata de culoarea levăntkăi, pantofii combinaţi din piele albă de căprioară şi fac – o minune!

Una dintre plăcerile sau dintre primejdiile călătoriilor în străinătate este aceea că îţi pierzi conştiinţa de clasă. Acasă, oricâtă bunăvoinţă ai avea, nu poţi să o uiţi. Obişnuinţa te face să te recunoşti pe dată cu oamenii din propria ta categorie socială, ca oamenii care vorbesc aceeaşi limbă. Un cuvânt, un gest sunt suficiente; locul omului e fixat. În străinătate, & sa, nu-ţi recunoşti atât de uşor semenii. Urmările cele mai puţin evidente ale educaţiei – toate rafinamentele mai subtile, nuanţele mai fine de vulgaritate – scapă observaţiei tale. Accentul, inflexiunile glasului, vocabularul, gestica nu-ţi spun nimic. Între un duce şi un funcţionar la asigurări, între profitor şi nobilul de ţară, ochiul şi urechea, la, neexperimentate, nu pot observa nicio deosebire. Moirei, Tonino îi apărea că floarea caracteristică a nobilimii italiene. Ştia, desi6

gur, că nu era prea bine situat; dar, în definitiv, o mulţime de oameni dintre cei mai drăguţi sunt săraci. Vedea în el ceva asemănător cu fiul cel mic al unuia dintre

nobilii englezi scăpătaţi, unul dintre tinerii aceia care dau anunţuri cu cereri de serviciu în rubrica denumită „Coloana agoniei” din *Times*. „Studii medii, înclinaţii sportive; acceptă orice fel. de post de încredere, bine plătit”. Ar fi fost îndurerată, indignată şi surprinsă dacă l-ar fi auzit pe bătrânul Bargioni descriindu-l, după prima lor întâlnire, că *îl tipo del parmechiere napoletano* – tipul de frizer napolitan. *Signora* Bargioni clătină din cap, presimţind scandalul care avea să vină, şi se bucură în taină.

De fapt, Tonino nu era frizer. Era fiul unui capitalist, de mică anvergură, e drept, dar un capitalist autentic. Văsari senior era proprietarul unui restaurant la Pozzuoli şi intenţiona să deschidă un hotel. Tonino fusese trimis să studieze industria turistică la un prieten al familiei care conducea unul dintre cele mai bune localuri din Florenţa. După ce avea să înveţe toate tainele meseriei, urma să se întoarcă la Pozzuoli şi să devină directorul pensiunii reîntinerite, pe care tatăl său propunea, cu modestie, să o boteze „Grand Hotel Ritz-Carlton”. Deocamdată hoinărea neoboisit prin Florenţa. Pe doamna Tarv/în o cunoscuse în mod romantic, pe şosea. Conducând singură maşina, după cum îi era obiceiul, Moiră dăduse peste un cui. O înţepătură. Nimic nu e mai uşor decât schimbarea unei roţi – nimic, vreau să spun, dacă ai suficientă forţă musculară pentru a desface şuruburile care ţin fixată pe axă roata înţepată. Moiră nu avea. Când Tonino se apropie, la zece minute după accident, ea şedea pe scara maşinii, aprinsa la faţă şi ciufulită în urma efortului făcut, şi plângea.

Una signora forestiera.1

În seara aceea, la cafenea, Tonino îşi povesti aventura cu o satisfacţie plină de îngâmfare. În mica burghezie în mediul căreia fusese crescut, o „doamnă străină” era o fiinţă aproape fantastică, o făptură de o bogăţie fabuloasă, excentrică, independentă. *Inglese*,

precizase el. *Giovane* şi *bella*, *bellissimal*. Auditorii săi se arătau neîncrezători; din anumite motive.

1 O doamnă străină (it.) j

9 Englezoaică… Tânără… frumoasă, foarte frumoasă Ce.)!

frumuseţea nu e ceva obişnuit la exemplarele de feminitate engleză văzute în ţări străine. *Ricca* *, adăugă el. Asta suna mai puţin improbabil în sine; doamnele străine erau toate bogate, aproape prin definiţie. Cu lux de amănunte şi cu sentiment, Tonino descrise maşina pe care o conducea Moiră, wila luxoasă în care locuia.

Cunoştinţa lor se transformase repede în prietenie. Acum venea în casă pentru a patra sau a cincea oară într-un interval de două săptămâni.

— Câteva biete flori, spuse tânărul pe un ton de molatică şi insinuantă scuză, şi îşi scoase la iveală mâna stângă, pe care o ţinuse ascunsă la spate. În mina avea un buchet de trandafiri albi.

— Oh, ce drăguţ din partea dumitale! exclamă Moiră în italiană ci stâlcita. Ce încântător! (John nu ducea flori nimănui, niciodată; considera lucrurile acestea ca lipsite de sens.) îi zâmbi lui Tonino pe deasupra florilor: Îţi mulţumesc de mii de ori.

Făcând un gest de protest, el îi înapoie zâmbetul. Dinţii îi străluceau ca nişte perle egale. Ochii lui mari erau luminoşi, de culoare închisă, umezi şi oarecum lipsiţi de expresie, ca ai unei căprioare. Era grozav de drăguţ.

— Roze albe pentru o roză albă, spuse el.

Moiră râse. Complimentul era ridicol; totuşi îi plăcu.

Complimentele nu erau singurul lucru pe care Tonino putea să-l facă. Se pricepea să fie util. Peste câteva zile, când Moiră se hotărî să transforme holul şi sufrageria pe care le găsea cam întunecoase, Tonino se dovedi de nepreţuit. El se tocmi cu decoratorul, tot el făcu scandal când lucrările se tărăgănară, el explică lucrătorilor

noţiunile cam ciudate ale Moirei despre culori şi tot el supraveghe munca.

Dacă n-ai fi fost dumneata, îi spuse Moiră cu recunoştinţă, când lucrarea fu definitivată, aş fi fost trasă pe sfoară în mod îngrozitor şi n-ar fi ieşit nimic ca lumea.

Era o mângâiere atât de mare, se gândi ea, să ai lângă tine un om care să nu aibă mereu altceva mai important de făcut sau la care să se gândească; un om care să-şi petreacă timpul fiindu-ţi folositor şi ajuuându-te. Ce mângâiere! Şi ce schiml Bogată (it.) 32

bare! Gând era cu John, ea trebuia să rezolve toate problemele practice, obositoare. John avea munca lui, şi munca lui trecea înaintea tuturor celorlalte probleme, inclusiv confortul soţiei. Tonino nu era decât un om obişnuit, cu nimic supraomenesc nici în persoană, nici în funcţiile lui. Era o mare uşurare.

Puţin câte puţin, Moiră ajunse să se bizuie pe el în orice împrejurare. Se făcuse universal folositor. Se ardeau siguranţele, Tonino le înlocuia. Viespile îşi făceau cuib în căminul din salon, Tonino le nimicea în mod eroic cu sulf. Însă specialitatea lui rămânea economia domestică. Crescut într-un restaurant, ştia tot ce trebuia ştiut în domeniul mâncării, băuturii şi preţurilor. Când carnea nu era bună, se ducea la măcelar şi-i aruncă biftecul tare în nas, pur şi simplu. Reducea conturile exorbitante ale zarzavagiului. Făcuse un aranjament prietenesc cu un om de la piaţa de peşte pentru ca Moiră să poată avea cel mai bun soi de sol şi roşioară. El îi cumpăra vinul, uleiul, *en gros*, în damigene uriaşe de sticlă; şi Moiră, care de la moartea lui *sir* Watney nu-şi putuse permite să bea un vin mai ieftin decât „Pol Roger, 1911* şi să gătească altfel decât cu unt de import, se desfăta în lungi conversaţii cu el pe teme casnice, despre economisirea unui *penny* la un sfert de litru sau de un şiling sau doi la câteva kilograme. Pentru Tonino preţul şi calitatea mâncării şi a băuturii erau

probleme de cea mai mare importanţă. A scoate o sticlă de Chianti la cinci lire şi nouăzeci, în loc de şase lire, însemna, pentru el o adevărată victorie; iar victoria devenea un triumf dacă se putea dovedi că vinul conţinea mai mult de patrusprezece la sută alcool. Moiră nu era nici lacomă, nici zgârcită din fire. Educaţia îi consolidase tendinţele naturale. Avea dezinteresul acelora care n-au cunoscut niciodată lipsă de bani în casă; şi indiferenţa ei totală faţă de plăcerile mesei nu fusese niciodată tulburată de grija gospodinei pentru gusturile şi digestiile altora. Niciodată. Pentru că *sir* Watney ţinuse o menajeră de profesie, iar alături de John Tarwin, care, oricum, abia observa ce mănâncă şi socotea că femeile trebuie să-şi petreacă timpul făcând lucruri mai importante şi de un nivel intelectual mai ridicat decât să domnească asupra bucătăriilor, trăise cea mai mare parte a vieţii lor conjugale în hoteluri sau pensiuni, sau în camere mobilate şi într-o stare cronică de excursie. Tonino

3 – Surâsul Giocondei

O făcu. să descopere lumea pieţelor şi a bxK: ăţăriei. Obişnuită, încă să gândească, la fel ca şi John, că viaţa domestică şi cotidiană era cu totul neinteresantă, Moiră râse la început de seriozitatea cu care Tonino se preocupă de carne şi de fiecare bănuţ. Dar după câtva timp începu să se molipsească de entuziasmul lui aproape religios pentru gospodărie; începu să descopere că, în definitiv, carnea şi banul erau interesante, că erau reale şi importante – mult mai reale şi mai importante, de pildă, decât să-l citeşti pe Goethe, când îl socoteşti un plicticos şi un flecar. Îngrijită cu duioşie de cei mai capabili avocaţi şi agenţi de bursă, averea răposatului *sir* Watney aducea un venit fix de cinci la sută fără impozite. Dar alături de Tonino, Moiră putea să-şi uite bilanţul bancar. Coborând de pe Muntele Sinai al finanţelor, pe care fusese urcată atât de sus deasupra pământenilor de rând, descoperi, alături

de dânsul, preocupările sărăciei. Erau ciudat de interesante

* şi pasionante.

— Ce preţuri cer pe peşte la Florenţa! spuse Tonino, după un moment de tăcere, când tema trandafirilor albi fusese epuizată. Când mă gândesc cât de ieftine sunt caracatiţele la Napoli! E scandalos!

— Scandalos! repetă Moiră ca un ecou, cu o indignare tot atât de sinceră.

Statură de vorbă la nesfârşit.

În ziua următoare cerul nu mai era albastru, ci de un albtulbure. Nu mai era soare, ci numai o strălucire difuză, care nu arunca umbre. Peisajul se întindea cu totul lipsit de viaţă sub privirea moartă şi incoloră a cerului. Era o căldură înăbuşitoare, fără pic de adiere de vânt, aerul devenise aproape irespirabil şi parcă îneca totul în vată. Moiră se trezi cu* migrenă şi cu senzaţia că nervii începuseră s-o ia razna, să trăiască pe cont propriu. Erau că nişte păsări închise în colivie, fdfâind, tresărind şi zbătându-se la cea mai mică alarmă; iar trupul ostenit, îndurerat, era colivia. Împotriva propriei ei voinţe şi intenţii, se pomeni bruftuind-o pe cameristă şi vorbindu-i urât. Trebui să-i dăruiască o pereche de ciorapi ca s-o împace. După ce se îmbrăcă, îi veni chef să scrie câteva scrisori; dar tocul îi făcu o pată de cerneală pe degete, ceea ce o înfurie atât de rău, încât aruncă pe fereastră obiectul blestemat. Tocul se sparse în bucăţi, fovindu-se ide pietrele pavajului. Nu mai avea cu ce să scrie; ce îngro6

zitor! îşi spălă cerneala de pe mâini şi îşi luă ghergheful să brodeze. Dar degetele îi erau amorţite. Şi peşte; toate, i se mai şi înţepă cu acul. Oh, cum o mai durea! Ochii i se umplură de lacrimi; începu să plângă. Şi o dată ce începuse, nu se mai putea opri. Assunta intră după cinci minuteşi q găsi hohotind.

— Dar ce s-a întâmplat, *signora f* întrebă ea, îmblânzită şi înduioşată în urma darului.

Moiră scutură din cap.

— Pleacă de aici, îi spuse scurt. Fata stărui.

— Pleacă de aici, repetă Moiră.

Cum ar fi putut să-i explice ce-i cu ea, când singurul lucru care i se întâmplase era o înţepătură la deget? Nu se întâlniplase nimic şi, «totuşi, toate erau împotriva ei, toate.

Aceste toate care erau împotriva ei se concretizară în cele din urmă în vreme. Chiar atunci când sănătatea îi fusese în cea mai bună stare, Moiră simţise totdeauna în mod chinuitor apropierea tunetului. Nervii ei încordaţi aveau o sensibilitate cu totul neobişnuită. Lacrimile, furiile şi disperările acestei zile îngrozitoare aveau o cauză pur meteorologică. Dar asta nu le făcea mai puţin violente şi dureroase. Orele trecură în tristeţe. Îngroşat de norii negri uriaşi, amurgul se lăsă într-o linişte înăbuşitoare şi plină de prevestiri, iar noaptea veni înainte de vreme. Cerul era luminat spre răsărit de reflexele unor fulgere îndepărtate, care izbucneau dincolo de linia orizontului. Crestele Apeninilor se profilau întunecate în palidele licăriri de-o clipă ale aburului argintiu şi piereau din nou în tăcere; liniştea plină de aşteptare era neclintită. Copleşită de teamă – căci furtunile o înspăimântau – Moiră şedea la fereastră, privind dealurile întunecate cum se iveau o clipă din beznă pe fundalul de argint, pentru ca apoi să piară din nou, privind cum se iveau şi cum piereau. Fulge – rele brăzdau cerul; şi apoi, pentru prima oară, auzi apropiindu-se tunetul, departe şi stins, ca vuietul mării într-o scoică. Moiră se înfiora. Ceasornicul din hol bătu ora 9 şi, ca şi cum sunetul acesta ar fi fost un semnal pus dinainte la cale, o pală de Vânt scutură deodată copacul de magnolia aflat la încrucişarea aleilor din grădina de jos. Frunzele lungi şi ţepene se frecară unele de altele cu un zgomot de oase. Fulgeră din nou.

— La lumina scurtă de-o clipă văzu cei doi chiparoşi funebri răsucindu-se şi zbătându-se că apucaţi de o dureroasă disperare. Şi apoi, deodată, furtuna se idezlănţui cutremurătoare, de parcă ar fi fost drept deasupra capului. În faţa potopului îngheţat care se revărsa cu violenţă, Moiră se trase înapoi şi închbe fereastra. O fâşie albă de toc în zigzag fulgeră îngrozitor chiar *în* spatele chiparoşilor. Tunetul care-i urmă imediat dădu impresia despicării şi prăbuşirii unei bolţi solide. Moiră fugi de la fereastră şi se aruncă pe pat. Îşi acoperi faţa cu mâinile. În mugetul neîntrerupt al ploii, tunetul bubuia şi se reverberă; apoi iar bubuia, transmiţându-şi sunetul de-a rostogolul în noapte* în toate direcţiile. Toată casa se cutremura. În ramele ferestrelor sticlă se zgudui, zăngănind ca geamurile unui autobuz vechi pe un drum bolovănos.

— O, Doamne, o, Doamne I repeta Moiră.

În vuietul asurzitor vocea suna stinsă, lipsită de vlagă, jalnică.

„Dar e stupid să te sperii". Îşi amintea de vocea lui John, de felul lui plin de superioritate de a o încuraja cu voioşie. „Există o posibilitate la mie ca să fii atinsă. Şi în orice caz, ascunzându-ţi capul, nu împiedici fulgerul să… a

Cum îl ura văzându-l atât de raţional şi de just!

— O, Doamne! Încă un fulger. Doamne, Doamne, Doamne…

Şi apoi, deodată, se întâmpla ceva îngrozitor: lumina se stinse. Printre genele întredeschise, nu mai văzu licărul sângeriu translucid, ci un întuneric deplin. Descoperindu-şi faţa, deschise ochii şi privi neliniştită în jur: întunericul era total. Bâjbâi după comutatorul de lângă pat, îl găsi, îl întoarse o dată, încă o dată; întunericul rămase de nepătruns.

— Assunta! strigă ea.

Pătratul ferestrei deveni brusc tabloul surprinzător al

grădinii profilate pe fundalul mov-albicios al cerului şi al ploii torenţiale strălucitoare.

— Assunta!

Vocea îi fu înecată de o trosnitură care părea să fie însăşi explozia acoperişului.

— Assunta! Assunta!

Cuprinsă de panică, străbătu, împleticindu-se, odaia întunecoasă ca un mormânt şi ajunse la uşă. Un nou fulger îi descoperi clanţa. Deschise.

— Assunta!

Vocea suna în gol deasupra prăpastiei negre a scărilor. Tunetul explodă din nou deasupra ei. Cu o trosnitură şi un zăngănit de sticlă spartă, una dintre ferestrele camerei se deschise. O rafală de vânt rece îi zburli părul. Un teanc de hârtii îşi luară zborul şi se rotiră cu aripi foşnitoare prin întuneric. Una îi atinse obrazul ca o fiinţă vie şi se duse. Scoase un ţipăt. Uşa se trânti. O luă la fugă pe scări, cuprinsă de spaimă, de parcă duşmanul era pe urmele ei. În hol o găsi pe Assunta şi pe bucătăreasă, care veneau spre ea, aprinzând chibrituri în mers.

— Assunta, luminile! O apucă pe fată de braţ.

Îi răspunse numai tunetul. Când zgomotul se mai potoli, Assunta îi lămuri că toate siguranţele se arseseră şi în toată casa nu era nicio lumânare. Nicio lumânare, şi nu mai aveau decât o singură cutie de chibrituri.

— Bine, dar o să rămânem pe întuneric! ţipă Moiră isteric Prin cele trei ferestre cu reflexe negre ale holului, trei imagini diferite ale grădinii şiroind de apă îşi făcură apariţia şi într-o clipită dispărură. Vechile oglinzi veneţiene de pe pereţi străluciră o clipă, căpătând viaţă, ca nişte ochi morţi care s-ar fi deschis deodată.

— Pe întuneric, repetă ea cu o stăruinţă aproape demenţială.

— Au! strigă Assunta şi dădu drumul chibritului care începuse să-i ardă degetele.

Tunetul se dezlănţui asupra lor dintr-un întuneric pe care pierderea luminii îl făcuse şi mai compact, şi mai deznădăjduit.

Când telefonul începu să sune, Tonino se afla în camera direcţiei din hotelul lui, jucând cărţi cu cei doi fii ai proprietarului şi cu încă un prieten.

— Cineva doreşte să vă vorbească, *signor* Tonino, spuse ajutorul de portar. O doamnă. Rânji cu înţeles.

— Tonino arboră un aer demn şi ieşi din cameră. Când se întoarse după câteva minute, îşi ţinea într-o mână pălăria, iar cu cealaltă îşi încheia haina de ploaie.

— Să pleci? exclamară ceilalţi, neîncrezători. Dincolo de ferestrele oblonite furtuna mugea ca o cataractă şi exploda sălbatic Unde? întrebară ei. De ce? Eşti nebun?

— Scuzaţi-mă, spuse el.

Trebuie să plec.

Tonino ridică din umeri, de parcă n-ar fi avut nicio importanţă că ieşea pe un asemenea uragan, de parcă ar fi fost obişnuit cu aşa ceva., *JLA signora forestiera*", explică el, purtându-le pică pentru curiozitatea lor; doamna Tarwin îl rugase să vină imediat la Bellosguardo. Siguranţele… nicio lumânare în toată casa… complet în întuneric… foarte neliniştită… nervi…

— Dar pe o noapte ca asta… Doar nu eşti electrician. Cei doi fii ai proprietarului vorbeau în cor. Simţeau, cu indignare, că Tonino se lăsa exploatat.

Dar cel de-al treilea tânăr se lăsă pe spate pe scaun şi râse.

— Vai, *care*, vai, spuse el. Şi apoi adăugă, făcându-i lui Tonino un semn cu degetul, în chip de cunoscător: *Mă fatti pagare per il tuo lavoro*. Dar să te plătească pentru osteneala ta. Berto era cunoscut ca un mare cuceritor, un specialist încercat în strategie amoroasă, un expert de mare clasă. Măcar profită de ocazie!

Ceilalţi îşi uniră râsetele cu râsul lui cam neplăcut.

Tonino rânji la rândul său şi dădu din cap aprobator.

Taxiul gonea pe străzile umede şi pustii, împroşcând ca o fântână călătoare. Tonino şedea în întunericul maşinii, meditând la sfatul lui Berto. Era drăguţă, desigur. Dar – de ce oare? – nu i se prea întâmplase să se gândească la ea ca la o amantă posibilă. Se purtase cu ea într-un mod curtenitor şi politicos din principiu şi în virtutea obişnuinţei, dar fără să urmărească realmente a o cuceri; şi când ea nu-i răspunsese în acelaşi fel, nici nu se sinchisise. Dar poate că ar fi trebuit să se sinchisească, ar fi trebuit să stăruie. În lumea lui Berto se consideră o plăcută performanţă sportivă să faci tot ce poţi pentru a seduce pe oricare femeie. Bărbatul cel mai demn de admiraţie e acela care are la activul său cel mai mare număr de femei. E chiar încântătoare, continuă Tonino în sinea lui, încercând să-şi stimuleze entuziasmul pentru performanţa sportivă. Ar fi o victorie cu care s-ar putea mândri. Cu atât mai mult cu cât era o străină. Şi foarte bogată. Se gândi cu mulţumire lăuntrică la automobilul mare, la casă, la servitori, la argintărie. „*Certo*, îşi spuse el încântat ele sine, *mi vuol bene*" Desigur că ţinea la el, nu încăpea nicio îndoială. Îşi mângâie gânditor faţa netedă, muşchii îi vibrară uşor la atingere. Îşi zâmbea singur pe întuneric; naiv, cu un zâmbet ingenuu de prostituată. „*Moiră*, spuse el cu voce tare. *Moiră*. Ciudat nume. *Strano*, *quel nome*. *Pitittosto ridicolo*". *1* Chiar Moiră îi deschise uşa. Stătuse la fereastră, cu ochii

— Tonino! şi întinse amândouă mâinile spre el; nu simţise niciodată atâta bucurie la vederea cuiva.

În spatele lui, în timp ce stătea acolo în uşa deschisă, cerul căpătă pentru o clipă o culoare violet-alburie. Poalele hainei de ploaie îi fluturară în bătaia vântului; o adiere umedă trecu pe lângă el, atingând apoi cu degete reci faţa Moirei. Cerul se întunecă din nou. Tonino trânti uşa în urmă-i. Întunericul. îi învălui.

— Tonino, ce drăguţ din partea dumitale că ai venit. Zău, prea…

Tunetul care o întrerupse era parcă sfârşitul lumii. Moiră se înfiora.

— Oh, Doamne! se încă ea.

Şi apoi, fără să ştie cum, se pomeniră ea plângând, cu obrazul lipit de vesta lui, iar Tonino sprijinind-o şi mângâind-o pe păr. Fulgerul următor îi indică poziţia canapelei, în întunericul care urmă o conduse prin cameră, apoi se aşezară, şi Tonino începu să-i sărute faţa udă de lacrimi. Moiră se lăsa liniştită în braţele lui, destinsă, ca un copil speriat care şi-ar fi găsit, în sfârşit, mângâiere. Tonino o ţinea în braţe şi o săruta încet, iar şi iar.

— *Ţi amo*ş *Moiră*, şopti el. Şi era adevărat. Ţinând-o în braţe, atingând-o pe întuneric, o iubea. *Ti amo*. Cât de adânc! *Ţi voglio un bene immenso* *, continuă el, cu o pasiune şi o duioşie profundă şi caldă, născute brusc din întuneric şi din contactul uşor, pe nevăzute.

Zăcea lipită de el, făcându-şi simţită greutatea şi căldura fremătătoare. Trupul i se arcuia şi Tonino îl simţea tare sub mâna, obrajii îi erau rotunzi şi reci, pleoapele catifelate şi tremurânde şi ude de lacrimi, gura atât de moale, atât de moale sub atingerea buzelor lui.

— *Ţi am o, ti amo*…

1 Ciudat numele ăsta. Mai curând carâghios. (it.)

Te iubesc, Moiră… Te iubesc… Ţin imens la tine. (it.)

aţintiţi afară, şi

aşteptase, aşteptase.

Iubirea îi tăia respiraţia, şi simţea un fel de scobitură în adâncul fiinţei, o sete de tandreţe pătimaşă, care tânjea să fie ostoită, care nu putea fi potolită decât de ea, un vid care o atrăgea spre el, în el, care o absorbea aşa cum un vas gol absoarbe cu frenezie apa. Liniştită, cu ochii închişi, atât de liniştită, Moiră zăcea în braţele lui, lăsându-se absorbită de setea lui de tandreţe, lăsându-se atrasă în

golul plin de dorinţe al inimii lui, fericită să fie pasivă, să se lase în voia dulcii lui patimi arzătoare.

„Fatti pagare, fatti pagare" Amintirea cuvintelor lui Berto îl transformă brusc din îndrăgostit într-un *sportsman* al amorului, obligat să-şi menţină o reputaţie şi să bată recorduri. *„Fatti pagare"* Riscă im gest de dezmierdare mai intimă. Dar Moiră tresări atât de înfiorată de atingere, încât îşi retrase mâna, ruşinat de el însuşit

— *Ebbene*, întrebă Berto mai târziu cu o oră, când se în? toarse, ai reparat siguranţele?

— Da, am reparat siguranţele. 1

— Şi ţi-ai primit plata?

Tonino arboră zâmbetul de *sportsman* al amorului.

— Un mic avans, răspunse, şi pe dată îi fu silă de el însuşi pentru cuvintele pe care le rostise, îi fu silă de ceilalţi pentru râsetele lor.

De ce se abătea din drum şi strica ceea ce fusese atât de frumos? Pretextând o migrenă, urcă în camera lui. Furtuna trecuse, lună strălucea acum pe cerul înseninat. Deschise fereastra şi privi afară. Arno îşi mina la vale apele de cerneală şi argint-viu. Jos, pe – stradă, băltoacele licăreau ca nişte ochi vii. Fantoma lui Caruso cânta la un gramofon, departe, de cealaltă parte a apei. *„Stretti, stretti nelvestaşi <Pamor..."* 1 Tonino era profund emoţionat.

În dimineaţa următoare cerul era albastru, soarele arunca scântei pe frunzele lucioase ale magnoliei, aerul era calm, potolit. Aşezată la măsuţa de toaletă, Moiră se uită afară şi se întreba neîncrezătoare dacă furtunile există cu adevărat. Dar plantele erau frânte şi trântite la pământ; potecile presărate cu frunze şi petale smulse. Aşadar, în ciuda aerului blând şi a soarelui strălucitor, grozăviile nopţii trecute nu

1 înlănţuiţi, înlănţuiţi în extazul dragostei… (it.) 40

fuseseră doar un vis urât. Moka oftă *şi* începu să-şi

perie părul. Din rama lui deipiele, profilul lui John Tarwiţi o înfrunta, privind ţintă la o tumoare imaginară* Moiră îşi peria; părul cu mişcări mecanice, cu ochii aţintiţi asupra portretului. Apoi, deodată, întrerupându-şi ritmul mişcărilor, se ridică, apucă rama de piele şi, străbătând odaia, o aruncă sus pe garderobul înalt, unde nu mai putea s-o vadă. Aşa! Se aşează din nou pe scaun şi îşi continuă periatul, cu o senzaţie de uşurare şi teamă totodată.

După ce se îmbrăcă, se duse cu maşina în oraş şi petrecu

O oră în magazinul de bijuterii „Settepassi. Când plecă de acolo, negustorul o conduse cu plecăciuni, ca pe o prinţesă, până spre Lungarno.

— Nu, nu fuma din astea, îi spuse lui Tonino în după-amiaza aceleiaşi zile, când el întinse mâna să ia o ţigaretă din cutia de argint aflată pe poliţa căminului din salon. Am câteva ţigări egiptene, din cele care-ţi plac. Le-am luat anume pentru dumneata.

Şi, zâmbind, *fii* întinse un pacheţel.

Tonino se pierdu în mulţumiri, în prea multe mulţumiri, după obiceiul lui. Dar când rupse hârtia şi descoperi aurul lucios al unui portţigaret mă-e, nu putu decât să se uite la ea cu o uimire încurcată şi plină de întrebări. s-*

— Ku-l găseşti drăguţ? întrebă ea.

— Minunat! Dar e… Ezită. E pentru mine?

Moiră râse încântată de încurcătura lui. Nu-l mai văzuse niciodată încurcat. Era întotdeauna tânărul de lume sigur de şine, hotărât şi inatacabil în armura lui de bune maniere meridionale. Îi admira carapacea elegantă. Dar o amuza să-l prindă o dată fără ea, să-l vadă stânjenit, roşindu-se şi bâlbâindu-se ca un copil. O amuza şi o încânta. Îi plăcea şi mai mult acum când îl vedea doar ca pe un biet băieţandro, dar în acelaşi timp ppliticos şi priceput să se poarte în societate.

— Pentru mine? îl maimuţări ea râzând. Îţi place? Tonul

I se schimbă. Deveni grav. Am dorit să ai ceva care să-ţi amintească de noaptea trecută.

Tonino îi luă mâinile şi i le sărută în tăcere. Moiră îl primise cu o veselie atât de degajată, cu atâta dezinvoltură – de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic – încât tandrele aluzii la întâmplările nopţii trecute (pe care şi le pregătise cu grijă în timp ce urca dealul) rămăseseră nerostite. Se temuse să nu spună ceva nepotrivit, care ar fi jignit-o. Dar acum vraja fusese ruptă, şi chiar de Moiră.

— „Faptele bune nu trebuie date uitării de cel care le face, continuă Moiră, lăsându-şi mâinile într-ale lui. De fiecare dată. când vei lua. O ţigară din portţigaretul ăsta, ai să-ţi aminteşti cât de drăguţ şi de bun ai fost cu o mică nebună, proastă şi caraghioasă ca mine.

Tonino avusese timpul să-şi recapete bunele maniere.

— Am să-mi amintesc de cea mai adorabilă, de cea mai frumoasă… Ţinându-i încă mâinile, o privi o clipă în tăcere, semnificativ. Moiră îi întoarse zâmbetul. Moiră!

Şi i se arunca în braţe. Închise ochii şi rămase inertă în încercuirea strânsă a braţelor lui, rămase moale şi pasivă, lipită de trupul viguros.

— Te iubesc, Moiră. Şoapta îşi trimitea răsuflarea caldă pe obrazul ei. *Ti amo*.

Şi deodată buzele lui erau din nou pe ale ei, sărutându-i-le cu violenţă, cu nerăbdare. Printre sărutări, cuvintele şoptite îi atingeau pătimaş urechile: *„Ti amo pazzamente… piecina… tesoro… amare… câtore…” 1* Rostită în italieneşte, dragostea lui căpăta o forţă şi o adâncime cu totul deosebite. Lucrurile descrise într-o limbă străină capătă totdeauna un anumit colorit straniu.

— *Amami, Moiră, amami. Mi a-mi un po}2* Devenise stăruitor. Puţin, Moiră, mă iubeşti puţin?

e Deschise ochii şi se uită la el. Apoi, cu o mişcare

bruscă, îi luă capul între muni, îl trase în jos spre ea şi-l sărută pe gură.

— Da, şopti. Te iubesc. Şi apoi îl împinse uşor, îndepărtându-l. Tonino vru să o sărute din nou. Dar Moiră scutură din cap şi alunecă de lângă el. Nu, nu, i se adresă ea cu un ton rugător, dar hotărât. Nu strica totul acum.

Zilele trecură, fierbinţi şi poleite. Vara era aproape. Privighetorile cântau nevăzute în răcoarea serii.

*L'usignuolo**, şopti Moiră pentru sine, ascultând cântecul. *Uusignuolo*.

1 Te iubesc nebuneşte… micuţo… comoară… dragoste… inimă… (it.) A Iubeşte-mă Moiră, iubeşte-mă. Mă iubeşti un pic? (it.) 1 Privighetoare (it.)

Până şi privighetorile erau ceva mai bune în Italia. Soarele apusese. Şedeau în micul chioşc de vară din capătul grădinii şi se uitau la priveliştea peste care sejăsa încet întunericul. Zidurile albe ale fermelor şi vilelor de pe coastă răsăreau surprinzător de limpezi pe fundalul umbrit al măslinilor, ca încărcate de un tâlc nou şi straniu. Moiră suspină.

— Sunt atât de fericită, spuse ea. Tonino îi luă mâna. Caraghios de fericită.

Pentru că, la urma urmei, se gândi ea, *era* cam caraghios să fie atât de fericită, fără vreun motiv temeinic. John Tarwin o învăţase să creadă că nu poţi fi fericit decât atunci când faci ceva „interesant* (cum spunea el), sau când te întâlneşti cu oameni care „să merite". Tonino nu era de loc o persoană deosebită „slavă Domnului! Şi a organiza picnicuri nu e un lucru tocmai „interesant", în sensul atribuit de John acestui cuvânt; nici a vorbi despre calităţile diferitelor mărci de automobile; nici a-l învăţa pe Tonino să conducă; nici a merge după cumpărături; nici a discuta despre problema perdelelor noi pentru salon; şi nici a şedea în chioşcul de vară fără a spune un cuvânt. Cu toate acestea, sau tocmai din pricina aceasta, era fericită

cum nu mai fusese niciodată.

— Caraghios de fericită, repetă ea. Tonino îi sărută mâna.

— Şi eu sunt fericit.

Şi nu o spunea numai din politeţe. În felul lui, era sincer fericit cu ea. Oamenii îl invidiau văzându-l în maşina aceea mare şi galbenă, alături de Moiră. Arăta atât de drăguţă şi de elegantă şi mai era şi străină; era mândru să fie văzut umblând cu ea. Şi pe urmă, portţigaretul, şi bastonul montat în aur, cu mâner de agată, pe care ea i-l dăruise de ziua lui… În afară de asta, ţinea într-adevăr la ea, într-adevăr, într-un fel cam încâlcit, era îndrăgostit de ea. Nu fără motiv o ţinuse în braţe şi o mângâiase în noaptea cu tunete. Ceva din duioşia aceea adâncă şi pătimaşă, născută brusc din noapte şi din contactul lor cald şi nevăzut, stăruia încă în el, stăruia chiar şi după ce dorinţa fizică pe care i-o stârnise atunci fusese satisfăcută prin substituire. (Şi sub îndrumarea pricepută a lui Berto dorinţele îi fuseseră satisfăcute pe deplin, şi destul de des.) Dacă n-ar fi fost comentariile ironice ale lui Berto cu privire la natura platonică a relaţiilor cu Moiră. ar fi fost pe deplin mulţumit.

— *Alle donne*, generaliza Berto în mod sentenţios, *place sempre la violenza*. Femeile doresc să fie violentate. Nu ştii să te porţi în dragoste, dragul meu băieţaş.

Şi îşi expunea performanţele, dându-le drept exemple de urmat. După Berto, dragostea era un fel de răzbunare crâncena pe femei pentru crima de a-şi fi păstrat puritatea.

Stimulat de ironiile prietenului său, Tonino mai făcu o tentativă de a obţine plata integrală pentru repararea siguranţelor în noaptea furtunii. Dar faţa îi fu atât de zgomotos pălmuită, iar tonul cu care Moiră îl ameninţă că n-o să-l mai vadă niciodată dacă nu se cuminţeşte fu atât de convingător serios, încât nu-şi mai reînnoi atacul. Se mulţumi să o privească trist şi să se plângă de cruzimea ei.

Dar în ciuda faptului că uneori se îmbufna, era fericit cu ea. Fericit ca un motan la gura sobei. Automobilul, casă, frumuseţea şi eleganţa ei străină, cadourile minunate pe care ea i le dăruia, toate îl făceau să toarcă fericit.

Treceau zilele şi săptămânile. Moirei i-ar fi plăcut ca viaţa să se scurgă mereu aşa, ca un râu luminos şi vesel, cu eventualele insuliţe de calmă sentimentalitate, dar fără să devină vreodată primejdios de adânc sau învolburat, fără căderi, vârtejuri sau precipitări. Ar fi dorit ca existenţa ei să rămână pentru totdeauna ceea ce era în momentul acela – un fel de joc cu un partener plăcut şi capabil a-i provoca emoţii, un joc de-a viaţa şi dragostea. Oh, dacă această recreaţie fericită ar fi putut dura veşnic!

John Tarwin fu cel care decretă că nu se poate. „*Participând congres citologic Roma mă opresc câteva zile în drum. Sosesc pl. Dragoste*] *cJm*" Acesta era textul telegramei pe care Moiră o găsi întorcându-se la vilă într-o seară. O citi şi se simţi deodată deprimată şi neliniştită. De ce voia să vină? Avea să strice totul. Seara luminoasă îşi pierdu strălucirea; fericirea care o inundase pe când se întorcea cu Tonino din plimbarea aceea minunată prin Apenini se scurse din ea. Întunericul ce-o invada stinse frumuseţea albastră-aurie a munţilor, ofili florile colorate, înăbuşi vorbele şi râsul din timpul zilei. „De ce vrea să vină?" Se întreba mereu, disperată şi înciudată. „Şi ce se va întâmpla, ce se va întâmpla? * Simţi că i se face frig, că-şi pierde răsuflarea, că aproape i se face rău de atâta teamă şi nelinişte.

Chipul lui John, dând o zări aşteptându-l în staţie, se lumină instantaneu, cu toţi cei o sută de waţi tandreţe şi farmec.

— Draga mea! Glasul îi era catifelat şi tremurător.

Se aplecă spre ea; înţepenită, Moiră se lăsă sărutată. Observă cu scârba că unghiile lui erau murdare.

Perspectiva de a lua masa singură cu John o

înspăimântase; îl invitase pe Tonino la cină. Şi apoi dorea ca John să-l întâlnească. Dacă ar fi tăinuit existenţa lui Tonino faţă de John, ar fi însemnat să recunoască ceva necinstit în relaţiile cu eh şi doar nu era nimic. Dorea ca John să-l întâlnească aşa, firesc, ca un lucru cu totul normal. Dacă Tonino avea să-i placă sau nu lui John, când aveau să se întâlnească, era aha chestiune. Moiră avea îndoielile ei. Şi realitatea i le-a justificat. John începuse prin a protesta auzind că invitase un oaspete. Prima lor seară, cum de se gândise la una ca asta? Vocea îi tremură – blăniţă înfiorată de o adiere. Moiră fu silită să asculte un adevărat potop de sentimente. Dar în cele din urmă, când ora mesei sosi, John* îşi stinse patosul şi redeveni cercetătorul studios. Arzând de curiozitate, cu o inteligenţă exactă, John îl asalta pe oaspete cu întrebări despre toate lucrurile interesante şi importante aflate la ordinea zilei în Italia. Care era situaţia politică reală? Cum funcţiona noul sistem de educaţie? Ce gândeau oamenii despre reforma codului penal? Asupra tuturor acestor probleme Tonino era, fără îndoială, mult mai puţin bine informat decât interlocutorul său. Italia pe care o cunoştea el era Italia prietenilor lui şi a familiei, a prăvăliilor şi a cafenelelor, a fetelor şi a luptei zilnice pentru bani. Toată acea Italie, istorică şi impersonală, despre care John citea cu atâta pătrundere în revistele de înalt nivel, îi era cu totul necunoscută. Răspunsurile la întrebările lui John erau copilăresc de prosteşti. Moiră asculta în tăcere, amuţită de suferinţă, chinuită.

— Ce ai *putut* găsi la băiatul ăsta? întrebă soţul după ce Tonino îşi luase rămas bun. M-a uimit cât de neinteresant poate fi.

Moiră nu răspunse. Urmă o tăcere. John îşi aprinse deodată zâmbetui său marital, plin de duioşie „protector, cuceritor.

— E timpul să ne culcăm, iubita mea, îi spuse.

Moiră se uită la el şi îi văzu în ochi expresia aceea pe care o cunoştea atât de bine şi de care se temea.

— Iubita mea, repetă el, şi câinele din tabloul de Landsecr se arătă înamorat.

O cuprinse cu braţele şi se aplecă să o sărute pe obraz. Moiră se cutremură, dar în tăcere, deznădăjduită, neştiind cum să scape. O conduse în dormitor.

După ce John o lasă, zăcu trează, până târziu în noapte, amintindu-şi de izbucnirile lui pătimaşe şi de sentimentalismele lui cu o oroare pe care trecerea timpului părea să o fi mărit. Somnul veni în cele din urmă să o elibereze.

Fiind arheolog, bătrânul *signor* Bargioni era fără tăgadă „interesant”.

— Dar mă plictiseşte de moarte, spuse Moiră a doua zi, când soţul ei propuse să-i facă o vizită. Ce glas are! Şi cum nu-i mai tace gura! Şi barba aceea! Şi nevastă-sa!

John se înroşi de mânie.

— Nu fi copil, izbucni el, uitând cât de mult îl încântau copilăriile ei atunci când nu-i contraziceau distracţiile sau interesele. În definitiv, insistă, nu cred că există om în viaţă care să ştie mai multe despre antichitatea toscană.

Totuşi, în ciuda Toscanei antice, John fu nevoit să-şi facă vizita singur* Petrecu o oră foarte instructivă, flecărind despre arhitectura romană şi despre regii lombarzi. Dar chiar înainte de plecare, conversaţia luă oarecum un alt curs; în treacăt, ca din întâmplare, fu pomenit numele lui Tonino. *Signora* stăruise că trebuie să pomenească despre el. Ignoranţa, protestase soţul ei, e o binefacere. Dar *signora* Bargioni era amatoare de scandal, şi aflându-se la o vârstă înaintată, fiind urâtă, pizmaşă şi rea, se simţea cuprinsă de o indignare justiţiară împotriva soţiei tinere şi de o simpatie ipocrită pentru soţul probabil injuriat. Bietul Tarwin, insistase ea, trebuie să fie prevenit.

Şi astfel, plin de tact, fără a da impresia că spune ceva deosebit, bătrânul lăsă aluziile să-i scape.

Întorcându-se spre Bellosguardo, John medita, nu prea în apele lui. Nu-şi putea închipui că Moiră fusese, sau era pe cale să se dovedească necredincioasă. Asemenea lucruri nu i se puteau întâmpla lui. Era evident însă că Moirei îi plăcea neinteresantul tânăr; dar, în definitiv, în ciuda infantilismului ei, Moiră era o fiinţă umană civilizată. Fusese prea bine crescută ca să facă vreo prostie. Pe lângă asta, se gândi el, amintindu-şi de seara precedentă, amintindu-şi de toţi anii căsătoriei lor, era lipsită de temperament; nu ştia ce e pasiunea, era cu totul lipsită de senzualitate. Infantilismul ei înnăscut avea să-i întărească principiile. Pe copii te poţi bizui în ceea ce priveşte puritatea; dar nu (şi asta îl neliniştea pe John Tarwin) nu şi în înţelepciunea vieţii. Moiră n-avea să-şi îngăduie o aventură amoroasă; dar putea lesne să se lase trasă pe sfoară. Bătrânul Bargioni fusese foarte discret şi rezervat; dar, din câte îşi putuse da seama, era evident că-l considera pe tânăr un aventurier. John se încruntă în timpul mersului şi-şi muşcă buza.

Ajungând acasă, îi găsi pe Moiră şi pe Tonino supraveghind montarea noilor huse de creton la scaunele din salon.

— Fii atent, fii atent, îi spunea Moiră tapiţerului în momentul când intra el pe uşă. La auzul paşilor lui, se întoarse. Când îl văzu, un nor păru să-i întunece faţa senină, dar făcu un efort pentru a-şi păstra veselia. Vino şi tu să vezi, John, îl chemă ea. Parcă ar îmbrăca o femeie bătrână şi foarte grasă într-o rochie prea strâmtă. E caraghios!

Dar John nu zâmbi la spiritul ei; chipul îi era de o gravitate împietrită. Se apropie ţeapăn de scaun, salută scurt din cap pe Tonino şi pe tapiţer şi rămase acolo, în picioare, observându-le munca, A de parcă ar fi fost un

străin, un străin ostil. Priveliştea Moirei şi a lui Tonino râzând şi vorbind împreună stârnise în el o furie bruscă şi violentă. „Mic aventurier scârbos”, îşi spuse cu înverşunare în dosul măştii glaciale.

— E un material drăguţ, nu-i aşa? spuse Moiră. John răspunse printr-un mormăit.

— Şi foarte modern, adăugă Tonino. Magazinele de aici sunt foarte moderne, continuă el, vorbind cu acea insistenţă susceptibilă la modernism caracteristică locuitorilor unei ţări foarte bogată în monumente, dar mai puţin înzestrată cu camere de baie.

— Adevărat? spuse John cu sarcasm. Moiră se încruntă.

— N-ai idee de cât folos mi-a fost Tonino, spuse ea cu o anumită căldură.

Plin de exuberanţă, Tonino începu să nege că i-ar fi îndatorată în vreun fel. John Tarwin îl întrerupse:

— O, nu mă îndoiesc că ţi-a fost de folos, spuse el cu acelaşi ton sarcastic şi cu un uşor zâmbet de dispreţ.

Urmă o tăcere stânjenită. Aptai Tonino îşi luă rămas bun. Îndată ce plecă, Moiră se întoarse spre soţul ei. Chipul îi era palid, buzele îi tremurau.

— Cum îţi permiţi să vorbeşti aşa cu un prieten de-al meu? întrebă cu o voce pe care mânia o făcea nesigură.

John luă foc.

— Pentru că voiam să mă descotorosesc de acest individ, îi răspunse, şi masca îi căzu, chipul lui nu mai oglindea decât furie. E dezgustător să vezi un tip ca ăsta dând târcoale casei. Un aventurier. Care-ţi exploatează prostia. Care trăieşte pe spinarea ta.

— Tonino nu trăieşte pe spinarea mea. Şi, în definitiv, ce ştii tu despre asta?

John ridică din umeri.

— Lucrurile se află.

— Aha, bestiile alea bătrâne, nu-i aşa? îi ura pe soţii

Bargioni, îi *ura.* În loc să-i fii recunoscător lui Tonino pentru că mă ajută! Ceea ce e mai mult decât ai făcut tu vreodată, John. Tu, cu tumorile tale blestemate şi cu nenorocitul acela ramolit de Faust! Dispreţul din vocea ei era nimicitor. Tu, care m-ai lăsat în voia sorţii. Şi când cineva se apropie de mine şi se poartă pur şi simplu omeneşte şi cuviincios, îl insulţi. Şi te apucă un val de gelozie furioasă pentru că îi sunt recunoscătoare, aşa cum e normal să fiu.

John avusese timpul să-şi recompună masca.

— Nu «mă apucă niciun fel de gelozie, spuse el, înfrânându-şi mânia şi vorbind rar, cu răceală. Numai că nu vreau să te laşi dusă de nas de un papiţoi frumos şi brunet din mahalalele Neapolelui.

— John!

— Chiar dacă te duce de nas în mod platonic, urmă el. Şi sunt sigur că aşa e. Dar – nu vreau să am pe lângă mine nici măcar un papiţoi platonic. Vorbea cu răceală, răspicat, cu intenţia deliberată se a o răni cât mai tare. Cât a stors până acum de la tine?…

Moiră nu răspunse, ci se întoarse şi fugi din cameră.

Tonino tocmai ajunsese în vârful colinei, când un claxonat puternic şi insistent îl făcu să se întoarcă. O maşină mare, galbenă, se afla chiar în spatele lui.

— Moiră! strigă uluit. Maşina se opri alături de eh

— Urcă-te I porunci ea aproape sfidătoare, ca şi cum ar fi fost supărată pe el.

Făcu ceea ce i se spunea.

— Dar unde aveai de gând să te duci? întrebă Tonino.

— Nu ştiu. Oriunde. S-o luăm pe şoseaua spre Bologna, spre munte.

— Dar n-ai pălărie, obiectă el, nici haină.

Ea râse şi, punând maşina în mişcare, o porni în mare viteză.

John îşi ptetrecu seara în singurătate. Începu să-şi

facă reproşuri. „N-ar fi trebuit să-i vorbesc atât de brutal”, gândi el când auzi de plecarea precipitată a Moirei. Câte lucruri duioase şi încântătoare avea să-i spună la întoarcere, pentru a-şi repara asprimea cuvintelor. Şi pe urmă, după ce ea se va fi împăcat, o să-i vorbească blând, părinteşte, despre pericolul de a avea prieteni răi. Numai anticipând cele ce avea să-i spună, chipul lui se lumină de un zâmbet frumos. Dar când, cu trei sferturi de oră întârziere faţă de ora obişnuită a cinei, se aşează singur la masă în faţa unei mâncări încălzite de mai multe ori, dispoziţia i se schimbase. „Dacă vrea să facă mutre, îşi spuse el, foarte bine, n-are decât”. Pe măsură ce trecea timpul, inima i se împietrea. Bătu miezul nopţii. Mânia începu să-i fie domolită de oarecare teamă. Nu cumva i se întâmplase ceva? Era îngrijorat. Cu toate acestea, se cukă, respectându-şi cu fermitate principiile. După douăzeci de minute auzi pasul Moirei pe scară şi apoi uşa camerei ei închizându-se. Se întorsese, nu se întâmplase nimic; în mod pervers, simţea acum şi mai multă pică împotriva ei pentru că era teafără. Avea să vină oare să-i spună noapte bună? Aşteptă.

În timpul* acesta, cu gândul dus, cu mişcări mecanice, Moiră se dezbrăca. Se gândea la tot ce se întâmplase pe planul veşniciei de când plecase ea de acasă. Ce» minunat apus de soare ki munţi! Versantul de vest, poleit cu o lumină trandafirie, iar dedesubtul lor, prăpastia de umbră albăstruie. Stătuseră acolo în tăcere şi priviseră cu ochi mari.

— Sărută-mă, Tonino, şoptise ea deodată, şi atingerea buzelor lui făcu să-i furnice pe sub piele un curent şerpuitor de delicioasă tulburare.

4 6

Se lipise de el; îi simţise trupul puternic şi solid; îi simţise pe obraz bătaia inimii ca pe ceva cu o viaţă de sine stătătoare. Tic, tic, tic… şi viaţa care bătea nu era viaţa

acelui Tonino pe care ea îl cunoştea, acel Tonino care râdea şi făcea complimente şi aducea flori; era viaţa unei puteri tainice şi de sine stătătoare. O putere cu care individul familiar Tonino se găsea din întâmplare legat, dar de care era: aproape străin. Se înfiorase uşor. O putere tainică şi înfricoşătoare. Dar frica aceasta exercita o atracţie asemenea unei prăpăstii întunecoase care te ademeneşte.

— Sărută-mă, Tonino, sărută-mă.

Lumina pălise; munţii îşi pierduseră contururile, contopindu-se cu cerul.

— Mi-e frig, spusese ea în cele din urmă, tremurând. Să mergem.

Cinaseră într-un han micuţ, sus, între cele două trecători. Când plecaseră de acolo, era noapte. Tonino îi petrecuse braţul în jurul mijlocului şi o sărutase pe gât, la ceafă, acolo unde buzele simţeau asprimea părului tuns scurt.

Dar lui Tonino nu-i ardea de râs.

— Moiră, Moiră… repeta el, şi în glas îi suna disperarea. Moiră!

În cele din urmă, la rugămintea lui chinuită, ea öpri maşina. Coborâră. Sub castani, ce întunecime!

Moiră lăsă să-i alunece ultimul veşmânt şi, goală, în faţa oglinzii, îşi cercetă imaginea. Trupul palid părea acelaşi dintotdeauna, dar în realitate era diferit, era nou, abia atunci se născuse.

John continua să aştepte, dar soţia nu veni. „Foarte bine, lasă, îşi spuse cu o mânie înciudată, care se deghiza într-o divină şi impersonală seninătate justiţiară, n-are decât să lumina şi se pregăti să doarmă. À două zi dimineaţă plecă ia Roma, la Congresul de citologie, fără să-şi ia rămas bun; asta avea s-o înveţe minte. Dar prima reacţie a Moirei când auzi că a plecat fu un: „Slavă Domnului 1 * Şi apoi, deodată, simţi că-i e puţin milă de el.

Bietul John! Era ca o broască moartă, galvanizat, zvâcnind, dar fără viaţă. Îl găsea de-a dreptul înduioşător. Ea era atât de bogată în fericire.

— O să mă faci să intru cu maşina în şanţ, spusese ea râzând.

facă mutre dacă aşa vrea. Se pedepseşte singură". Stinse

Încât îşi putea permite să-i fie milă de ei. Şi într-un fel îi era chiar recunoscătoare. Dacă n-ar fi venit, dacă nu s-ar fi purtat atât de inadmisibil, nimic nu s-ar fi petrecut între Tonino şi ea. Bietul John! Cu toate acestea, cazul lui era fără speranţă.

Zilele luminoase treceau una după alta. Dar viaţa Moirei nu mai curgea ca râul limpede şi domol care fusese înainte de venirea lui John. Acum era un râu tumultuos, cu adâncimi şi întunecimi. Nici iubirea nu mai era un joc cu un «partener plăcut; era violentă, copleşitoare şi aproape înspăimântătoare. Tonino deveni pentru ea un ţel de obsesie. Era obsedată de el – de chipul, de dinţii albi şi de părul negru, de mâinile, de membrele şi de trupul lui. Dorea să fie cu el, să-i simtă apropierea, să-l atingă. Petrecea ore întregi mângâindu-i părul, zburlindu-i-l, aşezându-i-l apoi în cele mai năstruşnice feluri, drept în sus, sau cu breton, sau cu şuviţele răsucite ca nişte coarne. Şi când izbutea să obţină vreun efect deosebit de hăzos, bătea din palme şi râdea, râdea până când lacrimile începeau să-i cursă pe obraz.

— Dacă ai putea să te vezi acum! strigă.

Jignit de râsul ei, Tonino protesta cu o expresie caraghioasă de demnitate ofensată:

— Te joci cu mine de parcă aş fi o păpuşă.

Râsul pierea de pe chipul Moirei şi, cu o seriozitate sălbatică, aproape crudă, se apleca spre el şi-l săruta în tăcere, cu violenţă, din nou şi din nou.

Când era absent, continua totuşi să-l simtă alături,

nedespărţit de ea ca o conştiinţă vinovată. Momentele de singurătate erau meditaţii nesfârşite pe aceeaşi temă: Tonino. Uneori, dorul de prezenţa lui tangibilă era prea dureros pentru a putea fi suportat. Neţinând seama de dispoziţiile lui, călcânau-şi propriile promisiuni, îi telefona, chemându-l să vină la ea, sau pleca să-l caute cu maşina. O dată, pe la miezul nopţii, Tonino fu chemat din camera lui de la hotel printr-un mesaj care spunea că o doamnă doreşte să-i vorbească. O găsi stând în maşină.

— N-am putut să mă stăpânesc, pur şi simplu nu m-am putut stăpâni I strigă ea, ca să se scuze şi să-i potolească mânia.

Tonino nu se lăsă înduplecat. Să vină după el aşa, în toiul nopţii! Era o nebunie, era scandalos! Moiră şedea şi asculta, palidă, cu buzele tremurânde şi ochii în lacrimi. În cele din urmă tăcu şi el.

— Dar dacă ai şti, Tonino, şopti Moiră, dacă ai şti numai... Îi luă mâna şi i-o sărută cu umilinţă.

Când Berto auzi veştile cele fitine (căci Tonino îi povesti de îndată totul, plin de mândrie), fu curios să afle dacă *la signora forestiera* era atât de rece cum se spunea că sunt femeile din nord.

— *Macchè /** protestă Tonino cu putere. Dimpotrivă.

Vreme îndelungată cei doi tineri sportivi discutară despre problema temperamentelor amoroase şi o discutară la nivel tehnic, profesionist.

Extazurile lui Tonino nu erau tot atât de excesive ca ale Moirei. Lui i se mai întâmplaseră asemenea lucruri. La Moiră, satisfacţia nu diminuase pasiunea, ci mai curând, satisfacţia fiind pentru ea un lucru atât de nou, atât de organic zguduitor, i-o înteţise. Dar ceea ce dăduse impuls pasiunii ei o diminuase pe a lui. Tonino obţinuse-ceea ce dorise; dorinţa lui născută noaptea, prin atingere (potolită între timp şi micşorată prin numeroasele aventuri amoroase organizate cu Berto), fusese împlinită. Moiră nu

mai însemna pentru el ceva ce dorea şi nu putea să obţină, ci ceva posedat, cunoscut. Cedându-i, se coborâse la nivelul tuturor celorlalte femei cu care făcuse el dragoste; nu mai era decât un punct în palmaresul bogat al sportivului.

Atitudinea lui faţă de Moiră suferi o schimbare. Familiaritatea începu să-i tocească politeţea; comportarea sa deveni deodată conjugală. Când o revedea după oarecare absenţă, îi spunea: „*Ebbene*, *tesoro* 2 pe un ton degajat, lipsit de romantism, şi o bătea o dată, de două ori pe spate sau pe umăr, aşa cum se bate, în chip de mângâiere, un cal. Îi dădu voie să-şi rezolve singură comisioanele, şi chiar pe ale lui. Moiră era fericită să-l slujească. Dragostea ei apărea, cel puţin într-unul din aspecte, aproape umilitoare, îi era devotată ca un câine. Tonino găsea adoraţia Moirei foarte plăcută atâta timp cât se exprima în duşul şi adusul cu maşina, în acceptarea sugestiilor lui şi în cadourile pe care ea i le făcea.

— Ce idee! (it.)
A: Ei bine, comoară? (it).

— Dar nu trebuie*, iubita mea, n-ar trebui, protesta de fiecare dată când îi dăruia câte ceva.

Cu toate acestea, acceptă un ac de cravată cu perlă, o pereche de butoni de diamant şi sidef, un ceas cu un lanţ de aur şi platină. Dar devotamentul Moirei se exprima şi în alte ţeluri. Iubirea cere tot atât de mult cât dă. Moiră dorea atât de multe – inima lui, prezenţa fizică, dezmierdările, confidenţele, timpul lui, fidelitatea lui. Era tiranică în adoraţia ei umilitoare. Îl otrăvea cu devotamentul. Tonino era plictisit şi iritat de iubirea ci excesivă. Atotştiutorul Berto, căruia îi împărtăşi necazurile lui, îl sfătui să adopte o linie forte. „Femeile, declară el, trebuie ţinute la locul lor cu fermitate. Te iubesc cu atât

mai mult cu cât te porţi mai urât”.

Tonino îi urmă sfatul şi, pretextând că arc de lucru şi diverse obligaţiisociale, îşi reduse numărul vizitelor. Ce uşurare să scape de stăruinţa ei sâcâitoare! Neliniştită, Moiră îi dărui o ţigaretă de chihlimbar. El protestă, până la urmă *a* primi, dar nu-i dădu în schimb mai multă prezenţă. O pereche de butoni cu diamante nu avu un efect mai bun. Tonino vorbea vag şi grandilocvent despre cariera lui şi despre necesitatea de a munci fără răgaz; asta era scuza că nu venea mai des să o vadă. Într-o după-amiază Moirei îi stătuse pe limbă să-i spună că *ea* avea să fie cariera lui, că avea să-i dea tot ce doreşte, dacă… Dar amintirea cuvintelor odioase ale lui John o făcu să se stăpânească. Era înspăimântată la gândul că i-ar fi putut primi fără împotrivire oferta.

— Rămâi cu mine astă-seară, îl imploră ea, aruncându-i braţele în jurul gâtului.

Tonino se lăsă sărutat.

— Aş dori să pot rămâne, spuse el cu ipocrizie. Dar am de rezolvat o chestiune importantă în seara asta.

Chestiunea importantă era să joace biliard cu Berto.

Moiră îl privi o clipă în tăcere; apoi, luându-şi mâinile de pe umerii lui, se întoarse. Îi citise în ochi o oboseală care semăna cu dezgustul.

Vara trecea; dar în sufletul Moirei nu mai exista strop de strălucire care să rivalizeze cu soarele. Îşi petrecea zilele într-o suferinţă care alterna între nelinişte şi apatie. Nervii începură din nou să-şi ducă viaţa iresponsabilă, indepen6

dentă de viaţa ei. Fără nicio pricină temeinică şi împotriva propriei voinţe, se pomenea apucată de o furie nestăpânită, sau plângând, sau râzând. Când venea Tonino la ea, aproape întotdeauna, în ciuda tuturor hotărârilor, era sucărată foc sau lăcrima isteric. „De ce mă port aşa? se întreba cu disperare. De ce spun asemenea lucruri? O să-l

fac să mă uriaşcă”. Dar data următoare când venea Tonino, se purta exact în acelaşi fel. Parcă ar fi fost stăpânită de un duh rău. Şi nu numai mintea îi era bolnavă. Când alerga prea repede pe scară, inima părea că îşi opreşte o clipă bătăile şi i se făcea negru înaintea ochilor. Aproape zilnic o durea capul, îşi pierduse pofta de mâncare, nu putea digera ceea ce mânca. Pe chipul ei micuţ şi supt, ochii păreau enormi. Privindu-se în oglindă, se găsi hidoasă, bătrâna, respingătoare. „Nu-i de mirare că mă urăşte”, gândi ea, şi ceasuri întregi rumega şi runiega gândul că fiziceşte devenise dezgustătoare pentru Tonino, dezgustătoare la vedere, la atingere, stricând aerul cu suflarea. Ideea deveni o obsesie, chinuitoare şi umilitoare la maximum.

— *Questa donna*! *1* se plângea Tonino cu un oftat, când se întorcea de la ea.

De ce nu o părăsea, atunci? Berto era pentru măsurile tari. Tonino protesta, spunând că n-are suficient curaj; biata femeie, ar fi fost prea nefericită. Dar în realitate îi făcea plăcere şi o masă bună, şi să se plimbe într-o maşină scumpă, şi să adauge suplimente luxoase la garderobă proprie. Se mulţumea doar să se plângă şi să fie un martir creştin, într-o seară, vechiul său prieten Carlo Menardi i-o prezentă pe sora lui. După această cunoştinţă, Tonino îşi suportă martiriul cu şi mai puţină răbdare decât înainte. Luisa Menardi avea numai 17 ani, era proaspătă, sănătoasă, provocator de drăguţă, cu nişte ochi negri mobili care spuneau o mulţime de lucruri şi cu o limbă îndrăzneaţă, întâlnirile de afaceri ale lui Tonino deveniră mai numeroase decât oricând. Moiră era lăsată să cugete în singurătate pe tema cumplită a respingătoarei ei făpturi.

— Femeia asta! (it.)

Apoi, aproape brusc, purtarea lui Tonino suferi o

nouă schimbare. Deveni iarăşi stăruitor de duios, de atent, afectuos. În loc să se crispeze, dând din umeri cu indiferenţă la lacrimile ei, în loc să răspundă cu supărare la supărarea isterică, se arăta răbdător, de o blândeţe plină de dragoste şi voie bună. Treptat, printr-un fel de contaminare spirituală, deveni şi ea drăgăstoasă şi blândă. Aproape cu sila – căci duhul rău din ea era duşmanul vieţii şi al fericirii – Moiră se ridică din nou la lumină.

— „Dragul meu fiu – scrisese Vasari-senior în elocventa şi neliniştitoarea sa scrisoare – eu nu sunt dintre aceia care, în slăbiciunea lor, se plâng de soartă; toată viaţa mea a fost un lung act de credinţa şi de nestrămutată voinţă. Dar există lovituri sub care şi omul cel mai puternic trebuie să se clatine, lovituri care". Scrisoarea sporovăia mai departe pagini întregi în acelaşi stil. Faptul grozav de neplăcut care răsărea de sub ei ocinţă era că tatăl lui Tonino făcuse speculaţii la bursa din Napoli, speculaţii care dăduseră greş. La întâi ale lunii următoare era obligat să plătească cincizeci de mii de franci peste ceea ce ar fi putut aduna. „Grand Hotel Ritz-Carltona era pierdut; avea să fie nevoit să-şi vândă chiar restaurantul. Putea oare Tonino să facă ceva?

„E cu putinţă? se întreba Moiră cu un suspin de fericire. Pare prea frumos ca să fie adevărat. *4

Se aplecă spre el; Tonino o sărută pe ochi şi-i spuse vorbe dezmierdătoare. Era o noapte fără lună; p* cerul albastru-întunecat străluceau puzderie de stele; şi, asemeni unui alt univers înstelat cuprins de un delir dement, licuricii se zbenguiau printre măslini, scânteind şi dispărând alternativ.

— Iubito, spuse Tonino cu voce tare, şi se întrebă dacă acesta ar fi momentul prielnic pentru a vorbi. *Piccina mia*...)

În cele din urmă se hotărî să mai amâne lucrurile cu o zi sau două. Peste o zi, două, socoti el, n-o să mai fie în

stare să-i refuze nimic.

Socotelile lui Tonino se dovediră exacte. Moiră îi dădu banii nu numai fără ezitare, dar chiar cu bucurie, cu zel. Unica rezistenţă porni numai din partea lui, când îi primi. Era aproape cu ochii scăldaţi în lacrimi când luă cecul, şi erau lacrimi de emoţie autentică.

— Eşti un înger, spuse Tonino, şi vocea îi tremură. Ne-ai salvat pe toţi.

Moiră plânse de-a binelea pe când îl săruta. Cum putuse John să afirme lucrurile acelea urâte? Plângea şi era fericită. Un serviciu de perii cu mâner de argint însoţi cecul, tocmai ca să demonstreze că banii nu schimbaseră nimic în relaţiile dintre ei. Tonino înţelese delicateţea intenţiei şi fu mişcat.

— Eşti prea bună pentru mine, stărui el, prea bună. Se simţea ruşinat.

— Hai să facem mâine o plimbare lungă, propuse Moiră. Tonino aranjase să se ducă cu Luisa şi cu fratele ei la

Prato. Dar emoţia era atât de puternică, încât se simţi gata să accepte invitaţia Moirei şi s-o sacrifice pe Luisa.

— Foarte bine, începu el, şi apoi deodată se răzgândi. În definitiv, cu Moiră putea să iasă oricând. Dar rareori avea norocul să se plimbe cu Luisa. Îşi lovi fruntea şi făcu o mutră disperată. Dar unde-mi sunt gândurile! strigă el. Mâine al aşteptăm pe directorul companiei de hoteluri din Milano.

— Şi trebuie să fii şi tu acolo?

— Vai!

Era prea trist. Cât de trist, Moiră îşi dădu seama pe deplin abia a doua zi. Nu se simţise niciodată atât de singură, nu tânjise niciodată cu atâta ardoare după prezenţa şi afecţiunea lui. Nesatisfăcute, dorinţele

deveneau o insuportabilă nelinişte. Sperând să scape de singurătatea şi plictiseala de care se umpluseră casă, grădina, peisajul, Moiră scoase maşina şi porni la întâmplare, fără să ştie încotro. O oră mai târziu, se pomeni la Pistoia, şi Pistoia era la fel de odioasă ca oricare alt loc; conduse maşina spre casă. La Prato era un bâlci. Drumul era aglomerat, aerul încărcat cu nori de praf şi cu zgomotul muzicii de fanfară. Pe un câmp, lângă intrarea în oraş, căluşeii se învârteau scânteind în amurg. Un cal care se năpustise în drum încurca circulaţia. Moiră opri maşina şi privi în jur la mulţime, la scrâncioburi, la caruselele în mişcare; se uita cu o duşmănie rece şi plină de dezgust. Odios! Şi deodată iată-l pe Tonino călare pe o lebădă, în cel mai apropiat carusel, cu o fată îmbrăcată în muselină roză, aşezată în faţa lui, între aripile albe şi gâtul arcuit. Ridicmdu-se şi coborându-se în învârtire, lebăda dispăru din vedere. Fanfara cânta mai departe: „*Dar tată, bietul tată, nimic n-a căpătat*”. Lebăda apăru din nou. Fata în roz se uita înapoi, peste umăr, zâmbind. Era foarte tânără, de o frumuseţe vulgară – strălucind şi plesnind de sănătate. Buzele lui Tonino se mişcară; ce-i spunea oare în dosul zidului de zgomot? Tot ce înţelese Moiră era că fată râdea; râsul acela era ca o exclozie de viaţă tânără şi senzuală. Tonino îşi întinse mâna şi-i apucă braţul brun, şol. Ca o planetă ondulatoare, lebăda se roti din nou, dispănnd din vedere, între timp, calul nărăvaş fusese domolit, circulaţia începu să se restabilească. În spatele ei, un claxon suna insistent. Dar Moiră nu se clinti. Ceva din sufletul ci cerea ca du* rereji să se repete şi să se prelungească. „Tuuu, tuuu, tuuu!” Nu dădu nicio atenţie. Ridicându-se şi coborând, lebăda răsări încă o dată din eclipsă. De data aceasta Tonino o văzu. Ochii li se întâlniră; râsul îi pieri brusc de pe chip.

— *Porco mddonna/1* zbieră şoferul înfuriat din spatele ei. Nu poţi să-i dai drumul?

Moiră puse maşina în mişcare şi ţâşni înainte pe drumul prăfos.

Cecul era la poştă; mai era încă timp, se gândi Tonino, să oprească expedierea.

— Eşti foarte tăcut, îl necăji Luisa pe drumul de întoarcere spre Florenţa. Fratele ei şedea în faţă, la volan; n-avea ochi la ceafă. Dar Tonino şedea lângă ea ţeapăn ca un manechin. De ce eşti atât de tăcut?

Tonino se uită la ea cu o faţă gravă şi încremenită, insensibilă la provocările vesele şi jucăuşe. Oftă; apoi, făcând o sforţare, zâmbi cam absent. Mâna fetei se afla pe genunchii lui, cu palma în sus, părând să sufere de inactivitate. Conştient de ceea ce se aştepta de la el, Tonino îşi întinse mâna şi i-o apucă.

La şase jumătate Tonino rezemă de zidul vilei Moirei motocicleta împrumutată. Cu sentimentul cuiva pe cale de a suferi *o* operaţie primejdioasă, sună.

Moiră zăcea pe pat, se întinsese acolo îndată ce intrase în casă; era încă îmbrăcată cu haină de şofer, nu-şi scosese nici pantofii. Arborând o veselie uşoară, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic neobişnuit, Tonino intră aproape dezinvolt.

1 înjurătură ia limba italiană.

— Culcată? spuse el pe un ton de surpriză şi îngrijorare. Nu cumva te doare capul?

Cuvintele lui căzură, ridicole şi triviale, în abisuri de tăcere. Cu inima strânsă, se aşează pe marginea, patului şi puse

O mână pe genunchiul ei. Moiră nu făcu nicio mişcare, zăcea doar cu faţa întoarsă, absentă şi inertă.

— Ce este, draga mea? o mângâie el ca s-o liniştească. Sper că nu eşti supărată că am fost la Prato, nu? continuă cu vocea neîncrezătoare a cuiva care e sigur de un răspuns negativ.

Moiră continuă să tacă. Tăcerea aceasta era aproape

mai rea decât izbucnirea la care se aşteptase el. Cu disperare, ştiind că nu-i ajută cu nimic, continuă să vorbească despre vechiul lui prieten Carlo Menardi, care venise cu maşina să-l caute; pentru că directorul companiei de hoteluri plecase îndată după prânz, cu totul pe neaşteptate, şi pentru că fusese sijjur că Moiră lipsea de acasă, cedase în cele din urmă şi plecase să se plimbe cu Carlo şi cu grupul lui. Fără îndoială, dacă s-ar fi gândit că Moiră era acasă, i-ar fi cerut să meargă cu ei. Pentru el, prezenţa Moirei ar fi însemnat totul.

Glasul îi era dulce, insinuant, încărcat de scuze. „Un papiţoi brunet din mahalalele Neapolelui. a Cuvintele lui John îi răsunau în amintire. Aşadar, lui Tonino nu-i pasase niciodată de ea, ci numai de banii ei. Femeia cealaltă… Văzu din nou rochia aceea roz, de o nuanţă mai deschisă decât pielea netedă, bronzată; mâna lui Tonino pe braţul gol, brun; strălucirea 9 aceea a ochilor şi a dinţilor care râdeau. Şi în tot acest timp el îi vorbea, îi vorbea mereu, insinuant; până* şi glasul lui era o minciună.

— Pleacă, îi spuse în cele din urmă, fără să-l privească.

— Dar, draga mea…

Aplecându-se deasupra ei, încercă să-i sărute obrazul întors. Moiră se răsuci spre el şi, cu toată puterea, îl lovi în faţă. 9 – Drac împielițat! urlă Tonino, înfuriat de durerea pricinuită de lovitură. Îşi scoase batistă şi şi-o apăsă pe buza sângerândă. Foarte bine, atunci. Vocea îi tremura de mânie: Dacă vrei să plec, am să plec. Cu plăcere.

Ieşi din cameră cu paşi greoi. Uşa pocni în urma lui.

Dar poate, se gândi Moiră ascultându-i sunetul paşilor pe când cobora scara, poate că nu fusese chiar atât de rău cât

I se păruse; poate îl judecase greşit. Se ridică; pe cuvertură galbenă era o mică pată rotundă – o picătură din sângele lui. Ea îl lovise.

— Tonino! strigă, dar casa rămase tăcută. Tonino!

Continuând să-l cheme, alergă în jos pe scară, străbătu holul, ieşi spre poartă. Ajunse tocmai la timp ca să-l vadă ieşind pe motocicletă. Conducea cu o singură mână; cu cealaltă îşi apăsa încă batista pe gură.

— Tonino, Tonino!

Dar el nu auzi, sau nu vru să audă. Motocicleta se făcu nevăzută. Şi pentru că el plecase, pentru că era supărat, pentru că buza îi sângera, Moiră se convinse deodată că îl acuzase pe nedrept, că că fusese singura vinovată. Într-o stare de agitaţie dureroasă, necontrolată, alergă spre garaj. Era necesar să-l ajungă din urmă, să-i vorbească, să-i ceară iertare, să-l implore să vină înapoi. Puse maşina în mişcare şi porni.

— Într-o zi, o prevenise John, ai să te rostogoleşti peste parapet dacă nu bagi de seamă. E o cotitură primejdioasă.

Ieşind pe uşa garajului, învârti volanul mai mult decât de obicei. Dar prea nerăbdătoare să fie cu Tonino, apăsă în acelaşi timp pe accelerator. Profeţia lui John se împlini. Maşina ajunse prea aproape de marginea parapetului; pământul uscat se fărâmiţa şi alunecă sub roţile dinafară. Maşina se înclină îngrozitor, se clătină un timp pe punctul de suspensie şi porni înainte. Dacă n-ar fi fost copacul, s-ar fi tăcut praf, rostogolindu-se pe pantă. Aşa, însă, maşina lunecă mai puţin de un metru şi se opri, aplecându-se ca beată într-o parte, cu flancul rezemat de trunchiul copacului. Zguduită, dar aproape fără să se fi lovit, Moiră se caţără peste marginea maşinii şi sări jos.

— Assunta! Giovanni!

Servitoarea şi grădinarul veniră în fugă. Când văzură ce se întâmplase, începu o babilonie de exclamaţii, întrebări, comentarii.

— Nu puteţi să o urcaţi din nou pe şosea, stărui Moiră pe lângă grădinar.

Pentru că era necesar, absolut necesar să-l vadă imediat pe Tonino.

Giovanni clătină din cap:

— Ar trebui cel puţin patru oameni, cu pârghii şi cu doi cai.

— Atunci telefonează după un taxi! îi porunci ea Assuntei şi alergă în casă.

Dacă mai rămânea o clipă cu oamenii aceia zgomotoşi, avea să înceapă să urle. Nervii îşi începuseră din nou viaţa independentă; strângând din pumni, încercă să-i readucă la ordine.

Ajungând sus în camera ei, se aşeză în faţa oglinzii şi începu să se fardeze metodic şi meticulos (voinţa se impunea în felul acesta asupra nervilor). Îşi puse puţin roşu pe obrajii palizi, îşi coloră buzele, se puară. „Trebuie să arăt onorabil”, se gândi ca şi-şi puse cea mai elegantă pălărie. Dar nu mai venea taxiul odată? Se lupta cu nerăbdarea. „Geanta. O să am nevoie de bani pentru taxi”. Era încântată de sine văzându-se atât de prevăzătoare, cu un spirit practic atât de rece, în ciuda nervilor. „Da, desigur, geanta”.

Dar unde era geanta? îşi amintea atât de limpede că *o* aruncase pe pat când se întorsese din plimbare. Nu era acolo. Se uită sub pat; geanta nu era nici acolo. Ar fi fost posibil să n-o fi pus de loc pe pat? Dar nu se afla nici pe măsuţa de toaletă, nici pe poliţa căminului, nici pe vreunul dintre rafturi sau într-unul din sertarele garderobului. Unde, unde, unde? Şi deodată îi veni un gând îngrozitor. Tonino… Era cu putinţă? Secundele treceau. Posibilitatea deveni o certitudine înspăimântătoare. Un hoţ şi un… Cuvintele lui John îşi trimiseseră ecoul în capul ei. „Un papiţoi brunet din mahalalele Neapolclui, papiţoi brunet din mahalalele…” Şi un hoţ pe deasupra. Geanta era împletită din fir de aur şi avea în ea peste patru mii de lire. Un hoţ, un hoţ… Stătea acolo liniştită, încordată, ţeapănă,

cu ochii încremeniţi. Apoi ceva se frânse, ceva păru că se prăbuşeşte înăuntrul ei. Scoase un ţipăt, ca apucată de o durere bruscă, insuportabilă.

Zgomotul împuşcăturii îi aduse pe toţi sus, în fugă. O găsiră zăoand cu faţa în jos de-a curmezişul patului, respirând încă slab. Muri înainte de sosirea doctorului din oraş. Într-un pat cum era al ei, aşezat într-un alcov, era dificil să-i aranjeze cadavrul. Când îl scoaseră din adâncul alcovului, se auzi căzând un obiect greu, metalic. Assunta se aplecă să vadă ce căzuse. t a

— E geanta doamnei; pesemne că s-a înţepenit între pat şi perete.

Familia Ciaxton

Ce viaţă frumoasă duceau membrii familiei Claxton în mica lor căsuţă dinafară oraşului, ce viaţă spiritualizată! Până şi pisica era vegetariană, cel puţin în mod oficial – da, până şi pisica! De aceea purtarea micuţei Sylvia putea fi considerată ca absolut de neiertat. Pentru că, la urma urmei, Sylvia era o fiinţă omenească şi avea 6 ani, pe când Pussy, motanul, avea numai 4, şi nu era decât un animal. Şi dacă Pussy putea să se mulţumească doar cu zarzavaturi şi cartofi şi lapte şi, din când în când, cu câte o bucăţică de unt vegetal ca delicatesă – Pussy, care avea sânge de tigru în vine – atunci de la Sylvia te puteai aştepta desigur să se abţină de a mânca slănină pe furiş. Mai ales în casa altora. Dar ceea ce a dat întâmplării un caracter atât. de deosebit şi de penibil centru Claxtoni era faptul că totul se petrecuse sub acoperişul Judithei. Se duseseră la Judith pentru prima oară după căsătoria lor. Manila Claxton se cam temea de sora ei, se temea de limba ei ascuţită, de râsul ei, de libertăţile pe care şi le lua. Iar din pricina soţului ei, era puţin geloasă pe soţul Judithei. Cărţile lui Jack Bamborough nu erau numai apreciate; ele aduceau şi bani. Pe când bietul Herbert... „arta lui Herbert este prea *interiorizata*, explica soţia lui, prea intelectuală pentru a

putea fi înţeleasă de multă lume”, ţi era ciudă pe succesul lui Jack Bamborough; prea era deplin. Nu s-ar fi prăpădit atâta cu firea dacă ar fi făcut grămezi de bani în ciuda dispreţului criticii; sau dacă l-ar fi aprobat critică, iar el, în schimb, n-ar fi câştigat nimic. Dar să câştigi şi elogii şi o mie pe an, era prea mult. Nu era drept să tragă foloase din ambele părţi, în timp ce Herbert nu vindea niciodată nimic îi era cu totul necunoscut. În ciuda tuturor acestor lucruri, acceptase, în cele din urmă, invitaţia pe care Judith i-o făcuse de mai multe ori. În definitiv, trebuie să-i iubeşti pe sora ta şi pe bărbatul surorii tale. Şi apoi, toate hornurile căsuţei de la marginea oraşului aveau nevoie de o scuturătură bună, iar acoperişul prin care pătrundea ploaia trebuia reparat. Invitaţia Judithei sosi tocmai la timp. Martha o acceptă. Şi iată că Sylvia s-a apucat să comită fapta aceea absolut de neiertat. Coborând la micul deiun înaintea celorlalţi, fetiţa furase de pe farfurie o felie din slănina cu care mătuşa şi unchiul ci îşi începeau în mod invariabil ziua. Sosirea mamei o împiedicase s-o mănânce pe loc; trebuise s-o ascundă. După mai multe săptămâni, pe când Judith căuta ceva în bufetul italian cu încrustaţii, o mică pată de grăsime, uscată într-unul din sertare, constitui o mărturie grăitoare a crimei. Ziua trecuse, dar Sylvia nu mai găsise niciun prilej pentru a duce la capăt ultragiul început. Abia seara, în timp ce i se făcea baie frăţiorului ei Paul, izbuti să pună din nou mâna pe felia acum sleită şi lipicioasă. Cu o grabă vinovată, urcă în fugă scara şi ascunse slănina sub pernă. Când luminile se stinseră, o mânca. Dimineaţa petele de grăsime şi o fărâmă de şorici ronţăit o trădară. Judith izbucni în hohote de râs nestăvilit.

— E ca în grădina paradisului, rosti ea cu efort între două explozii de veselie. Cărarea din grădina cunoaşterii Binelui şi a Răului. Dar dacă îngrădeşti slănina cu imperative categorice şi cu mistere, la ce te poţi aştepta,

dragă Martha?

Martha continuă să surâdă, cu zâmbetul ei de dulce bunăvoinţă iertătoare. Dar în sinea sa era grozav de furioasă: fetiţa îi făcuse de râs pe toţi în faţa Judithei şi a lui Jack. I-ar fi plăcut să-i tragă o chelfăneală. Dar în loc de asta – pentru că nu trebuie să fii aspru cu un copil, nu trebuie să-l laşi să vadă că eşti supărat – discută cu Sylvia, îi expifcă, făcu apel, mai mult mâhnita decât mânioasă, la cele mai bune sentimente ale ei.

— Tăticul şi cu mine credem că nu e bine să facem ani. malele să sufere, când putem mânca zarzavaturi care nu suferă de loc.

— De unde ştii că zarzavaturile nu suferă? întrebă Sylvia, lansându-şi întrebarea cu ciudă.

Chipul i se urâţise de o furie neagră.

— Noi credem că nu e bine, draga mea, continuă doamna Claxton, făcându-se că nu observă întreruperea. Şi sunt convinsă că şi tu ai gândi la fel dacă ţi-ai da seama. Ia gândeşte-te, scumpa mea: pentru a se ajunge la slănina aceasta „un biet porc a trebuit să fie ucis. Să ne *ucis*, Sylvia. Gândeşte-te la asta. Un biet purcel nevinovat, care nu făcuse nimănui niciun rău.

— Dar eu nu pot să sufăr porcii! strigă Sylvia. Supărarea ei explodă într-o cruzime bruscă; ochii, cu privirea fixă, încremenită într-o îndărătnicie posomorâtă, îi scânteiară întunecat. Îi urăsc, urăsc, *urăsc*!

— Ai dreptate, spuse mătuşa Judith, care intrase pe nepusă masă tocmai în toiul predicii. Ai perfectă dreptate. Porcii *sunt* dezgustători. De aceea i-au şi numit oamenii porci.

Martha fu mulţumită să se întoarcă în căsuţa de la marginea oraşului şi la viaţa lor frumoasă, fericită, să scape de râsul lipsit ce respect al Judithei şi de reproşul viu al succesului lui Jack. În căsuţa lor ea conducea, ea era stăpâna destinelor familiei. Prietenilor care veneau în

vizită le spunea, cu zâmbetul ei caracteristic: „Simt că, în felul nostru şi la o proporţie redusă, noi am clădit Ierusalimul pe pământul verde şi plăcut al Angliei”.

Afacerea cu fabrica de bere fusese pusă în mişcare de străbunicul Marthei. „Berea „Postgate” era un cuvânt familiar în Cheshire şi Derbyshire. Venitul Marthei din averea familiei era cam de şapte sute de lire pe an. Viaţa de înaltă spiritualitate şi atitudinea dezinteresată a Claxtonilor erau florile unei plante economice cu rădăcinile scăldate în bere. Dacă n-ar fi fost setea muncitorilor englezi, Herbert ar fi trebuit să-şi consume timpul şi energia muncind pentru a câştiga bani, în loc să ducă o existenţă închinată frumosului. Berea şi faptul că se căsătorise cu Martha îi dădeau posibilitatea să cultive arta şi religia, să se distingă într-o lume grosolană ca un apostol al idealismului.

’6

E ceea ce se numeşte diviziunea muncii, spunea Judith râzând. Unii beau. Martna şi cu mine gândim. Sau, cel puţin, credem că gândim.

Herbert era unul dintre oamenii aceia pe care nu-i vezi niciodată fără un rucsac în spate. Chiar şi pe Bond Street, *fă* rarele ocazii când se ducea la Londra, arăta de parcă ar fi fost gata să facă o ascensiune pe Mont Blanc. Rucsacul este un semn de înaltă spiritualitate. Pentru teutonii sau anglo-saxonii moderni, curaţi la suflet şi deschişi la minte, rucsacul este ceva. tot atât de senzaţional ca şi crucea pentru franciscani. Când Herbert trecea cu picioarele lui lungi, în pantaloni bufanţi, cu faţa încadrată ca într-un vârtej exploziv de barba-i blondă, cu rucsacul burduşit de cantităţile uriaşe de praz şi de varză necesare pentru hrană unei familii pur vegetariene, ştrengarii chicoteau, pujtancele se prăpădeau de râs. Herbert nu le dădea atenţie sau le zâmbea iertător în barbă şi cu un fel de amuzament studiat. Toţi avem de

purtat micul nostru rucsac. Herbert şi-l purta pe al lui nu doar cu resemnare, ci cu semeţie, în chip sfidător, băgându-se parcă în nasul oamenilor; şi odată cu rucsacul, îşi purta în acelaşi chip şi celelalte semne ale deosebirii, ale diferenţierii sale faţă de omenirea de rând, necioplită: barba învăluitoare, pantalonii bufanţi, cămaşa à la Byron. Era mândru de această diferenţiere.

— O, ştiu că ne consideraţi ridicoli, le spunea el prietenilor lui din lumea vulgar materialistă, ştiu că râdeţi de noi ca de nişte ţicniţi.

— Ba nu râdem, răspundeau prietenii, minţind cu politeţe.

— Şi totuşi, dacă n-ar exista ţicniţii, continua Herbert, unde aţi fi acum şi ce aţi face? V-aţi bate copiii şi aţi chimii animalele şi aţi spânzura oamenii pentru furtul unui şiling şi aţi face tot felul de alte lucruri îngrozitoare „pe care le făceau cei de altă dată.

Era extrem de mândru; se ştia superior. La fel era şi Martha. În ciuda blajinului zâmbet creştinesc, rămânea convinsă de superioritatea ei. Zâmbetul acela era pecetea vieţii ei spirituale. Variantă mai binevoitoare a surâsului Monei Lisa, zâmbetul acesta îi arcuia aproape permanent buzele subţiri şi decolorate într-un semicerc de dulce şi iertătoare milosârdie, altoind peste posomoreala naturală a chipului un prisos de blândeţe. Acest zâmbet era produsul unor ani îndelungaţi de înverşunată abnegaţie, de neclintită aspiraţie spre sublim, de dragoste hotărâtă şi conştienta pentru duşmanii ei şi pentru omenire. Şi pentru Martha termenii erau de fapt identici; omenirea, deşi ea n-ar fi admis în ruptul capului, *era* duşmanul ei. O simţea ostilă, şi *de aceea* o iubea, în mod conştient şi conştiincios; o iubea pentru că o ura.

În cele din urmă, obişnuinţa îi fixase surâsul pe chip într-un mod indivizibil. Surâsul rămânea acolo, strălucind mereu, ca farurile unui automobil aprinse fără rost şi

lăsate să ardă, inutil, la lumina zilei. Chiar şi atunci când era deprimată sau clocotea de mânie, chiar atunci când se lupta cu încăpăţânare de catâr să-şi impună voinţa, surâsul era neclintit. Încadrată de buclele prerafaelite de păr cenuşiu, faţa cu trăsături greoaie, mohonte, de o paloare indecisă continua să radieze insolit de o dragoste iertătoare pentru întreaga omenire, odioasă şi ostilă; numai în ochii cenuşii dăinuia o dâră a emoţiilor, pe care Martha şi le reprima cu grijă.

Averea fusese făcută de străbunic şi de bunic. Prin naştere şi prin educaţie, tatăl ei devenise seniorul ţinutului. Fabricarea berii era numai fundalul tulbure, dar avantajos, al unor activităţi mai distinse, de sportiv, cultivator, crescător de cai şi de rododendroni, membru al Parlamentului şi al celor mai selecte cluburi londoneze.

Cea de a patra generaţie era în mod evident coaptă pentru ARTĂ şi înaltă intelectualitate. Şi prompt şi punctual, adolescenta Mardia îl descoperi pe William Morris, îi descoperi pe Tolstoi şi pe Rodin, dansul popular şi pe Lao-Te. Cu tenacitate, cu toată puterea voinţei sale, porni la cucerirea înaltei spiritualităţi, la asediul şi capturarea sublimului. Nu mai puţin prompt decât sora ei, adolescenta Judith descoperi literatura franceză şi fu uşor entuziasmată (pentru că îi stătea în fire să ia lucrurile uşor şi cu veselie) de Manct şi de Daumier şi chiar, în măsura justă, de Matisse şi Cézanne. Cu timpul, fabricarea berii duce aproape în mod infailibil la impresionism şi la teozofic. Dar spre culmile spirituale duc alte căi; şi Herbert călătorise pe una dintre

aceste căi diferite. Printre strămoşii lui Herbert nu exista niciun fabricant de bere. El venea dintr-o pătură mai de jos, în orice caz mai săracă, a societăţii. Tatăl lui ţinea o prăvălie de manufactură în Nantwich. Domnul Claxton era un om subţirel şi slab, căruia îi plăceau discuţiile şi ceapă

murată. Firea lui suferise de pe urma indigestiei, iar complexul cronic de inferioritate făcuse din el un răzvrătit şi un pisălog domestic. În pauzele lucrului citea cărţi socialiste şi ateiste şi-şi cicălea nevasta, care se refugia într-o pioşenie nonconformistă. Herbert era un băiat inteligent, cu mare pricepere la examene. La şcoală se purta bine. Acasă erau foarte mândri de el, mai ales că era unicul copil.

— Ţine minte vorbele mele, spunea tatăl lui, strălucind profetic în sfertul de oră de beatitudine pe care-l gusta între sfârşitul mesei şi începutul indigestiei, băiatul ăsta o să facă ceva de seamă.

Câteva minute mai târziu, la primele ghiorăieli şi convulsii ale crizei, zbiera furios la el, îl plesnea şi-l dădea afară din cameră.

9 Pentru că nu era tare la jocuri, Herbert se răzbuna pe rivalii lui mai atletici prin lectură. După-amiezile acelea petrecute în bibliotecă publică în locul terenului de fotbal, sau acasă, cu una dintre cărţile revoluţionare ale tatălui lui, au constituit începutul diferenţierii şi al superiorităţii sale faţă de ceilalţi. Cmd l-a cunoscut Martha, diferenţierea era se ordin politic, şi superioritatea era anticreştină. Superioritatea ei era îndeosebi artistică şi spirituală. Martha avea un caracter mai puternic; în scurtă vreme, interesul lui Herbert pentru socialism trecu pe planul al doilea faţa de interesul pentru artă, iar anticlericalismul căpătă o nuanţă de religiozitate orientală. Ceea ce era foarte natural, în Nu la fel de natural însă, era faptul de a se fi căsătorit, şi chiar de a se fi întâlnit. Nu e uşor că progeniturile fabricanţilor de bere, proprietari de pământ, şi ale negustorilor de manufactură, proprietari de prăvălioare, să se întâlnească şi să se căsătorească.

Minunea fu înfăptuită de William Morris şi de dans. S-au cunoscut într-un anume parc din suburbia Nantwich, unde Mr. Winslow, conferenţiarul de ştiinţă popularizată,

prezida asupra tropăieiilor şi unduielilor solemne ale celor care reprezentau partea cea mai bună a tineretului din Cheshire

East. Spre această grădină periferică Martha venea cu trăsura, de la ţară, iar Herbert cu bicicletă, din High Street. Se întâlniră; restul îl făcu iubirea.

Pe atunci Martha avea 24 de ani şi, în stilul ei palid şi greoi, nu era lipsită de frumuseţe. Herbert avea cu un an mai mult şi era un tânăr înalt şi deşirat, cu trăsături pronuanţate şi acviline, totuşi de o blândeţe neobişnuită („o oaie în costum de vultur", îl descrisese odată Judith) şi cu un păr foarte blond. Barbă nu avea de loc pe vremea aceea. Necesitatea economică îl împiedica deocamdată să-şi pună în evidenţă distincţia şi superioritatea. În biroul de licitaţii publice în care Herbert lucra ca funcţionar, o barbă ar fi apărut tot atât de imposibilă ca şi pantalonii bufanţi, cămaşa cu gulerul deschis şi simbolul acela evident şi exterior al harului lăuntric, care era rucsacul. Pentru Herbert lucrurile acestea deveniră posibile numai atunci când căsătoria şi cele şapte sute de lire anuale ale Marthei îl eliberară de chinurile ineluctabile ale necesităţilor economice. În zilele vieţii sale petrecute la Nantwich, tot ce îşi putea permite era o cravată roşie şi unele opinii personale.

Iubirea Marthei era mai puternică decât a lui. 11 adora în tăcere, cu o patimă aproape feroce în intensitatea ei inflexibilă – îi adoră trupul debil, mâinile delicate, cu degete lungi, faţa acvilină, aerul acela, care altora le părea fals, de distincţie şi inteligenţă, totul, tot ce era al lui. „I-a citit pe William Morris şi ce Tolstoi – îşi notase ea în jurnal – este unul dintre puţinii oameni întâmiţi de mine care simte *răspundere* pentru ceva. Toţi ceilalţi sunt îngrozitor de frivoli, de egocentrişti şi de indiferenţi. Ca Nero, care cântă în timp ce Roma ardea. El nu este aşa. El este conştient, el îşi dă seama, el acceptă povara. De aceea îmi

place”. Cel puţin, de aceea credea că-i place. Dar în realitate patima ei se îndrepta de fapt asupra fiinţei fizice Herbert Claxton. Ca un nor întunecat, încărcat de tunete, atârna asupră-i, plină de ameninţare, gata să explodeze peste el în fulgerele pasiunii şi voinţei ei dominatoare. Herbert era încărcat doar cu o parte a curentului electric pe care îl declanşase în Martha. Pentru că Martha îl iubea, o iubea şi el. Şi vanitatea lui era satisfăcută; deosebirile de clasă şi de avere erau privite de Herbert cu dispreţ doar în teorie.

5*

Berarii, proprietari de pământ, se îngroziră când auziră de la Martha că are de gând să se mărite cu fiul unui prăvăliaş, împotrivirea lor nu făcu decât să întărească hotărârea Marthei de a-şi urma propriul drum. Chiar dacă nu l-ar fi iubit, s-ar fi măritat cu el din principiu, tocmai pentru că tatăl lui *era* negustor şi pentru că toată treaba asta cu clasele i se părea o aiureală. Şi apoi Herbert avea talent. Ce fel de talent, ar fi fost cam greu de precizat. Dar orice fel de talent ar fi fost, se irosea în biroul de licitaţii. Venitul anual de şapte sute de lire avea să-i dea un câmp de acţiune. Era pur şi simplu de datoria ei să se mărite cu el.

— Un om e un om, şi gata, îi spuse ea tatălui, citind, în speranţa de a-l convinge, din poetul lui favorit; ea însă îl găsea pe Burns prea greoi şi lipsit de spiritualitate.

— Şi o oaie e o oaie, replică domnul Postgate, şi e ploşniţă e o ploşniţă, şi gata şi gata!

Martha se posomorî, se înroşi de furie şi se îndepărtă fără să mai spună nimic. Mai târziu cu trei săptămâni, ea şi aproape pasivul Herbert erau căsătoriţi.

Ei bine, acum Sylvia avea 6 ani şi ceva, micul Paul, copil plângăreţ şi cu polipi, tocmai împlinise 5, iar Herbert, sub influenţa soţiei, descoperise cu totul pe neaşteptate că talentul lui era într-adevăr artistic şi devenise un pictor cu

o recunoscută reputaţie de totală incapacitate de a se descurca în viaţă. Cu fiecare confirmare a lipsei de succes, îşi arbora mai sfidător ca oricând scandalosul rucsac, pantalonii bufanţi şi barba la fel de scandaloasă. În acelaşi timp, Martha vorbea despre caracteiul interiorizat al artei lui Herbert. Erau în stare să se convingă singuri că numai superioritatea lor îi împiedica să dobândească recunoaşterea binemeritată. Lipsa de succes a lui Herbert devenea chiar o dovadă (deşi, poate, nu chiar forma cea mai satisfăcătoare de dovadă) a acestei superiorităţi.

— Dar va veni şi timpul lui Herbert, afirma Martha profetic. Va yeni, cu siguranţă.

Între timp, căsuţa lor din Surrey se umpluse până la refuz cu tablouri nevândute. Erau tablouri alegorice, pictate plat într-un temperat stil indian timpuriu, de pe vremea când modelele orientale umblau lacome după busturi, ulii de viespe şi şolduri de amforă, neglijând sobrietatea respectabilă a lui Puvis de Chavannes *K*

— Şi te rog, Herbert – aceasta fusese povaţa Judithei la despărţire, pe când stăteau pe peron, aşteptând trenul care avea să-i ducă înapoi, la casa lor dinafară oraşului – te implor: încearcă să fii ceva mai indecent în pictura ta. Nu mai fi atât de scandalos de pur. Nici nu ştii cât de fericită m-ai face dacă ai putea fi o dată obscen. Cu adevărat obscen.

Era o adevărată uşurare, se gândea Martha, să te depărtezi de aşa ceva. Judith era într-adevăr prea… Dar buzele ei surâdeau, mina se agita de rămas bun.

— Ce plăcut e să ne întoarcem în căsuţa noastră dragă! strigă ea, pe când trăsura de la gară îi ducea, hurducăind pe maidan, spre poarta grădinii. Nu-i aşa că e plăcut?

— Plăcut! spuse Herbert, ca un ecou conştiincios al entuziasmului ei cam forţat.

— Plăcut! repetă micul Paul, cam înfundat din pricina

polipilor.

Era un copil cuminte când nu plângea, şi totdeauna făcea şi spunea ceea ce se aştepta din partea lui.

Sylvia privi cu un ochi critic, prin fereastra trăsurii, casa lungă şi joasă dintre copaci.

— Casa mătuşii Judith e mai frumoasă, conchise ea cu hotărâre.

Martha îşi întoarse spre fetiţă lumina blândă a surâsului.

— Casa mătuşii Judith e mai mare, spuse ea, şi mai grandioasă. Dar aici suntem acasă, draga mea. Acesta este căminul nostru.

— Ei şi? insistă Sylvia. Mie îmi place mai mult casa mătuşii Judith.

Martha îi surâse iertătoare şi dădu din cap.

— Ai să înţelegi ce vreau să spun când ai să fii mai mare, stărui ea.

Ciudat copil, îşi spunea în gând, un copil dificil. Nu ca Paul, cu care era atât de uşor să te înţelegi. Prea uşor. Pairi accepta orice recomandare, făcea tot ce i se spunea, îşi

1 Pierre Puvis de *Chavannes* (1824 – 189S), pictor muralist francez, renumit prin armonia şi discreţia coloritului.

schimbă culoarea după ambianţa spirituală. Sylvia era altfel. Avea voinţa ei proprie. Paul semăna cu tatăl lui. Martha vedea în fetiţă ceva din propria ei încăpăţânare, din propria ei pasiune şi hotărâre. Dacă voinţa ar fi putut fi bine îndrumată… Din păcate, era adesea atât de ostilă, de potrivnică, de îndărătnică. Martha se gândi la întâmplarea aceea penibilă, petrecută cu câteva luni înainte, când Sylvia, cuprinsă de un acces de furie pentru că nu i se dăduse voie să facă ceea ce dorise, îl scuipase pe tatăl ei în obraz. Herbert şi Martha căzură de acord că fetiţa trebuie pedepsită. Dar cum? Desigur, nu bătută; bătaia era în afară

de orice discuţie. Important era ca fetiţa să-şi dea seama că făptuise un lucru foarte urât. În cele din urmă hotărâră că cel mai bine ar fi ca Herbert să stea de vorbă cu ea foarte serios (dar foarte blând, fireşte} şi apoi să o lase să-şi aleagă ea singură pedeapsă. Conştiinţa ei să hotărască. Părea o idee excelentă.

— Sylvia, aş vrea să-ţi spun o poveste, i se adresă Herbert în seara aceea, luând-o pe genunchi. Despre o fetiţă, cu un tătic care o iubea foarte, foarte mult.

Sylvia se uită la el bănuitoare, dar nu spuse nimic.

— Şi într-o zi fetiţa aceea, care uneori era cam neastâm-I) arata, deşi nu cred să fi fost chiar o fetiţă rea, a făcut un lucru pe care nu trebuia să-l facă. Şi tăticul ei i-a «pus să nu facă aşa. Şi ce crezi că a făcut fetiţa? L-a scuipat pe tăticul ei în obraz. Şi tăticul ei a fost foarte trist. Pentru că fetiţa lui făcuse un lucru urât, nu-i aşa?

Sylvia consimţi scurt din cap, cu neîncredere.

— Şi când cineva face un lucru rău, trebuie pedepsit, nu-i aşa?

Copilul dădu din nou din cap. Herbert era încântat; cuvintele lui îşi făcuseră efectul; conştiinţa fetiţei era mişcată. Schimbă o privire cu Martha peste capul fetiţei.

— Dacă tu ai fi fost tăticul acela, continuă el, şi fetiţa pe care o iubeai atât de mult te-ar fi scuipat în obraz, ce-ai fi făcut tu, Sylvia?

— Aş fi scuipat-o şi eu, răspunse Sylvia, aprigă şi fără şovăire.

Amintindu-şi scena, Martha oftă. Sylvia era un copil dificil, Sylvia era o problemă, fără îndoială. Trăsura trase în faţa porţii; Claxtonii coborâră şi dădură jos bagajele.

Insuficient plătit, vizitiul făcu scandalul obişnuit. Purtându-şi rucsacul, Herbert îi întoarse spatele cu o răbdare plină de demnitate. Se obişnuise cu scenele de acest fel; era un martiriu cronic. Datoria neplăcută de a plăti îi revenea întotdeauna lui. Martha procura doar banii.

Dar cu câtă silă, sporită an de an! 1 se afla întotdeauna între ciocanul celor prost plătiţi şi nicovala avariţiei Marthei.

— Patru mile de drum, şi doi *penny* bacşiş! urlă vizitiul în spatele lui Herbert, care se depărta, acoperit de rucsac.

Martha îi reproşa până şi cei doi *penny*. Dar convenienţa cerea să se dea ceva. Convenienţele sunt ceva stupid; dar până şi copiii spiritului trebuie să facă oarecare compromis cu lumea. În cazul acesta, Martha era gata să facă un compromis în valoare de doi *penny*. Dar nu mai mult. Herbert ştia că ar fi fost foarte supărată dacă el ar fi dat mai mult. Nu pe faţă, desigur, nu explicit. Martha nu-şi pierdea niciodată în mod vizibil cumpătul, nici zâmbetul. Dar dezaprobarea iertătoare ar fi apăsat greu asupra lui zile întregi. Şi zile întregi ar fi găsit pretexte de economii, pentru a compensa extravaganţa absurdă a unui bacşiş de şase *penny* în loc de doi. De cele mai multe ori, economiile ei atingeau mâncarea, iar justificarea lor era întotdeauna de ordin spiritual. A mânca e ceva grosolan; a trăi bine e incompatibil cu a gândi profund; *e* îngrozitor să te gândeşti la sărmanii flămânzi în timp ce tu te îndopi cu lăcomie. Urma o reducere a untului, a legumelor mai gustoase şi a fructelor mai alese. Mesele aveau să se compună cu din *cf* în ce mai multă exclusivitate din supă de zarzavat, cartofi, varză, pâine. Numai după ce risipă iniţială fusese compensată de mai multe sute de ori, Martha începea să-şi mai îmblânzească ascetismul. Herbert nu cuteza niciodată să se plângă. După câte o perioadă din acestea de trai simplu, multă vreme avea grijă să evite alte extravaganţe, chiar dacă economiile lui îl aduceau, ca acum, într-un conflict penibil şi umilitor cu cei cărora li se aplicau.

— Pe viitor, strigă vizitiul, am să pun o taxă în plus pentru favoriţi!

Herbert trecu pragul şi închise uşa în urma lui.

Scăpase! îşi scoase rucsacul şi-l depuse cu grijă pe un staun. Brută necioplită, vulgară! Dar bine că scăpase numai cu doi *penny*. Martiha n-o să aibă de ce să se vaite sau să reducă raţia de mazăre ori de fasole. Într-un fel delicat *şi* spiritual lui Herbert îi plăcea să mănânce mult. Şi Marthei îi plăcea, într-un fel pătimaş şi violent. Tocmai de aceea devenise vegetariană, de aceea economiile ei se efectuau totdeauna pe socoteala stomacului – tocmai pentru că îi plăcea atât de mult mâncarea. Suferea când se priva de o îmbucătură gustoasă. Dar, într-un anumit sens, îşi iubea suferinţa mai mult decât îmbucătura. Autorefuzându-se, îşi simţea întreaga fiinţă invadată de o senzaţie de putere; suferind, se simţea fortificată, voinţa îi era întărită, energia sporită. Instinctele zăgăzuite se învălmăşeau, acumulându-se în dosul zidului de mortificaţie voluntară, încărcându-se cu disponibilităţi de forţă. (în lupta dintre instincte, dragostea Marthei pentru forţă era în general destul de solidă ca să-i învingă acomia; în ierarhia plăcerilor, bucuria de a-şi exercita voinţa personală, conştientă, era mai intensă decât bucuria de a mânca, fie chiar şi o baclava sau căpşune cu frişca. Dar nu totdeauna; se întâmpla uneori ca, învinsă de o bruscă dorinţă irezistibilă, Martha să cumpere şi să devoreze, într-o singură zi, un pfund întreg de bomboane de ciocolată, repezindu-se asupra dulciurilor cu aceeaşi năvalnică violenţă care caracterizase prima ei pasiune pentru Herbert. Odată cu trecerea timpului şi cu potolirea patimii fizice pentru soţul ei, după naşterea celor doi copii, orgiile Marthei în lumea ciocolatei deveniră mai frecvente. UPărea că energia ei vitală e silită, prin închiderea canalului sexual, să-şi găsească o ieşire explozivă în lăcomiei După fiecare orgie se acest fel, Martha vădea totdeauna tendinţa de a deveni mai severă decât de obicei în ascetismul ei spiritual.

La trei săptămâni după întoarcerea familiei Claxton

în mica lor casă de la marginea oraşului, izbucni războiul.

— Războiul a schimbat mulţi oameni, observa Judith în cel de-al treilea an. Pe unii i-a făcut de nerecunoscut. Dar pe Herbert şi pe Martha, de loc. Pe ei i-a făcut şi mai asemănători cu ei înşişi decât erau înainte. Ciudat. Clătină din cap. Foarte ciudat.

Dar de fapt nu era de loc ciudat; era inevitabil. Războiul nu putea decât să intensifice ceea ce fusese caracteristic herbertian şi marthian în Herbert şi Martha. Războiul le-a ascuţit sentimentul de sublimă /superioritate, despărţindu-i şi mai mult de turma de rând. Pentru că, în timp ce oamenii de rând făceau războiul, ltfptau şi munceau pentru a învinge, Herbert şi Martha dezaprobau războiul în mod deschis şi, din motive în parte budiste, în parte internaţional socialiste, în parte tolstoiene, refuzau să aibă de-a face în vreun fel cu lucrul acela blestemat. În mijlocul nebuniei universale, aproape numai ei singuri rămăseseră cu mintea întreagă. Iar superioritatea lor era dovedită şi aureolată în chip divin prin persecuţie. După aprobarea Lçgii recrutării, dezaprobarea neoficială fu urmată de represiunea oficială. Heroert ridică o obiecţie de conştiinţă. Fu trimis să lucreze pământul în Dorset, ca un martir, o fiinţă deosebită, de o superioară spiritualitate. Actul unui brutal birou de recrutare îl scosese definitiv din rândurile omenirii de rând. La această hotărâre Martha participase indirect. Dar ceea ce o neliniştea cel mai mult pe plan spiritual nu era atât persecuţia din timpul războiului, cât instabilitatea financiară a perioadei de război, creşterea preţurilor în perioada de război. În primele săptămâni de învălmăşeală fusese cuprinsă de panică; îşi închipui că toţi banii erau pierduţi, se vedea pe sine însăşi, cu Herbert şi copiii flămânzi şi fără casă, cerşind din poartă în poartă. Concedte imediat cei doi servitori şi reduse hrana familiei la o raţie de închisoare. Timpul trecu, şi banii continuară să intre în casă ca şi

înainte. Dar Martha era atât de încântată de economiile pe care le realizase, încât nu mai vru să se întoarcă la vechiul mod de viaţă.

— La urma urmei, argumentă ea, nu e nicio plăcere să ai în casă nişte străini care să te servească. Şi apoi, de ce-ar fi ei obligaţi să ne servească? Doar sunt tot atât de buni ca şi noi. (Era un tribut ipocrit adus doctrinei creştine; în realitate, îi socotea infinit inferiori.) Nitmai pentru că din întâmplare noi putem să-i plătim, trebuie să ne servească? Asta m-a făcut întotdeauna să mă simt ruşinată şi stingherită. Pe tine nu, Herbert?

— Întotdeauna, spuse Herbert, care întotdeauna era de acord cu soţia lui.

— Şi apoi, continuă ea, cred că fiecare trebuie să-şi facă munca lui. Nu trebuie să pierzi contactul cu micile şi urni.

lele realităţi ale vieţii. Eu m-am simţit realmente mai fericită de când am început să mă ocup de gospodărie, tu nu? Herbert dădu din cap".

— Şi pentru copii e atât de bine. Îi învaţă să fie modeşti şi să servească pe alţii…

Renunţarea la servitori îi aduse anual o economie de o sută cincizeci de lire. Dar economiile la mâncare fură curând contrabalansate de rezultatele lipsei de alimente şi ale inflaţiei. Cu fiecare creştere a preţurilor, entuziasmul Marthei pentru spiritualitatea ascetică devenea şi mai fierbinte, şi mai profund. Ca şi convingerea ei că trimiţându-i la un pension scump, copiii aveau să iasă nişte răzgâiaţi şi nişte mondeni.

— Herbert şi cu mine. avem mare încredere în educaţia primită acasă, nu-i aşa, Herbert?

Şi Herbert era de acord că aveau, într-adevăr, o foarte mare încredere.

Educaţia primită în familie, fără guvernantă, stăruia Martha. De ce să-ţi laşi copiii sub influenţa unor străini?

Poate chiar o influenţă rea. În orice caz, nu acea influenţă pe care ai fi dorit-o. Oamenii angajau guvernante pentru că fugeau de greutăţile muncii de educare a copiilor. Fără îndoială că *era* o muncă grea, cu atât mai grea cu cât idealurile tale erau mai înalte. Dar nu merita oare să faci sacrificii pentru copiii tăi? Punând această întrebare, surâsul Marthei se curbase într-un semicerc de o suavitate mai mare ca oricând. Fără îndoială că merită.

— Munca e o plăcere permanentă, nu-i aşa, Herbert?

Căci ce ar putea fi mai plăcut, de o mai profundă satisfacţie sufletească decât să-ţi ajuţi propriii tăi copii să crească frumos, să-i îndrumi, să le modelezi caracterele în forme ideale, să le conduci gândurile ţi dorinţele pe drumurile cele mai nobile? Bineînţeles, nu prin vreun sistem de constrângere; copiii nu trebuie *să fie* niciodată constrânşi; arta educaţiei constă în a-i convinge pe copii. să se muleze singuri în formele cele mai ideale, a le arăta cum să fie ei înşişi meşterii făurari ai propriilor lor fiinţe, a-i înflăcăra cu entuziasm pentru ceea ce Martha denumea cu satisfacţie „autosculptură.

În ce-o privea pe Sylvia, fu nevoită să admită că această iurtă a educaţiei era greu de pus în practică. Sylvia nu voia să se sculpteze; în orice caz, nu în formele t pe care Martha şi Herbert le considerau a fi cele mai frumoase. Era lipsită într-un mod descurajam de acel simţ al frumuseţii morale pe care soţii. Claxton se bizuiau ca mijloc de educaţie. Ei îi repetau că e urât să fie nepoliticoasă, să nu asculte, să spună cuvinte grosolane şi să mintă. Că e frumos să fie blândă şi politicoasă, ascultătoare şi sinceră. „Dar nu-mi pasă dacă e urât”, le întorcea Sylvia. La asta nu se putea răspunde decât cu bătaia; şi bătaia era împotriva principiilor Claxtonilor.

Frumuseţea estetică şi intelectuală părea să însemne tot atât de puţin pentru Sylvia ca şi frumuseţea morală. Cu câtă greutate o făcuseră să se ocupe de pian! Mama ei

consideră acest lucru cu atât mai de neînţeles cu cât Sylvia era în mod evident înzestrată cu simţ muzical; la doi ani şi jumătate fusese în stare să cânte *Trei şoareci orbi*, cu melodie. Dar nu voia să înveţe notele. Mama îi vorbi despre un băieţel minunat, pe care-l chema Mozart. Sylvia îl ura pe Mozart. „Nu, nu I „ţipa ea ori de câte ori mama pomenea numele detestat. „Nu vreau să aud!” Şi ca să fie sigură că n-o să audă, îşi vâra degetele în urechi. Totuşi, pe la 9 ani putea să cânte *Ţăranul vesel* de la început până la sfârşit, fără nicio greşeală. Martha încă mai spera să facă din ea muzicianul familiei. Cât despre Paul, el era viitorul Giotto; hotărâseră că moştenise talentul tatălui. Îşi acceptă cariera cu aceeaşi docilitate cu care consimţise să înveţe literele alfabetului în schimb, Sylvia refuza pur şi simplu să citească.

— Dar gândeşte-te, îi spunea Martha în extaz, cât de *minunat* va fi când vei putea să deschizi orice carte şi să citeşti toate lucrurile frumoase pe care le-au scris oamenii I

Ademenelile rămaseră fără efect.

— Îmi place mai mult să mă joc, spunea Sylvia cu încăpăţânare, cu expresia aceea de îndărătnică îmbufnare care ameninţa să devină la fel de cronică precum zâmbetul mamei.

Credincioşi principiilor lor, Herbert fi Martha o lăsau să se joace; dar era o mare mâhnire pentru ei.

— Îi întristezi atât de tare pe tăticul şi pe mămica ta, îi spuneau, încercând să facă apel la cele mai bune sentimente ale fetiţei. Atât de tare! Nu vrei să încerci să citeşti, ca să-i faci fericiţi pe mămica şi pe tăticu’?

Copilul le răspunse printr-o expresie întunecată de încăpăţânare cruntă şi scuturâ din cap.

— Numai ca să ne faci plăcere, se rugară ei. Ne întristezi atât de tare.

Sylvia *se* uită pe rând ia chipurile de o blândeţe

funebră şi izbucni în plâns.

— Răilor! hohoti ea fără şir. Răilor! Plecaţi de-aici! îi ura pentru că erau trişti, pentru că o întristau şi pe ea. Plecaţi, plecaţi de-aici! ţipă când încercară să o liniştească.

Plângea nemângâiata; dar de citit, tot nu voi să citească.

Paul era în schimb foarte maleabil şi se lăsa uşor condus, încet (pentru că, din pricina polipilor, nu era un băiat prea inteligent), dar cât se poate de docil, învăţă să citească micile istorioare de tipul *Epuraşul uşa rupe* şi altele asemenea.

— Ia auzi cât de frumos citeşte Paul, spunea Martha, cu speranţa de a trezi în Sylvia spiritul de emulaţie.

Dar Sylvia se mulţumea să facă o mutră dispreţuitoare şi feşea din cameră. În cele din urmă învăţă singură să citească, pe ascuns, în câteva săptămâni. Mândria părinţilor pentru această performanţă se potoli când descoperiră motivele care o îndemnaseră la un asemenea efort.

— Ce-i cărţulia asta oribilă? întrebă Martha, ţinând în mână un exemplar din *Nick Carter şi asasinii de pe bulevardul Michigan*, pe care îl descoperise, ascuns cu grijă, sub rufăria de iarnă a Sylviei. Coperta reprezenta imaginea unui om aruncat de pe acoperişul unui zgârie-nori de către o gorilă.

Copila îi smulse cartea din mâini.

— E o carte grozavă! replică ea, înroşindu-se din pricina mâniei pe care. sentimentul de vinovăţie o făcuse şi mai puternică.

— Draga mea, spuse Martha, zâmbind pe deasupra supărării, nu trebuie să smulgi aşa cartea. E *urât* să smulgi din mină.

— Nu-i nimic.

— Dă-mi voie, te rog, să mă uit la ea.

Martha întinse mâna. Surâdea, dar faţa palidă îi era

foarte hotărâtă, ochii porunceau. Sylvia o înfruntă, scuturându-şi capul cu încăpăţânare.

— Nu, nu vreau să te uiţi.

— Te rog, se rugă mânia, mai blândă şi mai poruncitoare decât oricând. Te rog!

În cele din iurmă, izbucnind brusc într-un plâns furios, Sylvia îi întinse cartea şi fugi în grădină.

— Sylvia, Sylvia! o chemă mama ei.

Dar copilul nu voi să se întoarcă. Să stea de faţă, în timp ce mama îi viola tainele vieţii ei intime, ar fi fost de nesuportat.

Din pricina polipilor, Paul părea să fie, şi aproape era, un imbecil. Fără a fi o adeptă a practicilor băbeşti, Martha nu avea încredere în medici; îndeosebi chirurgii, nu-i plăceau, poate pentru că erau atât de scumpi. Lăsă polipii lui Paul neextirpaţi, până când aceştia crescuseră şi se copseseră în nasul lui. Din noiembrie până în mai făcu mereu ba o răceală, ba angină, ba otită. Iarna anului 1921 fu deosebit de rea pentru Paul. Începu cu o gripă, care dădu în pneumonie, în timpul convalescenţei luă pojar, iar pe la Anul nou făcu o infecţie la urechea mijlocie, care ameninţa să-l lase surd de-a binelea. Medicul prescrise categoric operaţie, tratament, convalescenţă în Elveţia, la mare altitudine şi la soare. Martha ezită să-i urmeze prescripţia. Ajunsese să fie atât de ferm convinsă de sărăcia ei, încât nu vedea cum şi-ar fi putut permite să facă ceea ce indicase medicul. Neştiind cum să procedeze, îi scrise Judithei. Două zile mai târziu, aceasta sosi.

— Yrei să omori băiatul? o întrebă cu asprime. De ce nu l-ai scos până acum din gaura asta împuţită şi umedă?

În câteva ore pusese totul la punct. Herbert şi Martha aveau să plece imediat, cu băiatul. Aveau să călătorească direct la Lausanne cu vagonul de dormit.

— Dar nu e neapărat necesar vagonul de dormit, obiectă Martha. Uiţi (zâmbi ca sublim) că suntem nişte

oameni simpli.

— Nu ţin minte decât că însoţiţi un copil bolnav, spuse Judith, şi biletele pentru vagonul de dormit fură cumpărate.

La Lausanne băiatul avea să fie operat pe loc. (Telegramă scumpă, cu răspuns plătit, către clinică; biata Martha suferea.) Şi când o să se simtă destul de bine, urma să fie internat la un sanatoriu la Leysin. (Altă telegramă, pe care o plăti, totuşi, Judith. Martha a uitat să-i dea banii înapoi.)

Între timp, Martha şi Herbert aveau să caute un hotel bun, unde Paul urmă să se mute cu ei îndată ce se termina tratamentul. Aveau să stea acolo cel puţin şase luni, ba chiar un an. În acest timp, Sylvia va locui la mătuşa ei. În felul acesta, Martha putea economisi o mulţime de bani. Iar Judith avea să încerce să găsească un chiriaş pentru casa

— Ce sălbatici I îi spuse Judith soţului ei. N-am mai văzut asemenea canibal ca Sylvia.

— Aşa se întâmplă când ai părinţi vegetarieni, mi se pare.

— Biata fetiţă! urmă Judith, cu o milă plină de indignare. Uneori îmi vine s-o înec pe Martha, ca pe o nebună criminală. Să-şi crească copiii fără să-i lase măcar o dată să se apropie; de alt copil de vârsta lor! scandalos I şi apoi să le împuiezi capul cu spiritualitate, Iisus, frumuseţe şi alte asemenea aiureli! Să nu vrea să-i vadă jucându-se, ci ocupându-se numai de artă f şi să fie mereu blânda, chiar când e furioasă! înspăimântător, de-a dreptul înspăimântător! Şi e atât de proastă! Cum de nu vede că cel mai sigur mijloc de a face dintr-un copil un diavol este să-l creşti ca *pe* un înger? Ei, lasă…

Oftă şi tăcu gânditoare; ea nu avusese copii, şi dacă doctorii aveau cumva dreptate, nici nu putea să aibă.

Săptămânile trecură şi, treptat, mica sălbatică se

civiliza. Primele lecţii au fost lecţii de arta cumpătării. Mâncarea, care la Bamboroughs* House era bună şi abundentă, fusese la început o cumplită ispită pentru un copil deprins cu

— Mâine o să fie mai mult, spunea Judith când copilul mai cerea o porţie de budincă. După cum ştii, tu nu eşti şarpe; nu poţi să înmagazinezi prisosul de mâncare de azi pentru mesele de săptămâna viitoare. Singurul lucru pe care poţi să-l faci cu atâta mâncare e să te îmbolnăveşti.

La început Sylvia stăruia, scâncea şi plângea ca să i se dea mai mult. Dar din fericire, cum observă Judith faţă de soţul ei, din fericire, avea ficatul sensibil. Prorocirile mătuşii se adeveriră cu extremă exactitate. După trei sau patru accese de bilă, Sylvia învăţă să-şi stăpânească lăcomia. Următoarea lecţie avu drept obiect supunerea. Se deprinsese să-şi asculte părinţii cu încetineală şi cu bomb & ieli. Din

lor de la marginea oraşului.

austerităţile vieţii spirituale.

principiu, Heribert şi Martha nu porunceau niciodată, ei sugerau numai. Era un sistem care aproape îi impusese copilului obiceiul de a spune nu, în mod automat, la orice I>propunere i s-ar fi făcut... Nu, nu, nu!" începea ea regyjat, şi apoi treptat se lăsa convinsă, (înduplecată sau înduioşată de expresia de tristeţe a părinţilor, până ajungea la o acceptare intimată şi în general silnică. Supunându-se cu mare întârziere, (nutrea un resentiment obscur faţă de cei care nu o siliseră să se supună imediat. Ca şi celor mai mulţi copii, i-ar fi plăcut să fie eliberată prin constrângere de responsabilitatea propriilor acţiuni: era supărată pe tatăl şi pe mama ei fiindcă o sileau să

consume atâta voinţă pentru a li se împotrivi, atâta cantitate de emoţie dureroasă pentru ca, în cele din urmă, «a-şi lase voinţa înfrântă. Ar fi fost mult mai simplu dacă ei ar fi stăruit de la început, dacă ar fi forţat-o să asculte imediat, scutind-o astfel de orice chin şi efort spiritual. Simţea o ciudă amară şi nedesluşită împotriva felului cum apelau necontenit la cele mai bune sentimente ale ei. Nu era drept, nu era frumos. Ei n-aveau niciun drept să surâdă şi să o ierte şi să o facă să se simtă o păcătoasă, umplând-o de tristeţe prin propria lor tristeţe. Simţească într-un fel profitau cu cruzime de ea. Şi, din perversitate, tocmai pentru că nu-i plăcea să-i vadă trişti, îşi ieşea din fire în mod deliberat şi începea să spună şi să facă lucrurile care puteau să-i mâhnească cel mai mult. Unul dintre trucurile ei preferate era să-i ameninţe că va merge pe scândura *de* peste ecluză. Între iazul calm şi valurile puţin adânci ale râului, apa domoală devenea pentru o clipă aprigă. Încorsetată într-un canal îngust de cărămidă nămoloasă, o cataractă de şase picioare se rostogolea cu vuiet neîncetat într-o baltă neagră şi agitată. Era un loc îngrozitor. Cât de des o rugaseră părinţii să nu se joace lângă stăvilar! Ameninţarea ei îi făcea să-şi repete recomandările; o implorau să fie cuminte.

— Nu, n-am să fiu cuminte! ţipa Sylvia şi o lua la fugă spre ecluză.

Dacă în realitate nu se aventurase niciodată la mai puţin de cinci yarzi de urlătoare, motivul era că spaimă pentru propria-i persoană era chiar mai mare decât a părinţilor. Dar se apropia atât cât o ţinea curajul, din plăcerea (plăcere pe care o ura) de a o auzi pe maică-sa clamându-şi cu jale tristeţea de a avea o fetiţă atât de neascultătoare, atât de egoist nepăsătoare faţă de primejdii. Încercă acelaşi truc cu mătuşa Judith.

— Am să mă duc singură în pădure, ameninţă într-o zi, încruntându-se.

Spre anarea ei surpriză, în loc să o roage să fie cuminte şi să nu-i mâhnească pe cei mari, fugind după primejdii, ca o neascultătoare, Judith dădu) doar din umeri, j

— N-ai decât să te duci, dacă vrei să faci pe proasta* îi spuse că, fără să ridice ochii de pe o scrisoare.

Înciudată, Sylvia plecă; dar se sperie pomenindu-se singură în pădurea uriaşă. Numai mândria o împiedică să se întoarcă imediat. După două ore, fu adusă de un vânător, udă, murdară, cu faţa cătată de lacrimi şi zgâriată.

— Ce noroc, îi spuse Judith soţului ei, ce noroc grozav că proasta asta mică a plecat singură şi s-a rătăciţi

Ordinea firească a lucrurilor era rjnduită împotriva infracţiunilor copilului. Dar Judith nu se bizuia numai pe ordinea firească a lucrurilor pentru a-işi întări autoritatea; ea prevedea şi anumite sancţiuni. Supunerea trebuia să fie promptă, altfel şi represaliile erau prompte. O dată Sylvia reuşi să stârnească într-adevăr mânia mătuşa ei. Scena o impresiona adânc. După o oră, se strecură cu teamă şi umilinţă spre locul unde şedea Judith.

— Îmi pare rău, mătuşă Judith, spuse ea, iartă-mă, şi izbucni în lacrimi.

Pentru prima oară cerea iertare în mod spontan.

Lecţiile care i-au folosit cel mai mult Sylviei au fost cele învăţate de la alţi copii. După un oarecare număr de experienţe nereuşite şi uneori dureroase, învăţă să se joace şi să se poarte ca un egal printre egali. Până acum trăise aproape exclusiv printre oameni maturi, ca o fiinţă inferioară din punct de vedere cronologic, într-o stare de permanentă rebeliune şi de lupte de *guérilla*. Viaţa ei fusese un lung morgimentol împotriva unor austrieci iertători şi a unor prea blânzi Bourboni, care zâmbeau frumos. Cu micii Carter din josul străzii şi cu copiii Hohnes de peste drum se văzu de

1 Aluzie la mişcarea pentru eliberarea naţională, unificarea şi dobândirea independenţei Italiei, în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Odată obligată să se adapteze la democraţie şi la o guvernare parlamentară. La început a fost greu; dar când, în cele din urmă, mica anarhistă îşi însuşi arta purtărilor alese, fu mai fericită decât fusese vreodată. Adulţii exploatau sociabilitatea copiilor pentru scopurile lor educative. Judith punea în scenă spectacole de teatru de amatori; se organiză o reprezentaţie de tineret cu *Visul unei nopţi de vară*. Doamna Holmes, care avea aptitudini muzicale, canaliza înclinaţia copiilor de a face gălăgie, spre muzica vocală. Doamna Carter îi învăţă dansuri populare. În câteva luni Sylvia căpătase toată pasiunea aceea pentru o viaţă spirituală superioară pe care mama ei încercase în zadar să i-o insufle în ani de zile. Îi plăcea poezia, îi plăcea muzica, îi plăcea să danseze – e adevărat, o plăcere mai mult platonică; pentru că Sylvia era una dintre fiinţele acelea născute neîndemânatice şi lipsite de sensibilitate estetică, a căror pasiune pentru artă este sortită să rămână pentru totdeauna neconsumată. Iubea arta cu ardoare, dar fără putinţă de realizare; totuşi, nu era nefericită, pentru că încă nu-şi dădea seama, poate, de lipsa de perspectivă a pasiunii ei. Îi plăcea chiar şi aritmetica şi geografia, istoria Angliei şi gramatica franceză, prinsă, împreună cu copiii Carter, de la formidabila guvernantă a acestora, lucru pe care-l aranjase Judith.

— Îţi aduci aminte cum era la început, când a venit? îl întrebă într-o zi Judith pe soţul ei.

El dădu din cap, comparând în minte mică sălbatică încruntată, venită cu nouă luni înainte, şi copila senină, de o seriozitate gravă, care tocmai ieşise din cameră.

— Mă simt ca un îmblânzitor de lei, continuă Judith, cu un râs în care se ascundea multă dragoste şi multă

mândrie. Dar ce e de făcut, Jack, când leul trage spre anglicanism? Dolly Carter se pregăteşte de confirmare, şi Sylvia s-a molipsit de la ea. Judith oftă: Bănuiesc că în mintea ei noi doi suntem sortiţi iadului.

— Ar fi ea însăşi osândita dacă n-ar gândi aşa, răspunse Jack, filosof. Ba ar fi chiar mai grav, pentru că ea ar fi osândita în *această* lume. Ar însemna o lacună teribilă în caracterul ei dacă la vârsta asta n-ar crede în asemenea aiureli.

6 81

— Dar ce te faci, adăugă Judith, dacă va continua să creadă?

*

Marthei nu-i plăcuse Elveţia poate pentru că fiziceşte îi pria prea bine. Simţea că e aproape necuviincios să se bucure de o sănătate atât de perfectă, cum i se întâmpla acum, la Leysin. Când cineva se simte atât de dominat de dispoziţii animalice, e dificil să mai fie profund preocupat de suferinţele omenirii, de Dumnezeu, Buddha, viaţa de înaltă spiritualitate şi altele asemenea. Se pătrundea ea însăşi de egoismul firesc, nepăsător al trupului ei sănătos. În clipele când se trezea la luciditate, cu conştiinţa faptului că timp de ore sau chiar zile întregi nu se gândise la nimic decât la plăcerea de a sta la soare, de a respira aerul înmiresmat de sub pini, de a cutreiera câmpiile, culegând flori şi admirând peisajul, pornea o campanie de intensificare a vieţii spirituale; dar după scurtă vreme, soarele şi aerul tare şi luminos erau mai puternice decât ea şi se lăsa din nou să cadă într-o ruşinoasă şi iresponsabilă stare de pură voluptate.

— Am să tiu bucuroasă, spunea mereu, când Paul se va însănătoşi şi ne vom întoarce în Anglia.

Herbert era de acord cu ea, în parte din principiu, pentru că, redus la o stare de inferioritate economică şi morală, era întotdeauna de acord cu ea, şi în parte pentru

că şi el, deşi mai sănătos decât oricând, găsea Elveţia nesatisfăcătoare din punct de vedere spiritual. Într-o ţară în care toată lumea purta pantaloni bufanţi, cămaşă cu gulerul descheiat şi rucsac – o asemenea îmbrăcăminte nu mai era un semn al superiorităţii sau al distincţiei. La Leysin scandalul produs de un joben ar fi fost echivalent cu scandalul crucii, aşa însă, se simţea de un ortodoxism lipsit de distincţie.

La cincisprezece luni după plecarea *din* ţară, Claxtonii se întoarseră în casa lor dinafară oraşului. Martha răci şi făcu o criză de lumbago; lipsit de exerciţiile de alpinism, Herbert era pe cale să cadă din nou pradă atacurilor vechiului său duşman, constipaţia cronică. Debordau de spiritualitate.

Se întoarse şi Sylvia acasă, şi în primele săptămâni nu ştiu să spună altceva decât mătuşa Judith în sus, mătuşa Judith în jos, la mătuşa Judith făceam aşa, mătuşa Judith nu mă punea niciodată să fac asta. Cu un surâs încântător, dar cu inima clocotind de o ciudă nemărturisită, Martha spunea: „Scumpa mea, eu nu sunt mătuşa Judith”. Îşi ura de-a binelea soră pentru că izbutise acolo unde ea dăduse greş.

„Ai făcut minuni cu Sylvia, îi scrise ea Judithei. Herbert şi cu mine îţi vom purta întotdeauna o mare recunoştinţă. O Acelaşi lucru îl spunea şi în conversaţiile cu prietenii.

— O să-i fim întotdeauna recunoscători, nu-i aşa, Herbert?

Şi Herbert confirma cu promptitudine că-i vor fi întotdeauna recunoscători. Dar cu cât îi purta surorii o mai mare, mai îndatorată şi chiar mai exagerată recunoştinţă, cu atât o ură mai mult, cu atât mai înciudată era pe succesul şi influenţa Judithei asupra copilului. adevărat, fusese o influenţă bună, fără nicio îndoială; dar tocmai pentru că fusese atât de bună, Martha se revoltă împotriva

ei. Pentru ea era insuportabil gândul că frivola Judith, atât de lipsită de spiritualitate, să fi fost în stare să influenţeze copilul cu mai mult succes decât o făcuse ea vreodată. O lăsase pe Sylvia prost-crescută şi neascultătoare, năzuroasă şi plină de o ură rebelă fată de tot ceea ce admirau părinţii ei; întorcându-se, o găsise binecrescută, politicoasă, interesată în mod pasionat de muzică şi poezie, intens preocupată de problemele de religie recent descoperite. Era de nesuportat. Martha se aşternu cu răbdare pe muncă pentru a submina influenţa surorii sale asupra copilului. Însăşi opera Judithei îi făcea sarcina mai uşoară. Pentru că, datorită Judithei, Sylvia era acum maleabilă. Contactul cu copiii de vârsta ei o făcuse mai tandră, mai blândă şi mai sensibilă, îi înmuiase egocentrismul sălbatic şi o făcuse receptivă la influenţele dinafară. Apelul la cele mai bune sentimente ale ei putea, îl făcu acum cu certitudinea unui răspuns pozitiv în locul unuia negativ, rebel. Martha făcu acest apel în mod perseverent, cu abilitate. Calul ei de bătaie (folosit cu o frumoasă resemnare, desigur) era sărăcia familiei. Dacă mătuşa Judith făcea şi îşi îngăduia multe lucruri care nu se făceau şi nu erau îngăduite în casa lor de la marginea oraşului, pricina se afla în situaţia materială mai bună a mătuşii Judith. Ea putea să-şi permită multe luxuri de care Claxtonii trebuiau să se lipsească.

— De fapt, eu şi cu tatăl tău nu regretăm că ne lipsim de ele, stărui Martha. Dimpotrivă. A nu fi bogat e mai

6*

curând o binecuvântare. Îţi aminteşti ce spunea Iisus despre oamenii bogaţi?

Sylvia îşi amintea şi cădea pe gânduri. Martha îşi dezvoltă tema; a putea să-ţi îngădui plăceri de lux şi a te deda acestor frivolităţi are drept urmare o coborâre a nivelului spiritual al vieţii tale, o alunecare în vulgaritate. E atât de uşor să devii monden. Sensul nemărturisit al

acestor teze era, desigur, că mătuşa Judith şi unchiul Jack fuseseră corupţi de mondenitate. Din fericire, sărăcia îi ferise pe membrii familiei Claxton de primejdie – sărăcia şi, de asemenea, stăruia Martha, meritele voinţei lor. Căci, fără îndoială, chiar în timpurile acestea dificile, şi-ar fi putut permite să ţină măcar o servitoare; dar preferaseră să se lipsească, „pentru că, vezi tu, e mai bine să serveşti pe alţii decât să fii servit”. Iisus spusese că drumul Mariei e mai bun decât drumul Marthei.

— Dar eu sunt o Martha, accentua Martha Claxton, care încearcă din toate puterile să fie şi o Marie. Martha şi Maria – aceasta e Calea cea mai bună. Calea slujirii practice şi a contemplaţiei. Tatăl tău nu face parte dintre artiştii aceia care se rup în mod egoist de orice contact cu faptele mărunte ale vieţii. E un creator, dar e atât de lipsit de trufie, încât e gata să îndeplinească şi cel mai umil serviciu.

Într-adevăr, bietul Herbert n-ar fi putut refuza să îndeplinească şi cel mai umil serviciu dacă Martha i l-ar fi poruncit.

— Unii artişti, continuă Martha, nu se gândesc decât la succesul imediat, nu lucrează decât cu gândul la profit şi la aplauze.

Dar tatăl Sylviei, dimpotrivă, era unul dintre aceia care lucrează fără a se gândi la public, numai pentru plăcerea de a crea adevărul şi frumosul.

Aceste predici şi altele asemănătoare, perseverent repetate cu variaţiuni şi în toate registrele emoţionale, avură un efect profund asupra minţii Sylviei. Cu tot zelul specific pubertăţii, Sylvia dorea să fie bună, dezinteresată şi să atingă un înalt nivel de spiritualitate, ardea de dorinţa de a se sacrifica. Îi era indiferent pentru ce se sacrifica, atâta vreme cât cauza era nobilă. Mama ei îi oferise acum cauza. Se dărui acestei cauze cu toată energia încăpăţânata proprie firii ei. Cu câtă ardoare

exersa la pian! Cu câtă tenacitate citea până la capăt chiar şi cărţile cele mai aride! Ţinea un caiet de note, în care îşi copia cele mai inspirate pasaje din lecturile zilnice; şi un altul, în care îşi însemna hotărârile bune şi, odată cu ele, într-un jurnal plin de nelinişti şi de permanente remuşcări, eşecurile încercărilor de a-şi respecta hotărârile, abaterile de la graţia divină. „Lăcomie. Promis să mănânc o singură renclodă. Am luat patru la prânz. Mâine niciuna. *O.G.H.M.T.B.G*”.

— Ce înseamnă *O.G.H.M.T.B.G*? întrebă într-o zi Paul, răutăcios.

Sylvia se înroşi puternic.

Mi-ai citit jurnalul! strigă ea. Bestie, bestie ce eşti! Şi deodată se repezi asupra fratelui, ca o scorpie. Când scăpă de ea, lui Paul ţi sângera nasul.

— Dacă-l mai răsfoieşti vreodată, te omor! Şi cum stătea acolo, cu dinţii strânşi şi nările fremătânde, cu părul fluturând în jurul feţei palide, dădea impresia că e în stare s-o facă. Te omor 1 repeta ea.

Şi furia îi era justificată: *O.G.H.M.T.B.C.* Însemna: „O.

Mătuşa Judith şi unchiul Jack se întorseseră din America, unde stătuseră aproape un an întreg.

— Desigur, du-te negreşit, spusese Martha când sosi scrisoarea prin care Judith o invita pe Sylvia să petreacă *h* Londra câteva zile. Nu trebuie să pierzi o asemenea ocazie, de a te duce la Operă şi la toate concertele acelea minunate.

— Dar e bine să mă duc, mamă? întrebă Sylvia şovăind… Vreau să spun că n-aş vrea să mă duc şi să mă distrez singură. Mi se pare oarecum…

— Ba trebuie să te duci, o întrerupse Martha. Era atât de sigură acum de Sylvia, încât nu se mai temea de Judith! O muziciană ca tine are nevoie să asculte *Parsifal* şi *Flautul fermecat*. Aveam de gând să te duc chiar eu anul viitor.

1 O, Doamne, ajută-mă să fiu bună.
God, help me to be good“ [1].

În seara aceea se duse la Paul şi-i ceru iertare.

dar dacă s-a ivit prilejul anul acesta, trebuie să profiţi. Cu recunoştinţă, adăugă ea, îndulcindu-şi surâsul.

Sylvia plecă. La *Parsifal* se simţi ca la biserică, ba chiar mai mult. Sylvia ascultă cu o emoţie pioasă, care însă era întreruptă din când în când de senzaţia nelalocul ei, nedemnă chiar, dar, vai, atât de dureroasă! că rochia, ciorapii şi pantofii ei se deosebeau îngrozitor de cei purtaţi de o faţă de aceeaşi vârstă, pe care o observase în rândul din spate. I se păruse că faţa îi întorcea privirea în batjocură. Sfântul Graal fu întâmpinat cu o explozie de clopote şi un vuiet armonios. Sylvia se simţi ruşinată că se gândea la nişte lucruri atât de nedemne în prezenţa marelui mister. Şi când, în antract, mătuşa Judith îi oferi o îngheţată, refuză aproape cu indignare. Mătuşa Judith fu surprinsă.

— Parcă îţi plăcea mult îngheţata.

— Dar nu acum, mătuşă Judith. Nu acum. Îngheţată în biserică – ce sacrilegiu t. Se străduí să se gândească la sfântul Graal. Însă imaginea unor pantofi verzi de şaten şi a unei splendide flori artificiale de culoare mov flutură prin faţa privirii ei lăuntrice.

A doua zi se duseră după cumpărături. Era o dimineaţă frumoasă şi senină de început de vară. Vitrinele magazinelor de textile din Oxford Street înfloriseră în culori palide, pastelate. Manechinele de ceară se pregăteau parcă toate să plece la Ascot, la Henley, se gândeau de pe acum la logodnicul de la Eton sau Harrow. Trotuarele gemeau de lume; aerul era încărcat de o uriaşă larmă difuză, ca de o ceaţă deasă. Autobuzele colorate în roşu şi auriu aveau înfăţişare regală, iar soarele scânteia cu o strălucire opulentă şi lunecoasă pe aripile lustruite ale

limuzinelor în zbor. O mică procesiune de şomeri trecu încet pe lângă ele, precedată de o fanfară care intonă cântece vesele, de parcă oamenii ar fi fost tare fericiţi că sunt şomeri, de parcă ar fi fost o adevărată plăcere să fie flămânzi.

Sylvia nu fusese de aproape doi ani la Londra, şi mulţimea aceasta de oameni, zgomotul, bogăţia nemăsurată de lucruri ciudate şi frumoase, etalate în vitrine strălucitoare, totul i se urcă” la cap. Se simţea şi mai emoţionată decât se simţise la *Parsifal*.

Timp de o oră colindară prin magazinul „Selfridge”.

Şi acum, Sylvia, spuse în cele din urmă mătuşa Judith, după ce bifase rând pe rând toate articolele de pe lunga ei listă, acum poţi să-ţi alegi dintre rochiile astea pe cea care-ţi place mai mult.

Arătă cu mâna de jur-împrejur. În faţa lor se întindea o întreagă expoziţie de modele de vară pentru domnişoare. De culoarea liliacului, a albăstrelei şi a ghiocelului, portocalii şi verzi, albastre şi violete, albe, înflorate, pestriţe, un Ian întreg de rochii tinereşti.

— Care-ţi place mai mult, repetă mătuşa Judith. Sau dacă preferi o rochie de seară…

Pantofi verzi de şaten şi o floare mov. Fata o privise batjocoritor. Era nedemn, nedemn.

— Nu, zău, mătuşă Judith. Se înroşi, se bâlbâi: Zău, n-am nevoie de rochie. Zău.

— Un motiv în plus ca s-o cumperi, dacă n-ai nevoie de ea. Pe care o preferi?

— Nu, zău. Nu pot, nu…

Şi deodată, spre uimirea nedumerită a mătuşă Judith, izbucni în lacrimi.

Era anul 1924. Casa de la marginea oraşului se încălzea la soarele blând al sfârşitului de aprilie. Prin ferestrele deschise ale salonului străbăteau sunetele exerciţiilor Sylviei. Cu încăpăţânare, cu un fel de furie

nestăvilită, încerca să stăpânească valsul in re bemol de Chopin. Sub degetele ei conştiincioase şi lipsite de sensibilitate, cadenţa şi nostalgia ritmului de vals deveneau de un sentimentalism greoi, ca un solo de corn cântat la pian, care ar fi răzbit dintr-o cârciumă; iar rapidă fluturare a semioptimilor din pasajele contrastante devenea la Sylvia un fâlfâit de fluturi mecanici, o zbatere de aripi de tinichea. Cânta şi iar cânta, şi iar o lua de la început. În desişurile aflate de cealaltă parte a pârâului care străbătea grădina, păsările îşi vedeau de treabă, nestingherite. Frunzuliţele tinere ale copacilor apăreau ca nişte duhuri de frunze, aproape imateriale, dar vii ca tot atâtea flăcărui în vârful ramurilor. / Herbert şedea pe un trunchi de copac în mijlocul pădurii şi-şi făcea exerciţiile de respiraţie yoga, însoţite de autosugestie, pe care le consi

de-a atât de prielnice pentru constipaţia lui. Astupându-şi nara dreapta cu degetul arătător, inspira adânc pe nară stingă, adânc, mai adânc, până când număra patru bătăi de inimă. Apoi îşi ţinea respiraţia timp de şaisprezece bătăi, şi în fiecare interval dintre două bătăi îşi spunea foarte repede: „Nu sunt constipat, nu sunt constipat”. După ce făcea această afirmaţie de şaisprezece ori, îşi astupa nara stângă şi expiră, timp de opt bătăi, prin nara dreaptă. După care începea din nou. Nara stângă era cea mai favorizată, pentru că ea inspira odată cu aerul o mireasmă proaspătă de ghiocei, de frunze şi de pământ reavăn. În apropiere, pe un scaun pliant, Paul desena un stejar. Artă tu orice preţ; o artă frumoasă, înălţătoare, dezinteresată. Paul era necăjit. Un afurisit de copac bătrân, ce rost avea să-l deseneze? De jur-împrejurul lui, tecile verzi, ascuţite, ale zambilelor sălbatice îşi făceau loc să iasă, spărgând mulajul de ţarina întunecată. Una

străpunsese o frunză moartă şi o ridicase în aer, înfiptă în ea. Încă vreo câteva zile însorite, şi fiecare mugur avea să se spargă, dând la iveală o floare albastră. Paul se gândea ca data viitoare când maică-sa o să-l trimită din nou cu bicicletă la Godalming după cumpărături, o să încerce să încarce socotelile ou doi şilingi în loc de unul, cum făcuse data trecută. Aşa o să-şi poată cumpăra ciocolată şi să se ducă şi la cinema; poate chiar şi nişte ţigări, deşi ar putea fi primejdios…

— Ei\ Paul, spuse tatăl, după ce luase o doză suficientă din medicamentul său mistic, cum merge?

Se ridică de pe trunchiul de copac şi străbătu poiana spre locul unde se afla băiatul. Trecerea timpului îl schimbase foarte puţin pe Herbert; barba explozivă era încă la fel de blondă, silueta tot atât de subţire, capul nu dădea semne de chelie. Numai dinţii îi îmbătrâniseră vizibil; surâsul îi era decolorat şi fragmentat.

— Bine, dar trebuie să se ducă neapărat la dentist, insistase Judith pe lângă sora ei, ultima dată când se întâlniseră.

— Nu vrea să se ducă, răspunsese Martha. N-are de loc încredere în ei. (Probabil, însă, că repulsia de a se despărţi de suma de bani necesară avea o oarecare legătură cu lipsa de încredere în dentişti a lui Herbert.) Şi apoi, continuă ea, Herbert nici nu prea dă atenţie unor lucruri atât de pur materiale, de natură fizică. El trăieşte atât de mult în lumea

88

numeneloF \ încât abia îşi mai dă seama de cea a fenomenelor2. De fapt, nici nu-şi mai dă seama.

— Ei bine, ar trebui să-şi dea seama, răspunse Judith. Asta e tot ce pot să-ţi spun.

Era indignată.

— Cum merge? repetă Herbert şi-şi puse mâna pe umărul băiatului.

— E îngrozitor de greu să redai coaja, răspunse Paul pe un ton mânios, plângăreţ.

— Tocmai de aceea merită şi mai mult să te străduieşti s-o redai, stărui Herbert. Răbdarea şi munca, asta-i tot ce contează. Ştii care-i definiţia pe care a dat-o un om mare geniului?

Paul ştia foarte bine definiţia pe care a dat-o un om mare geniului; dar definiţia i se părea atât de stupidă şi o insultă personală la adresa lui însuşi, îndat nu răspunse, ci dădu doar din cap. Tatăl lui îl plictisea de moarte.

— Geniul, urmă Herbert, răspunzându-şi singur la întrebare, geniul este capacitatea infinită de a te strădui.

În clipa aceea Paul îşi detesta tatăl.

— Un-doi-trei, un-doi-trei…

Sub degetele Sylviei, fluturii mecanici continuau să-şi bată aripile de metal. Avea chipul încordat, hotărât, mânios; omul mare al lui Herbert ar fi descoperit în ea geniu. În spatele ei, ţeapăn şi încordat, maică-sa umbla de colo colo, scuturând praful cu un pămătuf de pene. Timpul o îngroşase şi o înăsprise; avea un mers greoi. Părul începuse să-i încărunţească După ce sfârşi de şters praful, sau, mai bine zis, când obosi, se aşeză. Sylvia continua să-şi trimită soloul de corn în ritmul valsului. Martha închise ochii.

— Splendid, splendid! murmură şi surâse cu cel mai frumos surâs al ei. Cânţi splendid, draga mea.

Era mândră de fiica ei. Nu numai ca muziciană, ci şi ca făptură umană. Şi când te gândeşti ce necazuri avusese cu Sylvia pe vremuri…

— Splendid!

Referire la teoria lui Immanuel Kant conform căreia *numenul* este „lucrul în sine*, categorie incognoscibilă şi transcendentală, iar *fenomenul* este constituit de obiectele perceptibile prin simţuri, obiectele experienţei

Se ridică în cele din urmă şi intră în dormitorul ei.

Descuind un dulap, scoase o cutie de fructe glasate şi mânca nişte cireşe, o prună şi trei caise. Herbert se întorsese în camera de lucru şi reluase tabloul, tabloul neterminat, reprezentând *Europa fi America la picioarele Mamei India*. Paul scoase o praştie din buzunar, alice din punga de piele şi trase într-o pasăre care se căţăra ca un şoarece pe stejarul din partea cealaltă a poienii.

— Drace! făcu el când pasărea zbură nevătămată.

Dar cea de-a doua lovitură fu mai norocoasă. Urma o explozie de pene zburătoare, câteva ţipete subţirele. Paul dădu fuga şi găsi un cintezoi zăcând în iarbă. Avea penele însângerate. Înfiorat de un fel de emoţie amestecată cu dezgust, Paul ridică trupul mic. Ce cald era! Ucidea pentru prima oară. Ce lovitură straşnică 1 Dar n-avea pe nimeni cu care să poată vorbi despre asta. Sylvia nu era bună pentru aşa ceva: uneori era aproape mai rea decât mama. Scormoni pământul cu o creangă ruptă, făcu o gaură şi îngropa acolo micul cadavru, de teamă că nu cumva să-l găsească cineva şi să-şi pună întrebarea cum fusese ucisă pasărea. Ar fi fost furioşi dacă ar fi aflat! Se duse la masă simţindu-se grozav de mulţumit de sine. Dar faţa i se lungi când se uită în farfurie.

— Numai blestemata asta de mâncare rece?

— Paul, Paul… îi spuse tatăl cu reproş.

— Unde-i mama?

— Mama nu mănâncă astăzi, răspunse Herbert.

— Cu toate astea, bombăni Paul, ar fi putut să-şi dea osteneala să ne gătească ceva cald.

Sylvia şedea fără să-şi ridice privirea din farfuria cu salată de cartofi şi mânca în tăcere.

Surâsul Giocondel

— Domnişoara Spence va coborî imediat, domnule.

— Mulţumesc, răspunse domnul Hutton, fără să se întoarcă.

Faţa din casă a Janetei Spence era atât de urâta –

urâtă dinadins, cu răutate, ucigător de urâtă, aşa i se părea întotdeauna – încât nu putea suporta să o privească mai mult decât era nevoie. Uşa se închise. Rămas singur, domnul Hutton se sculă şi începu să se plimbe prin odaie, uitându-se cu ochi gânditori la obiectele familiare pe care le conţinea.

Fotografii de statui greceşti, fotografii ale forumului roman, reproduceri colorate ale unor capodopere italiene, toate bine conservate şi bine cunoscute. Biata Janet, draga de ea, ce pedantă, ce parvenită intelectuală! Gustul ei adevărat era ilustrat prin acuarela aceea executată de artistul de bulevard, pe care dăduse o jumătate de coroană (şi treizeci şi cinci de şilingi pentru ramă). De câte ori o auzise spunând povestea, pierzându-se în explicaţii asupra frumuseţilor acelei măiestre imitaţii de cromolitografie! „Un adevărat Artist, pe stradă", şi când rostea aceste cuvinte, puteai auzi majuscula *A* din artist, îţi dădea a înţelege că o parte din gloria lui intrase în Janet Spence atunci când îi întinsese jumătatea de coroană pentru copia cromolitografiei. Asta implică o apreciere faţă de propriul ei gust şi spirit pătrunzător. Un maestru autentic pentru o jumătate de coroană. Biata, draga de Janet!

Domnul Hutton se opri în faţa unei oglinzi mici, dreptunghiulare. Dându-se puţin înapoi pentru a putea avea imaginea întreagă a feţei sale, îşi trecu un deget alb, manichiurat, peste mustaţă. Era tot atât de ondulată, de un castaniu tot atât de proaspăt ca şi acum douăzeci de ani. Părul său îşi păstra culoarea şi nu dădea încă niciun semn de calviţie – doar o uşoară înălţare a frunţii. „Shakespeareană", se gândi domnul Hutton cu un surâs, pe când îşi examina întinderea netedă şi lucioasă a frunţii.

Alţii ne ocolesc întrebarea, tu eşti liber… Paşi pe mare… Majestate… Shakespeare, ar trebui să trăieşti acum. Ba nu, ăsta era Milton, nu? Milton, *Doamna lui Cristos*. El n-avea nicio doamnă. El era ceea ce femeile

numesc un bărbat viril. De aceea le plăcea – pentru mustaţa lui castanie ondulată şi pentru parfumu] discret de tutun. Domnul Hutton zâmbi din nou, îi plăcea să facă haz pe propria lui socoteală. Doamna lui Cristos? Nu, nu! El era Cristosul doamnelor. Foarte drăguţ, foarte drăguţ. Cristosul doamnelor. Domnul Hutton ar fi dorit să aibă lângă el pe cineva căruia să-i poată spune poanta. Din păcate, biata Janet n-ar fi putut-o aprecia, vai! îşi îndreptă trupul, îşi netezi părul şi-şi reluă plimbarea. Dracu' să-l ia de forum roman! Nu putea să sufere fotografiile acelea îngrozitoare.

Deodată îşi dădu seama că Janet Spence e în cameră, în picioare, lângă uşă. Domnul Hutton tresări, de parcă ar fi fost prins cu vreo faptă ruşinoasă. Apariţiile acestea tăcute şi spectrale erau un dar special al Janetei Spence. Te pomeneşti că fusese acolo tot timpul şi-l văzuse privindu-se în oglindă. Imposibil! Şi, totuşi, neliniştea rămase.

— O, m-ai luat prin surprindere, zise domnul Hutton, recăpătându-şi zâmbetul şi înaintând spre ea cu mâna întinsă.

Şi domnişoara Spence surâdea: cu surâsul ei de Giocondă, cum îl numise el odată, flatând-o cu ironie. Domnişoara Spence luase complimentul în serios, şi de atunci încerca mereu să fie la înălţimea lui Leonardo da Vinci. Continuă să surâdă în tăcere, în timp ce domnul Hutton îi strângea mâna; asta făcea parte din programul Gioconda.

— Sper că te simţi bine, zise domnul Hutton. Arăţi splendid.

Ce faţă ciudată avea! Gura aceea mică, pe care poza Giocondei o încreţea în chip de botişor, cu o gaură rotundă la mijloc, de parcă era gata să fluiere, semăna cu un toc privit din faţă (pe la capătul în care intră peniţa). Deasupra gurii, un nas frumos croit, uşor acvilin. Ochi mari, lucioşi,

negri, de mărimea, strălucirea şi culoarea care par să predispună la ulcioare şi, uneori, la conjunctivită. Erau ochi frumoşi, dar invariabil gravi. Tocul putea. să-şi facă jocul de Giocondă, dar ochii nu-şi alterau niciodată seriozitatea. Deasupra lor, o pereche de sprâncene negre, îndrăzneţ arcuite, îngroşate cu creionul, dădeau un surprinzător aer de putere, ca de matroană romană, părţii superioare a feţei. Părul îi era negru şi tot atât de roman: de la sprâncene în sus era Agrippina.

— M-am gândit să trec puţin pe aici în drum spre casă, urmă domnul Hutton. Ah, ce plăcut e să te întorci aici, şi arătă cu o mişcare circulară a mâinii florile din vaze, soarele şi verdeaţa care se vedeau prin fereastră. E bine să te întorci la ţară după o zi încărcată de treburi în oraş.

Domnişoara Spence, care se aşezase, îi făcu semn să ia loc alături de ea.

— Nu, zău, nu'pot să stau! protestă domnul Hutton. Trebuie să mă duc acasă, să văd cum se simte biata Emily. Azi-dimineaţă era cam indispusă. Totuşi, se aşează. Blestematele astea crize de ficat! Mereu o chinuie. Femeile…

Se întrerupse şi tuşi, ca să acopere ceea ce era să spună Fusese pe cale să declare că femeile cu digestia proastă n-ar trebui să se mărite; dar observaţia era prea crudă şi de fapt nici n-o socotea adevărată. Pe deasupra, Janet Spence credea în focul veşnic şi în legăturile spirituale.

— Şi>eră să se simtă destul de bine, adăugă el, pentru a te primi mâine la noi, la prânz. Poţi să vii? Vino! zâmbi convingător. Este şi invitaţia mea, ştii doar…

Ea îşi coboní privirea, şi domnul Hutton crezu că descoperă chiar o uşoară îmbujorare a obrajilor. Era un tribut; îşi mângâie mustaţa.

— Mi-ar face plăcere să vin în cazul când crezi că

Emily se va simţi destul de bine ca să poată primi un musafir.

— Fără îndoială. O să-i facă bine. O să ne facă bine la amândoi. În viaţa conjugală trei înseamnă adesea o societate mai bună decât doi.

— O, eşti cinic.

Domnul Hutton simţea totdeauna dorinţa de a emite un „hau-au-au” ori de câte ori era rostit acest ultim cuvânt. 11 enerva mai mult decât oricare altul din vocabular. Dar în loc să latre, se grăbi să protesteze:

— Nu, nu! Nu spun decât un trist adevăr. Ştii doar că realitatea nu se ridică totdeauna la înălţimea idealului. Dar asta nu mă împiedică să cred mai departe în ideal. Într-adevăr, cred cu pasiune – idealul unei căsătorii între două persoane în depun acord. Cred că e realizabil. Sunt sigur că e.

Făcu o pauză semnificativă şi o privi cu o expresie ştrengărească. O fecioară de 36 de ani, dar încă neofilită; avea farmecul ei. Şi avea ceva într-adevăr enigmatic. Domnişoara Spence nu răspunse nimic, dar continuă să surâdă. Din când în când, domnul Hutton se sătura de Gioconda. Se ridică. b – Acum trebuie neapărat să plec. Rămâi cu bine, misterioasă Gioconda.

Surâsul deveni mai intens, concentrându-se, parcă, într-un bot şi mai ascuţit. Domnul Hutton făcu un gest în stil *Cinquecento* şi-i sărută mâna întinsă. Făcea acest lucru pentru prima oară; actul păru să nu întâmpine împotrivire.

— Aştept ziua de mâine.

— Da?

Drept răspuns, domnul Hutton îi mai sărută o dată mâna, apoi se întoarse să plece. Domnişoara Spence îl însoţi până la uşă.

— Unde ţi-e maşina? întrebă ea.

— Am lăsat-o la poartă, la capătul aleii.

— Vin să te conduc până acolo.

— Nu, nu! Domnul Hutton avea un ton glumeţ, dar hotărât. Nu trebuie să faci aşa ceva. Îţi interzic.

— Dar mi-ar face plăcere să vin I protestă domnişoara Spence, aruncând spre el un rapid surâs tip Gioconda.

Domnul Hutton îşi ridică mâna.

— Nu! repetă el.

Şi-apoi, cu un gest care parcă trimitea un sărut din zbor, începu să alerge în jos pe alee, uşor, pe vârfurile degetelor, cu paşi lungi şi săltăreţi, ca un băiat. Se simţea mândru de această fugă; era minunat de tinerească. Totuşi, se bucura că aleea nu e mai lungă. La ultima cotitură, înainte de a ieşi din câmpul vizual al casei, se opri şi se întoarse. Domnişoara

Spence stătea încă pe trepte, cu surâsul Giocondei pe buze. El îşi flutură mâna, şi de data aceasta îi trimise în mod deschis şi hotărât un sărut. Apoi, reluându-şi încă o dată magnificul galop, coti după ultimul grup întunecos de copaci. O dată ajuns în afara unghiului de vedere al casei, îşi domoli salturile, aducându-le la trap şi în cele din urmă la mers. Îşi scoase batistă şi începu să-şi şteargă ceafa pe sub guler. Ce nebuni, ce nebuni 1 Mai fusese oare pe lume un neghiob ca biata Janet Spence? Niciunul, afară de el însuşi. Hotărât lucru, el era un nebun mai dăunător, pentru că el, cel puţin, era conştient de nebunia lui şi totuşi persista în ea. De ce persista? Ah, ce problemă mai e şi el, ce problemă mai sunt şi alţi oameni!

Ajunsese la poartă. Un automobil mare, cu o înfăţişare luxoasă, se afla pe marginea şoselei.

— Acasă, M’Nab. Şoferul îşi atinse şapca. Şi opreşte în drum, la răspântie, ca de obicei, adăugă domnul Hutton, deschizând portiera maşinii. Ei? făcu el, vorbind în întunericul care domnea înăuntru.

— Oh, Ursuleţule, ai lipsit o veşnicie!

Cuvintele fuseseră rostite de o voce proaspătă şi

copilăroasă. Vocalele prezentau o foarte uşoară alterare de tip *cockney*.

Domnul Hutton îşi aplecă trupul mare şi se aruncă în maşină cu sprinteneală unui animal care se reîntoarce în vizuină.

— Zău? zise el, închizând uşa. Maşina se puse în mişcare. Probabil că ţi-a fost tare dor de mine dacă ţi s-a părut timpul atât de lung.

Se lăsă pe spate pe canapeaua joasă; o caldă duioşie îl învălui.

— Ursuleţule… şi cu un suspin de mulţumire, un căpşoî fermecător se lăsă pe umărul domnului Hutton.

Vrăjit, el se uită oblic în jos, spre chipul rotund de copil.

— Ştii, Doris, tu semeni cu un tablou al Louisei de Kéroual. Îşi trecu degetele prin grămada de păr buclat.

— Cine e Louise de Kera-cum-ai-zis? vorbi Doris de la o distanţă infinită.

1 Louise de Keroual (1649 – 1734), ducesă de Poatsmouth, favorită a regelui Carol al II-lea al Angliei.

— A fost, vai! *Fuit*. Toţi o să fim într-o zi, „a fost. Până atunci…

Domnul Hutton acoperi cu sărutări chipul de copil. Maşina gonea lin. Spinarea lui M’Nab se vedea prin fereastra din faţă, de o imobilitate de piatră, ca spinarea unei statui.

— Mâinile tale, şopti Doris. Oh, nu trebuie să mă atingi, îmi dau şocuri electrice.

Domnul Hutton o adora pentru candida imbecilitate a cuvintelor pe care le rostea. Cât de târziu în viaţă îşi descoperă omul propriul trup!

— Electricitatea nu e în mine, ci în tine. O săruta din nou, şoptindu-i numele de mai multe ori: Doris, Doris, Doris.

Denumirea ştiinţifică a şoarecelui-de-mare, se gândea

în timp ce săruta gâtul pe care ea i-l oferea, alb şi întins, ca gâtul unei victime în aşteptarea cuţitului de jertfă. Şoarecele-de-mare era un cârnat cu blană strălucitoare: foarte specific Sau poate că Doris era castravetele-de-mare, care se întoarce pe dos în momentele de alarmăr? Va trebui să se mai ducă o dată la Napoli, să vadă acvariul. Fiinţele astea marine sunt fabuloase, neverosimil de fantastice.

— Of, Ursuleţulc! (Numai zoologie; dar el, cel puţin, era un animal de uscat. Micile lui gjlume, săracele!) Ursuleţulc, sunt atât de fericită!

— Şi eu, zise domnul Hutton. Era oare adevărat?

— Dar aş vrea să ştiu dacă e bine. Spune-mi, Ursuleţule, e bine sau e rău?

— Ali, draga mea, asta m-am tot întrebat şi eu în ultimii treizeci de ani.

— Fii serios, Ursuleţule. Vreau să ştiu dacă e bine, dacă e bine că sunt aici cu tine şi că ne iubim şi că atunci când mă atingi îmi dai şocuri electrice.

— Bine? Ei, sigur că e mai bine să ai şocuri electrice decât refulări sexuale. Citeşte-l pe Freud; refulările sunt de la Diavol.

— Of, nu vrei să mă ajuţi! De ce nu eşti niciodată serios? Dacă ai şti numai cât de nenorocită sunt uneori, când mă gândesc că nu e bine ce fac. Ştii, poate că există un iad, şi toate celelalte. Nu ştiu ce să fac. Câteodată mă gândesc că ar trebui să nu te mai iubesc.

— Dar ai putea? întrebă domnul Hutton, încrezător în forţa de seducţie şi în mustaţa sa.

— Nu, Ursukţule, tu ştii că n-aş putea. Dar aş putea să fug, aş putea să mă ascund de tine, aş putea să mă încui în casă şi să mă forţez să nu mai vin la tine.

— Prostuţă mică! O strânse şi mai tare în braţe.

— Oh, Doamne, sper că nu e ceva rău. Şi uneori nici nu-mi pasă dacă e.

Domnul Hutton fu mişcat. Avea o anumită afecţiune protectoare pentru această mică fiinţă. Îşi lipi obrazul de părui ei, şi aşa, înlănţuiţi, rămaseră tăcuţi, în timp *ce* maşina, legănându-se şi săltând uneori, din pricina vitezei, părea să înghită cu lăcomie şoseaua albă şi gardurile vii, prăfuite, care o întâmpinau.

— La revedere, la revedere.

Maşina se urni din nou, câştiga viteză, dispăru ia o cotitură, şi Doris rămase în picioare lângă stâlpul de la răspântie, încă ameţită şi iară. putere din pricina moliciunii pe care i-o dădeau sărutările şi atingerea electrică a acelor mâini blânde. Trebui să-şi tragă adânc răsuflarea, să-şi vină în fire de-a binelea, pentru a avea putere să pornească pe jos spre casă. Avea de mers o jumătate de milă, în care putea născoci minciunile necesare.

Singur, domnul Hutton se pomeni deodată prada unei plictiseli ucigătoare.

II

Doamna Hutton stătea întinsă pe sofaua din buduar şi făcea o pasienţă. În ciuda căldurii acelei seri de iulie, în cămin ardea focul. Un câine negru de Pomerania, sleit de căldură şi de ostenelile digestiei, dormea în faţa sobei dogoritoare.

— Pfui! Nu e prea cald aici? întrebă domnul Hutton intrând în cameră.

— Ştii doar că trebuie să stau la căldură, dragă. Vocea părea că nu mai are mult până să izbucnească în plâns. Sunt atât de friguroasă!

— Sper că te simţi mai bine astă-seară.

— Mă tem că nu prea.

Conversaţia stagna. Domnul Hutton se rezemă cu spatele de sobă. Se uită în jos la câinele care zăcea la picioarele lui, şi cu vârful pantofului drept rostogoli

animalul, frecându-i pieptul alb, lăţos, şi burta. Căţelul zăcea într-un extaz inert. Doamna Hutton îşi continua pasienţa. Ajungând la un *impasse*, schimbă poziţia unei cărţi, scoase alta din pachet şi continuă jocul. Pasienţele ei ieşeau totdeauna.

— Doctorul Libbard crede că în vara asta trebuie să plec la Llandrindod Wells.

— Ei bine, pleacă, draga mea, pleacă negreşit. Domnul Hutton se gândea la întâmplările după-amiezii:

cum se dusese cu Doris la pădurea suspendată, cum lăsase maşina să-i aştepte sub umbra copacilor, iar ei se plimbaseră pe dealul de cretă, sub arşiţa soarelui, în care nu se simţea nicio adiere de vânt.

— Trebuie să beau apele de acolo pentru ficat şi crede că ar trebui să-mi fac masaje şi un tratament electric.

Cu pălăria în mână, Doris prinsese patru fluturi albaştri, care dansau în jurul unei flori de scaiete cu o mişcare asemănătoare văpăilor unui foc albastru. Focul albastru izbucni şi se risipi într-un vârtej de scântei; Doris îi vinase râzând şi ţipând ca un copil.

— Sunt sigur că o să-ţi facă bine, dragă.

— Mă întrebam dacă ai să vii şi tu cu mine, dragă. Doamna Hu, tton se uită la el rugătoare. Ştii, călătoria, pleda ea. Numai gândul la călătorie e un adevărat coşmar. Nu ştiu dacă am s-o pot suporta. Şi tu ştii că nu pot să dorm în hoteluri. Şi apoi bagajul, şi toate plictiselile. Nu pot să plec singură.

— Dar n-ai să fii singură. Ai să iei menajera cu tine.

Vorbea iritat. Femeia bolnavă uzurpa locul celei sănătoase. Era târât înapoi din amintirea colinei însorite şi a fetei sprintene şi vesele, înapoi spre această odaie nesănătoasă, supraîncălzită şi spre ocupanta ei plângăreaţă.

— Nu cred că am să râu în stare să plec

— Dar trebuie, draga mea, dacă aşa spune doctorul. Şi apoi, o schimbare o să-ţi facă bine.

— Eu nu cred.

— Dar Libbard crede, şi el ştie ce spune.

— Nu, nu pot nici să mă gândesc. Sunt prea slăbită. Mu pot să plec singură.

Doamna Hutton scoase o batistă din geanta ei de mătase neagră şi o duse la ochi.

— Mai bine să mă lăsaţi în pace, să mor aici. Acum plângea de-a binelea.

— O, Doamne! Hai, fii cuminte. Ascultă-mă, te rog. Doamna Hutton suspină şi mai violent. Of, ce e de făcut?

Înălţă din umeri şi ieşi din cameră.

Domnul Hutton îşi dădea seama că nu acţionase cu toată răbdarea necesară; dar nu se putuse stăpâni. Încă din anii tinereţii descoperise cum nu numai că nu simţea compătimire pentru cei săraci, slabi, bolnavi sau infirmi, ci efectiv îi ura. Odată, pe când îşi pregătea diploma, petrecuse trei zile într-o misiune în East End. Se întorsese plin de un dezgust profund şi iremediabil. În loc să simtă milă, simţea scârbă pentru cei nefericiţi. Ştia că nu e o emoţie prea onorabilă, şi la început îi fusese ruşine de ea. În cele din urmă trăsese concluzia că e ceva temperamental, inevitabil şi nu se mai frământase. Emily fusese sănătoasă şi frumoasă când se însurase cu ea. Pe atunci o iubea. Dar acum era vina lui că ea evoluase astfel?

Domnul Hutton cină singur. Mâncarea şi băutura îl făcură mai binevoitor decât fusese înainte de masă. Ca să repare greşeala de a fi arătat exasperare, urcă în camera soţiei şi se oferi să-i citească. Ea fu mişcată, acceptă ofertă cu recunoştinţă, iar domnul Hutton, care era deosebit de mândru de accentul său, sugeră o lectură uşoară în limba franceză.

— Franceză? Îmi place atât de mult limba franceză. Doamna Hutton vorbea despre limba lui Racine de parcă

ar fi fost o mâncare de mazăre.

Domnul Hutton dădu fugă în bibliotecă şi se întoarse cu un volum galben. Începu să citească. Efortul de a pronunţa perfect îi absorbi întreaga atenţie. Dar cât de bun era accentul lui! Valoarea acestui accent părea să sporească şi calitatea romanului pe care-l citea.

La capătul a cincisprezece pagini, un sunet neîndoielnic îi atrase atenţia. Ridică ochii de pe carte. Doamna Hutton tăte lipsită de emoţie chipul adormit. Odinioară fusese frumos; odinioară, acum multă vreme, priveliştea acestui chip, amintirea lui îl tulburau cu o emoţie mai adâncă, poate.

— E o prostie, draga mea,

trebuie să faci% efortul ăsta.
adormise. Rămase
nemişcat un timp,

privind cu o curiozidecât orice altă emoţie pe care o mai simţise înainte sau după aceea. Acum însă era plin de riduri şi cadaveric. Pielea era foarte întinsă pe umerii obrajilor, peste puntea nasului ascuţit, ca de pasăre. Ochii închişi erau înfundaţi în nişte găuri adânci, cu marginile osoase. Razele lămpii, care îi izbeau figura dintr-o parte, îi subliniau cu lumină şi umbră cavităţile şi protuberantele. Era figura unui Crist mort de Morales.

Le squelette était invisible
Au temps heureux de Part païen.2

Se înfiora puţin şi ieşi din cameră pe vârful picioarelor.

În ziua următoare doamna Hutton coborî la dejun. Avusese unele palpitaţii neplăcute în timpul nopţii, dar acum se simţea mai bine. Şi apoi voia să-şi onoreze oaspetele. Domnişoara Spence îi ascultă văicărelile în

legătură cu Llandrindod Wells şi-şi exprimă din plin compasiunea, dăruindu-i sfaturi din belşug. Orice spunea ea era spus totdeauna cu o mare intensitate. Se aplecă înainte, ţintea, ca să zic aşa, ca o puşcă, şi-şi descărca cuvintele: „Bang!” încărcătura lua foc în sufletul ei, şi cuvintele ieşeau şuierând pe ţeava îngustă a gurii. Era o mitralieră care-şi ciuruia gazda cu compasiune. Domnul Hutton suferise bombardamente similare, mai ales cu un caracter literar sau filosofic – bombardamente cu Maeterlinck8, cu Mrs. Besant4, cu Bergson5, cu William Jamese. Astăzi, proiectilele erau medicale. Vorbea despre insomnii, se întindea apoi asupra virtuţilor drogurilor inofensive şi specialiştilor binefăcători. Sub

1 Luis de Morales (1509 – 1586), pictor spaniol, autor de tablouri religioase.

8 Scheletul era invizibil

În vremurile fericite ale artei păgâne (fr.).

Maurice Maeterlinck (1862 – 1949), cunoscut scriitor şi autor dramatic belgian.

4 Doamna Armie Besant (1847 – 1933), preşedinta sectei teozofice din Anglia, autoare a unor tratate de teozofic.

— *Henri Bergson* (1859 – 1941), filosof francez, promotor al intuiţionismului.

6 William James (1840 – 1910), filosof american, unul dintre promotorii pragmatismului.

ploaia bombardamentului, doamna Hutton se deschidea ca o floare sub razele soarelui.

Domnul Hutton le privea în tăcere. Spectacolul pe care-l oferea Janet Spence trezea totdeauna în el o curiozitate neobosită. Nu era atât de romantic încât să-şi închipuie că fiecare chip maschează o fizionomie lăuntrică frumoasă sau stranie, că flecăreala oricărei femei e ca un fel de abur care pluteşte peste tainice genuni. De pildă, soţia lui şi Doris; nu erau nimic mai mult decât ceea ce

păreau să fie. Dar cu Janet Spence lucrurile se schimbau. Aici puteai fi sigur că dincolo de surâsul Giocondei şi de sprâncenele romane exista un chip cam ciudat. Singura întrebare era: Ce se ascundea, de fapt, acolo? Domnul Hutton nu putuse niciodată să afle.

— Dar, în definitiv, poate că nici nu trebuie să pleci ia Llandrindod, spunea domnişoara Spence. Dacă te faci bine repede, doctorul Libbard o să te lase să nu pleci.

— Aşa sper şi eu. Într-adevăr, astăzi mă simt efectiv mai bine.

Domnul Hutton se ruşina. Oare cât de mult o împiedica lipsa lui de simpatie să se simtă în fiecare zi bine? Dar se linişti gândindu-se că totul nu era să te simţi bine, ci să fii bine. Simpatia nu „vindecă un ficat bohiav şi nicio mimă slăbită.

— Draga mea, eu n-aş mânca din strugurii ăştia dacă aş fi în locul tău, zise el, deodată grijuliu. Ştii că Libbard ţi-a interzis tot ce are pieliţe şi sâmburi.

9 – Dar îmi plac atât de mult, protestă doamna Hutton, şi apoi astăzi mă simt foarte bine.

— Nu fi tiran, zise domnişoara Spence, uitându-se întâi la el şi apoi la soţia lui. Las-o pe biata bolnavă să ia ce-i place; o să-i facă bine.

Îşi puse mâna pe braţul doamnei Hutton şi i-l mângâie cu afecţiune de câteva ori.

— Îţi mulţumesc, draga mea. Doamna Hutton se servi cu struguri.

— Bine, să nu mă cerţi pe mâna dacă ai să te simţi din nou rău.

— Te cert cu vreodată, dragă?

— Nici n-ai pentru ce să mă cerţi, răspunse în joacă domnul Hutton. Sunt un soţ desăvârşit.

După dejun statură în grădină. Din insula de umbră adunată sub chiparos, se uitară peste întinderea netedă a peluzei, pe care straturile de flori străluceau cu o

scânteiere metalică.

Domnul Hutton respiră o dată adânc, sorbind aerul cald şi parfumat.

— E bine să trăieşti, rosti el.

— Numai să poţi trăi, adăugă soţia, întinzând în soare o mină palidă, noduroasă.

O servitoare aduse cafeaua; serviciul de argint şi ceştile mici, albastre, fură aşezate pe o măsuţă pliantă, lângă grupul de scaune.

— Vai, doctoria mea! exclamă doamna Hutton. Fugi şi adu-mi-o, Clara, te rog. Sticla albă de pe dulap.

— Mă duc eu, zise domnul Hutton. Tot trebuie să-mi iau ţigările.

Alergă spre casă. În prag se întoarse o clipă. Fata traversă încet peluza. Soţia lui şedea pe scaunul de grădină şi se trudea să-şi deschidă umbrela albă de soare. Domnişoara Spence era aplecată deasupra mesei şi turna cafeaua în ceşti. Pătrunse în întunericul răcoros al casei.

— Îţi place cafeaua cu zahăr? întrebă domnişoara Spence.

— Da. Te rog chiar să-mi pui mai mult. Am s-o beau după doctorie, ca să-i taie gustul.

Doamna Hutton se lăsă pe spate în scaun, coborând apărătoarea de soare astfel încât să-i acopere viziunea cerului arzător.

În spatele ei, domnişoara Spence umbla cu ceştile de cafea, făcând un clinchet uşor. → Ţi-am pus trei linguriţe pline. Asta o să ia gustul rău. Şi uite şi doctoria.

Domnul Hutton apăruse din nou, ducând un pahar de vin, pe jumătate plin cu un lichid incolor.

— Are un miros delicios, zise el, întinzându-i paharul.

— Numai mirosul e aşa. Trase pe gât o înghiţitură mare, se cutremură şi făcu o strâmbătură. Uf, e îngrozitoare! Daţi-mi cafeaua!

Domnişoara Spence îi dădu ceaşca; doamna Hutton

sorbi puţin.

— 8 Ai făcut-o ca siropul. Dar e foarte bună după doctoria aia înfiorătoare.

La trei şi jumătate doamna Hutton se plânse că nu se mai simţea atât de bine ca până atunci şi se duse în casă să se culce. Soţul ei era să zică ceva despre struguri, dar se abţinu; victoria unui „ţi-am spus eua era prea ieftină. În schimb.

— Puţină odihnă o să-ţi tacă bine, îi spuse. De altfel, eu nu mă întorc decât după cină.

— De ce? Unde te duci?

— Am promis că mă duc astă-seară la Johnson. Trebuie să discutăm despre memorialul de război, ştii tu.

— Oh, aş dori să nu te duci. Doamna Hutton aproape plângea. Nu poţi să rămâi acasă? Nu-mi place să stau singură.

— Dar, draga mea, am promis – de câteva săptămâni. (Ce pacoste să fie silit să mintă în halul ăsta.) Acum trebuie să mă duc înapoi, să mă ocup de domnişoara Spence.

O sărută pe frunte şi ieşi iar în grădină. Domnişoara Spence îl primi într-o încordare maximă.

— Soţia dumitale e îngrozitor de bolnavă, zise îndreptându-şi tirul spre el.

— Mi s-a părut că s-a înviorat când ai venit.

— Era numai ceva nervos, pur nervos. Am supravegheat-o îndeaproape. Cu o inimă în asemenea stare şi cu digestia ruinată – da, ruinată – se poate întâmpla orice.

— Libbard n-are o părere atât de sumbră despre sănătatea bietei Emily.

Domnul Hutton ţinu deschisă poarta care ducea din grădină spre şosea; maşina domnişoarei Spence se afla lângă intrarea principală.

— Libbard nu-i decât un medic de ţară. Ar trebui să

consultaţi un specialist.

El nu-şi putu ţine râsul.

— Ai o pasiune macabră pentru specialişti. Domnişoara Spence ridică mâna în semn de protest.

— Vorbesc serios. Cred că biata Emily e într-o stare foarte proastă. Se poate întâmpla orice în orice clipă.

O ajută să se urce în maşină şi închise uşa. Şoferul puse motorul în mişcare şi se urcă la locul său, gata să pornească.

— Să-i spun să pornească? Nu mai avea niciun chef să continue conversaţia.

Domnişoara Spence se aplecă înainte şi trase un surâs de Giocondă în direcţia lui.

se arătă plin de
compasiune şi

I-i dădu braţul până în casă.

— Ţine minte, te aştept curând să-mi faci o vizită.

El rânji mecanic, produse un sunet politicos şi, pe când maşina se urnea, flutură din mână. Era fericit că e singur.

După câteva minute plecă şi domnul Hutton. Doris îl aştepta la răspântie. Au luat masa de scară împreună, la douăzeci de mile distanţă de casă, la un hotel de pe şosea. Era o masă proastă şi scumpă, din acelea care se pregătesc numai în hotelurile de ţară frecventate de automobilişti. Domnul Hutton fu revoltat, dar Doris se arătă mulţumită. Se mulţumea întotdeauna cu puţin. Domnul Hutton comandă o marcă nu prea bună de şampanie. Ar fi preferat să-şi petreacă seara în biblioteca lui.

Când plecară spre casă, Doris era puţin ameţită şi grozav de drăgăstoasă. În maşină era foarte întuneric, dar privind înainte, pe lângă forma nomişcată a lui M'Nab, puteau să vadă un univers luminos şi îngust de forme şi culori, dezgropat din noapte de felinarele electrice.

Trecuse de 11 când domnul Hutton sosi acasă. Doctorul Libbard îl întâmpină în hol. Era un om mic de statură, cu mâinile delicate şi trăsături frumoase, aproape feminine. Avea ochi căprui, mari şi melancolici. Obişnuia să piardă o grămadă de timp la patul pacienţilor, exprimând tristeţe prin ochii aceia şi vorbind cu o voce tristă, joasă, fără să spună ceva deosebit. Persoana lui răspândea un miros plăcut, hotărât antiseptic, dar în acelaşi timp de o suavitate discretă şi atrăgătoare.

— Libbard! făcu domnul Hutton surprins. Dumneata aici? Soţia mea se simte rău?

— Am încercat să vă aducem mai devreme, răspunse vocea blândă, melancolică. Se credea că sunteţi la domnul Johnson, dar acolo nu se ştia nimic de dumneavoastră.

— Nu, n-am putut ajunge. Am avut o pană, răspunse iritat domnul Hutton – era plicticos să fii prins cu minciuna…

— Soţia dumneavoastră voia neapărat să vă vadă.

— Bine, pot să mă duc acum. Domnul Hutton se îndreptă spre scară. Doctorul Libbard îi puse o mână pe braţ.

— Mi-e teamă că e prea târziu.

— Prea târziu? îşi tăcu de lucru cu ceasul: nu voia să iasă din buzunar…

— Doamna Hutton a murit acum o jumătate de oră. Vocea rămase egală în blândeţea ei, melancolia ochilor nu se adânci. Doctorul Libbard vorbea despre moarte aşa cum ar fi Sorbit despre un meci local de *cricket*. Totul era la fel de zadarnic şi la fel de jalnic.

Domnul Hutton se pomeni gândindu-se la cuvintele lui Janet Spence: „În orice clipă, în orice clipă”. Grozavă dreptate avusese.

— Ce s-a întâmplat? întrebă el. Din ce pricină?

Doctorul Libbard îi dădu explicaţii. O insuficienţă cardiacă, provocată de un violent atac de greaţă, pricinuit

la rândul său de faptul că a mâncat ceva de natură iritantă.

— Struguri? sugeră domnul Hutton.

Foarte probabil. Fusese prea mult pentru inimă. Avusese o maladie valvulară cronică: ceva cedase din pricina efortului. Totul se terminase; probabil că nu suferise mult.

UI

— Păcat că au ales pentru înmormântare tocmai ziua meciului dintre Eton şi Harrow, zicea bătrânul general Grego, stând cu jobenul în mina la umbra gardului viu şi ştergându-şi faţa cu batista.

Domnul Hutton auzi observaţia şi îşi înăbuşi cu greu dorinţa de a-i aplica generalului o severă corecţie fizică. I-ar fi plăcut să lovească bestia asta bătrână drept în mutra mare şi roşie. O imensă dudă monstruoasă, mânjita cu făină! Nu exista niciun respect pentru morţi? Nu-i păsa nimănui? În teorie, nici lui nu-i păsa prea mult; morţii cu morţii. Dar aici, la marginea şropii, se pomenise plânşând de-a binelea. Biata Emily, odinioară fuseseră chiar fericiţi. Acum zăcea în fundul unei gropi de şapte picioare. Şi Grego se mai plângea că nu s-a putut duce la meciul Eton-Harrow!

Domnul Hutton privi de jur-împrejur grupurile de siluete negre care alunecau încet, încet din cimitir spre şirul de trăsuri şi de maşini adunate afară, în şosea. Pe fondul strălucitor al ierbii, al florilor şi frunzişului de iulie, aveau o înfăţişare îngrozitor de străină şi de nenaturală. Se gândi cu plăcere că şi toţi aceşti oameni vor muri în curând.

În seara aceea domnul Hutton stătu până târziu în bibliotecă şi citi viaţa lui Milton. Nu avusese niciun motiv special pentru a-l alege pe Milton; era prima carte care-i căzuse în mină, atâta tot. Când termină, trecuse de miezul nopţii. Se sculă din fotoliu, deschise uşa de sticlă şi ieşi afară, pe mica terasă pavată. Noaptea era liniştită şi

senină. Domnul Hutton se uită la stele şi la golurile dintre ele, îşi coborî privirile spre peluzele întunecate şi spre florile incolore ale grădinii, apoi le lăsă să hoinărească mai departe, pe întinderea neagră cenuşie sub lumina lunii.

Începu să cugete cu un fel de violenţă tulbure. Iată, acolo erau stelele, aici Milton. Un om poate fi oarecum stăpânul stelelor şi al nopţii. Măreţie, nobleţe. Dar există oare o deosebire reală între nobil şi ignobil? Milton, stelele, moartea şi el însuşi – el însuşi. Sufletul, trupul, natura superioară şi inferioară. Poate că era ceva aici, în definitiv. Milton avea un dumnezeu alături şi o justificare. El ce avea? Nimic, chiar nimic. Numai sânii mici ai lui Doris. Ce sens aveau toate astea? Milton, stelele, moartea şi Emily în mormântul ei, Doris şi el, mereu el…

Ah, ce fiinţă uşuratică şi dezgustătoare era! Totul îl convingea de acest lucru. Simţea că e un moment solemn. Spuse cu voce tare: „Vreau, vreau! * Sunetul propriei lui voci în beznă era cutremurător, i se părea că rostise jurământul infernal care-i leagă chiar pe zei: „Vreau! Vreau! a Mai fuseseră în trecut zile de Anul nou şi aniversări solemne, când simţise aceeaşi căinţă şi îşi amintea de hotărâri asemănătoare luate atunci. Toate se risipiseră în vânt, hotărârile acestea pieriseră ca fumul, în neant. Dar acesta era un moment mai măreţ decât oricând, şi el rostise un jurământ mai înfricoşător. În viitor avea să fie altfel. Da, va trăi sub imperiul raţiunii, va fi sârguincios, îşi va tempera apetiturile, îşi va dedica viaţa unui scop nobil. Aşa hotărâse, şi aşa avea să fie.

Se văzu practic petrecându-şi dimineţile cu preocupări agricole, călărind pe câmpuri alături de administrator, urmărind ça pământul să fie lucrat după cele mai bune metode moderne – însilozare, îngrăşăminte artificiale, recoltă continuă şi toate celelalte. Restul zilei avea să fie dedicat studiului serios. Iată, de pildă, cartea pe care de atâta vreme avusese de g! nd s-o scrie – *Efectul*

maladiilor asupra civilizaţiei.

Domnul Hutton se culca umil şi pocăit, dar cu senzaţia că harul divin se pogorâse asupra lui. Dormi şapte ore şi jumătate, iar când se trezi, văzu splendida strălucire a soarelui. Emoţiile serii precedente fuseseră transformate de odihnă unei nopţi în obişnuita lui bună dispoziţie. Numai la oarecare timp după întoarcerea la viaţa conştientă îşi aminti de hotărârea din seara trecută, de jurământul suprem. În lumina soarelui, Milton şi moartea păreau oarecum altfel. Cât despre stele, ele nu erau prezente. Dar hotărârile erau bune; chiar şi la lumina zilei îşi putea da seama de asta. Puse să i se înşeueze calul după micul dejun şi călări de-a lungul fermei cu administratorul. După prânz citi scrierea lui Tucidide despre ciuma din Atena. Seara făcu vreo câteva însemnări despre malaria în sudul Italiei, în timp ce se dezbrăca, îşi aduse aminte că în cartea cu glume de Skelton era o anecdotă bună cu maladia transpiraţiei. Ar fi făcut o însemnare despre asta, dar n-avea un creion la-ndemână.

În cea de-a şasea zi a noii sale vieţi, domnul Hutton găsi în corespondenţă un plic, a cărui adresă purta scrisul acela de o vulgaritate specifică pe care-l recunoscu a fi al lui Doris, îl deschise şi începu să citească. Nu ştia ce să spună; cuvintele erau atât de nepotrivite. Soţia lui să moară aşa, şi atât de brusc, era îngrozitor. Domnul Hutton oftă, dar interesul i se învioră oarecum când citi mai departe.

„Moartea e atât de înspăimântătoare, încât nu mă gândesc niciodată la ea dacă pot. Dar când se întâmpla câte un lucru ca ăsta, sau când sunt bolnavă sau deprimată, nu pot să nu-mi aduc aminte că moartea e aici, atât de aproape şi mă gândesc la toate lucrurile urâte pe care le-am făcut, şi la tine şi la mine şi mă întreb ce se va întâmpla şi sunt tare speriată. Sunt atât de singură,

Ursuleţule, şi atât de nefericită şi nu ştiu ce să fac. Nu pot să scap de ideea că am să mor şi sunt atât de nenorocită şi disperată fără tine. N-am vrut să-ţi scriu; voiam să aştept până când termini doliul, când *jû* să poţi să vii din nou să mă vezi, dar eram atât de singură şi de tristă, Ursuleţule, încât a trebuit să-ţi scriu. N-am putut să mă împiedic. Iartă-mă, te doresc atât de mult I N-am pe nimeni pe lume decât pe tine. Eşti atât de bun şi blând şi înţelegător; nimeni nu e ca tine. N-am să uit niciodată cât de bun şi de drăguţ ai fost cu mine şi eşti atât de inteligent şi ştii atât de multe încât nu pot să înţeleg cum ţi-a venit să-mi dai atenţie, eu sunt atât ce proastă şi neînsemnată, cu atât mai puţin să mă placi şi să mă iubeşti, căci mă iubeşti un pic, nu-i aşa, Ursuleţule?”

Domnul Hutton fu cuprins de ruşine şi remuşcări. Să \> se mulţumească astfel, să fie adorat pentru că sedusese fata, era prea mult! Nu fusese decât o. aventură stupidă. Stupidă, idioată: n-avea altfel cum s-o definească. Pentru că, la urma urmei, se alesese cu prea puţină plăcere. Făcând un bilanţ complet, fusese probabil mai mult plictisit decât amuzat. Odinioară se crezuse un hedonist. Dar a fi hedonist implică un anumit proces de gândire, o alegere delifcerată a unor plăceri cunoscute, o respingere a unor dureri cunoscute. Dar asta o făcuse fără raţiune, împotriva raţiunii. Pentru că ştia dinainte – atât de bine, atât de bine! – că nu se putea alege cu nicio plăcere şi cu niciun interes din aventurile astea nenorocite. Şi totuşi, de fiecare dată când îl apuca o poftă, ceda, încurcându-se mereu în aceeaşi situaţie stupidă. Aşa fusese cu Maggie, camerista soţiei lui, cu Edith, fata de la fermă, cu doamna Pringle, cu chelneriţa din Londra şi cu altele – păreau să fie zeci. Totul fusese atât de banal şi de plicticos. Ştia că aşa o să fie, totdeauna ştia. Şi totuşi, şi totuşi… Nimic nu se învaţă din experienţă.

Biata Doris! O să-i scrie drăguţ, s-o consoleze, dar n-o

s-o mai vadă. Un servitor veni să-l anunţe că îl aştepta calul gata înşeuat. Se urcă pe cal şi porni. În dimineaţa aceea oătrânul administrator fu mai enervant decât de obicei.

Cinci zile mai târziu, Doris şi domnul Hutton şedeau împreună pe cheiul de la Southcând; Doris, în muselină albă, cu garnitură trandafirie, radia fericire; domnul Hutton, cu picioarele întinse pe scaunul înclinat, îşi împinsese pălăria panama pe ceafă şi încerca să se simtă ca un turist. În aceeaşi noapte, în timp ce Doris dormea, caldă şi vie, alături de el, domnul Hutton încercă din nou, în clipa aceea de întuneric şi sleire fizică, emoţia aproape cosmică de care fusese cuprins cu mai puţin de două săptămâni înainte, în seara când luase marea lui hotărâre. Şi iată că jurământul solemn de atunci luase drumul atâtor altor hotărâri. Iraţionalul triumfase; la primul pinten al dorinţei, cedase. Era incurabil, incurabil.

Timp îndelungat stătu culcat, cu ochii închişi, rumegându-şi umilinţa. Fata se mişcă prin somn. Domnul Hutton se întoarse şi o privi. Lumina slabă care se strecură printre perdelele pe jumătate trase era suficientă pentru a lăsa să i se vadă braţul

Era frumoasă, atrăgătoare. De ce stătea el acolo, phngându-şi păcatele? Ce importanţă avea? Dacă e incurabil, aşa să fie; n-are decât să tragă toate foloasele de pe urma acestei incurabilităţi. Se simţi deodată năpădit de o victorioasă senzaţie de iresponsabilitate. Era liber, ameţitor de liber. Într-un fel de exaltare, trase faţa spre el. Ea se trezi uluită, aproape speriată sub violenţa sărutărilor lui.

Furtuna dorinţei se prelungi într-un fel de veselie senină, întreaga atmosferă părea să freamăte într-un hohot enorm de râs tăcut.

Î – Ar putea cineva să te iubească atât cât te iubesc eu, Ursuleţule?

Întrebarea sună stins prin depărtate lumi de iubire.

— R-Cred că ştiu pe cineva care mă iubeşte tot atâta, răspunse domnul Hutton. Râsul subteran se umfla, se ridica, creştea, gata să spargă suprafaţa tăcerii şi să răsune.

— Cine e? Spune-mi. Ce vrei să spui?

Vocea răsunase de foarte aproape; încărcată de suspiciune, de teamă, de indignare; aparţinea acestei lumi imediate.

— A-ah!

— Cine?

— N-ai să ghiceşti niciodată.

Domnul Hutton prelungi jocul până când începu să devină plicticos, şi apoi rosti numele:

— Janet Spence.

Doris se arătă neîncrezătoare.

Domnişoara Spence, de la conac? Fata aia bătrână?

Era prea ridicol. Domnul Hutton râse şi el.

— Dar e adevărat, zise. Mă adoră. (Oh, ce glumă uriaşă! Se va duce s-o vadă îndată ce se va întoarce, s-o vadă şi s-o cucerească.) Cred că vrea să se mărite cu mine, adăugă el.

— Dar tu n-ai să… tu n-ai de gând…

Aerul trosnea pur şi simplu de haz. Domnul Hutton râse în hohote.

— Am de gând să mă însor cu tine, zise el.

I se părea cea mai bună glumă pe care o făcuse în viaţa lui.

gol, umărul, gîtul şi grămada

Întunecată de păr pe pernă.

Când domnul Hutton pleca din Southend, era din nou un om însurat. Se înţeleseră că, deocamdată, faptul să rămână secret. În toamnă aveau să plece împreună în străinătate şi lumea avea să fie informată. Între timp el trebuia să se întoarcă la fermă şi Doris acasă la ea.

A doua zi după întoarcere, domnul Hutton se duse pe jos, după-amiază, să-i facă o vizită domnişoarei Spence. 11 primi cu vechiul ei surâs de Gioconda.

— Te aşteptam să vii.

— N-am putut suporta depărtarea, răspunse cu galanterie domnul Hutton.

Se aşezară în chioşcul de vară. Era un loc plăcut – un mic templu de stuc vechi, arcuit printre tufişuri dese de verdeaţă perenă. Domnişoara Spence îşi pusese amprenta pe ei atârnând deasupra scaunului o reproducere în alb şi albastru după della Robbia1.

— Mă gândesc să plec la toamnă în Italia, zise domnul Hutton. Se simţea ca o sticlă de bere, gata să explodeze de efervescenţă hazlie.

— Italia… Domnişoara Spence închise ochii în extaz. Şi eu mă simt atrasă într-acolo.

— Şi de ce nu te laşi trasă?

— Nu ştiu. Nu ai totdeauna energia şi iniţiativa să pleci singur.

— Singur… (Ah, sunetul ghitarelor şi al cântecelor din gâtlej!) Da, nu prea are haz să călătoreşti singur.

Domnişoara Spence se lăsă pe spate în scaun, fără să vorbească. Ochii îi erau tot încinşi. Domnul Hutton îşi mângâie mustaţa. Tăcerea se prelungi un timp care păru foarte lung.

Rugat să rămână la cină, domnul Hutton nu refuză. Hazul abia acum începea. Masa fu aşezată în *loggia*. Printre arcadele acesteia, priviră grădina în pantă, se uitară în jos spre vale şi apoi spre dealurile mai îndepărtate. Lumina scăzu; zăpuşeala şi tăcerea erau copleşitoare. Un nor uriaş urca în sus pe cer, iar în depărtare tunetul îşi încerca bubuitul. Tunetul ajunse mai aproape, se stârni vânt, şi primele picături de ploaie începură să cadă. Masa fu strânsă. Domnişoara

1 Luca della Robbia (1400 – 1481), sculptor florentin,

decorator al catedralei din Florenţa, celebru prin lucrările sale în teracotă emailată.

no

Spence şi domnul Hutton şedeau mai departe în întunericul crescând.

Domnişoara Spence rupse lungă tăcere spunând pe un ton meditativ:

— Cred că oricine are dreptul la puţină fericire, dumneata nu crezi?

— Cu siguranţă.

Oare unde voia să ajungă? Nimeni nu face generalizări despre viaţă decât dacă are de gând să vorbească despre sine însuşi. Fericire! Privi înapoi, la propria lui viaţă, şi văzu o existenţă veselă, placidă, netulburată de nicio durere mare, de nicio neplăcere sau nelinişte. Avusese totdeauna bani şi libertate, fusese în stare să-şi ofere multe dintre lucrurile pe care le dorise. Da, presupunea că fusese fericit, mai fericit decât mulţi oameni. Dar acum nu era numai fericit; descoperise în iresponsabilitate secretul veseliei. Era pe punctul de a spune ceva despre fericirea lui, când domnişoara Spence continuă:

— Oameni ca dumneata şi ca mine au dreptul să fie fericiţi măcar o dată în viaţă.

— Ca mine? zise domnul Hutton surprins.

— Bietul Henry! Soarta n-a fost prea bună cu niciunul dintre noi.

— Oh, cu mine putea să fie mai rea.

— Eşti vesel. E o dovadă de curaj din partea dumitale. Dar să nu crezi că nu pot să văd dincolo de mască.

Domnişoara Spence vorbea din ce în ce mai tare, pe măsură ce ploaia cădea cu forţă din ce în ce mai sporită. Din când în când tunetul îi întrerupea aserţiunile. Vorbi mai departe, strigând ca să acopere zgomotul:

— Te-am înţeles atât de bine şi de-atâta vreme!

Un fulger o dezvălui, încordată şi hotărâtă, aplecată spre el. Ochii ei erau două g «urî de tun, adânci şi ameninţătoare, întunericul o învălui din nou.

— Erai un suflet stingher în căutarea unui suflet tovarăş. Am simpatizat cu dumneata în această singurătate. Căsătoria dumitale…

Tunetul îi tăie fraza. Glasul domnişoarei Spence se auzi din nou rostind cuvintele:

— …nu putea fi o tovarăşa de viaţă pentru un om de talia dumitale. Aveai nevoie de un suflet pereche.

Un suflet pereche – el! Un suflet pereche! Era prea fantastic ca să poată fi crezut. „Georgette Leblanc, fost suflet pereche al lui Maurice Maeterlinck/4 Văzuse asta într-un ziar acum câteva zile. Aşadar, astfel şi-l plăsmuise Janet Spence în închipuirea ei – ca pe un suflet pereche. Iar pentru Doris era un model de bunătate şi cel mai inteligent om din lume. Şi în realitate, efectiv, ce era el? Cine ştie?

— Inima mea ţi-a ieşit în întâmpinare. Eu puteam să te înţeleg; şi eu eram tot singură. Domnişoara Spence îi puse mâna pe genunchi. Ai fost atât de răbdător. Alt fulger. Domnişoara Spence continua să fie încordată, primejdios de încordată. Nu te-ai plâns niciodată. Dar am putut să ghicesc, am putut să ghicesc.

— Ce minunat din partea dumitale!

Aşadar, era *une âme* incomprisel. Numai o intuiţie feminină…

Tunetul trosni şi bubui, apoi pieri, şi nu rămase decât răpăitul ploii. Tunetul era râsul lui, hiperbolizat, exteriorizat. Fulger şi trăsnet, iată-le din nou, drept deasupra lor.

— Nu simţi că ai în tine ceva înrudit cu furtuna asta? Putu să şi-o închipuie aplecându-se înainte pe când rostea aceste cuvinte. Pasiunea îl face pe om asemenea

elementelor.

Care era pionul lui acum? Evident, ar fi trebuit să spună „dau şi să rişte un gest lipsit de echivoc. Dar deodată domnul Hutton se sperie. Efervescenţa se domolise. Femeia era serioasă, grozav de serioasă. Fu înspăimântat.

— Pasiune? Nu, răspunse el. cu disperare. Eu n-am pasiuni.

Dar intervenţia lui rămase ori neauzită, ori nebăgată în seamă, deoarece domnişoara Spence continuă cu o exaltare cresc încă, vorbind atât de repede şi totuşi într-o şoaptă de o atât de fierbinte intimitate, încât domnului Hutton îi fu foarte greu să desluşească ce spunea. Din cât îşi putu da seama, îi povestea viaţa ei. Fulgerele erau acum mai puţin dese şi intervalele de întuneric mai lungi. Dar la fiecare străfulgerare o vedea ţintind mereu spre el, trăgând înainte cu o înspăimântătoare intensitate. Întuneric, ploaie, şi apoi, tranc! iată chipul ei acolo, lângă el. O mască palidă, de o

— Un suflet neînţeles (fr.). 112

albeaţă verzuie; ochii mari, ţeava strâmtă a gurii, sprâncenele grele. Agrippina, sau, poate, nu era mai curând, ba da, nu era mai curând George Robey1?

Începu să înjghebe planuri absurde de evadare. Ar fi putut să sară deodată, pretinzând că a văzut un bandit – „Hoţii! Hoţii!” – şi să se repeadă în noapte în urmărirea hoţului. Sau să spună că se simte rău, un atac de cord? Sau că a văzut o stafie – stafia lui Emily – în grădină? Absorbit de aceste urzeli copilăreşti, încetase să mai dea atenţie cuvintelor domnişoarei Spence. Strângerea spasmodică a mâinii ci îl trezi la realitate.

— Te-am stimat pentru asta, Henry, spunea ea. Pentru ce îl stimase?

— Căsătoria este o legătură sfânta, şi respectul pentru soţie, chiar când căsătoria era, ca în cazul tău,

nefericită, m-a-făcut să te respect şi să te admir şi… să îndrăznesc oare să rostesc cuvântul?

„Oh, hoţul! Stafia din grădină *V* Dar era prea târziu.

— …da, să te iubesc, Henry, cu atât mai mult. Dar acum suntem liberi, Henry.

Liberi? În întuneric se simţi o mişcare, şi domnişoara Spence îngenunche pe podea, lângă scaunul lui.

— Oh, Henry, Henry, şi eu am fost nefericită. Braţele ci îl înconjurară, şi din tremurai trupului înţelese că plângea. Părea că e un credincios care cere, plângând, îndurare.

— Nu trebuie, Janet, se împotrivi el. Lacrimile acelea erau îngrozitoare, îngrozitoare. Nu acum, nu acum! Trebuie să fii calmă; trebuie să te culci.

O mângâie pe umăr, apoi se sculă, desprinzându-se din îmbrăţişare. O lăsă ghemuită pe podea, lângă scaunul pe care şezuse el.

Bâjbâi ca să-şi găsească drumul prin hol, şi, fără a se mai opri să-şi caute pălăria, ieşi din casă, dându-şi infinită osteneală să închidă uşa principală în urma lui, fără zgomot. Norii se risipiseră, şi lună strălucea pe cerul senin. Drumul era plin de băltoace, şi zgomotul apei curgătoare străbătea

1 George Robey (1869 – 1919), actor englez de music-hall. 8 113

prin canaluri şi burlane. Domnul Hutton păşea plescăind, fără să-i pese că se udă.

Cât de sfâşietor hohotise! Alături de milă şi remuşcarea pe care amintirea le trezea an el, simţi şi o oarecare nemulţumire: de ce nu putuse şi ea să joace jocul pe care-l practica el, jocul acela amuzant, fără complicaţii sentimentale? Da, dar el ştiuse tot timpul că ea nu va juca, nu va putea juca acest joc, ştiuse şi totuşi perseverase.

Ce spusese ea despre pasiune şi elemente? Ceva absurd de banal, dar adevărat, adevărat. Asta era ea, un

nor întunecat şi încărcat de tunete, iar el, ca un absurd, mic Benjamin Franklin, înălţase un zmeu drept în inima pericolului. Şi acum se plângea că jucăria lui atrăsese fulgerul.

Probabil că şi acum mai stătea îngenuncheată lângă scaunul acela de pe terasă, plângând.

Dar de ce nu fusese în stare să continue jocul? De ce îl părăsise iresponsabilitatea, lăsându-l subit treaz într-o lume rece? N-avea răspuns la niciuna dintre întrebări. O singură idee ardea, fermă şi luminoasă, în mintea lui – ideea fugii. Trebuia să plece imediat.

— La ce te gândeşti, Ursuleţule?

— La nimic.

Urmă o tăcere. Domnul Hutton rămase nemişcat, cu coatele pe parapetul terasei, cu bărbia în pumni, privind peste Florenţa, închinase o vilă în vârful uneia. dintre colinele de la sudul oraşului. De pe o mică terasă înălţată la capătul grădinii, privirea lunecă în jos, peste o lungă vale fertilă, spre oraş, şi dincolo de acesta, spre masa pustie a lui Monte punctată cu case albe. Totul era limpede şi luminos în soarele de septembrie.

— Eşti necăjit de ceva?

— Nu, mulţumesc

— Spune-mi, Ursuleţule!

— Dar nu-i nimic de spus, draga mea. Domnul Hutton se întoarse, zâmbi şi mângâie mâna fetei. Cred că mai bine te-ai duce să-ţi faci siesta. Aici e prea cald pentru tine.

IV

Morello, iar mai la răsărit.

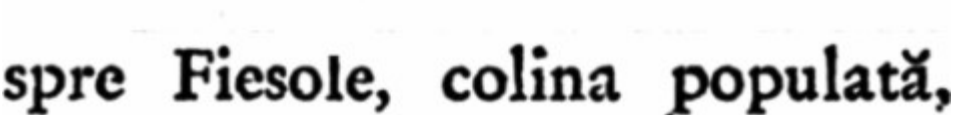
spre Fiesole, colina populată,

— Foarte bine, Ursuleţule. Vii şi tu?

— După ce-mi termin ţigara.

— Bine. Dar grăbeşte-te şi termin-o, Ursuleţule.

Încet, mai mult împotrivindu-se, Doris coborî treptele terasei şi se îndreptă spre casă.

Domnul Hutton continua să contemple Florenţa. Simţea nevoia să fie singur. Uneori îi făcea bine să scape de Doris şi de râvna neobosită a pasiunii ei. Nu cunoscuse niciodată chinurile iubirii neîmpărtăşite, dar acum încerca chinul de a fi iubit. Aceste ultime săptămâni fuseseră o perioadă de neplăcere cresc încă. Doris era mereu cu el, ca o obsesie, ca o conştiinţă vinovată. Da, era bine să fii singur.

Scoase din buzunar un plic şi-l deschise cam în silă. Ura scrisorile; totdeauna conţineau ceva neplăcut, acum, de când se recăsătorise. Asta era de la sora lui. Îşi trecu privirea peste insultătoarele adevăruri intime care o compuneau. Cuvintele „grabă necuviincioasă*, „sinucidere socială*, „nici nu s-a răcit bine în groapă*, „persoană de condiţie inferioară*, toate erau acolo. Deveniseră inevitabile în orice comunicare primită de la o rudă bine intenţionată şi cu o gândire sănătoasă. Enervat, era gata să rupă în bucăţi scrisoarea stupidă, când privirea îi căzu pe o irază de la sfârşitul paginii a treia. Inima îi bătu cu o violenţă neplăcută când o citi. Era prea monstruos! Janet Spence umbla pe unde putea şi spunea tuturor că şi-a otrăvit soţia ca să se însoare cu Doris. Ce răutate infernală! Om cu o fire blândă de felul lui, domnul Hutton se pomeni tremurind de furie. Cu o satisfacţie copilărească, începu s-o înjure.

Apoi deodată văzu latura ridicolă a situaţiei. Ce idee, că ar fi putut ucide pe cineva numai pentru a se căsători cu Doris! Dacă ar bănui ei cât de ucigător de plictisit era 1 Biata Janet! Încercase să fie rea, nu izbutise decât să-şi arate prostia.

Un zgomot de paşi îi atrase atenţia; se uită în jurul lui. În grădină, sub mica terasă, servitoarea casei culegea

fructe. Napolitană, rătăcită nu se ştie cum tocmai în miazănoapte, la Florenţa, era un exemplar al tipului clasic, puţin degradat. Profilul părea să fie luat de pe o monedă siciliana dintr-o epocă de criză. Trăsăturile, sculptate abundent pe linia marii tradiţii, exprimau o prostie aproape desăvârşită. Cel mai frumos lucru la ea era gura; miana caligrafică a naturii o arcuise într-o expresie îndărătnică de catâr… Sub îmbrăcă

8*

mintea neagră, hidoasă, domnul Hutton ghicea un trup voinic, masiv şi tare. Până acum se uitase la ea cu un vag interes şi o vagă curiozitate. Astăzi curiozitatea se contura şi se concentra în dorinţă. O idilă à la Teocrit1. Iată femeia; din păcate, el nu semăna tocmai exact cu un păzitor de capre de pe colinele vulcanice. O strigă.

— Armida!

Zâmbetul cu care îi răspunse era atât de provocator, atestând o Virtute atât de şubredă, încât domnul Hutton se sperie. Din nou se afla pe marginea prăpastiei – chiar pe margine. Trebuia să se tragă înapoi, oh! repede, repede, piuă nu era prea târziu. Fata continua să-l privească.

— *Ha chiamato*? se întrebă ea în sfârşit.

Prostie sau raţiune? Oh, acum nu mai avea de ales. De fiecare dată, tâmpenia.

— *Scende* 3, vorbi el din nou spre ea.

Douăsprezece trepte duceau din grădină. spre terasă. Domnul Hutton le numără. Jos, jos, jos, jös… Îşi văzu propria imagine coborând dintr-un cerc al infernului într-altul, dintr-o întunecime bântuită de vânt şi grindină într-un abis de noroi împuţit.

V

Multe zile la rând, cazul Hutton îşi găsi loc pe prima pagină a ziarelor. Nu mai existase un atât de popular proces» de omor de când George Smith pusese în umbră războiul european înecându-şi cea de-a şaptea logodnică

într-o baie caldă. Imaginaţia publicului fu zguduită de această poveste despre un omor adus la lumină la mai multe luni după data crimei. Lumea simţea că aici are de-a face cu una dintre acele întâmplări atât de demne de reţinut pentru că sunt atât de rare, care explică în mod limpede căile Domnului spre om. Un om

1 Teocrit, poet grec născut la Siracusa în anul 300 sau 310 î.c.n. Autor al unor *Epigrame* şi *Idile*, a fost creatorul genului bucolic sau pastoral.

1 M-aţi chemat? (it.).

Cobor (it.).

păcătos fusese împins de o patimă neîngăduită să-şi ucidă soţia. Luni de zile. trăise în păcat şi se crezuse în siguranţă, pentru ca, în cele din urmă, să fie târât într-un mod *şi* mai groaznic în prăpastia pe care singur şi-o pregătise. Crima se cere scoasă la lumină, şi aici era tocmai un asemenea caz. Cititorii ziarelor aveau posibilitatea să urmărească fiecare mişcare a mâinii lui Dumnezeu. *Întâi* fuseseră nişte zvonuri vagi, dar stăruitoare, printre vecini, în cele din urmă poliţia intrase în acţiune. Au urmat apoi ordinul de exhumare, examinarea postmortem, ancheta, mărturia experţilor, verdictul juriului anchetator, procesul, condamnarea. De data aceasta providenţa îşi făcuse datoria în mod evident, cu toptanul, didacticist, ca într-o melodramă. Ziarele aveau dreptate să facă din cazul acesta hrana intelectuală principală a unui sezon întreg.

Prima senzaţie a domnului Hutton, când a fost chemat din Italia ca să depună mărturie la anchetă, a fost indignarea. Era monstruos, scandalos ca poliţia să ia în serios o bârfeală răuvoitoare, derizorie. Când ancheta avea să se termine, el avea să deschidă acţiune pentru persecuţie răuvoitoare împotriva şefului poliţiei; avea s-o dea în judecată pe femeia Spence pentru calomnie.

Ancheta se deschise; dovada uluitoare fu scoasă la

lumină. Experţii examinaseră corpul şi găsiseră urme de arsenic; erau de părere că răposata doamnă Hutton murise otrăvită cu arsenic.

Otrăvită cu arsenic. Emily murise otrăvită cu arsenic? După aceea, domnul Hutton află cu surprindere că în sera lui era destul insecticid preparat cu arsenic ca să poată otrăvi o armată întreagă.

Abia acum, aproaçe orusc, îşi dădu seama: era un proces montat împotriva lui. Îl privea fascinat cum creşte, creşte, ca o monstruoasă plantă tropicală. Îl învăluia, îl înconjura; era pierdut într-o pădure încâlcită.

Cmd fusese administrată otrava? Experţii căzură de acord că trebuie să fi fost înghiţită cam cu opt sau nouă ore înaintea morţii. Pe la ora prânzului? Da, pe la ora prânzului. Fu chemată Clara, fata din casă. Ea îşi amintea că doamna Hutton îi ceruse să se ducă şi să-i aducă doctoria. Domnul Hutton se oferise să se ducă în locul ei; se dusese singur. Domnişoara Spence – ah, amintirea furtunii, faţa albă, încordată, cât de oribile erau toate! – domnişoara Spence confirmă declaraţia Clarei şi adăugă că domnul Hutton se întorsese cu doctoria turnată deja într-un pahar de vin, nu în sticlă.

Indignarea domnului Hutton se evaporă. Fu dezorientat, înfricoşat. Totul era prea fantastic pentru a fi luat în serios, şi totuşi coşmarul acesta devenea un fapt» se întâmpla aievea.

M’Nab îi văzuse sărutându-se adeseori, în ziua morţii doamnei Hutton îi dusese la plimbare. Putuse să-i vadă reflectaţi în parbriz, şi uneori cu coada ochiului.

Ancheta fu întreruptă până a doua zi. În seara aceea Doris se oulcă cu o migrenă. Când se duse în camera ei, după cină, domnul Hutton o găsi plângând.

— Ce este?

Se aşeză pe marginea patului ei şi începu s-o mângâie pe păr. Multă vreme fata nu răspunse, şi el

continuă s-o mângâie mecanic, aproape inconştient; uneori chiar se aplecă şi-i săruta umărul gol. Avea totuşi propriile lui probleme la care să se gândească. Ce se întâmplase? Cum fusese posibil ca o bârfeală stupidă să se adevereasc㠄 Emily murise otrăvită ou arsenic. Era absurd, imposibil. Ordinea lucrurilor fusese răsturnată, şi el se afla la cheremul unei iresponsabilităţi. Ce se întâmplase? Ce avea să se întâmple? Fu întrerupt în mijlocul gândurilor.

— E vina mea, e vina mea 1 izbucni deodată Doris în hohote. N-ar fi trebuit să te iubesc; nu trebuia să te las să mă iubeşti. De ce m-am mai născut pe lume?

Domnul Hutton nu spuse nimic, dar se uită în tăcere la forma copleşiri de suferinţă care zăcea pe pat.

— Dacă au să-ţi facă ceva, mă omor.

Se ridică în pat, îl ţinu o clipă la distanţă cu braţul întins şi-l privi cu un fel de violenţă, de parcă n-avea să-l mai vadă niciodată.

— Te iubesc, te iubesc, te iubesc! îl trase spre ea, inert şi pasiv, îl cuprinse, se lipi de el. N-am ştiut asta. De ce ai tăcut-o?

Domnul Hutton îi desfăcu braţele din jurul lui şi se ridică în picioare. Faţa îi deveni foarte roşie.

— Se pare că iei drept un fapt dovedit că mi-am omorât soţia, zise el. E prea; caraghios, zău. Drept ce mă baţi toţi? Drept un erou de cinema? Începuse să-şi iasă din sărite. Toată exasperarea, toată frica şi dezorientarea din ziua aceea se transformaseră într-o manie violentă împotriva ei. Totul e o prostie infernală! N-aveţi nicio idee despre mentalitatea unui om civilizat? Arăt eu ca un om care umblă teleleu şi ucide lumea? Cred că ţi-ai închipuit că eram atât de nebuneşte îndrăşostit de tine încât puteam să comit orice aberaţie. Când o să înţelegeţi voi, femeile, că noi nu ne îndrăgostim nebuneşte? Tot ceea ce cerem e o viaţă tihnită, pe care voi nu ne lăsaţi s-o avem. Nu ştiu ce

dracu' m-a împins să mă însor cu tine. N-a fost decât o farsă stupidă şi infernală. Şi acum umbli prin lume şi spui că sunt un ucigaş. N-am să suport asta.

Domnul Hutton păşi spre uşă. Ştia că a spus nişte lucruri oribile, lucruri odioase, pe care trebuia să le dezmintă imediat. Dar nu voia. Închise uşa în urma lui.

Vocea care ajunse la el prin uşa închisă era profund deznădăjduită. Să se întoarcă? Trebuie să se întoarcă. Atinse clanţa, apoi îşi retrase degetele şi se depărta repede. La jumavreo prostie – să se arunce pe fereastră sau Dumnezeu ştie ce! Ascultă cu atenţie, nu se auzi nimic. Dar şi-o închipui foarte limpede, mergând în vârful picioarelor prin odaie, ridicând şasiu! ferestrei cât de sus se putea, aplecându-se afară în aerul rece al nopţii. Ploua uşor. Sub fereastră se întindea terasa pavată. Cât era până jos? Douăzeci şi cinci sau treizeci de picioare? O dată, pe când mergea pe Piccadilly, un câine sărise de pe o fereastră a etajului trei, la Ritz, îl auzise izbindu-se de asfalt. Să se întoarcă? Să-l ia dracu' dacă se întoarce! O ura.

Şezu multă vreme în bibliotecă. Ce se întâmplase? Ce se întâmpla? Întorcea întrebarea pe toate feţele şi nu putea găsi niciun răspuns. Să presupunem că acest coşmar *se* prelungeşte până la capăt, până la oribila concluzie. Îl aştepta moartea. Ochii i se umplură de lacrimi; voia cu atâta patimă să trăiască. „Numai să poţi să trăieşti". Biata Emily, şi ea dorise asta. Îşi aminti: „Numai să poţi să trăieşti". Mai existau încă în lumea asta uimitoare atâtea locuri ne vizitate, atâţia oameni plăcuţi şi ciudaţi, încă necunoscuţi, atâtea femei frumoase pe care nici măcar nu le văzuse. Uriaşii boi albi vor continua să-şi tragă carele pe drumurile Toscanei, chiparoşii vor creşte

— Ursuleţule ! Întoarse clanţa, limba ţăcăni pe loc. Ursuleţule !

tatea drumului

*

în jos pe scara se opr

I. Să nu încerce ea să facă mai departe, drepţi ca nişte coloane spre cerul albastru; dar el nu va mai fi pe lume ca să-i vadă. Şi dulcile vinuri din sud – „Lacrima lui Cristos” şi „Sângele lui Iuda” – alţii le vor bea deiacum înainte, nu el. Alţii vor merge pe îngustele şi întunecoasele intervale dintre rafturile cu cărţi din „London Library” *, adulmecând aroma prăfuită a literaturii bune, scormonind cu privirea titluri ciudate, descoperind nume necunoscute, explorând graniţele unor vaste domenii de cunoaştere. El o să zacă într-o groapă în pământ. Şi de ce? De ce? Simţea în mod nelămurit că se săvârşea un fel de justiţie cu totul neobişnuită. În trecut fusese uşuratic, imbecil şi iresponsabil. Acuma, soarta se juca cu el tot atât de uşuratic, de iresponsabil. Erau chit, şi Dumnezeu, în definitiv, exista.

Simţi că îi vine să se roage. Acum patruzeci de ani avea obiceiul să îngenuncheze în fiecare seară lângă pat. Formula nocturnă a copilăriei sale se ivi dintr-o cămăruţă de multă vreme nedeschisă a memoriei. „Doamne, binecuvântează pe tata şi pe mama, pe Tom şi pe Cissie şi pe Baby, pe *mademoiselle* şi pe doica, şi pe toţi cei pe care-i iubesc, şi ajută-mă să fiu un băiat cuminte. Amin”. Toţi muriseră, toţi, afară de Cissie.

Păru că mintea i se alină şi i se înseninează; o mare linişte se pogorî asupra spiritului său. Urcă să-i ceară iertare lui Doris. O găsi zăcând în aşternut, la piciorul patului. Lângă ea, pe podea, se afla o sticlă albastră de Uniment, cu eticheta: „A nu se bea”; părea să fi băut cam jumătate din ea.

— Nu m-ai iubit, atâta spuse când deschise ochii şi-l găsi aplecat deasupra ei.

Doctorul Libbard sosi la timp pentru a preveni orice urmări serioase.

— Nu mai trebuie să faceţi una ca asta, zise doctorul pe când domnul Hutton lipsea din cameră.

— Şi ce-o să mă împiedice? întrebă Doris, sfidătoare. Doctorul Libbard o privi cu ochii lui mari şi trişti.

— Nimic nu vă poate împiedica, răspunse doctorul. Numai dumneavoastră şi copilul dumneavoastră. Nu e oare o nenorocire pentru copil să nu fie lăsat să vină pe lume pentru că dumneavoastră vreţi să părăsiţi lumea?

Doris rămase tăcută un timp.

1 Biblioteca Centrală din Londra. 120

— Bine, şopti. N-am să mai fac.

Domnul Hutton şezu lângă patul ei tot restul nopţii. Acum se simţea într-adevăr criminal. Un timp oarecare se convinse că o iubeşte pe copila asta vrednică de milă. Moţăind pe scaun, se trezi deodată ţeapăn şi îngheţat şi se pomeni parcă uscat, stors de orice emoţie. Nu mai era acum decât un înveliş uscat, obosit şi plin de suferinţă. La ora 6 se dezbrăcă şi se culcă să doarmă câteva ore. În aceeaşi după-amiază juriul acuzator pronunţă verdictul de „crimă cu premeditare”, şi domnul Hutton fu reţinut pentru proces.

VI

Domnişoara Spence nu se simţea bine. Apariţiile în public în boxa martorilor fuseseră chinuitoare, şi când totul se sfârşi, era direct epuizată. Dormea prost şi suferea de indigestie nervoasă. Doctorul Libbard o vizită la fiecare două zile. Discută foarte mult cu el, mai ales despre cazul Hutton… Indignarea ei morala era în continuă fierbere. Nu e îngrozitor să te gândeşti că te-a vizitat un criminal în propria ta casă? Nu e extraordinar că ai putut să te înşeli atât de multă vreme în ceea ce priveşte caracterul cuiva? (Dar ea avusese de la început o mică bănuială.) Şi apoi, fata cu care se încurcase – ce condiţie de jos, abia mai mult decât o prostituată. Vestea că cea de a doua doamnă Hutton aştepta un copil – copilul postum al unui criminal

condamnat şi executat – revoltător, era ceva scandalos, o necuviinţă! Doctorul Libbard îi răspundea blând şi vag şi-i prescria bromură.

Într-o dimineaţă o întrerupse în mijlocul tiradei obişnuite.

— De altfel, zise el cu vocea lui blândă, melancolică, presupun că de fapt dumneata ai otrăvit-o pe doamna Hutton.

Domnişoara Spence îl privi ţintă câteva clipe cu nişte ochi enormi, şi apoi spuse calm:

— Da.

După care începu să plângă.

— În cafea, nu-i aşa?

Ea păru să recunoască. Doctorul Libbard îşi scoase tocul rezervor şi, cu caligrafia lui limpede, meticuloasă, scrise o reţetă pentru un somnifer.

Banchetul THI – otson

Tânărul Spode nu era un snob; era prea inteligent pentru asta, prea organic cumsecade. Nu, nu era snob; cu toate acestea, mnşiputea stăpâni un sentiment de încântare la gândul că avea să cineze, singur şi în intimitate, cu lordul Badgery. Era un eveniment deosebit în viaţa lui, simţea că însemna un pas înainte spre succesul final, succesul social, material şi literar, pentru dobândirea căruia venise la Londra, ferm hotărât. Cucerirea şi captivarea lui Badgery constituia o mişcare strategică aproape esenţială în această campanie.

Edmund, al patruzeci şi şaptelea baron Badgery, era un urmaş direct al acelui Edmund supranumit Le Blayreau, care debarcase pe solul Angliei în suita lui Wilhelm Cuceritorul. Înnobilată de William Ruf us, familia Badgery fusese una dintre foarte puţinele familii baroniale care supravieţuiseră Războiului celor două Roze şi tuturor celorlalte tulburări şi evenimente din istoria Angliei. Erau un neam cu o judecată sănătoasă şi bogat în rod. Niciun

Badgery nu luptase niciodată în vreun război, niciun Badgery nu se angajase vreodată în pqlitică. Se mulţumiseră să trăiască şi să-şi propage specia într-un uriaş castel de stil normand, crenelat, înconjurat de trei şanţuri de apărare. Ieşeau de acolo numai pentru a-şi cultiva proprietatea şi pentru a-şi încasa dările. În secolul al XVIII-lea, când viaţa devenise ceva mai sigură, membrii familiei Badgery începuseră să se aventureze afară, în societatea civilizată. Boiernaşii neciopliţi înfloriră, devenind nişte *grands seigneurs*, protectori ai artelor, virtuozi ei înşişi. Aveau o moşie mare, erau bogaţi; şi odată cu dezvoltarea procesului de industrializare, crescură şi bogăţiile lor. Satele de pe moşie se transformară în oraşe industriale, zăcăminte de cărbune, nebănuite înainte, fură descoperite sub întinderile bărăganurilor sterpe. Pe la mijlocul secolului al XIX-lea, familia Badgery se număra primare cele mai bogate familii ale nobilimii engleze. Cel de-al patruzeci şi şaptelea baron dispunea de un venit de cel puţin două sute de mii de lire pe an? Urmând marea tradiţie a familiei Badgery, el. refuzase să se amestece în politică sau în război. Se îndeletnicea cu colecţionarea de tablouri; se interesa de activitatea teatrală; era prietenul şi protectorul oamenilor de litere, al pictorilor, al muzicienilor, într-un cuvânt, o persoană cu deosebită greutate în lumea aceea specifică în care tânărul Spode se notărâse să-şi facă drum.

Spode terminase de curând universitatea. Simon Gollamy, redactorul-şef la *World-s Review1* („Cea mai bună dintre lumile posibile”), îl cunoscuse – era mereu în căutare de talente tinere – îşi dăduse seama de aptitudinile tânărului şi îl angajase critic de artă la revista sa. Lui Gollamy îi plăcea să aibă în jurul lui oameni tineri, apţi pentru învăţătură. Vanitatea îi era măgulită de faptul de a avea discipoli, ba mai mult încă, îi venea mai uşor să conducă gazeta cu nişte colaboratori supuşi decât cu nişte

oameni pe care vârsta îi făcuse încăpăţânaţi şi lipsiţi de maleabilitate, Spode se descurcase destul de bine în noua muncă. În orice caz, articolele lui fuseseră destul de inteligente pentru a stârni interesul lordului Badgery. Lor le datora, de fapt, cinstea de a se afla astă-seară în sufrageria casei Badgery.

Întărit de numeroasele sortimente de vinuri şi de un pahar de *brandy* vechi, Spode se simţea mai încrezător şi mai la largul lui decât se simţise toată seara. Badgery nu era o gazdă prea comodă. Avea un obicei neliniştitor de a schimba subiectul oricărei conversaţii care ar fi durat mai mult de două minute. De pildă, Spode se simţise grozav de umilit când gazda, tăindu-i scurt ceea ce el considerase, plin de mândrie, că e o subtilă şi strălucitoare alocuţiune despre arta barocă, rătăcise cu privirea prin odaie şi-l întrebase brusc dacă-i plac

1 Revista lumii.

papagalii. Se înroşise şi se uitase la el cu ochi bănuitori, închipuindu-şi că omul vrea să-l ia peste picior. Dar nu; faţa albă, plină, hanovriană a lui e Badgery exprima o desăvârşită bună-credinţă. În ochii lui mici, verzui, nu se vedea pic de răutate. De bună seamă că dorea sincer să ştie dacă lui Spode îi plac papagalii. Tânărul îşi înghiţi necazul şi răspunse că îi plac Badgery îi povesti atunci o anecdotă cu papagali. Spode era gata să-l întrerupă, povestindu-i una şi mal bună, când gazda începu să vorbească despre Beethoven. Şi jocul continuă. Spode îşi întrerupea într-una conversaţia pentru a răspunde cerinţelor gazdei. În răstimp de zece minute făcuse câte un spirit mai mult sau mai puţin reuşit la adresa lui Benvenuto Cellini, a reginei Victoria, pe tema sportului, a lui Dumnezeu, lui Stephen Phillips şi a arhitecturii maure. Lordul Badgery se gândi că e un tânăr încântător şi deosebit de intelkent.

— Dacă ţi-ai băut cafeaua, spuse el ridicându-se de la

masă, să mergem să-ţi arăt tablourile.

Spode sări cu vioiciune de pe scaun, şi abia atunci îşi dădu seama că întrecuse un pic măsura la băutură. Trebuia de acum înainte să fie prudent, să vorbească cu băgare de seamă, să-şi mişte picioarele cu atenţie, unul după altul.

— Casa asta e îndesată până în tavan cu tablouri, se plânse lordul Badgery. Săptămâna trecută am pus să care un vagon întreg la ţară; şi tot au mai rămas prea multe. Strămoşii mei au ţinut să-şi aibă portretele făcute de Romney1. Ce artist oribil, nu-i aşa? De ce să nu-l fi ales pe Gainsborough8, sau chiar pe Reynolds8? o mare mângâiere să ştii că n-ai să mai ai niciodată ocazia să le vezi. Bănuiesc că ştii totul despre vechii hkiţi?

— Păi… răspunse tânărul, cu modestia cuvenită.

— Atunci ia uită-te la ăsta, şi-i arătă un cap enorm de piatră, care se afla într-o ladă lângă uşa sufrageriei. Nu este grec, nici egiptean, nici persan şi nici altceva; şi dacă nu e un vechi hitit, atunci nu ştiu ce ar putea să fie. Asta îmi

1 George Romney (1734 – 1802), cunoscut pictor portretist engle/.

8 Thomas Gainsborough (1727 – 1788), celebru pictor englez, autor al unor portrete pline de graţie.

— *Joshua Reynolds* (1723 – 1792), pictor portretist englez, renumit pentru coloritul său.

aminteşte de o poveste cu lordul George Singer, regele circului… şi fără a-i lăsa lui Spode timpul necesar pentru îi examina relicva hitită, îl conduse spre uriaşa scară interioară, întrerupând din când în când istorisirea anecdotei pentru a-i atrage atenţia asupra unui nou obiect demn de curiozitate sau de admiraţie.

— Îmi închipui că vă sunt cunoscute pantomimele lui Deburaut, nu? prinse Spode ocazia, înoată ce. anecdota se termină. Ardea de dorinţa de a-şi etala cunoştinţele despre

Deburau – Badgery îi dăduse o deschidere perfectă cu povestea ridicolului Singer. Ce om desăvârşit, nu-i aşa? Făcea…

— Aceasta e galeria mea principală, spuse lordul Badgery, deschizând de perete canatul unei înalte uşi pliante. Trebuie să-ţi cer scuze. Arată ca o sală de patinaj pe rotile. Bâjbâi după întrerupătoarele electrice şi deodată se făcu lumină, o lumină care descoperi o imensă galerie, prelungită pe o mare distanţă, conform cu toate legile perspectivei. Cred că ai auzit de bietul tatăl meu, continuă lordul Badgery. Era puţin scrântit, ştii; un fel de geniu mecanic, cu un şurub defect. În odaia aceasta avea o cale ferată – jucărie. Făcea un haz grozav când se târa de-a buşilea pe duşumea după trei. Şi toate tablourile fuseseră îngrămădite în pivniţă. Nici nu pot să-ţi «pun în ce hal erau când am dat de ele: pe tablourile lui Botticelli începuseră să crească ciupercile. Uite, de acest Poussin 2 sunt chiar mândru; l-a pictat pentru Scarron 8.

— Admirabil! exclamă Spode, făcând cu mâna un gest în aer ca pentru a modela o formă pură. Cât de strălucită este linia acestor copaci şi a figurilor înclinate! Şi felul cum sunt captate parcă, şi stăvilite de această unică formă divină, care le opune o mişcare contrară! Şi draperiile…

Dar lordul Badgery pornise mai departe, şi acum stătea în faţa unei mici Fecioare sculptate în lemn, datând din secolul al XV-lea.

1 Gaspard Debutau (1796 – 1846) şi fiul său Charles (1829 – 1873), celebri mâini francezi, creatori ai tipului *Pierrot*.

8 Nicolas Poussin (1594 – 1665), ilustru picior francez, maestru al şcolii clasico.

5 Pani Scarron (1610 – 1660), poet şi scriitor francez, a cultivat genul burlesc; prin comediile Sale este un precursor al lui Molière.

— Şcoala din Reims, explică el.

„Făcură* galeria în mare viteză. Badgery nu îngădui oaspetelui să zăbovească mai mult de patruzeci de secunde în faţa nici unei opere de artă. Lui Spoaie i-ar fi plăcut să petreacă clipe de reculegere şi de linişte în faţa unora dintre aceste lucrări încântătoare. Dar nu-i fu îngăduit.

După ce străbătură toată sala, intrară într-o cameră micuţă, care se deschidea din galerie. În faţa priveliştii pe care i-o dezvăluiră luminile, hâi Spode i se tăie respiraţia.

— Parcă ar fi o scenă din Balzac, exclamă el. *Un de ces salons dorés où se déploie un luxe insolent.*1 Nu-i aşa?

— Este camera mea „secolul XIX*, explică Badgery. Îmi place să cred că e cel mai reuşit lucru în genul acesta, cu excepţia apartamentelor de stat de la Windsor.

Spode parcurse odaia în vârful picioarelor, examinând cu uimire toate obiectele din sticlă, bronz aurit, porţelan, pene, mătase brodată şi pictată, din mărgele, de ceară, obiecte de cele mai fantastice forme şi culori, toate aceste produse ciudate ale unei tradiţii decadente, care ticseau odaia. Pe pereţi se aflau tablouri – un Martin, 2, un Wilkie8, un Landseer4 tânăr, mai mulţi Etty 5, un Haydon o mare, o acuarelă mică şi drăguţă cu o fată de Wainewright7 – elevul lui Blake şi otrăvitorul cu arsenic – şi mulţi alţii. Dar tabloul care-i reţinu atenţia lui Spode fu o pânză de mărime mijlocie, care-i reprezenta pe Troi] Luş intrând călare în Troia, întâmpinat cu flori „şi cu aplauze de o mulţime entuziastă, şi absent (puteai să-ţi dai seama după expresia lui) la orice, în afară de ochii t Unul dintre saloanele acelea aurite unde se desfăşoară un lux provocator (fr.).

Henri Martin (1860 – 1943), pictor francez, autor de tablouri decorative.

8 David Wilkie (1785 – 1841), pictor englez, remarcabil pentru tablourile sale înfăţişând scene din popor.

4 Edwin Landseer (1802 – 1873), pictor animalier englez.

— *William Etty* (1787 – 1849), pictor englez, cunoscut pentru nudurile sale.

Benjamin Robert Haydon (1786 – 1846), pictor englez, autor de tablouri cu teme biblice şi istorice.

— *Thomas Griffiths Wainewright* (1794 – 1852). ziarist, pictor şi critic de artă englez. Pentru a-şi putea achita datoriile băneşti, şi-a otrăvit cumnată, soacra, unchiul şi un prieten. În 1837 a fost arestat şi condamnat la închisoare pe viaţă.

Cresidei, care-l privea de sus de la o fereastră, cu Pandarus zâmbind peste umărul ei.

— Ce tablou absurd şi fermecător! exclamă Spode.

— Ah, mi l-ai dibuit pe Troilus! Lord Badgery era încântat.

— Ce culori vii, armonioase! Ca la Eţty, dar nu atât de ostentativ elegante. Şi are un aer de energie care-mi aminteşte un tablou de Haydon. Numai că Haydon n-ar fi putut să facă niciodată ceva de un gust atât de desăvârşit. De cine e? Spode se întoarse întrebător către gazda sa.

— Eşti îndreptăţit să-ţi aminteşti de Haydon, răspunse lord Badgery. E opera unui elev al său, Tillotson. Aş fi dorit să pun mâna pe mai multe lucrări de-ale lui. Dar se pare că nimeni nu ştie nimic despre el. Şi se mai pare că a dat foarte puţine lucrări.

De data aceasta întrerupse tânărul.

Tillotson, Tillotson… Îşi duse mâna la frunte. O cută îi schimonosi caraghios faţa rotundă, cu trăsături dulci. Nu… ba da, am găsit I Aruncă o privire triumfătoare pe sub fruntea senină ca de copil. Tillotson, Walter Tillotson… omul e încă în viaţa!

Badgery zâmbi.

— Ştii, tabloul acesta a fost pictat în 1846.

— Păi, se potriveşte. Să zicem că s-a născut în 1820

şi că a pictat capodopera la douăzeci şi şase de ani, iar acum suntem în 1913; ar însemna că n-are decât nouăzeci şi trei de ani. Nici măcar atât de bătrân cât a fost Tizian.

— Dar nu s-a mai auzit nimic despre el de prin 1860, protestă lordul Badgery.

— Exact. Când i-aţi pomenit numele, mi-am amintit de o descoperire pe care am făcut-o zilele trecute, pe când cercetam notele biografice pentru necrologuri din arhiva gazetei *World's Review*. (Cel puţin o dată pe an trebuie aduse la zi, că nu cumva să ram îi descoperit dacă vreuna din păsările astea ramolite îşi ia zborul pe nepusă masă.) Ei bine, acolo – îmi aduc aminte cât de uluit am fost – printre notiţele acelea, ara găsit biografia lui Walter Tillotson. Completată cu toate datele până în 1860, apoi urmă un spaţiu gol, fel care nu se mai afla decât *o* notiţă scrisă cu creionul, datând din primii ani ai secolului nostru, şi prM care se anunţa întoarcerea lui din Orient. Anunţul mortuar nu se afla acolo. De unde trag concluzia evidentă: moşul n-a murit încă. A fost oarecum trecut cu vederea.

— Bine, dàr e extraordinar! exclamă lordul Badgery. Trebuie să-l găseşti, Spode, trebuie să-l găseşti. Am să-i comand să-mi facă o frescă de jur-împrejurul acestei camere. De atâta vreme visez zadarnic la acest lucru – un artist autentic din secolul al nouăsprezecelea, care să-mi decoreze camera asta. Oh, trebuie să-l găsim imediat, da, imediat I

Lordul Badgery măsura odaia în sus şi – îi jos într-o stare de mare agitaţie.

— Pot să-mi imaginez ce-i trebuie acestei camere ca să devină perfectă, continuă el. Trebuie date ia o parte toate lăzile astea şi acoperit tot peretele cu o frescă reprezentând pe Hector şi Andromaca, sau colectarea arenzilor, saci pe Fanny Kemble în chip de Belvidera în „Apărarea Veneţiei*, sau altcova în genul ăsta, cu condiţia

să fie în stilul măreţ al deceniului al patrulea şi al cincilea. Iar aici aş vrea un peisaj cu o perspectivă frumoasă spre depărtări, sau ceva arhitectural şi grandios, ca, de pildă. Banchetul lui Balthasar. Apoi o să scoatem şemineul ăsta stil Adam1 şi o să-l înlocuim cu ceva mauro-gotic. Iar pe pereţii ăştia am să pun oglinzi, ba nu! stai să văd…

Căzu într-o tăcere meditativă, din care se smulse în cele din urmă strigând:

— Bătrânul, bătrânul! Spode, trebuie să găsim fiinţa asta uluitoare. Şi nu sufla nimănui o vorbă. Tillotson va fi taina noastră. Oh, e prea-minunat, e de necrezut! Gândeşte-te la frescă.

Grupul lordului Badgery se însufleţise de-a binelea. Vorbise despre un singur subiect timp de aproape un sfert de oră.

II

Trei săptămâni mai târziu, lord Badgery fu trezit din picoteala lui obişnuită de după-amiază de sosirea unei telegrame. Mesajul era scurt. „Găsit – Spode. a o expresie de plăcere

1 Robert Adam (1728 – 1792), arhitect şi decorator englez, cunoscut pentru decoraţiile sale de interior, într-un stil clasicizant.

şi de înţelegere dădu un aer omenesc chipului pământiu de per urma exceselor al lordului Badgery.

— Niciun răspuns, spuse el.

Î Valetul ieşi cu paşi vătuiţi, fără zgomot.

Lordul Badgery închise ochii şi începu să mediteze. Găsit *t* Ce cameră o saşi facă! Unică în lume; Frescele, căminul, oglinzile, plafonul… Şi un omuleţ bătrân şi stafidiţ, căţărat pe schele, sprinten şi vioi ca o maimuţică din acelea cu favoriţi de la grădina zoologică, avea să picteze, să picteze într-una… Fanny Kemhle în chip de Belvidera, Hector şi Androimaca, şi de ce nu ducele de Clarence în butoi *, ducele de Malmsey \ butoiul de

Clarence... Lordul Badgery adormise.

Spode nu zăbovi multă vreme în urma telegramei. Ajunse la Badgery House pe la orele 6. Lordul Badgery se afla în camera stil „secolul XIX”, de unde se apucase să scoată, cu propriile mâini, tot calabalâcul. Spode îl găsi înfierbântat şi abia trăgându-şi suflarea.

— Ah, iată-te! spuse lordul Badgery. Vezi că am şi început să pregătesc totul pentru sosirea, distinsului oaspete. Spune-imi imediat tot ce ştii despre el.

— E chiar mai bătrân decât credeam, începu Spode. Anul acesta împlineşte nouăzeci şi şapte de ani. S-a născut în 1816. De necrezut, nu-i aşa? Ah, am început cu sfârşitul!

— Începe de unde vrei, replică Badgery bine dispus.

— N-o să vă povestea: toute peripeţiile urmăririi. Nici nu vă închipuiţi prin câte am trecut umblând după el. A fost un fel de roman cu Sherlock Holmes, foarte bine ticluit, chiar prea bine ticluit. Într-o zi am să scriu o carte despre asta. Dar, oricum, tot l-am găsit până la urină.

— Unde?

— Într-un fel de mahala cu aer respectabil din Holloway, mai bătrân, mai sărac şi mai singur decât aş fi putut să-mi închipui vreodată că e cu putinţă. Am aflat cum de a fost posibil să fie dat uitării, cum de a ajuns să alunece din viaţă aşa cum s-a întâmplat. Cândva, prin anii ’60 – 70, i-a trăsnit

— *Gearge, duce de Clarence* (1449 – 1479), frate al regelui Eduard al IV-lea al Angliei. Fiind condamnat la moarte pentru participarea la un complot împotriva regelui, a cerut să fie înecat într-un butoi cu vin.

2 Malmsey – cunoscută varietate de vin.

6 – Surâsul Giocondei în prin cap să plece în Palestina, ca să caute culoare locală; pentru tablourile lui religioase. Ei bine, s-a dus la Ierusalim, şi de acolo mai departe, spre Muntele Liban, şi mai departe, tot mai departe, până când, ajungând undeva prin mijlocul Asiei

Mici, a încremenit acolo. A încremenit acolo căim vreo patriizeci de ani.

— Dar ce a făcut în tot acest timp?

— Oh, a pictat, a format o misiune, a convertit trei turci, l-a învăţat pe păsa din partea locului noţiuni elementare de engleză, de latină, de perspectivă şi Dumnezeu ştie ce a mat făcut! Apoi, cam prin 1904, se pare că şi-a dat seama că a cam început să îmbătrânească şi că lipsise o vreme cam îndelungată de acasă. Aşa că a făcut cale-ntoarsă în Anglia, numai pentru a afla că toţi cei pe care-i cunoscuse muriseră, că negustorii noi de tablouri nu auziseră niciodată de el şi nu voiau să-i cumpere tablourile şi că el însuşi nu era decât un bătrân caraghios. A căpătat un post de profesor de desen la o şcoala de fete din Holloway, şi de atunci a rămas acolo, din ce în ce mai bătrân, din ce în ce mai slab, mai orb şi mai surd şi, în general, mai ramolit, până când, în cele din urmă, l-au dat afară de la şcoală. Când l-am găsit, toată averea lui erau zece lire. Locuieşte într-un fel de vizuină întunecoasă, într-un subsol plin de gândaci. Când cele zece lire se vor termina, cred că se va stinge şi el acolo, în tăcere.

Badgery îşi ridică mâna albă în semn de protest.

— Destul, destul! Găsesc literatura destul de deprimantă. Consider că cel puţin viaţa trebuie să fie mai veselă. I-ai spus că vreau să-mi picteze odaia?

— Dar nu mai poate să picteze. E prea orb şi prea damblagit.

— Nu mai poate să picteze? exclamă Badgery revoltat. Wtunci la ce mai trăieşte?

— Ei, dacă o luaţi aşa… începu Spode.

— În cazul ăsta, frescele mele s-au dus. Vrei să suni? Spode sună.

— Cu ce drept îşi continuă Tillotson existenţa dacă nu mai poate să picteze? urmă lordul Badgery cu iritare. La urma linnei, asta era singura lui justificare pentru a

ocupa un loc j5 ub soare.

— N-are prea mult soare în subsolul hâi. 130

Valetul apăru în uşi, r

— Pune pe cineva să mute lucrurile astea înapoi la locul lor, porunci lordul Badgery, cuprinzând cu o mişcare circulară lăzile răvăşite, grămezile de sticlărie şi porţelan cu care acoperise podeaua, tablourile desprinse de pe perete. Mergem în bibliotecă, Spode, acolo e mai comod.

O luă înainte prin galeria lungă şi apoi în jos, pe scară.

— Îmi pare rău fă bătrânul Tillotson v-a dezamăgit atât de mult, spuse Spode mişcat.

— Să vorbim despre altceva; nu mă mai interesează.

— Dar nu credeţi că ar trebui să facem ceva pentru el? Nu mai sunt decât zece lire între el şi azil. Şi dacă aţi fi văzut gândacii din subsolul lui!

— Destul, destul! Am să fac tot ce vei crede de cuviinţă.

— Mă gândeam că am putea organiza o subscripţie printre iubitorii de artă.

— Nu există aşa ceva, declară Badgery.

— Nu; dar există o mulţime de oameni care vor subscrie din snobism.

— Numai dacă le oferi ceva pentru banii lor.

— Într-adevăr. La asta nu m-am gândit. Spode tăcu câteva clipe. Am putea da o masă în cinstea lui. „Banchetul Tillotson. Decan al Artei Britanice. O legătură cu Trecutul” Vă daţi seama cum o să apară în ziare? Am să dau un cartuş la *Worâd’s Review*. Asta o să-i atragă pe snobi.

— Şi o să invităm o grămadă de artişti şi de critici – pe toţi cei ce nu se pot înghiţi între ei. O să fie nostim să-i vedem ciondănindu-se. Badgery râse. Apoi chipul i se întunecă din nou. Totuşi, adăugă el, o să fie un surogat destul de falnic pentru frescele mele. Rămâi la masă, desigur.

— Bine, dacă doriţi. Mulţumesc foarte mult.

III

Se stabili că „Banchetul Tillotson” să aibă loc peste trei săptămâni. Spode, care fu însărcinat cu pregătirile, se dovedi un excelent organizator. Închine marea sală de banchete de la „Cafe Bomba” şi îl îmbrobodi atât de bine pe administrator.

131.

Încât scoase de la acesta un dineu de cincizeci de persoane cu doisprezece şilingi de cap, inclusiv vinul. Lansă invitaţii şi adună subscripţii. Scrise un articol despre Tillotson în *World-s Review*, unul dintre acele articole spirituale, încântătoare, redactate pe tonul protector şi uşor zeflemist cu care se vorbeşte îndeobşte despre oamenii mari din 1840. Nu îl neglija nici pe Tillotson. Se ducea aproape în fiecare zi la Holloway, ca să asculte povestirile nesfârşite ale bătrânului despre Asia Mică „despre Marea Expoziţie din 51 şi despre Benjamin Robert Haydon. îi era sincer milă de această relicvă a altor vremuri.

Camera domnului Tillotson se afla cam la zece picioare sub nivelul solului din South Holloway. O lumină slabă, cenuşie, oprită de zăbrele, îşi croia drum cu greutate prin ochiurile de geam devenite opace din pricina murdăriei şi se stingea, ca o picătură de lapte căzută într-o călimară, printre umbrele străvechi ale pivniţei. Locul era îmbâcsit de mirosul acru de gips umed şi de lemnărie care a început să putrezească din temelii. O brumă de mobilier amestecat – adică un pat» un lavoar combinat cu un scrin, o masă şi un scaun sau două – se pierdea în colţurile întunecoase ale vizuinii, abia cutezând sănă Î anunţe contururile. În acest loc venea acum Spode aproape în fiecare zi, aducându-i bătrânului veşti despre mersul pregătirilor banchetului. În fiecare zi îl găsea pe domnul Tillotson şezând în acelaşi loc, sub fereastră, şi scăldându-

se parcă în ochiul minuscul de lumină. „E cel mai bătrân. dintre cei care au avut vreodată păr cărunt”, se gândea Spode uitându-se la el. Numai că ţeasta cheală a lui Tillotson mai păstra doar câteva fire de păr. Când auzea bătaia în uşă a vizitatorului, domnul Tillotson se întorcea pe scaun şi îşi aţintea în direcţia sunetului ochii nesiguri, care clipeau des. De fiecare dată se pierdea în scuze pentru întârzierea cu care îşi recunoştea vizitatorul.

— N-am vrut să fiu nepoliticos, spunea el, după ce întreba cine-i acolo. Să nu credeţi că am uitat cine sunteţi. Dar e atât de întuneric, şi vederea mea nu mai este ce a fost. După aceea chicotea uşor şi, arătând spre grilajul de dincolo de fereastră, spunea: Ah, locul ăsta s-ar potrivi pentru cineva cu vedere bună. De aici pot fi văzute bine gleznele femeilor. E o poziţie admirabilă.

T32

Era în ajunul marelui eveniment. Spade venise ca de obicei, iar domnul Tillotson îşi făcu cu promptitudine mică glumă cu gleznele, la care Spode râse la fel de prompt.

— Ei bine, domnule Tillotson, spuse el, după ce ecourile glumei se stinseră, mâine vă veţi face reintrarea în lumea artei şi a modei. Veţi constata unele schimbări.

— Toată viaţa mea am avut parte de un noroc extraordinar, spuse domnul Tillotson, şi Spode îşi dădu seama după expresia lui că era sincer, că uitase de gaura întunecoasă şi de gândacii negri şi de cele zece lire aproape terminate care-l mai despărţeau de azil. Ce şansă nemaipomenită ca dumneata să fi dat de mine tocmai acum! Desigur pă banchetul acesta îmi va redobândi locul în lume. O să am bani şi, în scurtă vreme – cine ştie? – am să pot vedea destul de bine ca să mă apuc din nou de pictat. Ştii, am impresia că ochii mei au început să vadă mai bine. Ah, viitorul e foarte luminos.

Domnul Tillotson îşi ridică privirea şi chipul încreţit într-un surâs şi clătină din cap pentru a-şi sublinia

cuvintele.

— Credeţi în viaţa viitoare? întrebă Spode, şi îndată se îmbujora de ruşine pentru cruzimea vorbelor sale.

Dar domnul Tillotson era prea bine dispus pentru a le prinde semnificaţia.

— Viaţa viitoare, repetă el. Nu, nu cred în aşa ceva, nu mai cred din 1859. *Originea speciilor* mi-a schimbat modul de a gândi. N-am nevoie de viaţă viitoare, mulţumesc l Desigur, dumneata nu-ţi aminteşti agitaţia de atunci. Eşti foarte tânăr, domnule Spode.

— Da, acum nu mai sunt atât de bătrân, răspunse Spode. Ştiţi doar cât de matur se crede un elev sau un student. Acum sunt destul de bătrân ca să ştiu că sunt tânăr.

Spode era pe punctul de a-şi dezvolta micul paradox, când îşi dădu seama că domnul Tillotson nu-l asculta. Îşi notă poanta, pentru a o folosi într-un mediu mai capabil de a-i aprecia subtilităţile.

— Vorbeaţi despre *Originea speciilor*, spuse el.

— Da? făcu domnul Tillotson, trezindu-se din visare.

— Despre efectul ei asupra credinţei dumneavoastră, (domnule Tillotson.

De fapt, aşa e. Mi-a zdruncânàî credinţa. Dar îmi îamintesc de un pasaj minunat din Poetul Laureat1, unde se spune că mai multă credinţă este în îndoiala cinstită „crede-mă, decât în toată… în toată… am uitat exact în ce, dar înţelegi sensul. Oh, erau timpuri grele pentru religie, îmi pare bine că maestrul meu Haydon nu le-a mai apucat. 1 era un om de mare credinţă, uni amintesc cum umbla în sus şi în jos prin studioul său din Lisson Grove, cântând, zbierând şi rugându-se totodată. Aproape că mă speria. Oh, dar era un om admirabil, un om mare! Poţi să zici ce vrei, dar unul ca el n-o să mai avem. Ca de obicei, Bardul are dreptate. Dar toate acestea au fost demult, cu mult înaintea dumitale, domnule Spode.

— Ei, nu mai sunt atât de bătrân cum eram, spuse Spöck, sperând ca de data asta să-şi vadă paradoxul apreciat.

Dar domnul Tillotson continuă, fără să observe întreruperea:

— A trecut multă, multă vreme. Şi totuşi, când mă uit înapoi, mi se pare că totul a fost acum o zi sau două. E ciudat cum fiecare zi poate părea atât de lungă şi cum mai multe zile adunate laolaltă pot să pară mai scurte decât o oră. Cât de limpede pot să-l văd pe bătrânul Haydon învârtindu-se în sus şi în jos! Mult mai. limpede, zău, decât te văd pe dumneata, domnule Spode. Ochii amintirii nu se înceţoşează. Dar vederea mea merge mai bine, te asigur; pe zi ce trece e mai bine. În curând am să pot vedea gleznele femeilor. Râse ca un clopoţel dogit, unul dintre clopotele acelea, îşi spunea Spode, care sună cu mult zăngănit de sârme în odăile îndepărtate ale servitorilor din casele vechi. Şi foarte curând, continuă domnul Tillotson, am să pictez din nou. Ah, domnule Spode, am un noroc grozav! Cred în el, mă bizui pe el. Şi, în definitiv, ce e norocul? Nu è decât un alt nume pentru providenţă, în ciuda *Originii speciilor* ţi-a altora asemenea. Ce multă dreptate avea Laureatul când spunea ta mai multă credinţă e în îndoiala cinstită, crede-mă, decât în toată… ăă… toată… a… ei, ştii dumneata.

1 Titlu acordat He casa regală engleză poeţilor care ţineau de curte. Primul care a purtat acest titlu a fost *Ben fonson*. Pasajul citat este din *Alfred Tennyson* (1809 – 1892).

Dumaeata, e domnule Spode, eşti pentru mine un trimis al providenţei. Venirea dumitale a însemnat o cotitură în viaţa mea şi începutul unor zile mai fericite pentru mine. Ştii, unul dintre primele lucruri pe care le voi face după ce-mi voi recăpăta situaţia va fi să-mi cumpăr un arici, i – Un arici, domnule Tillotson)

— Pentru gândaci. Nimic nu e mai bun ca un arici pentru stârpirea gândacilor. O să mănânce la gândaci până o să se îmbolnăvească şi o să moară de indigestie. Asta îmi aduce aminte de vremea când i-am spus bietului Haydon, marele meu maestru – în glumă, bineînţeles – că ar trebui să trimită pentru frescele noului palat al Parlamentului o schiţă reprezentându-l pe regele John murind din cauza excesului de ţipari. După cum i-am spus, în analele libertăţii engleze, pieirea providenţială şi exemplară a unui tiran e un eveniment de mare însemnătate.

Domnul Tillotson râse din nou, făcând să sune micul clopoţel din casa pustie – o mina fantomatică trăgea şnurul soneriei din salon, şi valeţii fantomatici răspundeau la apelul subţire, spart.

— Îmi amintesc că a râs, a râs în felul lui obişnuit, grandios, ca un taur. Dar, vai, a fost o lovitură teribilă pentru el când i-au fost respinse schiţele, o lovitură teribilă! Asta a fost prima şi principala cauză a sinuciderii lui.

Domnul Tillotson se opri. Urmă o lungă tăcere. Spode simţea o emoţie ciudată, fără să ştie prea bine de ce, în faţa acestui om atât de firav, atât de bătrân, pe trei sferturi mort trupeşte, iar sufleteşte atât de plin de viaţă şi de speranţă răbdătoare. Se simţea ruşinat. La ce-i folosea tinereţea şi inteligenţa? Se văzu deodată pe sine ca pe un băieţaş speriind pasările cu o huruitoare – huruindu-şi inteligenţa zgomotoasă, agitându-şi braţele într-o permanentă şi zadarnică activitate, fără o clipă de odihnă în străduania de a goni păsările ce încercau mereu să-şi facă sălaş în mintea lui. Şi ce păsări t înaripate şi frumoase, toate acele gânduri senine, toate credinţele şi emoţiile care-şi fac cuib numai în minţile împăcate în umilinţă. Pe aceşti graţioşi musafiri se străduia el din toate puterile să-i alunge pentru totdeauna. Dar bătrânul acesta, cu aricii lui şi cu îndoielile lui cinstite şi cu toate celelalte, avea o

minte că o câmpie, înfrumuseţată de

335 un liber du-te-vino, de îndrăzneţele popasuri ale unei mulţimi de făpturi albe, cu aripi luminoase. Se simţea ruşinat. Dar era oare posibil să-ţi schimbi viaţa? Nu era cam absurd să rişti o convertire? Spode ridică din umeri.

— Am să vă fac curând rost de un arici… spuse el. Desigur că la „Whiteleyv trebuie să aibă câţiva.

Înainte de a pleca în seara aceea, Spode făcu *o* descoperire gravă. Domnul Tillotson n-avea frac. Era absurd să crezi că s-ar fi putut confecţiona unul într-un timp atât de scurt, şi, pe lângă asta, ce cheltuială inutilă!

— Va trebui să împrumutăm un frac, domnule Tillotson. Ar fi trebuit să mă gândesc la asta mai înainte.

— Vai de mine, vai de mine! Domnul Tillotson fu puţin mâhnit de această nenorocită descoperire. Să împrumutăm un frac?

Spode dădu fugă să ceară sfat ia Badgery House. În mod surprinzător, lordul Badgery se arătă la înălţimea situaţiei.

— Spune-i lui Boreham să vină la mine, îi porunci el valetului care răspunsese la sonerie.

Boreham era unul dintre acei lachei străvechi care se oploşesc pe viaţă, din generaţie în generaţie, în casele celor mari. Avea acum peste optzeci de ani şi era încovoiat, uscat, supt de vreme.

— Toţi bătrânii au cam aceeaşi înălţime, spuse lordul Badgery. Era o teorie consolatoare. Ah, iată-l! Ai cumva un frac de prisos, Boreham?

— Am unul vechi, înv *lord*, pe care nu l-am mai purtat – staţi puţin – din nouă sute şapte sau nouă sute opt.

— E tocmai ce ne trebuie. Ţi-a? îi foarte recunoscător, Boreham, dacă ai putea să mi-l împrumuţi pe o zi pentru domnul Spode, aici de faţă.

Bătrânul ieşi şi reapăru curând, purtând pe braţ un foarte vechi costum negru. Ridică haina şi pantalonii

pentru a II examinate. La lumina zilei arătam jalnic.

— Nici nu vă puteţi închipui, sir, i se adresă Boreham cu un aer dispreţuitor lui Spode, nici nu vă puteţi închipui cât de uşor se pătează lucrurile cu grăsime şi cu sos şi cu alte asemenea. Oricât de atent aţi fi, Wr, orkât de aten.1 I

— Îmi închipui. Spode era plin de simpatie. i – Oricât de atent aţi fi, sir.

— Dar la lumina lămpilor or să arate foarte bine.

— Foarte bine, într-adevăr, repetă lordul Badgery. Mulţumesc, Boreham; joi le primeşti înapoi.

— Oricând, cu plăcere, *my lord*, vă asiguar. Bătrânul se înclină şi dispăru.

În după-amiaza zilei celei mari, Spode cară la Holloway un pachet în care se afla fracul scos din uz al lui Boreham şi toate accesoriile necesare, sub formă de cămăşi şi gulere. Datorită întunericului şi propriei sale vederi slabe, domnul Tillotson nu-şi dădu seama, (fin fericire, de cusururile costumului. Era într-o stare de extremă agitaţie nervoasă. Numai cu oarecare greutate reuşi Spode să-l împiedice a se găti pe loc, deşi nu era decât ora 3.

— Uşurel, domnule Tillotson, uşurel. N-avem de ce să plecăm mai înainte de şapte şi jumătate, ştiţi doar.

Spode îl părăsi după vreo oră, şi îndată ce se asigură că a ieşit din cameră, domnul Tillotson începu să se pregătească de banchet. Aprinse lampa de gaz şi două lumânări şi, clipind miop la imaginea care-l întâmpina din mica oglindă aflată pe scrin, se apucă de treabă, cu toată ardoarea unei fete care s-ar fi gătit pentru primul bal. La ora 6, după ultimele retuşuri, nu era de loc nesatisfăcut.

Începu să măsoare pivniţa în sus şi în jos, îngâftâi & du-şi cântecul vesel care fusese atât de popular în anii hai de bărbăţie:

„Oh, oh, Anna Maria Tones!

A tamburinei, a ţimbalului şi-a flăcăilor regină!”

Spode sosi peste o oră în „Rolfe-Royce-ul de rezervă al lordului Badgery. Deschizând uşa la beciul bătrânului, se opri o clipă în prag, cu ochii căscaţi de uimire. Domnul Tillotson stătea în picioare, lângă şemineul rece, cu un cot sprijinit de poliţa căminului, cu un picior încrucişat peste celălalt, într-o atitudine plină de distincţie şi nobleţe. Lumina lumânării reflectându-se pe figura lui, îi adâncea fiecare trăsătură, fiecare rid într-o umbră întunecată, intensă – părea neînchipuit de bătrân. Capul lui arăta nobil şi patetic. Pe de altă parte, costumul foarte uzat al lui Boreham era pur şi simplu bufonesc. Jadheta fracului era prea lungă la mâneci şi la coadă, pantalonii se învălureau la glezne în nişte cute uriaşe. Unele pete de grăsime erau vizibile chiar şi la lumina hraiânării. Cravata albă, pentru care domnul Tillotson îşi dăduse atâta chinuitoare osteneală şi pe case, în semiorbirea sa, o crezuse

16

desăvârşita, atârna necrezut de şleampătă. Îşi încheiase vesta în aşa fel încât un nasture rămăsese văduv de butonieră şi o butonieră fără nasture. Peste plastronul cămăşii se întindea panglica verde, lată, a unui ordin necunoscut.

— „A tamburinei, a ţimbalului şi a flăcăilor regină*, încheie domnul Tillotson cu o voce ca un bâzâit de ţânţar, înainte de a-şi saluta musafirul. Ei, Spode, iată-te! După cum vezi, m-am şi îmbrăcat. Îmi place să cred că fracul îmi vine foarte bine, aproape de parcă ar fi fost făcut pe măsura mea. Sunt plin de recunoştinţă pentru domnul care a avut amabilitatea să mi-l împrumute; îl voi purta cu cea mai mare grijă. B foarte primejdios să împrumuţi-cuiva haine. „Căci cel ce împrumută pierde-ades şi pe sine. şi pe-amic* Bardul, are totdeauna dreptate.

— Numai jxiţin, spuse Spode. Un mic retuş la vesta dumneavoastră.

Îi descheie veşmântul hâit şi îl încheie din nou, mai

simetric.

Domnul Tillotson fu puţin jignit că fusese prins cu o greşeală atât de stupidă.

— Mulţumesc, mulţumesc, spuse el împotrivindu-se, încercând să scape de valetul său. E foarte bine, lasă; pot s-o fac şi singur. O scăpare prostească. Îmi place să cred că fracul îmi vine foarte bine.

— Şi poate cravata s-ar putea… începu să-l ispitească

Dar bătrânul nici nu vru să audă:

— Nu, nur cravata e în regulă. Ştiu să leg o cravată, domnule Spode. Cravata e în regulă. Las-o aşa cum e, te sog.

— Îmi place decoraţia dumneavoastră.

Domnul Tillotson îşi privi încântat plastronul cămăşii.

— Ah, ai observat decoraţia. N-am mai purtat-o de multă vreme Mi-a fost dată de Marea Poartă, ştii, pentru servicii aduse în războiul ruso-turc. Este „Ordinul castităţii*, clasa a doua. Ştii, clasa întâi se dă numai capetelor încoronate – capetelor încoronate şi ambasadorilor. Şi numai paşii de rangul cel mai înalt o primesc pe a doua. A mea e clasa a doua. Clasa întâi se dă numai capetelor încoronate… * – Spode.

— Desigur, desigur, făcu Spode…

% – Crezi că arăt cum trebuie, domnule Spode? întrebă domnul Tillotson, puţin neliniştit.

— Admirabil, domnule Tillotson, admirabil! Ordinul e magnific. i!

Figura bătrânului se lumină din nou.

— Îmi place să cred, spuse el, că acest costum împrumutat îmi vine foarte bine. „Căci cel ce împrumută pierde-ades şi pe sine şi pe-amic”, ştii. Şi Bardul are totdeauna dreptate»

— Uf, uite un gândac afurisit! exclamă Spode. Domnul Tillotson se aplecă şi se uită ţintă la podea.

— Îl văd, spuse el, şi calcă pe o bucăţică de cărbune,

care se sfărâma sub piciorul lui, făcându-se praf. Am să cumpăr: neapărat un arici.

Era timpul de plecare. O droaie de băieţi şi fetiţe se adunase în jurul maşinii enorme a lordului Badgery. Şoferul, care simţea că erau în joc onoarea şi demnitatea sa, se prefăcea că nu-i bagă în seamă pe copii şi şedea ţeapăn ca o statuie, privind ţintă spre veşnicie. La vederea lui Spode şi a domnului Tillotson, care ieşeau din casă, izbucni un chiot de admiraţie, amestecat cu batjocură. Urletul se transformă într-o tăcere uluită când cei coi se urcară în maşină.

— La 3 ombaa, indică Spode.

„Rolls-Royce”-ul scoase un suspin uşor şi se puse în mişcare. Copiii începură din nou să chiuie şi alergară pe lângă maşină într-o agitaţie frenetică. Atunci, domnul Tillotson se aplecă înainte şi, cu un gest de o incomparabilă nobleţe, aruncă în mijlocul furnicarului de plozi ultimele trei monede de aramă pe care le mai avea.

IV

În sala mare de la „Bomba* societatea începuse să se adune. Oglinzile înalte, cu rame aurite, reflectau o neobişnuită colecţie de figuri. Academicieni de vârstă mijlocie aruncau priviri bănuitoare tinerilor, pe care-i suspectau, de altfel destul de justificat, că ar fi iconoclaşti, organizatori de expoziţii post-impresioniste. Critici de artă rivali, puşi deodată faţă în faţă, tresăreau de ură reţinută. Doamna Nobes, doamna Cayman şi doamna Mandragore, aceste ne6

Obosite vânătoare de curiozităţi din lumea artelor, se pomeniră pe neaşteptate una în faţa alteia în această menajerie bine garnisită, unde flecare sperase să poată vâna singură, şi spumegară de mânie. În mijlocul acestei mulţimi de vanităţi ce se detestau reciproc, lordul Badeery evolua cu o suavitate care părea inconştientă de orice duşmănie şi ură. Se distra grozav. Îndărătul greoaiei măşti

de ceară a chipului său adăpostit de nasul hanovrian, cu ochii mici, porcini, lipsiţi de strălucire, şi cu buzele groase şi palide, pândea un drăcuşor răutăcios, gata să se tăvălească de râs.

— Ce drăguţ din partea dumneavoastră că aţi venit, doamnă Mandragore, pentru a cinsti trecutul artistic al Angliei. Şi cât de bine îmi pare să văd că aţi adus-o şi pe scumpa doamnă Cayman. Şi nu cumva e şi doamna Nobes aici? Ba da! N-o observasem mai înainte… Ce plăcere 1 Ştiam că putem conta pe dragostea dumneavoastră pentru artă.

Şi se depărta în grabă, pentru a prinde ocazia de a-l prezenta pe eminentul sculptor *sir* Herbert Herne strălucitului critic tânăr care-l numise în presa publică „un zidar monumental”.

O clipă mai târziu, majordomul se apropie de uşa salonului aurit şi anunţă, tare şi solemn: „Domnul Walter Tillotson!” Condus din urmă de tânărul Spode, domnul Tillotson intră în salon cu paşi rari şi şovăielnici. În strălucirea luminilor, pleoapele i se zbăteau puternic, chinuitor – ca aripile unei molii prinse în capcană, peste ochii săi înceţoşaţi. O dată intrat, se opri şi îşi îndreptă ţinuta cu conştiinţa demnităţii cucerite. Lordul Badgery se grăbi să-i iasă în întâmpinare şi îi apucă mâna.

— Fiţi binevenit, domnule Tillotson. Vă urez bun venit în numele artei engleze!

Domnul Tillotson îşi înclină capul în tăcere. Era prea

— Aş dori să vă prezint câţiva colegi mai tineri, care s-au adunat aici în cinstea dumneavoastră.

bătrânului pictor, care se înclina, strângea mâini, scotea mici sunete din şâtlej, dar se simţea incapabil să vorbească. Doamna Nobes, doamna Cayman *şi* doamna Mandragore spuseră, toate trei, lucruri încântătoare.

emoţionat pentru

a putea răspunde.

Lord Badgery prezentă pe fiecare dintre cei aflaţi în sală

Masa era servită; adunarea lua loc pe scaune. Lord Badgery se aşeză în capul mesei, avându-l pe domnul Tillotson în dreapta şi pe *sir* Herbert Herne în stânga. Luând contact cu bucătăria gustoasă a „Bombei" şi cu vinurile „Bombei", domnul Tillotson mânca ţi bău din plin. Avea apetitul unuia care trăise timp de zece ani numai cu legume şi cartofi, printre gândaci. După al doilea pahar de vin, începu să vorbească, brusc şi năvalnic, de parcă un stăvilar ar fi fost ridicat.

— În Asia Mică, începu el, există obiceiul ca, atunci când eşti invitat la masă, să sughiţi în semn de saturaţie şi de apreciere. *Eructavit cor meum* *, cum zice Psalmistul; şi el era oriental.

Spode aranjase astfel încât să stea lângă doamna Cayman; avea nişte planuri legate de ea. Era, fără îndoială, o femeie imposibilă, dar bogată şi utilă; voia s-o îmbrobodească pentru a-o face să cumpere câteva tablouri ale tinerilor lui prieteni.

— Într-o pivniţă? spunea doamna Cayman. Cu gândaci? Vai, e îngrozitor! Bietul bătrân! Şi are nouăzeci şi şapte de ani, aşa ai spus, nu? E zguduitor! Sper ca măcar subscripţia să fie destul de mare. Desigur, fiecare ar dori să dea cât mai mult. Dar ştiţi cum e, sunt atâtea cheltuieli, şi viaţa e atât de grea acum.

— Ştiu, ştiu, spuse Spode cu simpatie.

— Şi totul din cauza muncitorimii, explică doamnă Cayman. Fără îndoială, mi-ar plăcea, pur şi simplu, să-l invit la masă uneori. Dar, vezi, îl simt prea bătrân, prea *farouche2* şi *gâteux** , n-ar fi de loc o plăcere pentru el, nu-i aşa? Aşadar, acum lucrezi cu domnul Gollamy? Ce om fermecător, talentat, cu conversaţia plăcută – „*Eructavit*

cor meum”, repetă domnul Tillotson pentru a treia oară. Lordul Badgery încercă să-l scoată din tema etichetei turceşti, dar în zadar.

Pe la nouă şi jumătate o atmosferă de blândeţe vinrficată trimisese la culcare urile şi suspiciunile dinainte de masă. *Sir* Herbert Herne descoperise că tânărul cubist de lângă el nu

1 S-a vărsat inima mea (lat.).

— Sălbăticit (fr.).

— Ramolit, prostit (fr.).

era. lipsit de inteligenţă şi. că ştia într-adevăr o grămadă surprinzătoare de lucruri despre vechii maeştri. La rândul lor, tinerii îşi dăduseră seama că cei mai bătrâni nu erau chiar atât de răi; nu erau decât foarte proşti şi patetici. Numai în sufletul doamnei Nobes, al doamnei Cayman şi al doamnei Mandragore ura domnea încă neostoită… Fiind doamne şi de modă veche, nu băuseră vin aproape de loc.

Clipa discursurilor sosi. Lordul Badgery se ridică în picioare, spuse ceea ce se aştepta din partea lui şi făcu apel la *sir* Herbert pentru a ţine toastul serii. *Sir* Herbert tuşi, zâmbi şi începu. Într-o cuvântare care ţinu douăzeci de minute, el povesti anecdote despre Gladstone, lordul Leighton, *sir* Alma Tadema şi răposatul episcop de Bombay; făcu trei calambururi, cită din Shakespeare şi Whittier, fu spiritual, fu elocvent, fu grav… La sfârşitul alocuţiunii sale, *sir* Herbert îi înmâna domnului Tillotson o pungă de mătase conţinând cincizeci şi opt de lire şi zece şilingi, suma totală a subscripţiei. Se bău cu urale în sănătatea bătrânului.

Domnul Tillotson se sculă cu greu în picioare.

Pielea uscată ca de reptilă a feţei sale era îmbujorată; cravata îi era mai strâmba decât oricând; panglica verde a „Ordinului castităţii*, clasa a doua, alunecase în sus pe pieptul şifonat şi pătat al cămăşii.

— *Mylord*, doamnelor şi domnilor, începu el cu vocea sugrumată şi apoi izbucni de-a binelea în plâns.

Era un spectacol dureros şi patetic. Un sentiment de adâncă stinghereală îi cuprinse pe toţi cei care priveau la epava aceea de om tremurândă, stând acolo, plângând şi bolborosind. Părea că o adiere a vântului morţii suflase brusc peste sală, risipind aburul de vin şi fumul de tutun, stingând râsetele şi flacăra lumânărilor. Privirile pluteau nesigure, neştiind pe ce să se fixeze. Lordul Badgery, cu o mare prezenţă de spirit, îi oferi bătrânului un pahar cu vin. Domnul Tillotson începu să-şi vină în fire. Oaspeţii îl auziră murmurând câteva cuvinte răzleţe.

— Această mare cinste… copleşit de gentileţe… acest banchet magnific… nu sunt obişnuit… În Asia Mică… *eructavit cor meum*.

Ajuns aici, lordul Badgery îl trase cu putere de o aripă a lungii cozi a fracului. Domnul Tillotson se opri, mai sorbi o

Înghiţitură de vin şi apoi continuă, redobândindu-şi coerenţa şi energia:

— Viaţa artistului e grea. Munca lui nu seamănă cu munca altor oameni, care poate fi făcută mecanic, pe de rost şi aproape, aş spune, în somn. Ea cere din partea lui un consum permanent de spirit. Artistul dăruieşte mereu tot ce are mai bun în el, şi în schimb primeşte multă bucurie, e adevărat – multă glorie, poate – dar din binefacerile materiale, foarte puţin. Sunt optzeci de ani de când mi-am pus viaţa pentru prima oară în slujba artei; optzeci de ani, şi aproape fiecare dintre anii aceştia mi-a adus o dovadă nouă şi dureroasă a ceea ce spuneam: viaţa de artist e o viaţă grea.

Această neaşteptată deviere spre o vorbire raţională făcu să crească senzaţia generală de stinghereală. Se ivise dintr-odată necesitatea de a-l lua pe bătrân în serios, de a-l considera o fiinţă umană. Până atunci nu fusese nimic

altceva decât un obiect de curiozitate, o mumie îmbrăcată într-un frac absurd, cu o panglică verde peste pieptul cămăşii. Oamenii se pomeniră regretând că nu subscriseseră ceva mai mult. Cincizeci şi opt de lire şi zece şilingi nu era o sumă uriaşă. Dar din fericire pentru liniştea sufletească a adunării, domnul Tillotson se opri, sorbi din nou din vin şi începu să se arate demn de sine însuşi, luând-o razna.

— Când mă gândesc la viaţa acestui om mare, Benjamin Robert Haydon, unul dintre cei mai mari oameni pe care Anglia i-a dat vreodată…

Auditoriul scoase un suspin de uşurare; totul era aşa cum trebuia să fie. Urmă o izbucnire zgomotoasă de bravo şi de aplauze. Domnul Tillotson îşi roti ochii tulburi împrejurul sălii şi zâmbi recunoscător figurilor zărite ca prin ceaţa.

— Acest om mare, Benjamin Robert Havdon, continuă el, pe care sunt mândru să-l numesc maestrul meu şi care, spre bucuria inimii mele, trăieşte încă în amintirea şi stima dumneavoastră, acest om mare, unul dintre cei mai mari pe care Anglia i-a dat vreodată, a dus o viaţă atât de jalnică, încât nu pot să mă gândesc la ea fără să lăcrimez.

Şi cu nesfârşite repetiţii şi divagaţii, domnul Tillotson relată biografia lui B.R. Haydon, arestările pentru datorii, bătălia cu Academia, victoriile, eşecurile lui, disperarea, sinuciderea. Bătu ora zece şi jumătate. Domnul Tillotson pe6

rora încă împotriva juriului stupid şi plin de prejudecăţi care respinsese schiţele lui Haydon pentru decorarea noului palat al Parlamentului, în favoarea unor mâzgălitori germani fără valoare.

— Acest om mare, unul dintre cei mai mari pe care Anglia i-a dat vreodată, acest mare Benjamin Robert Haydon, pe care sunt mândru să-l numesc maestrul meu şi care, spre marea mea bucurie, trăieşte încă în amintirea şi

stima dumneavoastră, la această insultă inima lui mare s-a frânt; era cea mai grea lovitură. El, care se zbătuse toată viaţa pentru *ter* cunoaşterea artistului de către stat, el, care adresase petiţii fiecărui prim-ministru, inclusiv ducelui de Wellington, timp de treizeci de ani, rugându-i să-i folosească pe artişti la decorarea clădirilor publice, el, căruia i se datora în mod neîndoios planul de decorare pentru palatul Parlamentului… Domnul Tillotson pierdu şirul sintaxei şi începu o nouă frază: Era cea mai grea lovitură dintre toate, era ultimul fir de pai. Viaţa de artist e o viaţă grea.

La 11, domnul Tillotson vorbea despre prerafaeliţi. La şi un sfert, luase iar de la început toată povestea lui B.R. Haydon. La douăsprezece fără douăzeci şi cinci se prăbuşi pe scaun, aproape fără grai. Cea mai mare parte a oaspeţilor plecaseră; puţinii rămaşi se grăbiră să-şi ia rămas bun. Lordul Badgery îl conduse pe bătrân până la uşă şi-l încarcă în „Rolls-Royce”-ul de rezervă. Banenetul Tillotson se sfârşise; fusese o seară plăcută, dar cam prea lungă.

Spode porni pe jos spre apartamentul său din Bloomsbury, fluierând uşor. Feli narele electrice din Oxford Street aruncau reflexe pe suprafaţa lucioasă a trotuarelor: canaluri de bronz-întunecat. Cândva avea să folosească imaginea asta într-un articol. Doamna Cayman fusese îmbrobodită cu deplin succes. „Voi, *che sapete**, fluieră el, puţin cam fals, dar nu-şi dădu seama.

Când proprietăreasa domnului Tillotson veni în dimineaţa următoare să-l vadă, îl găsi pe bătrân zăcând pe pat, complet îmbrăcat. Părea foarte bolnav şi foarte, foarte bătrân; fracul lui Boreham era într-o stare de plâns, iar panglica verde a „Ordinului castităţii era distrusă. Domnul Tillotson zăcea foarte liniştit, dar nu dormea. Auzind zgomotul paşilor, deschise puţin ochii şi gemu slab. Proprietăreasa privi ameninţător spre el…

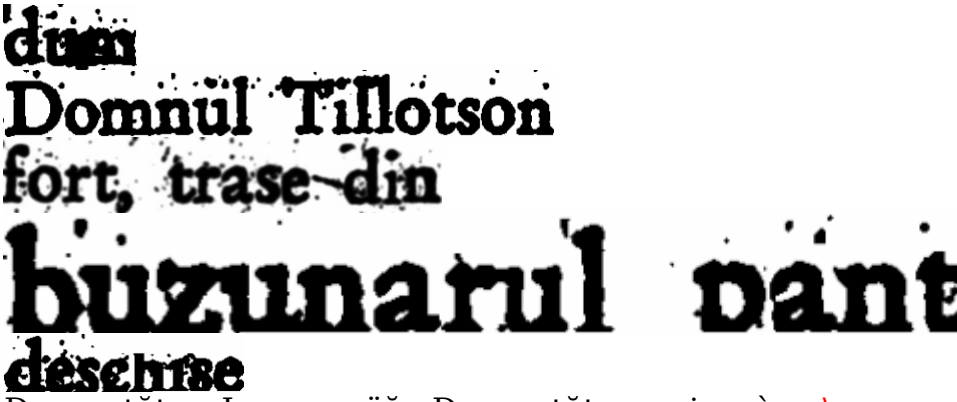

Dezgustător I spuse ëă; Dezgustător ani spùs. \ a. vârsta itale!: /.: „... v >

g am no». C» maree

—, or o pungă mare de mătase, o

şi scoase o lirfe, v...”.!”

— Rr Viaţa de artist e o viaţă grea, doamnă Green, spuse el, întinzându-i moneda. Vreţi să trimiteţi după un doctor? Nu mă simt prea binen. Şi, vai, ce-am să fac cu hainele astea *t* Ce-am să-i spun domnului câte a fost atât împrumute? „Cel ce împrumută pierde-ades pe-amic”. Tot Bardul are dreptate.

m

...>.

I r – V. *r*.

f f

à’s

I

Mica mexicana:

1 Negustorul o numea, drăgăstos, o mică mexicană;

şi poate că, pentru o mexicană, era într-adevăr mică. Dar la această Europă a noastră, în care spaţiul este limitat, iar scara măsurilor mai mică, mica mexicană era fantastică, un uriaş printre pălării. Atârna acolo, în mijlocul vitrinei magazinului de pălării, ca o imensă aureolă neagră, bună pentru un rege al demonilor. Dar niciun demon nu trecu în dimineaţa aceea pe străzile Ravennei; ci numai cel mai blând dintre turiştii literari. Era pe vremea când pălăriile foarte mari mi se păreau ispititoare, şi această aureolă a întunericului era sortită să coboare pe nedemnul meu cap. Pe capul meu; pentru că îndată ce am văzut pălăria, am dat fuga în prăvălie, am încercat-o, am constatat că mărimea e potrivită şi am cumpărat-o, fără să mă tocmesc, la preţ pentru străini. Am părăsit prăvălia cu mica mexicană umbrei unui băţ de umbrelă deschisă.

Mica mexicană e foarte veche acum, roasă de molii şi înverzită. Dar o mai păstrez şi azi. Din când în când chiar, de dragul unor vechi amintiri, o port. Draga mexicană întruchipează pentru mine o întreagă epocă din viaţa mea! Reprezintă emanciparea şi primul an de universitate. Simbolizează descoperirea atâtor lucruri noi, idei noi, senzaţii noi – a literaturii franceze, a alcoolului, a picturii moderne, a lui Nietzsche, a iubirii, a metafizicii, a lui Mallarmé, a sindicalismului şi a Dumnezeu mai ştie ce! Dar pe cap, şi umbră

Ijul Ravennei deveni aidoma mai presus de orice o preţuiesc pentru că îmi aminteşte de prima dată când am descoperit Italia. Mica mea mexicană îmi readuce în minte toate emoţiile, şi uimirile, şi entuziasmele pure din acea primă călătorie în Italia, la începutul toamnei lui 1912: la Urbino, Rimini, Ravenna, Ferrara, Modena, Man tua, Verona, Vicenza, Padua, Veneţia, primele mele impresii despre toate aceste nume de poveste se micii mexicane. O să mă lase vreodată mima s-o arunc?

Şi apoi, fără îndoială, vine la rând Tirabassi. Fără mica mexicană, n-aş fi făcut niciodată cunoştinţă cu Tirabassi. Cu mica şi sobra mea pălărie englezească, nu m-ar fi luat niciodată drept pictor. Şi, în consecinţă, n-aş fi văzut niciodată frescele, n-aş fi stat de vorbă cu bătrânul conte, n-aş fi auzit niciodată de colombella1. Niciodată… Când mă gândesc la asta, mica mexicană mi se pare mai preţioasă decât oricând.

Era desigur tipic pentru Tirabassi să presupună, după mărimea pălăriei mele, că trebuie să fiu pictor. El avea o minte precisă de militar, care refuza să accepte vaga dezordine a lumii. Îşi eticheta, clasă şi limita o dată pentru totdeauna universul; şi când obiectele clasificate ieşeau afară din clasoarele lor şi-şi rupeau etichetele de la gât, Tirabassi era zăpăcit şi necăjit. În orice caz, pentru el a fost evident, din prima clipă când m-a văzut în restaurantul din Padua, că trebuie să fiu pictor. Toţi pictorii poartă pălării negre, cu boruri largi. Eu purtam mica mexicană. *Ergo*, eram pictor. Era silogistic, de o logică implacabilă.

Trimise chelnerul să mă întrebe, dacă. vreau să-i fac onoarea de a lua cafeaua cu el, la masa lui. În prima clipă trebuie să mărturisesc că am fost puţin alarmat. Ce putea să vrea de la mine acest tânăr şi chipeş locotenent de cavalerie? Cele mai absurde bazaconii îmi trecură prin minte: săvârşisem, cu totul inconştient, vreo necuviinţă îngrozitoare; călcasem pe coadă onoarea locotenentului şi avea de gând să mă provoace la duel. Alegerea armelor, m-am gândit eu repede, îmi va reveni mie. Dar ce, Doamne, ce să aleg? Săbii? Nu învăţasem scrimă. Pistoale? Odată, trăsesem de şase ori ia

1 Porumbiţă, (it.) \! află, ca nişte giuvaeiruri strânse

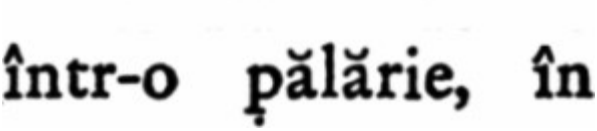

calota
10.

rând într-o sticlă şi ratasem fiecare împuşcătură. Va mai fi timp să scriu o scrisoare, două, să fac un fel de testament în legătură cu bunurile mele personale? Din această nelinişte sufletească mă eliberă chelnerul, care se întoarse o clipă mai târziu cu caracatiţa mea friptă. Locotenentul-conte – îmi explică el într-o şoaptă confidenţială – avea o vilă pe Brenta, nu departe de ştia. O vilă – îşi întinse în lături mâiniie într-un gest larg – plină de tablouri. Plină, plină, plină. Şi dorea neapărat ca eu să le văd, deoarece era sigur că mă interesează pictura. O, desigur, am zâmbit eu cam prosteşte, întrucât chelnerul părea să aştepte din partea mea o confirmare imediată, desigur, mă interesa pictura; chiar foarte mult. În cazul acesta, zise chelnerul, contele va fi încântat să mă ducă să văd tablourile. Mă lăsă apoi, încă zăpăcit, dar înseninat. În orice caz, nu eram chemat pentru a face foarte dificilă alegere între săbii şi pistoale.

L-am examinat pe locotenentul conte pe furiş ori de câte ori nu se uita în direcţia mea. Înfăţişarea lui nu era tipic italiană (dar, de fapt, ce înseamnă tipic italian?). Adică nu avea părul negni-afirastrui, ochii că mura, pielea oacheşă şi nasul acvilin. Dimpotrivă, avea un păr gălbui ca inul, ochi cenuşii, nasul cârn şi pielea pistruiată. Cunoşteam o mulţime de tineri englezi care ar fi putut fi fraţii mai puţin vioi ai contelui Tirabassi.

Când veni timpul să mă duc la masa lui, mă primi cu cea mai aleasă politeţe, cerându-mi scuze pentru modul neceremonios în care făcuse cunoştinţă cu mine.

— Dar cum eram sigur că vă interesează arta, adăugă el, m-am gândit că mă veţi ierta când veţi vedea cele ce vreau să vă arăt.

Nu m-am putut împiedica să mă întreb de ce era atât de sigur contele de interesul meu pentru ană. Abia mai

târziu am înţeles, când am plecat împreună din restaurant; pentru că, la plecare, în timp ce-mi puneam pălăria, el arătă cu un surâs spre mica mea mexicană.

— Se poate vedea că sunteţi un adevărat artist. Am rămas descumpănit, neştiind ce să-i răspund.

După ce schimbarăm politeţile preliminare, locotenentul se lansă imediat, în întregime spre profitul meu, după cât am putut vedea, într-o conversaţie despre artă.

— În ziua de azi, zise el, noi, italienii, nu prea acordăm interes artei. Vedeţi, 5 htr-o ţară modernă… Dădu din umeri, lăsându-şi şi fraza iieterminată. Dar eu nu cred că e drept. Eu ador arta. Pur şi simplu o ador. Când îi văd pe străini umblând cu ghidurâle în mină, stând câte o jumătate de oră în faţa unui tablou, uitându-se întâi în carte, apoi la tablou – şi aici îmi prezentă cea mai strălucitor de desăvârşită imitaţie a unui preot anglican care „face* în mod conştiincios capela Mantegna: mai întâi o privire aruncată în ghidul imaginar, ţinut deschis în amândouă mâinile, apoi o ridicare a feţei spre o frescă închipuită, cu mişcarea unui pui de găină care bea apă, o privire lungă printre pleoapele întredeschise deschiderea gurii şi, în sfârşit, o întoarcere a ochilor din new spre paginile inspirate ale *Baedeker* «lui – când îi văd, mă simt ruşinat pentru noi, italienii.

Contele vorbea foarte serios, simţind, fără îndoială, că talentul lui de mim îl împinsese cam prea departe.

— Şi dacă ei stau o jumătate de oră ca să privească tabloul, eu mă duc şi stau acolo o oră întreagă. Asta înseamnă să înţelegi marea artă. Altfel nu se poate. Se lăsă *pe* spate în scaun şi sorbi din cafea. Din nefericire, adăugă el după o clipă, nu avem prea mult timp.

Am fost de acord cu el.

— Când cineva poate veni în Italia doar pentru o lună încheiată, ca mine…

— Ah, măcar de-aş putea să călătoresc prin lume ca dumneavoastră! Contele oftă. Dar iată-mă aici, ferecat în oraşul acesta nenorocit. Şi când mă gândesc la enormul capital care atârnă pe pereţii casei mele…

Se opri, clătinând din cap. Apoi, schimbând tonul, începu să-mi vorbească despre casa lui de pe Brenta. Totul părea prea frumos ca să fie adevărat. Carpi1, da, puteam să cred că are nişte fresce de Carpi; aproape oricine le putea avea. Dar o sală de Veronese, dar camere întregi de Tiepol02, toate în aceeaşi casă, asta părea de necrezut. Nu

1 Ugo da Carpi (1450 – 1523), pictor şi gravor italian, discipol al lui Raphael.

Giovanni Battista Tiepolo (1693 – 1770), pictor şi gravor italian, autor al unor tablouri cu teme religioase, remarcabile prin luminozitatea şi transparenţa coloritului.

puteam şi nu gïnefesc ci entuziasmul centra artă îl împinsese pe conte prea departe. Dar, în orice caz, mâine aveam să fiu în stare să judec eu însumi; contele mă invitase să iau dejunul la el.: w – Ieşirăm din restaurant. Încă stânjenit ele aluziile la mica mea mexicană, mergeam tăcut alături de el pe stradă cu arcade.

— Vă voi prezenta tatălui meu, zise contele. Şi el adoră artele.

Mai mult decât oricând m-am simţit ca un escroc. Mă furişasem, câştigând sub aparenţe false încrederea contelui; pălăria mea era o minciună. Simţeam că trebuie să fac ceva pentru a spulbera neînţelegerea. Dar contele mi se plângea de tatăl său cu atâta foc, încât nu aveam nicio posibilitate să-mi strecor mica mea explicaţie. Mărturisesc că nu ascultasem prea atent la cele ce îmi spunea. În timpul unui an la Oxford auzisem atâţia tineri plângându-se de taţii lor! Prea puţini bani, prea mult amestec în treburile lor povestea era banală. Şi pe deasupra, pe atunci, eu priveam cu o înaltă atitudine filosofică lucrurile de felul acesta. Pretindeam că nu mă

interesează oamenii – numai cărţile, numai ideile. Ce prost poate să fie omul la vârsta asta!

— *Eccoci* *, ase contele. Ne-am of>rât în faţă la „Cafe Pedrochi”. Vine totdeauna aici să-şi ia cafeaua.

Şi, de fapt, în care alt loc s-ar fi putut duce să-şi ia cafeaua? Cine, în Padua, s-ar duce în altă parte?

L-am găsit aşezat pe terasă, la capătul cel mai îndepărtat al clădirii. M-am gândit că nu mai văzusem niciodată un domn în vârstă cu o înfăţişare mai plăcută. Bătrânul conte avea o faţă roşcovană, bătută de vreme, cu mustăţile albe răsucite galant în sus şi cu un barbişon alb *în* stilul grandios *Risorgimento* al lui Victor Emmanuel al II-lea. Sub sprâncenele albe, stufoase, şi aşezaţi în mijlocul unei urzeli de riduri fine, ochii erau căprui şi luminoşi, ca ai unui prihor. Nasul lung părea să fie de o mai mare utilitate practică decât nasul omenesc obişnuit, fiind făcut parcă anume pentru adulmecări de o mare fineţe critică, pentru cercetări şi scormoniri delicate. Îndesat şi voinic»

1 lata-ne ajunşi, (it.) 150

şedea *cu* toată greutatea pe scaun, cu genunchii depărtaţi, cu mâinile împreunate pe măciulia bastonului, purtându-şi pântecele cu demnitate, aş spune aproape cu nobleţe, înaintea ki. Era îmbrăcat într-un costum de in alb – vremea fiind încă foarte călduroasă – iar pălăria lui gri, cu boruri largi, stătea înclinată ştrengăreşte pe ochiul stâng. Era o adevărată desfătare să te uiţi la el; părea atât de desăvârşit, de perfect în felul lui.

Tânărul conte mă prezentă.

— Domnul este englez, *signor*... şi se întoarse spre mine pentru nume.

Oosselay, am spus eu, ştiind din experienţă că numai în felul acesta numele meu le putea fi mai accesibil italienilor.

— *Signor* Odsselay, continuă tânărul conte, este artist.

— Ei, nu chiar artist, începui eu, dar nu mă lăsă să sfârşesc.

— Şi este un mare amator de ană veche, adăugă tânărul. Mâine îl iau la Dolo, să vadă frescele. Sunt convins că au să-i placă.

Ne-am aşezat la masa bătrânului conte; m-a privit cu un ochi critic şi a dat din cap.

— *Benissimo*, spuse. Apoi adăugă: Să sperăm că veţi putea face ceva pentru a ne ajuta să vindem lucrurile alea.

Am tresărit surprins. M-am uitat oarecum perplex la tânărul conte. Acesta se încrunta mâniat la tatăl său. Era evident că bătrânul spusese ceea ce nu trebuia; după cât am ghicit, vorbise prea devreme. În orice caz, prinse semnalul fiului şi alunecă senin pe altă pistă.

— Fantezia arzătoare a lui Tiepolo, începu el emfatic, splendoarea rece, impasibilă a lui Veronese le veţi vedea la Dolo puse faţă în faţă.

Ascultam cu atenţie, în timp ce bătrânul domn îşi ţinea mai departe discursul evident pregătit. Când termină, tânărul conte se sculă; trebuia să se întoarcă la cazarmă la două şi jumătate. Am dat şi eu semn de plecare; dar bătrânul îşi puse mâna pe braţul meu.

— Rămâneţi cu mine, îmi zise el. Conversaţia dumneavoastră e o adevărată încântare! şi cum nu încetase aproape nicio clipă să vorbească de când îl văzusem, l-am putut crede lesne.

151.

Cu gestul unei doamne care îşi ridică fustele pentru a le feri de noroi (şi era vremea când fustele încă mai trebuiau ridicate), tânărul conte îşi ridică sabia care atârna şi păşi măreţ, foarte milităros, strălucitor şi scânteietor, ca un ostaş pe scenă, şi pieri în lumina soarelui., Ochii vii ca de pasăre ai bătrânului îl urmăriră„J

— Băiat bun, Fabio, zise el, întorcându-se, în sfârşit* spre mine. Un fiu cumsecade.

Vorbea cu afecţiune; dar mi s-a părut că în zâmbetul, în tonul vocii lui era un grăunte de amuzament, de ironie. Parcă ar fi adăugat, prin implicaţie: „Dar, în definitiv» băieţii buni sunt proşti că sunt atât de buni”. În ciuda indiferenţei mele prefăcute, m-am pomenit grozav de curios în legătură cu domnul acesta bătrân. Iar el, la rându-i, nu era de loc omul care să lase pe cineva aflat în tovărăşia lui să rămână multă vreme într-o splendidă izolare. Se strădui să-mi trezească interesul pentru problemele sale. Îmi spuse totul despre ele – sau, în orice caz, totul despre unele dintre ele – dând drumul la mărturisiri cu o uimitoare lipsă de reticenţă. Imediat după prietenul intim, de încredere, omul complet străin este cel mai bun confident cu putinţă. Nu există voiajor comercial, cu o înfăţişare cât de cât atrăgătoare, care în zilele sale petrecute în tren, în serile petrecute în saloanele hotelurilor comerciale, să nu fi fost făcut depozitarul a o mie de secrete intime, chiar şi în Anglia. Iar în Italia, Dumnezeu ştie câte li se povestesc voiajorilor comerciali, în Italia. Chiar eu, un străin, vorbind prost limba şi nu prea priceput să duc o conversaţie cu străini, am auzit tot felul de lucruri ciudate în vagoanele de clasa a doua ale trenurilor italiene… Şi aici, pe terasa „Pedrochi”, aveam să aud lucruri ciudate. O uşă avea să fie întredeschisă, şi prin deschizătura ei aveam să arunc *o* privire asupra unor vieţi necunoscute.

— Nici nu ştiu, continuă bătrânul domn, ce m-aş face fără el. Conduce moşia pur şi simplu admirabil.

Şi se întinse la vorbă în lungi digresiuni asupra prostiei ţăranilor, incompetenţei şi necinstei administratorilor, capriciilor vremii, răspândirii filoxerei, preţului ridicat al îngrăşămintelor. Concluzia întregului era că de când Fabio preluase treburile moşiei, totul mersese bine, până şi vremea, se îndreptase., 4

pre proporţiile familiilor de buni catolici.) Fata. cea

mai mare avea tocmai vârsta potrivită pentru Fabio. N-avëa bani, desigur; dar era o fată cuminte şi drăguţă, foarte bine crescută şi religioasă. Religioasă, lucru foarte important, pentru că era esenţial ca Fabio să aibă o familie mare – ca să-i fixeze mai adânc rădăcinile, explică bătrânul conte – deoarece cu femeile astea tinere moderne, crescute departe de biserică, nu puteai fi niciodată sigur că vor avea copii. Da, religia ei era ceva foarte important; cercetase el cu grijă acest lucru înainte de a o alege. Ed bine, următoarea mişcare importantă a fost, desigur, ca Fabio să fie împins s-o aleagă. Fusese o problemă echivalentă cu a duce calul la apă şi a-l face să bea. Oh, 6 treabă foarte grea şi delicată (Pentru că Fabio era foarte mândru de independenţa lui; şi încăpăţânat ca un catâr. Nimeni să nu se amestece în treburile lui, nimeni să nu-l silească să facă ceea ce nu voia el să facă. Şi era atât de Susceptibil, atât de îndărătnic, încât adesea nu făcea ceea ce ar fi dorit numai din pricină că altcineva îi sugerase să facă acel lucru. Aşa încât puteam să-mi închipui – bătrânul conte îşi desfăcu larg mâinile în faţa mea – ce treabă grea şi delicată fusese. Numai un diplomat uns cu toate alifiile ar fi putut izbuti. El izbutise făcându-i să se întâlnească foarte des şi vorbind, în acelaşi timp, despre nereuşita căsătoriilor pripite, despre inutilitatea nevestelor sărace, despre inconvenientul nevestelor de origine modestă. Metodă a acţionat ca o vrajă; în patru luni Fabio era logodit; peste două luni era însurat, şi după zece luni avea un fiu şi moştenitor. Şi acum era fixat, înrădăcinat. Bătrânul domn chicoti, şi mi s-a părut că ascult chicotitul unui bătrân tiran cu părul alb din *Quattrocento*, care se felicită pentru vreo lovitură politică deosebit de ingenioasă – o cetate bogată obligată prin înşelătorie să se predea, un rival primejdios ademenit prin vorbe frumoase într-o cursă şi închis. Bietul Fabio, mă gândeam eu; şi de asemenea, ce risipă de talent!

Da, continuă bătrânul conte, acum n-o să mai plece niciodată. Nu era ca fratele lui mai mic, Lucio. Lucio era un pezevenghi, un *furbo*, viclean, n-avea pic de conştiinţă. Dar Fabio ştia ce înseamnă datoria şi căuta să trăiască neclintit conform principiilor. O dată ce se angajase, avea să-şi ţină angajamentul, cu încăpăţânare, cu toată tenacitatea de ca6

tir a caracterului său. Ei, acum locuia la moşie, în casa cea mare, pictată, de la Dolo. Trei zile pe săptămâna venea la Padua pentru îndatoririle sale militare, iar restul timpului şi-l dedica moşiei. Moşia aducea acum mai mult decât adusese înainte. Dar Dumnezeu ştie, se plângea bătrânul, că e destul de puţin. Pâine şi ulei, vin şi lapte, pui şi vaci erau din belşug, ba chiar să mai pui şi deoparte. Fabio putea să aibă şi o familie de cincizeci de membri, şi n-ar fi murit de foame. Dar bani lichizi nu erau destui.

— În Anglia, încheie contele, sunteţi bogaţi. Dar noi, italienii… Clătină din cap.

Următorul sfert de oră l-am petrecut Sneercând să-l conving că nu toţi englezii eram milionari. Dar în zadar. Datele mele statistice, bazate pe însemnările oarecum imperfecte ale domnului şi doamnei Sidney Webb1, n-aveau nicio putere de convingere. În cele din urmă am renunţat.

În dimineaţa următoare Fabio îşi făcu apariţia la uşa hotelului meu într-un „Fiat” mare, foarte vechi şi foarte zgomotos. Era maşina bună la toate a familiei, hârbuita, zgâriata şi murdărită de ani întregi de serviciu. Fabio o conducea cu o strălucită şi sprintenă dezinvoltură. Străbăturăm oraşul ca fulgerul, ţâşnind dintr-o parte a străzii înguste în cealaltă, cu o nesocotire a regulilor de circulaţie care într-o tară pedantă ca Anglia ar fi însemnat cel puţin o amendă de cinci lire şi un talon ridicat. Dar aici, carabinierii, care păşeau cu gravitate doi câte doi pe sub arcade, ne-au lăsat să trecem fără observaţii. Pe dreapta

sau pe stânga, în definitiv ce importanţă avea?

— De ce ţii deschis tubul de eşapament? am strigat eu în zgomotul asurzitor al motorului

Fabio dădu uşor din umeri. J

— *E piu allegro cosi* *, răspunse el.

N-am mai spus nimic. Un englez cu nervii zdruncinaţi nu prea poate spera să câştige mare simpatie din partea unui membru al acestei rase viguroase, căreia îi place zgomotul şi pe care lipsa de confort o incinta.

1 Sidney Webb (1859 – 1947), om politic şi economist englez. Împreună cu soţia sa, *Beatrice Potter*, a scris tratate de economie industrială şi istorie a administraţiilor… 9 E mai vesel aşa (it.)

Ieşirăm curând din oraş. Târând în urma noastră o trombă albă de pilaf învolburat şi cu motorul bubuindu-şi exploziile ca o baterie de piitraliere, goneam pe şoseaua Fusina. De o parte şi de alta se întindea câmpul cultivat. Şoseaua era mărginită de şanţuri, şi dincolo de acestea, în Jocul gardurilor vii, se ridicau rânduri de butuci cu viţe încărcate de struguri atârnând ca ghirlande de la arac la arac. Albiţi de praf, ciorchini, fructe şi frunze atârnau acolo, că operele unui giuvaiergiu lucrate în metal forjat, atârnau ca nişte ornamente cu fructe şi frunze împletite în jurul marginilor unei mari cupe de argint. Gonirăm mai departe. Curând, la dreapta noastră apăru Brenta, adânc cufundată între malurile albiei sale. şi iată-ne la Stră. Prin porţi mari, bogate în stucaturi fabuloase, prin tuneluri de umbră tainică, întrezărirăm imagini fugare ducând spre inima parcului. Iată, timp de o clipă, statuile de pe acoperişul vilei se profilară pe cer şi dispărură. Merserăm mai departe. La dreapta şi la stânga, pe fiecare mal al râului, prindeam din când în când licărirea unui conac încântător, vesel şi strălucitor chiar şi în ruină. Mici «chioşcuri de grădină baroce mă priveau de peste ziduri; şi printre porţile mari, la capătul unor alei de chiparoşi

prăfuiţi, faţaclele frivole şi grandilocvente se înălţau în aer, sfidând toate regulile, aproape cu un fel de umor. Mi-ar fi plăcut să parcurg drumul încet, să mă opresc ici şi colo, să privesc „să gust totul în tihnă, dar Fabio privea cu dispreţ orice viteză sub cincizeci de kilometri (pe oră şi trebuia să mă «mulţumesc cu licăririle fugare şi zgârcite. Mă gândeam, în timp ce hurducăiam în fruntea dezastrului nostru de praf alb, că în vilele acestea venöa Casanova să-şi petreacă vara, seducând cameristele, cucerind marchizele înspăimântate în ca*lèches1,* pe furtună, îmbrobodind cu prezicerea viitorului şi magia lui neagră pe bătrânii senatori cu mintea înceată ai Veneţiei. Splendid şi fericit escroc! În ciuda detaşării meleafişate, îl invidiam. Şi, de fapt, ce era această faimoasă detaşare decât o expresie deghizată a invidiei, pe care succesele şi cutezanţele unui Casanova trebuie neajpărat să o stârnească în orice suflet timid şi neîncrezător? Dacă trăiam într-o superbă izolare.

— Căleşti, (fr.)

era pentru că îmi lipsea cutezanţa de a face război şi chiar de a lega alianţe stânjenitoare. Eram absorbit în aceste plăcute gânduri de autocondamnare, când maşina încetini cursa şi se opri în faţa unei uriaşe porţi impunătoare. Fabio claxona nerăbdător; se auzi un tropăit de paşi grăbiţi, zgomot de zăvoare trase, şi poarta sări în lături. La capătul unei alei scurte se înălţa casă, foarte mare şi gravă, foarte castă şi austeră. Era omit mai veche decât celelalte vile pe care *e* întrezăriseam în drum. Faţada ei n-avea nimic frivol, nicio grandilocvenţă neobişnuită. Un mare bloc de cărămidă stucată; un portic central, la care duceau nişte trepte, încununat de un masiv pedament; un rând de statui rigide pe balustradă de deasupra cornişei. Era un stil palladian1, executat corect, chiar cu răceală. Fabio trase maşina în faţa uşii. Coborârăm. În vârful scării stătea o femeie tânără, care

ţinea în braţe un copil cu părul roşu. Era contesa, cu fiul moştenitor.

Contesa mi-a făcut o impresie foarte plăcută. Era înaltă şi zveltă, cu doi-trei *inch* mai înaltă xiecât soţul ei, cu părul negru, pieptănat spre spate şi împletit «într-un coc pe ceafă; ochi negri, lucitori, nehotărâţi şi melancolici, ca ochii unui animal blând; o piele brună *şi* transparentă ca un chihlimbar închis. Purtarea ei era blândă şi lipsită de emfază. «Rareori gesticula; n-am auzit-o niciodată ridicând glasul. Vorbea, de fapt, (foarte puţin. Bătrânul conte îmi spusese că nora sa e religioasă, *şi* din înfăţişarea ei mi-am putut da «seama că aşa era. Se uita la tine cu privirea calmă şi îndepărtată a cuiva a cărui viaţă se desfăşoară în cea mai mare parte în a dineuri lăuntrice. i

Fabio îşi sărută soţia, apoi, aplecându-se spre copil, făcu o strâmbătură îngrozitoare şi scoase «un urlet de leu. Totul era făcut din dragoste; dar biata făptură micuţă se trase înapoi, înspăimântată. Fabio râse şi-l ciupi de urethe. i

— *T8 u-l* necăji, zise contesa cu felândeţe. O să-l faci să plângă. «. (v.

Fabio se întoarse spre mine., i

1 În stilul lui *Andrea Palladio* (1518 – 1580), arhitect din Renaşterea italiană, constructor a numeroase vile, denumite „deliciile palladiene”.

— Aşa se întâmplă când laşi un băiat în grija femeilor. Plânge din orice. Să Intrăm, schimbă el vorba, în prezent folosim numai două-trei camere la parter şi bucătăria la subsol. Restul e gol. Nu. ştiu cum izbuteau bătrânii. să-şi ţină deschise palatele.

— Eu nu pot. Dădu din umeri... t Intrarăm în casă printr-o uşă din dreapta porticului, i – Aici sunt salonul şi sufrageria noastră – combinate. *i* Era o cameră mare şi frumoasă, de proporţii nobile. – un dublu cub, am bănuit eu – cu tocurile uşilor sculptate în marmoră şi cu un cămin

magnific, flancat de două nimfe, pe ai căror umeri arcuiţi se sprijinea o poliţă înclinată, încrustată cu blazoane şi cu ghirlande de frunze. În jurul pereţilor era o friză pictată în *grisaille1*; într-un talmeş-balmeş graţios de cornuri ale abundenţei şi panoplii, se înclinau zeiţe, şerpuiau *şi* zburau heruvimi. Mobilierul era de o stranie amestecătură. În jurul unei mese de sufragerie din secolul al XVI-lea, o piesă de arhitectură în lemn de stil ipalladian, erau aşezate ppt scaune în stilul „Şecession" vienez din 1905. Un mare «ceas cu cu'e din Berna, în formă de *chalet* elveţian, atârna pe iperete între două scrinuri din lemn de nuc, aşezate pe pilaştri şi cu pedimente care le dădeau înfăţişarea unor mici temple, având nişte statuete cu caracter eroic în nişele dintre stâlpi. Şi apoi tablourile de pe pereţi, cretoanele cu care erau. acoperite fotoliile! Totuşi, am admirat totul, plin de tact – noul, ca şi vechiul!

— Şi acum, zise contele, să trecem la fresce!

L-am urmat, trecând printr-un cadru de uşă din marmoră, şi m-am pomenit deodată în marea sală centrală a vilei. Contele se întoarse spre mine.

— Iată! 9 zise el, zâmbind triumfător, cu aerul cuiva «care a reuşit să scoată un iepure idintr-o pălărie goală, şi, i într-adevăr, priveliştea era destul de uluitoare. z

Pereţii imenşi ai încăperii erau acoperiţi în întregime d fresce, pentru care n-aveam nevoie de multă judecată critică sau de cunoaştere «pentru a-mi da seama că erau opera autentică a lui Veronese. Paternitatea era evidentă, pai

1 Pictură decorativă, executată în tonuri de cenuşiu, pentru a da imaginea reliefului.

pabilă. Cine altul ar fi putut picta grupurile acelea de figuri plasate într-o unduire armonioasă, în strălucitul cadru arhitectural? Cine altul decât Veronese ar fi putut îmbina o asemenea splendoare cu asemenea răceală, atâta bogăţie extravagantă cu o atât de rafinată suavitate?

— *E grandioso*, i-am spus contelui; Şi era într-adevăr. Grandios, nu există alt cuvânt. O bogată arcadă triumfală înconjura odaia, pe fiecare perete apărând patru sau cinci arcuri. Prin arcuri se putea vedea

O grădină; şi acolo, pe un fundal de chiparoşi, de statui şi de munţi albăstrui pierduţi în zare, grupuri de doamne şi domni veneţieni petreceau într-o atmosferă gravă. Sub un arc făceau muzică, sub altul erau văzuţi şezând în jurul unei mese, ciocnind pahare cu vin roşu, în timp ce un maur mititel, îmbrăcat într-o livrea galbenă cu verde, le oferea de jur-împrejur cana de argint. În panoul următor personajele urmăreau o luptă între o maimuţă şi un motan. Pe peretele din faţă, un poet îşi citea versurile în faţa adunării, iar lângă el, Veronese însuşi – autoportretul era uşor de recunoscut – stătea la şevalet, făcând portretul unei blonde opulente, îmbrăcată în satin roz. La picioarele artistului zăcea câinele lui; doi papagali şi o maimuţă erau cocoţaţi pe balustradă de marmoră la jumătatea distanţei.

1 Mă desfătam privind.

— Să posezi asemenea minunăţii! am exclamat, mânat de entuziasm. Te invidiez. \.

Contele făcu o mică strâmbătura şi râse. [– Să mergem să-l vedem şi pe Tlepolo? întrebă el. r Trecurăm prin două camere vesele, pictate de Carpioni – satiri alergând după nimfe printr-o pădure romantică şi pe malurile unei mări, o foarte excentrică răpire a sirenelor de către centauri – şi păşirăm peste un prag în acel plendid univers, delicat şi în acelaşi timp de o extravagantă violenţă, sălbatic şi subtil ordonat, pe care l-a creat Tiepolo în ultimele zile ale picturii italiene, cu atâta măiestrie şi forţă magică. Era povestea lui Eros şi Psyche, care se desfăşura în trei camere mari în şir, întinzându-r-se până la tavan, unde, pe un cer palid, împestriţat cu nori albi şi aurii, zeităţile respective se legănau, coborând şi urcând prin empireu, cu aerul acela că se simt foarte în elementul

lor, care în natură pare să aparţină doar peştilor, poate câtorva insecte înaripate şi păsărilor.

Fabio se lăudase faţă de mine. că în faţa unei picturi poate sta să privească mai mult decât orice străin. Dar eu stăteam *şi* admirăm de atâta amar de vreme aceste fantezii tulburătoare, încât, în cele din urmă, îşi pierdu răbdarea…

— Voiam să-ţi arăt ferma înainte de prânz, zise el ui, tându-se la ceas. Tocmai ar fi timpul. –,» < L-am urmat fără chef. i l i 1

Ne-am uitat la vaci, la cai, la taurul de rasă, la curcani., Ne-am uitat la căpiţele de fin, înalte şi subţiri ca nişte ţigări de foi puse în picioare. Ne-am uitat la sacii cu grâu din hambar. În lipsă de alt comentariu mai bun, i-am spus contelui că îmi amintesc de sacii cu grâu din hambarele englezeşti; părea încântat. i; Clădirile fermei erau. xânduite în jurul unei ogrăzi imense. Explorasem trei laturi ale acestei *piazza*; acum sosirăm la a patra, ocupată de o clădire lungă şi joasă, străbătută de nişte arcade rotunde –, *şi*, spre surpriza mea, complet goală, i – Ce este asta? am întrebat, intrând. i! i i – Nu *este* nimic, răspunse contele. Dar ar putea, într-o zi, să devină… *chi sa1*?

Rămase o clipă tăcut, cugetând încruntat, cu expresia lui Napoleon pe insula Suinta Elena – visând la viitor, regretând ocaziile trecute, pentru totdeauna pierdute. Faţa lui pistruiată, de obicei strălucitoare ca un bec, deveni neobişnuit de întunecată. Äpoi deodată izbucni, b lestemând viaţa, înjurând soarta, exprimându-şi dorinţa fierbinte de a pleca şi de a (înfăptui ceva, în loc să stea aici, să-şi irosească timpul. Ascultam, scoţând din când în când e (iţe un sunet» în semn de simpatie. Ce puteam să fac? Şi apoi, spre stupoarea: mea, am aflat că puteam să fac ceva, că se aştepta din partea mea să fac ceva. Mi, se cerea să-l ajut pe conte să-şi vândă frescele. Ca artist, era. evident că trebuie să fiu în relaţii cu patroni bogaţi, cu muzee, cu milionari. Văzusem frescele; puteam să le

recomand în mod

1 Cine ştie (it.) v cinstit. Iar acum exista metoda aceea perfecţionată de transmutare a frescelor pe pânza. Pereţii puteau fi uşor jupuiţi

Veneţia. Iar/ de acolo era cel mai uşor lucru din lume să fie încărcate pe puntea unui vapor şi duse mai departe. Cât despre preţ, dacă putea să scoată un milion şi jumătate de lire (italiene), cu atât mai bine; dar ar fi luat chiar şi un milion, chiar şi trei sferturi. Şi mi-ar *fi* dat mie zece la sută comision…

Şi după aceea, după ce avea să-şi vândă frescele, ce voia? a facă? \în primul rând, spuse cu un zâmbet triumfător, avea să transforme clădirea asta goală în care ne aflam acum într-o modernă fabrică de brânză. Cu o jumătate de milion putea să pornească binişor afacerea, şi apoi, folosind mlâna de keru ieftină, feminină, din satele din jur, putea fi aproape sigur că vă scoate imediat profituri grase, în c. Îţi va ani socotea că ar fi ajuns să scoată optzeci sau o sută de mii pe an cu brânzeturile lui. Şi atunci, ah, atunci avea să fie independent, avea să fie în stare să plece, să vadă lumea. Avea să se ducă în Brazilia *şi* în Argentina» Un om întreprinzător şi cu capital putea oridând să se descurce acolo. Avea să se ducă la New York, la Londra, la Berlin, la Paris. Nu există lucru pe care nu l-ar fi putut face.

Dar. Între timp frescele se aflau încă pe pereţi, frumoase „fără îndoială (căci, îmi aminti contele, el adoră arta), dar inutile; un capital imens, nefolositor. În timp ce eul: fabrica lui de brânză…

Ne întoarserăm încet spre casă…

Am fost din nou la Veneţia în luna septembrie a anului! următor, 1913. Cred că în toamna aceea erau în Veneţia şi mai multe perechi de germani veniţi în luna de miere, şi mai multe grupuri de păsări călătoare, cu rucsacuri, decât fuseseră înainte. În orice caz, erau prea

mulţi pentru mine, aşa că mi-am făcut bagajul şi am luat trenul spre Padua.

Iniţiat n-avusesem de gând să-l revăd be tânărul Tirabassi. Nici nu ştiam dat de încântat ar fi fost să mă vadă. Pentru că frescele, după câte ştiam, se aflau încă în bună stare pe pereţi, iar fabrica de brânză plutea încă în nebuloasa viitorului, în imaginaţie. Îi scrisesem de mai multe ori, spunându-i că făceam tot ce-mi stătea în putinţă, dar *coU*

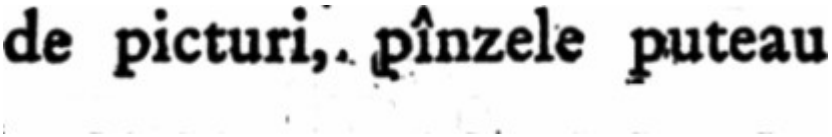

fi făcute sul şi transportate la

6 – Surâsul Giocondei

Uli deocamdată etc., etc., etcetera. E adevărat că nu-i prea dădusem speranţă. 11 lămurisem de la început că relaţiile mele printre milionari erau limitate, că nu cunoşteam niciun director de muzeu din America şi că n-aveam nimic de-a face cu negustorii internaţionali de pictură. Cu toate acestea, încrederea contelui în mine rămăsese neclintită. Cred că mica mexicană era aceea care-i inspira atâta încredere. Dar acum, după scrisorile mele, după ce trecuse atâta timp şi eu nu făcusem nimic, putea să se simtă dezamăgit» decepţionat de mine. De aceea n-am făcut niciun pas în a treia zi a şederii mele în Padua, am dat peste el în stradă. Sau mai degrabă el a dat peste mine.

Era aproape 6 şi mă plimbam în jos spre Piazza de! Santo. La ora aceea, când lumina asfinţitului se um pie de culoare, iar «umbrele sunt lungi şi profunde, biserica cea mare, cu cupolele, turlele şi campanilele ei capătă o înfăţişare mai fantastică şi mai orientală decât oricând. Umblasem în jurul bisericii, şi acum stăteam la picioarele statuii lui Donatello, privind în sus spre întunecatul bărbat de bronz, spre animalul cu pas greoi, când îmi dădui brusc

seama că cineva se afla foarte aproape în spatele meu. Am făcut un pas în lături şi m-am întors. Era Fàbio. Purtând pe chip faimoasa lui expresie de preot turist, privea fix statuia, cu gura căscată, ca un peşte în căutare de aer. Am izbucnit în râs.

— Aşa arătam? am întrebat.

s – întocmai! râse şi el. Te pândesc de vreo zece minute cum dai târcoale bisericii. Voi, englezii! Zău... Clătină din cap.

Urcarăm împreună pe Via del Santo, vorbind în timp ce mergeam.

— Îmi pare rău că n-am izbutit să fac ceva în legătură cu frescele, am spus eu. Dar crede-mă... M-am pornit pe explicaţii.

— Poate, într-o zi... Fabio era încă optimist.» – Ce mai face contesa?

— O, foarte bine, în împrejurările date. Ştii că a mai născut un băiat, trei sau patru luni după ce ai fost la noi.

căutarea

lui. Dar întîmplarea îmi

contrazise hotărârea. În

— Da?

v.16?

— Acum aşteaptă încă unul.

Mi s-a părut că Fabio vorbeşte cu oarecare tristeţe. Mai mult decât oricând am admirat agerimea bătrânului conte. Dar îmi părea rău pentru fiu că n-avea un câmp mai larg de exercitare a calităţilor lui.

— Şi tatăl dumitale? am întrebat. 11 vom găsi, ca de obicei, la „Pedrochi”?

Fabio râse.

— Nu, zise el în mod semnificativ. A zburat.

— Zburat?

— Plecat, pierit, dispărut...

— Dar unde?

— Cine ştie? Tata e ca rândunicile – vine şi pleacă, în fiecare an… Numai că migraţia lui nu e regulată. Uneori pleacă primăvara, uneori toamna, alteori vara… Într-o bună dimineaţă valetul intră în cameră, ca de obicei, ca să-l cheme, şi el nu-i acolo. A dispărut. Ar putea să fi murit. Dar n-a murit. Fabio râse. După două sau trei luni, intră iar în casă, de parcă s-ar întoarce dintr-o plimbare în grădina botanică. „Bună seara. Bună seara”. Fabio imită glasul şi. Ţinuta bătrânului conte, pufnind pe nas ca un cal de curse, răsucindu-şi vârfurile unei mustăţi albe imaginare. „Ce face mama? Ce fac fetele? Cum au mers strugurii anul ăsta? Puf, puf! Ce face Lucio? Şi cine dracu’ a lăsat murdăria asta în biroul meu?”

Fabio scoase un urlet indignat, care-i făcu pe plimbăreţii de pe Via Roma să întoarcă, miraţi, capul spre noi.

— Şi unde se duce? am întrebat eu.

— Nimeni nu ştie. Mama obişnuia să-l întrebe odinioară. Dar a renunţat curând. Nu folosea la nimic. „Unde ai fost, Ascanio?” „Draga mea, mi-e teamă că recolta de lămâi va fi foarte săracă anul acesta”. Puf, puf! Şi când mama îl pisa, el se înfuria şi trântea uşile… Ce-ai zice de un apetitiv?

Uşile deschise de la „Pedrochi” ne invitau. Am intrat, am ales o masă retrasă şi ne-am aşezat.

— Dar ce bănuieşti că face bătrânul domn când pleacă?

— Ah! Şi făcând gestul bogat în semnificaţii pe care-l admirasem atât de mult la tatăl lui, tânărul conte îşi duse degetul la nas şi-mi făcu încet şi solemn cu ochiul sttag.

— Vrei să spui…

Fabio dădu din cap. – o văduvioară aici, în Padua. Cu degetul întins, tânărul conte descrise în aer o linie ondulată. Drăguţă şi durdulie. Ochi negri. Am observat că

în general pare să lipsească din oraş tocmai în timpul când bătrânul îşi face xnigraţiile. Dar, desigur, s-ar putea să fie o simplă coincidenţă.

Chelnerul ne aduse vermutul. Tânărul conte sorbi, dus pe gânduri. Veselia pierise de pe chipul lui deschis, luminos.

— Şi în timpul ăsta, continuă domol şi cu glasul schimbat, eu stau aici, îngrijind de moşie, pentru ca bătrânul să poată colinda lumea cu porumbiţa lui – *la sua colombella*. (Expresia mă izbi, ca deosebit de bine găsită.) Oh, fără îndoială, e nostim, continuă tânărul conte. Dar nu e drept. Dacă n-aş fi căsătorit, aş lichida totul şi mi-aş încerca norocul în altă parte. L-aş lăsa pe el să se îngrijească singur de toate. Dar cu o soţie şi doi copii – în curând trei copii – cum pot să merg la risc? Oricum, atâta timp cât rămân aici, e mâncare din belşug. Singura mea speranţă, adăuga după o scurtă pauză, sunt frescele.

Ceea ce implica, m-am gândit atunci, că eram singura lui speranţă; îmi părea rău pentru el.

În primăvara anului 1914 am trimis doi americani bogaţi să cerceteze vila lui Fabio. Niciunul dintre ei n-a făcut vreo ofertă pentru cumpărarea frescelor; m-ar fi mirât dacă ar fi făcut. Dar Fabio prinse curaj în urma sosirii lor.

„Simt – mi-a scris el – că acum a fost făcut un început. Americanii aceştia se vor întoarce în ţara lor şi vor povesti prietenilor. În curând va fi o adevărată procesiune de milionari care vor veni să vadă frescele. Deocamdată, viaţa este aceeaşi dintotdeauna. Ba parcă mai proastă. Fetiţa noastră, pe care am botezat-o Emilia, s-a născut luna trecută. Soţia mea a suferit mult şi e încă departe de a se simţi bine, ceea ce e foarte sâcâitor. (Părea un adjectiv cam ciudat în situaţia dată. Dar venind de ia Fabio, l-am înţeles; el era unul dintre oamenii aceia excesiv de sănătoşi pentru care orice fel de boală e misterioasă,

inexplicabilă şi mai ales teribil de plicticoasă şi enervantă.) Alaltăieri tatăl meu a dispărut din nou. N-am avut încă timp să aflu dacă şi *colombella* a dispărut. Fratele meu Lucio a izbutit să capete de la el o. motocicletă, mai mult decât am reuşit eu vreodată.

3*4

Dar eu n-am fost niciodată unul dintre cei care îşi pun în mişcare toată diplomaţia pentru a obţine un lucru, cum face el... În ultima vreme m-am ocupat foarte îndeaproape de problema fabricii de brânză şi nu sunt sigur dacă n-ar fi mai avantajos să pun pe picioare în locul ei o ţesătorie de mătase. Când vei veni data viitoare, îţi voi expune totul mai amănunţit".

Dar a trecut multă vreme până să văd din nou Padua şi pe conte... Războiul puse capăt vizitelor mele anuale în Italia şi, din diverse motive, chiar după ce se sfârşi, n-am putut să plec din nou în sud atât de curând cât aş fi dorit. Numai în toamna anului 1921 m-am îmbarcat iar în expresul de Veneţia.

Italia în care m-am pomenit acum nu-mi mai era de loc familiară, ci o Italie de violenţă şi de sânge. Fasciştii activau de zor. Huruind în fruntea furtunilor de praf, camioanele, încărcate cu cete de băieţoi care cântau, goneau pe drumurile ţării în căutarea aventurii şi a bolşevismului ascuns. Când treceau, stăteai cuminte în şanţ, şi prin norii de praf, prin zgomotul motorului, zbura în aer câte o frântură de cântec 2 „*Giovinezza*, *giovinezza*, *primavera di betlezza1*..."

Unde decât în Italia s-ar fi putut pune asemenea cuvinte într-un cântec politic? Şi apoi proclamaţiile, manifestele, denunţurile, apelurile! Fiecare gard şi fiecare zid gol era tapisat cu ele. Între gară şi cafeneaua „Pedrochi" am păşit printr-o întreagă bibliotecă de asemenea tipărituri. „Cetăţeni! aşa începeau. Un vânt de eroism reînvie astăzi sufletul aproape asfixiat al nefericitei

noastre Italii, copleşită de aburii otrăviţi ai bolşevismului şi bălăcindu-se în josnică umilinţă la picioarele naţiunilor”. Şi cele mai multe se încheiau cu trimiteri la Dante. Le citeam cu nespus amuzament.

Am ajuns, în sfârşit, la „Pedrochi”. Pe terasă, aşezat exact în colţul în care îl văzusem prima oară cu ani înainte, se afla bătrânul conte. Mă privi imobil când îl salutai, fără să mă recunoască. Am început să-i «plic cine sunt; după o clipă, mă întrerupse brusc, aproape nerăbdător, pretinzând

* „Tinereţe, tinereţe, primăvară a frumuseţii” – cântec fascist italian, că acum îşi aminteşte foarte bine. Mă îndoiam că îşi amintea cu adevărat; dar era prea mândru pentru a recunoaşte că uitase. Mă invită să iau loc la masa lui.

La prima vedere, de la distanţă, mi se păruse că nu îmbătrânise nici măcar cu o zi de când îl văzusem ultima dată. Dar mă înşelasem. Din stradă nu văzusem decât înclinarea şmecherească a pălăriei, sclipirea mustăţii şi a baibişonului său alb; genunchii depărtaţi, nobila protuberantă a pântecelui. Dar acum, privindu-l de aproape şi pe îndelete, am văzut că era de fapt cu totul alt om. Sub pălăria înclinată, faţa lui avea o roşeaţă nesănătoasă; carnea se muiase şi făcea pungi. În albul ochilor, decolorat şi parcă înceţoşat de vârstă, micile vinişoare sparte apăreau roşii. Iar ochii, lipsiţi de strălucire, păreau să privească fără interes ceea ce vedeau. Umerii îi erau încovoiaţi ca sub o povară, şi când îşi duse ceaşca la buze, mâna îi tremură atât de tare, încât o picătură de cafea se vărsă pe masă. Era acum un om bătrân, bătrân şi obosit.

— Ce face Fabio? am întrebat nu mai aveam yeşti de la el din 1916.

— O, Fabio e bine, răspunse bătrânul conte. Fabio e foarte bine. Ştii, are acum şase copii. Bătrânul domn clătină din cap şi îmi zâmbi fără urmă de ironie. Părea să fi

uitat motivele pentru care îşi dăduse atâta osteneală să găsească o bună catolică pentru a şi-o face noră. Şase, repetă el. Şi apoi, ştii, s-a purtat foarte bine în război. Noi, Tirabassi, am fost întotdeauna nişte războinici.

Plin de mândrie, îmi povesti despre faptele vitejeşti şi suferinţele lui Fabio. Rănit de două ori, promovat în mod special pe câmpul de luptă, decoraţii splendide, acum era maior.

— Şi îndatoririle lui militare îl mai ţin încă în Padua? Bătrânul domn dădu din cap, şi deodată pe faţa lui apăru ceva asemănător vechiului zâmbet.

— O mică *combinazione* de-a mea, zise el şi chicoti…

— Şi moşia?

O, mergea foarte bine, ţinând seama de împrejurări. În timpul războiului treburile se cam încurcaseră, când Fabio fusese pe front. Şi apoi, după aceea, avuseseră de furcă mult cu ţăranii; dar Fabio şi cu fasciştii lui puneau acum totul în ordine.

— Cu Fabio acolo, zise bătrânul domn, n-am nicio grijă… Şi se porniapoi să-mi povestească din nou „de la început, despre faptele de vitejie ale lui Fabio în timpul războiului.

A doua zi am luat tramvaiul spre Stră, şi după *o* oră „petrecută în chip plăcut în vilă şi în parc, am plecat pe-jos, pe îndelete, spre Dolo. Mi-a trebuit multă vreme până să ajung acolo, deoarece de data aceasta am putut să mă opresc şi să admir cât am dorit toate priveliştile fermecătoare din drumul meu. Casanova mi se părea acum mult mai puţin demn de invidiat decât mi se păruse când trecusem pe acolo ultima oară. Am observat acest lucru privind atent în sinea mea. Eram cu nouă ani mai bătrân.

Poarta era deschisă; am intrat. Casa era acolo, la fel de gravă şi de masivă ca întotdeauna, dar mai deteriorată decât o văzusem ultima dată. Obloanele aveau nevoie *rde* vopsea, şi ici-colo stucatura se cam jupuise. M-am

apropiat. Din casă se auzea larma veselă a copiilor care râdeau şi ţipau. Am presupus că familia se juca de-a v-aţi-ascunselea, sau de-a trenul, ori vreun joc la modă, de-a fasciştii şi comuniştii. Pe când urcam treptele porticului, am putut auzi zgomotul unor picioruşe alergând pe dalele poaelelor; în camerele goale paşii şi ţipetele stârneau ecouri stranii. Şi apoi, deodată, din camera de zi din dreapta se auzi vocea lui Fabio strigând cu furie:

Oh, pentru Dumnezeu, potoleşte-i odată pe blestemaţii ăştia de copii! apoi se plânse enervat: Cum vrei să fac socoteli cu toată hărmălaia asta în jurul meu?

Urmă pe dată o tăcere adâncă şi parcă nefirească; apoi zgomotul unor picioruşe care se îndepărtau pe vârfuri, câteva şoapte, un mic râs nervos. Am sunat.

Uşa îmi fu deschisă de contesă. Rămase o clipă şovăitoare, întrebându-se cine sunt; apoi îşi aduse aminte, zâmbi şi îmi întinse mâna. Am observat că slăbise, foarte tare, şi pe chipul ei supt, ochii păreau mai mari. Expresia lor era tot atât de blândă şi de senină ca întotdeauna; părea să mă privească de la o mare depărtare.

— Fabio va fi încântat să vă vadă, spuse ea, condutându-mă pe uşa de la dreapta porticului direct în camera de zi.

Fabio şedea la masă în stil palladian, în faţa unei grămezi. He hârtii, şi-şi muşca un capăt al creionului.

e».

6

Chiar şi în uniforma de serviciu gri-verzuie, tânărul conte arăta elegant, ca un soldat pe scena. Fata îi era încă pistruiată, ca a unui băiat, dar cu pielea adânc brăzdată; arăta mult mai bătrân decât atunci când îl văzusem. ultima oară – mai bătrân decât era în realitate. Veselia lui deschisă, strălucirea radioasă pieriseră. Chipul lui, cu trăsături specimelancolie cronică. E adevărat că se lumină o clipă când am apărut eu; cred că era sincer bucuros să

mă vadă.

— *Caspital* repeta el mereu. *Caspita*! (Era expresia lui favorită de uimire, un cuvânt ciudat, de modă veche.) Cine s-ar fi gândit? După atâta vreme I

— Şi cu toată veşnicia războiului, am adăugat eu.

Dar când prima reacţie de surpriză şi de bucurie se topi, expresia de melancolie reveni.

— Văzându-te din nou, mă apucă *spleen-wl*, zise el. Călătoreşti mereu; liber să te duci oriunde doreşti. Dacă ai şti ce viaţă am dus aici…

— Ei, oricum, am spus, simţind că trebuie să protestez într-un fel, pentru contesă, oricum, s-a terminat şi aţi scăpat. Asta e ceva.

— O, eşti tot atât de rău ca Laura! zise contele iritat. Se uită la soţia lui, de parcă ar fi sperat ca ea să spună ceva. Dar contesa cosea mai departe, fără măcar să ridice privirea. Contele mă luă de braţ.

Hai cu mine, zise el pe un ton aproape mânios. Să ieşim puţin pe afară.

Resemnarea religioasă a soţiei, răbdarea, seninătatea ei îl iritau, după cât am văzut, ca o dojană – tacită, într-adevăr, şi lipsită de intenţie, dar nu mai puţin dureroasă.

Pe potecile năpădite de buruieni a ceea ce fusese altă dată, în zilele trecutei splendori, grădina, ne îndreptarăm încet spre fermă. Câţiva arbuşti creşteau în dezordine pe marginea cărărilor; pe vremuri aici fuseseră garduri vii, tăiate frumos. Aplecat peste un bazin secat, un triton sufla într-o scoică fără apă. Panorama se sfârşea cu două răpiri – Pluto şi Proserpina, Apollo şi Daphne – zvârcoundu-se cu disperare pe fondul cerului.

— L-am văzut ieri pe tatăl dumitale, am spus eu. Pare fiice cârnilor.

purta o expresie caraghioasă

Îmbătrânit.

— Aşa şi trebuie, răspunse Fabio pe un ton ucigător. Are şaizeci şi nouă de ani.

Am simţit stingherit că subiectul devenise prea serios pentru o conversaţie uşoară. Aş fi vrut să întreb de *colotn %dia*; în împrejurările date am hotărât că e mai înţelept să nu vorbesc nimic despre ea. Mi-am înfrânat curiozitatea. Mergeam acum pe sub streaşină clădirilor fermei.

— Vacile arată a fi foarte sănătoase, am spus eu cu politeţe, uitându-mă printr-o uşă deschisă.

În penumbra dinăuntru, şase crupe cenuşii, tencuite cu baligă uscată, se prezentau în şir; şase cozi lungi zvâcneau agitate dintr-o parte într-alta. Fabio nu făcu niciun comentariu; scoase doar un mormăit.

— În orice caz, continuă el domol, după o nouă tăcere, nu mai are prea mult de trăit. Îmi vând partea mea şi o şterg în America de Sud, cu sau fără familie.

Era o ameninţare împotriva propriului său destin, o ameninţare a cărei zădărnicie ar fi trebuit s-o cunoască. Se înşela singur ca să-şi poată menţine curajul

— Ei, am spus eu, găsind un crilej mai bun pentru a schimba vorba, dar văd că ai pornit totuşi o fabrică. Ocolisem până în partea cea mai îndepărtată a curţii. Prin ferestrele clădirii lungi şi joase, care, la ultima mea vizită, nu era locuită, am văzut formele complicate ale unor maşini, aşezate pe două rânduri de-a lungul întregii clădiri. Războaie? Aşadar, te-ai hotărât împotriva brânzeturilor? Şi frescele?

M-am întors întrebător spre conte. Mi-era o teamă teribilă că, reintrând în casă, am să găsesc sala cea mare văduvită de picturile lui Veronese şi că o pată uriaşă de gips alb se va afla pe locul unde altă dată fusese povestea lui Eros şi a iüi Psyche.

— Oh, frescele sunt încă acolo, adică ce a rămas din ele. Şi, în ciuda chipului alungit al lui Fabio, am fost

încântat la această veste. L-am convins pe tata să vândă ceva din proprietăţile lui din Padua şi am pornit ţesătoria asta acum doi ani. Tocmai la timp, adăugă. Fabio, pentru revoluţia comunistă.

Bietul Fabio, n-avea noroc. Ţăranii îi luaseră fabrica şi încercaseră să pună stăpânire pe pământ» Timp de trei saptaxnâni trăise la vilă în stare de asediu» apărând locul, cu

M?

douăzeci de fascişti veniţi în ajutor împotriva tuturor ţăranilor din regiune. Primejdia fusese înlăturată; dar maşinile erau distruse şi, oricum, nici vorbă nu putea fi să le pornească din nou; atmosfera era încă prea încărcată. Şi ceea ce făcea lucrurile şi mai rele pentru Fabio era faptul că fratele său Lucio, care căpătase şi el un mic capital de la bătrân, plecase în Bulgaria şi îl investise într-o fabrică de şireturi de ghete. Era singura fabrică de şireturi din ţară, şi Lucio se umpluse de bani. Era liber ca păsările cerului, bogat şi cu o frumoasă amantă, turcoaică pe deasupra. Pentru Fabio, turcoaica reprezenta, evident, ultima picătură.

— *Una Turcă, un vera Turca1* repeta el, dând din cap. Femeia pagină simboliza în ochii lui tot ce era exotic, familie; tot ce era departe de Padua şi de moşie.

— Şi erau nişte maşini atât de frumoase, zise Fabio, oprindy-seo clipă pentru a privi înăuntru prin ultima fereastră din şirul cel lung. Nu ştiu ce să fac: să le vând, sau să aştept până ce se termină toate astea, ca să le repar şi să pornesc din nou. Ridică din umeri, descumpănit. Sau să las lucrurile să meargă de la sine până ce moare bătrânul. Cotirăm după colţ şi începurăm să mergem înapoi spre casă. I – Uneori, adăugă el după o tăcere, nu-mi vine să cred că o să moară vreodată.

Copiii se jucau în sala cea mare cu picturi de Veronese. Maiestuoasele uşi duble care dădeau spre portic

erau întredeschise; i-am urmărit o clipă prin deschizătură, fără să fim văzuţi. Familia se orânduise în ordine de bătaie. Un băiat cu părul roşu, de vreo 10 sau 11 ani, conducea, avangarda; un băiat brun îl urmă. Veneau apoi trei fetiţe, a căror mărime scădea treptat, ca perlele gradate într-un şirag; şi, în sfârşit, o mică făptură tofoloagă, în pantalonaşi albaştri de pânză. Toţi şase purtau pe umăr beţe de bambus şi cântau într-un unison aproximativ un fel de chemare de trompetă pe trei note: *„All'armii Fascişti; a morte*i *Comunişti; a basso*i *Socialişt*r 2, mereu şi mereu dela început.

1 O turcoaică, o turcoaică adevărată (it.)

1 „La arme, fascişti; moarte comuniştilor; jos socialiştii". (it.)

neobişnuit, lipsit de oblig;

ăţii cönjuğ

ale tot ceea ce nu era

Şi cântând, mărşăluiau de jur-împrejur, cu seriozitate, neobosiţi, încăperea imensă, goală, răsuna ca un bazin de înot. La mare distanţă sub arcurile lor de triumf, în lumea lor senină de fantastică frumuseţe, doamnele îmbrăcate în mătase şi domnii făceau muzică, îşi beau vinul; poetul declama, pictorul îşi aplecă pensula spre şevalet; maimuţele se caţăr au pe ruinele romane, papagalii moţăiau pe balustrade. *„AWarmii Fascişti; a morte*i *Comunişti*..." Mi-ar fi plăcut să stau acolo tăcut, numai ca să văd cât aveau să-şi continue copiii marşul lor milităros. Dar Fabio n-avea nimic din curiozitatea mea ştiinţifică; sau dacă avusese vreodată, aceasta se epuizase cu multă vreme înainte de naşterea ultimului copil. După ce mă lăsă să mă desfăt o clipă cu spectacolul, deschise uşa împingând-o şi intră. Copiii se uitară în jurul lor şi tăcură imediat. Fie din pricina firii lui mânioase, fie din cauza teoriei lui despre educaţia prin sâcâire, copiii păreau să fie de-a dreptul înfricoşaţi de tatăl lor.

— Mai departe, porunci el, mai departe!

Dar copiii n-au vrut; era evident că nu mai puteau să continue în prezenţa lui înfricoşătoare. Se strecurară afară fără zgomot.

Fabio mă conduse de jur-împrejurul camerei pictate»

— Ia uită-te aici, îmi zise, şi aici.

Unul dintre pereţii marii săli avea vreo jumătate de duzină de găuri de gloanţe. Dintr-una din cornişele pictate lipsea o bucată; o doamnă avea chipul zdrobit îngrozitor; peisajul avea şi el câteva găuri, iar coada unei maimuţe fusese retezată.

— Prietenii noştri, ţăranii, au făcut-o, explică Fabio.

În sălile Carpi totul era încă în bună stare: satirii continuau să-şi urmărească nimfele, iar în sala cu centauri şi sirene, bărbaţii pe jumătate cai galopau cu aceeaşi impetuozitate spre mare, pentru a răpi femeile pe jumătate peşti. Dar povestea lui Eros şi a lui Psyche suferise îngrozitor. Panoul splendid pe care Tiepolo o pictase pe Psyche ţinând în mina opaiţul pentru a-şi privi misteriosul adorator nu mai era decât o pată palidă de mucegai. Iar acolo unde, pe vremuri, tânărul zeu indignat zbura spre înălţimi pentru a-şi reîntâlni neamurile olimpiene (care, din fericire, încă mai pluteau intacte printre norii de pe tavan), nu mai era nimic altceva decât fantoma palidă a unui Cupidoa zburând, în timp ce Psyche, plângând jos, pe pământ, era acum aproape invizibilă.

— Asta au făcu ţ-o prietenii noştri, francezii, mă lămuri. Au fost încartiruiţi aici în 1918 şi nu şi-au dat osteneala să închidă ferestrele când ploua.

Bietul Fabio *l* Totul era împotriva lui Nu puteam să-i ofer nicio mângâiere. În toamna aceea i-am trimis un critic de artă şi încă trei americani. Dar din vizita lor nu s-a ales nimic De fapt, avea prea mult de oferit. De un tablou poţi dispune cu uşurinţă. Dar ce poţi să faci cu o casă întreagă de picturi, ca aceea?

Lunile au trecut. Pe la Paşti, în anul următor, am primit o nouă scrisoare de la Fabio. Recolta de măsline fusese slabă. Contesa aştepta din nou un copil şi nu se simţea bine de loc. Cei doi copii mai mari zăceau bolnavi de pojar, iar penultimul avea ceea ce italienii numesc „tuse măgărească-a. Se aştepta ca toţi copiii să se molipsească de amândouă bolile, rând pe rând. Acum se îndoia că va mai merita să-şi repună vreodată în funcţiune războaiele, situaţia comerţului cu mătase nu mai era atât de bună ca la sfârşitul anului 1919. Ah, dacă s-ar fi ţinut de brânzeturi, aşa cum avusese de gând! Lucio făcuse cincizeci de mii de lire printr-o simplă speculaţie norocoasă. Dar turcoaica, infidelă, fugise cu un român. Bătrânul conte îmbătrânea cu repeziciune; când îl văzuse Fabio ultima dată, povestise aceeaşi anecdotă de trei ori într-un interval de zece minute. Cu aceste două veşti bune – şi-mi închipui că pentru el erau singurele puncte luminoase în negura care-l înconjura – Fabio îşi încheia scrisoarea. M-am întrebat mirat de ce se mai ostenea să-mi scrie. Probabil că simţea un fel de satisfacţie sfâşietoare înşirându-şi astfel necazurile.

În luna august din anul acela avea loc un festival muzical la Salzburg. Nu fusesem niciodată în Austria, de aceea mi se părea un bun prilej. M-am dus şi am avut o mare satisfacţie, în asemenea împrejurare Salzburg este tot numai mişcare. Biserici baroce se găsesc din belşug; se găsesc fântâni în stil italian; grădini şi palate care mimează în modul lor, greoi şi extravagant, teutonic, grădinile şi palatele Romei. Şi cea mai de preţ comoară, un tunel, înalt de patruzeci de picioare, săpat printr-o stâncă abruptă – un tunel cum mimai un prinţ episcop din secolul al XVII-lea şi-ar H putut visa, ou câte un arc de triumf la fiecare capăt, cu pilaştri, cu pedimente frânte, cu statui, cu steme, toate sculptate direct în stânca – o capodoperă între tuneluri şi într-un oraş în care totul, fără a fi cu

adevărat valoros, e încântător de „amuzant”, ceea ce constituie trăsătura cea mai amuzantă. Oh, hotărât lucru, Salzburg e în plină mişcare.

Într-o după-amiază am urcat cu f unicul arul la castel Sub ziduiile fortăreţei se află o privelişte pe care în *Baedecker* o găseşti însemnată cu o steluţă. De o parte, la picioarele tale se întinde oraşul, răspândit în valea curbă străbătută de un râu, ca o versiune germana, dar mai mică, a Florenţei; Din partea cealaltă a terasei priveşti spre o panoramă care n-are nicio pretenţie de italienism; e tot atât de germană prin suavitatea şi romantismul său ca o arie din *Freischütz* de Weber. În zare se văd munţii, ascuţiţi şi albaştri ca munţii dintr-o carte cu poze; iar în faţă, ajungând până la piciorul stâncii aproape neverosimile, pe care sunt agăţate castelul şi terasa-berărie, se întinde o câmpie verde, netedă, mile întregi de pajişte bogată, presărată cu vaci minuscule, ici-colo cu câte o fermă micuţă şi limpede desenată ca o jucărie, sau, mai rar, cu câte o îngrămădire de căsuţe de păpuşi, din mijlocul cărora se ridica sclipind o fleşă.

Şedeam comod în faţa acestui peisaj delicios şi uşor comic, sorbindu-mi berea blondă şi fără să mă gândesc la ceva anume, când am auzit în spate o voce exclamând fermecată: *93 Beilo*, *heão t* „M-am întors şi am privit curios – căci mi se părea oarecum surprinzător să aud vorbindu-se acolo italieneşte – şi am văzut o femeie din genul acela de o frumuseţe planturoasă, atât de mult admirat în sud. Era o *bella prassa*, durdulie până la limita obezităţii şi primejdios de aproape de vârstă mijlocie; dar, în felul ei, încă extrem de frumoasă. Chipul ei avea proporţiile unui iceberg – o cincime deasupra apei, patru cincimi dedesubt. Amplu şi înfloritor de ia ochi în jos, chipul acesta era aproape cu totul lipsit de frunte; părul începea imediat deasupra sprâncanelor. Cât despre ochi, erau negri, mari şi, cel puţin pentru gustul meu, puţin cam

prea galeşi. Am examinat-o într-o clipă de sus

! * Frumos, frumos f (it.) până jos şi eram gata să-mi întorc privirea, când însoţitorul ei, care admirase priveliştea de pe cealaltă parte, se întoarse. Era bătrânul conte.

Cred că eu eram mult mai încurcat decât el. Când privirile ni se întâlniră, am simţit că roşesc, ca şi cum eu aş fi colindat lumea cu o *colombella*, şi el m-ar fi surprins asupra faptului. Nu ştiam ce să fac – să zâmbesc şi să-i vorbesc, sau să întorc capul, ca şi cum nu l-aş fi recunoscut, ori să-i fac un semn din cap de la distanţă şi să dispar, discret. Dar bătrânul conte" puse capăt nehotărârii mele rostindu-mi cu glas tare numele, mirat, alergând spre mine şi apucându-mă de mină. Ce plăcere să întâlnească un vechi prieten! Tocmai aici! În locul acesta uitat de Dumnezeu, deşi era destul de ieftin, nu găseam? Mă va prezenta unei încântătoare compatriote, o doamnă italiancă pe care o întâlnise ieri în tren venind de la Viena.

Am fost prezentat *colombellei* şi ne-am aşezat toţi la masa mea. Vorbind hotărât italieneşte, contele mai comandă de două ori bere. Am stat de vorbă. Sau mai curând contele a vorbit; deoarece conversaţia era un monolog. Ne-a povestit anecdote din Italia de acum cincizeci de ani, ne-a imitat diferite tipuri de oameni ciudaţi pe care-i cunoscuse; ba chiar, la un moment dat, a imitat răgetul unui măgar – am uitat în ce împrejurare; dar zbieretul a rămas viu în amintirea mea. Pufnind pe nări după fiecare frază, ne-a împărtăşit vederile sale cu privire la femei. *Colombella* a protestat, ţipând indignată, apoi s-a topit de râs. Bătrânul conte îşi răsucea mustaţa, clipind des spre ea prin reţeaua ridurilor. Din când în când se întorcea spre mine şi-mi făcea cu ochiul.

Ascultam uluit. Acesta era omul care spusese aceeaşi anecdotă de trei ori în zece minute? M-am uitat la bătrânul conte. Tocmai se aplecase spre *colombella* şi-i şoptea în

ureche ceva, care o făcu să râdă atât de tare, încât trebui să-şi şteargă lacrimile. Întorcându-şi capul spre mine, contele îmi prinse privirea; ridică din umeri zâmbind, de parcă ar fi spus: „Femeile astea! Sunt nişte proaste, dar cât de încântătoare, cât de necesare!” Acesta era oare bătrânul ostenit pe care îl văzusem cu un an înainte aşezat pe terasa cafenelei „Pedrochi”? Părea de necrezut.

— Ei, la revedere, *a rivederci*.

Trebuia să coboare înapoi în oraş. Funicularul îi aştepta.

— Sunt încântat că te-am revăzut, spuse bătrânul conte, strângându-mi mina ou afecţiune.

— Şi eu de asemenea, am declarat. Şi mai ales sunt încântat să văd că arătaţi atât de bine.

— Da, mă simt minunat, zise el, umflându-şi pieptul.

— Şi tânăr, am continuat eu. Mai tânăr decât mine! Cum aţi făcut?

m – Ehei! Bătrânul conte îşi lăsă capul pe o parte, misterios.

— Cred că l-aţi vizitat pe Steinach, la Viena, am spus eu, mai mult în glumă decât în serios. V-aţi făcut o operaţie de reîntinerire.

Drept orice răspuns, bătrânul conte îşi ridică degetul arătător de la mâna dreaptă, şi-l puse întâi la buze, apoi de-a lungul nasului, şi pe când făcea aşa, îmi făcu cu ochiul. Apoi, strângându-şi pumnul, cu degetul cel mare înţepenit în sus, făcu un gest complicat, care pentru un italian ar fi avut, desigur, o semnificaţie profundă şi vitală. Mie, însă, care nu eram prea iniţiat în limbajul semnelor, sensul exact nu mi-a fost prea clar. Dar contele nu mi-a dat nicio explicaţie. verbală. Îşi scoase pălăria, continuând să nu rostească nicio vorbă; apoi, ducându-şi încă o dată degetul la buze, se întoarse şi coborî în fugă, cu o sprinteneală uimitoare, cărarea care ducea spre micul vehicul al funicularului în care *colombella îşi şi* ocupase

locul.

masă, îşi netezi şorţul, îşi potrivi boneta şi păşi afară pe coridor. Soneria bâzâi din nou cu furie – Doamna era nerăbdătoare.

— În sfârşit, Sophie! Credeam că n-o să mai vii! Sophie nu spuse nimic; nu era nimic de spus. Doamna stătea în faţa garderobului deschis. Avea pe braţ un maldăr, de rochii, iar pe pat zăceau îngrămădite altele.

„*Une beauté à la Rubens*” *, aşa îi spunea soţul în pornirile lui de tandreţe, îi plăceau femeile masive, strălucitoare, înalte. Nuielele de trestie nu-i spuneau nimic. „Hélène Fourment* era numele cu care o alinta.

— Într-o zi, le spunea Doamna prietenelor ei, într-o zi va trebui să mă duc neapărat la „Louvre”, să-mi văd portretul. „Hélène Fourment. E de Rubens, ştiţi. Extraordinar, să fi trăit o viaţă întreagă la Paris şi să nu fi văzut măcar.

O dată „Louvre”. Nu găsiţi?

În seara aceea era superbă. Obrajii i se îmbujoraseră; ochii albaştri străluceau cu o intensitate neobişnuită între genele lungi; părul scurt, castaniu-roşcat, i se răvăşise.

— Mâine, Sophie, spuse ea pe un ton dramatic, plecăm la Roma. Mâine dimineaţă. Vorbind, desprinse încă o rochie din garderob şi o aruncă pe pat. Din pricina mişcării, halatul i se desfăcu şi dădu la iveală lenjeria brodată şi o carnaţie albă splendidă. Trebuie să facem imediat bagajele.

— Pentru cât timp, Doamnă?

— Două săptămâni, trei luni… de unde să ştiu?

1 – Nu-i totuna, Doamnă. n*

— Principalul e să plecăm de aici. Nu mă mai întorc în casa asta, după tot ce mi s-a spus astă-seară, decât atunci când o să fiu implorată în genunchi.

— Atunci ar fi mai bine să luăm geamantanul cel mare, Doamnă; mă duc să-l aduc.

În debara era un aer greu, mirosind a praf şi a piele. Geamantanul cel mare era înghesuit într-un colţ îndepărtat. Fu nevoită să se aplece şi să tragă tare pentru a-l scoate afară. Viermele şi stelele colorate îi jucară înaintea ochilor; când îşi îndreptă trupul, îi veni ameţeală.

1 O frumuseţe în stilul lui Rubens (fr.) 378

— Am să te ajut să împachetezi, Sophie, spuse Doamna când servitoarea se întoarse, trăgând după ea geamantanul greu.

Ce cap de mort avea bătrâna asta în ultima vreme! Nu putea suferi să aibă pe lângă ea oameni bătrâni şi urâţi. Dar Sophie era atât de folositoare; ar fi fost o nebunie s-o dea afară.

— Doamna nu trebuie să se deranjeze. Sophie ştia că n-o s-o scoată niciodată la capăt dacă Doamna avea să se apuce să deschidă sertarele şi să arunce lucrurile în toate părţile. Doamna ar face mai bine să se culce. târziu»

Nu, nu. N-ar fi fost în stare să doarmă. Era atât de enervată.

— Bărbaţii ăştia... Doar nu le suntem sclave. N-ar trebui să ne trateze în felul ăsta!

Sophie împacheta. O zi întreagă în pat, într-un pat uriaş şi moale, ca al Doamnei. Să aţipeşti, să te trezeşti pentru o clipă, să aţipeşti din nou.

— Ultima lui figură, spuse Doamna cu indignare, e să-mi spună că n-are niciun ban. Pretinde să nu-mi mai cumpăr nicio rochie. E caraghios! Doar nu pot să umblu goală, nu-i aşa? îşi desfăcu braţele. Şi ca să spună că n-are de unde, e o prostie. Are, are destui. Numai că e meschin, meschin, îngrozitor de meschin. Şi dacă măcar ar face o cât de mică treabă serioasă, în loc să scrie versuri proaste şi să le publice pe socoteala lui, ar avea bani destui, să mai pună şi deoparte. Începu să măsoare camera în lung şi-n lat. Şi apoi, continuă ea, mai e şi tatăl lui, bătrânul. Ăsta la ce mai e bun, aş vrea să ştiu? Îmi tot spune: „Trebuie să fii

mândră că ai un bărbat poet”. Vorbi imitând glasul tremurător al unui bătrân. Doar atât mă stăpânesc, să nu-i râd în nas. „Şi ce versuri frumoase scrie Hégésippe despre tine! Câtă pasiune, ce foc!” Gândindu-se la bătrân, se strâmbă, dădu din cap, făcu un semn cu degetul, se clătină pe picioare. Şi când te gândeşti că bietul Hégésippe e chel, că-şi vopseşte puţinul păr care i-a mai rămas! Râse. Iar pasiunea despre care vorbeşte atât de mult în versurile lui nenorocite, râse ea, e născocire curată. Dar, draga mea Sophie, unde ţi-e capul? De ce împachetezi şi oroarea asta de rochie verde, veche? f

179

Sophie scoase rochia din cufăr fără să spună o vorbă. De ce oare îşi alesese femeia tocmai noaptea asta ca – să arate atât de rău? Avea chipul gălbejit şi dinţa vineţi. Doamna se cutremură – era prea îngrozitoare. Ar trebui s-o trimită la culcare. Dar, în definitiv, împachetatul trebuia dus la capăt. Ce era de făcut? Se simţea şi mai necăjită decât înainte.

— Teribilă e viaţa! Oftând, se lăsă cu toată greutatea peş marginea patului. Arcurile elastice o legănară uşor de câteva ori, apoi se liniştiră. Să fii măritată cu un bărbat ca ăsta! În curând am să fiu bătrână şi grasă. Şi nu l-am înşelat niciodată. Totuşi, uite cum se poartă cu mine! Se ridică din nou *şi* începu să umble fără rost prin cameră. Dar n-o să mai îndur aşa ceva! izbucni ea.

Se oprise în faţa oglinzii lungi şi îşi admiră splendida imagine tragică. Nimeni n-ar crede, uitându-se la ea, că are mai mult de 30 de ani. În spatele frumoasei tragediene, văzu în oglindă o mogâideaţă bătrâna, jalnica, slabă, cu chipul galben şi dinţii vineţi, cocârjată deasupra cufărului. Zău, prea era neplăcut. Sophie semăna cu una dintre cerşetoarele acelea care pot fi văzute, în dimineţile friguroase, pe marginea trotuarului. Să treci pe lângă ele în grabă, încercând să nu le priveşti? Sau să te opreşti, să

deschizi geanta şi să le dai un ban, fie chiar şi o bancnotă de doi franci, dacă n-ai mărunţiş? Dar orice-ai face, te simţi întotdeauna stingherit, şi simţi nevoia să-ţi ceri scuze pentru haina ta de blană. Aşa păţeşte cine merge pe jos. Dacă ai maşină – dar asta era încă o dovadă a meschinăriei lui Hégesippe – n-ai decât să umbli cu ferestrele închise, şi nu-ţi mai dai seama de nimic. Se întoarse de la oglindă.

— N-am să mai suport aşa ceva, zise, încercând să nu se mai gândească la cerşetoare, la dinţii vineţi şi la chipul galben. N-am să mai suport!

Se aşeză pe un scaun. Dar ce-ar fi să ai un amant cu chipul galben şi dinţii vineţi, neregulaţi! Închise ochii, cutremurându-se la asemenea gând. Pur şi simplu te-ar îmbolnăvi. Se simţi îmboldită să se mai uite o dată: ochii Sophiei aveau o culoare de plumb verzui şi păreau lipsiţi de viaţă. Ce era de făcut? Faţa femeii era un reproş, o acuzaţie. Şi pe lângă asta, vederea ei îi făcea pur şi simplu rău. Nu fusese niciodată atât de adânc enervată.

Sophie se ridică încet, cu mare greutate; pe faţă îi trecu o expresie de durere. Se duse domol către scrin, numără domol şase perechi de ciorapi de mătase şi-i scoase. Se întoarse spre geamantan. Era un cadavru ambulant!

— Teribilă e viaţa! repetă Doamna cu convingere. Teribilă, teribilă, teribilă!

Trebuia să trimită femeia la culcare. Dar ea singură n-avea să fie niciodată în stare să-ţi facă bagajul. Şi era atât de important să plece mâine dimineaţă. Îi spusese lui Hégésippe că o să plece, iar el pur şi simplu izbucnise în râs, nu o crezuse. De data asta trebuia să-i dea o lecţie. La Roma avea să se întâlnească cu Luigino. Ce băiat încântător şi mai era şi marchiz! Poate că… Dar nu se putea gândi la altceva deat la chipul Sophiei; ochii plumburii, dinţii vineţi, pielea galbenă, zbârcită.

— Sophie, spuse ea deodată şi numai cu mare

greutate se stăpâni să nu ţipe, ia uită-te pe măsuţa mea de toaletă. Ai să vezi acolo o cutiuţă de ruj „Dorin”, numărul douăzeci şi patru. Pune-ţi puţin pe obraji. Este şi un ruj de buze în sertarul din dreapta.

Îşi ţinu cu hotărâre ochii închişi, în timp ce Sophie se ridică – ohi cât de îngrozitor îi trosneau încheieturile 1 – se duse la măsuţa de toaletă şi rămase acolo, foşnind uşor, un timp care păru o veşnicie. Ce viaţă, Dumnezeule, ce viaţă! auzi paşii domoli târşindu-se înapoi. Deschise ochii. O, aşa era mult mai bine, mult mai bine!

— Mulţumesc, Sophie. Acum arăţi mult mai puţin obosită. Se ridică sprintenă. Şi acum să ne grăbim. Plină de energie, se repezi la garderob. Doamne sfinte, exclamă ea cu mâinile desfăcute, ai uitat să-mi pui în geamantan rochia albastră de seară! Cum ai putut fi atât de proastă, Sophie?

Portretul

„— Tablouri, spuse domnul Bigger, doriţi să vedeţi câteva tablouri? Tocmai acum avem în galeria noastră o expoziţie variată, foarte interesantă, de artă modernă. Ştiţi, pictori

Clientul ridică mâna, scutură din cap.

— Nu, nu. Nu vreau nimic modern, declară el într-o englezească plăcută, cu accent nordic. Vreau tablouri veritabile, picturi vechi. Rembrandt şi *sir* Joshua Reynolds şi alţii asemenea.

— Perfect! Domnul Bigger dădu din cap. Maeştri clasici. Ah, bineînţeles că ne ocupăm şi de cei vechi, ca şi de cei moderni.

— De fapt, spuse celălalt, tocmai mi-am cumpărat o casă destul de mare – un conac, adăugă el cu un ton menit să facă impresie.

Domnul Bigger surâse; tipul ăsta sărac cu duhul avea o candoare cuceritoare. Se întreba de unde o fi avut banii. „Un conac”. Spusese asta într-un fel încântător. Iată un om

care şi-a croit drum de la servitute la stăpânirea unui conac, de la baza lată a piramidei feudale spre vârful îngust al acesteia. Propria lui istorie şi întreaga istorie a claselor fuseseră cuprinse în accentul pus cu respect şi veneraţie pe cuvântul „conac”. Dar străinul galopa mai departe; domnul Bigger nu putea permite gândurilor sale să zburde în voie.

— Într-o casă de stilul acesta, spunea străinul, şi cu necesitatea de a-ţi menţine o poziţie ca a mea, trebuie să ai francezi şi

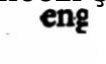

Iezi.

câteva tablouri Maeştri clasici, ştiţi, de-alde Rembrandt şi Cum-îi-mai-cheamă.

— Fără îndoială, zise domnul Bigger, „tabloul unui clasic e un simbol al superiorităţii sociale.

— Întocmai, exclamă celălalt radios, aţi spus exact ce voiam eu să spun!

Domnul Bigger se înclină şi zâmbi. Încântător să dai de cineva care-ţi ia în serios, cu toată gravitatea, micile ironii.

— Bineînţeles, de clasici o să avem nevoie numai jos, în sala de recepţie. Ar însemna să abuzăm de un lucru bun dacă i-am pune şi în dormitoare.

— Da, într-adevăr, ce-i prea mult strică, consimţi domnul Bigger.

— De fapt, continuă stăpânul conacului, şi fiica mea se ocupă puţin de desen. Face lucruri foarte drăguţe. Am înrămat câteva dintre lucrările ei şi le-am atârnat în dormitoare. Prinde bine să ai un artist în familie. Te scuteşte să mai cumperi tablouri. Dar desigur că jos trebuie să avem şi ceva vechi.

— Cred că am tocmai ce vă trebuie.

Domnul Bigger se sculă şi sună. „Fiica mea se ocupă puţin de desen”, îşi închipui o persoană voluminoasă,

blondă, cu mutră de chelneriţă, încă nemăritată la 31 de ani, cam trecută. Secretara apăru în uşă.

— Domnişoară Pratt, adu-mi portretul veneţian din odaia din fund. Ştii despre care vorbesc.

— Sunteţi bine instalat aici, zise stăpânul conacului. Sper că afacerile merg.

Domnul Bigger oftă.

— Criza, zise el. Noi, negustorii de artă o simţim mai tare decât toţi ceilalţi.

— Ali, criza! Stăpânul conacului chicoti. Am prevăzut-o tot timpul. Unii păreau să-şi închipuie că vremurile bune au să dureze o veşnicie. Ce proşti! Am vândut tot când fluxul era în plin. De-aia pot acum să cumpăr tablouri.

Domnul Bigger râse la rândul lui. Era tocmai clientul care-i trebuia.

— Aş fi vrut şi eu să am ce vinde în timpul fluxului, zise el.

Stăpânul conacului râse până ce lacrimi începură să i se rostogolească pe obraji. Încă mai râdea când domnişoara

Pratt intră, din nou în cameră. Ţinea înaintea ei cu amândouă mâinile, ca pe un scut, un tablou.

— Puneri pe şevalet, domnişoară Pratt, zise domnul Bigger. Ei, întrebă întorcându-se spre stăpânul conacului, cum, vi se pare?

Tabloul aşezat pe şevalet în faţa lor era un portret., Cu faţa plină, pielea albă şi pieptul învoit în rochia de mătase albastră, adânc decoltată, subiectul tabloului părea să fie o doamnă italiană foarte tipică de pe la mijlocul secolului al XVIII-lea. Un zâmbet uşor încântat de sine arcuia buzele cărnoase. Într-o mână ţinea o mască neagră, de parcă, tocmai şi-o scosese după o. zi de carnaval.

— Foarte drăguţ, zise stăpânul conacului, dar adăugă* cuprins de îndoială, nu prea seamănă cu Rembrandt, nu-i aşa? Totul e atât de limpede şi de luminos.

În general, la adevăraţii clasici nu poţi vedea aproape nimic, sunt atât de întunecoşi şi ceţoşiv

— Foarte adevărat, zise domnul Bigger. Dar nu toţi maeştrii vechi seamănă cu Rembrandt.

— Îmi închipui.

Stăpânul conacului nu părea prea convins.

— Acesta este un veneţian din secolul al optsprezecelea. Ei pictau întotdeauna în culori luminoase. Pictorul se numeşte Giangolini. Ştiţi, a murit în plină tinereţe. Din tablourile sale nu se cunosc decât şase. Acesta e unul dintre ele.

Stăpânul conacului dădu din cap. Era în stare1 să aprecieze valoarea raritătţii.

— Se observă de la prima vedere influenţa lui Longjii *” urmă domnul Bigger cu uşurinţă. Iar în modul în care este pictată faţa se simte ceva din graţia molatică a lui Rosalba2.

Stăpânul conacului se uita stânjenit de la domnul Bigger la tablou şi de la tablou la domnul Bigger. Nimic au te pune mai mult în încurcătură decât faptul de a sta de vorbă cu cineva care are mai multe cunoştinţe decât tine. Domnul Bigger profită de acest avantaj.

1 Longhi (*Pietro Falca** *zhl* (1702 – 1785), *pictor şi* gravor uencţian, autor al unor amuzante tablouri din viaţa: Veneţiei secolului ” XVIII-lea.

8 Rosalba (*Camera Rosa Albă*, zisa) – (1675 – 17570, pictoriţă veneţiană, autoare de pasteluri.

— curios, continuă el, că nu se vede nimic din maniera hâi Tieoolo în acest tablou. Nu credeţi?

Stăpânul conacului aprobă din cap. Chipul lui căpătase o expresie sumbră. Colţurile gurii de copil i se lăsaseră în jos. Te aşteptai din clipă în clipă să-l vezi izbucnind în pßns.

— E plăcut, spuse domnul Bigger, domolindu-şi în sfârşit cursa, să stai de vorbă cu cineva care se pricepe cu

adevărat la pictură. Sunt atât de puţini cei care se pricep.

— Ei, n-aş putea spune că am pătruns acest domeniu în profunzime, spuse cu modestie stăpânul conacului. Dar atunci când văd ceva, ştiu ce-mi place. Chipul i se lumină din nou în clipa când se simţi pe teren mai sigur.

— Un instinct natural, zise domnul Bigger. Ăsta e un dar foarte preţios. Mi-am dat seama din clipa când aţi intrat în galerie, după chipul dumneavoastră, că aveţi acest dar.

Stăpânul conacului era încântat.

— Ei, acum şi dumneata! zise el. Simţea cum creşte, cum devine mai important. Zău! îşi lăsă capul pe o parte, examinând tabloul în mod critic. Da, trebuie să spun că mi se pare o pictură foarte reuşită. Foarte reuşită. Dar, de fapt, aş fi preferat o lucrare istorică, nu ştiu dacă mă înţelegeţi. Ceva cu aer de vechime. Un portret legat de o poveste, ca, de pildă, Anne Boleyn, sau Neil Gwynn, sau ducele de Wellington, sau cam aşa ceva.

— Bine, dragă domnuţe, dar tocmai aveam de gând să vă spun. Tabloul acesta are o poveste. Domnul Bigger se aplecă înainte şi-l bătu pe genunchi pe stăpânul conacului. Sub sprâncenele stufoase ochii îi sclipeau cu o bunăvoinţă amuzată, în zâmbetul lui se citea o amabilitate şireată. O poveste extraordinară este legată de acest tablou.

— Nu mai spune! Stăpânul conacului făcu ochii mari. Domnul Bigger se lăsă din nou pe scaun.

— Doamnă pe care o vedeţi aici, spuse el arătând portretul cu un gest larg, a fost soţia celui de-al patrulea conte Hurtmore. Familia s-a stins. Cel de-al nouălea conte a murit abia anul trecut. Am pus mâna pe tabloul acesta când s-a vândut casa. E trist să vezi cum se duc casele acestea vechi, strămoşeşti.

Domnul Bigger oftă. Stăpânul conacului avea o privire solemnă, ca la biserică. Urmă o clipă de tăcere, apoi domnul Bigger continuă cu alt ton:

m

— După portretele care-l înfăţişează şi pe care le-am văzut, al patrulea conte pare să fi fost un tip incolor, cu o faţă prelungă, întunecată. N-ai putea să ţi-l închipui tânăr; făcea parte din genul acela de oameni care arată mereu de cincizeci de ani. Ceea ce-l interesa, mai mult în viaţă erau muzica şi antichitatea romană. Există un portret al lui în care e prezentat ţinând într-o mână un flaut de fildeş şi cu cealaltă mână sprijinindu-se de un fragment de sculptură romană. Şi-a petrecut jumătate din viaţă călătorind prin Italia, căutând obiecte din antichitate şi ascultând muzică. Pe la cincizeci şi cinci de ani a hotărât deodată că a venit vremea să se însoare. Doamna aceasta a fost aleasă lui. Domnul Bigger arătă spre tablou. Banii şi titlul lui trebuiau să compenseze numeroase cusururi. După felul cum arată, nu-ţi prea poţi închipui că *lady* Hurtmore putea fi pasionată după antichitatea romană. Şi cred că nici după teoria şi istoria muzicii nu se dă în vânt, ţi plăceau toaletele, societatea, jocurile, îi plăcea să flirteze, să se distreze. Se pare că tânărul mariaj nu mergea prea bine. Totuşi, căutau să evite despărţirea publică. La im an după căsătorie, lordul Hurtmore se hotărî să viziteze din nou Italia. Au ajuns la Veneţia la începutul toamnei. Pentru lordul Hurtmore Veneţia însemna muzică nesfârşită. Însemna concertele zilnice ale lui Galuppi1 la orfelinatul „Misericordiaa. Însemna Pice ini2 la Santa Maria. Însemna opere noi la San Moise; însemna splendidele cantate dintr-o sută de biserici. Însemna concerte particulare date de amatori; însemna Porpora8 şi cei mai buni cântăreţi ai Europei; însemna Tartini şi cei mai mari violonişti. Pentru *lady* Hurtmore, Veneţia însemna altceva. Însemna jocurile de la Ridotto, baluri mascate, su. peuri vesele – toate plăcerile celui mai distractiv oraş din lume. Trăindu-şi fiecare viaţa lui proprie, amândoi ar fi putut să fie fericiţi la Veneţia, aproape fără sfârşit. Dar în tr-ô bună zi, lordului

Hurtmore îi veni ideea catastrofală

1 Bàldassare Galuppi (1706 – 1785), compozitor iulian, a excelat în operă comică.

3 Nicola Piccini (1728 – 1800), compozitor italian, autor a peste şaizeci de opere, în special comice.

9 Nicola Porpora (1686 – 1766), compozitor italian de muzică religioasă şi de cameră.

m de a comanda portretul soţiei sale. Tânărul Giangolini îi fu recomandat ca un pictor foarte înzestrat, cu perspective. *Lady* Hurtmore începu să-i pozeze. Giangolini era frumos şi cuceritor, Giangolini era tânăr. Era tot atât de expert în tehnica amorului ca şi în tehnica artei. Ar fi însemnat ca *lady* Hurtmore să fie mai mult decât un simplu om ca să-i poată rezista. Dar nu era decât un om.

— Nimeni dintre noi nu e mai mult, nu-i aşa? Stăpânul conacului îşi înfipse un deget între coastele domnului Bigger şi râse.

Politicos, domnul Bigger se alătură veseliei lui; când acesta se potoli, continuă:

În cele din urmă s-au hotărât să fugă împreună peste graniţă. Aveau să se stabilească la Viena şi să trăiască din bijuteriile familiei Hurtmore, pe care doamna avea să le împacheteze cu grijă în geamantan. Valorau peste douăzeci de mii de lire bijuteriile familiei Hurtmore; şi la Viena, sub Maria Tereza, puteai să trăieşti bine dintr-un capital de douăzeci de mii. Pregătirile au mers repede. Giangolini avea un prieten care a făcut tot ce trebuia – le-a obţinut paşapoarte pe nume false, le-a tocmit caii care aveau să-i aştepte e pământ uscat, le-a pus propria gondolă la dispoziţie. Au oţărât să o şteargă în ziua când portretul urma să fie terminat. Ziua sosi. Ca de obicei, lordul Hurtmore îşi duse soţia cu gondola la studioul lui Giangolini, o lăsă acolo cocoţată pe tronul cu spetează înaltă pe care poza şi plecă să asculte concertul lui Galuppi

k „Misericordia”. Carnavalul era în toi. Chiar şi în plină zi oamenii umblau mascaţi. *Lady* Hurtmore purta o mască de mătase neagră, pe care o vedeţi acolo, în portret. Soţul ei, deşi nu era un petrecăreţ şi dispreţuia petrecerile carnavalului, prefera să se conformeze modei groteşti a vecinilor decât să atragă atenţia asupra lui prin neconformism. În săptămânile acelea de carnaval, lunga pelerină neagră, pălăria neagră, cu borul larg în trei colţuri, şi masca de hârtie albă, cu nasul lung, constituiau echipamentul obişnuit al oricărui domn din Veneţia. Lordul Hurtmore nu ţinea să bată la ochi; purta şi el acelaşi costum. Trebuie să fi fost ceva grozav de absurd şi de deplasat în spectacolul oferit de acest milord englez, grav şi solemn, îmbrăcat în uniforma de paiaţă a unui veneţian vesel, mascat. „Pantalone Mn hainele lui. Pulcinellâ2* – aşa îi spuneau între ei cei doi îndrăgostiţi; bătrânul ramolit din eterna comedie, îmbrăcat ca un clovn. Ei bine, în dimineaţa aceea, aşa cum spuneam, lordul Hurtmore sosi ca de obicei în gondola închiriată, aducându-şi doamna. La rândul ei, doamna aducea, ascunsă sub faldurile amplei pelerine, o cutie de piele, în care, aşezate comod pe pernă de mătase, se odihneau bijuteriile Hurtmore. Din cabina mică şi neagră a gondolei priveau cum alunecă pe lângă ei bisericile, palatele bogat ornamentate, casele înalte şi subţiri. De sub masca de Punch8, vocea lordului Hurtmore se auzea vorbind grav, domol, imperturbabil: „Înţeleptul părinte Martini, îi zise el, mi-a făgăduit să-mi facă cinstea de a veni să cineze cu noi mâine. Nu cred să mai existe cineva care să ştie mai multă istorie a muzicii decât el. Te rog să-ţi dai osteneala să faci onorurile casei. „Fii sigur că-mi voi da toată silinţa, domnul meu. Abia putea să-şi stăpânească râsul. Simţea că se îneacă. Mâine, la vremea cinei, avea să fie departe, dincolo de graniţă, dincolo de Gorizia, galopând pe drumul spre Viena. Bietul Pantalone! Ba nu, nu-i era de loc milă de el. În definitiv, el îşi avea

muzica lui, cioburile lui de marmură. Pe sub pelerină, apucă şi mai strâns caseta cu bijuterii. Ah, gândul la taina ei o îmbăta!

Domnul Bigger îşi împreună mâinile şi le apăsă dramatic pe inimă. Se distra de minune. Îşi întoarse nasul lung, de vulpe, spre stăpânul conacului şi-i zâmbi binevoitor. La rândul lui, stăpânul conacului era numai urechi.

— Ei? întrebă el.

Domnul Bigger îşi desfăcu mâinile şi le lăsă pe genunchi. Ţ-Ei bine, continuă el, gondola trage la uşa lui Giangolini, lordul Hurtmore îşi ajută soţia să coboare, o conduce în camera cea mare, de la etajul întâi, a pictorului, i-o încredinţează cu obişnuita lui formulă de politeţe şi apoi pleacă să asculte concertul de dimineaţă dat ia Galuppi la „Misericordia. Îndrăgostiţii au la dispoziţie două ceasuri pentru a-şi face ultimele pregătiri. Abia dispare din vedere bătrânul Pantalone, că îşi face apariţia folositorul prieten al

1, 8 Personaje groteşti din *Commedia délPArt*e; Personaj popular al teatrului tradiţional de păpuşi englez, asemănător lui Vasilacne al nostru.

pictorului, mascat şi îmbrăcat în pelerină ca oricare alt om de pe străzile şi canalurile acestei Veneţii de carnaval. Urmează îmbrăţişări şi strângeri de mină şi râsete fără sfârşit; totul a mers de minime, nicio bănuială: de nicăieri De sub pelerina doamnei Hurtmore apare caseta cu bijuterii. O deschide, în puternicele exclamaţii italieneşti de uimire şi admiraţie. Briliantele, perlele „marile smaragde Hurtmore, clipsurile de rubin, cerceii de diamant, toate aceste obiecte strălucitoare, sclipitoare sunt examinate cu dragoste „cercetate cu competenţă. „Cel puţin cincizeci de mii de ţechini*, evaluează prietenul folositor. Cei doi amanţi se aruncă unul în braţele celuilalt, cuprinşi de extaz. Prietenul folositor îi întrerupe; mai sunt

încă de făcut ultimele formalităţi. Trebuie să se ducă să semneze paşapoartele la Ministerul Poliţiei. Oh, o simplă formalitate, dar trebuie îndeplinită. În timpul acesta el se va duce să vândă unul dintre diamantele doamnei, ca să procure cele necesare pentru călătorie.

Domnul Bigger se opri pentru a-şi aprinde o ţigară. Suflă un nor de fum şi continuă.

— Aşadar, plecară, toţi mascaţi şi cu pelerine, prietenul folositor într-o direcţie, pictorul şi amanta lui în cealaltă. Ah, amorul la Veneţia! Domnul Bigger îşi dădu ochii peste cap, extaziat. Aţi fost vreodată, la Veneţia, îndrăgostit, domnule? îl întrebă pe stăpânul conacului.

— N-am fost niciodată dincolo de Dieppe, răspunse stăpânul conacului, clătinând din cap.

— Ah, atunci aţi pierdut una dintre marile experienţe ale vieţii. Niciodată nu veţi putea înţelege pe deplin, în toată profunzimea, ce trebuie să fi simţit mica *lady* Hurtmore şi artistul pe când lunecau pe lungile canaturi, privindu-se în ochi prin găurile măştilor. Din când în când poate că se sărutau, deşi ar fi fost greu să facă acest lucru fără să-şi scoată masca, şi exista oricând pericolul ca feţele lor descoperite să fie recunoscute de cineva prin ferestrele micii lor cabine. Nu, cred că, în general „conchise gânditor domnul Bigger* Sr-au mărginit să se privească. Dar în Veneţia, lunecând de-a lungul canalurilor, poţi fi satisfăcut chiar şi numai cu privirea – numai cu privirea.

Mângâie aerai cu mână şi-şi lăsă vocea să se stingă în tăcere. Pufăi de câteva ori din ţigară fără să spună nimic. Când reluă, vocea îi era calmă şi egală.

1*9

— Cam la o jumătate de oră după plecarea lor, o gondolă se opri la uşa lui Giangolini şi un bărbat cu mască de hârtie, învăluit într-o pelerină neagră şi purtând pe cap inevitabilul tricorn, coborî din ea şi urcă în camera pictorului. Era goală. Portretul surâdea pe şevalet, suav şi

cu oarecare infatuare. Dar în faţa lui nu se afla niciun pictor, iar scaunul modelului era gol. Mască cu nasul lung cerceta odaia cu o curiozitate lipsită de expresie. Privirea rătăcitoare se opri în cele din urmă asupra casetei cu bijuterii, care se afla deschisă pe masă, aşa cum o lăsaseră, din neglijenţă, amanţii. Adânc înfundaţi şi umbriţi în dosul măştii groteşti, ochii zăboviră îndelung asupra obiectului. Pulcinella cu nasul lung părea să se fi cufundat în meditaţie. Peste câteva minute se auziră paşi pe scară şi două voci care râdeau împreună. Mascatul se întoarse şi începu să privească pe fereastră, în spatele lui uşa se deschise cu zgomot; îmbătaţi de emoţie, de o veselie iresponsabilă, amanţii dădură buzna înăuntru. „Hei, *care amico*! Te-ai şi întors? Cum ţi-a mers cu diamantul?” Silueta în pelerină de la fereastră nu se clinti; Giangolini continuă să sporovăiască. N-avuseseră nicio bătaie de cap cu semnăturile, nimeni nu-i întrebase nimic; avea paşapoartele în buzunar. Puteau să plece imediat. *Lady* Hurtmore izbucni deodată într-un râs nestăpânit; nu se mai putea opri. „Ce s-a întâmplat?” întrebă Giangolini, râzând la rândul lui. „Mă gândeam, pufni ea între două hohote de râs paroxistic, mă gândeam la bătrânul Pantalone, care stă acum la «Misericordia» şi ascultă, solemn că o bufniţă – era cât pe-aci să se înece, şi cuvintele ieşiră stridente şi forţate, de parcă ar fi vorbit printre lacrimi. – şi ascultă cantatele vechi şi plicticoase ale bătrânului Galuppi! a Bărbatul de la fereastră se întoarse: „Din nefericire, doamnă, zise el, strălucitul maestru nu s-a simţit bine azi-dimineaţă. Concertul n-a avut loc. Îşi scoase masca. Aşa încât mi-am luat libertatea de a mă întoarce mai devreme decât de obicei”. În faţa lor apăru chipul prelung, cenuşiu, lipsit de zâmbet al lordului Hurtmore. Îndrăgostiţii îl priviră o clipă încremeniţi, amuţiţi. *Lady* Hurtmore îşi duse mâna la inimă; îi zvâcnise dureros în piept şi avea o senzaţie îngrozitoare la stomac.

Bietul Giangolini se făcuse alb ca masca de hârtie! Chiar în zilele acelea de cicisbei1 recunoscuţi oficial drept prieteni ai casei, erau cazuri în care soţii geloşi şi jigniţi ajungeau până la crimă. Nu era înarmat, însă numai Dumnezeu ştia ce arme de distrugere se ascundeau sub pelerina aceea neagră, enigmatică. Dar lordul Hurtmore nu făcu niciun gest brutal sau nedemn. Grav şi calm, aşa cum le făcea el pe toate, se duse spre masă, luă caseta cu bijuterii, o închise cu cea mai mare grijă şi spunând: „Cred că e caseta mea", o puse în buzunar şi ieşi din cameră. Amanţii rămaseră singuri, prin yindu-se întrebător…

Urmă o tăcere. i

— Ce s-a întâmplat apoi? întrebă stăpânul conacului.

— Deznodământul, răspunse domnul Bigger, clătinând din cap cu jale. Giangolini socotise că o s-o şteargă cu cincizeci de mii de ţechini. Gândindu-se mai bine, *lady* Hurtmore nu era de loc încântată de ideea unei iubiri într-o colibă. Hotărî în cele din urmă că locul femeii este în căminul ei, cu bijuteriile familiei. Dar oare lordul Hurtmore avea să privească problema cu aceiaşi ochi? Aceasta era întrebarea, îngrijorătoarea, înspăimântătoarea întrebare. Se hotărî să se ducă şi să vadă singură cum stau lucrurile. Ajunse acasă tocmai la vremea mesei. „Excelenţa sa ilustrisimă aşteaptă în sufragerie", zise majordomul. Uşile înalte se deschiseră larg înaintea ei, doamna păşi înăuntru cu un mers maiestuos, cu bărbia ridicată – dar cu ce spaimă în suflet! Soţul stătea în picioare lângă cămin, îi ieşi în întâmpinare. „Vă aşteptam, doamnă", îi zise, şi o conduse la locul ei. Asta a fost singura aluzie făcută vreodată la cele întâmplate. După-amiază a trimis un servitor să aducă portretul din studioul pictorului. O lună mai târziu, când au plecat spre Anglia, portretul făcea parte din bagajul lor. Povestea s-a transmis, odată cu tabloul, din generaţie în generaţie. Eu am auzit-o de la un bătrân prieten al familiei când am cumpărat tabloul, anul

trecut.

Domnul Bigger aruncă mucul ţigării în cămin. Era încântat de felul cum povestise istoria.

— Foarte interesant, zise stăpânul conacului, da, da, foarte interesant. E un subiect aproape istoric, nu? N-ai

— Cavaleri devotaţi unei doamne, curtezani (it.)

scoate mai mult de la Neil Gwynn sau Anne Bokya, nu-i aşa r

Domnul Bigger surâse vag, cu gândurile duse. Se gândea, la Veneţia, la contesa rusoaică cu care locuise la aceeaşi pensiune, la copacul stufos din curte, pe care-l vedea din cameră, la parfumul tare, ameţitor pe care ea îl folosea (când îl miroseai prima dată îţi tăia respiraţia), apoi la băile Lide, gondolele, şi domul de la Salute profilat pe cerul ceţos, arătând întocmai aşa cum îl pictase Guardi *K* Cât de departe în timp şi în spaţiu i se păreau toate acum! Era abia un băieţandru pe atunci; fusese prima lui mare aventură. Se trezi din visare tresărind.

Stăpânul conacului vorbea.

— Şi cât aţi cere pe tabloul acesta? întrebă el. Întrebarea fusese pusă pe un ton detaşat, dezinvolt – era obişnuit cu

— Ei bine, spuse domnul Bigger, părăsind în silă contesa rusoaică şi paradiziaca Veneţie de acum douăzeci şi cinci de ani, am cerut o mie pentru lucrări mai puţin importante decât aceasta. Dar dumneavoastră v-aş lăsa-o cu şapte sute cincizeci. i

Stăpânul conacului scoase un fluierat.

— Şapte sute cincizeci? repetă el. E prea mult.

— Dar, dragă domnule, protestă domnul Bigger, ia gândiţi-vă cât ar trebui să plătiţi pentru un Rembrandt de această mărime şi calitate – cel puţin douăzeci de mii. Şapte sute cincizeci nu e mult de loc. Dimpotrivă, e foarte puţin, dacă ţinem seama de importanţa tabloului pe care-l cumpăraţi. Vă pricepeţi destul de bine pentru a vă da

seama că e o operă de artă valoroasă.

— Ei, nu neg acest lucru, zise stăpânul conacului. Nu spun decât că şapte sute cincizeci înseamnă o grămadă de bani. Pfui! Ce bine-mi pare că fata mea desenează! Ce mă făceam dacă trebuia să împodobesc dormitoarele cu tablouri de şapte sute cincizeci bucata? râse.

Domnul Bigger zâmbi.

1 Francesco Guardi (1712 – 1793), pictor italian, a înfăţişat aspecte, pitoreşti din Veneţia.

tocmeala.

— Nu trebuie să uitaţi, zise el, că faceţi o foarte bună investiţie. Veneţienii târzii sunt în urcare. Dacă aş avea un capital de rulat…

Uşa se deschise, şi capul blond, cârlionţat al domnişoarei Pratt se vârî înăuntru.

— Domnul Crowley ar dori să ştie dacă îl puteţi primi, domnule Bigşer.

Domnul Bigger se încruntă.

— Spune-i să aştepte, zise el iritat. Tuşi şi se întoarse către stăpânul conacului. Dacă aş avea un capital, l-aş investi tot în veneţieni târzii. Până la ultimul penny.

Rostind aceste cuvinte, se întrebă de câte ori le spusese clienţilor că dacă ar avea un capital, l-ar investi tot în primitivi, cubişti, sculptură neagră, gravuri japoneze…

În cele din urmă, stăpânul conacului îi scrise un cec de şase sute optzeci.

— V-aş ruga să-mi daţi o copie dactilografiată a povestirii, zise el, punându-şi pălăria. Ar fi plăcut să o pot povesti oaspeţilor la masă, nu-i aşa? Aş dori să am toate amănuntele, cât mai exacte.

— Fără îndoială, fără îndoială, zise domnul Bigger. Amă-l numele sunt foarte importante.

Îl conduse spre uşă pe omuleţul rotofei.

— Bună ziua, bună ziua. Plecase.

Un tânăr înalt, palid, cu favoriţi se ivi în uşă. Avea ochii negri, melancolici, o expresie, o înfăţişare generală romantică şi în acelaşi timp vrednică de milă. Era tânărul Crowley, pictorul.

— Scuză-mă că te-am făcut să aştepţi, zise domnul Bigger. Ce ai să-mi spui?

Domnul Crowley păru încurcat, ezită. Cât de urât îi era să facă acest lucru!

— De fapt, zise el în cele din urmă, mă aflu într-o grozavă criză de bani. Mă gândeam dacă nu cumva aţi putea, dacă nu v-ar deranja, să-mi plătiţi lucrarea pe care v-am făcut-o zilele trecute. Îmi pare foarte rău că vă necăjesc aşa.

— De loc, dragul meu. (Domnul Bigger se simţi înduioşat de nefericitul tânăr care nu ştia să se descurce singur în viaţă. Bietul Crowley, era neajutorat ca un copilaş!) Ce sumă fixasem?

6 – Surâsul Giocondei 93

* –”. Douăzeci de lire, dacă mimă Li şei, zise dofrhuj Crowtcy cöi sfială. m%

Domnul Bi ei îşi scoase portmoneul.

— Să „ziceni douăzeci şi cinci, spuse el; Ah, nu, zău, nu pot primi. Mulţumesc foarte mult: fiomnul Crowley roşi ca *6* fată. Ny-aţi dori cumva să vedeţi fciteva din peisajele racle, domnule? întrebă el încurajat de aerul binevoitor al domnului Bigger.

Nu, nu. Nimic personal. Domnul Bigger scutură din cap neînduplecat. Lucrările moderne nu aduc bani. Dar îţi cumpăr oricât de multe contrafaceri de maeştri vechi. Bătu darabana cu degetele pe umărul lucios pictat al *lui lady* Hurtmore. Mai încearcă un veneţian, adăugă el. Asta a avut un succes grozav.

Micul Arhimede în cele din urmă am închiriat casa pentru priveliştea pe care o oferea. E adevărat, casa avea multe cusururi. Era departe de oraş şi nu avea telefon.

Chiria era neobişnuit de mare, iar instalaţia de apă foarte proastă. În nopţile vântoase, când geamurile prost încadrate zăngăneau în rameie ferestrelor cu atâta furie, încât te puteai crede într-un hotelautobuz, lumină electrică avea obiceiul să se stingă din nu ştiu ce motive tainice şi să te lase în bezna umplută de zgomote. Casa avea o splendidă cameră de baie; dar hidroforul care ar fi trebuit să trimită în sus apa din rezervoarele ai apă de ploaie de pe terasă nu funcţiona. În fiecare toamnă, cu precizie, puţul cu apă de băut seca. Iar proprietăreasa noastră era mincinoasă şi bună de gură.

Dar acestea sunt micile neajunsuri ale oricărei case închiriate, în toată lumea. Pentru Italia nici măcar nu erau atât de grave. Am văzut o mulţime de case care le aveau pe toate acestea şi încă altele o sută, fără să aibă însă, în schimb, şi avantajele casei noastre – grădina dinspre sud şi terasa de iarnă şi de primăvară, camerele mari şi răcoroase, apărate de arşiţa verii, aerul de munte şi lipsa ţânţarilor şi, în sfârşit, priveliştea! Sau mai bine zis, şirul de privelişti. Pentru că în fiecare zi era altfel; şi fără să te urneşti de acasă, aveai impresia unei necontenite schimbări de decor: toate plăcerile unei călătorii, fără ostenelile acesteia. Erau zile de toamnă când toate văile se umpleau de ceaţă, şi coastele Apeninilor răsăreau întunecate dintr-un lac alburiu inert. Erau

zile când ceaţa invada până şi vârful colinei noastre şi când ne pomeneam învăluiţi într-un abur uşor, în care măslinii de culoarea ceţei, înşiraţi de sub ferestrele noastre şi până jos în vale, dispăreau ca în propria lor esenţă spirituală; singurele lucruri stabile şi limpede conturate în lumea strâmtă şi tulbure în care ne aflam claustraţi erau cei doi chiparoşi înalţi şi negri, care creşteau pe o mică terasă proeminentă la o sută de picioare în josul colinei. Negri, ascuţiţi şi solizi, stăteau

acolo ca două coloane gemene ale lui Hercule la capătul universului cunoscut; dincolo de ei nu era decât o ceaţă palidă, iar în jurul lor, numai măslinii neguroşi.

Aşa erau zilele de iarnă; dar erau zile de primăvară şi de toamnă, zile netulburate de niciun nor, sau – şi mai frumos – diversificate de uriaşele forme plutitoare de vapori, care se ridicau albe ca zăpada în zarea îndepărtată, dinţată de munţi purtând capişoane de nea, şi desfăşurau treptat, pe azurul luminos, ample gesturi eroice. Şi în înaltul cerului, draperiile fluturânde, lebedele, «tatuile de marmură aeriene, cioplite şi lăsate neterminate de zeii obosiţi de creaţie înainte chiar de a se fi apucat de ea, lunecau somnoroase pe aripile vântului, schimbându-şi forma în mişcare. Iar soarele răsărea şi apunea înapoia lor; iar oraşul din vale aci pierea în umbră, aci scânteia între coline, ca un imens giuvaier şlefuit reflectat în propria sa lumină. Privind peste valea mai apropiată care se întindea în jos de la creasta noastră spre Arno, privind peste coasta întunecată a dealului, pe al cărui extrem promontoriu se înălţa turnul bisericii San Miniato, vedeai uriaşul dom suspendat pe pilonii săi de zid, campanila pătrată, săgeata ascuţită a bisericii Santa Croce şi turnul acoperit al Signoriei, ridicându-se deasupra labirintului încâlcit al caselor strălucitoare şi precis desenate, ca nişte mici bijuterii sculptate cu pietre preţioase. Totul dură o clipă. Apoi lumina lor pălea din nou, iar raza călătoare îşi alegea printre colinele albăstrii din zare un singur pisc auriu.

În unele zile aerul era umed de ploaia trecută sau de cea care se apropia, şi toate distanţele se micşorau, limpezind contururile. Măslinii se detaşau unul câte unul pe coastele îndepărtate; satele din zare erau frumoase şi patetice ca nişte jucării încântătoare. Erau apoi zile în timpul verii, zile ameninţate de furtună, în care, luminoase şi însorite pe

fondul întunecat şi purpuriu al maselor de aer dens, dealurile şi casele albe aveau o strălucire fragilă, ca o splendoare muribundă în pragul unei înspăimântătoare calamităţi.

Cât de diverse şi de schimbătoare erau colinele! În fiecare zi şi aproape la fiecare ceas al zilei arătau altfel. Erau clipe când, privind peste câmpia Florenţei, nu vedeai decât o singură siluetă, de un albastru-închis, profilată pe cer. Scena n-avea adâncime; nu era decât o cortină suspendată, pictată plat cu simboluri ale munţilor. Şi apoi, aproape brusc, când trecea un nor sau când soarele scăpata până la un anumit punct pe cer, scena plată se transformă; şi acolo unde fusese doar o cortină pictată, erau acum dealuri rânduri-rânduri, în tonuri nuanţate gradat de la cafeniu, său cenuşiu, sau un verde auriu până la albastrul zării. Forme care, cu o clipă înainte, se contopeau nedesluşit într-o masă informă, acum se despărţeau în elementele constituente. Fiesole, care păruse a fi doar un pinten ataşat la Monte Morello, se descoplerea acum a fi capătul proeminent al altui sistem de coline, despărţit de bastioanele cele mai apropiate ale vecinului său mai mare printr-o vale adâncă şi umbroasă.

La amiază, în zilele de caniculă, peisajul devenea tulbure, prăfos, vag şi aproape incolor sub razele puternice ale soarelui, colinele dispăreau în faldurile palpitânde ale cerului. Dar pe măsură ce amiază se consuma, peisajul răsărea din nou, îşi lepăda anonimatul, ridicându-se iarăşi din neant, căpătând formă şi viaţă. Şi viaţa lui, pe măsură ce soarele scăpata domol, domol de-a lungul după-amiezii, devenea mai bogată, mai intensă cu fiecare clipă. Lumina egală, însoţită de umbrele lungi, întunecate, dezvăluia, ca să zic aşa, anatomia ţinutului; colinele – ale căror coaste dinspre apus străluceau, în timp ce versantele aflate de partea cealaltă a soarelui se cufundau adânc în umbră – deveneau masive, proeminente şi solide. Terenul, aparent

neted, îşi descoperea ridicături şi adâncituri. La răsărit de vârful colinei noastre, peste câmpia Emeei, un imens mal stâncos îşi arunca umbra crescândă; şi în lumina învăluitoare a văii, un oraş întreg zăcea eclipsat de umbra aceasta. Şi pe măsură ce soarele se retrăgea la orizont, colinele mai îndepărtate se rumeneau la lumina lui caldă, până când flancurile lor poleite atingeau culoarea unor trandafiri stropiţi cu rouă; dar văile se şi umpleau de ceaţa albăstrie a serii, care urcă, urca mereu.

Văpăile se stingeau în ferestrele dinspre apus ale versantelor populate; numai piscurile mai rămâneau luminate, până când, în cele din urmă, se stingeau şi ele. Munţii păleau şi se contopeau din nou într-o pânză plată, reprezentând munţi pe fondul palid al cerului de seară. În scurtă vreme se făcea noapte; şi dacă era lună plină, o fantomă a acestei scene moarte rămânea să bântuie zarea.

Schimbător în frumuseţea sa, acest vast peisaj îşi menţinea o trăsătură constantă de umanitate şi domesticitate, care, cel puţin pentru mine, făcea din el cel mai plăcut mediu de viaţă. Zi de zi colindai prin diferitele lui frumuseţi; dar călătoria, ca şi Marea călătorie a strămoşilor noştri, era de fiecare dată o călătorie prin civilizaţie. Cu toţi munţii, cu toate coastele abrupte şi văile adânci, peisajul toscan este dominat de locuitorii săi. Aceştia au cultivat fiecare palmă de pământ care putea fi cultivată; casele lor sunt răspândite în grup compact chiar şi peste dealuri, iar văile sunt foarte populate. Solitar în vârful muntelui, nu te simţi ca într-o pustietate. Urmele omului sunt pretutindeni vizibile, şi privind pe deasupra ţinutului, până departe, simţi cu satisfacţie că de veacuri, de milenii, acesta a fost al lui, supus, îmblânzit, umanizat. Vastele bărăganuri sterpe, nisipurile, pădurile cu nenumăraţi copaci sunt locuri de plimbări ocazionale, salutare pentru spiritul care nu li se supune o vreme prea îndelungată. Dar înrâuririle diabolice, ca şi cele divine,

bântuie aceste singurătăţi totale. Viaţa vegetativă a plantelor şi a lucrurilor este străină şi ostilă omului. Oamenii nu pot trăi la largul lor decât acolo unde au devenit stăpânii împrejurimilor şi unde propriile vieţi acumulate depăşesc în număr şi găutate vieţile vegetative din jur. Dezgolit de pădurile lui întunecoase, plantat, aşezat în terase şi cultivat până aproape de piscurile munţilor, peisajul toscan este umanizat şi sigur. Uneori, cei care trăiesc în mijlocul lui sunt apucaţi de un dor după vreun loc singuratic, neuman, fără viaţă sau populat numai de o viaţă străină. Dar dorul se ostoieşte repede, şi omul e bucuros să se întoarcă în decorul civilizat şi supus.

Casa aceasta din vârful colinei mi s-a părut a fi un loc ideal de locuit. Pentru că aici, deşi în siguranţă în mijlocul unui peisaj umanizat, eşti totuşi singur; poţi să fii oricât de solitar doreşti. Vecinii pe care nu-i vezi niciodată prea de aproape sunt vecinii ideali, desăvârşiţi.

Vecinii noştri cei mai apropiaţi, în ceea ce priveşte apropierea fizică, locuiau foarte aproape. De fapt, aveam două grupe de vecini, aproape în aceeaşi casă cu noi. Una era familia de ţărani care locuia într-o clădire lungă şi joasă, dependinţă a vilei, servind în parte drept casă de locuit, în parte drept grajduri, hambar şi staul de vaci. Ceilalţi vecini ai noştri – vecini intermitenţi, totuşi, pentru că se aventurau afară din oraş numai în zilele cu vreme frumoasă – erau proprietarii vilei, care-şi rezervaseră pentru ei aripă mai mică a casei în formă de L – vreo duzină de camere – lăsându-ne nouă restul de optsprezece sau douăzeci.

Curioasă pereche erau proprietarii noştri! Un soţ bătrân, cărunt, distrat, cu mers şovăielnic, de cel puţin 70 de ani; şi o *signora* de vreo 40 de ani, scundă şi durdulie, cu mâini şi picioare mici şi grase şi cu nişte ochi negri, mari şi întunecos!, de care se servea cu abilitatea unui comedian înnăscut. Vitalitatea ei, dacă ai fi putut s-o

struneşti şi să o pui să facă o treabă utilă, ar fi putut alimenta un oraş întreg cu lumină electrică. Fizicienii vorbesc despre obţinerea energiei din atom; ar fi mult mai de folos şi mai aproape de adevăr dacă ar descoperi o cale pentru canalizarea enormelor cantităţi de energie vitală care se acumulează în femeile cu temperament sangvin şi fără ocupaţie şi care, în situaţia actuală de imperfectă organizare socială şi ştiinţifică, se irosesc în nişte preocupări atât de jalnice: amestecându-se în treburile altora, provocând scene sentimentale, gândindu-se la dragoste şi făcând dragoste, sau sâcâindu-i pe bărbaţi până-i scot din sărite şi-i împiedică să lucreze.

Signora Bondi îşi consuma, între altele, energia care-i prisosea pe spinarea chiriaşilor. Bătrânul domn, comerciant în retragere, cu reputaţia unei desăvârşite corectitudini, nu avea voie să aibă niciun fel de contact cu noi. Când ne-am dusp să vedem casă, soţia a fost aceea care ne-a condus peste tot. Tot ea, punându-şi la bătaie tot farmecul şi rotindu-şi ochii într-un mod irezistibil, ne făcu o îmbelşugată expunere asupra calităţilor locuinţei, cânta osanale hidroforului, e ridică în slăvi baia (de care dacă ţinem seama, stărui ea, chiria apare deosebit de modestă), iar când am sugerat că ar fi bine să chemăm un inginer să examineze casă, ne-a rugat cu gravi6

tăte, ca şi cum bunăstarea noastră ar fi fost unica ei preocupare, să nu ne risipim banii în mod inutil, pe lucruri atât de superflue.

— În definitiv, a spus ea, suntem oameni cinstiţi. Nici în vis nu v-aş da casa altfel decât în perfectă stare. Aveţi încredere! şi s-a uitat la mine cu o expresie rugătoare, îndurerată, în ochii superbi, de parcă m-ar fi implorat să n-o insult prin suspiciunea mea grosolană.

Şi fără a-mi mai lăsa timp să-mi continui ideea cu inginerul, începu să ne declare cu convingere că băieţelul nostru era cel mai frumos înger pe care îl văzuse, ea

vreodată. La sfârşitul întrevederii cu *signora* Bondi, eram ferm hotărâţi să luăm casa.

— Încântătoare femeie, am zis eu când am plecat.

Dar cred că Elizabeth nu era tot atât de convinsă ca mine.

Apoi începu episodul cu hidroforul.

În seara sosirii noastre am dat drumul la apă. Pompa scoase un huruit foarte profesional; dar nicio picătură de apă nu curse din robinetele din baie. Ne-am uitat unul la altul cu îndoială.

— O femeie încântătoare? îşi ridică Elizabeth sprâncenele. Am cerut să stăm de vorbă; dar nu ştiu cum se făcea că bătrânul domn nu se putea niciodată întâlni cu noi, iar *signora* era în mod invariabil plecată sau suferindă. Am trimis note scrise; au rămas toate fără răspuns. În cele din urmă ne-am dat seama că singura metodă de a intra în legătură cu proprietarii noştri, care locuiau în aceeaşi casă cu noi, era să ne ducem la Florenţa şi să le trimitem de acolo o scrisoare recomandată expres. Pentru asta trebuiau să semneze două recipise separate, şi dacă plăteam patruzeci de centime în plus, un al treilea document incriminator, care apoi ne era restituit. În felul acesta n-ar mai fi putut pretinde, aşa cum se întâmpla totdeauna cu scrisorile obişnuite sau cu notele, că nu primiseră comunicarea. În sfârşit, am început să primim răspunsuri la plângerile noastre. *Signora*, care scria scrisorile, ne spuse la început că era firesc ca pompa să nu funcţioneze, deoarece rezervoarele erau goale din pricina secetei îndelungate. A trebuit să merg pe jos trei mile până la oficiul poştal pentru a înregistra scrisoarea prin care îi aminteam că abia miercurea trecută fusese o furtună nemaipomenită şi că, prin urmare, rezervoarele erau pline mai mult de jumătate. Răspunsul sosi: apa de baie nu fusese garantată în contract; şi dacă doream să o am, de ce nu pusesem să se examineze pompa înainte de a lua

casa? Alt drum în oraş, pentru a o întreba pe *signora* de alături dacă îşi aminteşte cât de stăruitor ne-a rugat să avem încredere în ea şi pentru a o informa că existenţa unei băi într-o casă constituie prin ea însăşi garanţia implicită a apei de baie. Răspunsul a fost că *signora* nu poate continua să comunice cu nişte oameni care-i scriu atât de grosolan. După aceasta am încredinţat chestiunea unui avocat. Două luni mai târziu pompa era efectiv repusă în funcţiune. Dar a trebuit să deschidem acţiune împotriva doamnei înainte ca aceasta să capituleze. Şi ne-a costat enorm.

Într-o zi, spre sfârşitul episodului, l-am întâlnit pe drum pe bătrânul domn, care-şi scosese la plimbare câinele mare de Maremma sau, mai bine zis, pe care câinele îl scosese la plimbare. Pentru că oriunde îl trăgea câinele, bătrânul domn era silit să-l urmeze. Şi când câinele se oprea ca să adulmece, sau ca să zgrepţene pământul, sau ca să-şi lase la o poartă cartea de vizită sau o provocare sfidătoare, bătrânul domn trebuia să aştepte, răbdător, la capătul lanţului. Când am trecut pe lângă el, stătea pe marginea drumului, la câteva sute de yarzi mai jos de casa noastră. Câinele pufnea la rădăcina unuia din chiparoşii gemeni, care creşteau de ambele părţi ale intrării la o fermă; am auzit animalul mârâind indignat în sine însuşi, de parcă ar fi adulmecat o insultă intolerabilă. Bătrânul *signor* Bondi aştepta, legat de câinele său. Înăuntrul pantalonilor gri de formă tubulară, genunchii erau uşor îndoiţi. Sprijinit în baston, privea peisajul cu o expresie tristă şi absentă. Albul ochilor bătrâni era decolorat, ca nişte mingi de biliard uzate. Pe chipul cenuşiu, brăzdat adânc, nasul apărea de un roşu dispeptic. Mustaţa albă, rărită şi îngălbenită la vârfuri, atârna într-o curbă melancolică, în cravată neagră purta un diamant foarte mare; poate că asta o atrăsese pe *signora* Bondi.

Apropiindu-mă. mi-am scos pălăria. Bătrânul mă privi

absent, şi abia după ce aproape trecusem de el, îşi aduse aminte cine sunt.

— Staţi, mă chemă el. Staţi! şi se grăbi să mă ajungă.

Luat prin surprindere şi în dezavantaj – pentru că era preocupat să răspundă la ofensa depusă de un altul la ră6

dăcina chiparosului – câinele îşi permise să se lase smucit. Prea uluit pentru a nu fi ascultător, îşi urmă stăpânul.

— Staţi! Am stat.

— Dragă domnule, spuse bătrânul domn, apucându mă de pulpana pardesiului şi suflându-mi în faţă într-un mod foarte neplăcut, vreau să vă cer scuze. Se uită în jurul lui, de parcă s-ar fi temut că până şi aici ar fi putut să-l audă cineva. Vreau să vă cer scuze, continuă el, pentru chestiunea aceea nefericită cu hidroforul. Vă asigur că de-ar fi fost numai treaba mea, aş fi pus lucrurile în ordine îndată ce aţi cerut-o. Aveaţi dreptate: o cameră de baie constituie garanţia implicită a apei se baie. Am văzut de la început că nu avem nicio şansă de câştig dacă ajungem la tribunal. Şi pe lângă asta, cred că un proprietar trebuie să se poarte cu chiriaşii cât mai elegant cu putinţă. Dar soţia mea, aici îşi coborî vocea, adevărul este că ei îi plac lucrurile astea, chiar atunci când ştie că n-are dreptate şi că o să piardă. Şi apoi, cred că spera să obosiţi de atâtea cereri şi în cele din urmă să vă rezolvaţi singuri problema. I-am spus de la început că trebuie să cedăm; dar nici n-a vrut să audă. Ştiţi, îi plac grozav chestiile astea. Acum îşi dă totuşi seama că trebuie s-o facă. Peste două, trei zile veţi avea apă de baie. Dar am crezut că e bine să vă spun cât… Dar Maremmanul, care între timp îşi revenise din surpriză clipei precedente, o zbughi deodată mârâind, în sus pe drum. Bătrânul domn încercă să reţină animalul, trase de funie, sé clătină nesigur pe picioare, apoi cedă şi se lăsă târât… Cât de rău îmi pare, urmă el pe când se depărta de mine, că această mică neînţelegere… Dar nu

mai avea niciun rost. La revedere, zâmbi politicos, făcu un mic gest dispreţuitor, de parcă şi-ar fi amintit brusc de o obligaţie presantă şi n-ar mai fi avut timp să-mi explice despre ce era vorba. La revedere. Îşi scoase pălăria şi se lăsă cu totul în voia câinelui.

O săptămână mai târziu, apa începu într-adevăr să curgă, şi a doua z\ după prima noastră baie, *signora* Bondi, îmbrăcată într-o rochie de atlaz de culoarea porumbelului, gătită cu toate perlele ei, ne făcu o vizită.

— Acum e pace? întrebă ea cu o francheţe încântătoare* pe când ne stnngea mina.

Am asigurat-o că, în ceea ce ne priveşte, era desigur pace.

— Dar de ce mi-aţi scris nişte scrisori atât de violente? spuse ea, întorcând spre mine o privire încărcată de reproş, care ar fi mişcat până şi pe cel mai neînduplecat răufăcător, făcându-l să se căiască. Şi apoi, citaţia aceea. Cum aţi *putut*? Unei doamne…

Am îngânat ceva despre pompă şi despre nevoia noastră de a face baie.

— Dar cum puteaţi aştepta să vă ascult câtă vreme aveaţi o asemenea atitudine? De ce să nu vă purtaţi altfel – politicos, amabil? Îmi zâmbi şi-şi închise ochii, cu pleoapele f remătânde.

Am socotit că e mai bine să schimb vorba. Când ai dreptate, e neplăcut să fii arătat în lumina celui care n-are dreptate.

Peste câteva săptămâni am primit o scrisoare recomandată şi prin mesager expres, prin care *signora* ne întreba dacă propunem o reînnoire a contractului (care fusese făcut numai pe şase luni) şi ne aducea la cunoştinţă că, în caz afirmativ, chiria avea să fie urcată cu 25%, având în vedere îmbunătăţirile efectuate. La capătul multor tocmeli, ne-am considerat norocoşi văzându-ne cu contractul prelungit pe un an întreg şi cu un adaos la

chirie de numai 15%.

Doar de dragul peisajului ne-am împăcat cu aceste jecmăneli inadmisibile. Dar după o şedere de câteva zile, găsisem şi alte motive pentru a îndrăgi casa. Dintre acestea, cel mai pregnant era faptul că descoperisem în copilul cel mai mic al ţăranului un admirabil tovarăş de joacă pentru băieţelul nostru. Între micul Guido – căci aşa îl chema – şi cel mai tânăr dintre fraţii şi surorile lui era un interval de şase sau şapte ani. Cei doi fraţi mai mari munceau la câmp împreună cu tatăl lor; de la moartea mamei, întâmplata cu doi, trei ani înainte de a-i fi cunoscut noi, sora cea mai mare conducea gospodăria, iar cea mai tânără, care tocmai terminase şcoala, îi dădea ajutor, supraveghindu-l, printre picături, pe Guido, care totuşi în vremea aceea avea nevoie de foarte puţină îngrijire; pentru că avea între 6 şi 7 ani şi era precoce, sigur de el şi plin de simţul responsabilităţii, aşa cum sunt în general copiii oamenilor săraci, lăsaţi de capul lor aproape de îndată ce încep să meargă singuri.

Deşi mai mare decât micul nostru Robin cu doi ani şi jumătate – şi la vârsta aceasta treizeci de luni echivalează cu experienţa unei jumătăţi de viaţă * – Guido nu căuta să tragă niciun profit necuvenit de pe urma superiorităţii sale fizice şi spirituale. N-am văzut niciodată un copil mai răbdător, mai îngăduitor, mai lipsit de spirit tiranic. Nu râdea niciodată de eforturile caraghioase cu care Robin îi imită isprăvile nemaipomenite; nu-şi bătea joc şi nu-l necăjea pe micul său tovarăş, ci îl ajuta când dădea de greu şi-i explică atunci când nu putea să înţeleagă. La rândul său, Robin îl adoră, se uita la el ca la un model, un fel de băiat minune, şi-l imita servil atât cât era în stare.

Încercările lui Robin de a-şi imita tovarăşul erau adesea extrem de caraghioase, căci printr-o obscură lege psihologică, cuvinte şi acţiuni foarte serioase în sine devin comice de îndată ce sunt copiate; şi cu cât e mai exactă –

dacă imitaţia este o copiere deliberată – cu atât e mai caraghioasă, pentru că o imitaţie şarjată a unei persoane cunoscute nu ne face să râdem atât de mult ca una care seamănă aidoma cu originalul. Imitaţia proastă e ridicolă numai atunci când exprimă un devotament sincer şi grav, care nu se poate exprima altfel. Imitaţiile lui Robin erau tocmai de felul acesta, încercările lui eroice şi nereuşite de a realiza performanţele de forţă şi de iscusinţă pe câte Guido le atingea fără efort erau de un comic delicios. Iar imitaţiile sale conştiincioase, după apucăturile şi ticurile lui Guido, nu erau mai puţin amuzante. Cele mai caraghioase din toate, pentru că erau făcute cu cea mai mare seriozitate şi nu se potriveau de loc cu imitatorul, erau încercările lui Robin de a se transpune în starea meditativă a lui Guido. Guido era un copil gânditor, înclinat spre meditaţie şi momente de absenţă subită. Îl r cai uneori şezând de unul singur într-un colţ, cu bărbia palmă, cu cotul pe genunchi, cufundat, după toate aparenţele, în cea mai adâncă meditaţie. Dar alteori, chiar în toiul jocului, se oprea deodată şi rămânea cu mâinile la spate, încruntat, cu ochii în pământ. Când se întâmpla acest lucru, Robin era cuprins de respect şi de un fel de nelinişte. Îşi privea tovarăşul într-o tăcere nedumerită.

— Guido, îl strigă el încetişor. Guido! Dar Guido era de obicei prea absorbit de gânduri ca să-i răspundă, iar Robin, nemaiavând curajul să insiste, se strecura lângă el şi, luându-şi o atitudine cât mai apropiată de cea a lui Guido – o ţinută napoleoniană, cu mâinile împreunate la spate, sau poza lui Lorenzo Magnificul din statuia lui Michelangelo – încerca să mediteze la rândul său. Din clipă, în clipă îşi întorcea privirea luminoasă a ochilor albaştri spre copilul mai mare, pentru a se asigura dacă meditează aşa cum trebuie. Dar la capătul unui minut începea să-şi piardă răbdarea; nu era tare la meditaţie.

— Guido! strigă el din nou, mai tare, Guido! şi-l

apucă de mină şi încerca să-l tragă de acolo.

Uneori Guido se trezea din reverie şi se întorcea la jocul întrerupt. Alteori nu dădea nicio atenţie. Melancolic, nedumerit, Robin trebuia să se apuce singur de joacă. Iar Guido rămânea acolo aşezat, sau în picioare, tăcut; dacă te uitai în ochii lui, te izbea frumuseţea lor calmă, de o gravitate gânditoare.

Erau nişte ochi mari, foarte depărtaţi unul de altul şi, lucru ciudat la un copil italian cu părul negru, de o culoare albastră-cenuşie, cu o palidă strălucire. Nu erau totdeauna gravi şi calmi, ca în clipele acestea de gândire. Când Guido se juca, sau când vorbea şi râdea, se aprindeau; şi suprafaţa acestor palide şi limpezi lacuri de gândire părea scuturată de unduiri scânteietoare ca fulgerele. Deasupra ochilor era o frunte frumoasă, înaltă şi boltită într-o curbă asemănătoare curbei subtile a unei petale de trandafir. Nasul era drept, bărbia mică şi uşor ascuţită, gura puţin lăsată în jos la colţuri, cu tristeţe.

Am o fotografie cu cei doi băieţi aşezaţi alături pe parapetul terasei. Guido şade aproape în faţa obiectivului, dar cu privirea puţin coborâtă şi îndreptată într-o parte; ţine mâinile încrucişate în poală, cu o expresie şi o atitudine gânditoare, gravă, meditativă. Este Guido într-una din stările acelea de absenţă în care căDea chiar în toiul râsului şi jocului, brusc şi total, de parcă deodată îi trecuse prin cap să plece şi să-şi lase în urmă trupul tăcut şi frumos, ca o casă goală, în aşteptarea întoarcerii stăpânului. Alături de el şade micul Robin, cu capul întors în sus spre el, ca să-l privească, şi cu obrazul umflat de râs; o mânuţă ridicată în sus e prinsă în plină gesticulaţie, cealaltă îl trage pe Guido de mânecă, de parcă l-ar presa să vină la joc. Picioarele, care-i atârna de pe parapet, au fost surprinse de aparat în plină agitaţie de nerăbdare; e pe punctul de a aluneca în jos şi de a da fugă să se joace de-a v-aţi ascunselea în grădină.

Toate trăsăturile esenţiale ale celor doi copii se află în acest instantaneu.

— Dacă Robin n-ar fi Robin, spunea Elizabeth, aproape că mi-aş dori să fie Guido.

Şi chiar pe vremea aceea, când copilul nu-mi stârnea un interes deosebit, eram de acord cu ea. Guido mi se părea a fi unul dintre cei mai fermecători copii pe care-i văzusem în viaţa mea.

Nu numai noi îl admiram. *Signora* Bondi, când venea în vizită în intervalele acelea paşnice dintre certurile noastre, vorbea mereuz de el.

— Ce copil frumos, frumos! exclamă ea cu entuziasm. Păcat că e dintr-o familie de ţărani cărora nu le da mâna să-l îmbrace ca lumea. Dacă ar fi al meu, l-aş purta în catifea neagră, sau cu pantalonaşi albi şi o bluză albă tricotată din mătase, cu o dungă roşie la guler şi la manşete; sau poate că un costumaş marinar alb ar fi mai drăguţ. Iar pentru iarnă, un paltonaş de blană, cu o căciuliţă din blană de veveriţă şi poate cu cizmuliţe ruseşti… Imaginaţia ei o lua razna. Şi l-aş lăsa să-i crească părul ca unui paj şi i l-aş friza un pic la vârf. Pe frunte i-aş lăsa breton. Toată lumea ar întoarce capul şi s-ar uita după noi când l-aş scoate la plimbare pe Via Tornabuoni.

„Ceea ce doreşti dumneata, aş fi vrut să-i spun, nu e un copil ci o păpuşă mecanică sau o maimuţă dresată/ Dar nu i-am spus-o, în parte pentru că nu puteam să-mi închipui italienii ca pe nişte păpuşi mecanice şi, în parte, pentru că nu voiam să risc să-mi mai mărească chiria cu încă 15 la sută.

— Ah, de-aş avea un băieţaş ca ăsta! oftă şi-şi lăsă în jos pleoapele, cu modestie. Ador copiii. Câteodată mă gândesc că ar trebui să adopt unul, bineînţeles dacă soţul meu mi-ar da voie.

În minte îmi apăru bietul domn bătrân, târât pe drum de dulăul alb, şi am zâmbit în sinea mea.

— Dar nu ştiu dacă el ar fi de acord, continuă *signora*. Nu ştiu.

Tăcu o clipă, ca şi cum i-ar fi venit o nouă idee.

Câteva zile mai târziu, pe când şedeam în grădină după prânz şi ne beam cafeaua, tatăl lui Guido, în loc să treacă pe lângă noi, cu o înclinare a capului şi obişnuitul său salut vesel, se opri în faţa noastră şi începu să vorbească. Era un bărbat frumos, nu prea înalt, dar bine proporţionat, cu mişcări sprintene şi elastice şi plin de viaţă. Avea o faţă brună, îngustă, cu trăsături romane, luminată de nişte ochi cenuşii de o neobişnuită inteligenţă. Păreau chiar să desfăşoare o prea mare inteligenţă când, aşa cum se întâmplă nu arareori, se străduia, cu o aparenţă de totală sinceritate şi de inocenţă copilărească, să te îmbrobodească sau să obţină ceva cu orice preţ. Plăcută în sine, inteligenţa apărea în asemenea împrejurări dăunătoare. Faţa putea să aibă o expresie candidă, impasibilă, aproape nătânga; dar în asemenea momente ochii îl dădeau de gol. Când străluceau aşa, ştiai că trebuie să fii prudent.

Totuşi, astăzi ochii lui n-aveau nicio scânteiere primejdioasă. Nu voia nimic de la noi, nimic de valoare, doar un sfat, adică un bun pe care el ştia că cei mai mulţi oameni sunt bucuroşi să-l împartă. Dar voia un sfat într-o problemă care pentru noi era foarte delicată: *signora* Bondi. Carlo ni se plânsese adesea de ea. Bătrânul e bun, ne spunea el, foarte bun şi cumsecade. Ceea ce însemna între altele, aş spune, că putea fi lesne dus de nas. Dar soţia lui… Ei bine, femeia era o bestie. Şi ne povestea tot felul de lucruri despre lăcomia ei nepotolită: cerea totdeauna mai mult de jumătate din produse, adică mai mult decât era cuvenit proprietarului prin legea sistemului arenzilor. Se plângea de suspiciunea ei: îl învinuia mereu de fapte rele, îl acuza direct de furt, pe el – se bătea cu pumnii în piept – cinstea personificată. Se plângea de

zgârcenia ei mioapă: nu voia să dea bani pe îngrăşăminte, nu voia să-i cumpere altă vacă, nu voia să instaleze lumină electrică în grajduri. Şi noi îi arătarăm simpatie, dar cu prudenţă, fără să ne exprimăm o opinie prea hotărâta asupra problemei. Italienii sunt foarte rezervaţi în vorbire; nu-şi dezvăluie gândurile faţă de o persoană interesată decât atunci când sunt siguri că e just şi necesar şi mai ales că n-au nimic de pierdut. Trăisem destul de mult printre ei ca să ştim să le imităm prudenţa. Ceea ce-i spuneam lui Carlo tot avea să-i fie transmis *signor ei* Bondi, mai curând sau mai târziu. N-aveam nimic de câştigat dacă înveninam în mod inutil relaţiile noastre cu cucoană, ci, foarte probabil, aveam să mai pierdem încă 15 la sută.

De data asta Carlo se plângea mai puţin şi se simţea mai mult nedumerit. Se părea că *signora* îl chemase şi-l întrebase ce părere ar avea dacă ea i-ar face o propunere – totul era foarte ipotetic, în stilul precaut al italienilor ca să-l adopte pe micul Guido. Prima pornire a lui Carlo fusese să-i spună că nu i-ar face de loc plăcere. Dar un asemenea răspuns ar fi fost prea grosolan prin hotărârea lui. Preferase să spună că se va gândi. Şi acum ne cerea sfatul.

„Fă cum crezi că e mai bine*, i-am răspuns noi efectiv. Dar cu toată prudenţa şi cu toată limpezimea, totodată i-am dat să înţeleagă că *signora* Bondi n-ar fi fost o foarte bună mamă vitregă pentru copil. Carlo era dispus să fie de acord cu noi. Pe lângă asta, ţinea foarte mult la băiat.

— Din păcate, încheie el cam întunecat, dacă şi-a băgat în cap să pună mâna pe copil, o să pună totul la bătaie ca să-l aibă – totul.

După cât mi-am dat seama, şi lui i-ar fi plăcut ca fizicienii să înceapă cu femeile de temperament sangvin, lipsite de copii şi de ocupaţie, înainte de a încerca să atace

atomul. Totuşi, m-am gândit eu, privindu-l cum păşea domol pe terasă, cântând cât îl ţinea gura din gâtlejul lui de aramă, era destulă forţă acolo, era destulă viaţă în trupul acela elastic, înapoia ochilor cenuşii, pentru a putea lupta cu succes chiar şi împotriva energiei vitale acumulate în *signora* Bondi., La câteva zile după aceea, mi-au sosit din Anglia gramofonul şi câteva cutii de discuri. Acestea ne-au adus o mare mângâiere acolo, în vârful muntelui, suplinind singurul lucru care ne lipsea în această solitudine de o mare rodnicie spirituală şi care constituia, de altfel, o desăvârşită insulă pentru o familie de Robinsoni elveţieni: muzica. Nu prea ai multă muzică de ascultat, astăzi, în Florenţa. S-a dus vremea când Dr. Burney1 colinda prin toată Italia ascultând un şir nesfârşit de opere noi, de simfonii, de cuartete şi cantate. S-au dus şi zilele când un muzicolog căruia numai prealuminatul părinte Martini din Bologna îi era superior putea să admire ceea ce cântau ţăranii, iar muzicanţii ambulanţi zdrăngăneau sau scârţâiau din instrumentele lor. Am cutreierat peninsula săptămâni întregi, şi rareori am auzit o notă care să nu fie *Salomeea* sau imnul fascist. Sărace în tot ce poate

1 Charles Burney (1726 – 1814), organist şi muzicolog englez, autor al unei vaste istorii a muzicii.

face viaţa plăcuta sau măcar suportabilă, metropolele nordice sunt bogate în muzică. Poate că e singura justificare pe care un om raţional o poate găsi pentru a trăi acolo. Celelalte atracţii – veselia organizată, oamenii, conversaţia variată, plăcerile sociale – ce sunt, în definitiv, decât o cheltuire de spirit fără niciun fel de profit? Şi apoi frigul, întunericul, noroiul lipicios, umezeală şi murdăria… Nu, acolo unde nu te reţine nicio nevoie, muzica poate fi singura atracţie. Şi muzica, graţie ingeniosului Edison, poate fi acum cărată într-o cutie şi despachetată pe orice coclauri singuratice te-ai afla. Poţi să locuieşti la Benin, la Nuneaton sau ia Tozeur, în Sahara, şi să asculţi totuşi

cuartetele lui Mozart, şi selecţiuni din *Clavecinul bine temperat* şi *Simfonia a cincea*, şi cvintetul pentru clarinet de Brahms şi motetele lui Palestrina.

Carlo, care coborâse la gară cu catârul şi căruţa pentru a lua pachetul, fu foarte interesat de maşinărie.

— O să ascultăm iar ceva muzică, zise el privindu-mă cum despachetam gramofonul şi discurile. E greu să o faci singur.

— Totuşi, m-am gândit eu, el izbutea să facă destulă. În nopţile calde îl auzeam cântând încetişor, acompaniindu-se ia ghitară, în faţa casei; băiatul cel mare zdrăngănea melodia la mandolină, şi uneori întreaga familie li se alătura, şi întunericul se umplea atunci de cântarea lor pătimaşă, stridentă. De cele mai multe ori cântau canţonete *Piedigrotta1*; şi glasurile coborau, ştergându-se din notă în notă, urcau domol sau se repezeau cu un accent brusc suspinat de la un ton la altul. La o anumită distanţă şi sub lumina stelelor, efectul nu „era de loc neplăcut.

— Înainte de război, urmă el, în timpurile normale (Carlo spera, ba chiar credea că timpurile normale erau să se întoarcă şi că viaţa avea să fie din nou tot atât de ieftină şi de uşoară că şi înainte de potop), mă duceam şi ascultam opere la Poli teama. Ah, erau grozave! Dar acum costă cinci lire intrarea.

— Prea mult, am consimţit eu.

1 Piedigrotta – localitate din Italia unde se organizează anual un festival de canţonete.

— Aveţi *Trovatore*? întrebă el. t Am clătinat din cap.

— *Rigoletto*?

— Mă tem că nu.

— *Boheme*? *Fancitäia del West*? *Pagliacci*? Trebui să-l dezamăgesc mai departe.

— Nici măcar *Norma*? sau // *Bărbiere*?

Am pus discul cu „La ei darem” 1 din *Don Giovanni*,

cântată de Battistini. Fu de acord că Battistini cânta bine; dar mi-am dat seama că muzica nu-i prea plăcuse. De ce nu? îi venea greu să-mi explice. v;

— Nu seamănă cu *Pagliacci*, zise el în cele din urmă.

— Nu e palpitantă? am sugerat eu, folosind un cuvânt cu care eram sigur că e familiarizat; pentru că apare în orice discurs politic sau articol de fond patriotic în Italia.

— Nu e palpitantă, consimţi el.

Şi m-am gândit că tocmai prin distanţa dintre *Pagliacci* şi *Don Giovanni* – dintre palpitant şi nepalpitant gustul muzical modern se desparte de cel vechi. Corupţia binelui la superlativ, m-am gândit eu, înseamnă răul la superlativ. Beethoven a învăţat muzica să palpite de pasiunea lui intelectuală şi spirituală. De atunci muzica a continuat să palpite, dar de pasiunea unor oameni inferiori. M-am gândit că, indirect, Beethoven e răspunzător pentru *Parsifal*, *Pagliacci* şi pentru *Poemul focului*; şi mai indirect încă pentru *Samson şi Dalila* şi pentru *Ivy*, *cling to me* (Iederă, lipeşte-te de mine). Melodiile lui Mozart sunt poate strălucitoare, memorabile, dar ele nu palpită, nu te suspendă între cer şi pământ, nu cufundă auditorul în extazuri erotice.

Mă tem că pentru Carlo şi copiii lui mai mari, gramofonul meu a fost mai curând o deziluzie. Erau prea politicoşi, totuşi, ca să mi-o spună deschis; numai că după primele zile încetară să mai arate vreun interes pentru aparat şi pentru muzica acestuia. Preferau ghitara şi propriile lor cântări.

În schimb, Guido manifestă un interes profund. Şi nu-i plăceau melodiile vesele de dans, în ritmul viu al cărora micul nostru Robin se apuca să tropăie împrejurul camerei, pretinzând că reprezintă un întreg regiment de soldaţi, ci îi plăcea muzica autentică. Îmi amintesc că primul disc pe

1 Arie din opera *Don Juan* (în italiană *Don Giovanni*) de Mozart.

care l-a auzit a fost andantele din *Concertul în Re minor* pentru două viori de Bach. Era discul pe care l-am pus pe turnantă îndată ce a plecat Carlo. Mi se părea a fi bucata cea mai muzicală cu care aş fi putut să-mi înviorez mintea îndelung uscată de arşiţă – cea mai răcoroasă şi mai limpede adiere. Mişcarea tocmai îşi făcuse pregătirea şi începea să-şi desfăşoare frumuseţile pure şi melancolice în conformitate cu legile celei mai riguroase logici intelectuale, când cei doi copii, Guido înainte şi micul Robin urmându-l cu respiraţia tăiată, dădură buzna în cameră din *loggia*.

Guido se opri în faţa gramofonului şi rămase acolo în picioare, neclintit, ascultând. Ochii lui, de un albastru-cenuşiu, se deschiseră larg; cu un mic gest nervos pe care-l observasem adesea la el şi înainte, îşi ciupea buza de jos cu degetul mare şi cel arătător. Probabil că inspirase o dată adânc, pentru că, după ce ascultase câteva secunde, am observat că expiră deodată cu putere şi trage din nou un suflu de aer proaspăt. Mă privi o clipă – o privire întrebătoare, uimită, vrăjită – scoase un râs scurt, care dădu într-un fel de fior nervos, şi se întoarse din nou spre sursa incredibilelor sunete. Imitându-şi servil tovarăşul mai mare, Robin se plantase şi el în faţa gramofonului, în aceeaşi poziţie, trăgând cu ochiul din când în când spre Guido, ca să se asigure că face totul, până şi ciupirea buzei, în modul cel mai corect. Dar după aproximativ un minut se plictisi.

— Soldaţi, zise el, întorcându-se spre mine. Vreau soldaţi. Ca la Londra.

Îşi amintea de muzica sincopată şi de marşurile sprintene de jur-împrejurul camerei. Mi-am dus un deget la buze.

— Pe urmă, am şoptit eu.

Robin izbuti să tacă şi să stea liniştit încă vreo douăzeci de secunde. Apoi îl apucă pe Guido de braţ,

strigând:

— Hai, Guido! Soldaţi. *Soldaţi*. Hai să ne jucăm de-a soldaţii.

Atunci l-am văzut pe Guido, pentru prima oară, pierzându-şi răbdarea.

— Pleacă! şopti el mânios, îl plesni pe Robin peste mâna cu care îl apucase şi-l împinse brutal la o parte. şi se aplecă mai aproape de aparat, ca şi cum ar fi vrut

14* 6

să recupereze astfel, ascultând mai concentrat, ceea ce pierduse prin întrerupere.

Robin se uita la el mirat, aşa ceva nu se mai întâmplase niciodată. Apoi izbucni în plâns şi veni la mine, căutând mânşâiere.

Când cei doi se împăcară şi Guido se căi sincer şi fu din nou drăguţ cum ştia el să fie, când muzica se opri şi mintea lui se eliberă pentru a se putea gândi iar la Robin, l-am întrebat cum i s-a părut muzica. Mi-a răspuns că i se pare frumoasă. Dar în limba italiană *hello* e un cuvânt prea vag, rostit prea des şi cu prea mare uşurinţă pentru a însemna ceva.

— Ce ţi-a plăcut mai mult? am insistat eu.

Păruse să asculte cu atâta plăcere, încât eram curios să aflu ce anume îl impresionase.

Rămase o clipă tăcut, încruntându-se gânditor.

— Păi, spuse în cele din urmă, mi-a plăcut partea care sună aşa... Şi fredonă o frază lungă. Şi apoi lucrurile acelea care cântă în acelaşi timp... dar ce sunt aceste lucruri, se întrerupse el, care cânta aşa?

— Se numesc viori, am spus eu.

— Viori, comentă dând din cap. Ei, vioara cealaltă face aşa... şi fredona din nou. Dar de ce nu poate omul să le cânte pe amândouă deodată? Şi ce se află în cutie? De unde iese zgomotul ăsta?

Copilul mă năpădise cu întrebările.

I-am răspuns cât am putut mai bine, arătându-i micile spirale ale discului, acul, diafragma. I-am spus să-şi amintească cum tremură struna ghitarei când e ciupită; sunetul e o vibraţie a aerului, i-am spus eu, şi am încercat să-i explic cum se imprimă aceste vibraţii pe discul cel negru. Guido mă ascultă cu mare gravitate, dând din cap din când în când. Aveam impresia că înţelege perfect tot ce-i spun.

În timpul acesta, însă, bietul Robin se plictisise atât de grozav, încât, de mila lui, am trimis amândoi copiii să se joace afară, în grădină. Guido se duse ascultător, dar mi-am dat seama că ar fi preferat să rămână în casă şi să mai asculte muzică. Ceva mai târziu, când m-am uitat în grădină, Guido era ascuns în adâncitura întunecoasă a unui mare dafin şi răgea ca un leu, iar Robin, râzând şi puţin nervos, de parcă s-ar fi temut că nu cumva zgomotul acela înspăi6

mântător să se dovedească a fi, la urma urmei, răgetul unui leu adevărat, bătea desişul cu un băţ strigând:

— Ieşi afară, ieşi afară! Am să te împuşc!

După prânz, după ce Robin s-a urcat în camera lui pentru somnul de după-masă, Guido apăru din nou., «– Acum pot să ascult muzică? întrebă el.

Şi o oră întreagă rămase acolo în faţa aparatului cu capul uşor înclinat pe o parte, ascultând, în timp ce eu puneam discurile, unul după altul.

De atunci veni în fiecare după-amiază. În curând îmi cunoştea toată discoteca, îşi avea preferinţele şi refuzurile lui, şi putea să-mi indice ceea ce dorea, fredonându-mi tema principală.

— Asta nu-mi place, spuse el despre *Till Eulenspiegel* de Strauss. Seamănă cu ceea ce cântam noi acasă. Nu e chiar la fel, ştiţi, dar «seamănă oarecum. Înţelegeţi?

Se uita la noi încurcat şi rugător, de parcă ne implora să înţelegem ce vrea să spună şi să-l scutim astfel de a şi

continua explicaţiile. Am dat din cap. Guido urmă:

— Şi apoi, sfârşitul pare că nu porneşte exact din început. Nu este că bucată pe care «mi-aţi cântat-o prima oară. Fredona câteva măsuri din andantele *Concertului în Re minor* de Bach.

— Nu este, i-am sugerat eu, ca şi cum ai spune: „Tuturor băieţilor le place să se joace. Guido este un băiat. Deci lui Guido îi place să se joace.*

Se încruntă.

— Da, poate că aşa e, zise el în cele din urmă. Aceea pe care aţi cântat-o prima oară e mai mult aşa. Dar ştiţi, adăugă cu un respect excesiv pentru adevăr, mie nu-mi place să mă joc atât de mult cât îi place lui Robin.

Wagner făcea parte dintre compozitorii pe care nu-i agrea; Debussy, de asemenea. Când am pus discul cu unul din arabescurile lui Debussy, a zis:

— De ce spune mereu acelaşi şi acelaşi lucru? Trebuie să spună ceva nou, sau să meargă mai departe, sau să facă lucrurile să crească. Nu poate să se gândească la altceva?

Dar fu mai puţin drastic faţă de *Dufă-amiaza unui faun*.» – Sună frumos, decretă el.

Mozart îi dădea satisfacţii Copleşitoare. Duetul din *Don Giovanni*, care tatălui lui nu i se păruse destul de palpitant, îl încânta pe Guido. Prefera însă cuartetele şi bucăţile orchestrale.

— Îmi place muzica, spuse el, mai mult decât cântecul

Cei mai mulţi oameni, m-am gândit cu, preferă muzica vocală celei instrumentale; sunt mai interesaţi de interpret decât de ceea ce interpretează şi consideră orchestra impersonală mai puţin emoţionantă decât solistul. Tuşeul pianistului este un contact uman, în timp ce doul acut al sopranei este o notă personală. Pentru acest contact, pentru această notă publicul umple sălile de

concert.

Guido prefera totuşi muzica. E adevărat, îi plăcea „La ei darem”; îi plăcea „Deh vieni alia finestra”; „Che soave zefiretto” i se părea atât de frumoasă, încât aproape toate concertele noastre trebuiau să înceapă cu ea. Dar el prefera alte lucruri. Uvertura la *Nunta lui Figaro* era una dintre bucăţile lui favorite. Nu mult după începutul piesei este un pasaj în care primele viori urcă deodată *în* zbor până pe culmile frumosului; când muzica se apropia de punctul acesta, vedeam întotdeauna cum pe chipul lui Guido se înfiripă şi creşte un surâs, iar când faptul se întâmpla cu precizie, bătea din palme şi râdea tare, de plăcere.

Pe partea cealaltă a aceluiaşi disc era, întâmplător, imprimară uvertura *Egmont* de Beethoven. Aceasta îi plăcea aproape mai mult decât *Figaro*.

— Are mai multe voci, explica el.

Am fost încântat de ascuţimea observaţiei, pentru că *Egmont* depăşeşte *Figaro* tocmai prin bogăţia orchestraţiei.

Dar ceea ce l-a tulburat aproape mai mult decât orice a fost uvertura *Coriolan*. Partea a treia din *Simfonia a cincea*, partea a doua dintr-a *Şaptea*, andantele din *Concertul Imperial* – toate aceste lucrări erau foarte aproape de inima lui. Dar niciuna nu-l emoţiona atât de mult cât *Coriolan.* Într-o zi m-a făcut să i-o pun de câteva ori la rând, apoi a lăsat-o deoparte.

— Nu cred că aş mai vrea s-o ascult, zise el.

— De ce?

— E prea… prea… Ezită. Prea mare, zise în cele din urmă. N-o înţeleg prea bine. Pune-o pe aceea care sună aşa… şi fredona frază din *Concertul în Re minor*.

— Asta îţi place mai mult? am întrebat. //} Clătină din cap. *i*

— Nu, n-aş putea spune. E mai uşoară.

— Mai uşoară? Mi se părea năstruşnic să-i aplic} lui Bacii acest epitet. *Y*

— O pricep mai bine. /

Într-o după-amiază, pe când ne aflam în *toha* concertului, *signora* Bondi fu condusă înăuntru. S rata imediat foarte drăgăstoasă cu băiatul; îl sărută, îl mângâie pe cap, îi făcu cele mai deplasate complimente cu privire la înfăţişarea lui. Guido se feri.

— Şi îţi place muzica? întrebă *signora*. Copilul dădu din cap.

— Cred că are talent, am spus eu. În orice caz, are o ureche muzicală minunată şi o putere de a asculta şi de a aprecia pe care n-am întâlnit-o niciodată la un copil de vârsta lui. Avem de gând să închiriem un pian pe care să înveţe.

O clipă mai târziu m-am blestemat în gând pentru sinceritatea inoportună cu care lăudasem copilul. Fiindcă *signora* Bondi începu îndată să pretindă că dacă i s-ar încreprofesori, i-ar cultiva talentul, ar face din el un adevărat maestru şi, până atunci, un copil minune. În clipa aceea sunt sigur că se şi vedea aşezată matern în faţa uriaşului *y*, *Steinway*", îmbrăcată în mătase neagră şi împodobită cu perle, în timp ce un angelic Guido, îmbrăcat ca micul lord Fauntleroy1, zdrăngănea de zor Liszt şi Chopin, spre desfătarea zgomotoasă a unei săli arhipline. Vedea buchetele şi toate celelalte forme elaborate de omagii florale, auzea aplauzele şi cele câteva cuvinte bine alese cu care bătrânii maeştri, mişcaţi până la lacrimi, aveau să salute apariţia micului geniu. Pentru ea, dobândirea copilului căpătase acum o importanţă primordială.

— Ai făcut-o să pllce ca o adevărată pasăre de pradă, spuse Elizabeth când *signora* Bondi ne părăsi. Mai bine spu

1 Eroul romanului cu acela; titlu, roman pentru copii

aparţinând autoarei *Frances Burnet* (1849 – 1925).

dinţ;
a creşterea cop

Ilului
, i-ar pune

la dispoziţie cei mai buni

ne-i dăjty viitoare că te-ai înşelat şi că băiatul n-are niciun pic de talent muzical.

Pianul sosi în termen. După ce i-am dat un minimum de îndnimare preliminară, l-am lăsat pe Guido să se desfăşoare în voie. A început să-şi înfiripe mai întâi pentru el însuşi melodiile ce care le auzise, reconstituind armoniile în care erau întreţesute. După câteva lecţii, înţelese rudimentele notaţiei muzicale şi putea să citească un pasaj simplu la prima vedere, deşi foarte lent. Întregul proces al cititului constituia încă pentru el ceva straniu; dibuise oarecum literele, dar nimeni nu-l învăţase încă să citească cuvinte şi fraze întregi.

Data următoare când am întâlnit-o pe *signora* Bondi am folosit prilejul pentru a o convinge că Guido mă dezamăgise. Talentul lui muzical nu fusese decât o iluzie. Declară că regretă foarte mult acest lucru; dar mi-am dat seama că nu crezuse nicio iotă. Şi-a închipuit probabil că şi noi am pus ochii pe el şi că vrem să răpim copilul minune pentru propriul nostru profit, înainte de a ridica dânsa vreo pretenţie asupra lui, lipsind-o astfel de ceea ce consideră a fi aproape dreptul ei feudal. Pentru că, în definitiv, nu erau ţăranii ei? Dacă cineva putea trase un profit adoptând copilul, apoi acel cineva nu putea fi decât ea.

Cu tact şi multă diplomaţie, îşi reînnoi tratativele cu Carlo. Copilul, îi spuse ea franc, are geniu. Aşa îi spusese domnul acela străin, şi omul se pricepea la asemenea

lucruri. Dacă tatăl o lasă să adopte copilul, ea o să-l dea la învăţă în Argentina, în Statele Unite, la Paris şi la Londra. O să câştige milioane şi milioane. Ia gândeşte-te numai la Caruso, de pildă. Bineînţeles, explică ea, o parte din milioane îi vor reveni lui Carlo. Dar mai înainte ca milioanele să înceapă să curgă, băiatul avea nevoie de învăţătură. Iar învăţătura era foarte costisitoare. În interesul lui propriu şi al copilului, trebuie s-o lase să-i poarte de grijă. Carlo îi spuse că se va mai şândi, şi din nou apelă la noi pentru sfat. I-am sugerat că în orice caz lucrul cel mai bun e să mai aştepte puţin ca să vadă ce progrese face băiatul.

În ciuda afirmaţiilor mele faţă de *signora* Bondi, băiatul progresa admirabil. În fiecare după-amiază, în timp ce Robin dormea, venea pentru concertul şi lecţia sa. Cu cititul tura. O să ajungă un mare artist

şi va avea angajamente

avansa foarte repede; degetele lui micuţe dobândeau forţă şi agilitate. Dar mai interesant pentru mine era faptul că începuse să compună el însuşi mici piese. Am notat câteva dintre ele pe loc, pe când le cântă, şi le mai am şi acum. Fapt care atunci mi s-a părut straniu, cele mai multe dintre ele sunt canoane. Avea o adevărată pasiune pentru canoane. Când i-am explicat principiile acestei forme, a fost încântat.

— E frumos, a spus el plin de admiraţie. Frumos, frumos. Şi foarte uşor!

Cuvântul m-a surprins din nou. La urma urmei, canonul nu e chiar atât de simplu. Începând de atunci, îşi petrecu cea mai mare parte a timpului la pian, compunând mici canoane pentru propria sa distracţie. Erau adesea de o ingeniozitate remarcabilă. Dar în alte genuri de muzică inventivitatea lui nu se arătă tot atât de rodnică pe cât sperasem. A compus şi a armonizat câteva mici arii solemne în genul imnului şi alte câteva piese mai sprintene

în spiritul marşului militar. Fără îndoială că erau extraordinare ca invenţii ale unui copil. Dar o mulţime de copii pot să facă lucruri extraordinare; toţi suntem genii până la vârsta de 10 ani. Sperasem însă că Guido e un copil care avea să devină geniu la 40 de ani; în acest caz ceea ce era extraordinar pentru un copil obişnuit nu era destul de extraordinar pentru el.

— Nu e chiar un Mozart, am consimţit noi, ascultându-i micile bucăţi.

Trebuie să mărturisesc că mă simţeam aproape mâhnit. Mi se părea că la ceva mai puţin decât un Mozart nici nu merita să dai atenţie.

Nu era un Mozart. Nu. Dar era cineva tot atât de extraordinar, după cum aveam să aflu. Am făcut descoperirea într-o dimineaţă, pe la începutul verii. Şedeam la umbra caldă a balconului nostru dinspre apus şi lucram. Guido şi Robin se jucau jos, în grădiniţa îngrădită. Absorbit de lucru, nu mi-am dat seama, cred, decât după ce tăcerea se prelungise un timp apreciabil că băieţii făceau foarte puţin zgomot. Nu se auzeau nici strigăte, nici tropăituri, ci numai p convorbire liniştită. Ştiind din experienţă că liniştea copiilor acoperă de obicei cine ştie ce poznă nostimă, m-am sculat de pe scaun şi m-am uitat peste balustradă, ca să văd ce fac. Mă aşteptam să-i văd bălăcindu-se în apă, aprinzând un foc mare sau mânjindu-se cu păcură. Când colo, l-am

Văzut pe Guido care, cu un băţ ars, demonstra, desenând pe pietrele netede ale cărării pavate, că pătratul ipotenuzei unui triunghi dreptunghi este egal cu suma pătratelor celorlalte două laturi.

Îngenuncheat pe pământ, desena pe dalele pavajului cu vârful băţului său înnegrit. Iar Robin, aşezat, din spirit de imitaţie, în genunchi alături de el, devenea din ce în ce mai nerăbdător, după cât mi-am dat seama, din pricina jocului acesta lent.

— Guido, zise el.

Dar Guido nu-i dădu nicio atenţie. Încruntându-se gânditor, îşi continua diagrama.

— Guido! Copilul mai mic se aplecă şi-şi răsuci gâtul ca să-l poată privi pe Guido în faţă. De ce nu desenezi un tren?

— Mai pe urmă, zise Guido. Vreau numai să-ţi arăt asta mai întâi. *atât* de frumos, adăugă el mângâietor.

— Dar eu vreau un tren! stărui Robin, i – într-o clipă. Aşteaptă doar o clipă.

Tonul era aproape implorator. Robin se înarma din, nou cu răbdare. Un minut mai târziu, Guido îşi sfârşise ambele diagrame.

— Gata! zise el triumfător şi-şi îndreptă spatele ca să le privească. Acum am să-ţi explic.

Şi se apucă să dovedească teorema lui Pythagora nu în modul lui Euclid, ci după o metodă mai simplă şi mai satisfăcătoare, care, după toate probabilităţile, fusese folosită de Pythagora însuşi. Desenase un pătrat şi îl secţionase, prin două perpendiculare încrucişate, în două pătrate şi] două dreptunghiuri egale. Dreptunghiurile egale le împărţise, prin diagonalele lor, în patru triunghiuri dreptunghicel egale. Cele două pătrate apar atunci a fi pătratele celor două laturi ale oricăruia dintre triunghiuri, afară de ipotenuză.] Asta era în prima diagramă. În cealaltă, el luă cele patru> triunghiuri dreptunghice în care fuseseră împărţite dreptunghiurile şi le dispuse în jurul pătratului iniţial, astfel încât* unghiurile lor drepte umpleau colţurile pătratului, ipotenuzele priveau înăuntru, iar laturile mai mari şi mai mici ale triunghiurilor veneau în continuare de-a lungul laturilor pătratului (care sunt eşale fiecare cu suma acestor laturi). În felul acesta, pătratul iniţial este reîmpărţit în patru triunghiuri dreptunghiuri şi pătratul ipotenuzei. Cele patru triunghiuri sunt egale cu cefe două dreptunghiuri ale secţionării

iniţiale. Prin urmare, pătratul ipotenuzei este egal cu suma celor două pătrate – pătratele celorlalte două laturi – în care, împreună cu dreptunghiurile, pătratul iniţial fusese secţionat prima dată.

Într-un limbaj foarte puţin tehnic, dar limpede şi cu o logică de fier, Guido îşi expuse demonstraţia. Robin asculta cu o expresie de totală neînţelegere pe faţa lui senină, plină de pistrui.

— *Treno*, repeta el din când în când. *Treno*. Fă un tren.

— Imediat, implora Guido. Aşteaptă o clipă. Uită-te doar puţin la asta. *Uită-te*. Tonul lui era când imperios, când ademenitor. E atât de frumos. Şi atât de uşor.

Atât de uşor… Teoremă lui Pythagora mi se păru că-mi explică preferinţele muzicale ale lui Guido. Ceea ce îndrăgisem noi nu era un mic Mozart, ci un mic Arhimede, cu o incidentală deviere muzicală, cum se întâmpla cu mulţi din această specie.

— *Treno*, *treno*! ţipa Robin, devenind din ce în ce mai neastâmpărat cu cât înainta expunerea.

Şi când Guido vru să-şi continue demonstraţia, el îşi ieşi din fire.

— *Cattivo* Guidol ţipă el şi începu să-l lovească cu pumnii.

— Foarte bine, zise Guido resemnat. Am să fac un tren. Şi cu băţul lui de cărbune începu să mâzgălească pietrele.

I-am privit mai departe în tăcere. Nu era un tren prea grozav. Guido putea să născocească singur şi să demonstreze teorema lui Pythagora; dar nu era un desenator prea iscusit.

— Guido! am chemat eu. Cei doi copii s-au întors şi s-au uitat în sus. Cine te-a învăţat să desenezi pătratele astea?

Era de presupus, desigur, că cineva ar fi putut să-l

înveţe.

— Nimeni. Scutură din cap. Apoi, puţin neliniştit, de parcă s-ar fi temut că făcuse ceva rău desenând pătrate, începu să se scuze şi să explice. Vedeţi, zise el, mi se părea ceva atât de frumos. Pentru că pătratele astea – şi arătă cele două pătrate mici din figura întâi – sunt de aceeaşi mă

1 Guido, răule (it.)

rime cu acesta. Şi arătând pătratul ipotenuzei din cea de a doua diagramă, se uită în sus la mine cu un zâmbet timid. Am dat din cap.

— Da, e foarte frumos, am zis eu, e într-adevăr foarte frumos.

Pe chipul lui se ivi o expresie de uşurare şi încântare. Râse bucuros.

— Ia uitaţi-vă, să vedeţi cum e, urmă el, dornic să-mi dezvăluie taina minunată pe care o descoperise. Tăiaţi cele două pătrate lungi – voia să «spună dreptunghiuri – în două felii. Şi atunci aveţi patru felii, toate la fel, pentru că, pentru că, vai, ar fi trebuit să spun asta mai înainte, pentru că aceste pătrate lungi sunt la fel, pentru că liniile astea, vedeţi…

— Dar eu vreau un tren! se împotrivi Robin. Rezemat de balustrada balconului mă uitam atent în jos, la copii. Mă gândeam la acel lucru extraordinar pe care-l văzusem şi încercasem să-i prind înţelesul.

Mă gândeam la imensele deosebiri dintre fiinţele omeneşti. Noi clasificăm oamenii după culoarea ochilor şi a părului, după forma craniilor. N-ar fi mai raţional să-i împărţim în specii intelectuale? S-ar găsi atunci diferenţe infinit mai mari între tipurile mintale extreme decât între un boşiman şi un scandinav, Copilul acesta, mă gândeam eu, când va creşte mare, va fi faţă de mine, din punct de vedere intelectual, ceea ce este un om faţă de un câine. Şi există alţi bărbaţi şi femei care sunt, poate, faţă de mine

aproape ca nişte cum.

Poate că oamenii de geniu sunt singurii oameni adevăraţi, în toată istoria neamului omenesc n-au fost decât câteva mii de oameni adevăraţi. Şi noi, ceilalţi, ce suntem? Animale educabile. Fără ajutorul oamenilor adevăraţi noi n-am fi descoperit aproape nimic. Dintre toate ideile care ne sunt familiare, aproape niciuna n-ar fi putut încolţi în nişte minţi ca ale noastre. Pune sământa acolo, şi ea va creşte; dar minţile noastre n-ar fi putut niciodată să o genereze în mod spontan.

Mă gândeam că au existat naţiuni întregi de câini; epoci întregi în care niciun Om nu s-a născut. De la egiptenii neciopliţi, grecii au luat experienţa brută şi regulile empirice şi au făcut ştiinţă. Au trecut apoi mai bine de o mie i de ani până să-şi găsească Arhimede un urmaş demn de el. A existat un singur Buda, un Iisus, un singur Bach despre care ştim ceva, un Michelangelo.

Oare prin simplă întâmplare, mă întrebam eu, se naşte un Om din când în când? Ce determină oare o întreagă constelaţie de asemenea Oameni să vadă lumina zilei în aceeaşi epocă şi în cadrul unui singur popor? Taine socotea că Leonardo, Michelangelo şi Rafaël s-au născut atunci când s-au născut, fiindcă timpul era copt pentru apariţia unor mari pictori, iar decorul italian se potrivea tocmai bine pentru asta. În gura unui francez raţionalist din secolul al XIX-lea, teoria sună ciudat de mistic; dar asta n-o împiedică, să fie adevărată. Dar ce se întâmpla cu cei născuţi în afara timpului? Blake *, de pildă. Cu ei ce se întâmpla?

Mă gândeam că băieţaşul acesta a avut norocul să se nască într-o vreme când va avea posibilitatea să-şi pună în valoare aptitudinile. Va găsi la înaemână cele mai perfecţionate metode analitice; va avea în urma lui o experienţă prodigioasă. Să presupunem că s-ar fi născut în vremea când Stonehenge2 se construia; ar fi putut irosi o

viaţă întreagă ca să descopere rudimentele, ca să dibuie în beznă acolo unde azi va avea posibilitatea să demonstreze. Dacă s-ar fi născut în epoca cuceririi normande, ar fi avut de luptat cu toate dificultăţile preliminare create de un simbolism inadecvat; de pildă, i-ar fi trebuit ani întregi ca să înveţe arta de a împărţi MMMcCCCLXXXVIII cu MCMXIX. În zilele noastre va învăţa în cinci ani ceea ce a fost descoperit de generaţii şi generaţii de Oameni.

Şi m-am gândit la soarta tuturor oamenilor născuţi într-o vreme atât de dezesperant de nepotrivită, încât au putut înfăptui foarte puţin sau nimic de valoare. Mă gândeam că născut în Grecia, Beethoven ar fi trebuit să se mulţumească să cânte melodii subţirele la flaut sau la liră; în ambianţa aceea intelectuală, greu i-ar fi fost cu putinţă să-şi imagineze natura armoniei.

1 William Blake (1757 – 1827), poet şi pictor mistic englez. Blake a început să picteze şi să scrie versuri de la vârsta de 10 ani.

2 Construcţie preistorică în câmpia Salisbury, datând probabil din epoca de bronz.

I

De la Kitiurile desenate, copiii din grădina de jos trecuseră la jocul de-a trenul. Tropăiau de zor de jur-împrejur, umflându-şi obrajii rotunzi şi ţuguindu-şi buzele. Arătau ca simbolul angelic al vântului. Robin pufăia, în timp ce Guido, ridicându-şi poalele bluzei, îşi târşiia picioarele în urma lui, urlând ca sirena. Alergau înainte, trăgeau înapoi, se opreau la gări imaginare, făceau manevră, duduiau peste poduri, huruiau prin tuneluri, întâmpinau ciocniri şi deraieri. Tânărul Arhimede părea să fie tot atât de mulţumit că şi micul barbar cu părul ca fuiorul. Acum câteva minute se ocupase cu teorema lui Pythagora. Acum, ţiuind neobosit de-a lungul unor şine închipuite, era foarte mulţumit să-şi târşască picioarele înainte şi înapoi printre straturile de flori, între stâlpii

terasei, intrând şi ieşind din tunelurile întunecate ale laurilor. Faptul că vei deveni Arhimede nu te împiedică să fii între timp un copil vesel obişnuit. Mă gândeam la acest talent straniu al lui, deosebit şi separat de restul minţii, aproape independent de experienţă. Copiii minune tipici sunt muzicieni şi matematicieni, celelalte talente se maturizează încet sub influenţa experienţei emoţionale şi a creşterii. Până la 30 de ani Balzac nu dovedise nir mic decât incapacitate; dar la 4 ani micul Mozart era muzician, şi o parte din opera cea mai strălucită a lui Pascal fusese încheiată înainte de a împlini 20 de ani.

Săptămânile următoare am alternat lecţiile zilnice cu lecţii de matematică. Erau mai mult idei decât lecţii, pentru că eu dădeam doar sugestii, indicam metode, şi lăsam copilul să prelucreze singur ideile în detaliu. L-am introdus astfel în algebră, arătându-i şi o altă demonstraţie a teoremei lui Pythagora. În această demonstraţie se trage o perpeni cliculară am unghiul drept pe ipotenuză, şi pornind de la faptul că cele două triunghiuri astfel create sunt asemenea între ele şi cu triunghiul iniţial, şi că deci raporturile create între laturile lor corespunzătoare sunt egale, se poate arăta în formă algebrică astfel că c2 + d2 (pătratele celorlalte două laturi) sunt egale cu a2-fb2 (pătratele celor două segmente ale ipotenuzei) + *2* ab; ceea ce, în fine, e uşor de arătat pe cale geometrică e egal cu (a + b) 2, adică pătratul ipotenuzei. Guido era tot atât de încântat de elementele de algebră pe cât ar fi fost dacă i-aş fi dăruit o maşină acţionată cu aburi, cu o lampă de spirt metilic care să-i încălzească boilerul; poate chiar mai încântat, pentru că maşina s-ar fi stricat şi, rămânând mereu aceeaşi, şi-ar fi pierdut în orice caz farmecul, pe când elementele de algebră continuau să crească şi să înflorească în mintea lui într-o neîncetată efervescenţă. În fiecare zi descoperea câte ceva care i se părea nemaipomenit de frumos; noua jucărie avea potente

inepuizabile.

În pauzele aplicării algebrei la cartea a doua a lui Euclid, făceam experienţe cu cercuri; înfigeam beţe de bambus în pământul uscat, măsurăm umbrele acestora la diferite ore ale zilei şi trăgeam concluzii pasionante din observaţiile noastre. Uneori, ca să ne distrăm, tăiam foi de hârtie şi le îndoiam astfel încât să formăm cuburi şi piramide. Într-o după-amiază Guido veni purtând grijuliu în mâinile lui mici şi cam butucănoase un delicat dodeeaedru.

— *E tanto hello*! *1* zise el, arătându-ne cristalul de hârtie, şi când l-am întrebat cum a izbutit să-l facă, a zâmbit doar şi mi-a spus că fusese foarte uşor.

M-am uitat la Elizabeth şi am râs. Dar simţeam că ar fi fost mai potrivit din punct de vedere simbolic dacă m-aş fi lăsat în patru labe, aş fi dat din protuberanţa spirituală a osului meu coccigian şi-aş fi lătrat în chip de admiraţie uluită.

Era o vară neobişnuit de fierbinte. Pe la începutul lui iulie, micul nostru Robin, nedeprins cu temperaturile acestea ridicate, începu să arate palid şi obosit; era distrat, îşi pierduse pofta de mâncare şi energia. Doctorul ne recomandă aer de munte. Ne-am hotărât să petrecem următoarele zece sau douăsprezece săptămâni în Elveţia. Darul meu de despărţire pentru Guido au fost primele şase cărţi ale lui Euclid în limba italiană. El întoarse paginile, privind figurile în extaz.

— Măcar dac-aş şti să citesc bine, zise el. Sunt atât de prost. Dar acum am să încerc cu adevărat să învăţ.

Din hotelul nostru de lângă Grindelwald i-am trimis copilului, în numele lui Robin, diferite cărţi poştale ilustrate cu vaci, cu vârfurile Alpilor, cu şaleturi elveţiene, *edelweiss şi* altele asemenea. N-am primit niciun răspuns la aceste

1 E atât de frumos! (it.)

 i cărţi poştale; dar nici nu aşteptam răspuns.

Guido nu ştia să scrie şi nu exista niciun motiv ca tatăl sau surorile lui să-şi dea osteneala să scrie pentru el. Nicio veste, am considerat că înseamnă veste bună. Şi apoi, într-o zi, pe la începutul lui septembrie, sosi la hotel o scrisoare ciudată. Administratorul o înfipsese în: avizierul cu vitrină de sticlă din hol, astfel încât toţi vizitatorii o puteau vedea, şi oricine ar fi crezut cu toată responsabilitatea că e a lui putea să o reclame. Trecând pe la avizier în drum spre masă, Elizabeth se opri s-o privească.: – Dar trebuie să fie de la Guido, zise ea.

M-am dus şi m-am uitat la plic peste umărul ei. Nu era timbrat, în schimb era negru de atâtea ştampile poştale. Desenate cu creionul, literele mări, nesigure, se întindeau pe toată suprafaţa. În primul rând scria: AL BABBO DI ROBIN l, şi apoi urmă o versiune schimonosită a numelui hotelului şi localităţii. În jurul adresei, funcţionari poştali nedumeriţi zgâriaseră diverse corectări sugerate. Scrisoarea colindase cel puţin două săptămâni în sus şi în jos pe tot pământul Europei. i

— *AI babbo di Robin*" Am râs. Destul de frumos din partea poştaşilor că au izbutit în cele din urmă s-o aducă aici.

M-am dus la biroul administratorului, i-am expus motivele care mă îndreptăţeau să cer scrisoarea şi, după ce am plătit suprataxa de cincizeci de centime pentru timbrul care lipsea, caseta a fost deschisă şi am primit misiva. Ne-am dus la masă.

— Scrisul e formidabil, am căzut noi de acord, examinând adresă mai de aproape. Graţie lui Euclid, am adăugat. Aşa se întâmpla cina cocoloşeşti pasiunile dominante.

Dar când am deschis plicul şi i-am privit conţinutul, n-am mai râs. Scrisoarea era scurtă şi avea un stil aproape telegrafic: „SONO DALLA PADRONA – scria – NON MI PI ACE HA RUBATO il mio LIBRO NON VOGLIO SUONARE

PIU VOGLIO TORNARE A CASA YENGA SUBITO GUIDO

— Tăticului lui Robin (it.) în sunt la stăpâna nu-mi place mi-a furat cartea nu mai vreau să cânt vreau acasă veniţi repede Guido (it.)

— Ce este?

I-am întins lui Elizabeth scrisoarea…

— Femeia aia blestemată a pus gheara pe el, am spus eu.

Busturi de bărbaţi purtând pălării de Homburg, îngeri scăldaţi în lacrimi de marmură stingând lumânări, statui de fetiţe, heruvimi, figuri voalate, alegorii şi imagini de un crud realism – idolii cei mai stranii şi mai variaţi ne făceau semne şi gesticulau în drumul nostru. Gravate pentru veşnicie în metal şi încrustate în stânca vie, fotografiile cafenii vegheau de sub sticlă, între crucile mai umile, plăci funebre şi coloane frânte. Doamne moarte în veşminte cubiste, după moda geometrică de acum treizeci de ani – două conuri de satin negru întâlnindu-se vârf în vârf formau talia, iar braţele: o sferă până la cot şi un cilindru lustruit în jos – surâdeau funebru din ramele lor de marmură; chipurile zâmbitoare şi mâinile albe erau singurele elemente omeneşti putând fi recunoscute din solida geometrie a veşmintelor. Bărbaţi cu mustăţi negre, bărbaţi cu bărbi albe, bărbaţi tineri raşi complet ne priveau în faţă sau îşi întorceau privirea pentru – şi arăta profilul roman. Copii îmbrăcaţi cu hainele lor cele mai bune deschideau ochii mari, zâmbeau plini de speranţă în aşteptarea păsăruicii care avea să iasă din cutia aparatului de fotografiat, zâmbeau sceptic, convinşi că n-o să iasă, zâmbeau în mod sârguincios şi docil pentru că aşa li se spusese să facă. În cavouri gotice de marmură cu acoperişul ascuţit, morţii bogaţi se odihneau în izolare; prin grilajele uşilor se puteau întrezări „Nemângâiate” plângând, genii distrate păzind taina mormântului. Sectoarele mai puţin prospere ale majorităţii se odihneau

în comunităţi, înghesuite strâns, dar adăpostite elegant sub dale netede de marmură neîntreruptă, fiecare piatră reprezentând gura unui mormânt separat.

Cimitirele de pe continent, mă gândeam eu pe dând îmi croiam drum împreună cu /Carlo printre morţi, sunt mai înfricoşătoare decât ale noastre, pentru că oamenii aceştia acordă morţilor mai multă atenţie decât noi. Cultul primar al cadavrelor, grija plină de dragoste pentru bunăstarea lor materială – care i-a făcut pe oamenii din vechime să-şi adăpostească morţii în piatră, în cum) ce ei înşişi trăiau între chirpici şi stuf – încă mai dăinuieşte aici; persistă aici

15 – Surâsul Giocondei

6.

mai viguros, mă gândeam eu, decât la noi. Statuile gesticulante sunt aici în – proporţie de o sută faţă de una într-un cimitir diglez. Sunt aici mult mai multe cavouri de familie şi mai „elegant amenajate* (cum se spune despre vapoare *şi* hoteluri) decât ai putea găsi acasă la noi. Şi în fiecare piatră de mormânt sunt încadrate fotografii menite să amintească osemintelor devenite pulbere în ce forma se vor reîntriichipa în ziua judecăţii de apoi; alături de fiecare mormânt atârna nişte lămpiţe care vor arde cu optimism în ziua de apoi. Mă gândeam că ei sunt mai aproape de Omul. care a clădit piramidele decât noi.

— Dacă aş fi ştiut, repeta într-una Carlo, dacă măcar aş fi ştiut… Glasul lui ajungea la mine, străbătând prin gândurile mele, ca de la o mare distanţă. La început nici nu i-a păsat. De unde aveam să ştiu că o s-o pună atât de tare la inimă după aceea? Şi ea m-a înşelat, m-a minţit.

L-am asigurat. Încă o dată că nu era vina lui. Deşi era, desigur, în parte. În parte era şi vina mea; ar fi trebuit să prevăd această posibilitate şi oarecum să iau măsuri de apărare. Iar Carlo n-ar fi trebuit să lase copilul să plece, nici măcar temporar şi de probă, nici măcar dacă femeia ar

fi exercitat presiuni asupra lui. Iar presiunile fuseseră teribile. Oamenii din familia lui Carlo munciseră pe acelaşi lot de pământ de mai bine de o sută de ani; şi acum *signora* Bondi îl pusese pe bătrân să-l amenințe că-l dă afară. Ăr fi fost îngrozitor pentru ei să plece de acolo; şi apoi nu. era atât de uşor să găsească alt loc. Era limpede însă că ar fi putut rămâne, dacă îi dădeau ei copilul. Numai pentru puţin timp, la început; numai ca să vadă cum o să meargă. N-o să fie de loc silit să stea, dacă nu-i placé. Şi totul avea să fie în folosul lui Guido; şi al tatălui lui, în definitiv. Tot ceea ce spusese englezul, că băiatul n-ar fi un muzician atât de bun cum crezuse la început era evident o minciună – numai din gelozie şi meschinărie: omul nu voia decât să-l câştige pe Guido pentru el însuşi, asta fusese tot. Şi era evident că băiatul n-avea nimic de învăţat de la el. Ceea ce îi trebuia lui era un profesor foarte bine pregătit.

Toată energia «care, dacă fizicienii şi-ar fi cunoscut interesul, ar fi pus în mişcare maşini uriaşe fu mobilizată pentru această campanie. Bătălia începu cu intensitate în6;
*

dată după ce am plecat nor *Signora* se gândise fără îndow iala că va avea mai multe şanse de succes dacă noi nu vom fi acolo. Şi apoi, esenţialul era să profite de prilejui care i se oferea şi să pună mâna pe copii înainte ca noi să ne fi prezentat oferta, căci pentru, ea devenise evident că şi noi îi voiam tot atât cât şi dânsa.

Zi de zi îşi reînnoi atacurile. La capătul unei săptămâni, îşi trimise soţul să se plângă de starea în care se afla via: era într-un hal fără hal, şi se hotărâse, sau aproape se hotărâse, să-i dea lui Carlo un avertisment. Cu vocea blajină şi faţa ruşinată, bătrânul domn îşi proferă amenințările. A doua zi *signora* Bondi reveni la atac. // *padrone1*, declara că, fusese în culmea furiei, dar ea personal avea să facă tot posibilul, tot ce-i stă în putinţă,

ca să-l îmbuneze. Şi după o pauză semnificativă, începuse din nou să vorbească despre Guido.

În cele din urmă Carlo cedase. JFemeia era prea stăruitoare şi avea prea multe atuuri în jmvână. Copilul putea să se ducă să stea la ea o lună, două, de probă. După aceea, dacă îşi exprima limpede dorinţa de a rămâne, putea să-l adopte în mod legal…

La ideea de a petrece o vacanţă pe malul mării – căci aşa îi spusese *signora* Bondi, că se duc la «mare» – Guido fusese încântat şi tulburat. Auzise o 4 grămadă de lucruri despre mare de la Robin. „*Tanţa acqua*!” 2 Părea aproape prea frumos, ca să fie adevărat. Şi acum iată că avea să se ducă chiar el să vadă o asemenea minune. Se despărţise de familie într-o foarte bună dispoziţie.

Dar când vacanţa la mare se sfârşise, iar *signora* Bondi îl adusese înapoi în casa ei din Florenţa, băiatului începuse să-i fie dor de acasă. E adevărat că *signora* se purta cu el cu o deosebită bunătate, i-a cumpărat haine noi, l-a dus să ia ceaiul în Via Tornabuoni şi-l îndopa cu prăjituri, cu îngheţată de fragi, cu frişca şi ciocolată. Dar îl obliga să exerseze la pian mai mult decât îi plăcea lui, şi, ceea ce era mai rău, îi luase cărţile lui Euclid, sub motiv că îşi pierdea prea mult timp cu ele. Iar când i-a spus că vrea să se ducă

Stăpânul (it.) 1 Atâta apă! (It.)

15* 6

acasă, ea l-a tot amânat cu promisiuni şi, cu scuze şi cu tot felul de minciuni. I-a spus că nu poate să fotece. imediat, ci îl va duce săptămâna următoare, dacă o să fie (cuminte şi *o* să lucreze la pian foarte mult. Săptămâna. următoare… Şi când a venit timpul, i s-a spus că tatăl lui nu vrea să-l mai primească. Şi şi-a dublat răsfăţurile, i-a dăruit hroruri scumpe şi l-a îndopat ca hrană şi «măi «nesănătoasă. Degeaba. Lui Guido nu-i plăcea viaţa asta nouă; *el* nu, voia să exerseze game, suferea de dorul cărţii,

ardea, de dorinţa de a fi din nou împreună cu fraţii şi surorile lui. În timpul acesta, *signora* Bondi. continua să sjpere că tknjpul şi ciocolată au să-i apropie copilbl; şi pentru a ţine familia ia distanţă, îi scria lui Carlo, la câteva zile, o dată, scrisori care aveau aerul că vin tot de la mare (îşi bătea capul să le trimită întâi unei prietene, care apoi le expedia. Înapoi la Florenţa) şi în care îi «zugrăvea fericirea lui Guido în cele mai încântătoare imagini.

Atunci. mi-a scris Guido scrisoarea. Părăsit de familia lui, după cum îşi închipuia, deoarece faptul că nu-şi dădeau osteneala să vină să-l vadă, când se găseau atât de aproape, nu putea fi explicat decât prin ipoteza că renunţaseră la el, trebuie să se fi – gtfndit la mine, ca la unică şi cea din urmă speranţă. Iar scrisoarea! cu adresa ei fantasmagorică rătăcise pe drum aproape două săptămâni. Două săptămâni. trebuie să-i fi părut cât sute de ani; *şi* cum secolele au trecut unul după altul, fără îndoială că bietlul copil dobândise treptat convingerea că şi eu îl părăsisem. Nu mai rămăsese nicio speranţă.

— Am ajuns,» zise Carlo.

Am ridicat. privirea şi m-am pomenit în faţa unui monument. enorm. Într-un fel de gfotă scobită «în flancurile unui bloc de calcar cenuşiu, statuia reprezentând *Sacra Iubire*, în bronz, îmbrăţişa o urnă funerară. Săpată în piatră cu litiere de bronz, o lungă legendă ne înştiinţa că nemşngâiatul Ernesto Bondi ridicase acest monument în amintirea iubitei sale soţii, Annunziata, ca un semn al nemuritoarei sale iubiri, pentru aceea pe care, srriu’ăsă de lângă el de o. moarte prematură, spera s-o întâlnească în curând sub această lespede. Prima *sigfiora* Bondi murise în 1912. Mi-a venit în aminte bătyânul târât de funie de către dulăul cel alb; şi m-am gândit că trebuie să fi fost totdeauna un soţ foarte devotat soţiei. (.

— L-au înmormântàt aici.

Rămaserăm acolo, tăctoţi, multă vreme. Simţeam cum lacrimile mă năpădesc la gândul. că bietul copiii zace acolo, sub păiâiânt. Mă gândeam la ochii dui luminoşi şi gravi, Ja curba frunţii lui frumoase, la colţurile gurii lăsate an jös cu tristeţe, la expresia de plăcere care-i ilumina faţa când affia despre co idee nouă care-l interesa „când ascultă o piesă muzicală îndrăgită. Şi fiinţa asta mică şi frumoasă murise, iar spiritul care sălăşluise în această formă, uluitorul spirit, fusese şi el nimicit aproape înainte de a fi început să existe.

Era îngrozitor să te gândeşti la sentimentul de nefericire care precedase actul final, la deznădejdea copilului, la convingerea lui că fusese cu totul părăsit – îngrozitor!

— Cred că ar fi mai bine să plecăm, am spus eu în cele din urmă, atingând braţul lui Carlo.

Stătea acolo ca un orb, cu ochii închişi, cu faţa uşor ridicată spre lumină; dintre pleoapele închise lacrimile izvorau din belşug, rămâneau o clipă suspendate şi se rostogoleau pe obraji. Buzele îi tremurau, şi l-am văzut făcând un efort pentru a le linişti.

— Haitism, am repetat. Î Chipul lui, care rămăsese încremenit de mâhnire, se însufleţi deodată* deschise ochii, şi printre lacrimi, aceştia căpătară o strălucire violentă, de mânie.

— O omor, strigă el, o omor! Când mă gândesc la Guido, cum s-a aruncat pe fereastră, cum o fi căzut prin aer… Făcu un gest violent cu amândouă mâinile, aducându-le de deasupra capului şi oprindu-le cu o zvâcnitură bruscă la înălţimea pieptului… Şi apoi s-a zdrobit. Se cutremură. E tot atât de vinovată ca şi cum l-ar fi împins chiar ea în jos. O omor! scrâşni din dinţi.

E mai uşor să fii mânios decât să fii trist, e mai puţin dureros. Gândul la răzbunare aduce uşurare.

— Nu vorbi aşa, am spus eu. Nu e bine. E stupid. Ce-

ai să câştigi?

Mai avusese asemenea izbucniri, când durerea devenea prea chinuitoare şi încerca să scape de ea. Mânia era calea cea mai lesnicioasă de scăpare. Înainte de asta trebuise să-l conving să se întoarcă pe drumul mai anevoios al durerii.

— N-are rost să vorbeşti astfel, am repetat eu, conducându-l afară prin labirintul fantomatic al mormintelor, în care moartea pare chiar mai înspăimântătoare decât este.

Cam pe când ieşisem din cimitir şi coboram de la San Miniato în jos, spre Piazzale Michelangelo, se mai calmase. Furia lui se trasiormase din nou în cnâhnirea din care îşi sorbise toată forţa şi amărăciunea. În Piazzale ne-am oprit o clipă ca să privim oraşul aşezat în vale, la picioarele noastre. Era o zi cu nori plutitori – în forme largi, albe, aurii, cenuşii; iar între ei, petice de un albastru subţire, transparent. Cu lanterna aproape la nivelul ochilor noştri, domul catedralei se desfăşura în toată grandoarea sa luminoasă, în amploarea şi forţa sa avântata. Pe nenumăratele acoperişuri cafenii şi roşcate ale oraşului lumina soarelui de după-amiază se întindea placidă şi voluptuoasă, iar turnurile păreau poleite şi smălţuite cu aur vechi. M-am gândit la toţi. Oamenii care trăiseră aici şi care lăsaseră urme vizibile ale spiritului lor, concepând lucruri extraordinare. M-am gândit la copilul care murise.

Librăria

Părea un loc cu totul nepotrivit pentru o librărie. Toate celelalte întreprinderi comerciale de pe strada aceea urmăreau să răspundă celor mai elementare necesităţi ale sordidei aglomerări a cartierului. Strada aceasta, legătură principală între două artere, avea o viaţă şi o strălucire cu totul specială datorită circulaţiei rapide a vehiculelor în trecere. Era aproape veselă, aproape luminoasă. Dar de jur-împrejur, mari întinderi de mahala colcăiau în

umezeală. Locuitorii îşi făceau târguielile pe stradă mare; treceau ţinând în mina pachete cu carne, care apăreau slinoase chiar prin învelişurile de hârtie; aşterneau în faţa uşilor linoleum ieftin. Femeile, cu bonete negre şi şaluri negre, mergeau după cumpărături, târşindu-şi picioarele, purtând coşuri ponosite din pai împletit. Cum să cumpere cărţi oamenii ăştia? mă întrebam. Şi, totuşi, mica prăvălie era aici, cu vitrinele montate cu rafturi, din care se vedeau cotoarele cafenii ale cărţilor. La dreapta, un mare magazin universal îşi întindea până în stradă mobila fabulos de ieftină; la stânga, ferestrele discrete, cu perdele, ale unui birt anunţau, cu litere albe zgâriate, avantajele meniurilor de şase *penny.* Între ele, atât de îngusta încât abia împiedica joncţiunea între mâncare şi mobilă, era mică prăvălie. O uşă şi patru metri de vitrină întunecată, asta era toată întinderea faţadei. Se vedea că literatura e un lux; îşi peupa spaţiul ei proporţional, aici, în acest loc dedicat necesităţii. Totuşi, era o adevărată mângâiere faptul că supravieţuiască izbutea să supravieţuiască.

Proprietarul prăvăliei stătea în uşă, un omtuct cu o barbă căruntă şi nişte ochi foarte activi dincolo de ramele ochelarilor care-i străjuiau nasul lung, ascuţit. Merge comerţul? m-am interesat. * – Mergea mai bine pe vremea bunicului, îmi spuse el, câatinând din cap cu tristeţe.

— Devenim din zi în zi mai filistini, am sugerat.

— Presa Zioastră ieftină e de vină. Efemerul copleşeşte permanentul, clasicul.

— Jurnalismul ăsta, am consimţit, sau spune-i mai degrabă cotidianism mărunt, e blestemul epocii noastre.

— Bun numai pentru… gesticula, pocnindu-şi degetele, de parcă ar fi căutat cuvântul.

— Pentru foc.

Bătrânul îşi sublinie triumful:

— Nu! Pentru canal.

Am râs cu simpatie faţă de patima lui.

— Ne potrivim la păreri într-un mod încântător, i-am spus. Pot să arunc o privire prin comorile dumitale?

Înăuntrul prăvăliei era o penumbră cafenie mirosind a piele veche şi a praf, praful acela fin şi subţire care se prinde de paginile cărţilor uitate, ca un fel de apărător al tainelor lor, ca nisipul uscat al deserturilor asiatice, pe sub care zac, încă neverosimil de intacte, comorile şi rămăşiţele de acum mii de ani. Am deschis primul volum care mi-a venit la mina. Era un album de modă, colorat de mână, cu măiestrie, în magenta şi purpuriu, în maro şi galben-sulf şi cafeniu-închis şi în nuanţele acelea fluide de verde pe care generaţia trecută le numise „suferinţele lui Wetyther. Frumuseţi în crinoline pluteau pe întinderea paginilor cu dezinvoltură unor corăbii cu pânzele sus. Picioarele erau desenate subţiri, negre şi plate, ca nişte foi de ceai ieşind cu sfială de sub jupoanele lungi. Figurile aveau formă ovală, subliniată de părul tfegru strălucitor, şi exprimau o puritate imaculată. M-am gândit la siluetele noastre moderne, la tocurile arcuind talpa piciorului, la chipurile inexpresive şi zâmbetele de infatuată invitaţie. Era greu să nu fii un negativist. Eu sunt foarte uşor impresionat de simboluri; firea mea are ceva de Quarles1. Lipsindu-mi aptitudinile filosofice, prefer să-mi văd abstracţiunile în imagini concrete: pentru a înfăţişa caracterul sacru al căsătoriei şi influenţa căminului, n-aş face altceva decât să aleg două picioruşe negre şi subţiri ca foile de ceai, ieşind afară în chip graţios de sub scutul unor fuste fergr, învăluitoare. Pe când tocurile şi tălpile perfect cambrate ar înfăţişa, desigur, contrariul.

Şirul gândurilor îmi fu întrerupt de glasul bătrânului:

— Sper că sunteţi un cunoscător de muzică, zise el. O, da, eram oarecum, şi-mi întinse un catastif gros.

— Aţi ascultat vreodată asta? întrebă el.

Roberto Diavolul: nu, n-o ascultasem niciodată; Nu mă îndoiam că e o lacună în educaţia mea muzicală.

Bătrânul luă cartea şi trase un scaun din întunecatele *penetraţia2* ale prăvăliei. Abia atunci am observat un fapt surprinzător: ceea ce mi se păruse a fi o tejghea obişnuită, la o privire neatentă, mi se relevă a fi un pian, de o formă pătrată, neobişnuită. Bătrânul se aşează la pian.

— Trebuie să iertaţi defecţiunile de sunet, zise el, întorcându-se spre mine. E un vechi „Broadwood", din Georgia, ştiţi, şi şi-a făcut datoria cu prisosinţă de o sută de ani.

Deschise capacul; şi clapele galbene rânjiră spre mine din întuneric, că dinţii unui cal* bătrân.

Bătrânul răsfoi paginile până găsi locul dorit.

— Muzică de balet, zise el. E frumoasă. Ascultaţi. Mâinile lui osoase, cam tremurătoare* începură deodată să se mişte cu o sprinteneală uimitoare, şi o muzică veselă, de piruete, se ridică în aer, clincănind slab pe fondul zgomotului circulaţiei. Instrumentul hârâia cam tare, iar volumul sunetului era subţirel, ca clipocitul unui pârâu înghiţit de secetă; totuşi, îşi păstrase tonul, şi melodia se desfăşura aeriană, plutind ca prin ceaţă.

— Şi acum, cântecul de beţie! strigă bătrânul, înfierbântându-se de plăcere.

1 Francis Quartes (1592 – 1644), poet englez, autor al unor comentarii rimate asupra versetelor din *Biblie*, intitulate *Embleme divine*.

2 Tainiţe, ascunzişuri (lat.)

Execută o serie de acorduri care urcau modulat spre un punct culminant; era de un efect atât de puternic, încât devenea efectiv o parodie a acelui moment de tensiune absolută în care cântăreţii îşi adună puterile pentru o explozie de pasiune. Şi apoi, iată şi corul de beţie. În faţa ochilor îţi apăreau oameni costumaţi, plini de veselie din pricina sticlelor de carton goale.

Versiam, a tazza picnă, ÎI generoso amor…1

Glasul bătrânului era dogit şi şuierător, dar

entuziasmul lui suplinea orice defect al execuţiei. Nu mai văzusem niciodată un chefliu atât de inimos.

Mai întoarse câteva pagini.

— Ah, *Valse infernale*, zise el. E bun.

Întâi se auzi un scurt preludiu melancolic, şi apoi melodia, poate nu chiar atât de infernală cât te-ai fi aşteptat, totuşi destul de plăcută. M-am uitat peste umărul lui, ca să văd cuvintele, şi am cântat în acompaniament.

Demoni fatali, *Fantasmi d'orror*, *Dei regni infernali Plaudite al Signor.2*

Un uriaş camion cu bere trecu, huruind ca un tunet nimicitor, şi acoperi cu desăvârşire ultimul rând; mâinile bătrânului continuară să se mişte peste clapele galbene, gura mea se deschidea şi se închidea, dar niciun sunet vocal sau instrumental nu se auzea. Părea că demonii osândiţi, oribilele fantasme, năvăliseră brusc în locul acela paşnic, retras.

M-am uitat afară prin uşa strâmtă. Circulaţia continua fără încetare; bărbaţi şi femei mergeau grăbiţi, cu feţele încordate. Oribile fantasme, toţi; tărâmuri infernale de iasme

1 Să turnăm din plin
Amorul generos… (it.) * Demoni osândiţi.
Oribile fantasme.
Din tărâmuri de iasme
Pe Domnul slăviţi (it.)

locuinţele lor. Afară, oamenii trăiau sub tirania lucrurilor. Fiecare acţiune a lor era determinată de poruncile materiei, de bani, de uneltele comerţului lor şi de legile iraţionale ale obiceiurilor şi convenţiilor. Dar aici mi se părea că sunt eliberat de lucruri, că trăiesc la adăpost, departe de actualitate; aici, unde un bătrân bărbos, relicvă neverosi –, milă a unor alte vremuri, cânta neînfrânat muzică romanţioasă, în ciuda faptului că oribilele fantasme puteau să-i înece sunetul din când în

când în larma lor.

— Aşadar, o luaţi? Vocea bătrânului se suprapuse peste gândurile mele. V-o dau cu cinci şilingi.

Întindea spre mine volumul gros, deteriorat – chipul lui; avea o expresie de nelinişte încordată. Mi-am dat seama cât de nerăbdător era să capete cei cinci şilingi ai mei, atât de necesari, bietul om! pentru el. N-a făcut – m-am gândit eu cu o amărăciune nejustificată – n-a făcut decât să se producă în beneficiul meu, ca un câine dresat. Distanţarea lui de lume, cultura lui – simple trucuri profesionale. M-a cuprins mâhnirea. Nu era decât o banală, oribila fantasmă travestită în îngerul acestui paradis al contemplaţiei, oarecum comic. I-am dat două jumătăţi de coroană, şi el începu să împacheteze cartea în hârtie.

— Să ştiţi, zise, că-mi pare rău să mă despart de că Mă ataşez de cărţile mele; dar din păcate trebuie să le las să plece.

Oftă cu atâta evidentă sinceritate, încât m-am căit de judecată pe care o emisesem asupra lui. Era un locuitor rebel al tărâmurilor infernale, aşa cum eram eu însumi.

Afară, vânzătorii ziarelor de seară începuseră să strige: un vapor scufundat, tranşee capturate, senzaţionalul discurs al cuiva. Ne uitarăm unul la altul în tăcere – 9 bătrânul librar şi eu. Ne-am înţeles unul pe altul fără grai. Iată-ne pe noi în particular şi iată întreaga omenire în general, toţi înfruntând triumful hidos al lucrurilor. Materia triumfa deopotrivă în acest masacru nesfârşit al oamenilor, ca şi în această jertfă silită a bătrânului. Şi mergând spre casă prin Regenta Park, am simţit că materia triumfă şi asupra mea. Cartea atârna nemaipomenit de greu şi mă întrebam la ce naiba putea să-mi folosească acasă o partitură de pian la *Roberto Diavolul*. Nu putea fi decât un lucru în plus care?

să mă apese în jos şi să mă împiedice; şi deocamdată

era foarte, oh, îngrozitor de grea. M-am aplecat peste grilajul care înconjoară apa şi, cât mai pe furiş cu putinţă, am dat drum» l.<arta te *tußµm*. ...

soluţie la problema vieţii. destul de greu să trăieşti, fără a mai complica procesul gândindu-te la el... Cel mai înţelept lucru, poate, e să iei drept acceptată „condiţia trudnici a umanităţii, născută sub o lege, hărăzită alteia", şi să laşi lucrurile aici, fără a mai încerca să împaci incompatibilele. O, cât de absurd de dificil este totul! Şi pe deasupra, am mai pierdut şi cinci şilingi, ceea ce e serios în aceste vremuri grele, după cum ştiţi...

Două sau trei graţii

Cuvântul *hore*, adică pisălog, are o etimologie dubioasă. Unele persoane de autoritate afirmă că el derivă din verbul *io bore*, care înseamnă a sfredeli. Un pisălog este o persoană care îţi sfredeleşte o gaură în minte, care îţi perforează răbdarea, făcând-o praf şi pulbere, trecând prin straturile de surzenie voluntară, de neatenţie „de grosolănie – pe care în zadar le pui drept pavăză – mereu şi mereu, atingându-ţi până şi ultima fibră a fiinţei. Alte autorităţi, la fel de *c*ompetente, sau poate chiar mai tari, afirmă că acest cuvânt derivă din verbul francez bo*urrer:* a îndopa, a sătura. Dacă această etimologie e justă, înseamnă că pisălog este cineva care te îndoapă cu vorbirea lui abundentă şi înecăcioasă, care-ţi îndeasă pe

gât, ca pe o găluşcă, greţoasa lui personalitate. 1 te îndoapă; iar tu, ca să folosesc o metaforă modernă corespunzătoare, eşti „sătul până-n gât* de el. Aş vrea să cred, ceea ce e imposibil, că ambele aceste derivaţii ale cuvântului sunt juste; pentru că pisălogii sunt şi sfredelitori, şi înecăcioşi. Sunt şi ca bormaşina dentistului, şi ca o găluşcă seacă. Dar ei mai.au o trăsătură caracteristică, pe care nu o au nici burghiele, nici găluştile: se lipesc. Iată de ce (deşi nu sunt filolog) îndrăznesc să sugerez o a treia derivaţie, de la cuvântul bu*rr,* a lipi. Bu*rr,* bo*urrer,* bo*re* – a lipi, a îndopa, a sfredeli – toate trăsăturile caracteristice ale pisălogelii sunt implicate în aceste trei etimologii posibile. Fiecare dintre acestea trei poate fi cea justă.

Heilert. Comfrey era mai presus de orice un pisălog lipicios. Se agăţa de oricine avea ghinionul să vină în contact cu el; se agăţa şi nu mai putea fi scuturat. Un pisălog lipicios, vegetal şi pasiv; nu un sfredel activ. Pentru ca providenţa făcuse ca Herbert să nu fie deosebit de vorbăreţ; era prea leneş şi prea anemic pentru asta. Nu era decât excesiv de sociabil, ca un dulău sentimental, care nu poate suporta să rămână singur. Ca un câine, urma oamenii peste tot; ca să vorbim metaforic, se culcă la picioarele lor în faţa focului. Şi tot asemenea unui câine, nu vorbea. Simpla ta prezenţă îl făcea fericit; era foarte mulţumit dacă putea să tropăie pe lângă tine sau să moţăie sub scaunul tău. Nu-ţi pretindea să-i dai atenţie; tot ce cerea el era să i se îngăduie să se bucure de mâna ta bună şi să se înfrupte din căldura prezenţei tale. Dacă o dată pe săptămâna căpăta echivalentul unei mângâieri pe cap sau un „cuţu-cuţu, Herbert*, se gudura, dând din coada sufletului, şi era absolut fericit.

Pe unii dintre prietenii mei – pe cei ageri, impacientaţi, trăind la înaltă tensiune – bietul Herbert cel gelatinos îi scotea din sărite, împingându-i aproape de

nebunie. Până şi calităţile lui – firea bună, placiditatea, fidelitatea lui de neclintit – îi înfuria. Până şi înfăţişarea lui îi făcea să vadă roşu. Era destul numai să-i vadă faţa latră, surâzătoare, şi trupul mare, leneş, lăbărţat, pentru că nervii lor să înceapă să tresară şi să zvâcnească, asemenea unei păsări speriate, închisă în colivie. Am cunoscut oameni care, după ce au stat trei zile în aceeaşi casă cu Herbert, şi-au făcut geamantanele pe furiş, au prins primul tren potrivit şi au călătorit sute de mile, ca să scape de el, fără să-şi lase adresa.

Pentru mine, bietul Herbert era într-adevăr plicticos, dar nu într-un mod insuportabil, exasperant. Eu am o fire răbdătoare, nervii mei nu încep să zvâcnească din te miri ce. Într-un fel, chiar îmi plăcea – era un câine bătrân atât de bun, de blând, de credincios. Şi în curând am dobândit o asemenea dexteritate de a-l ignora când era de faţă şi tăcea, de a-l privi ca pe o simplă mobilă, ajungând până-ntr-acolo încât uneori mă sur prindeam pe punctul de a-mi pune ceaşca de cafea goală, din nebăgare de seamă, pe capului, pe când şedea pe podea lângă mine (se aşeza pe podea.

Ori de câte ori era posibil), sau de a-mi scutura scrumul ţigării în deschizătura ispititoare dintre ceafa lui şi gulerul hainei.

De copii, Herbert şi cu mine învăţasem la aceeaşi şcoală. Dar cum clasele noastre se aflau în clădiri diferite şi el era cu doi ani mai mare decât mine (doi ani, la vârsta aceea, înseamnă o mare superioritate), abia apucasem să vorbim unul cu altul. Şi cu toate acestea, tot în virtutea anilor noştri comuni de şcoală, intrase Herbert din nou în viaţa mea. Reintrarea lui a fost de două ori dezastruoasă. Un pisălog a intrat în existenţa mea şi, intrând, a scos din ea, cel puţin temporar, o fiinţă care, pe lângă orice altă calitate, era tocmai antiteza plictiselii.

Întâmplarea a avut loc la Paris, într-o cafenea din

Passage du Panoramă. Ne aflam acolo de vreo oră, Kingham şi cu mine, stând de vorbă şi bând vermut. O trăsătură caracteristică a lui Kingham era că el le făcea pe amândouă din abundenţă: bea mult şi vorbea tot atât de mult. Caracteristice erau de asemenea reproşurile pe care mi le adresă mie, printre altele, că-mi irosesc timpul şi spiritul tocmai cu aceste două îndeletniciri.

— Şezi de pomană, zicea el, lăsând că fiecare gând ce-ţi trece prin cap să ţi se scurgă fără rost în vorbe. Nu că ai avea multe gânduri, desigur, pentru că nu îndrăzneşti să gândeşti. Faci orice ca să nu gândeşti. Îţi creezi preocupări derizorii, alergi încoace şi încolo, vizitând oameni care nu-ţi lac şi care nu te interesează câtuşi de puţin, colinzi din ar în bar, bei până te ameţeşti, şi toate astea pentru că n-ai curajul să gândeşti şi nu te poţi hotărî să faci un efort pentru a realiza ceva serios şi trainic. Este, pe de o parte, rezultatul lenii, iar pe de alta, al lipsei de credinţă – credinţă în ceva. *Garçon*! comandă încă un vermut. Ăsta e marele viciu modern, continuă el, marea tentaţie a oricărui tânăr, bărbat sau femeie, înzestrat cu inteligenţă şi o conştiinţă e lucidă. Tot ce e uşor, temporar distractiv şi anestezic, ispiteşte oamenii: flecăreala, băutura, amorul. Tot ce e dificil şi mare, tot ce cere gândire şi efort, inspiră repulsie. Războiul e de vină. Ca să nu mai vorbesc de pace. Dar la asta s-ar fi ajuns în orice caz, treptat. Viaţa modernă a făcut inevitabil acest lucru. Uită-te la tinerii care n-au avut nimic de-a face cu războiul – erau copii pe vremea aceea – sunt cei mai răi. E timpul să te opreşti, e timpul să faci ceva. Nu-ţi dai seama că nu mai poţi continua aşa? Nu-ţi dai seama?

Se aplecă spre mine, peste masă, plin de mânie. Ura aceste vicii, pe care mi le atribuise mie, le ura cu o furie deosebită, pentru că în realitate erau ale lui. Îşi mărturisea astfel slăbiciunea pe care o ura în el însuşi – o ura şi nu putea s-o smulgă din el.

Lui Kingham îi şedea bine când se mini a. Avea ochii negri, frumoşi şi strălucitori; părul castaniu-închis, fin şi bogat; o barbă tăiată scurt, mai roşcată decât părul, îi acoperea partea inferioară a feţei, combinându-se în mod neobişnuit cu pielea smeadă, netedă şi palidă. Avea un aer strălucitor, o anumită vioiciune. Dacă m-aş fi aprins mai iute, aş fi ars prin contact la fiecare izbucnire a lui. Fiind însă ceea ce sunt, am putut rămâne mereu rece, critic şi prudent, oricât de pătimaş ar fi ars el. Cred că incapacitatea mea de a lua foc îl fascina întrucâtva. Îl scoteam din fire, dar el continua să-mi caute compania, mai ales pentru a-mi face reproşuri, pentru a-mi demonstra pătimaş cât de iremediabil pierdut eram. Tresăream sub aceste disecţii; pentru că, deşi, în ceea ce mă privea, vorbea adesea la întâmplare (acuzându-mă, aşa cum făcuse în cazul acela deosebit, de slăbiciunea pe care o simţea în sine însuşi), analiza lui era adesea dureros de exactă şi de pătrunzătoare. Mă înfioram, dar, cu toate acestea, mă simţeam bine în compania lui. Ne enervam profund unul pe celălalt; dar eram prieteni.

Presupun că am zâmbit la întrebarea lui Kingham. Doamne fereşte, nu sunt membru al ligii antialcoolice şi nu-mi displace să-mi pierd timpul cu fleacuri agreabile. Dar în comparaţie cu Kingham – mai ales cu Kingham al anului 1920 – sunt un monument de hărnicie, de fermitate laborioasă, de sobrietate. Nu-mi fac niciun merit din asta; sunt un burghez înnăscut, atâta tot. Sunt tot atât de puţin capabil să duc o viaţă cu totul dezordonată, pe cât sunt, să zicem, să scriu o carte bună. Kingham era născut cu ambele talente... De aici absurditatea, în ceea ce mă privea, a întrebării lui peremptorii. Nu voisem să zâmbesc; dar pesemne că pe faţa mea se ivise vreo umbră de amuzament, căci Kingham deveni deodată şi mai mânios, şi mai pătimaş:

— Crezi că e glumă? strigă el şi bătu cu pumnul în

masa de marmură. Crede-mă, e ca şi păcatul împotriva Sfântului Duh. de neiertat. Înseamnă îngroparea talentului. S-o ia naiba de *Biblie*, adăugă el într-o paranteză furioasă, de ce oare nu se poate vorbi niciodată serios fără s-o amesteci?

— Din întâmplare, e o carte serioasă, sugerai eu.

— Mare lucru înţelegi tu din ea! replică Kingham. Crede-mă… continuă el cu convingere.

Dar în clipa aceea, Herbert îşi făcu a doua intrare în viaţa mea.

Simţii o mână care mi se lăsa pe umăr, privii în sus şi văzui un străin.

— Bună, Wilkes, zise străinul. Nu-ţi mai aduci aminte de mine?

Am privit mai atent şi am fost nevoit să recunosc că nu.

— Sunt Comfrey, explică el, Herbert Comfrey. Eram la clasa lui Dunhill, nu-ţi aduci aminte? Tu erai la Struţher, nu-i aşa? Sau la Lane?

La numele acestor pedagogi, care ocupaseră un loc atât de important în copilăria mea, unele tainiţe ale minţii, multă vreme închise, mi se deschiseră deodată larg, ca în faţa unui cuvânt magic. Imagini ale unor săli de clasă murdare de cerneală, terenuri de fotbal, terenuri de *cricket*, curţi unde băteam mingea, capela şcolii răsăriră tulburi, şi din mijlocul acestui haos educativ se desprinse figura greoaie a lui Comfrey de la clasa lui Dunhill…

— Ba da, spusei, şi-i luai mina. Cu coada ochiului l-am văzut pe Kingham încruntându-se supărat. Cum de ţi-ai amintit de mine?

— O, eu îi ţin minte pe toţi, răspunse Herbert.

Nu era o laudă deşartă, după cum mi-am dat seama după aceea, ţinea minte, *într-adevăr*. *Îşi* amintea de fiecare om pe care-l întâlnise vreodată şi de toate întâmplările cele mai mărunte din trecutul lui. Avea memoria colosală

proprie persoanelor regale şi slugilor de familie, memoria acelora care nu citesc niciodată, care nu raţionează şi nu meditează şi ale căror minţi, din această pricină, au toată libertatea să zăbovească în retrospecţii.

16 241

— Nu uit niciodată chipul unui om> adăugă el şi, fără a fi invitat, se aşeză la masa noastră.

Ringham se lăsă pe spateaza scaunului, indignat. Îmi făcu semn cu piciorul pe sub masă. Mă uitai la el şi făcui o mică strâmbătură, care exprima perfecta mea neputinţă.

Am îngânat o prezentare formală. Ringham nu spuse nimic, dar se încruntă şi mai adânc pe când dădea mâna cu Herbert. La rândul său, Herbert nu se arătă cu nimic mai cordial. E adevărat, zâmbea cu zâmbetul lui amabil şi incolor; dar nu spuse nimic şi abia aruncă o privire spre Ringham. Era prea grăbit să se întoarcă spre mine şi să vorbească despre scumpa noastră şcoală. Scumpa noastră şcoală era singurul subiect care putea să-l facă pe Herbert vorbăreţ. Tema aceasta avea darul de a-l metamorfoza dintr-un pisălog gelatinos într-un sfredel de dentist activ, pătrunzător, obositor. Avea o adevărată patimă pentru şcoală şi socotea că toţi foştii colegi trebuie să se afle într-o permanentă comunicare prietenească unul cu altul. Am observat că, în genere, oamenii cu o individualitate marcantă continuă foarte rar, în viaţa lor de mai târziu, relaţiile din timpul primilor ani de şcoală. E şi firesc. Şansele de a fi găsit în minusculul microcosm al şcolii prieteni de genul celor pe care şi-i vor dori când vor fi crescut până la a nu mai putea fi recunoscuţi, sunt, desigur, foarte mici. Coteriile, a căror singură trăsură de unire constă în faptul că membrii lor au fost din întâmplare la aceeaşi şcoală în acelaşi timp, sunt, în general, cele mai plicticoase adunături. Şi nici n-ar putea fi altfel; oamenii care n-au motive mai temeinice pentru a se asocia unul cu altul trebuie să fie într-adevăr incolori şi insipizi. Bietul

Herbert, care socotea faptul întâmplător că într-o anumită perioadă a copilăriei noastre purtasem amândoi şepci şi bluze cu acelaşi fel de dungi drept un motiv suficient pentru a ne lega într-o prietenie la toartă, era un specimen extrem al genului.

Am arborat o atitudine cât mai rece şi mai distantă. În zadar. Herbert vorbea fără să se mai oprească. Îmi aminteam oare de senzaţionalul meci cu Winchester din 1910? Şi cum fusese scărmănat bietul domn Cutler? Dar de noaptea aceea formidabilă, când Pye se căţărase pe acoperişul ca pelei şcolii şi agăţase o oală de noapte într-una din turlele gotice? Neliniştit, mă uitam din când în când la Ringham.

Expresia lui de mânie se transformase în dispreţ. Se răsturnase pe spate, cu ochii închişi, şi-şi legăna scaunul.

Ringham nu urmaşe la liceu. Nu avusese norocul (sau ghinionul) de a se naşte un *gentleman* de profesie, ereditar. Era mândru de acest fapt şi uneori se şi lauda cu el. Dar asta nu-l împiedica să fie dureros de sensibil faţă de orice putea fi interpretat drept o aluzie ta, originea lui. Era întotdeauna atent să observe jignirile venite de la *gentlemani*. Jigniri voalate, jigniri comise chiar inconştient, fără intenţie, din pură ignoranţă, orice fel de jignire era suficientă pentru a-l face să tremure de durere şi de furie. De mai multe >îi l-am văzut cum se simţea profund insultat de cuvinte spuse cu perfectă bună intenţie. Avea oare să considere insipidele amintiri ale lui Herbert despre scumpa noastră şcoală drept o jignire? Era în stare de aşa ceva. Aşteptam nervos o izbucnire şi o plecare violentă. Dar de data asta scena n-avea să se joace în public. După ce ascultă timp de câteva minute flecăreala anecdotică a lui Herbert, Ringham se sculă, se scuză cu o politeţe ironică şi ne ură bună seara. L-am apucat de braţ.

Mai stai; – Mii de regrete.

Îşi puse mâna pe inimă, zâmbi, se înclină şi plecă,

lăsându-mă (trebuie să adaug în paranteză că ăsta-i era obiceiul) să plătesc şi băutura lui.

Noi, oamenii cu liceu, furăm lăsaţi între noi.

A doua zi dimineaţă am zăcut în pat până târziu. Pe la 11, Ringham dădu buzna în odaia mea. Scena de care fusesem scutit cu o seară înainte fu jucată acum în faţa mea cu o îndoită pasiune. Alt om s-ar fi culcat cu presupusa jignire în suflet şi, la sculare, nu i-ar mai fi dat atenţie. Dar Ringham, nu. Stătuse să-şi rumege toate nemulţumirile până în asemenea grad, încât orice fleac căpătase proporţii enorme. Adevărul e că lui Ringham îi plăceau scenele. Îi plăcea să se scalde în emoţie – a lui sau a altuia. Se simţea împrospătat de aceste băi de pasiune; simţea că trăieşte cu adevărat, că e mai mult decât un simplu om în timp ce se bălăcea în ele. Şi otrava era atât de plină de delicii, încât se lăsa în voia ei fără să-şi dea seama de consecinţe, sau poate ar fi mai just să spun că îşi dădea seama de consecinţe (pentru că nimeni nu avea un intelect mai

16*

lucid decât Kingham), dar că le trecea cu vederea în mod deliberat.

Când spun că făcea cu mare uşurinţă scene, nu înţeleg prin aceasta că simula vreodată emoţia. Era sincer impresionat de orice, sincer şi puternic, dar prea lesne. Şi simţea o adevărată plăcere să-ţi cultive şi să-şi scormonească emoţiile. De pildă, ceea ce la alţi oameni ar fi fost doar o iritaţie trecătoare, ţinută în frâu prin autocontrol şi aptă de a fi uşor modificată prin impresii ulterioare, se transforma la Kingham, aproape în mod deliberat, într-o furie sălbatică, pe care niciun fel de raţionamente ulterioare nu puteau s-o domolească. Adesea, aceste izbucniri pasionate erau provocate de nişte simple erori ale celor din jur. Dar o dată pornit pe calea patimii, Kingham n-ar fi admis niciodată că e vorba de o

eroare, decât dacă, fără îndoială, pasiunea lui pentru autoumilire era în clipa aceea mai puternică decât pasiunea pentru autoafirmare. Şi adesea lua atitudini emoţionale categorice faţă de oameni. O singură impresie puternică ajungea să le domine pe toate celelalte. Intelectul lui căpăta ochelari de cal, faptele cele mai evidente erau trecute cu vederea, şi până la noi ordine, individul cu pricina provoca în Kingham un singur grup specific de reacţii.

Pe când se apropia de patul meu, am văzut după expresia întipărită pe faţa sa albă că mă aşteaptă un sfert de oră greu.

— Ei bine? spusei, afectând o cordialitate degajată.

— Am ştiut dintotdeauna că eşti un snob intelectual, începu Kingham cu vocea joasă, încordată, trăgându-şi un scaun lângă patul meu, în timp ce vorbea. Dar zău, am crezut că eşti deasupra unui snob social obişnuit, mic-burghez de periferie.

Făcui o strâmbătură care în romanele franţuzeşti este exprimată prin semnul:

— Ştiu că tata era instalator, urmă el, şi că am învăţat pe socoteala statului, din bursele pentru sprijinirea săracilor inteligenţi. Ştiu că vorbesc argoul *cockney*, nu limba nobilă care se învaţă la Eton sau Oxford! Ştiu că nu sunt manierat, că mănânc urât şi că nu mă spăl regulat pe dinţi. (Niciunul dintre aceste lucruri nu era adevărat; dar lui Kingham îi convenea, în clipa aceea, să creadă că sunt. Voia să se simtă înjosit, pentru a putea reacţiona cu mai mare violenţă. Se insulta singur, pentru a putea să-mi atribuie mie insultele sub care se cutremură, şi astfel să aibă un pretext pentru a se supăra pe mine.) Ştiu că sunt bădăran şi fanfaron. Rostea cuvintele cu o voluptate extraordinară, de parcă s-ar fi bucurat de chinul pe care şi-l provocă singur. Ştiu că sunt un nechemat, tolerat numai

pentru inteligenţa mea. Un fel de măscărici sau maimuţă dresata pentru distracţia domnilor cu carte. Ştiu toate astea şi ştiu că şi tu le ştiai. Dar credeam că nu le dai importanţă, că ne întâlnim ca fiinţe umane, nu ca specimene ale claselor sociale inferioare şi superioare. Am fost destul de prost să-mi închipui că ţii la mine, în ciuda tuturor acestor lucruri. Am crezut că mă preferi oamenilor din turma ta. Asta dovedeşte numai cât de naiv sunt. Şi cum apare un domn, un vechi coleg de şcoală, nu? (imită în mod batjocoritor accentul ostentativ al celor educaţi în colegii, aşa cum se imită pe scena teatrului de revistă) îţi şi arunci braţele de gâtul lui, lăsându-l pe nenorocitul, pe soiosul nechemat de-a binelea afară 1 Râse cu cruzime.

— Dragul meu Ringham, începui, de ce te prosteşti în halul ăsta?

Dar Ringham, care, fără îndoială, ştia tot atât de bine ca şi mine că-şi bate joc de el însuşi, îşi continuă rechizitoriul cu mai mare vehemenţă. Pornise să se prostească, şi-i plăcea. Schimbând puţin terenul, începu să-mi spună adevăruri intime, de data aceasta adevăruri intime reale, în cele din urmă am început şi eu să mă supăr; – Te rog să ieşi afară, spusei.

— O, încă n-am terminat.

— Şi să stai afară până-ţi va trece accesul de isterie. tâe porţi ca o fecioară care are nevoie de măritiş.

— După cum spuneam – continuă Ringham cu voce mai blândă, de un calm mai sinistru şi de o dulceaţă mai otrăvită pe măsură ce a mea devenise mai puternică şi mai aspră – marele tău defect e impotenţa spirituală. Moralitatea ta, arta ta nu sunt decât impotenţă organizată în sisteme. Întreaga ta concepţie de viaţă e tot impotenţă. Însăşi forţa, la – atâta câtă este – îngrozitoarea ta rezistenţă pasivă, e bazată tot pe impotenţă.

— Ceea ce nu mă va împiedica să te arunc afară pe scări dacă nu o ştergi imediat de aici!

Una e să ştii adevărul despre tine însuţi, şi alta să-l auzi spus de altul. Nu mă ştiam un *bourgeois* natural; dar când Kingham m-a numit astfel – cu cuvintele lui – mi s-a părut că aflu un adevăr nou şi teribil de neplăcut.

— Stai, lungi Kingham vorba, cu un calm exasperant, mai aşteaptă o clipă. Încă un cuvânt înainte de a pleca.

— Ieşi afară! am strigat. Ieşi imediat afară!

Se auzi o bătaie în uşă. Uşa se deschise. Faţa lată, bolnăvicioasă a lui Herbert Comfrey privi de jur-împrejurul camerei.

— Sper că nu deranjez, zise Herbert, rânjindu-ne.

— Oh, de loc, de loc! strigă Kingham. Sări în sus şi îşi oferi scaunul cu o politeţe excesivă. Tocmai plecam. Luaţi loc. Wilkes vă aştepta cu nerăbdare. Luaţi loc, vă rog…

Şi-l împinse pe Herbert spre scaun.

— Zău… începu Herbert, protestând politicos. Dar Kingham i-o tăie scurt:

4 – Şi acum vă las împreună, pe voi, cei doi vechi prieteni, zise el. Cu bine. Cu bine. Îmi pare doar rău că n-o să mai am ocazia să-ţi spun ultimul cuvânt pe care doream să ţi-l spun.

Stânjenit, Herbert vru să se ridice.

— Mă duc, zise el. N-am ştiut… Îmi pare foarte rău. Dar Kingham îşi puse mâinile pe umerii lui şi-l sili din nou să se aşeze.

— Nu, nu, stărui el Rămâneţi unde sunteţi. Am plecat. Şi luându-şi pălăria, ieşi în fugă din cameră.

— Ciudat tip, zise Herbert. Cine e?

— O, un prieten, am răspuns.

Supărarea îmi trecuse şi mă întrebam cu tristeţe dacă spuneam adevărul numindu-i prieten. Şi când te gândeşti că dacă nu-mi era prieten, era din pricina acestui imbecil mătăhălos de lângă patul meu! îl privii pe Herbert gânditor. Îmi zâmbi yun zâmbet plin de bunătate. Nu puteai să porţi pică unui om ca ăsta.

Ruptură a fost totală, cel puţin pentru o vreme; au trecut mai bine de doi ani până când ne-am întâlnit din nou, eu şi cu Kingham. Dar dacă îl pierdusem pe Kingham, îl câştigasem în schimb pe Herbert Comfrey, şi încă de-a binelea. Din clipa aceea, viaţa mea la Paris nu mi-a mai aparţinut; a trebuit s-o împart cu Herbert. Fiind în acea perioadă liber de brice ataşament, la un câine fără stăpân, 6-a cramponat de mine, considerând cu candoare că era firesc să fiu tot atât de fericit în compania lui pe cât era el într-a mea. S-a stabilit şi el în hotelul meu, şi în tot restul şederii la Paris n-am mai fost aproape niciodată singur. Ştiu, ar fi trebuit să fiu ferm cu Herbert; ar fi trebuit să fiu aspru, să-i spun să se ducă dracului, să dau cu el de pământ, să-l zvârl de-a berbeleacul pe scări. Dar n-am avut inima s-o fac Eram prea blând. (Alt simptom al impotenţei mele spirituale! Moralitatea mea, impotenţă sistematizată. Ştiu, ştiu.) Herbert mă sugea şi, asemene* brahmanului, care, fără să opună rezistenţă, se lasă devorat de orice lighioană sugătoare de sânge, de la ţintar până la tigru, îl lăsam să mă consume bucată cu bucată. Singura mea armă era ca, din când în când, să fug de el. Din fericire, Herbert era un leneş. Nici trâmbiţa judecăţii de apoi n-ar fi reuşit să-l dea jos din pat înainte de ora 10. Când doream o zi de libertate, îmi comandam micul dejun pentru ora 8 şi plecam din hotel pe când Herbert dormea încă. Întorcându-mă noaptea din aceste vacanţe, îl găseam aşteptându-mă în camera mea, ca un câine. Am avut întotdeauna impresia că mă aşteptase acolo toată ziua, din zori (sau „ceea ce însemna pentru el zorii, pe la prânz) şi până la imiezul nopţii. Şi era de fiecare dată atât de sincer bucuros «să mă vadă venind înapoi, încât ajungeam să mă simt aproape ruşinat, de parcă aş fi comis un act de perfidie. Începeam să mă scuz şi să-i dau explicaţii. Fusesem nevoit să plec devreme pentru a discuta cu cineva despre o chestiune; apoi mă întâlnisem cu

altcineva, care mă invitase <să iau masa cu el; şi pe urmă trebuise să mă duc la ceai la vechea şi scumpa mea prietenă *madame* Dubois; după care făcusem o vizită scurtă lui Langlois, cu care cinasem şi mă dusesem la un concert. În sfârşit, după cum singur putea să vadă, n-aş fi putut să mă întorc nici cu un minut mai devreme.

Toate scuzele acestea erau un răspuns la mustrările propriei mele conştiinţe. Bietul Herbert nu se plângea niciodată, era prea fericit să mă vadă venind înapoi. Nu mă puteam împiedica să simt că fidelitatea lui neclintită îi statornicise un anumit drept asupra mea şi că eram oarecum responsabil faţă de el. Era absurd, fără îndoială, era iraţional şi fals. Adică de ce ar fi trebuit ca eu, victima, să simt milă pentru călăul meu? Fals; şi totuşi aşa stăteau lucrurile: îmi era milă de el. Am fost întotdeauna prea bun la suflet, mi-a lipsit cruzimea.

Sosi timpul să mă întorc la Londra. Herbert, care avea destui bani pentru a nu fi nevoit să facă ceva sau să se ducă undeva într-un timp anumit, îşi făcu bagajele şi se urcă în acelaşi tren. A fost o călătorie foarte neplăcută, trenul era aglomerat, iar marea destul de agitată ca să mi se facă rău. Ieşind pe punte pe când ne apropiam de portul Dover, am constatat că Herbert arăta enervant de bine. Dacă nu mi-ar fi fost atât de rău, aş fi găsit un pretext să mă cert cu el. Dar n-aveam energia necesară. Şi apoi, trebuie să recunosc, Herbert s-a dovedit extrem de folositor în problema bagajelor.

În curând, experienţa avea să mă înveţe că, în loc să-mi ies din sărite din pricina bietului Herbert, ar fi trebuit să-i fiu recunoscător pentru faptul că nu era mai rău. Pentru că Herbert, în definitiv, nu era decât un pisălog lipicios, un scai pasiv. Aş fi putut tot atât de bine să fiu agăţat de un pisălog activ, sfredelitor, nu numai lipicios. De pildă, Herbert ar fi putut să semene cu cumnatul său, John Peddley; şi atunci n-ar fi existat pentru mine decât trei

soluţii: crima, sinuciderea, exilul. Eram necăjit pe Herbert pe când alunecam domol. de-a lungul cheiului Dover. Peste câteva ore mi-am dat seama că ar fi trebuit să-i port recunoştinţă că nu era mai rău decât era. Pe cheiul Doverului l-am întâlnit pe John Peddley.

Peddley era un pisălog activ, cel mai activ pe care l-am întâlnit vreodată, cred; un sfredel neobosit, un îndopător şi un uscător implacabil. Vorbea fără încetare, iar cunoştinţele sale în domeniile cele mai neinteresante erau într-adevăr nesfârşite. Tot ce ştiu eu cu privire la sistemul bancar din Elveţia, la îngrăşămintele artificiale, la legea companiilor de asigurare, la creşterea porcilor, la fostul sultan al Turciei, la raţionalizarea zahărului în timp de război şi la o sută de alte teme similare îi datorez lui Peddley. Era înspăimântător, da, înspăimântător, nu există alt cuvânt. Nu cunosc fiinţă omenească alături de care aş petrece mai puţin bucuros o oră.

Şi, totuşi, omul era extrem de amabil şi plin de calităţi. Bun la suflet. Energic şi priceput; Chiar inteligent. Nu puteai să asculţi expunerea lui cu privire la companiile de asigurare sau la îngrăşămintele artificiale fără să-ţi dai seama că e deplin stăpân pe subiect. Mai mult încă, un avocat cu succese ca Peddley, nu poate fi un prost; cel puţin, aş* ne închipuim noi, cei care nu suntem avocaţi. Ceea ce-i dădea omului caracterul supărător era înclinaţia spre banalitate, pedanteria suficientă; vocea; instinctul social foarte dezvoltat; şi, în sfârşit, lipsa de sensibilitate. Înclinaţia spre banalitate îl mâna fără greş să se intereseze de lucruri care nu interesau pe nimeni, şi chiar dacă, dintr-o eroare, se lansă pe o temă mai promiţătoare decât sistemul bancar al Elveţiei, avea darul de a face din subiectele cele mai fascinante în sine ceva profund insipid. Printr-un proces de acţiune inversă, transforma în plumb aurul cel mai pur. Pasiunea pentru autoafirmare şi un anumit instinct pedagogic îi dădură ambiţia de a fi un

îndrumător al semenilor săi; îi plăcea să-şi audă sunetul propriei voci dând lecţii. Şi ce voce! Nu lipsită de muzicalitate, ci puternică, tunătoare, stăruitoare. Îţi stârnea în cap vibraţii stranii, ba chiar periculoase. Nu puteam să o ascult mai mult de câteva minute fără să mă simt ameţit, turmentat. Dacă ar fi trebuit să trăiesc cu vocea aceasta alături, cred că într-o bună zi aş fi început să mă învârtesc mereu, mereu, ca iucăriile acelea japoneze, şoarecii învârtitori. Vocea lui Peddley rănea canalele semicirculare. Apoi venea sociabilitatea lui. Era o patimă, un viciu; nu putea trăi fără tovărăşia semenilor săi. A fi singur era pentru el un mare chin. Vina tovărăşia cu înverşunare, aşa cum fiarele sălbatice îşi vânează prada. Ciudat era însă faptul că nu părea de loc să dorească prietenie sau intimitate. După câte ştiu eu, nu avea prieteni, în accepţia obişnuită a termenului. Dorea numai cunoştinţe şi auditori, şi nu avea decât cunoştinţe şi auditori prinşi cu arcanul. În prima perioadă a relaţiilor mele cu Peddley mă întrebam uneori ce făcea când simţea nevoia să-şi mărturisească sentimentele personale şi intime. Mai târziu am ajuns să mă îndoiesc că, îndeobşte, ar fi avut o viaţă personală despre care ar fi simţit nevoie să vorbească. Numai foarte rareori şi numai când vreo catastrofă îi zguduia în mod exploziv carapacea existenţei sale publice, dădea la iveală şi o viaţă intimă. Când lucrurile mergeau lin pe făgaşul lor obişnuit, trăia numai la suprafaţa lui publică, la birou, la club, la masa de prânz, pe deplin mulţumit atâta vreme cât cineva era de faţă ca să-l asculte silă evidentă şi profundă. Ca şi Herbert – ca şi cei mai mulţi pisălogi, de altfel – mai mult de jumătate din timp, John Peddley era aproape inconştient de oamenii cărora le impunea prezenţa sa chinuitoare. Îşi dădea seama doar că erau acolo, fizic; asta era tot. La sentimentele şi la gândurile lor rămânea cu totul insensibil. Puterea lui izvora tocmai din această lipsă de

sensibilitate, combinată cu pasionata sa sociabilitate. Putea să-şi vâneze victimele şi să le tortureze fără remuşcare. Dacă lupul ar fi sensibil la sentimentele mielului, ar putea deveni în cele din urmă vegetarian. Dar nu e sensibil. Nu-şi dă seama decât de propria lui foame şi de gustul delicios al oii. Tot aşa era şi cu John Peddley. Ignorând teroarea pe care o inspira şi chinurile mintale pe care le stârnea, putea să-şi urmeze cursa în mod implacabil şi cu sufletul deplin împăcat.

Primele mele impresii despre John* Peddley n-au fost defavorabile. E adevărat că salutul cu care l-a întâmpinat de pe chei pe Herbert, pe când ne aşteptam rândul în turma de oi omeneşti pentru a coborî pe pasarelă spre uscat, mi-a sunat, în situaţia în care mă aflam, dureros de cordial. Iar înfăţişarea sa, când mi l-a arătat Herbert, m-a şocat prin sănătatea ei robustă. Nici când Herbert a făcut prezentările n-am apreciat prea mult violenţa cu care mi-a strâns mâna şi volubilitatea zgomotoasă a expresiilor de simpatie. Dar, pe de altă parte, era foarte binevoitor şi util. A scos din buzunar o sticluţă de argint şi m-a pus să trag o înghiţitură dintr-un excelent *brandy* vechl Observând că eram îngheţat şi vânat de frig, a stăruit să-mi pun haina lui de blană. S-a repezit până la biroul vămii şi s-a întors, într-un timp neverosimil de scurt, cu hieroglifa oficială însemnată, după cum se cuvenea, cu cretă, pe valizele noastre. Un minut mai târziu, ne aflam în maşina lui, rulând cu viteză afară din Dover, de-a lungul şoselei spre Canterbury.

În clipa aceea mi-era prea rău ca să pot gândi; şi nu-mi dădeam aproape de loc seama că situaţia era, de fapt, cam ciudată. Peddley aşteptase pe chei, dar nu pe noi, pentru că noi nu ne anunţasem sosirea. Atunci, pe cine aşteptase?

vorbind. N-avea
importanţă că

auditorii îl ascultau cu o

Întrebarea a apărut, dar n-a stăruit. În mintea mea nu mai era loc pentru altceva decât pentru conştiinţa răului de mare. Alta uitat să mă mai mir şi mi-am luat locul în maşină, ca şi cum ar fi fost lucrul cel mai firesc de pe lume să fim întâmpinaţi pe chei de cineva care nu ştia că vom traversa canalul. Şi aparentul firesc al situaţiei mi-a fost confirmat de purtarea însoţitorilor mei. Pentru că Peddley socotise de la început ca de la sine înţeles să mergem şi să locuim cu el, în vila lui de la ţară. Iar Herbert, pentru care un loc era la fel de bun ca oricare altul, primise invitaţia imediat. La început im protestat; dar slab, şi mai mult din politeţe decât cu convingere. Pentru că nu era neapărat necesar să mă întorc la Londra chiar în seara aceea; iar perspectiva acestei triste călătorii de la Dover, a drumului cu trăsura prin Londra în noaptea îngheţată şi a întoarcerii acasă în nişte camere pustii şi neîncălzite era înspăimântătoare. Dacă acceptăm invitaţia lui Peddley, aveam să mă aflu în mai puţin de o jumătate de oră într-o cameră caldă, confortabilă, odihnindu-mă, fără responsabilităţi. Pentru un călător bolnav de răir de mare, ispita era prea puternică; i-am cedat.

— Ei bine, spuse Peddley cu căldură, cu vocea lui forţe ca un trombon, ei bine, *asta* înseamnă să ai noroc. Şi îşi lăsă mâna în jos, dându-mi o palmă cutremurătoare pe genunchi, de parcă ar fi mângâiat un cal. Ce mai noroc! Să dau peste dumneata şi Herbert la debarcader! Şi să vă iau cu mine acasă! Cine s-ar fi gândit! E grozav, grozav!

Bucuria lui mi-a făcut bine; părea atât de sinceră. Şi era sinceră într-adevăr – bucuria sinceră a unui căpcăun, care a găsit un copil dolofan rătăcit singur prin pădure.

— E nemaipomenit, continuă Pedaley, ce de-a cunoştinţe poţi întâlni pe cheiul de la Dover! Mă duc în fiecare zi acolo, când stau la ţară, bineînţeles; în fiecare zi întâmpin pachebotul de după-amiază. E o soluţie grozavă

când simţi că ţi-e urât. Ai toate avantajele unui club londonez la ţară. Şi totdeauna e destul timp pentwi un taifas bun înainte de plecarea trenului. Iată de ce îmi place atât de mult districtul ăsta Kent. Încerc să-l conving pte proprietar să-mi vândă casa. Cred că aproape l-am dat gata.

— Şiratunci, zise Herbert, care avea un mod de a-şi întrerupe uneori obişnuita tăcere cu una dintre cugetările ace6

le-a simple şi catastrofal de juste, datorită cărora copiii sunt atât de temuţi în societatea politicoasă a adulţilor, şi-atunei ai să vezi că toată lumea o să voiajeze cu avionul. O să trebuiască să vinzi casa şi să te muţi la Croydon, lângă aeroport.

Dar Peddley nu era omul pe care să-l poată demonta chiar cel mai teribil dintre copiii teribili. Înfăşurat în insensibilitatea lui, nici nu-şi prea dădea seama de teribilismul copilului.

— Puah! răspunse el. Nu cred în aeroplane. Niciodată n-au să fie destul de sigure, de ieftine sau de comode ca să se poată lua la întrecere cu vapoarele. Nu în zilele noastre.

Şi se ambală într-o lungă expunere despre elicoptere şi giroscoape, goluri de aer şi preţul petrolului.

Între timp eu începusem să mă întreb, oarecum alarmat, ce fel de om putea să fie această gazdă a mea atât de bună, de săritoare, de ospitalieră. Un om care, după propria sa mărturisire, se ducea la Dover în fiecare după-amiază, să întâmpine pachebotul, un om care culegea din drum cunoştinţe suferinde de rău de mare şi stătea la taifas cu ele în aşteptarea trenului; şi care ţinea atât de mult la distracţiile lui de după-amiază pe chei, încât se simţea îndemnat să respingă cu argumente serioase, tehnice, pe prorocul călătoriilor aeriene… Hotărât lucru, un om straniu, primejdios. Şi vocea lui bubuia de zor în timpul acesta în urechile mele, până ce m-am simţit ameţit

de sunetul ei. Prea târziu îmi trecu prin minte că ar fi fost, poate, mai bine dacă aş fi înfruntat cu trăsura călătoria aceea îngrozitoare, drumul acela îngheţat, întoarcerea aceea zgribulită şi inospitalieră în camerele pustii. Prea târziu.

Am aflat după aceea că Peddley îşi petrecea totdeauna vacanţele la încrucişări de cale ferată, în oraşe de graniţă şi în locuri cu caracter internaţional, unde era probabil să găsească o bună provizie de victime. Pentru sfârşitul săptămânii, pentru Rusalii şi Paşte, avea casa de la ţară, lângă Dover. De Crăciun îşi lua o săptămână sau zece zile pe Riviera franceză. Iar în timpul verii îşi satisfăcea simultan pasiunile sociale, ca şi pasiunea pentru decorul de munte, ocupând o poziţie strategică la graniţa franco-elveţiană/ italo-franceză sau italo-elveţiană de unde putea să facă şi plimbări pe munte şi, în intervale, să întâmpine trenurile transcontinentale. Într-un an îşi lua familia la Pontalier; într-altul, la Valorbes, anul următor, la Modane; în altul, la Brigue; în altul, la Chiasso. În câţiva ani vizitase toate principalele oraşe de frontieră din părţile muntoase ale Europei centrale şi meridionale. Cunoştea anotimpurile cele mai prielnice ale fiecăruia. De pildă, Valorbes trebuia vizitat la începutul sezonului. Cei mai mulţi englezi treceau pe acolo în drum spre Elveţia în iulie şi la începutul lui august. După ce îi vedea trecând înapoi spre casă la sfârşitul lui august, Peddley se muta pentru două săptămâni într-unuï din oraşele de frontieră ale Italiei, pentru a-i prinde pe turiştii din septembrie pe drumul spre Florenţa sau Veneţia. Locul lui favorit de vânătoare în acest sezon era Modane. În jurul Modanei sunt o mulţime de locuri bune de plimbare; iar trenurile principale aşteaptă aici câte două ore şi jumătate. Îmbujorat de gimnastică sănătoasă, Peddley cobora cu paşi mari la ora fixă, pentru a întâmpina expresul. Victima era ochită, capturată şi condusă la bufetul staţiei. Următoarele

două ore, Peddley se desfăta cu ceea ce numea „un taifas bună.

Cercul de cunoştinţe al lui Peddley era enorm. În primul rând, practica «lui de avocat îl punea în contact profesional cu o mare diversitate de oameni. Apoi veneau cluburile; era membru a trei sau patru cluburi, pe care le frecventa cu asiduitate; Şi, în sfârşit, masa lui era totdeauna ospitalieră; e uimitor ce sunt în stare să îndure chiar şi oamenii cei mai bogaţi pentru o masă bună gratuită. Peddley era în relaţii de conversaţie cu sute, aproape mii de semeni ai săi. N-aveai de ce să te miri dacă adesea pândea să găsească figuri cunoscute la vama din Modane. Dar fără îndoială că erau şi multe zile în care nicio cunoştinţă nu se întâmpla să treacă spre sud. În aceste cazuri, Peddley căuta câte un străin cu o înfăţişare deosebit de disperată şi-i oferea ajutor, în ceea ce-l privea pe Peddley, amabilitatea lui era absolut sinceră; rămânea cu totul inconştient de existenţa lupului ascuns sub pielea de oaie. Pur şi simplu simţea dorinţa de a fi prietenos şi util şi, după posibilităţi, vorbăreţ. Şi util era, într-adevăr. Dar la «Suflet, după ce tortura vămii trecuse, ascultând expunerea de maestru a lui Peddley asupra politicii financiare a Suediei, străinul ajungea tßqptat la concluzia că ar fi preferat, în general, să dea piept, cu hamalii rapaci şi cu vameşii insolenţi, singur şi fără ajutorul nimănui.

John Peddley nu apucase încă să înşire toate motivele pentru care avioanele n-au să ajungă niciodată să înlocuiască vasele în traversarea canalului, când sosirăm la destinaţie.

— Ah, am sosit, zise el şi-mi deschise portiera să ies. Dar după cum spuneam, adăugă, întorcându-se înapoi spre Herbert, marele defect al giroscoapelor este greutatea lor şi excesiva rigiditate pe care o imprimă maşinii. Îţi admit, desigur, dragul meu…

Dar am uitat ce-i admitea. Tot ce mai ţin minte este

că încă îi mai admitea când intrarăm în salon, unde se afla doamna Peddley, cu copiii.

Din prima clipă, Grace Peddley mi s-a părut fermecătoare. De un farmec evident şi cuceritor. Şi totuşi era sora lui Herbert şi-i semăna în multe privinţe. Ceea ce nu dovedeşte decât (lucru, în definitiv, destul de limpede) că suntem gata să tolerăm şi chiar să admirăm la persoane de sex opus însuşiri care ne irită când le întâlnim la persoane de aceiaşi sex cu noi. Îl consideram pe Herbert un om plicticos pentru că mintea lui era ca un loc viran, pentru că era lipsit de iniţiativă, pentru că se agăţa de tine şi se lipea. Dar Grace» al cărei caracter semăna foarte mult cu al lui Herbert, mă încânta, în ciuda sau poate chiar din pricina tocmai a acelor însuşiri care mă făceau să-l trec pe fratele ei în rândul calamităţilor minore ale existenţei mele.

Dar dragostea sau ura noastră nu sunt provocate numai de însuşirile morale şi intelectuale ale semenilor. Sunt sigur că nu l-aş fi găsit pe Herbert atât de jalnic dacă ar fi fost mai mic şi mai puţin stângaci, mai puţin greoi la trup. Era prea mătăhălos pentru gustul meu. Fiziceşte, Grace semăna foarte puţin cu fratele ei. Era înaltă, e adevărat, dar subţire şi sprintenă în mişcări. Herbert era gras, domol şi cu plumb în picioare. La proporţiile sale greoaie şi mari, Herbert nu era lipsit de frumuseţe. Avea un profil roman, cu bărbia şi nasul nobil desenate. La o anumită distanţă, puteai să-l iei drept un formidabil om de acţiune din armatele lut Caesar. Dar când te apropiai destul ca să-i vezi ochii şi sle citeşti expresia de pe chipul lui lat şi pretenţios, îţi dădeai seama că dacă era cumva roman, apoi era cel mai insipid şi mai mălăieţ dintre toţi romanii.

Grace nu avea câtuşi de puţin o înfăţişare impunătoare sau clasică. De la o distanţă oricât de mare, n-ai fi putut niciodată să o iei drept mamă Gracchilor.

Trăsăturile îi erau micuţe şi păreau oarecum încă nedefinite, că trăsăturile unui copil. Un păr bogat, castaniu-roşcat – pe care, în epoca aceea, când modă încă le permitea femeilor să ajbă păr, îl purta împletit în două cozi încolăcite în spirală peste urechi – îi sublinia paloarea feţei de copii. Doi ochi cenuşii, foarte rotunzi, larg deschişi, priveau de sub păr cu o expresie de candoare uşor nedumerită. Chipul ei era chipul unei fetiţe cam urâtele, dar foarte dulce. Şi când zâmbea, deve – nea deodată aproape frumoasă. Herbert zâmbea în acelaşi fel – un zâmbet brusc, plin de blândeţe şi de bunătate. Din pricina acestui zâmbet era imposibil, pentru mine cel puţin, să-l tratez absolut fără menajamente. Amândoi, frate şi soră, aveau o bunătate ciudat de vagă şi lipsită de apărare, exprimată în zâmbetul acesta, o blândeţe duioasă şi neputincioasă, care la Herbert se nuanţa cu un fel de grosolănie rustică. Era bădăran până şi în bunătatea lui. Zâmbetul lui Grace era vag, dar exprima în acelaşi timp un rafinament nativ, pe care Herbert nu-l avea. Erau frate şi soră; dar sufletul ei era de origine mai înaltă, mai aristocratică.

Bunăvoinţa neputincioasă a lui Grace ieşea cel mai limpede la iveală în practică, în raporturile cu copiii. Îi iubea, dar nu ştia cum să procedeze sau cum să se poarte cu ei. Din fericire pentru ea – şi pentru copii – îşi putea permite să ţină doici şi guvernante. N-ar fi putut niciodată să-şi crească singură copiii. Fie că aceştia.ar fi murit curând după naştere, fie că, dacă supravieţuiau primilor doi ani de hrănire dezordonată şi profund neigienică, ar fi crescut ca nişte mici sălbatici. Aşa, însă, fuseseră crescuţi foarte bine de educatoare profesioniste, erau sănătoşi şi, exceptând purtarea faţă de mama lor, se purtau frumos. Pe mama lor, însă, o considerau ca pe o fiinţă de altă specie, o fiinţă drăgălaşă şi absolut adorabilă, dar nu una serioasă ca doica sau că *miss* Phillips, nu o persoană adultă; ceva

mai mult decât jumătate copil, şi ceea ce nu era copil era ceva. din lumea basmelor. Mama lor era zâna care îngăduia şi chiar sugeră cele mai fantastice încălcări ale tuturor regulilor

Obişnuite* De pildă, ea fusese aceea care născocise tocul scăldatului, în timpul verii, sub stropitoarea turnantă care uda peluza. Ea dăduse pentru prima oară rdeea acelui joc minunat, atât de sever dezaprobat de *miss* Phillips, de doică *şi* de tatăl lor, în care îţi muşcai felia de pâine, în timpul mesei, dându-i forma unei flori, a unei inimi, a unui podeţ, a unei litere din alfabet, a unui triunghi, a unei locomotive. Copiii o adorau, dar n-o luau în serios, ca pe o persoană cu autoritate, şi nici măcar nu le trecea prin cap să o asculte.

— Tu eşti o fetiţă, am auzit-o o dată pe fiica ei de 4 ani explicându-i. Tu eşti o fetiţă, mămico. *Miss* Phillips e o doamnă bătrână.

Grace îşi întoarse ochii mari, nedumeriţi, spre mine.

— Vezi, spuse cu disperare, dar şi cu un fel de triumf, *de* parcă ar fi dovedit în mod concludent un punct disputat, vezi?! Ce pot să fac cu ei?

Nu putea să facă nimic. Când era singură cu ei, copiii deveneau nişte mici fiare.

— Dar, copii, protesta Grace, copii! Nu trebuie, zău!

Ştia însă că ar fi putut tot atât de bine să dojenească nişte pui de urşi grizzly.

Uneori, când protestul suna mai puternic şi mai disperat decât de obicei, copiii se uitau la ea, părăsind o clipă şotia în care erau absorbiţi, şi-i zâmbeau liniştitor.

m – E în regulă, mămico, spuneau. Totul e în regulă, să ştii.

„Şi atunci mama lor renunţa, neputincioasă.

La Herbert această neputinţă ineficace mi se părea insuportabilă. Dar incapacitatea surorii lui avea un anumit stil, până şi stângăcia ei avea un fel de graţie. Pentru că

era stângace, într-adevăr. Când venea vorba de cusut, de pildă, degetele îi erau ca de lemn. Aproape renunţase să mai încerce să coasă când am cunoscut-o eu. Dar încă mai socotea că din îndatoririle materne făcea parte şi aceea de a împleti fulare groase – niciodată n-a încercat ceva mai complicat decât un fular pentru copii. Împletea foarte lent, concentrându-şi chinuitor întreaga atenţie asupra lucrului din mină, până când, după câteva minute, epuizată de efortul mintal, era silită să renunţe, cu un suspin adânc, şi să se odihnească puţin. Un fular cerea luni întregi. Şi când era gata, ce obiect nemaipomenit ieşea! Un fel de năvod de lina.

— Mă tem că nu e *Prea* grozav! spunea Grace, ţinându-l la distanţă, cu braţul întins. Deşi, adăuga, lăsându-şi capul într-o parte şi închizând ochii pe jumătate, de parcă ar fi privit o pictură pointillistă, dacă te gândeşti mai bine, na e rău.

În taină, era foarte mândră de aceste fulare, avea mândria unui copil care a scris prima lui literă sau a brodat per canava prima cheiţă, fără niciun ajutor din partea doicii» I se părea extraordinar că putea să facă unele lucruri sân*, gură, fără ajutor.

Această graţioasă incapacitate a ei mă amuză şi mă încânta. E adevărat că dacă ar fi trebuit să mă însor cu această incapacitate, n-aş mai fi găsit-o probabil tot atât de încântătoare, fie şi pentru simplul motiv că n-aş fi fost niciodată în stare să-mi permit un număr suficient de servitori şi educatoare care să-i contrabalanseze efectele asupra vieţii domestice cotidiene. Şi mă tem că nici farmecul absurd al vidului ei intelectual n-ar fi supravieţuit unei intimităţi îndelungate. Căci ce prăpastie fără fund era mintea ei! De pildă, se dovedea absolut incapabilă – şi nicio experienţă. nu i-a fost de vreun folos – să înţeleagă valoarea banului. O dată era grozav de risipitoare, cheltuind lirele de parcă ar fi fost *penny*. Data următoare,

supraevaluându-şi banii tot atât de exagerat pe cât îi subevaluase, se zgârcea pentru fiecare *penny* cheltuit pe necesităţile elementare ale vieţii. Uneori, venind acasă de la birou, bietul Peddley afla că nu e nimic de mâncare decât linte. Alt om s-ar fi supărat şi s-ar fi manifestat violent şi exploziv; dar Peddley, a cărui patimă pedagogică era mai puternică decât supărarea, nu-i făcea decât o mustrare raţională, sub forma unui discurs despre sensul banului şi despre adevărata natură a bogăţiei, urmată de o scurtă prelegere asupra dietelor şi teoriei caloriilor. Grace asculta cu atenţie şi supunere. Dar oricât ar fi încercat, nu putea niciodată să-şi amintească un cuvânt din tot ce spusese el; sau mai degrabă îşi amintea parţial şi cu totul pe dos. Frazele pe care Peddley le construise pentru a face o expunere raţională erau recompuse de Grace în mintea ei şi transformate într-un adevărat talmeş-balme”, La fel se întâmpla cu ceea ce citea. Argumentele neesenţiale

17 – Surâsui Giocondei erau viu memorate, cele esenţiale, uitate. Datele n-aveau pentru ea absolut niciun sens. Biata Grace era dureros de conştientă de incapacitatea ei mintală! Dorea mai presus de orice să fie cultivată, autoritară, capabilă. Dar, deşi citea un număr însemnat de cărţi serioase – le citea şi din sinceră plăcere, dar şi din principiu – nu se alegea niciodată cu mare lucru de pe urma lor. În capul ei totul se învălmăşea. Parcă în minte i-ar fi sălăşluit un duh poznaş, care se distra făcând ţăndări mozaicurile frumos compuse ale învăţăturii şi geniului şi recompunând pietricelele (după ce arunca afară o bună parte din ele) în dezordinea cea mai fantastică şi năstruşnică.

Conştiinţa acestor defecte o făcea să admire în mod deosebit pe cei care se distingeau prin trăsături contrare, pozitive. Sunt sigur că această admiraţie făcuse din ea soţia lui Peddley. Era foarte tânără când s-a îndrăgostit de ea şi a cerut-o în căsătorie – 18 ani faţă de cei 34, sau cam

aşa ceva, ai lui – foarte tânără şi (proaspăt ieşită din şcoală, cu cortegiul de căderi la examene şi de mustrări pedagogice) mai sensibilă decât de obicei faţă de propriile ei cusururi şi de meritele celor care nu-i semănau. Peddley îşi făcu intrarea în viaţa ei. Cunoştinţele sale exacte şi Sine documentate despere îngrăşămintele artificiale şi sistemul bancar elveţian o uluiră. E adevărat că nu simţea un interes pasionat pentru aceste teme; dar pentru asta se dojenea pe sine, nu pe el. Peddley le se părea personificarea învăţăturii şi a înţelepciunii, atotştiutorul, o enciclopedie ambulantă.

Nu e un lucru neobişnuit ca elevele să se îndrăgostească de profesorii în vârstă. Este tributul plătit de tinereţe – de fluşturatica, entuziasta, dar zeloasa şi pasionata tinereţe – unei minţi venerabile. Grace n-a avut noroc. Mintea cea mai venerabilă cu care venise în contact la vârsta de 18 ani era a lui Peddley. A lui Peddley! Admira, pătrunsă de respect, înaltul, newtonianul intelect al omului, şi când newtonianul intelect se întinse la picioarele ei, *se* simţi întâi uluită – era cu putinţă ca el, Peddley, omniscientul, să se

Î>lece în faţa uneia care căzuse în chip ruşinos, de trei ori, a examenele regionale de la „Cambridge Locals”? apoi fu măgulită şi perafund recunoscătoare. Mai ales că Peddley, spre deosebire de proverbialul profesor, n-avea nici barbă şură şi nu era nici ramolit. Era în plină forţă, extrem de activ, sănătos şi energic; destul de vatos, de asemenea, fă genul acelor mutre de oameni de afaceri întreprinzători, cu bărbia lată, care se văd pe afişe şi în ilustraţii la povestirile publicate în reviste. Lipsită total de experienţă în materie, se convinse uşor că recunoştinţa şi emoţia ei de şcolăriţă erau totuna cu pasiunea sinceră din romane. Îşi închipui că e îndrăgostită de el. Şi, de fapt, chiar dacă n-ar fi fost, n-ar fi avut mare importanţă. Curtea neobosită a lui Peddley ar fi silit-o, în cele din urmă, fără

doar şi poate, să* cedeze. Grace n-avea niciun pic de forţă; cu perseverenţa. se putea obţine de la ea orice. De data aceasta, însă, n-a fost nevoie de multă perseverenţă. La a doua cerere în căsătorie, l-a acceptat. Şi astfel, în 1914, cu o lună saudouă înainte de izbucnirea războiului, s-au căsătorit.:

O căsătorie care începea odată cu războiul ar fi putut să fie o căsătorie stranie, neobişnuită, catastrofală. Dar în realitate, pentru familia Peddley războiul n-a avut aproape nicio însemnătate; nu le-a atins viaţa. În primul an, John Peddley îşi fixă drept motto: „Afaceri, ca de obicei. Mai târziu, după ce a fost respins de la serviciul militar activ din pricina miopiei, s-a înrolat ca funcţionar temporar în administraţie; s-a dovedit extrem de util într-o mulţime de treburi; când comisiile medicale au devenit mai severe, s-a aranjat ca să fie indispensabil că raţionaliza tor de zahăr; şi s-a ales la sfârşit cu un O.B.E.1 În timpul acesta, Grace trăise liniştită acasă şi născuse, trei ani la rând, trei copii. Aceştia îi dădură mereu de lucru; războiul rămăsese ceva* străin de ea. Nu fusese martoră nici la tragediile războiului, nici la farsele sale cumplite şi sordide. Cunoştea tot atât de puţin spaimele, neliniştea, durerea, pe cât cunoştea excesele nesăbuite, beţiile, plăcerile prea uşoare, orgiile dezlănţuite, care se desfăşurau paralel cu agoniile, amestecându-se sau alternând cu ele. Ruptă de actualitate, Grace îşi vedea de copii; ar fi putut tot atât de bine să trăiască în secolul al XVIII-lea.

Când am cunoscut-o, Grace era măritată de şase ani. Copilul ei cel mai mare avea 5 ani, cel mai mic, vreo 2. Mi-am dat seama că Peddley era încă îndrăgostit de ea – bine

1 Decoraţie engleză: *Order of the British Empire*.

Înţeles, în felul lui. Patima violentă care-l împinsese spre o căsătorie nu prea raţională, o patimă mai mult fizică, se menţinuse. Nu mai era nebun după Grace; dar continua să fie atras de ea. În plus, obişnuinţa o făcuse să-i

devină mai dragă, i-o făcuse indispensabilă; îi venea greu să-şi închipuie o existenţă fără ea. Dar cu toate acestea, între ei nu exista intimitate. Neavând o viaţă personală proprie, după cum am spus, Peddley «nu înţelegea rostul intimităţii. 1 nu făcea confidenţe şi nici nu cerea de la alţii. Nici nu ştia ce ar putea face cu ele atunci când i se ofereau necerute. Nu şou dacă Grace a încercat vreodată să-i facă confidenţe; dacă da, trebuie să fi renunţat rep e de ca la o afacere proastă. Ai fi putut tot atât de bine să faci confidenţe unui gramofon; puteai să şopteşti cele mai tainice şi sfinte gânduri în pâlnia aparatului, dar înapoi nu-ţi venea decât o voce puternică, tunătoare, care-ţi explica politica financiară a Suediei, controlul alimentaţiei, sau legea referitoare la companiile de asigurare, conform cu discul din marele, dar totuşi limitatul, repertoriu, care se întâmpla să fie tocmai atunci aşezat pe placa turnantă. În casa spirituală a Peddleykxr nu existau decât un dormitor şi o sală de conferinţe, niciun budoar sentimental pentru confidenţe, nicio cameră de studiu violată drăgălaş din când în *când* de o imixtiune feminină. Nimic între intimitatea fizică a dormitorului şi raporturile impersonale de la elev la profesorul cu urlet sonor din răsunătoarea sală de conferinţe. Şi încă ce conferinţe!

Grace, care încă mai credea în strălucirea intelectuală a soţului ei, continua să se blameze pentru că le găsea plicticoase, într-adevăr, erau plicticoase pentru ea; un fapt pe care nu putea să-l nege. Practica îndelungată o învăţase să adopte un fel de surzenie mintală. Discursurile lui Peddley nu-i mai călcau pe nervi, pentru că nu le mai auzea. Am văzut-o adesea şezând, cu ochii larg deschişi aţintiţi asupra lui Peddley, cu o expresie în aparenţă de atenţie încordată, părânH să soarbă fiecare cu vânt rostit de el. Aşa trebuie să fi stat în primele luni ale căsătoriei lor, când ascultă într-adevăr, când încă mai încerca din toate puterile să fie interesată şi să memoreze

corect. Numai că în zilele acelea, îmi închipui că pe faţa ei nu se văzuse niciodată o seninătate atât de desăvârşită. Trebuie să fi apărut pe ici pe colo mici încruntări datorite concentrării şi căscaturilor suprimate cu mari chinuri. Acum nu se mai afla decât un calm netulburat, calmul deplinei şi absolutei abstractizări.

Am descoperit-o chiar din prima seară a cunoştinţei noastre. John Peddley, căruia i se spusese, pesemne (cred că de către Herbert), că mă interesa, mai mult sau mai puţin profesional, muzica, începu, în onoarea mea, o lungă descriere a mecanismului pianolelor. Am fost destul de mişcat de acest efort vizibil de a mă face să mă simt ca acasă din punct de vedere spiritual şi, cu toate că eram ameţit de sunetul glasului lui, îmi manifestam vizibil interesul faţă de ceea ce spunea. Într-o pauză, în timp ce Peddley se servea cu legume (ce desfătare, să scapi măcar o clipă de vocea aceea înnebunitoare!), m-am întors spre Grace şi am întrebat-o cu politeţe, aşa cum e cuviincios pentru un oaspete nou, dacă şi pe ea o interesau pianolele tot atât de mult ca şi pe soţul ei. Grace tresări, de parcă aş fi trezit-o din somn, întoarse spre mine nişte ochi tulburi, cam speriaţi, şi se făcu stacojie.

— Dacă mă interesează *ce* la fel ca pe John? întrebă ea.

— Pianolele.

— Ah, pianolele… Şi rosti cuvântul pe un ton încurcat, zăpăcit, care dovedea limpede că habar n-avea că pianolele fuseseră subiectul conversaţiei cel puţin în ultimele zece minute. Pianolele? repetă aproape cu neîncredere.

Şi tot timpul păruse atât de profund atentă.

Am admirat-o pentru această putere de a se absenta, de a se detaşa spiritualmente. Am admirat-o, dar am şi compătimit-o. Să fii obligat să trăieşti într-o ambianţă din care e necesar să te absentezi, din spirit de conservare, e

într-adevăr vrednic de compătimit.

În dimineaţa următoare, profitând de privilegiul invalidităţii, am luat micul dejun în pat. Când am coborât din camera mea, Peddley şi Herbert plecaseră la plimbare. Am găsit-o pe Grace singură, aranjând florile. Ne-am salutat de dimineaţă. După expresia chipului ei, mi-am dat seama că prezenţa mea i se părea ceva extraordinar. Un străin, un intelectual, un critic muzical, ce să discute cu el? Făcându-şi curajos datoria, începu să-mi vorbească despre Bach, îmi place Bach? Nu cred că a fost cel mai mare muzician?

Am răspuns cât mai bine cu putinţă; dar oarecum, la ora aceasta de dimineaţă, se părea că sunt foarte puţine lucruri de spus despre Bach. Conversaţia începea să lâncezească.

— Şi – *Clavecinul bine temperat*, continuă ea cu disperare. Ce pasaje drăguţe are!

— Şi cât de utile pentru torturarea copiilor care învaţă pianul, am răspuns tot atât de disperat. Gluma, ultima resursă.

Dar cuvintele mele atinseseră o coardă în sufletul lui Grace.

— Tortură, zise. Ăsta e cuvântul potrivit. Îmi amintesc, când eram la scoală…

Şi iată-ne, în sfârşit, lansându-ne în mod fericit pe o temă interesantă, pentru că era o temă personală.

Grace ţinea tot atât la scumpa ei şcoală de demult că şi Herbert la a lui. Dar, ca şi semenele ei, avea o scuză mai bună pentru acest sentiment. Pentru multe femei, anii petrecuţi în lumea aceea pur feminină, necomplicată, de relaţii camaraderești şi bogată în emoţii, care e lumea şcolii, sunt anii *cei* mai fericiţi din viaţă. Grace era una dintre aceste femei. Îşi adoră şcoala; se gândea la anii ei de şcoală ca la epoca de aur. Desigur, la şcoală erau şi examenele, şi pedagogele severe; dar, pe de altă parte, nu

fuseseră acolo niciun Peddley, nici naşterile anuale, nici răspunderile gospodăreşti, nici îndatoriri sociale, nici bani cu care să fii când prea risipitor, când prea zgârcit, nici servitori. Vorbea cu entuziasm, iar eu ascultam cu plăcere.

O oră şi jumătate mai târziu, când pisălogii se întoarseră, rumeni şi înfometaţi după plimbare, ne-am întrerupt cu părere de rău. Aflasem o mulţime de lucruri despre copilăria plăcutei Grace. Ştiam că făcuse o pasiune nefericită pentru cea mai tânără dintre profesoarele externe de muzică; că una dintre prietenele ei primise o scrisoare de dragoste de la un băiat de 15 ani, care începea aşa: „Te-am văzut fotografiată în *Sketch* pe când te plimbai în parc cu mama dumitale. Aş putea oare uita vreodată?” Am mai aflat că avusese oreion timp de cinci săptămâni, că se căţărase pe acoperiş în pijama la lumina lunii, că nu juca bine *hockey*.

Din timp în timp, cei mai mulţi dintre noi simţim o nevoie, adesea urgentă şi imperioasă, de a vorbi despre noi înşine. Dorim să ne afirmăm personalitatea, să stăruim asupra unui fapt pe care lumea din jurul nostru pare să fie în pericol de a-l uita – faptul că existăm, că noi suntem noi. La unii oameni dorinţa aceasta este atât de cronică şi de puternică, încât nu se pot opri să nu. vorbească mereu despre ei înşişi. Decât să tacă, preferă să dea drumul la cele mai umilitoare şi compromiţătoare confidenţe. Grace nu suferea de asemenea metehne. perverse şi exagerate; nu dădea dovadă de exhibiţionism. Dar fi plăcea din când în când să stea de vorbă despre sufletul ei, despre viaţa ei trecută şi viitoare. Îi plăcea să vorbească şi avea prea rar ocazia s-o facă. În mine găsise un ascultător «şi un comentator înţelegător şi sensibil. La capătul dimineţii, mă privea ca pe un vechi prieten. Iar eu, la rândul meu, o găseam încântătoare. Atât de încântătoare, încât de dragul ei eram gata să îndur până şi expunerea lui John Peddley despre legea referitoare ia companiile de asigurare!

La câteva săptămâni după cunoştinţa noastră, ni se părea cel mai firesc lucru din lume să ne întâlnim mereu. Stăteam mult de vorbă, în aceste ocazii, despre noi înşine, despre viaţă şi despre dragoste, subiecte care put fi discutate cu deplină plăcere şi profit numai între persoane de sex opus. Trebuie să recunosc că Grace nu avea mare lucru de spus pe niciuna din aceste teme. Trăise foarte puţin şi nu iubise de loc; de aceea îi era imposibil să se cunoască. Dar tocmai această ignoranţă şi expresia ei candidă şi încrezătoare mă încântau pe mine.

— Mă simt de pe acum bătrâna, mi se plângea Grace. Bătrâna şi sfârşită. Ca pălăriile acelea caraghioase de pai sau mânecile bufante din colecţiile legate ale revistei *Mhstrated London News*, adăuga, încercând să se facă mai bine înţeleasă.

Am râs. 1

— Eşti absurd de tânără, i-am zis, nici n-ai început încă. Grace scutură din cap şi oftă.

Când vorbeam despre dragoste, manifesta un scepticism trist, He persoană vârstnica.

— Oamenii fac ridicol de mult caz în legătură cu dragostea.

Ai dreptate.

— Dar dragostea nu merită să se facă atâta caz pe seama ei, stărui Grace. În realitate, nu merită. În cărţi e altceva.

— Aşa să fie? am zis eu. Ai să gândeşti altfel am adăugat, după ce vei fi aşteptat două-trei ore pe cineva care n-a venit, când nu vei fi putut dormi întrebându-te unde a fost acel cineva şi cu cine, şi o să-ţi vină să plângi – da, să plângi – şi ai să te simţi de parcă ai avea gripă.

— Ei, dar asta nu-i dragoste, replică Grace pe tonul sentenţios ai cuiva care are o sursă particulară şi sigură de informaţie.

— Atunci ce e?

— Este… Grace ezită şi apoi se înroşi: Este… ei bine, e dorinţa fizică.

Nu m-am putut abţine să nu râd cu hohote. Grace fiu jignită.

— Cum, nu-i adevărat? insistă ea cu încăpăţânare.

— Absolut adevărat, a trebuit să recunosc. Dar de ce nu poate să fie asta dragoste? am adăugat, sperând să-mi lămuresc vederile ei în legătură cu acest subiect.

Grace mi le împărtăşi. Erau de-a dreptul danteşti. N-am putut decât să presupun că elanurile pătimaşe ale lui Peddley o lăsaseră rece, chiar dezgustată.

Dar viaţa şi iubirea nu erau singurele noastre teme de discuţie. Ignoranţa lui Grace şi reticenţa mea nativă făceau imposibilă o discuţie mai lungă şi profitabilă asupra acestor subiecte aşa dintr-odată. În intervale, ca şi John Peddley, făceam pe pedagogul. Datorită unor observaţii întâmplătoare ale mele, Grace află deodată despre nişte lucruri a căror existenţă îi fusese necunoscută până atunci – lucruri că pictură şi literatura contemporană, muzică nouă, noile teorii asupra artei. A fost o revelaţie. I se părea că toate eforturile, toate străduinţele ei spre cultură fuseseră irosite în van până atunci, încercase cu multă sârguinţă să escaladeze alt munte decât cel pe care ar fi trebuit să urce, îşi croise cu forţa drum spre un ajt sanctuar decât cel adevărat. În vârf, dacă ar fi ajuns vreodată până acolo, în sfânta. sfintelor, ce ar fi găsit? O colecţie grotescă şi mâncată de molii din acele pălării de pai şi mâneai bufante din colecţiile legate ale revistei *lllustrated London News*. Era înspăimântător, era umilitor. Dar acum prinsese o licărire a altui sanctuar, tapisat de Martine, îmbo6

gătit ele dar*urile şi* parfumurile unor Poiret şi Lanvin ai spiritului; un sanctuar modern, un Olimp la modă» Era nerăbdătoare să se caţăre, să intre.

Jucând rolul acelor nobile doamne decăzute, care, din

anumite consideraţii, introduc nişte *parvenus1* în societatea înaltăj am pus-o pe Grace în contact cu tot ce era mai nou şi mai rafinat în lumea spiritului. I-am dat lecţii de etichetă intelectuală, am prevenit-o ca să nu facă *gaffes 2* estetice. Ea asculta cu atenţie, şi curând se simţi destul de bine în această lume nefamiliară – ştia ce să spună când întâlnea un poem dadaist, o pictură de Picasso, un cvartet de Schönberg, o sculptură de Archipenco.

Pe vremea aceea lucram în critica muzicală, şi de două-trei ori pe săptămâna o luam pe Grace cu mine la concerte. Nu mi-a trebuit mult tâmp ca să descopăr că avea foarte puţin simţ muzical şi nicio aptitudine pentru înţelegerea muzicii. Dar pretindea în mod ipocrit că o adoră. Şi pentru că mă plictisea de moarte să mă duc singur să ascult nişte pianişti de mâna a doua executând aceleaşi vechi bucăţi din Liszt şi Chopin, mezosoprane de mâna a doua urlând cu patos Schubert şi Brahms, violonişti de mâna a doua scârţâind nemilos Tartini şi Wieniawski, mă prefăceam că cred în entuziasmul lui Grace pentru arta muzicală şi o luăm cu mine la cele mai chinuitoare recitaluri. Dacă sala era goală – cum se întâmpla în general, spre gloria eternă a publicului iubitor de muzică – puteam să ocupăm locuri în fund, departe de toţi ceilalţi auditori risipiţi, şi să stăm de vorbă într-un mod plăcut în timpul întregului concert.

La început, Grace a fost foarte revoltată când, după ce am ascultat cu atenţie primele trei măsuri din *Du bast cine Blume* sau *Trillo del Diavolo*, am deschis conversaţia. Ea avea o tehnică perfectă a auditorului de concert şi asculta fiecare punct din program cu aceeaşi expresie de reculegere melancolică, de parcă ar fi fost în biserică. Flecăreala mea în şoaptă i se părea un sacrilegiu. Numai când am asigurat-o, în mod profesional şi *ex cathedra*, că marfă nu merită atenţie, a consimţit, deşi cu oarecare neîncredere, în primele zile ale

1 Parveniţi (fr.) * Gafe (fr.)

frecventării concertelor, să ia parte la conversaţie, în scurtă vreme, însă, se obişnui cu profanarea; ba chiar atât de mult, încât, când se întâmpla ca muzică sau interpretarea să fie bune (un mic detaliu, pe care Grace nu era destul de muzicală ca să-l observe), trebuia să joc eu rolul paznicului şi să alung flecăreala ei profanatoare dintr-un loc devenit deodată sfânt. În cele din urmă, se învăţă să-şi compună atitudinea după a mea – să arate reculegere când arătam eu, să flecărească atunci când fiecare am eu.

O dată, din pură maliţie, mi-am arborat cea mai încântată expresie în timp ce un nepriceput cârpaci îl masacra pe Rachmaninoy. După ce-mi aruncă o scurtă privire cu coada ochiului, Grace trecu de asemenea la extaz, uitându-se ţintă la pianist, aşa cum sfânta Tereza se va fi uitat la ostia înălţată spre cer. Când tortura se termină, întoarse spre mine o pereche de ochi strălucitori, luminoşi.

— Nu-i aşa că a fost splendid? mă întrebă. i \ Şi atât de mare e puterea, autosugestiei, încât Grace se delectase cu sinceritate.

— Cred că e cea mai revoltător de proastă interpretare pe care am ascultat-o vreodată, fu răspunsul meu.

Biata Grace se înroşi ca focul, ochii i se umplură de lacrimi; ca să le ascundă de mine, îşi întoarse faţa.

— Mie mi s-a părut foarte bună, stărui ea cu eroism* Dar bineînţeles, eu nu sunt un bun judecător.

— Ah, desigur că nu a fost chiar atât de rău, mă grăbii să o liniştesc. Ştii doar cum se exagerează.

La vederea chipului ei nefericit, începusem să mă căiesc din adâncul sufletului. Avusesem de gând doar să râd puţin de ea, cu blândeţe, şi izbutisem să o jignesc adânc, cu cruzime. Aş fi dorit din toată inima să nu-i fi

jucat farsa aceea stupidă. A trecut multă vreme până să mă ierte de-a binelea.

Mai târziu, când am cunoscut-o mai bine, am putut înţelege de ce primise cu atâta gravitate mica mea clovnerie. Gluma mea clătinase, cu bruscheţe şi duritate, una dintre acele încântătoare imagini despre ea însăşi pe care Grace şi le plăsmuia mereu, încercând să trăiască la înălţimea lor. Ceea ce pentru mine fusese o glumă, pentru ea fusese un fel de asasinat.

Grace era un caracter vizual înnăscut. Am descoperit, de pildă, că avea ceea ce Galton1 numeşte „o formă a numărului”. Când avea de făcut vreo socoteală aritmetică, ea vedea cifrele înşirate în spaţiu înaintea ochilor. Fiecare număr avea culoarea lui specială şi poziţia lui proprie în formulă. Peste sută, cifrele deveneau tulburi, de aceea îi era atât de greu să mânuiască numere mari. Diferenţa dintre trei mii, treizeci de mii şi trei sute de mii nu-i apărea imediat limpede, pentru că în cazul numerelor mari nu putea să vadă nimic, acestea pluteau în chip nedesluşit pe marginile tulburi ale formei ei de număr. Totuşi, un milion 11 vedea destul de limpede; locul său era foarte sus, la stânga, deasupra capului, şi constă dintr-o grămadă enormă din plicurile acelea în care se pun banii la bancă – mii şi mii de plicuri» marcate fiecare cu litere mari, negre, formând cuvântul MILION. Toate procesele ei mintale erau o succesiune de imagini vizuale, şi aceste tablouri mintale erau atât de vii, încât rivalizau în claritate şi precizie cu imaginile pe care le primea prin mijlocirea ochilor. Asupra unor lucruri pe care nu le putea transforma în imagini vizuale nu putea gândi.

Eu, însă, am un foarte slab simţ vizual. Mi-ar fi foarte greu, de pildă, să descriu din memorie mobila din odaia mea. Ştiu că sunt atâtea scaune, atâtea mese, uşi, rafturi de cărţi şi aşa mai departe, dar n-am o viziune mintală limpede despre ele. Când rac în minte socoteli aritmetice,

nu văd numere colorate. Cuvântul Africa nu-mi declanşează în minte, aşa cum m-a asigurat Grace că se întâmpla totdeauna cu ea, o viziune de nisip, cu palmieri şi lei. Când fac planuri de viitor, nu mă văd ca pe o scenă, jucând un rol în drame imaginare. Gândesc fără imagini, în mod abstract şi în vid. De aceea nu pot pretinde să scriu cu deplină înţelegere despre operaţiunile din mintea lui Grace. Surzii din naştere nu sunt cei mai buni judecători ai muzicii. Nu pot decât să ghicesc, să reconstitui pe calea imaginaţiei.

Atât cât am prins din convorbirile cu ea, mă face să cred că Grace avea obiceiul să „se vadă" cu putere în diverse

1 Francis Galton (1822 – 1911), explorator şi savant englez, autor al unor expuneri asupra Africii de Sud şi al unor tratate de medicină şi fiziologie.

situaţii. Unele dintre aceste situaţii n-aveau nicio legătură cu viaţa ei reală, erau situaţiile pur închipuite şi ipotetice ale unor visuri la lumina zilei. Altele erau situaţii reale, sau, în orice caz, de o realitate potenţială. Trăindu-şi viaţa, ea se vedea trăind, jucând în scenele banalei drame cotidiene un rol foarte hotărât şi bine conturat. Astfel, când pleca să se plimbe la ţară, se vedea de mai înainte plimbându-se – o alpinistă plină de vigoare şi neobosită energie. Când îl însoţea pe Peddley în expediţiile lui anuale pe Riviera, Se vedea urcându-se în *vagon4 it* sau înotând pe Promenade des Anglais, ca o *milady*, doamnă extrem de bogată şi semeaţă, invidiată de canaille1, îndepărtată că o stea ce străluceşte deasupra tuturor. În anumite ocazii de importanţă socială, acasă la ea, îşi făcea apariţia un personaj similar. Am văzut-o pe înilady *o* dată sau de două ori în primele luni ale cunoştinţei noastre. Mai târziu, *milady* s-a transformat într-o *grande dame* foarte pariziană, foarte secolul XX, combinat cu XVIII. Dar despre asta, la locul cuvenit.

În aceste plăsmuiri vizuale despre ea însăşi, Grace era mult ajutată de îmbrăcăminte. În costumul pe care-l îmbrăca pentru o plimbare de două mile prin Kent ar fi putut să străbată Anzii. Şi în toate veşmintele ei, îmbrăcate pentru diferite ocazii, se observa aceeaşi acurateţe dramatică. Păcat, însă, că nu ştia să-şi schimbe şi trăsăturile odată cu hainele. Chipul ei, fie că hoinărea de-a lungul ţărmului mării pe Riviera, fie că se pregătea, în bocanci, fustă scurtă şi pulover, pentru o ascensiune pe vreun deluşor din Kent, era mereu acelaşi – chipul unei fetiţe cam urâtele, dar foarte dulci; un chip care se deschidea spre lume prin nişte ochi imenşi, uimiţi, şi care, din vreme în vreme, devenea brusc şi pentru scurt timp înfrumuseţat de o bunătate nedefinită, când zâmbea.

Imaginile plăsmuite de Grace asupra ei însăşi nu erau numai viziuni trecătoare şi ocazionale. În general exista un personaj predominant, în care se vedea în perioade de timp mai îndelungate, în timpul primilor patru ani de căsătorie, de pildă, se văzuse în chip predominant ca mamă şi gospodină. Dar incapacitatea ei evidentă de a juca cu succes oricare dintre

[* Plebe, vulg (fr.) v 268

aceste roluri îi răcise treptat entuziasmul pentru ele. Dorea să conducă gospodăria, se vedea agitându-se de colo până colo, cu cheile zornăind, dând ordine servitoarelor; dar, în practică, ori de câte ori se ciocnea de ordinea. bătrânei bucătărese iscusite, totul ieşea pe dos. Îşi iubea copiii, şi-i imagină crescând, sănătoşi şi cuminţi, sub influenţa ei; dar ori de câte ori îi hrănea ea, se îmbolnăveau, iar când încerca să-i facă s-o asculte, se purtau ca nişte fiare. Pentru cineva care se străduia „să *se* vadă” în chip de matroană desăvârşita, aproape germană, nu era de loc încurajator. În momentul când născu ultimul copil, Grace abandonase, de fapt, încercarea. De la început, copilul fusese încredinţat cu trup îşi suflet

doicilor. Şi în afară de cazurile când o apuca panica financiară şi interzicea să se pregătească altceva decât linte, o lăsa pe bătrâna bucătăreasă să facă ce vrea.

Când am întâlnit-o prima oară, Grace nu se mai vedea continuu Äntr-un rol predominant. Înţepată de experienţa acută, matroana se dezumflase şi pierise, şi deocamdată, matroana nu avea niciun succesor. Rămasă fără un portret imaginat conform căruia să trăiască, Grace recăzuse în acea tulbure imprecizie de caracter care. şi la ea şi la Herbert area să fie starea naturală. Continua să se vadă, destul de mpede, în unele incidente ocazionale ale vieţii, că vajnica alpinistă sau ca semeaţă *milady*. Dar nu vedea nicio figură centrală şi permanentă, căreia să i se întâmple aceste ascensiuni sau vizitele somptuoase pe Riviera. Ca să zic aşa, era o succesiune de puncte, nu o linie.

Prieteniei cu mine îi datora apariţia în conştiinţă a unei noi imagini permanente despre ea însăşi. Alături de mine, descoperi un rol nou, nu atât de important, desigur, nu atât de bogat în posibilităţi ca rolul matroanei, totuşi un rol principal feminin. Stătuse atât de multă vreme fără caracter, încât prinse cu aviditate prilejul de a-şi însuşi unui, orrcât de nepotrivit ar fi fost. Şi era într-adevăr nepotrivit acest nou caracter; ciudat şi absolut necorespunzător. Grace ajunsese să se vadă în chip de critic muzical.

Faptul se comisese prin participarea noastră la concerte – participarea noastră în mod profesional. Dacă din întâmplare n-aş fi fost ziarist, dacă ne-am fi plătit intrarea în loc să mergem gratis, pe baza permisului meu, nu i-ar fi trecut niciodată prin minte să se vadă în chip de critic.

Simplii muritori, obişnuiţi să-şi plătească plăcerile, sunt totdeauna impresionaţi la vederea unui bilet gratuit. Acel *jus primae* noctis1 al criticului li se paré un lucru de

mare preţ. Împărtăşind minunatul privilegiu, Grace ajunse să simtă că trebuie să împărtăşească şi îndatoririle de apreciere ale cri –, ticului. Se văzu distribuind elogii şi reproşuri – un auditor pasionat când interpretarea merita să fie ascultată, un flecar dispreţuitor când nu merita. Identificându-se cu mine – nu cu eul meu real, ci cu cel ideal, plăsmuit – se închipuia a fi arbitrul suprem al reputaţiilor muzicale. Mica mea glumă maliţioasă făcuse să se prăbuşească această plăcută imagine despre sine. Criticul din ea fusese brusc asasinat.

Pe atunci n-am înţeles de ce biata Grace păruse atât de adânc lovită. Numai în lumina celor cunoscute de mine map târziu mi-om dat seama ce trebuie să fi simţit ea atunci. ŞI: tot mai târziu am putut înţelege semnificaţia acelei mici pantomime caraghioase pe care o execută regulat la intrarea noastră în sala de concert: Îşi târa picioarele cu un fel de silă, de parcă ar fi mers la o treabă plicticoasă; oftatul acela, cu pleoapele plecate, în timp ce aştepta, ou răbdare, să ni se facă controlul biletelor; aerul acela pe care-l arbora când ne aflam în sala de concert, sugerând că se simte în elementul ei, că posedă locul (îmi amintesc că avea obiceiul să-şi aşeze picioarele pe scaunul din faţă); şi zâmbetul acela de dispreţ exagerat, zâmbetul acela amuzat şi blazat cu care (după ce alungase ideea că săvârşeşte un sacrilegiu) răspundea, în timpul unei interpretări proaste, la flecăreala mea şoptită, erau mersul, răbdarea plictisită, familiaritatea posesivă, dispreţul unui critic experimentat.

Şi ce cantităţi de muzică a cumpărat ea în vremea aceea, fără să le cânte vreodată! Câte volume de biografii şi critică muzicală a scos din bibliotecă! Şi sentinţele grave pe care le rostea la masă! „Beethoven a fost cel mai mare; dintre toţi*, şi aşa mai departe, în acelaşi stil. Toate acestea le-am înţeles mai târziu. Şi cu cât înţelegeam mai bine, cu atât regretam mai mult cruzimea micii mele

glume. În chip de critic fusese atât de fericită. Gluma mea năruise* această fericire. Deveni neîncrezătoare şi timidă, căpătă tăc

1 Dreptul primei nopţi (lat.) 270

actoricesc; şi cu toate că n-am mai repetat niciodată farsă, cu toate că am încurajat-o mereu, după aceea, să creadă în simţul ei muzical, n-a mai putut niciodată să se vadă din toată inima în rolul de critic.

Dar *ce* rol sărac era rolul de critic, chiar în cele mai bune timpuri! Era prea sec, prea intelectual şi prea impersonal, ca să dea reale satisfacţii. Că stătea în puterea mea să-i ofer un rol mult mai bun – rolul de soţie vinovată – nu mă îndoiesc şi nu mă îndoiam prea mult. E adevărat că, atunci când am cunoscut-o, Grace era o tânără soţie absolut virtuoasă. Dar virtutea ei nu era întemeiată pe un principiu solid, de pildă, pe dragostea profundă pentru soţ sau pe o puternică. prejudecată religioasă. În orice caz, nu era *o* virtute care implica fiinţa ei intimă. Dacă era virtuoasă, era mai mult din întâmplare decât din principiu sau dintr-o necesitate psihologică. Nu avusese încă prilejul de a nu fi virtuoasă, asta-i tot. Prin presiuni şi dulcegării ar fi putut fi atrasă să devină infidelă, aşa cum prin presiuni şi dulcegării fusese atrasă de Peddley să-i devină soţie. Grace plutea la întâmplare pe suprafaţa vieţii, fără compas sau destinaţie precisă; n-aveai decât s-o convingi că adulterul era Eldorado, şi ea şi-ar fi îndreptat cursa mai departe spre ţărmul magic. Chestiunea era numai să ştii cum să-i prezinţi lucrurile. Pe vremea aceea mai păstra încă prejudecăţile excelenţei educaţii burgheze; dar nu foarte adânc înrădăcinate. Nimic nu era. atât de adânc înrădăcinat în Grace încât să nu poată fi smuls cu uşurinţă.

Mi-am dat seama de aceste lucruri încă de atunci. Dar n-am încercat să profit de ele. Adevărul este că, deşi Grace îmi plăcea foarte mult, n-am fost niciodată pătimaş îndrăgostit de ea. Desigur, poţi să joci într-un mod agreabil

şi activ rolul „amantului”, în sensul restrâns şi tehnic al termenului, fără să fii îndrăgostit pasionat. Şi dacă ambele părţi ar putea garanta întotdeauna că-şi vor menţine emoţiile în stare de echilibru, aceste mici senzualităţi sentimentale ar fi, neîndoios, cele mai fermecătoare distracţii. Dar echilibrul nu poate fi garantat niciodată. Inimile puse în balanţă încep mai devreme sau mai târziu, aproape inevitabil, să încline spre iubire sau spre ură. În cele din urmă, una dintre senzualităţile sentimentale se transformă într-o pasiune – n-are importanţă dacă e vorba de dorinţă sau de dezgust – şi atunci, adio oricărei speranţe de linişte. M-aş feri să spun aşa în prezenţa lui Kingham; dar faptul e fapt, îmi place liniştea. Pentru mine, jocul dragostei fără dragoste nu face două parale. Chiar ca simplu hedonist, m-aş fi abţinut. Şi mai aveam *şi* alte scrupule, scrupule pe care o pasiune copleşitoare le-ar fi înlăturat din cale, dar care erau suficiente pentru a ţine în şah co simplă atracţie senzuală. N-am fost niciodată amantul lui Grace; nici la modul sincer, prin dreptul pasiunii, nici la modul tehnic, prin simplul accident al posesiunii fizice. Niciodată n-am fost amantul ei. Un destin ironic îmi rezervase un rol mai puţin glorios, nu rolul amantului, ci pe acela al mijlocitorului. Cu totul neintenţionat, aveam. să-l joc pe binevoitorul unchi Pandarus pe lângă Cressida, jucată de Grace. Şi au fost doi Troilus.

Primul dintre aceştia a fost nu mai puţin – 9 au ar trebui să spun „nu mai mult*? căci cât de absurd îi fusese exagerată reputaţia! – decât Clegg, da, Clegg, pictorul Rodney Clegg. 11 cunoşteam pe Clegg de mai mulţi ani, *şi* într-un fel îmi plăcea, «aşa cum îi place cuiva clovnul Grock, sau micul Tich, sau grupul Fratellini: ca un spectacol comic. Nu e modul cel mai indicat de a aprecia oamenii, ştiu. Dar cu Rodney acesta era unicul mod. Trebuia ori să-ţi placă, în chip de sursă de amuzament, ori

să-ţi displacă în chip de fiinţă umană. În orice caz, asta a fost experienţa mea. Am încercat din toate puterile să-l cunosc, pentru ca să-mi placă în intimitate, în afara scenei, ca să zic aşa. Dar n-a folosit la nimic. În cele din urmă, am renunţat la încercare pentru totdeauna, am început să-l privesc deschis, ca pe un artist de *music-hall*, *şi*, în consecinţă, am dobândit capacitatea de a mă bucura pe deplin de prezenţa lui. Ori de câte ori mă simt ca un om de afaceri obosit, mă duc să-l văd pe Rodney Clegg.

Poate, ca amant, Rodney era oarecum diferit de eul său obişnuit; Poate că îşi lepăda vanitatea şi mondenitatea. Poate că devenea neaşteptat de umil «şi de lipsit de egoism, îşi uita snobismul, nu se mai dădea în vânt după succese ieftine şi, pentru iubire, era gata să piardă o lume întreagă. Poate. Mă tem însă că, mai probabil, rămânea în mare măsură aşa cum era întotdeauna şi că numai în ochii lui Grace părea diferit de acel Rodney a cărui sporovăială şi mici giumbuşlucuri îl distrau *pe* afaceristul ostenit din mine. Care era imaginea justă despre el, a ei sau a mea? Cred că niciuna, nici alta.

Trebuie să fi fost în primăvara anului 1921 când am dus-o pe Grace pentru prima oară la studioul lui Rodney/Pentru ea, vizita era un eveniment; pentru prima oară în viaţa ei avea să vadă un cm celebru. Deosebit de celebru tocmai atunci; căci presa se ocupase mult de Rodney în sezonul acela. Ultima lui expoziţie «stârnise un adevărat scandal. Cu o incompetenţă uşor dispreţuitoare, criticii îi atacaseră tablourile ca post-impresioniste, cubiste, futuriste; aruncau cu orice epitet le venea la gură. Iar tablourile fuseseră considerate şi nereuşite, şi tulburător de „moderne”. Moraliştii de profesie fuseseră trimişi de către ziarele de duminică să vadă tablourile; se întorseseră clocotind de indignare profesională. Rodney era încântat, desigur. Asta însemna glorie, şi, mai ales, o glorie perfect compatibilă cu proprietatea. Ţipetele

moraliştilor profesionişti nu-i împiedicaseră vânzarea. Făcuse o afacere foarte bună.

Convertirea lui Rodney la „arta modernă”, în loc să-l ruineze, fusese sursa unor profituri mărite şi a unei sporite notorietăţi. Posedând o infailibilă cunoaştere intuitivă asupra a ceea ce dorea publicul, scornise o formulă oare îmbina modernitatea cu cele mai atrăgătoare graţii ale literaturii şi pornografiei. De pildă, nimic nu putea fi mai puţin academic decât nudurile sale. Acestea erau alungite în chip monstruos; culoarea era întinsă aproape plat; nu exista nicio modelare, niciun clar-obgçur realist; formă omenească era redusă la o siluetă de hârtie. Ochii erau nişte nasturi de gheată negri şi rotunzi, sfârcurile stfnilor erau nişte mure, buzele nişte inimi stacojii, părul era (reprezentat printr-un snop de linii negre şerpuitoare. Criticii de şcoală veche protestau exasperaţi, spunând că şi un copil de 10 ani le-ar fi putut picta. Dar copilul de 10 ani care ar fi putut picta asemenea tablouri ar fi trebuit să fie un copil extrem de pervers. În comparaţie cu ei, micul Hans al lui Freud ar fi fost un înger de puritate. Căci nudurile lui Rodney, deşi nerealiste, erau lascive şi voluptuoase, ba chiar de-a dreptul indecente. Ceea ce dezamăgise publicul în operele post-impresioniştilor francezi nu era atât diformitatea şi lipsa de realism, cât austeritatea respingătoare, ascetismul intelectual care elimină şi atracţia

sexuală, şi anecdota. Rodney Adusese remedii acestor lipsuri. Căci atrăgătoarele lui nudităţi lascive nu erau niciodată reprezentate în vid, ca să zic aşa, ci în tot felul de situaţii ciudate şi amusante – luând bilete în gări, mergând pe bicicletă sau şezând în cafenele, cu o orchestră de jaz negru pe fundal, bând *crème de menthe*. Toţi oamenii care simţeau că trebuie să fie în pas cu vremea şi că e o nenorocire să nu-ţi placă arta modernă

descoperiră în Rodney Clegg, spre imensa lor plăcere, un artist modern pe care puteau să-l admire cinstit şi sincer. Tablourile lui se vândură ca plăcintele calde.

Convertirea la modernism a marcat adevăratul început al succesului lui Rodney. Nu că ar fi fost necunoscut sau dureros de sărac înainte de convertire. Un om cu aptitudinile sociale ale lui Rodney, cu instinctul lui Rodney pentru popularitate n-ar fi putut niciodată să cunoască obscuritatea sau sărăcia. Dar totul este relativ; înainte de convertire, Rodney fusese mai obscur şi mai sărac decât merita. Nu cunoştea pe atunci nici ducese, nici milionare, nu avea depozit de bancă, ci numai un cont curent, care se umflă şi se subţia în mod capricios, ca un pârâu de munte. Convertirea sa a schimbat toate aceste lucruri.

Când Grace şi cu mine i-am făcut prima vizită, el se şi afla pe drumul ascensiunii.

— Sper că nu e prea înfricoşător, îmi spuse Grace pe când ne îndreptam pe Hampstead spre locuinţa lui.

Era totdeauna puţin speriată de perspectiva de a întâlni oameni noi. Am râs. \!

— Depinde de ce ţi-e frică, am spus eu. De a fi tratată cu superioritate intelectuală, sau de a nu-ţi pierde virtutea. N-am auzit că, vreo femeie să-l fi găsit înfricoşător sub primul aspect.

— O, atunci e foarte bine, zise Grace, părând uşurată.

Desigur, nu era nimic înfricoşător în înfăţişarea lui Rodney. La vârsta de 35 de ani îşi păstrase (*şi* îşi cultiva cu o grijă minuţioasă) înfăţişarea unui băiat drăguţ. Era mic şi bine făcut, subţire şi foarte sprinten în – mişcări. Sub o claie de păr castaniu cârlionţat, care era totdeauna într-o istare de dezordine pitorească şi studiată, chipul lui semăna cu chipul unui heruvim vioi şi impertinent. Netedă, rotundă, aproape lipsită de cute, faţa lui îşi păstra contururile copilăreşti. (Pe măsuţa lui de toaletă se aflau

totdeauna borcane peste borcane de cremă de frumuseţe.) Ochii îi erau albaştri, luminoşi şi expresivi. Avea dinţi frumoşi, şi când zâmbea, două gropiţe îi apăreau în obraji.

Deschise el însuşi uşa studioului. Îmbrăcat în halatul albastru de măcelar, arăta fermecător. Instinctul te îndemna să-i mfingâi capul cârlionţat şi să spui: „Ce dulce e, îmbrăcat aşa şi judödu-se de-a muncitorul!” Chiar şi eu m-am simţit îndemnat să fac un asemenea gest. Pentru o femeie, mamă potenţială a unor copii bucălaţi, tentaţia trebuie să fi fost aproape irezistibilă, ((.

Rodney fu foarte cordial. IVT.

— Dick, bătrâne, dragul meu! zise el şi mă bătu pe umăr. (Nu-l văzusem de câteva luni şi petrecuse iarna în străinătate.) Ce plăcere să te văd!, f.

Crdd că avea o simpatie sinceră pentru mine.,! L-am prezentat lui Grace. El i-a sărutat mâna.

— Ce drăguţ din partea dumneavoastră că aţi, venit. Şi ce inel încântător! adăugă, privindu-i din nou mâna, pe care încă o mai ţinea într-a lui. Vă rog, daţi-mi voie să mă uit la el.

Grace zâmbi şi se înroşi de plăcere, dându-i inelul. – îl am din Florenţa, zise. Îmi pare bine că vă place.

Era, într-adevăr, o încântătoare piesă de bijuterie veche italiană. Am reflectat cu tristeţe că o cunoşteam îndeaproape pe Grace de mai bine de şase luni şi că nici măcar nu-i observasem vreodată inelul, darmite să mai fac şi comentarii asupra lui. Nu-i de mirare că, în general, n-am avut noroc în dragoste.

Am găsit studioul ticsit de specimene ale ultimei născociri artistice a lui Rodney. Femei goale, în cizme cafenii, ducând de zgardă dulăi; îmbrăţişându-se în mijlocul unei naturi moarte de sticle, ghitare şi ziare (vechea şi cunoscută natură moartă modernă, făcută acceptabilă pentru marele public şi copios vandabilă prin introducerea unor nuduri echivoce); mai multe femei goale

mergând pe bicicletă (tema favorită a lui Rodney, patentul lui, ca să zic aşa); cântând la pian; prinzând fluturi galbeni ou nişte plase mari, verzi. Rodney le scotea unul câte unul. Din fotoliul, aşezat în faţa şevaletului, Grace le privea; chipul ei purta expresia aceea de reîi-i giozitate concentrată pe care i-o observasem atât ide ades în sala de concert.

— Frumos, murmură, în timp ce pânzele se succedau una după alta, foarte frumos.

Privind tablourile, m-am gândit cu oarecare amuzament că, numai cu un an înainte, Rodney picta răstigniri melodramatice în stilul lui Tiepolo. Pe vremea aceea era un creştin înfocat". Arta nu poate trăi fără religie, spunea el pe atunci. Trebuie să ne întoarcem la religie".

Şi, cu obişnuita lui uşurinţă, Rodney se întorsese. Oh, tablourile acelea! Erau într-adevăr scandaloase în deplina lor nesinceritate. Atât de saturate de emoţie, atât de dramatice şi atât de evident false şi goale. Simţeai că temele fuseseră abordate aşa cum le-ar fi abordat un regizor de film din unghiul de vedere al, yefectuhii". Găseai în ele totdeauna mari întunecimi şi lumini blânde, senine, «pete de culoare vie şi siluete stranii. Foarte „viguroase", aşa defineau admiratorii lui Rodney tablourile acelea, după cât îmi amintesc. Pentru gustul xnett, erau cam de două ori prea viguroase…

Rodney puse altă pânză pe şevalet.

— Pe asta am botezat-o *Bicicletă pentru două persoane*, zise el.

Reprezenta o negresă şi o blondă, cu piele aibă de porţelan, călărind o bicicletă tandem, pe un fundal de trandafiri uriaşi de culoare roz şi galbenă. În planul întâi, dreapta, se afla o tavă cu Jraote, înclinată store spectator, în stilai „modern" specific, un ogar tropăia pe lângă bicicletă.

— Într-adevăr, foarte… Începu Grace extaziată. Dar negăsind niciun sinonim pentru frumos, epitetul pe care-l aplicase tuturor celorlalte tablouri, se opri şi scoase unul din acele sunete laudative neangajante, care sunt mult mai expresive decât vorbirea articulată atunci când nu ştii ce să-i spui unui artist despre opera lui. Se uită la mine: Nu-i aşa că e într-adevăr întrebă ea.

— Da, absolut… dădui eu din cap afirmativ. Apoi, cu oarecare maliţie, am spus: Spune-mi, Rodney, mai pictezi tablouri religioase? Îmi amintesc ide o grandioasă *Cofrorire de pe cruce* la care lucrai nu demult.

Dar maliţia mea fu dezamăgita. Rodney nu se arătă de loc încurcat de această aluzie la scheletul din dulapul lui. Râse.

— Ali, aceea, zise el. Am terminat-o. Nimeni n-a vrut s-o cumpere. Nu poţi să slujeşti şi lui Dumnezeu şi lui Mammon.

Şi râse din nou, din toată inima, de propriul lui spirit.

Această mică glumă intră imediat în repertoriul lui permanent, începu să aducă singur vorba despre tablourile sale religioase, ca să poată avea prilejul de a rosti fraza, cu o parodie comică la adresa oncţiunii clericale la sfârşit. În cursul săptămânilor următoare l-am auzit repetând-o de trei sau patru ori, în diverse combinaţii

«— Dumnezeu şi Mammon, chicoti el din nou. Nu pot fi combinaţi.

— Numai zeiţele şi cu Mammon, am sugerat eu, făcând semn cu capul în direcţia tabloului. t

Mai. târziu, am avut cinstea de a-mi auzi cuvintele încorporate în reprezentaţia lui Rodney. Avea o memorie deosebit de păstrătoare.

— Exact, zise el. Aş spune, chiar, zeiţe ale unei religii mai populare. Sunteţi credincioasă, doamnă Peddley? îi zâmbi, riditând din sprâncene. Eu sunt – un credincios fervent. Sunt *croyant* şi (îl accentuă pe „şi” cu o

semnificaţie ştrengărească) *pratiquant1*.

Grace râse cu oarecare nervozitate, neştiind ce să răspundă.

— Bine, cred că toţi suntem, zise ea.

Nu ara obişnuită cu genul acesta de curtenie. Rodney îi zâmbi mai impertinent ca oricând.

— Ce fericit aş fi, zise el, dacă aş putea face o novice din dumneata.

Grace repetă râsul nervos şi, ca să schimbe subiectul, începu să vorbească despre tablouri.

Am stat acolo câtva timp, vorbind, bând ceai, fumând. M-am uitat la ceas; se făcuse şase şi jumătate. Ştiam că Grace era invitată în seara aceea la un dineu.

— Va trebui pă plecăm, i-am spus. Ai să întârzii la dineu.

— Doamne sfinte! strigă Grace când auzi cât e ceasul. Sări în sus. Trebuie să zbor. Închipuie-ţi ce-o să spună bătrâna *lady* Wackerbath dacă o fac să aştepte!

În sensul: Sunt credincios şi practic credinţa (fr.)

Râse, Har cu respiraţia tăiată; se făcuse chiar palidă de frică anticipată.

— Rămâneţi, mai rămâneţi, imploră Rodney. Lăsaţi-o să aştepte. * 1 r» i

— Nu îndrăznesc.

— Dar scumpă doamnă, sâirteţi tânără, stărui Rodney. Aveţi dreptul < – aş apune chiar datoria dacă cuvântul n-ar fi atât de grosolan şi de brutal – de a fi nepunctuală. La vârsta dumneavoastră trebuie să faceţi ce vă place. Vedeţi, presupun că vă place să staţi aici, adăugă în paranteză.

Grace îi înapoie zâmbetul.

— Fără îndoială.

— Ei bine, atunci rămâneţi, faceţi ce vă place; urmaţi-vă capriciile, în definitiv, pentru asta sunteţi aici.

Rodney era foarte tare la eternul feminin. Grace

scutură din cap.

— La revedere. Mi-a plăcut totul foarte mult. Rodney. oftă, luă o mină tristă şi dădu încet din cap.

— Dacă v-ar fi plăcut atât de mult, zise el, tot atât de mult cât mi-a plăcut mie, nu mi-aţi spune acum la revedere. Dar dacă trebuie… Zâmbi seducător; dinţii îi străluciră, gropiţele îşi făcură prompt apariţia. Îi luă mâna, se aplecă deasupra ei şi i-o sărută cu duioşie. Trebuie să mai veniţi, adăugă. Curând. Şi – întorcându-se spre mine *ai* un râs uşor şi bătându-mă pe umăr – fără bătrânul Dick.

9 – E teribil de amuzant, nu-i aşa? se exprimă Grace un minut mai târziu, după ce. plecasem din studio.

— Teribil, am consimţit, punând un anumit accent pe cuvânt.

— Şi într-adevăr, continuă Grace, mi s-a părut nemaipomenit de drăguţ.

N-am făcut niciun comentariu.

— Şi un pictor minunat, adăugă.

Am simţit deodată că îl detest pe Rodney Clegg. M-am gândit la preţioasele mele calităţi intelectuale şi sufleteşti, şi mi se părea jignitor, mi se părea scandalos şi de nesuportat ca oamenii, adică femeile în general, şi Grace în particular, să fie impresionaţi, cuceriţi şi încântaţi de acest mic şarlatan matur, cu faţa de băieţel drăgălaş şi cu purtări obraznice, de cunoscător rafinat. Eram gata. să-mi dau drumul indignării;

dar din fericire mi-am dat seama tocmai la timp că n-aş fi reuşit decât să mă fac de râs în mod inutil. Nimic nu e mar ridicol decât o scenă de gelozie, mai ales când scena e făcută, de cineva care n-are niciun drept s-o facă ţi niciun Jfel de temei. Minam ţinut limba. Indignarea mea împotriva lui Rodney se dezumflă; am «fost în stare chiar să râd în sinea mea. Dar mergând cu trăsura spre sud prin mahalalele din Camden ToTON, m-am uitat cu atenţie la Grace şi mi s-a părut mai fermecătoare, mai atrăgătoare ca

oricând. Mi-ar fi plăcut să-i spun acest lucru şi, spunându-i-l, să o sărut, par îmi lipsea obrăznicia necesară, n-aveam încredere în capacitatea mea de a duce încercarea amoroasă spre un rezultat fericit. N-am spus nimic, n-am «riscat niciun gest. Dar m-am hotărât ca la despărţire să-i sărut mâna. Era un lucru pe care nu-l făcusem niciodată înainte. Totuşi, în ultima clipă mi-a trecut prin minte un gând: ar putea să-şi închipuie că, sărutându-i mina, nu făceam decât să-i imit prosteşte pe Rodney. Clegg. Mă temeam că nu cumva să creadă că exemplul lui îmi dăduse curaj. Ne-am despărţit cu obişnuita strângere de mână.

Patru sau cinci săptămâni după vizita noastră la studioul lui Rodney, am plecat în străinătate pentru şase luni, în Franţa şi Germania. Până atunci Grace şi Rodney se mai întâlniseră de două ori, prima oară în apartamentul meu, la ceai, iar a doua k ea acasă, unde ne invitase pe amândoi la dejun. Rodney a fost strălucitor în ambele ocazii. Mi s-a părut chiar puţin prea strălucitor; ca un zâmbet cu dinţi falşi. Dar Grace era ameţită. Nu mai întâlnise niciodată un asemenea om. Admiraţia ei îl încânta pe Rodney.

— Inteligentă femeie, fu comentariul lui când ieşirăm împreună, de la ea, după prânz.

Peste câteva zile am plecat la Paris.

— Trebuie să-mi făgăduieşti că ai să-mi scrii, spuse Grace cu un glas încărcat de emoţie când m-am dus să-mi iau rămas bun…

Am <făgăduit şi am pus-o şi pe ea să făgăduiască. Nu ştiam bine de ce trebuia să ne scriem sau despre ce o să ne scriem, cu toate acestea părea că e important să ne scriem. Scrierea de scrisori a căpătat un curios prestigiu sentimental, care, în imperiul prieteniei, o ridică deasupra simplei conversaţii; poate pentru că la distanţă stântem mai puţin sfioşi decât faţă

În faţă, poate pentru că îndrăznim, să spunem mai

mult în scris decât prin viu grai...

Grace fu cea dimii care-şi ţinu făgăduiala.

„DRAGUL MEU DICK, îmi scria. Îţi aduci aminte ce spuneai despre Mozart? Că. muzica lui n-are atât de veselă la suprafaţă, atât de veselă şi uşuratică, dar că pe dedesubt e tristă şi melancolică, aproape deznădăjduită? Cred că viaţa e într-adevăr aşa. Totul merge înainte cu o grabă nebună; dar la ce bun? Şi cât de trist, cât de trist e totul! Acum să nu-ţi faci iluzii, închipuindu-ţi că simt astfel din pricină că ai plecat tu, deşi, de fapt, îmi *pare rău* că nu eşti aici, ca să vorbim despre muzică şi despre oameni, despre viaţă şi aşa mai departe. Nu, nu-ţi face iluzii; pentru că într-adevăr eu aşa am simţit de ani de zile, aproape dintotdeauna. Sentimentul acesta e, ca să zic aşa, basul muzicii mele; el acompaniază cu bubuitul lui tot timpul, indiferent ce se întâmpla la soprano. Gigă, menuet, mazurci, valsurile Dunării albastre; dar basul rămâne acelaşi. Nu e un contrapunct prea bun, ştiu; dar înţelegi ce vreau să spun, nu? Copiii tocmai au plecat de lângă mine, ţipând. Phillis a spart iepurele acela oribil de Copenhaga, pe care mătuşa Eleanor mi l-a dat de Crăciun. Sunt încântată, desigur, dar n-am voie să spun asta. Şi apoi, de ce trebuie să facă mereu atâta harababură? Trist, trist. Iar *Istoria moravurilor europene* de Lecky e şi mai tristă. E o carte căreia nu reuşesc să-i dau de rost. Pagina 100 pare exact la fel cu pagina 200. Niciun punct de reper. Astfel încât – ştii cât de conştiincioasă sunt – trebuie s-o încep mereu de la început. E dezolant. În seara asta nu mă trage inima s-o iau din nou de la început. În schimb, îţi scriu ţie. Dar într-o clipă trebuie să mă *duc* să mă îmbrac pentru cină. Vine colaboratorul lui John; desigur că niciun om n-are dreptul să fie atât de chel. Şi *sir* Walter Magellan, care este ceva la Camera de Comerţ şi face bancuri; cu *lady* M., care e atât de drăgăstoasă. Are un fel de a mă păruta, brusc şi apăsat, ca o plesnitură de şarpe. Şi când vorbeşte,

scuipă. Mai vine şi Molly Bône, care e atât de drăguţă, dar de ce nu poate să se «mărite? Şi soţii Robson, despre care nu e nimic de spus. Dar nimic. Nimic, nimic, nimic.

Iată care-mi sunt sentimentele., Am să mă îmbrac cu vechea mea rochie neagră şi n-am să pun nicio bijuterie. Cu bine.

GRACE-Citind scrisoarea asta, am regretat mai mult decât oricând lipsa mea de obrăznicie şi de iniţiativă din ziua când ne întorceam în taxi de la studioul lui Rodney., Mi se părea, acum că obrăznicia, n-ar fi fost rău primită.

Am răspuns printr-o scrisoare de consolare; am scris din nou după o săptămână; din nou după zece zile; şi din nou, cu furie, după alte două săptămâni. O scrisoare sosi în sfârşit. Mirosea a lemn de santal, iar hârtia era de un galben-pal. În trecut corespondenţa lui Grace fusese inodoră şi albă. Am privit-o şi am adulmecat-o cu oarecare suspiciune; apoi am deschis-o şi am citit-o.

„Sunt surprinsă, bunul meu Dick – începea scrisoarea – că nu ne cunoşti mai bine. Încă n-ai învăţat că nouă, femeilor, nu ne place sunetul cuvintelor «trebuie» şi «e necesar»? Nu putem suporta să *se* facă apel la simţul datoriei din noi. Iată de ce n-am «răspuns la niciuna dintre scrisorile tale impertinente. Erau prea pline de «trebuie să scrii» şi de «ai făgăduit». Ei, şi ce dacă am făgăduit? Asta a fost mai demult. Acum sunt altă fiinţă. Am fost mii de fiinţe diferite de atunci – renăscută cu fiecare capriciu. În sfârşit, acum *aleg*, din pură mărinimie şi bunătate, să mă înduplec Iată o scrisoare. Dar fereşte-te să mă mai baţi la cap, nu încerca să-mi şantajezi conştiinţa. Data viitoare pot să fiu mai crudă. E un avertisment.

Ai încercat cumva, prin descrierea distracţiilor şi petrecerilor, să mă faci să-ţi invidiez Parisul? Dacă e aşa, n-ai reuşit. Avem şi noi aici plăcerile noastre, chiar în Londra. De pildă, cel mai încântător bal mascat, de acum câteva zile. Ca Veneţia lui Longhi sau Cythera lui Watteau,

iar pe alocuri, spre sfârşitul nopţii, dă-mi voie să adaug că era aproape ca Veneţia lui Casanova, aproape ca galanta, *gfivoise1 Arcadie* a lui Boucher2. Dar sst! Era în Chelsea; nu-ţi spun

1 Libertină (fr.).

1 François Boucher (1703 – 1770), pictor şi gravor francez, celebru ca decorator de palate şi budoare.

28)

mai mult. Ai fi în stare, să năvăleşti înăuntru la dansul urmă4 tor, să faci o mutră disperată pentru că orchestra nu cânta Bach, iar dansatorii nu vorbeau despre *Critica raţiunii pure*\ Adevărul e, bietul meu Dick, că eşti prea solemn şi serios în plăcerile tale... Va «trebui neapărat să mă ocup de tine când te vei întoarce. Trebuie să înveţi să fii ceva mai vesel şi mă plin de fantezie. Căci adevărul în ceea ce te priveşte e că ai rămas absurd de victorian. Eşti încă înstadiul viaţa-ereală, viaţa-e-serioasă, viaţă-inferioară şi gândire-superioară. Îţi lipseşte curajul propriilor instincte. Vreau să te văd mal frivol şi mai sociabil, da, mai lacom şi mai libertin, bunul meu Dick. Dacă aş fi eu atât de liberă ca tine, oh, ce mai epicuriană aş fi! Căieşte-te de modul tăude viaţă, Dick, până nu e prea târziu şi până mi îmbătrâneşti în mod iremediabil. Atât. Mă cheamă o plăcere imperioasă.

GRACE*

Am citit de la un capăt la altul de mai multe ori această extraordinară epistolă. Dacă scrisul dezordonat, ilizibil n-ai fi fost* cert al lui Grace, m-aş fi înâdoit că ea era autoarea scrisorii. Acest limbaj*pseudo- dix-huitième* siècle1, sentimentele acestea *neoroccoco* nu erau ale ei. N-o auzise niciodată întrebuinţând cuvintele „capriciu" sau „plăcere*; nu făcuse niciodată generalizări de tipul acesta îngrozitor de facil des-a pre „noi, femeile"... Atunci ce se întâmplase cu femeia asta de la ultima ei scrisoare? Am comparat cele două scrisori. Ce putea să *se* fi întâmplat?

Mister. Apoi, deodată, m-am gândit la Rodney Clegg, şi unde fusese întuneric, am văzut lumină.

Trebuie să mărturisesc că lumina mi-a fost foarte neplăcută, cel puţin la prima ei licărire. Am încercat o întoarcere mult mai violentă a acelei şelozii care mă apucase când am auzit-o pe Grace exprimându-şi admiraţia faţă de talentul şi caracterul lui Rodney. Şi odată cu gelozia, o reînnoire, de o violenţă proporţională a dorinţelor mele. Un obiect indiferent până la un moment dat poate căpăta deodată o; valoare inestimabilă în ochii noytri prin simplul fapt că al trecut în mod irevocabil din puterea noastră în posesitiheàt

1 Secolul al XVIII-lea (fr.). 282

altcuiva. În clipa în care am bănuit că Grace a devenit amanta dui Rodney, am început să-mi închipui că sunt pătimaş îndrăgostit de ea. Mă chinuiam cu gânduri deznădăjduite despre fericirea lor; m-am blestemat pentru că lăsasem să-mi scape prilejuri care n-au să se mai întoarcă niciodată. La un moment dat m-am gândit chiar să fug înapoi la Londra, în speranţa de a-mi smulge din ghearele lui Rodney comoara devenită deodată preţioasă. Dar călătoria ar fi costat prea mult; din fericire, eram în criză de bani. În cele din «urmă m-am hotărât să rămân unde eram. Timpul trecu şi naţiunea îmi reveni. Mi-am dat seama că pasiunea mea era în întregime imaginată, confecţionată şi autosugerată. Mi-am închipuit ce s-ar fi întâmplat dax: a m-aş fi întors la Londra sub influenţa acestei pasiuni. Arzând de flăcări artificiale, aş fi năvălit dramatic în faţa lui Grace numai pentru a descoperi, când m-aş fi aflat efectiv lângă ea, că, de fapt, nu eram de loc îndrăgostit. Iubirea imaginară nu poate înflori decât la distanţă de obiectul ce-o inspiră; realitatea îngrădeşte fantezia şi o pune la locul ei. Îmi închipuisem că sunt nefericit pentru că Grace i se dăruise lui Rodney; dar am înţeles că situaţia ar fi fost infinit mai dezolantă dacă m-aş

fi întors, aş fi reuşit s-o capturez pentru irfine şi apoi aş fi descoperit că, oricât de mult îmi plăcea şi oricât de fermecătoare mi se părea, nu o iubeam.

Fără îndoială, era lamentabil faptul că se lăsase cucerită de un şarlatan ca Rodney; era o dovadă de prost-gust din partea ei că nu preferase să mă adore pe mine, fără speranţă, cu o pasiune neîmpărtăşită. Totuşi, era treaba ei, nu a mea. Dacă Grace simţea că poate fi fericită cu Rodney, poftim, biet idiot! das-o să fie fericită. Şi aşa mai departe. Cu asemenea cugetări m-am alinat, întorcându-mă la o indiferenţă de simplu spectator. Când Herbert apăru peste câteva zile la hotelul meu, am fost în stare să-l întreb aproape fără nelinişte ce noutăţi are despre Grace.

— Oh, e la fel ca de obicei, spuse Herbert. Tâmpit patent! Am stăruit:

— Nu iese în lume mai mult defcât înainte? Nu se duce la baluri şi pe la alte chestii din astea? Am auzit nişte zvonuri, că ar fi devenit „foarte mondenă”.

— Se poate, zise Herbert. Eu n-am observat nimic deosebit.

Nu era nimic de făcut» Am văzut că dacă vreau să aflu ceva, va trebui să-mi folosesc propriii mei ochi şi propria mea judecată. Între timp i-am scris – spuraându-i că sunt bucuros să aflu că e fericită şi că se distrează. Mi-a răspuns printr-un lung şi foarte afectat eseu despre „plăceri”. După aceea, corespondenţa lâncezi.

Câteva luni mai târziu – tocmai mă întorsesem la Londra – mă aflam la o reuniune în studioul hâi Rodney. Ultima capodoperă a lui Rodney ne privea de pe un şevalet plasat, în capătul lungii încăperi. Era o pastişă amuzantă şi indecentă după Douanier Rousseau1. Compoziţia se numea *Nunta* şi reprezenta o petrecere nupţială, cu mirele şi mireasa în centru, cu rudele în picioare sau aşezate în jurul ăor, grupaţi ca în faţa aparatului unui fotograf de

provincie. În fundal, o coloană drapată; vizibil din carton, un pod jrustic; brazi acoperiţi de zăpadă, iar pe cer, un mare dirijabil trandafiriu. Singura trăsătură excentrică a tabloului era că, în timp ce mirele şi ceilalţi domni din grup erau îmbrăcaţi cum se cuvine, în haine negre de duminică, doamnele erau goale, purtând doar pantofi şi pălării. Cei mai buni critici erau de părere că *Nunta* reprezintă cea mai înaltă culme modernă a geniului lui Rodney. Cerea pe el patru sute cincizeci de lire, şi peste câteva zile mi s-a spus că i-a obţinut.

Sub privirea încremenită a grupului nupţial, oaspeţii lui Rodney se distrau. Oamenii obişnuiţi şedeau, său stăteau în picioare, sau se foiau de colo până colo, bând vin alb ori *whisky*. Două doamne tinere veniseră îmbrăcate la fel, în cămaşă şi pantaloni negri de catifea, caracteristici acelor *débardeurs* ai lui Gavarni2. Alta fumă o pipă mică din fitpumă-de-mare. Intrând în cameră, l-am auzit pe un tânăr spunând cu voce puternică şi groasă: „Suntem foarte moderni, zău! Din partea mea, oricine poate s-o aibă pe nevastă-mea. Nu-mi pasă. E liberă. Şi eu sunt liber. Asta numesc eu modern”.

1 Henri Rousseau, zis *le Douanier* (Vameşul) (1844 – 1910), celebru pictor francez, promotor al primitivismului în artă.

2 Gavarni (*Sulpice-GuiÛaume Chevalier*) (1804 – 1866), desenator francez, a creat un tip de costum de carnaval care a stârnit mare vogă, numit *débardeur*, întrucât imită îmbrăcămintea docherilor care descarcă cherestea.

Nu m-am – putut împiedica să mă întreb de ce numea el asta «modern. Mie mi se apărea mai degrabă primitiv, aprobe preroman. În definitiv, iubirea e o invenţie nouă; – po & a promiscuă e demodată din punct de vedere geologic Adevăraţii oameni moderni, <mă gândeam eu, sunt cei de tipul Browning.

Am dat mâna nu Rodney.

— Nu fi prea dispreţuitor iată de «plăcerile noastre simple, londoneze, zise el.

Am a însbit – mă – amuza să aud de pe buzele lui cuvântul pe care scrisorile lui Grace mi-l: făcuseră acât de familiar. K

— Oricum, tot atât de reuşite ca şi plăcerile Barişului, am răspuns, uitându-mă prin cameră.

Prin mulţime, am zărit-o pe Grace. Se mişca ide la un grup la altul, având aerul că se simţea la largul şei. din punct de vedere spiritual *şi* fizic. Mi-am putut da seama că în casa lui Rodney ea era considerată amfitrioană. Matroană casei, în sensul echivoc al cuvântului. (Păcat, mă gândeam, că nu pot împărtăşi cu Rodney. gluma asta; el arii gustat-o mai mult decât oricine.) În pauzele conversaţiei am observat-o cu curiozitate; o comparăm pe Grace din faţa ochilor mei cu imaginea acelei Grace, pe care. mi-o aminteam de la începutul cunoştinţei noastre. Mişcarea aceasta unduioasă în timpul mersului – aşa cum unduieşte un şarpe la «fluierul îmblânzitorului – era nouă. Tot nou jera fi modul de a-<şi line mâinile – stânga pe şold, dreapta ia înălţimea pieptului, ou palma în sus şi cu o ţigară între. degete. şi când îşi ducea reigara la buze, avea un fel nou de a-şi întoarce faţa în sus şi de a sufla fumul aproape perpendicular în aer, era de o eleganţă boemă indescriptibilă. Semeaţă *milady* dispăruse, pentru a face loc unui nou ttip de aristocrată – tipul vesel, teribil, dincolo de bine şi dincolo de rău.

Din când în când îmi ajungeau la ureche frânturi. din conversaţia ei. ŒJârfëli, tot felul.de scandaluri; observaţii critice asupra ultimelor. expoziţii de pictură; amintiri sau anticipări ale unor, 5 se treceri perfecte”: acestea mi se păreau a fi principalele tenie, toate sunândinmi înrgura ilui Grace cu totul străine. Dar faţa, f%aţa cu trăsături. nedefinite a fetiţei dulci „dar urâţefle, ochii. uimiţi,

zâmbetul rântâmplător, atât ide plin de blândeţe şi de *p* bunătate nedefinită, acestea erau

Încă neschimbate. Şi când i-am prins din zbor vocea, spunându-i cu graţie uneia dintre noile ei prietene despre n ştiu care cunoştinţă comună: „E aproape prea ospitalieră ştii că ţine pat deschis, pur şi simplu”, eram gata să izbuc nesc în râs, atât de absurd de nepotrivite cu faţa, cu ochi! cu zâmbetul, atât de evident împrumutate, şi nu ale ei proprii, apăreau spiritualele cuvinte. i;

În timpul acesta, Rodney, făcea, la masă, unul din faimoasele lui desene *nonstop* – fără oprire – o figură, o sceni întreagă executată dintr-o singură trăsătură, fără să ridici creionul de pe hârtie. Era centrul unui grup de admiratorii

— Nu-i aşa că e încântător?;;

— Colosal!; i

— Epatant!

Cuvintele explodau în hohote de râs în jurul lui. i

— Gata, făcu Rodney, îndreptându-şi spatele.

Foaia de hârtie trecu din mâna în mână pentru controlu general. Era neverosimil de ingenios desenul acela, reprezentând dintr-o singură linie sinuoasă lupta dintre un tău şi trei femei-toreador goale. Fiecare dintre cei de fat aplauda şi mai cerea şi altele.»!

— Ce să fac acum? întrebă Rodney.

— Ciclişti acrobaţi, sugeră cineva.

— Fumat, fumat! obiectă el.

— Autoportretul. Rodney scutură din cap.

— Prea multă vanitate.

— Adam şi Eva.

— Sau de ce nu „Salmon şi Glückstein”? sugeră alt cineva.

— Sau cei doisprezece apostoli…

— Am găsit! strigă Rodney, fluturându-şi creionul. „Regele George şi regina Mary.*

Se aplecă deasupra blocului de schiţe şi, în câteva minute dădu la iveală portretul dintr-o trăsătură al majestăţilor brir tanice. Se iscă un hohot general *de râs*.» %

Grace fu aceea care-mi aduse foaia de hârtie.

— Nu e minunat? zise ea, privindu-mă cu un fel de ne* linişte febrilă, de parcă ar fi dorit cu ardoare să aibă conij simţământul meu pentru alegerea făcută, binecuvântarea meqj sacramentală.»

De la întoarcerea mea, n-o văzusem decât o dată, într-un scurt moment de intimitate. Nu pomenisem atunci numele lui Rodney. Dar în seara aceea am văzut că vrea să mă ia drept confident; mă ruga, fără cuvinte, dar într-un mod nu mai puţin grăitor, să-i spun că făcuse bine. Nu ştiu exact de ce dorea să aibă binecuvântarea mea. Părea să mă considere un fel de bătrân unchi Polonius înnăscut, cu părul cărunt. (O părere nu prea măgulitoare, având în vedere că eram cu câţiva ani mai tânăr chiar decât Rodney.) Pentru ea, aprobarea mea era aprobarea înţelepciunii întruchipate.

— Nu-i aşa că-i minunat? repetă ea. Cunoşti oare alt om în viaţă, poate cu excepţia lui Picasso, care ar putea improviza aşa ceva? De haz, în joacă.

I-am întins înapoi hârtia. Întâmplător, cu o zi înainte, aflându-mă în vecinătate, trecusem o clipă pe la Rodney, la studio. Când am intrat, desena, dar văzându-mă, închisese caietul şi-mi ieşise în întâmpinare. Pe când stăteam de vorbă, venise instalatorul, şi Rodney ieşise din studio ca să dea dispoziţii la faţa locului, în baie. M-am sculat şi m-am plimbat prin cameră, uitându-mă la ultimele pânze. Poate prea indiscret, am deschis şi blocul în care desena când am intrat. Blocul era alb, cu excepţia primelor trei-patru pagini. Acestea erau acoperite cu desene *nonstop* – fără oprire. Am numărat şapte versiuni diferite ale taurului cu toreadorii feminini şi cinci, puţin corectate şi îmbunătăţite

de fiecare dată, ale regelui George cu regina Mary. M-am mirat atunci de ce o fi practicând genul acesta curios de artă; dar nefiind prea mult chinuit de curiozitate cu privire la această temă, am uitat să-l întreb când s-a întors în cameră. Acum înţelegeam.

— Extraordinar! i-am spus lui Grace, dându-i înapoi hârtia. Într-adevăr extraordinar!

Zâmbetul ei de recunoştinţă şi de plăcere era atât de frumos, încât m-am simţit ruşinat de mine însumi pentru că cunoşteam micul secret al lui Rodney.

Grace şi cu mine locuiam în Kensington; după petrecere am, eon dus-o acasă.

— Ei, a fost foarte nostim, am spus eu pe când ne urcam în taxi.

Trecusem pe lângă o duzină de felinare până când vorbi ea.

— Ştii, Dick, «pase în cele din urmă, sunt atât de fericită!

Îşi puse. mâna pe genunchiul meu; şi în lipsa oricărui alt comentariu verbal, i-am mângâiat-o cu duioşie. Urmă altă lungă tăcere.

— Dar" de ce ne dispreţuieşte tu pe toţi? întrebă ea, întorcându-se brusc spre mine.

— Dar când am spus eu că vă dispreţuiesc *i* am protestat.

— *Oh*, lucrurile astea nu trebuie neapărat spuse... Vorbesc şi singure.

Am râs, dar mai mult pentru că eram încurcat decât din amuzament.

— Aha, intuiţie feminină, nu? am spus pe un ton glumeţ. Dar ai prea multă, draga mea Grace. Intuieşti lucruri care nici nu există.

— Şi totuşi ne dispreţuieşti.

— Nuri adevărat. De ce v-aş dispreţul?

— Tocmai. De ce să ne dispreţuieşti?

— De ce? am repetat eu.

— Da. În numele a ce? urmă ea repede. Şi în comparaţie cu ce găseşti modul nostru de viaţă atât de demn de dispreţ? Am să-ţi spun eu. În numele a ceva imposibil şi inuman. Şi în comparaţie cu ceva ce nu există. stupid, când viaţa reală există, cu toate plăcerile ei.

Din nou cuvântul ăsta* cuvântul lui Rodney! Mi se părea că Grace avea un ton special, aproape onctuos, când îl rostea.

— Viaţa e atât de plăcută. Atât de bogată şi de variată. Dar tu îţi întorci na & pl şi găseşti că totul e searbăd şi gol. Nu-i aşa? stărui ea.».

— Nu, am replicat.

Aş fi putut să-i spun că viaţa nu înseamnă neapărat petreceri cu vin alb şi *whisky*, senzaţii publice, adulter şi bârfeala. Aş fi putut să-i spun; dar oricâtă grijă aş fi pus în generalizări, era evident că observaţiile mele aveau să fie interpretate (destul de just, de altfel) drept o încercare de a discredita nişte personalităţi. Şi nu voiam să mă cert cu Grace, şi nici s-o jignesc. Şi, la urma urmei, eu însumi mă duceam la petrecerile lui Rodney. Eram eu însumi complicfe. Gălăgia mă amuză, îmi venea greu să-mi refuz distracţia. Obiecţiunea mea era numai teoretică; eu însumi făceam ceea ce denunţam. N-aveam nici un drept să iau o atittw dine pontificală şi să condamn.

— Nu, desigur, nu-i adevărat, am repetat. Grace oftă.

— Bineînţeles, nu te pot obliga să recunoşti, zise ea. Dar, Doamne, adăugă-cu o veselie forţată şi nefirească, nici nu-mi pasă dacă sunt dispreţuită! Când eşti bogat, poţi să-ţi permiţi luxul de a fi dezaprobat pentru asta. Şi eu sunt bogată, să ştii. Fericire, plăceri, am de toate. Şi, la urma urmei, urmă ea cu un fel de violenţă persuasivă în glas, sunt femeie. Ce-mi pasă mie de ridicolele voastre principii masculine? Fac ce-mi place, ce mă amuză.

Mi s-a părut că citatul din Rodney sună puţin fals.

Urma o tăcere.

Mă întrebam ce-o fi gândind John Peddley despre toate acestea, sau dacă vreo bănuială despre ceea ce se întâmpla izbutise să pătrundă prin carapacea tare a insensibilităţii lui

Ca şi cum ar fi răspuns la întrebarea mea nerostită, Grace începu. din nou, cu o seriozitate nouă:

— Şi apoi, paralel se desfăşoară cealaltă viaţă a mea, Asta nu schimbă nimic, să ştii. Nici nu se ating una cu alta* Ţin la John tot atât de mult ca şi înainte. Şi la copii, bine* înţeles…

Urmă o altă acere lungă. Deodată, nu-mi dau seama de ce, am simţit o tristeţe adâncă. Ascultând-o pe femeia această tânără vorbind despre iubitul ei, aş fi dorit să fiu şi eu îndrăgostit. Chiar şi „plăcerile" licăreau în fantezia mea; cu o strălucire nouă şi ispititoare. Viaţa mea părea pustie» M-am pomenit fredonând aria contesei din *Figaro*: *Dovţ sono i vei momenti di dolcezza e di plăcer*?"

Că aventura lui Grace nu schimbă cu nimic sau aproape* cu nimic cealaltă viaţă a ei, am avut prilejul să constat eu însumi în cursul unui *weekend* următor, petrecut cu familia Peddley în Kent. John era, acolo, „în mare formă", cum zicea chiar el; erau şi Grace, şi copiii, şi tatăl şi mama ei» Nimic nu putea fi mai domestic şi mai puţin asemănător cât serata lui Rodney, mai puţin „modern". De fapt, ar fi mai just să scriu cuvântul acesta fără ghilimele. Pentru că întreaga

1 Unde sunt frumoasele clipe de mfngâiere şi de plăceri? (it.) 19 – Surâsul Giocondei 28?

familie avea ceva grozav de desuet şi de inactual. Copiii erau la o distanţa geologică de actualitate, în infantilismul lor, abia ceva mai sus.de stadiul pithecantropus. Iar Peddley era ca o stea, despărţită de lume prin prăpăstiile fără punţi ale egoismului şi neatenţiei lui Temele prelegerilor lui puteau fi contemporane; dar cu

toate acestea, pe plan spiritual, el era atemporal, un locuitor al spaţiului alb şi îndepărtat. Cât despre părinţii lui Grace, ei erau în urmă numai cu o generaţie; dar Dumnezeu ştie cât de departe era această generaţie. Aveau opinii despre socialism, şi despre moralitatea sexuală, despre nobilime şi despre ceea „ce se cade sau nu se cade să facă lumea bună, opinii stabilite, imuabile, statornicite prin obişnuinţă şi devenite aproape instinctive, care le luau putinţa de a înţelege sau de a ierta Jumea contemporană... 1 I

Acest. lucru era adevărat îndeosebi în privinţa mamei lui Grace. Era o femeie mare şi frumoasă, de vreo 55 de ani, cu vocea limpede şi sonoră a omului obişnuit toată. viaţa să dea porunci. Era foarte ocupată cu operele de binefacere şi în general cu menţinerea sărăcimii la locul ei. Spre deosebire de soţul ei, care avea ceva din depărtarea stelară a lui Peddley, ea era foarte prezentă în contemporaneitate şi, prin urmare, foarte activă şi zgomotoasă în denunţarea acesteia.

Tatăl lui Grace, care moştenise nişte bani, îşi umplea timpul liber lucrând fără profit o mică moşie, luând parte la şedinţe de comitat şi citind în limba persană, o cucerire de care, în felul lui liniştit, se simţea foarte mândru. Era o manie ciudat de dezinteresată. Nu fusese niciodată în Persia şi n-avea nici cea mai slabă intenţie de a se duce acolo vreodată. Nu-l interesau de loc literatura sau istoria Persiei, şi era tot atât de fericit dacă citea în persană o carte de bucate sau operele lui Hafiz1. Ceea ce-i plăcea era însăşi limba, îl delecta actul de a descifra literele nefamiliare, de a căuta cuvintele în dicţionar. Pentru el, limba persană era un fel de nesfârşit şi complicat *puzzle* – O studia singur, cu

— *Mohammed Hafiz* (1320 – 1388), unul dintre cei mai celebri poeţi ai Persiei.

a Joc constând în reconstituirea de imagini prin

alăturarea unor fragmente colorate, tăiate astfel încât să dea mult de lucru pentru găsirea fiecărei părţi corespunzătoare.

scopul de a-şi omorî timpul şi de a se împiedica să gândească. Era un om vag şi nerecuperabil acest domn. Comfrey. Şi avea un mod enervant de a se uita la tine pe deasupra ochelarilor, cu o expresie nedumerită, de parcă nu înţelegea ce vrei să spui; ceea ce, de altfel, era adevărat de cele. mai multe ori. Pentru că domnul Comfrey era foarte încet la minte şi pregătit pentru cunoaşterea limbii persane prin extraordinara ignorare a tuturor celorlalte probleme de sub soare. „Mai spune b dată", zicea el, când nu înţelegea chiar nimic.

Cât de straniu, cât de evident fantastic mi s-a părut *weekend-v*\. acela. Mă simţeam de parcă aş fi fost smuls deodată! 4 din lumea contemporană şi azvârlit pe un fel de limb.

Ultima temă a lui John Peddley era teoria lui Einstein.

— E atât de simplă, ne asigura el în prima seară, între supă şi peşte. N-am pretenţia că sunt un matematician sau ceva asemănător, dar o înţeleg foarte bine. N-ai nevoie decât de puţin bun-simţ.

Şi în următoarea jumătate de oră, bunul-simţ se manifesta zbierând ca din gura unui trombon.

Socru-său îl privea cu îndoiala pe deasupra ochelarilor.

— Vrei să mai spui o dată? zicea el după fiecare a doua frază...

Iar John Peddlev era foarte încântat să-i facă plăcere. * La capătul celălalt al mesei Grace şi mama ei discutau despre copii, despre îmbrăcămintea lor, despre caractere, educaţie, boli. Ardeam de dorinţa de a lua parte la conversaţie. Dar simplele probleme casnice nu erau pentru mine. Eram bărbat; soarta mea erau John Peddley şi activitatea lui intelectuală. M-am întors din nou, în silă,

spre amfitrionul meu.

— Ceea ce aş dori să-mi explici, spunea tatăl lui Grace, este cum poate timpul să se afle în unghi drept faţă de lungime, lăţime şi grosime. Unde intră el exact? Cu două furculiţe şi un cuţit, indica cele trei dimensiuni spaţiale. Unde găseşti spaţiu pentru alt unghi drept?. /

Şi John Peddley se apuca să explice. Era „îngrozitor.

În timpul acesta, la cealaltă ureche a mea, mama Tui Grace începuse să vorbească despre vecinii nedoriţi, cară luaseră exact casa de lângă a lor, pe Campden Hill. Un bărbat şi o femeie, care convieţuiau necăsătoriţi. Şi grădina din;

19*, 6.

Spatele caselor era proprietate comună a tuturor familiilor. Ce situaţie! Lăsându-i pe Peddley şi pe bătrân să găsească spaţiu pentru al patrulea unghi drept, m-am întors definitiv spre doamne. Spre folosul meu, mama lui Grace începu din nou oribila poveste de la început. Am arătat compasiunea cuvenită. 1

La un moment dat am prins privirea lui Grace. Mi-a zâmbit, ridicând aproape imperceptibil din sprâncene. Această mică strâmbătura era profund semnificativă. În primele luni ale prieteniei noastre, o văzusem adesea în compania tatălui şi mamei ei, şi atitudinea, pe care o manifestă în aceste ocazii mă impresionase totdeauna. Nu mai întâlnisem niciodată o femeie tânără, din generaţia maturizată în timpul războiului, care să se fi simţit atât de nestingherită alături de cei vârstnici, atât de lipsită de constrângen, atât de la largul ei în atmosfera lor morală şi mintală. Îi aprobă fără rezerve pe tatăl şi pe mama ei, considera vederile lor asupra vieţii drept vederile naturale, evidente, ale oricărei fiinţe umane normale. Stânjeneala care – în zilele acelea mai mult poate decât în oricare altă perioadă – Ü cuprinde pe tineri când se află în prezenţa vârstnicilor n-o atinsese niciodată pe Grace, după câte îmi

putusem da seama. Zâmbetul acesta de acum, trădând indulgenţă iertătoare şi uşor dispreţuitoare, şi ridicarea din sprâncene erau simptomele unei schimbări. Grace devenise contemporană, chiar (între ghilimele) „modernă”.

Totuşi, pe dinafară nu se vedea nicio schimbare. Cele două lumi erau paralele, nu se întâlneau. Nu se întâlneau nici măcar atunci când Rodney lua masa *en famille*, nici când John îşi însoţea soţia la una dintre seratele mai puţin agresiv „artistice” (care, între ghilimele, înseamnă cam acelaşi lucru cu „moderne”) ale lui Rodney. Sau poate că ar corespunde mai bine adevărului dacă aş spune că lumea lui Rodney o întâlnea pe a lui John, dar lumea lui John nu o întâlnea pe a lui Rodney. Numai dacă Rodney ar fi fost un zulus, iar prietenii săi chinezi, ar fi observat John că ei erau foarte diferiţi de oamenii *că* care era obişnuit să.se întâlnească. Deosebirile pur spirituale care-i despărţeau erau prea mici pentru ca el să le observe. John trecea prin viaţă înconjurat de propria lui atmosferă; numai lucrurile cele «n-ai orbitoare puteau pătrunde în mediul acela semiopac şi pe deplin: refractar. Pentru John, Rodney şi prietenii lui nu erau decât nişte oameni ca oricare alţii; oameni. care puteau fi apucaţi de rever pentru a li se vorbi despre sistemul bancar elveţian, şi despre teoria lui Einstein, şi despre raţionalizarea zahărului. E adevărat că uneori i se păreau cam frivoli, «purtarea lor îl şoca uneori prin bruscheţea ei. necuviincioasă; şi John mai observase chiar că uneori vorbeau cam grosolan în prezenţa doamnelor, sau, dacă erau chiar doamne, în prezenţa domnilor.

— E ciudat tineretul ăsta, îmi spuse el după o seară petrecută, la studioul lui Rodney. Ciudat. Dădu din cap. Nu ştiu dacă *îi* înţeleg prea bine.

Printr-o spărtură în atmosfera lui zărise ceva din lumea străină de dincolo, văzuse ceva nu refractat, ci aşa cum era în realitate. Dar John era lipsit de curiozitate;

închise uşa din faţa vizuinii necunoscute, fără a se interesa» de semnificaţia acesteia.

— Nu ştiu ce părere ai dumneata despre arta modernă, continuă el, lăsându-mă nesatisfăcut cu comentariile lui asupra tineretului. Dar eu spun întotdeauna astfel…

Şi mi-a spus din belşug.

Arta modernă deveni altă placă de patefon adăugată la repertoriul lui. Acesta a fost rezultatul net al în &nirii sale cu Rodney şi cu prietenii lui Rodney.

În următoarele câteva luni i-aţii văzut foarte puţin şi pe Grace şi pe Rodney. O întâlnisem pe Catherine şi eram prea preocupat de dragostea mea pentru ea ca să mai fac sau să mă mai gândesc la altceva. Ne-am căsătorit spre sfârşitut anului 1921 şi, treptat, viaţa mea luă din nou. un fuă normal.

Catherine şi Grace se împrieteniră de la început. Grace o admira pe Catherine pentru răceala ei, pentru calmul şi capacitatea ei, pentru fermitatea ei; o admira şi ţinea la ea. Afecţiunea Catherinei pentru Grace avea un caracter protector, de soră mai mare; şi, în acelaşi timp, o găsea. pe Grace uşor comică. Afecţiunile nu sunt ştirbite atunci când sunt temperate de o undă de râs binevoitor. Într-adevăr, aş fi gata să risc o generalizare şi să spun că orice afecţiune autentică este temperată de râs. Pentru că afecţiunea implică intimitate; şi nu poţi veni în intimitate cu o altă fiinţă umană fără să descoperi ceva rizibil în caracterul ei, sau al

lui. În romane aproape toate caracterele cu adevărat virtuoase sunt *şi* puţin ridicole, poate din pricină că creatorii lor le îndrăgeau atâta. Catherine a văzut jocul – un joc cam patetic – al lui Grace. Dar n-a iubit-o mai puţin din pricina asta, ba poate chiar mai mult. Pentru că jocul ei era atrăgător; era un fel de infantilism care stârnea râsul.

La vremea căsătoriei mele, Grace juca rolul eternului feminin cu mai multă ardoare ca oricând. Începuse să se îmbrace foarte elegant şi chiar excentric şi, în general, era nepunctuală; nu foarte nepunctuală (era prea politicoasă din fire pentru asta), dar tocmai atât cât să poată spune că a întârziat îngrozitor, dar că n-a putut face altfel; era în firea ei, firea ei feminină. Îi reproşa Catherinei că se îmbracă prea sobru.

— Ţi-ar trebui o îmbrăcăminte mai veselă, stăruia ea, mai fantezistă şi capricioasă. Te-ar face să te *simţi* mai fantezistă. Gândeşti într-un mod prea masculin.

Şi ca s-o stimuleze să gândească mai feminin, i-a dăruit şase perechi de mănuşi albe de căprioară, minunat garnisite cu piele colorată. Dar poate că partea cea mai feminină şi mai fantezistă în legătură cu mănuşile consta în faptul că erau cu multe numere mai mici decât mina Catherinei.

Grace devenise în ultima vreme mult mai vorbăreaţă, şi stilul ei *de* conversaţie se schimbase. Ca şi îmbrăcămintea ei; devenise cu mult mai fantezist decât în trecuw-2 rincipiul după care făcea ea conversaţia era simplu: spunea tot ce-i trecea prin cap. Şi prin capul ei zăpăcit şi iresponsabil treceau cele mai năstruşnice lucruri. O sarabandă de imagini, care se schimbau la fiecare nouă impresie sau cu fiecare nouă asociaţie stârnită de cuvintele interlocutorului, dănţuia continuu în câmpul vizual al minţii ei. Transpunea în cuvinte tot ce i se întâmpla să vadă la un moment dat. Pe pildă, dacă se întâmpla să pomenesc de muzicianul Palestrina1:

— Da, da, zicea Grace, ce compozitor minunat! Apoi, reacţionând la legătura cu Italia, adăuga, fără să mai facă

— *Paâestrina* (*Giovanni Pierluigi*, zis) (1524 – 1594), compozitor italian, reformator al muzicii religioase.

pauză: Şi cum sorb ei macaroanele! Ca etichetele acelea care ies din gura caricaturilor. Ştii, nu?

Uneori ştiam. Săream peste elipsele enorme din această gândire aluzivă şi prindeam legătura. Uneori, când asociaţia de idei era mult prea personală, rămâneam fără să înţeleg. Noua tehnică era cam deconcertantă, dar într-un fel era totdeauna amuzantă. Caracterul neaşteptat al observaţiilor ei, însăşi lipsa lor de sens te surprindea, dându-ţi impresia că sunt spirituale.

De mic copil, Grace fusese muştruluită când vorbea în felul acesta aiurit, fantast. „Vorbeşte serios", îi spuneau guvernantele cu severitate, când ea le spunea la lecţia de geografie că nu-i place America de Sud deoarece seamănă cu o pulpă de berbec fiartă. „Nu fi proastă!" Grace fusese învăţată să se ruşineze de fantezia ei rătăcitoare. Ea încerca să vorbească serios – serios, aşa cum înţeleg guvernantele – i se părea că e foarte greu şi cădea în tăcere. Peddley era şi mai serios decât guvernantele, dar în acelaşi stil, distrugător de serios. Era incapabil să înţeleagă fantezia. Dacă Grace i-ar fi spus vreodată lui Peddley de ce nu-i place America de Sud, el ar fi fost nedumerit şi ar fi rugat-o să se explice. Şi aflând că forma de pulpă de berbec a continentului de pe hartă îi stârnea aversiune lui Grace, el i-ar fi prezentat date statistice asupra dimensiunilor reale ale Americă de Sud, i-ar fi demonstrat că se întinde de la tropice până aproape de cercul polar, că adăposteşte cel mai mare fluviu şi câţiva dintre munţii cei mai înalţi din lume, că Brazilia produce cafea, iar Argentina vaci şi că, în consecinţă, nu era, de fapt, câtuşi de puţin asemănătoare cu o pulpă de berbec. Cu Peddley, singurele soluţii adoptate de Grace erau ori să se străduiască să vorbească serios, ori să tacă de tot.

În schimb, în cercul lui Rodney, ea descoperi că darul ei pentru nonsens era apreciat şi aplaudat. Un entuziast al spiritului „fantezist" şi „feminin", Rodney o stimula să vorbească aiurea, aşa cum o îndemna fantezia ei asociativă. La început neîncrezătoare, Grace îşi dădu frâu

liber; conversaţia ei obţinu un succes imediat. Sentinţele ei nelegate, fragmentare, fură privite ca ultimul cuvânt în materie de spirit modern. Oamenii repetau poantele sale în chip de *bons mots1*. Puţin uluită de ceea ce se întâmplase, Grace se pomeni deodată în mişcare, mărşăluind în fruntea forţelor contemporaneităţii, în secolul al XVIÂNea, când lopca şi ştiinţa constituiau moda, femeile încercau să vorbească la iei ca bărbaţii. Secolul al XX4 ea a inversat procesul. Rodney îi făcu lui Grace cinstea de a-şi însuşi extravaganţele ei cele mai izbutite.

Succesul îi dădu lui Grace încredere în sine, şi cu această încredere mergea tot mai departe, spre noi succese. Era pentru ea o experienţă nouă şi îmbătătoare. Trăia într-o stare de ameţeală spirituală cronică.

— Ce proşti sunt oamenii că nu sunt fericiţi, spunea ea ori de câte ori discutam despre aceste teme eterne.

Cu Catherine, care luase locul meu de confident – locul meu, dar un loc mult mai intim şi mai confidenţial – vorbea despre dragoste şi despre Rodney.

— Nu pot să pricep cum ajung oamenii să fie nefericiţi liber şi vesel, ca noi? Dragostea altor oameni pare să fie neagră şi cu cocoloşi, ca frişca de Devonshire făcută cu cerneală. A noastră e că şampania. Aşa trebuie să fie dragostea: şampanie. Tu nu crezi la fel?

— Cred că eu o prefer ca apa limpede, zise Catherine. Mai târziu îşi exprima îndoielile faţă de mine:

— Toată şampania şi veselia asta a ei nu-i a bună. E clar că Rodney e un tânăr care se teme teribil de încurcături emoţionale.

— Toţi am ştiut acest lucru, am răspuns. Cred că nu ţi-ai închipuit că o iubeşte?

— Am sperat, zise Catherine.

— Pentru că nu-l cunoştea A pe Rodney. Acum şi cunoşti. Şampanie – asta e formula. Problemă însă este Grace.

Oare «a id iubea într-adevăr? Catherine şi cu mine discutarăm această problemă. Eu eram de părere că da.

— Când Rodney o s-o şteargă, am continuat eu, Grace o să fie distrusă.

Catherine scutură din cap.

1 Butade, vorbe de duh (fr.)

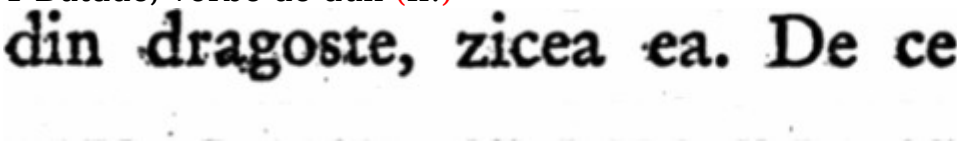
din dragoste, zicea ea. De ce

a iubească

— Ea îşi închipuie doar că îi iubeşte. Numai emoţia pricinuită de senzaţionalul situaţiei o face fericită; aceasta, împreună cu noutatea, cu conştiinţa importanţei ei şi cu succesul. N-are niciun fel de pasiune profundă pentru Rodney. Ea îşi poate închipui că e pasiune – o pasiune şampanoida, dacă vrei. Dar nu e. Nu e pasiune; e doar şampanie. Numai prestigiul lui *şi* plictiseala ei au făcu ţ-o să-i cadă în braţe la început. Iar acum succesul şi hazul întregii situaţii o fac să se lipească de el.

Evenimentele aveau să arate că, de fapt, Catherine avea dreptate, sau, în orice caz, mai multă dreptate decât mine. Dar înainte de a descrie aceste evenimente, trebuie să povestesc cum a intrat Ringham din nou în viaţa mea.

Eu am făcut primul pas pentru a pune capăt certei noastre ridicole. Aş fi făcut încercarea mai devreme dacă Ringham n-ar fi lipsit din Europa. Scurtă vreme după gâlceava noastră, a plecat, cu un angajament de a scrie reportaje din drum, întâi în Africa de Nord şi de acolo în Orientul îndepărtat. Am auzit de el o dată sau de două ori de la oameni care-l văzuseră la Tunis, ia Colombo, La Canton. Şi i-am citit articolele, articolele lui de o admirabilă originalitate, publicate la anumite intervale în ziarul care i le comandase. Dar comunicare directă cu el n-am avut. Eu nu i-am scris; în primul rând pentru că nu eram sigur că scrisoarea mea va ajunge până la el. Şi în

orice caz, chiar dacă am fi pus capăt certei noastre prin scrisori, la ce ar fi folosit? Împăcările la o distanţă de opt mii de kilometri nu sunt niciodată prea satisfăcătoare. Am aşteptat până când am auzit că s-a întors, şi atunci i-am scris o scrisoare lungă. Trei zile mai târziu, şedea la noi la masă.

— E bine, zise el, e foarte bine. Se uită de jur-împrejur, repede, cuprinzând cu privirea totul – mobila, cărţile, pe Catherine, pe mine – cu ochii lui luminoşi şi ageri. Te-ai aşezat definitiv.

— Oh, să sperăm că nu chiar atât de definitiv, am râs în direcţia Catherinen.

— Te invidiez, urmă el. Să pui mâna pe ceva stabil, ceva solid şi absolut, e minunat. Dragostea conjugală, căsătoria, în definitiv, ăsta e lucrul cel mai apropiat de un absolut pe care-l putem practic dobând L şi lucrul acesta capătă o valoare şi mai mare când ai cutreierat lumea întreagă pentru o fărâma de absolut, cum am făcut eil. Lumea îţi dovedeşte e nimic n-are niciun fel de sens decât în raport cu altceva Bine, rău/ justiţie, civilizaţie, cruzime, frumuseţe. Credeţi e ştiţi ce înseamnă cuvintele astea. Şi poate dl ştiţi, în Ker sington. Dar duceţi-vă în India sau în China. Acolo consta că nu mai ştii nimic. La îçceput e incomod, dar apoi e fantastic e totul! Şi dat de bogată şi multilateralădevin viaţa ta I Dar tocmai din această pricină simţi nevoia* unu fel de stabilitate *şi* precizie, a unui fel de absolut nu numa în imaginaţie, ci în viaţa reală. Aici îşi au locul dragoş tea şi atmosfera casnică. Ca să nu mai pomenim de Dumnezeu şi de moarte şi de nemurirea sufletului şi de toate ce lelalte. Când duci o viaţă îngustă şi tihnită, lucrurile acestea par absurde şi inutile. Nici măcar nu-ţi apreciezi cum se cuvine tihnă. Dar caută să te multiplici prin călătorii aruncă în aer toate vechile tale certitudini şi prejudecăţi şi deprindere de gândire, atunci vei începe să vezi adevărat semnificaţie a tihnei domestice

şi vei aprecia realitatea şi importanţa tuturor celorlalte lucruri stabile. Vorbea cu vechea lui înflăcărare. Ochii lui aveau aceeaşi strălucire febrilă, aproape nepământeană. Faţa lui, care fu şase netedă şi palidă când am văzut-o ultima oară, era arşi de soare şi brăzdată. Arăta mai matur, mai solid şi mai viguros decât înainte. t – Da, te invidiez, repetă el.

9 – Atunci de ce nu te însori şi dumneata?, întrebă Catherine…

— Ringham râse… *j*

— Într-adevăr, de ce nu? Mai bine l-aţi întreba pe Dick. Cred că mă cunoaşte destul de bine ca să răspundă.

— Nu, spunenae tu, am replicat. Ringham clătină din cap.

— Ar fi un act de cruzime faţă de animale, zise el enigmatic şi începu să vorbească despre altceva.

— Te invidiez, zise el din nou, mai târziu, în aceeaşi! seară, după ce Catherine se retrăsese şi noi rămăsesem împreună, singuri. Te invidiez. Dar nu meriţi ceea ce ai. Tu nu ţi-ai câştigat dreptul la un absolut domestic, stabil, ca mine. Eu am înţeles, am înţeles în mod intim şi personal, fluxul şi interdependenţa şi relativitatea lucrurilor; prin urmare, eu cunosc şi apreciez sensul şi valoarea stabilităţii. Pe când tu.

298 a tu eşti casnic tot aşa cum eşti moral; eşti moral şi casnic prin natură, în mod inconştient, instinctiv, fără a fi cunoscut contrariile care dau acestor atitudini semnificaţiile – eşti ca o albină lucrătoare, de fapt ca o varză, care creşte pentru că nu poate face altfel. t Am râs.

— Îmi place cum vorbeşti despre stabilitate, i-am răspuns, când tu însuţi eşti antiteza stabilă, neschimbată a acestor lucruri. Acelaşi vechi Kingham! Bine, dar tu eşti o stabilitate ambulantă; eşti Absolutul în carne şi oase. Cât de bine cunosc, de pildă, aceste vechi adevăruri despre viaţa cazanieră!

— Dar asta nu le împiedică să fie adevărate, insistă el, râzând, dar în acelaşi timp cam necăjit de ceea ce spusesem. Şi pe deasupra, m-am schimbat într-adevăr. Vederile mele asupra tuturor lucrurilor sunt foarte diferite. Un om sensibil nu poate să cutreiere lumea şi să se întoarcă înapoi cu aceeaşi filosofie a vieţii cu care a plecat.

— Dar poate să se întoarcă cu acelaşi temperament, cu aceleaşi deprinderi de a simţi, cu aceleaşi reacţii instinctive.

Kingham IEşi trecu degetele prin păr şi emise acelaşi râs nervos.

— Ei, bănuiesc că poate, recunoscu el cam în silă.

Realitatea a confirmat adevărul celor spuse de mine. Câteva zile de intimitate reînnoită au fost suficiente pentru a mă convinge că Kingham rămăsese acelaşi vechi iubitor de scene, că gusta tot atât de mult ca şi înainte luxul unei băi de emoţie fierbinte. Într-o dimineaţă a năvălit la mine acasă, pierdut de furie, ca să-mi povestească cearta violentă pe care o avusese cu o seară înainte cu un oarecare tânăr student – puţin beat, se pare – care-i spusese (trebuie să recunosc că dăduse dovadă de destulă perspicacitate, în ciuda beţiei) că el, Kingham, era sau nesincer, sau isteric.

— Şi ce e mai îngrozitor e că s-ar putea să aibă dreptate, adăugă el după ce sfârşi de povestit. Poate că *sunt* nesincer. Umbla prin cameră, neastâmpărat. Din când în când îşi scotea o mână din buzunarul în care era înfundată adânc şi făcea un gest, sau îşi trecea degetele prin păr. Poate că nu sunt decât un actor, continuă el, un mestecă tor de vorbe, un palavragiu. Autoflagelarea îl durea, dar lui îi plăcea durerea. Oare sunt într-adevăr profund emoţionat? îşi continuă el speculaţia. Sau mă înşel crezând că sunt? Nu cumva totul e doar o minciună?

Operaţia continuă la nesfârşit. Studentul beat diagnosticase nesinceritate sau isterie. Stătea în puterea

mea să-l eliberez pe Kingham de teama lui obsedantă de nesinceritate, asigurându-l că a doua dintre cele două alternative era cea mai justă. Dar mă îndoiam de eficacitatea acestei consolări; şi apoi n-aveam niciun chef de ceartă. Mi-am ţinut limba.

Nu i-l prezentasem pe Kingham lui Grace; ştiam că el îi purta lui Rodney o aprigă şi adâncă antipatie şi mă temeam că, în ciuda prevenirilor mele preliminare (sau poate tocmai din pricina lor, de dragul de a crea o situaţie insu-Grace, într-o filipică denunţătoare la adresa iubitului ei. Era un risc care nu merita să fie înfruntat. Şi pe lângă această, nu-mi închipuiam că s-ar putea înţelege. Noi eram prieteni intimi cu amândoi, dar îi ţineam, ca să zic aşa, în compartimente separate ale intimităţii noastre, închise ermetic.

Într-o zi, venind acasă la cină, am fost întâmpinat de Catherine cu o veste nouă.

— Rodney e infidel, mă înştiinţa ea. Biata Grace a fost astăzi aici la ceai. Se preface că nu-i pasă, că priveşte lucrurile astea foarte modern, cu veselie şi cinism. Par mi-am dat seama că era îngrozitor de zguduită.

— Şi cine e fericită doamnă? am întrebat.

— Doamna Melilla.

— O treaptă mai sus în lumea bună. M-am gândit la smaragdele şi perlele imense, care adăugau şi mai multă strălucire la frumuseţea iudaică, şi aşa ameţitoare, a doamnei Melilla. În curând va intra în rândul baroneţilor şi peer-ilor.

— Ce porc! exclamă Catherine cu indignare. Îmi pare îngrozitor de rău pentru Grace.

— Dar după teoria* ta, ea nu e cu adevărat îndrăgostită de el.

— Nu, nu e, stărui Catherine. Nu *e cu adevărat*. Dar e crede că este. Şi va crede şi mai mult, desigur, acum, când ei o părăseşte. Şi apoi, Grace a pus prea mult din ea însăş

în această poveste; se va pierde cu totul. S-a dăruit cu trug portabil de

neplăcută), să nu

Izbucnească, în prezenţa lui şi suflet lui Rodney şi rodneysmului. Aventura cu Rodney dădea un sens întregii ei existenţe. Nu înţelegi?

— Ba da, perfect.

M-am adus aminte de zilele în care Grace se văzuse în chip de critic muzical şi de modul crud în care ucisesem această viziune comodă despre ea însăşi prin mica mea farsă în legătură cu interpretul lui Rachmanmov. Acum, un vis mult mai plin de conţinut, mult mai îndrăgit, era ucis în forul ei intim.

Grace făcea tot ce-i stă în putinţă, cum spusese Catherine, de a lua lucrurile într-un mod foarte „modernă. Am văzu ţ-o câteva zile mai târziu la una dintre reuniunile lui Rodney, fuma ţigară după ţigară, bea pahar după pahar de vin alb şi vorbea mai aiurit decât oricând. Rochia ei era ca o teacă de mătase foarte strânsă pe corp, croită astfel încât cea care o purta să pară aproape goală. Obosiţi de nesomn, ochii îi erau încercuiţi de inele întunecate, vineţii; văzute în ansamblu cu obrajii şi buzele foarte viu colorate, de un roz nenatural, aceste cercuri întunecate păreau că ar fi fost pictate cu fard, pentru a scoate în evidenţă strălucirea ochilor, pentru a sugera hi *înnod* provocator oboseli voluptuoase şi nopţi de dragoste. Avea un succes enorm, şi admiratorii ci nu fuseseră niciodată atât de numeroşi. Flirta într-un mod scandalos cu toţi. Chiar atunci când vorbea cu mine, părea să simtă nevoia de a arunca priviri piezişe, languroase, de a se apleca spre mine, de parcă şi-ar fi oferit întreaga făptură dorinţelor mele. Dar uitându-mă la ea, am putut vedea sub fard doar fehipul fetiţei dulci, dar camunţele; şi mi s-a părut că arată mai patetic decât oricând. Rodney se aşează la masă ca să

execute obişnuitul său desen *nonstop*.

— Ce să fie? întrebă el.

— Desenează-l pe Jupiter cu *toate* amantele lui! strigă Grace, care începuse să se cam ameţească. Europa şi Leda, şi Semele şi Danae – bătea din palme la fiecare nume – şi Io şi… şi Clio şi Dio şi Scio, şi Fi-fio şi Oh-vai-io…

Glumă nu era de cel mai bun gust. Dar cum mai toţi oaspeţii lui Rodney băuseră o bună cantitate de vin şi toţi erau iai mult sau mai puţin ameţiţi de atmosfera generală a unei petreceri reuşite, izbucni un hohot general de râs.

Grace începu să râdă şi ea, aproape isteric. Trecu multă j vreme până când izbuti să se stăpânească.

Rodney, care nu făcuse nicio pregătire pentru improvi-lzaţia unui tablou al amantelor lui Jupiter, găsi un pretext pentru a respinge sugestia. În cele din urmă o desenă pe doamna Eddy, urmărită de un satâr.

«Părăsită de Rodney, Grace încercă să facă să se creadă că ea este cea care pleacă. Rolul vampei capricioase i se părea mai corespunzător cu concepţia rodneyană despre eternul feminin şi în acelaşi timp mai puţin umilitor decât acela de victimă. Flirta în mod provocator, înjositor. În primele, zile ale disperării ei, cred că ar fi acceptat avansurile oricărui bărbat cât de cât prezentabil. De pildă, Masterman; sau Gane ziaristul, sau Levitski; judec. Înd după ceea ce văzusem la petrecere, unul dintre aceştia trei părea că va fi; succesorul la fericirea lui Rodney, şi asta foarte curând.

A doua zi după petrecere, Grace îi făcu din nou o vizită Catherine! îi aduse cadoju un pufuleţ de pudră. În schimbul) acestuia cerea, nu în atât de multe cuvinte, alinare sfat *şi* mai ales aprobare. Într-un moment de criză, sub imboldulj clioei, Grace putea fi de o impulsivitate tranşantă şi iraţiojjnală; dar când avea timp să gândească, când era cazul saj traseze un plan deliberat, era fricoasă, nu putea suporta saj stea singură şi să ia asupra ei

răspunderea. Îi plăcea să ştie că rolul în care se vedea este aprobat şi de un judecător demn de încredere. Puful de pudră era o mită şi un argument; un argument în favoarea eternului. feminin, cu tot ceea ce implica acesta, şi o mită pentru judecător, un apel la afecţiunea sa, pentru ca acesta să-i aprobe sentimentele şi comportarea.

— Grace îşi expuse cazul.

— Greşeala pe care o fac oamenii, zise ea, este aceea de a se lăsa antrenaţi, aşa cum se întâmpla cu omul de la *music-ball* când face figura cu hârtia volantă. Eu refuz să mă las antrenată; ăsta e principiul meu. Cred că trebuie să fii fără inimă şi doar să te amuzi, asta-i tot. Să nu te prăpădeşti cu firea pentru nimic.

— Dar crezi că omul se poate amuza cu adevărat dacă e fără inimă şi ia toate lucrurile cu uşurinţă? întrebă Catherine. Să se amuze *cu adevărat* vreau să spun. Să fie fericit, dacă-mi dai voie să folosesc un cuvânt demodat. Poate cineva să fie fericit în felul ăsta?

Se gândea la Levitski, la Gane şi la Masterman.

Grace tăcea; poate că şi ea se gândea la ei. Apoi, făcând un efort, zise:

— Da, da, cu un fel de veselie încăpăţânata, hotărâtă, da, poate, sigur că poate!

În după-amiaza aceea am fost la un concert la „Queen’s Hall”. După concert, la ieşire, l-am zărit pe Ringham în mulţime.

— Hai la mine pentru o ceaşcă târzie de ceai şi rămâi la masă.

— Bine.

Ne-am urcat într-un autobuz şi am plecat spre partea de vest a oraşului. Soarele tocmai apusese. Jos, pe cer, drept în faţa noastră, erau fâşii de nori negri şi portocalii, iar deasupra lor, o întindere palidă, de un verde-apos, limpede şi calmă, urca spre zenit. Merserăm câtva timp în tăcere, privind cât de frumos moare încă o zi din viaţa

noastră.

— Totul e foarte frumos, rosti în cele din urmă Ringham, arătând spre aceste seninătăţi ale apusului cu un gest al mâinii sale fine şi expresive, totul e foarte frumos, fără îndoială, pentru nişte oameni de afaceri obosiţi. Asta le aduce alinare, pot să spun; îi face să simtă o căinţă plăcută pentru pungăşiile comise în timpul zilei şi altele asemenea. Oh, e plin de sublim, fără îndoială. Dar întâmplător eu nu sunt un om de afaceri obosit. Mie îmi face rău.

— Haide, haide! am protestat. Nu vru să mă asculte.

— Nu vreau să mi se bage pe gât *Elegia* lui Gray 1, zise el. Mai potrivit cu simţirea mea mi se pare *The Marriage of Heaven and He112*, sau *Zaratbustra*, sau *Les chants de Maldoror*.

Thomas Gray (1716 – 1771), poet englez, autor al unor elegii plkxe de melancolie şi eleganţă.

Căsătoria cerului cu infernul, una dintre „cărţile profetice* ale poetului *William Blake* (1757 – 1827), tratând despre lupta dintre bine şi rău.

Epopee în proză de *Isidore Ducasse*, conte *de Lautréamont* (1846 – 1870), având ca temă răzvrătirea omului împotriva divinităţii

— Ei bine, tot ce pot să-ţi recomand (i-am recomandat cu blândeţe) este să călătoreşti înăuntrul autobuzului şi să nu mai priveşti apusul soarelui.

— Eşti un măgar! făcu el cu dispreţ.

Sosind acasă, am găsit-o pe Grace şezând încă la o ceaşcă de ceai cu Catherine. Eram necăjit; dar nu mai era nimic de făcut. L-am prezentat pe Kingham. Cu totul inconştient, jucam pentru a doua oară rolul lui Pandarus…

Sursele mele de documentare pentru istoria celei de a doua aventuri de dragoste a lui Grace sunt destul de copioase. În primul rând, am avut posibilitatea observaţiei, personal, în timpul unei părţi considerabile din durata

aventurii. O bună parte am auzit şi de la Kingham însuşi. Era tot atât de puţin capabil să păstreze secretul asupra acestei categorii de experienţe ca şi asupra oricărei alteia. Pur şi simplu trebuia să vorbească. Vorbirea reînnoia şi multiplica emoţiile pe care le descria. Vorbirea crea chiar emoţii noi, emoţii pe care nu le încercase în momentul acela, dar pe care, când descria scena, îi trecea prin minte că trebuie să le fi încercat. N-àvea niciun scrupul and era vorba să proiecteze înapoi aceste *sentiments d'escalier1*, în mod anacronic, în experienţa lui trecută, falsificând istoria de dragul viitoarei drame. Ei adăuga complicaţii emoţionale la amintirile lui despre o scenă cu Grace, astfel încât scena următoare să poată fi şi mai vie. În focul povestirii îi veneau în minte. Istoria cea mai autentică, sau, în orice caz, mai autentică în liniile ei generale, mi-a fost transmisă însă prin Catherine de la Grace. În momentele de criză (şi această poveste de dragoste, în speţă, a însemnat 6 permanentă criză), Grace venea la Catherine după sprijin şi sfat.

Povestea a început cu o neînţelegere. Abia intrase Kingham în cameră, şi Grace, care stătuse de vorbă simplu şi firesc cu Catherine, îşi arboră deodată poza de dezmăţ „modern* de la serată şi începu cu un fel de disperată îndrăzneală să atragă atenţia şi să provoace dorinţele noului-venit. Cunoştea, desigur, numele lui Kingham şi totul despre el. În cercul lui Rqdney se recunoştea, deşi cu oarecare rezervă, că tipul avea talent, dar era deplâns ca fund un barbar»

Sentimente ulterioare cauzei care le-a provocat; încercate cu întârziere.

6 *

— E unul dintre oamenii aceia obositori, l-am auzit odată pe Rodneyvpifngându-se, care sunt în staresă-ţi vorbească despre sufletul lor şi despre sufletul tău, ceea ce

e şi mai rău. Curat Armata Salvării. Înfiorător. Nu m-aş mira sări văd duminică în „Hyde Park* propovăduindu-le oamenilor ce trebuie să facă pentru a se mântui.

La vederea lui, Grace simţise, fără îndoială, că ar fi amuzant să-l aducă pe acest animal sălbatic la picioarele ei şi să-l pună să facă tumbe. (Nu i-a trecut prin cap că s-ar fi putut să ajungă ea să facă tumbele.) Kingham era o fiinţă demnă de orice femeie-vânător. Totuşi, cred că Grace ar fi cochetat la fel de scandalos cu aproape orice om străin. Această atitudine provocatoare a ei – care poate fi descrisă ca o atitudine de universală şi cronică infidelitate – nu era decât replica ei la ingratitudinea sorţii şi la infidelitatea lui Rodney. Dorea să captureze un nou amant – chiar şi mai mulţi amanţi – pentru a-i dovedi lui Rodney, întregii lumi şi, mai presus de orice, pentru a-şi dovedi ei însăşi că e modernă, că ştie să privească dragostea uşor şi vesel, ca pe cea mai delicioasă distracţie, şi că, într-un cuvânt, nu-i pasă de nimic. La altă femeie, această atitudine de cochetărie echivocă ar fi apărut dezgustătoare, chiar detestabilă. Dar Grace avea o anumită inocenţă fundamentală, care făcea ca ceea ce, după toate regulile, ar fi trebuit să apară drept cea mai reprobabilă dintre acţiuni să fie cu totul inofensivă. Moraliştii după manual ar fi numit-o stricată, când, de fapt, ea era doar patetica şi puţin de tot comică. Manualele aşază fiecare acţiune la locul ei în ierarhia morală; moraliştii de manual judecă oamenii în mod exclusiv după acţiunile lor. Metodă e crudă şi neştiinţifică. Pentru că, în realitate, anumite caractere au darul de a steriliza o acţiune murdară, în timp ce altele infectează până la gangrena acţiuni care, după carte, ar trebui considerate curate. Cei mai severi judecători sunt aceia care au fost atât de adânc hipnotizaţi de vraja cuvintelor din manual, încât au devenit insensibili la realitate. Ei pot să se gândească numai la cuvinte – „puritate*, „viciu*, „depravare*, „datorie* – iar existenţa

reală a bărbaţilor şi a femeilor scapă observaţiei lor.

Cum am spus, Grace avea o inocenţă care reducea la absurd toate cuvintele care ar fi putut fi folosite pentru a-i descrie acţiunile. Pentru oricine, cu excepţia teoreticianului de manual, era evident că acţiunile ei n-aveau prea, mare importanţă; inocenţa ei rămânea neatinsă. Tocmai această inocenţă o ajuta să dea expresie – cu o perfectă degajare şi o totală lipsă de afectare ostentativă – acelor sentimente scabroase, acelor termeni mai mult decât ştiinţifici care erau, aproape *de* rigueur1, în cercul lui Rodney. Într-o limbă străină poţi vorbi despre multe subiecte, poţi folosi cu uşurinţă unele cuvinte, a căror rostire, a căror menţionare în limba maternă ar fi grozav de jenantă. Pentru Grace, toate cuvintele acestea, în cea mai autentică *Old English* 2, toate temele acestea, oricât de intim ar fi fost legate de numele unor bărbaţi şi femei cunoscute, erau străine şi îndepărtate. Până şi limbajul universal al gesturilor cochete îi era străin; îşi executa provocările şi insinuările cu o francheţe care ar fi fost neruşinată dacă Grace ar fi ştiut într-adevăr ce însemnau. Kingham intră în cameră; ea îşi îndreptă spre el deodată toate bateriile de priviri şi zâmbete – un bombardament de provocări. O cunoşteam pe Grace atât de bine, încât în ochii mei reprezentaţia apărea de-a dreptul absurdă. Zâmbetele acestea, privirile piezişe, cu pleoapele lăsate fremătând, tachineria batjocoritoare cu care îl aţâţă pe Kingham, ca să-l facă să-i dea atenţie, îmi sunau cu totul străine de Grace şi de aceea ridicole, mai ales neconvingătoare. Da, neconvingătoare. Nu puteam crede că cineva ar putea să nu vadă ce era Grace în realitate. Era oare cu putinţă ca Kingham să nu-şi dea seama, tot atât de bine ca şi mine, că Grace nu era, în spirit şi în înfăţişare, decât o fetiţă drăgălaşă, care se prefăcea, fără prea mare succes – în special în acest rol – că a crescut mare?

Mi se părea de necrezut. Dar Kingham se lăsă prins. El o primi la valoarea înfăţişării ei din momentul acela special – drept o hedonistă aristocratică îndrăzneaţă, în căutare deşănţată de amuzament, de plăcere, senzaţie şi putere. Faţă de sirenă primejdioasă drept care o luă el, Kingham reacţiona cu o emoţie amestecata, care era pe jumătate dispreţ mânios, pe jumătate curiozitate amoroasă. Kingham dezaproba din principiu, cu violenţă, pe acele *femmes fatales2* profesioniste, sirene, vampe, de fapt, pe toate femeile care-şi făceau din dra

1 De rigoare (*fr.*)

— Engleză veche.

Femei fatale (fr.)

I goste şi din subjugarea amanţilor principala ocupaţie a vieţii lor. Găsea că e scandalos ca nişte oameni demni şi folositori să se pomenească deodată la cheremul acestor fiinţe primejdioase şi iresponsabile. Şi ceea ce îi sporea indignarea morală era faptul că el însuşi le cădea mereu victimă. Tinereţea, vitalitatea, o personalitate puternică, viciul deschis şi neîngrădit reprezentau pentru el atracţii irezistibile. Uneori era atras spre cele mai vulgare purtătoare ale acestor caracteristici. Simţea că e o faptă nedemnă, o umilinţă (totuşi, cine ştie? poate că la Kingham tocmai acest simţământ al umilirii constituia o atracţie în plus), şi, cu toate acestea, era atras în mod infailibil. Rezistă, dar niciodată cu destulă fermitate (ceea ce, în definitiv, ar fi stricat tot hazul). Rezistă, sucomba şi era înrobit. Dar trebuie să recunoaştem că dragostea lui, oricât de abjectă putea fi în prima clipă a predării sale, era, în general, o răzbunare prin ea însăşi. Kingham putea să sufere; dar de cele mai multe ori izbutea să pricinuiască tot atâta suferinţă cita primea. Şi în timp ce el, cel puţin cu o parte a spiritului său, se bucura efectiv de durere, oricât de acut şi de smcer ar fi simţit-o, călăii pe care îi chinuia la rândul lui erau în majoritate femei tinere, pentru care

plăcerile suferinţei n-aveau niciun farmec. El era în avantaj; cu toate acestea, se considera drept victimă, şi în consecinţă se afla mereu într-o stare cronică de indignare morală.

Această primă întâlnire l-a convins pe Kingham că Grace e exact genul de femeie care încerca ea să-l acă să creadă (pe el şi mai ales pe ea însăşi) că ar fi – o vampă. Ca multe persoane slabe de caracter şi lipsite de încredere în sine, Grace era adesea teribil de îndrăzneaţă. În general pasivă şi acceptând orice, se angaja câteodată în mod nesăbuit în cele mai năstruşnice curse de acţiune, nu dintr-o hotărâre, ei. tocmai pentru că nu ştia ce înseamnă a lua o hotărâre, pentru că era lipsită de simţul răspunderii şi era incapabilă să-şi dea seama de natura irevocabilă a unui act. Îşi închipuia că poate să facă tot felul de lucruri fără să răspundă şi fără să se angajeze, şi neavând simţământul lăuntric al angajării, se îmbarca în acţiuni care – exteriorizate şi devenite parte din imensa maşină a lumii – o târau, uneori fără voie, alteori cu voie, dar totdeauna plină de candidă surprindere, în situaţiile cele mai uluitoare şi neaşteptate. Această impulsivitate iresponsabilă a unui caracter lipsit de forţa de a lua hotărâri deliberate (îm20*

1 6

binată cu fatala capacitate de a se vedea în orice rol care i se părea pentru o clipă atrăgător) făcuse din ea9 la un moment dat, un propagandist socialist în cadrul alegerilor municipale; în alt moment, un fumător de opiu ocazional în bombă aceea sordidă şi periculoasă de lângă Docurile Comerciale, pe care o frecvenţa în mod obişnuit Tim Masterman; în alt moment, deşi se temea îngrozitor de cai, o călăreaţă frenetică; iar în altul, de la care, spre nesfârşita ei dezolare, nu mai putuse să dea înapoi, pentru că stăruise cu uşurătate că nu ştie ce e modestia, modelul unuia dintre nudurile lui LevitskL Şi dacă acum se arunca

în braţele lui Kingham (la fel cum, cu câteva seri înainte, se aruncase în braţele lui Masterman, lui Gane, lui Levitski), o făcea în mod iresponsabil, fără să se gândească ia consecinţele acţiunii ei şi chiar fără să-şi dea seama pe deplin că ar putea exista nişte consecinţe. E adevărat, se vedea în chip de tânăra femeie „modernă*, iar abandonarea ei de către Rodney îi dăduse dorinţa arzătoare de a-şi captura un nou iubit, repede, pentru salvarea obrazului. Şi, totuşi, ar fi greşit să spunem că se hotărâse să facă uz de cochetăria provocatoare pentru a obţine ceea ce dorea. Nu hotărâse nimic; pentru că hotărârea e deliberată, e rodul unui calcul. Pur şi simplu ea se lăsa nebuneşte în voia acţiunii, întocmai aşa cum se lăsa în voia vorbirii aiurite, fără să se gândească la ce o angajau faptele sau vorbele. Dar în timp ce inconsistentele de logică au o extrem de mică importanţă, iar poziţiile intelectuale false pot să fie lesne abandonate, efectele acţiunii sau ale cuvintelor care duc la acţiune nu sunt atât de neglijabile. Pentru că acţiunea angajează ceva care e mult mai important decât intelectul: trupul. Să-ţi scoţi eul trupesc dintr-o poziţie falsă este o întreprindere dificilă şi adesea dureroasă. Grace, cea care nu ştia să ia hotărâri, cea care era prea lesne şi prea uşuratic împinsă spre acţiune, a descoperit adesea acest lucru pe socoteala ei. Dar asta n-a împiedicat-o să-şi repete greşeala. Experienţa nu ne împiedică niciodată.

Cum am spus, Kingham o luă drept ceea ce voia ea în mod iresponsabil să-l facă să creadă că este. Fu provocat în măsura cuvenită de ceea ce ea intenţionase să fie provocator. Era grozav de sensibil la genul acesta de tachinerie amoroasă. Atât de mult chiar, încât interesul lui pentru Grace nici nu era măcar un mare tribut plătit stilului ei. Era suficient ca o femeie să-şi manifeste un anumit interes activ, de cuceritoare, faţă de ei, pentru ca Kingham să cedeze atacului aproape cu siguranţă/ îmi

amintesc că o dată, la Paris, a fost pur şi simplu făcut praf de atacurile stridente, metalice, ale unei baletiste americane de la „Folies Bergères.

Această primă impresie despre Grace – văzută ca o vampă „modernă*, primejdios de provocatoare, efectiv dezmăţată – a stăruit în mintea lui Kingham, şi nicio evidenţă contrară nu a putut să i-o şteargă. În cursul primei lor întâlniri, el şi-a compus atitudinea emoţională faţă de ea, şi o dată compusă atitudinea, nu mai modifica nimic, oricât de palpabile ar fi fost dovezile că a greşit. Nu ştiu exact dacă Kingham nu mai putea face uz de inteligenţa lui şi devenea incapabil de a mai recunoaşte faptele care i-ar fi răsturnat ideile preconcepute, sau dacă închidea ochii în mod deliberat faţă de ceea ce nu dorea să vadă. Presupun că o emoţie puternică avea dublul efect de a-l reduce în acelaşi timp la prostie şi la perversitatea cea mai ingenioasă.

— Cred că femeile din generaţia asta au ceva cu adevărat diabolic, îmi spuse el, în felul lui emfatic şi convins, vreo două-trei zile mai târziu. Ceva diabolic, repetă, cu adevărat diabolic.

Uza de trucul ăsta şi în scris şi în vorbire, de a prinde un cuvânt şi, dacă-i plăcea cum sună, de a-l întoarce pe toate feţele, până la epuizare.

Am râs.

— Ei, haide! am protestat eu. O găseşti pe Catherine, de pildă, atât de diabolică?

— Ea nu face parte din generaţia asta, răspunse Kingham. Din punct de vedere spiritual nu-i aparţine.

Am râs iar; totdeauna era greu să discuţi cu Kingham. Puteai crede la un moment dat că l-ai înghesuit la strâmtoare;! îţi ridicai ciomagul logic să-l faci fărâme. Şi în clipa când îl lăsai în jos, el ţâşnea de sub lovitură prin cine ştie ce trapă nou «descoperită şi scăpa neatins de argument. Era imposibil să-i dovedeşti că n-are dreptate

pentru simplul motiv că nu rămânea niciodată pe o poziţie intelectuală destui de multă vxeme pentru a i se putea dovedi ceva.

— Nu, nu Catherine, continuă el după o scurtă pauză. Mă gândeam la femeia asta, Peddley.

— Grace? am întrebat cu oarecare uimire. Grace diabolică?

Dădu din cap.

— Diabolică, repetă cu convingere.

Cuvântul, după cum am văzut, căpătase o semnificaţie enormă pentru el. Era sâmburele în jurul căruia toate gândurile şi sentimentele lui se cristalizau în momentul acela. Întregul său univers se compunea în forme precise în jurul cuvântului „diabolic”, în jurul ideii de diabolism în general, şi diabolismul lui Grace în particular.

Am protestat. Dintre toţi oamenii mediabolici pe care i-am cunoscut vreodată, am spus, Grace mi se pare să fie astfel la modul superlativ.

— Nu o cunoşti, replică el.

— Dar o cunosc de ani de zile.

Nu o cunoşti cu adevărat, stărui Kingham, strecurându-se din nou printr-o altă trapă dincolo de argument. Nu i-ai inspirat niciodată una dintre concupiscentele ei diabolice. (M-am gândit la Grace şi nu mi-am putut opri un zâmbet; zâmbetul îl scoase din sărite pe Kingham.) N-ai decât să rânjeşti, zise el. Închipuieşte-ţi că eşti atotştiutor, dacă asta-ţi face plăcere. Dar eu aţâţă-ţi spun: n-a încercat niciodată să te captureze.

— Bănuiesc că vrei să spui că seara trecută a fost o cochetărie stupidă, am zis eu.

Kingham dădu din cap.

— Era diabolică, zise el încet, mai mult pentru el însuşi decât pentru mine. Concupiscenţă diabolică.

— Dar te asigur, am continuat eu, că ceea ce s-a

întâmplat în seara trecută era curată prostie. E copilăroasă, nu diabolică. Ea încă se vede în formula Rodney Clegg, asta-i tot. Şi vrea să ne convingă acum, când el a părăsit-o, că nu-i pasă. Nu sunt sigur dacă nu vrea cumva să ne facă să credem că ea este aceea care l-a părăsit pe el. Iată de ce caută să pună repede mâna pe un alt amant – pentru salvarea prestigiului. Dar de aici până la diabolism, zău, ideea e pur şi simplu absurdă. Nu e destul de bine definită pentru a fi un diavol. Grace este exact ceea ce se întâmpla să o facă împrejurările şi imaginaţia ei şi oamenii din jur. Un copil, asta-i tot ce e.

— Poţi crede că o cunoşti, insistă Kingham cu încăpăţânare, dar nu-i adevărat. Cum poţi s-o cunoşti dacă n-a încercat niciodată să te cucerească?

— Fleacuri! am zis eu, nerăbdător.

— Îţi spun că e diabolică, stărui el.

— Atunci cum se face că ai acceptat cu atâta promptitudine s-o inviţi la dejun?

— Există lucruri inevitabile, răspunse el cu ton de oracol.

— Te las în plata Domnului, am spus eu, dând din umeri. Omul mă scotea din fire. Cel mai bun lucru pe care-l poţi face, am adăugat, este să te duci la diavolul tău şi să te ia dracu' cât mai repede cu putinţă!

— Chiar acolo mă şi duc. Şi, ca şi cum i-aş fi adus aminte de o întâlnire, Kingham se uită la ceas. Ei, Doamne, adăuga cu voce schimbată, va trebui să iau un taxi dacă vreau să ajung la timp.

Kingham părea că-şi pierduse busola, pentru că nu-i plăcea de loc să cheltuiască bani în mod inutil. Acum o ducea destul de bine; dar încă îşi păstra deprinderile de cumpătare, aproape de avariţie, pe care le căpătase în mod dureros în vremea copilăriei lui de mic-burghez şi a noviciatului. său literar, petrecut în mizerie. O invitase pe Grace să ia masa cu el în Soho; chiar şi asta îl costase un

efort. Iar acum era nevoit să ia un taxi, ca să poată ajunge la timp să plătească masa. Numai gândul ăsta, şi îl făcea să sufere. Şi suferind pentru ea, suferind o durere meschină, inavuabilă, pentru care nu putea spera să obţină vreo simpatie, nici măcar pe a sa proprie, cauza supremă a acestei dureri, Grace i se părea cu atât mai diabolică.

— Fără scăpare, repetă el, încruntându-se totuşi, pe când îşi punea pălăria ca să plece. Pe chipul lui era o expresie limpede de ferocitate: Fără scăpare.

Se întoarse şi plecă.

„Biata Grace!" mă gândeam eu după ce am închis uşa din faţă şi m-am întors la biroul meu. Era la fel de fără scăpare pentru ea, ca şi pentru Kingham. Şi îl cunoşteam pe Kingham, astfel încât simpatiile mele mergeau în întregime spre Grace.

Aşa cum s-au întors lucrurile, am avut dreptate distribuindu-mi simpatiile în felul arătat. Căci dacă cineva a avut vreodată nevoie, a meritat vreodată simpatie, apoi aceea a. fost biata Grace în jalnicele luni ale anului 1922. Ea s-a îndrăgostit de Kingham, deşi se dăruia pentru a treia oară, s-a îndrăgostit pentru prima oară, absolut prima oară în viaţa ei, şi s-a îndrăgostit dureros, cu disperare, nebuneşte. La început

Îşi propusese să repete doar povestea ei cu Rodney. Totul avea să fie un joc amoros, de o perversitate încântătoare, cu şampanie şi sandvişuri şi cu o conversaţie uşoară şi tandră în auze, şi scrisorele delicioase în maniera secolului *dixuitième*; şi serate; şi escapade amuzante. Aşa fusese cu Rodney. Trebuie să recunosc că el profesa genul acesta de dragoste cu un adevărat stil; era fermecător. Grace şi-a închipuit că o să-l repete exact în acelaşi fel cu succesorul lui Rodney. Şi ar fi putut-o face, mai mult sau mai puţin la fel, dacă succesorul ar fi fost Levitski, sau Masterman, sau Gane. Dar succesorul era Kingham. Alegerea era fatală; totuşi, cele mai rele consecinţe ale

alegerii ar fi putut fi evitate dacă ea nu l-ar fi iubit. Neiubindu-l, ar fi putut, pur şi simplu, să-l părăsească atunci când el făcea situaţia prea insuportabilă. Dar îl iubea, şi prin iubire, Grace era absolut în puterea lui.

Kingham spusese că e un lucru fără scăpare; şi dacă pentru el era aşa, aceasta se datora nevoii pe care o simţea în mod pervers de a se deda periodic unor emoţii puternice, voluptăţii de a fi umilit şi umilitor, de a suferi şi de a-i face pe alţi oameni să sufere. Ceea ce iubise el întotdeauna era însăşi pasiunea, nu femeile care erau cauză sau pretextul acesteia. Aceste orgii ocazionale de pasiune îi erau necesare, aşa cum accesul periodic de băutură îi este necesar dipsomanului. După o anumită cantitate de consum, nevoia era satisfăcută, şi el se simţea cu totul liber de a se detaşa de iubita care-i fusese preţioasă numai ca stimulent al emoţiilor lui, nu pentru ea însăşi. Kingham putea să-şi satisfacă dorinţa arzătoare, era un apetit care putea fi potolit prin lăsarea în voia lui. Dar dorinţa lui Grace era din genul acela disperat, deznădăjduit de dorinţe care nu pot fi ostoite decât printr-un fel de miracol. Ceea ce dorea ea era nici mai mult, nici mai puţin decât să se unească pe deplin cu o altă fiinţă, să-l cunoască până în cele mai intime fibre, elibeiându-se de orice taină dintre ei. Numai întâlnirea cu totul miraculoasă a doua iubiri egale, a doua temperamente egal încrezătoare poate aduce îndeplinirea acestei năzuinţe. Dar aici nu era vorba de o asemenea întâlnire.

Kingham îşi făcuse un obicei din a le spune tuturor cunoscuţilor săi, mai curând sau mai târziu, ce gândea despre ei, ceea ce era în mod invariabil neplăcut. El numea această operaţie „limpezirea atmosferei”. Dar de fapt asta nu limpezea niciodată nimic, întuneca şi tulbura, stârnind furtună din cer senin. Chiar dacă Kingham nu recunoştea acest lucru, de fapt tocmai asta intenţiona el să provoace. Cerul senin îl plictisea; îi plăceau furtunile. Dar totdeauna,

după ce izbutea să provoace o furtună, îşi exprima uimirea sinceră faţă de neputinţa oamenilor în general de a suporta francheţea, oricât de evident era îndreptată spre binde lor. Jigniţi de vorbirea lui deschisă şi brutală, vechilor lui prieteni li se reproşa că se simt jigniţi. Foarte puţine din iubirile sau prieteniile lui Kingham supravieţuiseră multă vreme efectelor sincerităţii sale. Povestea cu Grace a fost una din excepţii.

Chiar de la început, Kingham găsise necesar să „limpezească atmosfera", încă de la prima întâlnire, la noi acasă, a fost cam dur. Mai târziu deveni un fel de Timon din Atena. Frivolitatea ei, filosofia ei de viaţă, bazată pe voluptate, lipsa ci de inimă, senzualitatea ei diabolică, acestea erau trăsăturile caracteristice, despre care el îi declară părerea lui, cu indignare şi cu toată pasiunea concentrată de care era în stare.

L-am întâlnit din nou, la „Queen's Hall", a doua zi după masa din Soho.

— I-am spus ceea ce cred despre ea, îmi aduse el la cunoştinţă.

— Şi ea ce-a crezut despre ceea ce crezi tu? am întrebat eu. Kingham se încrunta.

— Părea să fie mai curând încântată, răspunse el. Asta-i puterea diabolică *a* acestor femei. Pur şi simplu se mândresc cu trăsăturile de care ar trebui să se ruşineze. Le face impermeabile la orice lucru cuviincios. Impermeabile, şi de aceea nemiloase şi lipsite de scrupule.

— Ce romantic incorigibil eşti! am râs eu de el.

Când i-am spus – în definitiv, foarte blând – ce cred despre el, Kingham a sărit ca un cal pişcat. Sinceritatea altor oameni îl jignea tot atât de mult cât jignea a lui pe alţi oameni; poate mai mult. Singura diferenţă era că lin Ü plăcea să fie jignit.

— Ce prostie! începu el cu indignare.

Replica lui dură tot timpul pauzei şi fu doar înăbuşită

de primele note trâmbiţate ale uverturii la *Maeştrii cântăreţi.* Înşurubate în tăcerea obligatorie, ce emoţii îl frământau oare?

M-am distrat încercând să ghicesc. Diverse, emfatice; desfăşurându-se şi înfăşurându-se mereu în complicaţii din ce în ce mai încâlcite, nu erau ele oare contraponderea spirituajă a muzicii pe care o ascultaim noi acum? Când tumultul wagnerian încetă, Kingham îşi continuă protestul întrerupt:

— Părea să fie mai curând încântată.

Aceasta fusese, după părerea lui Kingham, reacţia lui Grace la adevărurile lui crude. Gândindu-mă mai bine, am fost sigur că observase just. * Pentru că Grace încă se vedea în formula, rodneystă – adică „modernă" şi „stil secolul XVIII" (e ciudat cum au ajuns termenii aceştia să se intervertească) şi aşa cum îşi închipuia Rodney că e „eternul feminin". Fără îndoială, ea era încântată descoperind că Kingham o acceptase la valoarea pe care ea însăşi şi-o atribuise, şi nu numai că, acceptase evaluarea făcută de ea, dar o mai şi sporise, adăugând diabolismul la calităţile de „modernitate", stil „secolul XVIII" şi „etern feminin", pe care ea, cu modestie cu prea mare modestie, cum constata acum – şi le atribuise» Grace lua acuzaţiile lui Kingham drept complimente şi zâmbea cu plăcere neafectată când el îi vorbea despre cruzimea ei dl vampă, când îi imputa concupiscenţa diabolică pentru sufletele şovăielnice şi pentru carnea mai puţin şovăielnică a victimelogl sale* În cercul lui Rodney, a avea temperament era tot am *de rigueur cu* şi trena sau penele de struţ la curte. Grace st vedea pe sine ca pe o minune de temperament; dar îi plăcea ca această imagine despre sine să-i fie confirmată de un martori dinafară. Adevărurile crude ale lui – Kingham au convins-o ci se văzuse just. Cu cât devenea Kingham mai violent, cu am mai încântată era, iar el îi plăcea şi mai mult. Simţea că el în ia în mod serios

drept o femeie frivolă, că o apreciază aşa cuc merită. Aprecierea fui i-a sporit încrederea şi, sub ploaia ani temelor lui, Grace îşi jucă rolul cu o graţie mai degajată, e un stil mai desăvârşit. Văzând că Grace înfloreşte în chi neobrăzat în loc să se simtă veştejită, cum intenţiona el s-o vadă, Kingham îşi ieşi din fire. O insultă şi. mai violent" şi cu'cât era violenţa lui mai mare, cu atât feminitatea ei eternă, modernă, stil „secolul XVIII" era de o senirfătat (mai aeriană.

În acest timp, în adânc, aproape în mod inconştient, Grao se îndrăgostea de el.

314 i

L-am văzut pe Kingham în raporturile lui cu mulţi bărbaţi şi femei. Nimănui nu-i era indiferent. Oamenii sau îl detestau – şi n-am cunoscut niciun om care să aibă duşmani mai mulţi şi mai înverşunaţi – sau îl iubeau. (Pot să adaug că mulţi dintre cei ce-l iubeau începeau mai târziu să-l urască.) Când îmi analizez propriile mele sentimente faţă de el, sunt silit să ajung la concluzia că eu însumi eram într-un anume fel îndrăgostit de el. Altfel, cum ar fi fost posibil ca eu, care îl cunoşteam atât de bine şi ştiam cât de nesuferit putea să fie şi chiar era în general, cum ar fi fost posibil să mă împac cu el, în ciuda a tot ce făcea? Şi de ce aş fi făcut mereu atâtea eforturi să potolesc certurile noastre nesfârşite? De ce nu l-aş fi lăsat să se ducă dracului de fiecare dată, ca să-mi recapăt liniştea? Sau cel puţin să fi acceptat cu recunoştinţă înstrăinarea care urmase după cea mai violentă ciocnire a noastră – ciocnirea în jurul bietului Herbert cel mălăieţ – şi să fi lăsat despărţirea să se prelungească până la permanenţă? Singura explicaţie este că, asemeni tuturor acelora care nu-l detestau pe Kingham, eu eram oarecum îndrăgostit de el. Într-un fel, era o fiinţă importantă pentru mine, necesară şi plină de însemnătate. În prezenţa lui simţeam că fiinţa mea se dilată. Ca să spun aşa, în mine

începea deodată fluxul, prin canalele uscate, dezolate, înfundate cu nisip ale fiinţei mele, viaţa curgea năvalnică, spumoasă. Şi Kingham era luna care o atrăgea în sus, peste deşert.

Toţi aceia care ne sunt simpatici exercită asupra noastră, la un grad mai înalt sau mai coborât, această influenţă lunară, atrăgând în sus fluxurile vieţii şi umflându-le, până când ele acoperă ceea ce fusese uscat şi mort într-un mediu antipatic. Dar există unii indivizi care prin prezenţa lor provoacă un flux mai înalt şi într-un mult mai mare număr de suflete decât omul sau femeia obişnuită. Kingham era una dintre fiinţele acestea excepţionale. Oamenilor care-l socoteau simpatic le era mai simpatic decât alte cunoştinţe mult mai evident amabile. Omul avea un fel anumit de vioiciune, o strălucire, o iradiaţie. Putea să te farmece chiar când spunea lucruri cu care nu erai de acord, sau când făcea lucruri pe care le dezaprobai. Până şi duşmanii lui recunoşteau existenţa vi puterea farmecului lui strălucitor. Catherine, care nu-i era chiar un duşman, dar căreia îi displăcea profund modul lui de viaţă şi deprinderile lui de gândire, trebuia să admită] că, atunci când el voia şi-şi dădea osteneala pentru aşa ceva, putea să-i reducă la tăcere, măcar pentru moment, toate ideile*, preconcepute şi să o oblige, atâta timp cât el se afla efectiv acolo, în aceeaşi cameră cu ea, să-l simpatizeze. Grace a pornit la drum fără vreo idee preconceptă împotriva lui, tară alte idei preconcepute în afară de opinia moştenită de la Rodney, că Kingham era un sălbatk; şi, în definitiv, sălbaticii sunt mai curând atrăgători decât respingători. Ea era influenţabilă şi putea fi uşor dominată de personalităţi mai puternice şi mai precis conturate decât a ei. Nu era de loc surprinzător să cedeze farmecului lui în asemenea grad încât mai întâi să-i placă omul şi apoi să-l iubească nebuneşte.

Trecu totuşi câtva timp până să descopere Grace că-l iubeşte, în primele lor zile se intimitate, ea era prea preocupată să joace rolul femeii moderne pentru ca să-şi mai dea seama că simte o emoţie atât de nerodneyană. Iubirea, acest lucru cu adevărat nesănătos, era în dezacord cu caracterul pe care» ea şi-l însuşise. A fost nevoie de un şoc brusc, zguduitorul care s-o facă să înţeleagă ce simte pentru el şi care, în: aceeaşi clipă, s-o facă să uite să mai fie „modernă" şi „feminină" în sensul rodneyan al termenilor şi să devină... ce} *A* Aveam de gând să spun „ea însăşi". Dar, la urma urmei, se poate spune despre cineva că e „el însuşi" când e transfigurat sau contorsionat în mod dureros de iubire? În iubire nimeni nu e el însuşi; sau dacă preferaţi, în mod romantic, să aşezăm lucrurile în direcţia cealaltă, nimeni nu este or adevărat el însuşi decât dacă e îndrăgostit. Ceea ce e cam acelaşi lucru. Deosebirea dintre Grace în dragoste şi Grace \ în afara dragostei apărea cu mult mai mare, pentru că era; deosebirea dintre o eternă femelă rodneyană şi o femeie/l şi încă o femeie kinghamizată. Pentru că până şi în dragoste Grace se vedea în rol şi, în mod inevitabil, se vedea în formula iubitului ei. Rodneysmele ei dispărură şi fură în locuite cu kinghamisme. Acum nu se mai vedea în chip de tânăra aristocrată modernă, ci ca o primitivă întruchipa re] „pasională" („pasional" era unul dintre cuvintele faverite; ale lui Kingham) a idealului feminin al noului ei iubit.

Intimitatea lor dura de mai bine de o lună, când Grace descoperi adevărata natură a sentimentelor ei. Curtea luă-l

Kingham fusese necruţătoare. Acuzaţiile lui de diabolism alternaseră cu rugăminţi pe lângă ea ca să-i devină amantă. Grace lua acuzaţiile drept complimente şi le răspundea aiurea, cu orice absurditate îi trecea prin cap. Aceste replici uşuratice, fără cap şi fără coadă, pe care Rodney le-ar fi aplaudat ca pe o culme de spirit

modern, i se păreau lui Kingham însăşi culmea diabolismului.

— E ca Nero, îmi spuse el într-o zi, cântând din liră deasupra Romei.

El era Roma – centrul universului – în flăcări. Grace, după ce dăduse foc, îl privea arzând şi, în faţa prăbuşirii lui, vorbea aiurea.

Mai mult încă, ea nu voia să-i stingă vâlvătaia. În ciuda acelei „concupiscenţe diabolice" pe care Kingham i-o atribuise, în primele cinci sau şase săptămâni ale cunoştinţei lor refuză să-i devină amantă. Îl cucerise pe Kingham; era suficient pentru a-i restabili încrederea în sine şi imaginea aceea fantezistă despre sine, ca sirenă modernă şi plină de succese, pe care părăsirea de către Rodney o clătinase vremelnic. Să se rostogolească dintr-odată în braţele lui, s-ar fi potrivit, poate, cu rolul *dix-huitième*; dar o anumită cuviinţă nativă o împiedica pe Grace să fie absolut consecventă.

Kingham socoti refuzul ei de a capitula imediat drept o altă dovadă de diabolism; conform cu teoria lui, ea exercita un autocontrol nefiresc numai ca să-l chinuiască pe el. La lista lui de acuzaţii se adăugă şi un gust pervers pentru cruzime. Grace fu încântată de această dulce acuzaţie.

Până acum, atacurile lui Kingham i se păruseră mai mult amuzante decât dureroase, mai mult complimente decât insulte. Era încă apărată de armura indiferenţei ei. Descoperirea că îl iubeşte avea să sfâşie în curând această armură şi, cu cât avea să-i sporească iubirea, spiritul ei dezgolit avea să devină din ce în ce mai fragil şi mai sensibil la asalturile lui Kingham.

Evenimentul critic, apocaliptic, s-a petrecut la locuinţa lui Kingham. Era o după-amiază fierbinte, înăbuşitoare, de vară timpurie. Cerul era acoperit de nori când sosi Grace, iar tunetul plutea în aer. Ea purta – faptul

apăru în descrierea pe care i-o făcu Gatherinei despre evenimentele după-amiezii – purta o rochie nouă, proaspăt sosită de la

Paris, de culoare gri, cu două nuanţe de roşu, subtil aproape discordant armonizate în jurul gulerului, şi o reluai a aceloraşi culori la manşete şi într-o vipuşcă de la fuşti Cred că Poiret fusese creatorul; era foarte modernă şi ci o eleganţă cam excentrică. Într-un cuvânt, o toaletă creaţi pentru amanta lui Rodney.

Grace, care era foarte conştientă de ea însăşi în diferit toalete, simţise nepotrivirea mai târziu într-un mod foart dureros. Şi cu atât mai mult cu cât intrând, se simţise at de mulţumită de toaleta ei. Se gândea cât de reuşită e şi e de elegantă, cât de originală trebuie s-o găsească oameni care o vedeau pe stradă. Se întreba ce efect va avea rochi; asupra lui Kingham. Spera, credea că o să-i placă.

În felul lui, Kingham era un observator tot atât de aten în materie de îmbrăcăminte ca şi Rodney. adevărat, *ins*] că el n-avea ochiul aproape profesionist al lui Rodney pentru stil, croială, eleganţă. Rodney era un mare croita *manqué1*. Croitorul la modă era vizibil în fiecare tablou i lui; îşi greşise cariera. Modul lui Kingham de a privi înfl brăcămintea era diferit. 1 o privea cu ochiul unui moralisa nu al unui croitor. Pentru el, hainele erau simboluri, expres! vizibile ale stărilor sufleteşti. Astfel, eleganţa izbitoare, uşoj excentrică a lui Grace i se părea a fi simbolul diabolismuhi ei. El îi socotea îmbrăcămintea un fel de eflorescentă a spiritului. Era o parte din ea, iar ea era direct şi deplin respod stabilă de hainele ei. Părea să nu-i fi dat niciodată prin minţi că croitorii, creatorii de modele şi prietenii sfătuitori puteai să împartă această responsabilitate. El cuprinse rochialia Grace dintr-o singură privire… –]

— Ai o rochie nouă, îi spuse el acuzator.]

— Îţi place?

— Nu. I

— De ce nu? i

— De ce nu? repeta el. Ei bine, cred că din pricină d te exprimă atât de oine, pentru că îţi stă diabolic de bine

— Credeam că ăsta-i un motiv ca să-ţi placă.

— Oh, ar putea fi, fără îndoială, zise Kingham, ar putéj şi dacă aş putea să te privesc ca pe un spectacol, ca pe cevî

— Ratat (fr.) j

318 *I*

Ia care te poţi uita cu indiferenţă, să zicem că pe o pictură. Dar nu-mi eşti indiferentă, şi dumneata o ştii, şi mă chinuieşti în mod deliberat. Cum ar putea să-mi placă ceea ce te face să pari şi mai diabolic atrăgătoare şi sporindu-mi astfel chinul?

O fixă cu o privire feroce. Numai cu mare efort izbuti Grace să-şi menţină privirea fermă în faţa ochilor lui a exprej sivi, negri, strălucitori. Înainta spre ea şi-şi puse amândouă mâinile pe umeri.

— Astăzi, îi spuse, ai să fii amanta mea.

Grace scutură capul, zâmbind cu un zâmbet capricios, etern feminin.

— Ba da, ai să fii I = Mâinile lui îi strânseră şi mai tare umerii.

— Nu, n-am să fiu, răspunse Grace.

Respiră adânc, cu destulă greutate; strânsoarea lui o durea.

— Îţi spun că ai să fii I

Se priveau, cu feţele foarte aproape una de alta, ca doi duşmani. Inima lui Grace bătea violent. „La un moment dat am crezut că vrea să mă sugrume”, îi spuse ea Catherinei.

Dar Grace îl respinse, şi câştigă.

Kingham îşi retrase mâinile de pe umerii ei şi se întoarse. Trecu în partea cealaltă a odăii şi, rezemându-se

de perete în deschizătura ferestrei, privi în tăcere spre cerul mohorât.

Cu o imensă uşurare, Grace se aşeza pe divan. Cu o mişcare obraznică şi sfidătoare, care, din nefericire, se pierdu neobservată în spatele întors cu încăpăţânare de Kingham, îşi strânse picioarele sub ea. Deschizându-şi poşeta, scoase din ea tabachera, o deschise, luă o ţigară şi o aprinse, totul într-un mod degajat şi calculat. Îşi stăpânea nervii pentru a rezista unui alt atac, îşi stăpânea nervii şi, poate, în acelaşi timp, se pregătea să-l necăjească, prin înfăţişarea ei nepăsătoare, atunci când el avea să se întoarcă.

Grace se aşteptase la o repetare a violenţei din momentul anterior, la acuzaţiile bine cunoscute din toate celelalte zile. Nu era pregătită pentru noul fel de atac pe care el îl lansă acum împotriva emoţiilor ei. Când, în sfârşit – fumase mai mult de jumătate de ţigară până când lungă tăcere fu întreruptă – când, în sfârşit, Kingham se întoarse şi veni spre ea, îl văzu că plânge.

Cum am mai spus, Kingham nu era. un comedian. Sunt sigur că tot ceea ce declară el că simte simţea sincer. Dar simţea prea lesne şi-i plăcea prea mult să simtă. În situaţii în care alţii şi-ar fi pus singuri frâna, Kingham îşi dădea frâu liber emoţiilor, sau chiar, şi le stârnea şi le atâta efectiv, pentru a le prelungi acţiunea într-un mod mai violent. Nu avea nevoie de trucuri de fachir ca să se monteze, nici de dansuri, de urlete şi bătăi de tobe sau de autôbiciuire. Putea să obţină acest lucru din interior printr-o concentrare intensă asupra obiectului dorinţei sau urii sale, asupra cauzei chinului sau plăcerii. Îşi rumega iubirile sau nemulţumirile, făcându-le să pară mai importante decât erau cu adevărat; le amplifica, chemându-şi în imaginaţie viziuni corespunzătoare – de desfătări nepermise, când suferea de chinurile dorinţei; de scene de insultă, umilinţă, furie, când era mânios pe

cineva; propriul său eu nefericit, când dorea să simtă autocompătimire – el însuşi reprezentat în singurătate, neiubit de nimeni, părăsit de toţi, chiar murind…

Practica îndelungată îl făcuse un adept al artei de a-şi prelucra emoţiile, de a se menţine neîntrerupt într-o stare de fierbere, ca să zic aşa, pentru un timp îndelungat. În cursul acestor puţine săptămâni de curte, el izbutise să se convingă singur că interesul pe care i-l purta lui Grace era cea mai violentă pasiune şi că el suferea că – un câine din pricina refuzului ei – diabolicul, sadicul ei refuz – de a-i deveni amantă. Se delecta. cu adâncă durere. Ardoarea lui era în plină fierbere, n-avea încă senzaţia de saturaţie.

Lacrimile acestea erau rezultatul unui sentiment brusc şi copleşitor de autocompătimire, care urmase pornirii lui de violenţă. Observase deodată că violenţa era inutilă; era absurd să-şi închipuie că prin zguduire, bătaie sau sugrumare o va putea face să-l accepte. Se întorsese cu spatele, disperat. Era singur, părăsit, nimănui nu-i păsa de el; îşi irosea spiritul într-un deşert de ruşine – preţiosul, frumosul lui spirit – şi nu era niciun mijloc de salvare, nebunia era prea puternică. Era pierdut, absolut pierdut.

Stând acolo, în cadrul ferestrei, îşi rumegase nefericirea, până când senzaţia. acesteia îi devenise insuportabilă. Lacrimile îi veniră în ochi. Se simţea ca un copil, ca un copil ostenit, care se lasă, cu deznădejde, pradă durerii.

Toată însufleţirea pieri de pe chipul lui, care începu să semene cu chipul unui mort, încremenit într-o mască de durere calmă. Palid, cu o barbă aspră, cu trăsături delicate, semăna cu chipul unui Crist mort, sau muribund, dintr-o sumbră pictură flamandă.

Acest chip de Crist mort se (întoarse acum spre Grace Peddley. Acest chip de Crist mort, şi numai cu o clipă în urmă se întorsese dinspre ea chipul lui Lucifer, arzând de viaţă şi de patimă, ameninţător, primejdios de

frumos. Ochii, care atunci străluciseră atât de viu, erau acum aproape închişi, dând chipului înfăţişarea unui orb; iar printre pleoapele pe jumătate lăsate, curgeau încet lacrimi.

La prima vedere a acestui chip suferind, Grace tresări cu un fel de spaimă. Dar spaima fu urmată aproape îndată de o mare milă. Chipul acesta, fără viaţă şi plin de suferinţă! Şi lacrimile! Nu mai văzuse niciodată un bărbat vărsând lacrimi. Era copleşită de milă, de milă şi, la gândul că era vina ei, de o dorinţă pătimaşă de căinţă şi de autoumilire, de o dorinţă de a repara totul. Şi în acelaşi timp Grace simţi o emoţie şi mai mare şi cu totul diferită, o emoţie în care erau cuprinse şi mila, şi căinţa, şi din care acestea îşi sorbeau ciudata lor intensitate. Sentimentul că, pentru ea, Kingham însemna singura fiinţă de pe lume care avea vreo importanţă. Era iubirea.

El străbătu odaia în tăcere, căzu în genunchi în faţa divanului pe care Grace, cu ţigara încă fumegându-i între degete, şedea, pe jumătate înclinată într-o parte, încremenită de uimire că o statuie a modernităţii dezlănţuite, şi, punându-şi capul în poala ei, suspină în tăcere.

Vraja încremenirii lui Grace se rupse. Se aplecă asupra lui, îi mângâie părul. Gestul îi aduse aminte de ţigara fumată pe jumătate; o aruncă în cămin. Degetele ei îi atinseră creştetul capului, ceafa, urechile, obrazul întors în altă parte.

— Dragul meu, şopti ea, dragul meu. Nu trebuie să plângi. E îngrozitor când plângi.

Şi începu şi ea să plângă. Multă vreme rămaseră în aceeaşi poziţie, Kingham în genunchi, cu faţa lipită de genunchii ev, Gia? apreciată <ea su Pra lui> mângâindu-l pe păr, amândoi plângând.

Gândurile şi sentimentele noastre sfânt interdependente. Ele sunt despărţite şi foarte net

diferenţiate numai în limbaj.

21 – Suitsul Giocondei 6?

nu şi în fapt. Unii oameni sunt mai bùni matematicieni când sunt îndrăgostiţi decât când nu iubesc; alţii sunt mai proşti. Dar în ambele cazuri, emoţia dragostei condiţionează activitatea intelectului. Şi mai. puternic încă afectează ea celelalte emoţii, ca de pildă mila, curajul, ruşinea, teama de ridicol, pe care le sporeşte sau le slăbeşte, după caz. Se poate afirma că o regulă generală că trăirea unei emoţii puternice ne predispune în mod automat la trăirea altor emoţii, oricât de meconcordante ar părea acestea cu cele dintâi. Astfel, bucuria poate predispune la milă, şi ruşinea, la <mânie. Mânia şi durerea pot amândouă să predispună la dorinţa senzuală* Certurile violente sffârşesc adesea cu scene de dragoste; şi uneori peste mormintele proaspăt săpate au loc orgii ciudate, orgii care în ochii unui spectator indiferent par cu totul deplasate, idar care de cele mai multe ori trebuie puse mai puţin pe seama unei cinice lipse de simţire, cât mai ales pe seama prezenţei sale abundente. Mâhnirea creează o senzaţie de singurătate, o dorinţă a celor ce o simt de a fi consolaţi. În acelaşi timp, prin zguduirea întregii personalităţi, ea face ca sufletul celui care suferă să devină deosebit de sensibil la efluviile voluptuoase şi cu totul incapabil, în starea aceea de dezorganizare, de a-şi mai exercita obişnuitele frâne de autocontrol; astfel încât, în momentul când consolatorul dorit apare, se întâmplă câteodată (când condiţiile de sex şi vârsta sâoit prielnice) că simpatia să se transforme nu numai în iubire, ci în dorinţe care cer imediata satisfacere. Cam asemenea transformare s-a petrecut acum. Lacrimile făcură loc unor sărutări din ce în ce mai puţin înlăcrimate, unor dezmierdări şi îmbrăţişări. Urmară tăceri languroase şi extatice…

— Te iubesc, te iubesc, repetă Grace, şi fu aproape

speriată de violenţa noilor emoţii, de intensitatea noilor şi acutelor senzaţii, exprimate prin cuvintele acestea vechi şi tocite. Te iubesc.

Şi Kingham o săruta şi, pentru moment, îşi îngădui să fie fericit fără rezervă şi fără comentariu lăuntric, fără nicio urmă de gând anticipat, din acelea care transformă prezentul în istorie chiar în timp ce se desfăşoară şi – criticând, apreciind, judecând şi condamnând – ia toată spuma faptului imediat. Era pur şi simplu fericit.

Veni timpul să se despartă.

— Trebuie să plec, spuse Grace oftând…

Dar Grace care pleca era altă femeie decât acea Grace care venise cu două ore înainte. Era. O Grace care adora, o Grace care venera, o Grace devenită umilă prin iubire, o Grace pentru care a fi „modernă” «şi *grande dame* stil „secolul XVIII” şi în pas cu moda din punct de vedere intelectual încetase să mai aibă cea mai mică importanţă. Aranjându-şi părul în faţa oglinzii, fu izbită de nepotrivirea ţipătoare a rochiei ei noi, cu totul deplasată. Simţea că iubirea ei pentru Kingham e ceva imens şi plin dk însemnătate, ceva de-a dreptul sfânt; în faţa acestei iubiri, rochia cea nouă părea un costum de clovn purtat într-o biserică. În ziua următoare îşi puse o rochie veche, din perioada prerodneyană, din musclin alb, cu buline negre; nu era nici ostentativă, nici la modă, nici excentrică. Sufletul său se îmbrăcase, ca să zic aşa, într-un costum potrivit.

Dar Kingham, care avusese timp în acest interval să-şi otrăvească amintirea bucuriei de ieri cu tot felul de gânduri veninoase, să descopere explicaţii subtile şi oribile pentru nişte acţiuni evident inocente şi simple, o primi de parcă ea nu şi-ar fi schimbat nici rochia, nici spiritul şi ar fi fost într-adevăr femeia al cărei rol îl jucase în toate aceste săptămâni.

— Ei biiie, zise el deschizându-i uşa, văd că mai vrei

încă o dată.

Grace, care se aşteptase să fie primită cu duioşia blândă şi plăcută pe care el o manifestase cu o zi înainte, fu dureros surprinsă de brutalitatea tonului lui, de răceala şi amărăciunea expresiei lui.

— Încă o dată ce? întrebă Grace, şi în locul strălucirii exuberanţe, ochii ei căpătară o expresie de nelinişte, zâmbetul cu care intrase atât de grăbită în cameră se stinse. Se opri în faţa lui. Îl privi în ochi „îngrijorată. Încă o dată ce?

Kingham râse tare, un râs neplăcut, fără veselie, şi arătă spre divan. Concupiscenţa diabolică a lui Grace – iată ce-l preocupase aproape tot timpul ele când o văzuse ultima dată.

În prima clipă Grace nu înţelese ce vrea să spună. Acest aspect particular al iubirii lor era atât de departe de minţea ei, încât nu putea să-şi închipuie că poate apărea în mintea lui Kingham. Apoi, deodată, sensul celor spuse de el îi apăru limpede. Sângele i se urcă în obraji.

21* 6

— Kingham! protestă ea. (Kingham era unul dintre oamenii pe care toată lumea, până şi cei mai intimi prieteni, îl chemau pe numele de familie. În rest, n-avea decât nişte iniţiale – J.G. Niciodată n-am ştiut ce înseamnă. Cred că John George. Dar era incomod; el era totdeauna Kingham, pur şi simplu.) Kingham! Cum poţi spune asemenea lucruri?

— Cum pot? repetă el batjocoritor. Pot, pentru că eu nu ţin o frunză de viţă pe gură, acolo unde o ţin totdeauna oamenii cu adevărat respectabili, care nu vorbesc niciodată despre viciile lor. Fă ce-ţi place, dar nu vorbi despre asta; iată ce înseamnă a fi respectabil. Dar, vai de mine, îşi continuă el batjocură, credeam că eşti dincolo de respectabilitate, aşa cum eşti dincolo de bine şi de rău, sau sub una şi sub cealaltă.

Grace, care intrase aşteptându-se la o sărutare şi la vorbe Bune, se depărta încet de el, trecând în partea cealaltă a odăii, se aşează pe divan şi începu să plângă.

O clipă mai târziu, Kingham o ţinea în braţe şi-i ştergea lacrimile ou sărutări. Nu rostea un cuvânt; sărutările deveniră mai pătimaşe. La început ea îşi întoarse faţa de la el. Dar în cele din urmă se lăsă în voia lor. O clipă fu fericită. Uită cuvintele lui Kingham, sau dacă şi le aminti, şi le aminti doar ca pe nişte cuvinte spuse într-un coşmar, adică din greşeală, nu în mod intenţionat, nu din seriozitate.

Începuse să se simtă aproape liniştită, când Kingham se eliberă brusc şi brutal din îmbrăţişarea ei, sări în sus şi începu să măsoare odaia în lung şi-n lat, pradă agitaţiei, zburlându-şi părul în mers.

— Ce îngrozitor e să ai un viciu! – <începu el. Ceva pe care-l porţi în tine peste tot, dar care nu eşti tu însuţi. Ceva ce e mai puternic decât tine, căruia vrei să-i rezişti şi pe care vrei să-l domini, dar lui poţi. Un viciu, un viciu! Era încântat de cuvânt; pentru o clipă, acest cuvânt deveni inima universului. E îngrozitor. Suntem posedaţi de diavoli, asta e nenorocirea noastră. Ne purtăm cu noi diavolii noştri personali, viciile noastre, şi ei sunt prea puternici pentru noi. Ne trântesc la pământ şi ne învinq în chip înfricoşător. Se cutremură cu dezgust. E oribil să te simţi ucis de propriul tău viciu. Diavolul care te ucide, spiritualmente, care îţi înăbuşă sufletul cu carne moale şi caldă. Diavolul meu te foloseşte pe tine ca instrument al crimei; diavolul tău mă v 1 324 foloseşte pe mine. Viciile noastre conspiră; e o conspiraţie, un complot criminal.

În acest timp Grace era mai nefericită decât fusese vreodată în viaţa ei. (Şi, totuşi, dacă în urmă cu două luni Rodney ar fi spus acelaşi lucru, exprimat puţin altfel – în chip se complimente pentru „temperamentul4* ei. – ar fi fost încântată.)

— Dar ştii bine că te iubesc, *ştii* doar, atâta putu ea să bâiguie. Ce te face să spui asemenea lucruri, din moment ce ştii?

Kingham râse.

— Oh, ştiu, răspunse el, ştiu, şi încă foarte bine. Ştiu ce înţeleg femeile ca tine prin „iubire.

— Dar eu nu sunt o femeie ca… Grace şovăi; „ca mine* nu suna prea inteligent. Oricum… aşa cum spui tu.

— Nu eşti ca tine? întrebă Kingham în bătaie de joc.

— Nu ca çeea ce crezi tu, stărui Grace, în cuvinte confuze şi încâlcite. Vreau să spun, nu naivă, nu frivolă şi aşa mai departe. Nu cu adevărat. (Toate lunile acelea petrecute cu Rodney păreau un vis, şi totuşi ea le trăise cu adevărat. Şi fusese cu adevărat şampanie şi sandvişuri, şi altceva decât conversaţii ştiinţifice…) Nu acum, în orice caz, adăugă ea. Acum te cunosc. E altceva; nu poţi să înţelegi. Cu totul altceva. Pentru că te iubesc, te iubesc, te iubesc, te iubesc…

Oricare altul s-ar fi lăsat convins, măcar pentru moment; ar fi cerut iertare, ar fi sărutat-o şi s-ar fi împăcat. Dar pentru Kingham ar fi fost prea uşor, prea lipsit de emoţie. Rămase ferm pe poziţie.

— Ştiu că mă iubeşti, răspunse el, întorcându-şi privirea, pe când vorbea, de la chipul acela patetic, suferind, de la ochii aceia cenuşii larg deschişi, nedumeriţi şi disperaţi, care priveau în sus spre el atât de implorator, cu atâta umilinţă chiar. Şi eu te iubesc. Diavolul tău mă iubeşte. Diavolul meu te iubeşte pe tine.

— Ba nu, protestă cu glasul frânt Grace. Dar de ce?

— Te iubeşte cu violenţă, continuă el cu glas tare, aproape strigând, irezistibil. Şi spunând aceste cuvinte, se întoarse brusc şi se repezi asupra ei cu un fel de furie. Ştii tu ce înseamnă, continuă el, ţinând-o în braţe, în timp ce ea se zbătea puţin, refuzându-se, ştii tu ce înseamnă să iubeşti nu o persoană, nici măcar trupul ei întreg, ci numai

o parte din ei, nebuneşte? Ştii tu cum e când diavolul-vidu îşi concentrează întreaga dorinţă într-un singur punct, îl fixează în mod inexorabil, până când nu mai exista nimic altceva decât o ceafă, «au un muşchi pectoral, un picior, un genunchi, o mină? Uite, mina asta, de pildă. 1 fi lua mina şi o ridică spre faţa lui. Şi nici măcar o mână întreagă, continuă el. Numai vârful unui deget, numai mica perniţă de carne, care e marcată separat de restul palmei prin linia vieţii; numai perniţa asta de carne moale, elastică, puternică.

Începu să sărute locul acela din palma lui Grace. *P*; – Nu, nu. Nu trebuie.

Încercă să-şi retrasă mina.

Dar Kingham o ţinea strâns. Continuă să sărute pernuţa de muşchi moale şi rotundă de la baza palmei ei, insistent, iară şi iară; şi iar o săruta. Şi uneori apuca între dinţi carnea şi muşca, <mai fintâi uşor, apoi cu o forţă ce creştea treptat, până când durerea «devenea aproape insuportabilă şi Grace ţipa; atunci el începea din nou cu sărutările, blând şi tandru, de parcă şi-ar fi cerut iertare şi ar fi încercat să ia durerea cu sărutările. Grace încetă să se mai zbată şi-i lăsă mâna, să facă ce vrea cu ea. Şi, puţin câte puţin, acest diavolesc joc de dragoste, nebuneşte limitat, părea să provoace o anumită sensibilitate voluptuoasă în micul petic pătrat de carne asupra căruia se concentra. Întreaga ei capacitate de a simţi plăcerea părea să se adune la baza mâinii stângi. Chiar şi durerea care creştea treptat, pe măsură ce dinţii lui se înfigeau mai adânc în carne, avea ceva plăcut în ea. Se abandona; dar în acelaşi timp simţea că în această plăcere era ceva ruşinos şi chiar oribil. Ceea ce putea să fie simplu şi frumos şi plin Ide bucurie fusese transformat în ceva dureros, complicat, urât şi tulbure. Kingham putea să se felicite pentru că crease o situaţie plină de cele mai promiţătoare posibilităţi emoţionale.

Am reprodus aceste scene în mod cam amănunţit deoarece erau caracteristice şi tipice pentru întreaga istorie. În căutare de emoţii intense şi dureroase, Kingham desfăşura o ingeniozitate perversă; niciodată nu-i lipsea pretextul, pentru a complica ce era simplu şi a contorsiona ceea ce era natural. Resursa principală rămăsese diabolismu ’l lui Grace. Orb, aşa cum numai Kingham putea fi orb faţă de orice evidenţă contrară, el se încăpăţâna să o considere pe Grace o vampă frivolă, un monstru de viciu nemilos. Vampirismul şi viciul ei erau însuşirile care-l atrăgeau spre ea; dacă ar fi putut fi convins că ea era cu adevărat simplă, inocentă şi copilăroasă, că „diabolica ci concupiscenţă* era de fapt o adoraţie umilă şi nefericită, interesul lui pentru ea s-ar fi stins. Pledoaria însemna pentru el tot ai5 t de puţin ca *şi* dovada. Dacă Grace protesta cu prea multă vigoare, Kingham îi scotea ochii cu povestea cu Rodney. Ce fusese asta decât ira viciu curat, nemascat? Nu recunoscuse chiar ea că nu-l iubise? Nenorocită, disperată, Grace răspundea mărturisind că fusese desigur proastă, şi frivolă, şi uşuratică, dar că acum totul se terminase. Totul era «altfel, şi ea era altfel acum. Pentru că îi iubea. La care Kingham replica pierzându-se în demonstraţii de o splendidă elocinţă despre ororile viciului, până când, fin sfârşit, Grace începea să plângă.

Diabolismul lui Grace constituia materia primă şi pretextul cronic al scenelor. Dar Kingham era inventiv şi găsea mii de alte pretexte. Bun observator – căci el era totdeauna un observator pătrunzător atunci când nu preferea să fie orb – Kingham îşi dăduse seama curând de natură cu totul precară şi accidentală a ideilor lui Grace, a convingerilor, principiilor şi opiniilor ei. El observă, de pildă, că ceea ce gândea ea despre muzică nu era decât o versiune deformată şi fragmentară a ceea ce gândeam eu; că opiniile ei despre artă erau ale lui Rodnev, învălmăşite;

că ideile ei filosofice şi literare erau ca un homar fiert pe jumătate – culoarea neagră decolorându-se şi cea roşie începând să apară – adică jumătate ale lui Rodney şi jumătate, de pe acum, ale lui. Şi observând aceste lucruri, îşi bătea joc de ea pentru ipocrizia şi snobismul ei intelectual. Găsea mii de prilejuri pentru a o jigni şi a o umili.

Alteori îi imputa necredinţa şi meschină prefëcatorie, pentru că nu-i mărturisise deschis lui John Peddley că-l înşală.

— Nu vreau să-l fac în mod inutil nefericit, protesta Grace.

Kingham râdea batjocoritor:

— Mult îţi mai paşă de fericirea altuia, şi mai ales de a lui! Adevărul e că vrei să profiţi de amândouă lumile – să fii şi respectabilă şi vicioasă în acelaşi timp. Niciun pic de sinceritate, cu niciun preţ! Ca de obicei, frunza de viţa e rău plasată.

6:

Şi apoi urmă o scenă îngrozitoare, un şir întreg de scene îngrozitoare, pentru că Grace nu voia să aibă un copil ou el.

— singura noastră scuză, urla el la ea, singurul lucru care ne poate da o justificare, şi tu nici nu vrei să auzi de el. Preferi viciul de dragul viciului, nu-i aşa? Doctrina estetică nealterată.

Alteori, devenind ciudat de grijuliu pentru binele copiilor lui Grace, îi reproşa că e o mamă rea şi neglijentă.

— Şi ăsta să ştii că e adevărat, îi mărturisi ea lui Catherine, cu o convingere plină de remuşcări. foarte adevărat, într-adevăr îi neglijez.

O invită pe Catherine să meargă ou ea şi cu cei doi copii la grădina zoologică în după-amiază următoare. Peste capetele micuţilor Pat şi Mittie, printre elefanţi şi maimuţe, printre urşi şi papagali ţipători, ea îi vorbi

Catherinei despre iubirea şi nefericirea dl. Şi din când în când Pat şi Mittie o întrerupeau cu câte o întrebare:

— Mămioo, de ce înoată peştii? Sau:

— Cum se fac broaştele-ţestoase?

— Ştii, eşti o mare mângâiere pentru mine, îi spuse Grace lui Catherine când se despărţiră. Nu ştiu ce m-aş. face fără tine.

Când veni la noi data următoare, îi aduse Catherinei un nou dar; de data asta nu era un puf, nici mănuşi, nici panglici, ci un exemplar din *Amintiri din casa morţilor* de Dostoievski.

— Trebuie s-o citeşti, stărui ea. Trebuie neapărat. E atât de teribil de *adevărată*.

Viaţa lui Grace din această perioadă a fost o nefericire aproape neîntreruptă. Spun „aproape neîntreruptă* pentru că uneori Kingham părea că a obosit de atâtea emoţii violente, de – suferinţă şi de provocarea suferinţei; erau momente când era tot numai tandreţe şi farmec irezistibil. Pentru aceste scurte clipe de fericire, Grace manifestă o recunoştinţă patetică. Iubirea ei „pe care o maltratare consecventă ar fi putut, în cele din urmă, s-o distrugă şi s-o anihileze, era reînviată prin aceste drăgălăşenii ocazionale şi se revărsa în valuri proaspete de adoraţie pasionată. De fiecare* dată spera, şi aproape credea, că fericirea avea să fie permanentă. Aducând cu ea câteva aforisme selecţionate din

Nietzsche, un Leopardi de buzunar sau reproducerea unuia dintre tablourile lui Goya cu tema *Desastres de la Guerra* *, ea venea şi-i spunea Catherinei cât e de fericită, cât de miraculos şi copleşitor de fericită Era aproape gata să creadă că, de data asta, fericirea ei avea să dureze o veşnicie. Aproape; dar nu de tot. Totdeauna rămânea o îndoială, o teamă ascunsă, ’neexprimată, cumplită. Şi întotdeauna îndoiala se arăta justificată, teama se dovedea a fi prea bine întemeiată. După o vacanţă de două-trei zile

din orgia lui emoţională – două sau trei zile de calm şi blândeţe – Kingham apărea în faţa ei încruntat, cu faţa întunecată, cu ochi mânioşi şi acuzatori. Grace se uita la el, şi inima începea să-i bată neregulat, cu o violenţă dureroasă; simţea deodată că i se face rău de teamă şi nelinişte. Uneori el izbucnea imediat. Alteori şi atunci era mult mai rău – o ţinea într-o stare de suspensie chinuitoare, care putea fi prelungită ore întregi, chiar şi zile, păstrând o tăcere îmbufnată şi neguroasă şi refuzând să spună despre ce e vorba când îl întreba Grace. Dacă ea cuteza să se apropie de el în timpul acestor stări, cu un sărut sau o dezmierdare, o împingea mânios la o parte.

Pretextele lui pentru aceste noi izbucniri de furtună după vremea bună erau dintre cele mai diverse. Una dintre perioadele de fericire s-a încheiat prin reproşul că a fost prea drăgăstoasă, prea diabolic concupiscentă când făcuse dragoste cu ea. Cu altă ocazie, crima ei era aceea că declarase, cu două zile înainte de a se fi hotărât ei să-i reproşeze acest lucru, că-i plac eseurile critice ale lui Dryden2. („O asemenea probă <*Le* vorbărie afectată şi insuportabilă! se plânse el. Şi numai pentru că e la modă să admiri scriitorii ăştia clasici, stupizi şi plicticoşi. Pură ipocrizie, asta e!”) Şi aşa mai departe. Altă dată se înfuriase pentru că Grace insistase să ia un taxi pentru tot drumul până la Hampton Court. E adevărat, ea propusese de la început să plătească. Cu toate acestea, când deschise poşeta să plătească, Kingham se simţise obligat din pură politeţe masculină să scoată portofelul. Timp de o clipă penibilă, se temuse că ea îi va accepta în

1 Dezastre ale războiului (sp.)

— *John Dryden* (1631 – 1700), poet, eseist şi autor dramatic englez.

tr-adevăr oferta. Apoi se răzbună pentru acest moment incomod acuzând-o de risipă prostească şi uşuratică.

— Oamenii care s-au născut şi au crescut cu bani au în ei ceva extrem de grosolan, comentă el, au pielea groasă şi sunt lipsiţi de sensibilitate. Ce idee să cheltuieşti câteva lire pe un simplu capriciu fără rost, când există sute de mii de oameni care n-au de lucru, trăiesc din mila statului, ca vai de ei, numai cât să nu moară de foame! Ce idee!

Grace, care propusese excursia pentru că se gândise că Hampton Court e locul cel mai romantic din lume şi pentru că ar fi fost atât de minunat să fie în doi, îndrăgostiţi, pe malul de la Long Water, în arcadele adânci ale ferestrelor, în faţa vechilor oglinzi cenuşii, în faţa splendidelor tablouri de Mantegna1, Grace fu înspăimântată văzând că realitatea se arăta atât de crunt diferită de visurile ei anticipative. Şi astfel, un alt moment de fericire trecuse în chip irevocabil.

Nu era de mirare că Grace ajunsese să arate obosită şi cam bolnavă. Era mai palidă decât înainte şi vizibil mai slabă. Tiviţi cu cearcăne întunecate, ochii ei păreau să fi devenit mai mari şi de un cenuşiu mai deschis. Chipul ei era tot chipul unei fetiţe dulci, dar cam urâtele, însă al unei fetiţe maltratate în mod oribil, care ducea o viaţă nefericită, resemnata şi fără speranţă.

În faţa acestei resemnări depline la nefericire, Catherine îşi pierdu răbdarea.

— Nimeni n-are nevoie să fie atât de resemnat, zise ea. Cel puţin, nu în zilele noastre. Noi am depăşit stadiul răbdătoarei Griselda 8.

Dar nenorocirea era că Grace nu-l depăşise. Ea iubea în chip umilitor. Când Catherine o îndemna şi o imploră să rupă cu Ringham, ea scutură din cap.

— Dar eşti nefericită, stăruia Catherine.

— Nu-i nevoie să-mi spui tu asta, răspundea Grace, şi ochii i se umpleau de lacrimi. Crezi că eu nu ştiu?

— Atunci de ce nu-l laşi?

— *Andrea Mantegna* (1431 – 1506), pictor şi gravor

italian, caracterizat prin vigoarea realismului său.

1 Eroină a unei legende povestită pentru prima oară de Boccaccio în *Decameron şi* reluată apoi de nenumăraţi alţi autori. Griselda este simbolul răbdăriv resemnării *şi* supunerii pasive în dragoste. e

— Pentru că nu pot. Şi după ce plânse puţin, continuă cu o voce încă nesigură şi întreruptă de câte un suspin *t* Parcă aş avea un diavol în mine, care mă târăşte împotriva voinţei mele. Un fel de diavol (întunecat.

Începuse să gândească în termenii lui Kingham chiar şi când era vorba de ea însăşi. Cazul părea disperat.

În vara aceea am plecat în străinătate, în Italia, pe litoral. La adăpostul acelui munte uriaş de piatră Ide văr, care răsare brusc, ca muntele paradisului, din mlaştinile Pomptine şi din câmpiile albastre ale Mediteranei, ne-am scăldat, am tăcut plajă şi ne-am umplut de forţa soarelui dătător de viaţă. Aici, pe coasta acestui munte, şira avut palatul vrăjitoarea Circe. Circeus Möns – Monte Circeo – magia numelui ei a dăinuit, prin epoca romană, până în prezent, în bolţi săpate ila poalele muntelui se află ruinele vilelor imperiale şi, înaintând pe sub văgăunile dinspre apus, dai de fantoma unui port roman, cu iazurile lui Lucullus în aproî» iere, ca nişte ochi strălucitori care privesc în sus din câmpie. n zori, înainte ca soarele să fi acoperit tot spaţiul cu vălurile sale fremătătoare şi cu strălucirea incoloră a luminii excesive, fin zorişi pe seară, când aerul devine din nou limpede, iar culoarea şi forma îndepărtam par să renască, conturat unui munte se iveşte în zare, departe, peste golful albastră al Ţerracinei, conturai unui munte cu o şuviţă de ram alb, neclintit: Vezuviul. Şi o dată, căţărându-ne înainte de răsăritul soarelui pe creasta colinei noastre Circeene, le-am văzut pe amândouă – Vezuviül, spre sud, ceste marea palidă, iar spre nord, dincolo de mlaştinile verzi, dincolo de dealurile albane de un cafeniu-întunecat, marea catedrală simbolică

a lumii, Sfântul Petru, licărind «deasupra ceţurilor orizontului.

Am rămas la Monte Circeo mai bine de două luni, timp suficient ca să ne bronzăm ca nişte indieni şi să uităm, sau cel puţin să devenim complet indiferenţi faţă Ide lumea dinafară. N-am văzut niciun ziar; ne-am descurajat toţi corespondenţii, nerăspunzând la scrisorile pe care abia dacă. ne dădeam osteneala să le chim; într-un cuvânt, am trăit o viaţă de sălbatici în soare, pe ţărmul unei mări calde. Toţi prietenii şi «radele noastre ar 1 putut să moară, Anglia să-i fi fost cotropită de război, de foamete şi ciumă, toate cărţile» tablourile şi muzica să fi fost distruse, iremediabil, în lumea întreagă – la Monte Circeo nu ne-ar fi păsat niciun pic.

Dar sosi, în cele din urmă, momentul când trebuia să ne întoarcem la Londra şi să facem cost de ceva bani. Ne-am împovărat trupurile cu veşminte neobişnuite, ne-am strivit picioarele – picioarele noastre care se bucuraseră atât de multă vreme de libertatea sandalelor – în temniţa pantofilor, am luat autobuzul până la Terracina şi ne-am urcat în tren.

— Ei bine, am spus eu – după ce am izbutit, în sfârşit, să ne’s trecurăm pe cele două locuri libere, pe care extraordinara exuberanţă a unui grup de napolitani *e* redusese la nişte proporţii dureroase – ne întoarcem la civilizaţie.

Catherine oftă şi se uită pe fereastră la muntele vrăjitoarei care ne făcea semne peste câmpie.

— S-ar putea ierta cehii care ar face o mică greşeală şi ar spune că ne întoarcem în inferai, răspunse ea.

À fost o călătorie îngrozitoare. Compartimentul era aglomerat, *şi* napolitană fantastic de laţi, vremea fierbinte, tunelurile foarte dese, iar fumul deosebit de negru şi otrăvitor. Şi odată cu neplăcerile fizice, se ivi şi o armată de neplăceri mintale. Câţi bani aveam să găsim la bancă la

sosirea acasă? Ce contracte ne aşteptau? Am să (*în* stare să termin cartea despre Mozart până la Crăciun, aşa cum am promis? În ce stare aveam să o găsesc pe sora mea invalidă? Va fi necesar să trec pe la dentist? Ce-o să facem ca să-i (împăcăm pe toţi cei cărora nu le-am scris de loc? Îmi puneam toate aceste întrebări, înfipt între napolitani. Şi uitându-mă la Catherine, am putut vedea după expresia chipului ei că era preocupată de lucruri asemănătoare. Eram ca Adam şi Eva când porţile grădinii raiului s-au închis în urma lor.

La Genova napolitană au coborât, şi locul lor a fost luat Ide nişte călători cu un volum mai normal. Presiunea din compartiment «scăzu întrucâtva. Ne-am putut face rost de două locuri alăturate. Conversaţia deveni posibilă.

— Mă tot întreb, zise Catherine când, în sfârşit, am putut sta de vorbă, ce s-o fi întâmplat în tot timpul acesta qi biata Grace. Ştii, ar fi *trebuit* să-i scriu neapărat…

Şi se uită la mine cu o expresie în care conştiinţa vinovăţiei era amestecată cu reproş.

— La urma urmei, am spus eu, răspunzând mai mult expresiei decât cuvintelor ei, nu e vina mea dacă ţi-a fost prea lene să-i scrii. Nu-i aşa?

— Ba da, e vina ta, răspunse Catherine. Eşti la fel de vinovat ca şi mine. Ar fi trebuit să-mi aminteşti să scriu, ar fi trebuit să insişti. În schimb, tu ai dat primul exemplu şi mi-ai încurajat lenea.

Am ridicat din umeri.

— Cu femeile nu se poate discuta.

— Pentru că ele au aproape totdeauna dreptate, zise Catherine. Dar nu-i asta problema. Problema e biată Grace. Ce s-o fi întâmplat cu ea, poţi să-ţi închipui? Şi îngrozitorul acela de Kingham ce-o mai fi fost în stare să facă? Îmi pare rău că n-am scris.

E adevărat că la Monte Circeo vorbiserăm deseori despre Grace şi Kingham. Dar acolo, sub soarele dizolvant,

printre frumuseţile imense şi, pentru ochii unor nordici, aproape ireale ale peisajului mitologic, cei doi păruseră tot atât de departe *şi* tot atât de lipsiţi de importanţă ca orice altceva *şi* oricine altcineva din cealaltă viaţă a noastră. Grace suferea. Fără îndoială, ştiam acest lucru în mod teoretic, dar nu şi practic, ca să zic aşa, nu personal, nu cu înţelegerea afectivă. Sub soarele acela ar fi fost dificil să mai sesizăm altceva decât propria noastră stare de fericire. Expune la soare un trup de nordic, *şi* sufletul din el va părea că se evaporează. Influxul de viaţă fizică năvălind direct de la sursă, elimină viaţa spiritului. Trupul trebuie să se deprindă cu lumină şi viaţa înainte ca sufletul să se poată condensa din nou într-o existenţă activă. Când vorbisem despre Grace la Monte Circeo, «fusesem două trupuri aproape fără suflet, în soare. Hainele, încălţămitea, oribila lipsă de comoditate din tren ne aduseseră înapoi sufletele. Acum, vorbeam despre Grace cu o compasiune regăsită, făcând tot felul de presupuneri neliniştite cu privire la soarta ei.

— Simt că într-un fel avem o oarecare răspundere faţă de ea, zise Catherine. Oh, ce rău îmi pare că nu i-am scris! Dar de ce nu mi-a scris nici ea mie?

Am expus o teorie roconfortantă.

— Probabil că nici n-a fost cu Kingham în acest interval, am sugerat. O fi plecat în străinătate, ca de obicei, cu

Peddley şi cu copiii. Probabil la întoarcerea acasă vom afla că povestea s-a sfârşit.

— M-aş mira, zise Catherine.

Ne-a fost dat să descoperim adevărul, sau cel puţin o parte din el, mai curând decât ne aşteptam. Prima persoană pe care am văzut-o pe când coboram din tren la Modane a fost John Peddley.

Stătea pe peron la zece sau cincisprezece yarzi distanţă, scrutând cu nişte ochi care se învârteau ageri în

toate părţile feţele călătorilor care coborau din expres. Privirile lui erau cercetătoare, rapide, hotărâte. Părea un detectiv postat acolo la frontieră pentru a intercepta evadarea unui criminal. Simţeai că niciun pungaş, niciun bandit de clasă mare, oricât de dibaci, n-ar fi putut spera să se strecoare sau să scape de ochii aceia de vânător atotvăzător. Acest gând şi înţelegerea faptului că situaţia era fără ieşire mă făcu să-mi stăpânesc primul impuls, de-a fugi – departe de gară, oriunde – să mă ascund în vagonul de bagaje, da lavabou, sub un scaun. Nu, partida era evident pierdută. Nu era posibilă nicio scăpare. Mai curând sau mai târziu, orice aş fi făcut acum, trebuia să mă prezint la vamă, şi acolo avea să mă prindă negreşit. Iar trenul era programat să aştepte două ore şi jumătate!

— Suntem pierduţi, i-am şoptit Catherinei pe când o ajutăm să coboare pe peron.

Ea urmări direcţia privirii melc şi văzu primejdia care ne pândea.

— Cerul să ne ajute! exclamă ea cu o cucernicie neobişnuită. Apoi adăugă pe alt ton: Dar poate că asta înseamnă că Grace e aici. Mă duc să-l întreb.

— Mai bine nu, am implorat-o eu, nutrind încă nebunească speranţă că am mai putea luneca pe lângă el neobservaţi. Mai bine nu…

Dar în clipa aceea Peddley se întoarse şi ne văzu. Vata lui latră, brună, frumoasă străluci de plăcere; o porci pur şi simplu în goană, ca să ne întâmpine…

Cele două ore şi jumătate petrecute în tovărăşia lui John Peddley la Modane îmi confirmară un fapt destul de curios, de care până atunci nu-mi dădusem seama decât într-un mod vag şi nelămurit: faptul că poţi simţi un interes adânc şi pătruns de compătimire faţă de sentimentele unor indivizi ale căror gânduri şi opinii – într-un cuvânt, toate produsele intelectului lor – < îţi sunt cu totul indiferente, ba chiar plicticoase *şi* respingătoare. Citim, de pildă,

Autobiografia lui Alf ieri S *Jurnalul* lui Benjamin Robert Haydon, şi te citim cu un interes pasionat. Dar tragediile lui Alf ieri, sau tablourile istorice ale lui Haydon, toate creaţiile care au însemnat pentru aceşti oameni dreptul lor da atenţia lumii, au încetat să mai existe, cel puţin pentru, noi. Din punct de vedere intelectual şi artistic, oamenii aceştia au fost. mai mult de jumătate morţi. Dar din punct de vedere emoţional au trăit.

Mutatis mutandis –, acelaşi lucru se întâmpla cu John Peddley. îl cunoscusem până acum numai ca pe un reproducător de fapte, ca pe un débitant de teorii – pe scurt, ca pe un intelect; unul dintre intelectele cele mai înspăimântător de neinteresante apărute pe lume. Îl cunoscusem numai sub aspectul lui public, ca să zic aşa, ca pe un conferenţiar de club, în foaier şi da dineuri. Nu avusesem nicio idee despre viaţa lui particulară. Nici nu e de mirare, pentru că aşa cum am mai spus, în vremuri obişnuite şi când lucrurile mergeau lin, Peddley nici n-avea o viaţă particulară mai complicată decât viaţa particulară a trupului său. Sentimentele lui faţă de majoritatea semenilor săi erau emoţiile simple ale unui vânător: plăcere, când îşi prindea victima şi putea să-i vorbească până o ameţea; durere şi un uşor resentiment, când prada îi scăpa. Faţă de soţia lui simţea dorinţele unui bărbat sănătos cam de «vârstă mijlocie, îmbinate cu o afecţiune reală, dar lipsită de imaginaţie, rod al obişnuinţei. Era o afecţiune în general prea sigură de sine şi de obiectul său – Grace. În felul său propriu, Peddley îşi iubea soţia şi nu i-ar fi trecut niciodată prin cap că ea ar fi putut să nu nutrească acelaşi sentiment pentru el; i se părea firesc şi inevitabil, cum era faptul de a avea copii şi a ţine la ei, de a avea o casă şi servitori şi de a veni acasă de la birou seara şi a găsi cina aşteptându-l. Un lucru atât de firesc şi inevitabil, încât era inutil să vorbească despre al său să se gândească la

— *Vittorlo Alf ieri* (*1749* – 1803), poet şi dramaturg italian, creatorul tragediei clasice în Italia.

8 Făcând schimbările necesare (lat.)

el; firesc până la a-l considera drept garanţie publică, aşa ca posesiunea unui cont bancar.

Crezusem cu neputinţă ca Peddley să manifeste vreodată o viaţă particulară; dar mă înşelasem. Nu prevăzusem posibilitatea unui şoc destul de violent încât să-i zguduie automulţumirea, obligându-l să-şi pună întrebări, un şoc destul de puternic încât să-i clatine edificiul comod al vieţii lui cotr diene, luată pe garanţie. Şocul acesta îl primise acum. Acela care alerga acum în întâmpinarea noastră era un Peddley nou şi necunoscut.

— Îmi pare atât de bine, îmi pare grozav de bine că vă văd, zise el când se apropie de noi. Nemaipomenit de bine, să ştiţi.

Niciodată nu mi se mai strânsese mâna cu atâta căldură ca atunci. Nici Catherinei, după cum am putut vedea din tresărirea ei când şi-a lăsat degetele. pradă cordialităţii ku strivitoare.

— Eşti tocmai omul pe care doream în mod deosebit să-l văd, urmă el, întorcându-se din nou spre mine. Se aplecă şi apucă două dintre valizele noastre. Să ne repezim până la vamă-şi apoi, după ce scăpăm de aceste formalităţi blestemate, să tstăm puţin de vorbă.

L-am urmat. Uitându-mă la Catherine, am făcut o strâmbătură. Perspectiva de „a sta puţin de vorbă* mă înspăimântă. Catherine mă privi la rândul ei, apoi grăbi pasul, ca să-l ajungă pe energicul şi grăbitul Peddley.

— Grace e aici cu dumneata? întrebă ea.

Peddley se opri, cu cke un geamantan în fiecare mână.

— Păi, zise el, lent şi şovăielnic, ca şi cum ar fi putut avea îndoieli metafizice asupra răspunsului just la această întrebare, păi, de fapt, nu e… Într-adevăr, nu e.

Avea aerul că discută despre problema prezenţei reale.

Ca şi cum nu i-or fi făcut plăcere să mai vorbească despre acest subiect, se întoarse şi se grăbi spre vamă, lăsând fără răspuns întrebarea următoare a Catherinei: O găsim la Londra la întoarcere?

Mica noastră discuţie, când îi veni timpul, fu foarte diferită de ceea ce presimţisem eu în mod tulbure.

— Crezi că soţia dumitale ar avea ceva împotrivă, îmi şopti Peddley, după ce vameşul terminase cu noi şi ne în

dreptam spre restaurantul gării, dacă aş avea ceva de vorbit numai cu dumneata?

Am răspuns că sunt sigur că nu şi i-am suflat un cuvânt Catherinei, care mi-a răspuns mie printr-o privire rapidă şi semnificativă, iar amândurora printr-un surâs îngăduitor.

— Duceţi-vă şi discutaţi despre chestiunile voastre stu* piele, dacă vreţi, zise ea. Eu am să încep să mănânc.

Am ieşit pe peron. Începuse să plouă cu găleata, cum numai la munte plouă. Apa bătea în acoperişul de sticlă, boltit, al gării, umplând tot spaţiul dedesubt cu un duduit continuu, monoton; mergeam în interiorul unei «tobe imense, bătută de nenumăratele degete ale ploii. Prin arcadele deschise de ambele laturi ale gării, contururile munţilor se desluşeau prin vălurile albe ale apei bătute de vânt.

Ne plimbarăm în sus şi în jos timp de câteva minute fără să spunem un cuvânt. Niciodată, cel puţin în prezenţa mea, nu păstrase Peddley o tăcere atât de lungă. Ghicind ce frământ tari îl ţin în starea aceasta de muţenie, îl compătimeam. În cele din urmă, după ce am măsurat de câteva ori peronul în sus şi în jos, făcu un efort, îşi drese glasul şi începu cu o voce pierită, care nu semăna de loc cu vocea aceea puternică, sigură de sine, asemănătoare unui trombon, cu care vorbea despre sistemul bancar elveţian.

— Iată despre ce voiam să-ţi vorbesc, începu el. Despre Grace.

Chipul pe care îl întoarse spre mine pe când vorbea exprima nefericire şi nedumerire. Masca aceea de o frumuseţe comună era brăzdată şi încreţită în chip ciudat. De sub sprâncenele ridicate, ochii lui mă priveau întrebători, disperaţi, neliniştiţi.

Am dat din cap fără să spun nimic; părea calea cea mai bună pentru a-l încuraja să continue.

b – Adevărul e, urmă el, întorcându-i faţa de la mine şi uitându-se în pământ, adevărul e…

Dar trecu multă vreme până se putu hotărî să-mi spună care era adevărul.

Cunoscând atât de bine adevărul, eram să izbucnesc în cis dacă mila n-ar fi fost mai puternică decât batjocură, când el se întoarse spre mine şi declară cu jumătate de gură, într-un eufemism patetic:

22 33 z

— Adevărul e că Grace… ei bine, cred că nu mă iubeşte. Adică nu aşa cum mă iubea. De fapt, ştiu acest lucru.

— De unde ştii? am întrebat după o scurtă pauză, în speranţa că poate îi par veniseră ceva bârfeli, pe care aş fi putut să le dezmint.

— Ea mi-a spus, răspunse el. *I* şi speranţa mea se stinse.

f – O!

„Aşadar, Kingham a izbutit”, mă gândii eu. O convinsese până la urmă să-i spună lui Peddley adevărul inutil, numai de dragul de a face situaţia şi mai dificilă şi mai dureroasă decât era nevoie.

— Observasem de câtva timp, continuă Peddley după un moment de tăcere, că Grace s-a schimbat.

Până şi Peddley putea fi perspicace după ce faptele se petrecuseră. De altfel, semnele iubirii ei în declin

fuseseră destul de evidente şi de limpezi. Peddley putea să nu aibă o imaginaţie afectivă; dar, în orice caz, avea dorinţe, şi ştia când acestea sunt satisfăcute şi când nu sunt. Făcu aluzie la detalii lămuritoare.

— Dar niciodată nu mi-am închipuit, încheie el – cum aş fi putut să-mi închipui? – că era altcineva IIA mijloc. Cum aş fi putut? repetă el pe un ton de disperare candidă.

Se vedea foarte limpede că pentru el ar fi fost într-adevăr imposibil să-şi fi închipuit un asemenea lucru…

— Într-adevăr, am zis eu, confirmând consolator nu ştiu care propoziţiune. Într-adevăr.

— Ei bine, într-o bună zi, urmă el, exact cu o zi înainte de data fixată de noi ca să plecăm în munţi, ca de obicei, Grace a venit la mine şi mi-a trântit deodată totul în faţă, aşa, deodată, ştii, fără să mă prevină. A fost îngrozitor, îngrozitor.

Urmă altă pauză.

— Tipul ăla, pe care-l cheamă Kingham, continuă el, rupând tăcerea, îl cunoşti? E un prieten al dumitale, nu-i aşa? Am dat din cap.

— Desigur, un om foarte capabil, zise Peddley, încercând să fie imparţial şi să dea cezarului ce i se cuvenea. Dar trebuie să spun că, de fiecare dată când l-am întâlnit, mi s-a părut cam antipatic. (Mi-am imaginat scenă: Peddley lansându-se în legea referitoare la companiile de asigurări, sau aducându-şi aminte că băiatul era din domeniul literaturii, trăgându-i cu pianôlele, sau cu arta modernă, sau cu teoria lui Einstein. Iar de partea cealaltă, Kingham, refuzând ferm şi, după toate probabilităţile, foarte brutal să-i devină victimă.) Puţin cam prea excentric pentru gustul meu.

— Suek, am confirmat eu, cu siguranţă. Uneori poate chiar puţin nebun.

Peddley dădu din cap…

— Ei bine, zise el domol* de Kingham e vorba.

N-am spus nimic. Poate că ar fi trebuit să „manifest uimire*, cum se spune în lumea filmului; uimire, oroare, indignare, şi mai ales uimire. Dar nu sunt un bun actor. N-am făcut nicio grimasă, n-am scos niciun strigăt. Mergeam încet, foi tăcore, de-a lungul peronului. Ploaia bătea darabana pe acoperiş deasupra noastră; prin arcadă din marginea gării, fantomele abia vizibile ale munţilor se conturau vag pe după vălurile ailbe. Merserăm din Italia până în Franţa şi înapoi din Franţa până în Italia.

— Cine ar fi putut să-şi închipuie? zise în e de din urmă Peddley.

„Oricine, i-aş fi putut răspunde, fără ezitare. Oricine care ar fi avut un pic de imaginaţie şi ar fi cunoscut-o pe Grace; mai ales, oricine care te-ar fi cunoscut pe tine. * Dar mi-am ţinut limba. Pentru că, deşi priveliştea unei mulţumiri de sine brusc dezumflată are ceva deosebit de caraghios, e meschin şi mărginit să râzi de ea. Dezumflarea automulţumirii dă naştere unei dureri care poate fi tot atât de acută ca şi aceea pricinuită de tragedii mai nobile. Vanitatea jignitaţi îngâmfarëa pulverizată pot fi comice ca spectacol, privite dinafară; dar pentru cei care le simt chinul, care le privesc dinăuntru, suit departe de a fi caraghioase. Sentimentele şi opiniile actorului, chiar în dramele de cea mai joasă calitate morală, merită tot atâta respect ca şi ale spectatorului. Uimirea lui Peddley că soţia lui putea să-iprefere un alt bărbat era neîndoios, din punctul meu de vedere, o priveliştе rizibilă. Dar descoperirea umilitoare îl duruse în mod sincer; uimirea fusese amestecată cu o durere reală. Simpla batjocură ar fi însemnat o negare a drepturilor actorului în favoarea spectatorului. Mai mult încă, durerea pe care o simţea Peddley nu era-exclusiv produsul unei automulţumin ofensate. Cu emoţiile de factură inferioară şi caraghioase se

33»

amestecau altele, mai demne de respect Cuvintele lui următoare îmi tăiară orice poftă de râs.

— Ce să mă fac? continuă Peddley după ą altă pauză lungă şi mă privi din nou, mai nefericit *şi* mai rătăcit decât oricând. Ce *trebuie* să fac?

— Păi, am zis eu prudent, neştiind ce sfat să-i dau, asta depinde de sentimentele dumitale faţă de întreaga situaţie, *şi* îndeosebi faţă de Grace.

— Sentimentele mele faţă de ea? repetă el. Ei bine, şovăi încurcat, ţin la ea, desigur. Se opri apoi, şi eu am mare efort, dărâmând bariere pe care ani de tăcere mulţumită, ani de insensibilă garanţie a securităţii le clădiseră în jurul acestui subiect, urmă: O iubesc.

Rostirea acestui cuvânt hotărâtor păru să-l uşureze pe Peddley. Parcă ar fi fost dată la o parte o piedică; şuvoiul confidenţelor începu să curgă mai lesne şi mai din belşug.

— Ştii, continuă el, cred că până acum nici nu-mi dădusem seama cât de mult o iubesc. Asta face ca totul să fie atât de îngrozitor – gândul că ar fi trebuit s-o iubesc mai mult, sau măcar mai conştient, atunci când a fost cazul, când ea mă iubea. Gândul că dacă aş fi făcut aşa, astăzi n-aş fi fost aici singur, fără ea. Îşi întoarse faţa şi rămase tăcut un timp în care parcurserăm jumătate de peron. Mă gândesc tot timpul la ea, ştii, continuă el. Mă gândesc cât de fericiţi eram împreună şi mă întreb dacă vom mai fi vreodată fericiţi, sau dacă totul s-a sfârşit, pentru totdeauna. Urmă *o* altă pauză. Şi apoi, reluă Peddley, mă gândesc că ea e acolo, în Anglia, cu omul acela, că e mai fericită cu el, poate mai fericită decât a fost vreodată cu mine; pentru că pe mine poate că nu m-a iubit niciodată, în orice caz na aşa ca pe el. Dădu din cap>. Oh, e îngrozitor, ştii? Îngrozitor! Încerc să-mi scot gândurile astea din cap, dar nu pot. Pribegesc pe dealuri până cad

mort de oboseală; caut să mă distrag stând de vorbă cu oameni care tirec pe aici cu trenul. Degeaba. Nu pot să-mi alung gândurile.

Aş fi putut, de bună seamă să-l asigur că neîndoielnic, Grace era infinit mai puţin fericită cu Kingham decât fusese cu el. Dar mă îndoiam că spusele mele ar putea ajuta într-adevăr cu ceva.

— Poate că nu e ceva serios, am sugerat slab. Poate că n-o să dureze. O să-şi vină în fire cât de cui-Sud.

Peddley oftă.

— Aşa sper şi eu, mereu, desigur. La început m-am supărat când mi-a declarat că nu vine cu mine în străinătate şi că are de gând să rămână în Anglia cu omul acela. I-am spus că din partea mea poate să se ducă la dracu'. I-am spus că n-o să mai aibă veşti de la mine decât prin avocat. Dar la *ce* a folosit? Nu vreau să se ducă la dracu'; vreau să fie aici, cu mine, Acum nu mai sunt furios, ci numai nenorocit. Mi-am călcat chiar şi peste mândrie. Ce rost are să fii mândru şi să nu revii asupra hotărârilor tale dacă acestea te fac nefericit? I-am scris, spunându-i că doresc să se întoarcă şi că am să fiu fericit şi recunoscător dacă vine înapoi.»

— Şi ce-a răspuns? am întrebat.

— Nimic.

Mi-am imaginat biata scrisoare convenţională a lui Peddley, plină de frazele acelea uzate, care-şi fac apariţia cu o regularitate funebră în toate. scrisorile ce se citesc în tribunalele de divorţuri, sau în faţa procurorului, când oamenii se aruncă sub trenuri pentru o dragoste neîmpărtăşită. Cuvinte mizere, reci, nepotrivite! Avocat el însuşi, le dictase, desigur de nenumărate ori, unor clienţi care doreau că pledoaria pentru restituirea drepturilor conjugale să fie aşternută negru pe alb, în mod succint şi elegant, pentru uzul judecătorului care avea să-i dea autoritatea legală prin formalităţile de rigoare. Fraze

vechi, tocite, în care numai simpatia cititorului avea puterea de a turna un strop de viaţă vremelnică – iată că dedata aceasta trebuise să le scrie pentru sine însuşi, neprofesional.

Eram sigur că Grace îi arătase lui Kingham scrisoarea. Mi-am închipuit cruzimea batjocoritoare a comentariilor lui. Aproape orice scrisoare de dragoste poate fi redusă la inepţie şi absurditate printr-o analiză judicioasă a stilului ei. Kingham va fi făcut această analiză cu voluptate şi cu o măiestrie diabolică. Neîndoios că prin bătaia lui de joc o va fi făcut pe Grace să se ruşineze de primele ei sentimente spontane; şi ea lăsase scrisoarea fără răspuns. Dar nu mă îndoiam că sentimentele dăinuiau încă în adâncul inimi ei; milă pentru John Peddley şi remuşcare pentru ceea ce făcuse. Iar Kingham, eram sigur, avea să găsească vreo metodă ingenioasă pentru ca mai întâi să-i stimuleze, apoi să-i zeflemisească emoţiile. Aceasta avea să complice în mod plăcut relaţiile dintre ei, făcând ca pentru Grace iubirea să constituie o sursă de chin mai mare decât oricând.

Peddley rupse tăcerea, încărcată de ropotul ploii, şi cursul speculaţiilor mele spunând:

— Şi dacă e serios, dacă ea refuză şi mai departe să-mi răspundă când îi scriu, atunci ce va fi?

— Ali, aşa ceva nu se va întâmpla, am spus eu, vorbind cu o convingere născuta din cunoaşterea caracterului lui Kingham. Mai curând sau mai târziu, acesta avea să facă ceva care ar fi împiedicat chiar şi pe cea mai umilă îndrăgostită să-l mai poată suporta. Poţi fi sigur că nu se va întâmpla.

— Aş dori să pot, zise Peddley cu îndoială. 1 nu-l cunoştea pe Kingham, ci numai pe Grace, şi nici pe ea prea bine. Nu pot să ghicesc ce are de gând să facă. Totul a fost atât de neaşteptat din partea ei. Niciodată nu mi-am închipuit... (Pentru prima oară începuse să-şi dea seama că

nu cunoştea femeia cu care era căsătorit. Conştiinţa acestei ignorante era unul dintre elementele componente ale disperării sale.) Dar dacă e serios? urmă el după o pauză, stăruind cu încăpăţânare în examinarea celei mai rele posibilităţi. Ce-o să mă fac? S-o las să plece aşa, fără să lupt? Să-i dau libertatea să plece şi să fie fericită pentru totdeauna şi în mod respectabil cu omul acela? (în faţa acestei imagini provocate de el, a unui Kingham domesticit, am zâmbit în sinea mea.) Cred că pentru ea aşa ar fi cel mai drept. Dar de ce să fiu nedrept cu mine însumi?

Am continuat discuţia noastră zadarnică, sub degetele ploii care băteau darabana în preajma munţilor fantomatici, învăluiţi în ploaie. La sfârşit l-am convins că deocamdată să nu facă nimic. Să aştepte, să vadă Ce vor aduce zilele, sau săptămânile, sau lunile următoare. Era singura atitudine pocând ne-am întors în restaurantul, gării, Peddley era în mare măsură mai vesel decât când ieşisem. Nu-i oferisem nicio consolare efectivă, nu inventasem nki o soluţie magică a problemelor lui; dar simplul fapt că fusese în stare, să vorbească şi că eu îi arătasem înţelegere însemnase pentru el o mângâiere şi o uşurare. Când se aşeză lângă Catherine, îşi freca realmente mâinile.

sibilă.

— Ei bine, doamnă Wilkes, zise el cu tonul acela de o cordialitate profesională pe care îl dobândesc atât de lesne clericii, meaicii, avocaţii şi toţi cei a căror îndeletnicire e să stea de vorbă mereu şi îndelung cu oameni pe care nu-i cunosc, ei bine, doamnă Wilkes, mă tem că v-am neglijat în mod ruşinos. Mă tem că nu mă veţi ierta niciodată că v-am răpit soţul în felul acesta brutal…

Şi aşa mai departe.

După câtva timp, părăsi terenul acesta de politeţe graţioasă pentru o conversaţie mai serioasă:

— Am întâlnit un om foarte interesant în gara aceasta acum câteva zile, începu el. Un grec. Îi cheamă Theotocopulos. Un om remarcabil. Mi-a povestit o mulţime de lucruri revedatoare despre regele Constantin şi despre actuala situaţie economică din Grecia. De pildă, m-a asigurat că…

Şi informaţiile despre regele Constantin şi situaţia economică a Elaclei începură să curgă şuvoi. Era evident că în domnul Theotocopulos, John Peddley găsise un suflet înrudit. Când un grec întâlneşte alt grec, are loc un schimb de anecdote despre suveranii detronaţi din Europa de est – într-un cuvânt, culmea pisălogelii. Din viaţa particulară, Peddley se întorsese în viaţa publică. Am fost mulţumiţi când a sosit timpul să ne continuăm călătoria.

Kingham locuia la etajul al doilea al unei case, frumoasă odinioară, într-un nobil stil „secolul XVIII*, a cărei faţadă de cărămidă înnegrită dădea într-o stradă de reşedinţe particulare, acum ruinată, mergând dinspre Theobalde Road spre partea cea mai de răsărit din Bloomsbury Square. Era o stradă de mahala, pe care, după război, se mutase o întreagă colonie de oameni săraci, dar „pitoreşti. La ferestre, perdele de muselină murdara alternau cu perdele portocalii, cu perdele roşii, cu perdele în carouri mari colorate. Nu era greu să-ţi dai seama unde se încheia mahalagismul onorabil şi unde începea boema veselă.

Uşa de intrare de la numărul 23 era totdeauna deschisă. An intrat şi m-am îndreptat spre scări. Ajungând la al doilea palier, am găsit cu surprindere uşa apartamentului lui Kingham întredeschisă. Am împins-o şi am intrat.

— Ringham, am strigat, Kingham!

Niciun răspuns. Am străbătut micul vestibul întunecos şi am bătut la uşa camerei principale.

— Kingham! am strigat din nou, mai tare.

Nu voiam să inoportunez vreo scenă de fericire casnică, sau, mai probabil, având în vedere relaţiile existente între Grace şi Kingham, vreo ceartă.

— Kingham!

Tăcerea rămase neclintită. Am intrat. Odaia era goală. Continuând să chem discret din mers, m-am uitat într-a doua cameră, în bucătărie, în dormitor. Chiar în uşa dormitorului se aflau două geamantane gata făcute. „Unde or fi plecând?" m-am întrebat, cu speranţa că îi voi vedea înainte de plecare. Între timp am aruncat o privire şi în baie şi *în* cameră; micul apartament era parcă fără viaţă. Probabil că ieşiseră, lăsând uşa din faţă deschisă în urma lor la plecare. Dacă zăpăceala şi distracţia ar fi simptome ale iubirii, atunci, mi-am zis eu, ar însemna că lucrurile merg grozav de bine".

Ceasul meu arăta şase fără douăzeci. M-am hotărât să-i aştept până or să se întoarcă. Dacă nu se întorceau într-o oră, le-aş fi lăsat un bilet, cerându-le să treacă pe la noi, şi aş fi plecat.

Cele două camere de zi din apartamentul lui Kingham, mki şi monstruos de înalte, fuseseră cândva o singură cameră de nobile proporţii clasice. Un perete de paiantă despărţise o cameră de cealaltă, împărţind în două părţi asimetrice desenul cu contururi graţioase care împodobise tavanul camerei iniţiale. O singură fereastră glisantă, înaltă, care n-avea niciun raport proporţional cu peretele pe care se afla plasată în mod întâmplător, lumina ambele camere – pe cea mai mare în mod insuficient, pe cea mai mică aproape excesiv. Kingham îşi avea cărţile şi masa de scris în cameră mai mică şi mai luminoasă. Am intrat în această din urmă, m-am uitat la rafturile cu cărţi şi, după ce-am ales două sau trei volume amestecate, mi-am tras un scaun la fereastră şi m-am aşezat la citit.

„Nu pot să-i suport, am citit (deschisesem un volum din scrierile lui Kingham), nu pot să-i suport pe profeţii

imbecili şi negustorii de utopii, care ne oferă perspective de fericire neîntreruptă. Nu-i pot suporta. Sunt oare prea proşti ca să-şi dea măcar seama de prostia lor? Oare nu pot să vadă că dacă fericirea ar fi neîntreruptă şi bunăstarea universală, acestea ar înceta să mai fie fericire şi bunăstare şi ar deveni numai plictiseală, şi pâine cotidiana, şi treburi cotidiene, şi *Daily* Mai11? Oare nu pot să înţeleagă că dacă totul în lume ar fi verde ca mazărea, n-am mai şti ce înseamnă verde ca mazărea? «Măgari, maimuţe şi câini I» (Nici Milton – slavă ţie, Doamne, pentru Milton! – nu-i suporta uşor pe proşti. Satan este portretul artistului.) Măgari, maimuţe şi câini. Sunt oare prea imbecili ca să vadă că, pentru a – realiza fericirea şi virtutea, oamenii trebuie să cunoască în aceeaşi măsură mizeria şi păcatul? Utopia pe care o ofer eu este o lume în care fericirea şi nefericirea sunt mai intense, în care de alternează mai repede şi mai violent decât aici, la noi. O lume în care bărbaţii şi femeile, înzestraţi cu mai mult decât sensibilitatea noastră modernă, mai mult decât conştiinţa noastră modernă, ascuţită şi multilaterală, vor cunoaşte plăcerile neîngrădite, cruzimile şi primejdiile lumii vechi, împreună cu toate scrupulele şi remuşcările creştinismului, cu toate extazurile sale, cu toate temerile sale înspăimântătoare. Aceasta este Utopia pe care v-o ofer eu – nu o creşă sterilizată, cu gimnastică suedeză înainte de micul dejun, cu bucătărie vegetariană, muzică clasică* la radio, cu băi de soare mixte în mod cast şi cu amor liber raţional, în cearşafuri aseptice. Măgari, maimuţe şi câini!”

Un lucru, cel puţin, îmi spuneam eu întorcând paginile cărţii în căutarea altor paragrafe atractive, un lucru, cel puţin, se putea spune în favoarea lui Kingham: că nu era doar un teoretician academic. Kingham practica ceea ce predică. 1 definise Utopia, şi făcea tot ce putea pentru a o realiza – împreună cu Grace.

„Jurămintele de castitate – cuvintele îmi reţinură privirea, aşa că am citit mai departe – jurămintele de castitate sunt făcute de obicei în perioada aceea rece, plină de dezgust şi de remuşcări, care urmează după exces. Cel care face jurământul crede că acesta este un lanţ indestructibil legat în jurul cărnii sale. Dar greşeşte, jurământul nu e un lanţ, ci numai o funie de cânepă. Când stângele e rece, funia ţine bine. Dar când, odată cu renaşterea firească a poftei, sângele devine flacără, acest foc arde cânepa – cânepa uscată

1 Joc de cuvinte: *daily* – cotidian; *Daily Mail* – titlul unui ziar englez.

ca iasca, pe care legătorul o crezuse o funie de oţeţo arde, iar carnea răsune liberă. Odată cu noua saţietate, vine răceala, dezgustul, renmşcarea, de data aceasta mai acute decât înainte şi împreună cu ele, o repetare a jurămintelor «ygiene. Şi aşa mai departe, roata se învârteşte, că zilele săptămânii, că vara şi iarna. Zadarnic, veţi spune fără îndoială; lipsit de voinţa. Dar eu nu sunt de acord cu voi. Nimic din ceea ce intensifică viaţa şi o accelerează nu e zadarnic. Aceste jurăminte, aceste remuşcări şi sentimentul adânc înrădăcinat din care ele izvorăsc – sentimentul că plăcerea simţurilor este ceva rău – ascut această plăcere până la maximum, multiplică emoţiile pe care ea le stârneşte, creând, paralel cu desfătarea trupului, spaimă şi tragedia spiritului”.

Citisem şi înainte aceste eseuri prescurtate sau maxime dezvoltate (nu ştiu cum să le numesc; Kingham însuşi le intitulase simplu „noţiuni”); le citisem de mai multe ori şi le gustasem violenţa, ciudăţenia, sinceritatea lor tulburătoare. Dar de data aceasta mi se părea că le citesc cu mai multă înţelegere decât înainte. Cunoaşterea relaţiilor dintre Kingham şi Grace mi de lumină în chip deosebit; iar scrierile, la rândul lor, aruncau lumină asupra lui Kingham şi a relaţiilor sale cu Graçe. Iată, de pildă,

această cugetare despre iubire: „Orice iubire este, prin natura ei, o răzbunare; bărbatul se răzbună pe femeia care l-a prins şi l-a umilit; femeia se răzbună pe bărbatul care i-a înfrânt rezervele şi reticenţele, care a îndrăznit s-o convertească dintr-o unitate individuală!, într-o simplă membră şi mamă a speciei”. Acum mi se părea cu totul semnificativ. Îmi amintesc că am remarcat şi. câteva cuvinte despre păcatul împotriva Sfântudui Duh. „Numai aceia care cunosc Sfântul Duh sunt ispitiţi să păcătuiască împotriva lui şi pot, într-adevăr, să păcătuiască împotriva lui. Nu poţi să pierzi un bun decât dacă mai întâi îl posezi. Nu poţi să faci ceva rău, sau stupid, sau zadarnic decât dacă mai întâi ştii ce e bine, ce e raţional, ce merită să fie făcut. Ispita începe odată cu cunoaşterea şi creşte pe măsură ce creşte cunoaşterea. Un om ştie că are un «suflet de mântuit şi că e un suflet preţios; tocmai de aceea îşi petrece timpul astfel, încât să trebuiască neapărat să fie osândit. Tu, citi torule, se încheia paragraful în mod caracteristic, tu, care n-ai un suflet de mântuit, nu vei pricepe probabil despre* ce vorbesc eu”.

Încercam să privesc aceste cuvinte în lumina cunoştinţelor mele recent sporite despre Kingham, când deodată am fost întrerupt în toiul meditaţiilor mele de glasul lui Kingham însuşi.

— N-are niciun rost, spunea glasul. Nu poţi să pricepi?. Vocea sună deodată mai tare, când uşa camerei mai man se deschise, pentru a permite să intre vorbitorul şi însoţitorul său. Paşii lor răsunară pe scândurile goale. De ce vrei să mergem aşa mai departe? Vorbea plictisit, ca unul care a obosit să tot fie sâcâit şi nu doreşte decât să fie lăsat în pace. De ce?

— Pentru că te iubesc.

Vocea lui Grace era joasă şi înăbuşită. Părea să exprime un fel de suferinţă încăpăţânată.

— Da, ştiu, ştiu! zise Kingham cu o nerăbdare

înăbuşită de oboseală. Oftă zgomotos. Dacă ai şti cât de rău mi-a făcut toată această inutilă tocmeală şi discuţie!

Tonul era aproape patetic; părea să-ţi solicite compătimirea pentru vorbitor, îţi venea să faci tot ce-ţi stă în putinţă pentru a-l cruţa de chin. După tonul acestei voci, ţi-ai fi putut închipui că Kingham era victima persecutată a unei Grace nemiloase. Şi într-adevăr aşa se vedea acum, dacă, după cât am înţeles, atinsese faza aceea de încheiere inevitabilă a tuturor pasiunilor sale – faza de saţietate emoţională. Băuse din sentimentul puternic până când îşi făcuse plinul; repriza se încheiase, de data aceasta spuma orgiei se consumase. Nu mai voia decât să trăiască liniştit, sobru. Şi iat-o pe Grace, barându-l la cap să continue orgia. O orgie făcută cu sânge rece – puah! Pentru un bărbat devenit sobru prin deplina saţietate, ideea însăşi era dezgustătoare, să te înflori numai gândindu-te la ea. Nicio mirare că vorbea atât de plângăreţ.

— Ţi-am spus că s-a terminat, continuă el. Definitiv. O dată pentru totdeauna.

— Vrei într-adevăr? Vrei să pleci definitiv?; – Definitiv, zise Kingham.

— Atunci fac şi eu ce om spus, replică vocea nenorocită, monotonă în încăpăţânarea ei. Definitiv. Mă omor dacă pleci.

Prima mea pornire, când am auzit glasul lui Kingham, fusese – Dumnezeu ştie de ce – să mă. ascund. Un sentiment brusc de vinovăţie, spaima elevului de a fi prins, pusese în întregime stăpânire pe mine. Cu inima bătând, am sărit în *sos* şi am căutat un loc unde să mă ascund. Apoi, după câteva clipe, raţiunea mea s-a restabilit. Mi-am adus aminte că nu sunt un şcolar în pericol de a fi prins şi bătut cu băţul; că, la urma urmei, aşteptasem aici ca să-i invit pe Kingham şi pe Grace la cină, şi că, în loc să mă ascund, trebuia să-mi anunţ imediat prezenţa, între timp, altercaţia lor înăbuşită continuase, frază după frază. Mi-am

dat seama că se angajaseră într-o ceartă îngrozitoare, de moarte, şi dându-mi seama de acest lucru, am ezitat să-i întrerup. Te simţi stingherit să dai buzna peste o demonstraţie de sentimente intime şi

puternice. Să năvăleşti, îmbrăcat şi blindat în armura indiferenţei cotidiene, peste nişte suflete nude şi fremătânde, este o insultă, simţi că e aproape o necuviinţă. Evident, nu era o gâlceavă vulgară, care putea fi potolită prin puţin tact, o faţă radioasă şi un duş cald de platitudini. Poate că era ceva atât de serios, atât de disperat, încât trebuia să i se pună capăt imediat. Mă întrebam ce să fac. Trebuia oare să intervin? Cunoscându-l pe Kingham, mă temeam că intervenţia mea ar putea doar înrăutăţi lucrurile. În loc să-l potolească, făcându-l să se ruşineze, ar fi avut probabil efectul de a-i stârni toate violenţele latente. A continua o scenă intimă emoţională în prezenţa unei a treia persoane, e un fel de necuviinţă. Mă gândeam că Kingham ar fi foarte bucuros să sporească şi să complice caracterul dureros al scenei, introducând în ea acest element de ofensă spirituală. Stăteam pe loc, şovăind, întrebându-mă ce trebuie să fac. Să intru la ei şi să înfrunt riscul de a înrăutăţi lucrurile? Sau să rămân unde eram, cu riscul contrar, de a fi descoperit peste o jumătate de oră şi de a trebui să-mi explic prezenţa mea inexplicabilă? Încă mai şovăiam, când, din cealaltă cameră, vocea înăbuşită, îndărătnică lui Grace rosti aceste cuvinte: – în Dacă pleci, mă omor.

— Nu, n-ai să te omori, răspunse Kingham. Te asigur că nu.

Oboseala din tonul lui era pigmentată de o anumită ironie batjocoritoare.

Mi-am închipuit ce torturi s-ar dezlănţui dacă i-aş cieri lui Kingham un public pentru o asemenea dramă, şi m-am hotărât să nu intervin, cel puţin, nu încă. Am traversat odaia

În vârful picioarelor şi-m-am aşezat într-un loc unde ar fi fost imposibil să fiu văzut prin uşa deschisă.

— Am jucat şi eu farsa asta, continuă Kingham. O, de nenumărateorii Da, şi în momentul acela eram convins chiar eu că e un articol de un tragism autentic.

Chiar fără intervenţia mea, batjocura lui era destul de brutală.

— Am să mă omor, repetă Grace, încet şi îndărătnic.

— Dar după cum vezi, urmă Kingham, sunt încă în viaţă. În vocea lui obosită apăruse o vioiciune nouă. În viaţă şi perfect intact. Cianură de potasiu se dovedea totdeauna a fi îngheţată de migdaile; şi oricât de atent mi-am ţintit cerebelul, niciodată n-am reuşit altceva decât să ratez.

Râse de propria lui glumă.

— De ce vorbeşti aşa? întrebă Grace cu o răbdare ostenită. Atât de stupid, de crud?

— Eu pot să vorbesc oricât, zise Kingham, dar tu acţionezi. M-ai distrus, m-ai otrăvit; eşti o otravă care mi-a intrat în sânge. Şi te mai plângi că vorbesc!

Se opri, aşteptând parcă un «răspuns, dar Grace nu spuse nimic. Spusese tot ce avea de spus. atât de des, spusese de atâtea ori „te iubesc”, şi cuvintele ei fuseseră înţelese atât de greşit şi de – răuvoitor de fiecare dată, încât, fără îndoială, i se părea o risipă de energie să-i mai răspundă.

— Îmi închipui că e trist să pierzi o victimă, continuă Kingham pe acelaşi ton ironic. Dar nu-mi poţi cere să cred că e atât de trist încât din asta trebuie să te omori. Haide, haide, dragă Grace. E cam mult.

— Nu-ţi cer să crezi nimic, răspunse Grace. Am spus doar ce am de gând să fac, şi asta-i tot. Am obosit.

După scârţâitul arcurilor, am înţeles că ea se trântise pe divan. Urmă o tăcere.

— Şi eu, zise Kingham, rupând în sfârşit tăcerea. Am

obosit de moarte. Toată energia îi pierise din glas; era din nou uscat şi fără viaţă. Urmă un nou scârţâit de arcuri, evident, se aşezase lângă ea pe divan. Haide, continuă el, pentru Dumnezeu, hai să fim rezonabili. Din partea dui Kingham apelul acesta era deosebit de convingător; nu m-am putut împiedica să zâmbesc. Acum îmi pare «rău că am vorbit aşa. Am vorbit prosteşte, din furie. Şi ştii cum o vorbă atrage după sine altă vorbă; te ia valul. N-am vrut să te jignesc. Hai să vorbim calm. Ce rost are să facem atâta tevatură? Este ceva inevitabil, fatal. Proastă treabă, poate; dar hai să încercăm să luăm din ea ce e bun, nu ce e rău.

Ascultam cu uimire cum desfăşoară Kingham, plictisit, un ghem de platitudini. Plictisit, plictisit; părea că se plictiseşte singur de moarte cu propriile lui cuvinte. Oh, să termine, să plece, să fie liber, să n-o mai vadă în ochi niciodată I îmi închipuiam gândurile lui, dorinţele lui.

În orice legătură amoroasă sunt momente când asemenea gânduri îi vin unuia sau altuia dintre amanţi, când iubirea s-a transformat în plictiseală şi dezgust, şi singura dorinţă e dorinţa de singurătate. Cei mai mulţi amanţi învinge această plictiseală vremelnică pur şi simplu interzicând minţilor lor să zăbovească asupra ei. Sentimentele şi dorinţele cărora nu le dai atenţie mor curând de inaniţie; pentru că atenţia conştientă este hrana şi substanţa lor. După un anumit timp, iubirea se restabileşte, şi clipa de plictiseală e uitată. Pentru Kingham, însă, Kingham, care îşi îndrepta întreaga atenţie asupra oricărei emoţii sau dorinţe ce-i atingea conştiinţa, pentru Kingham cea mai uşoară undă de plictiseală căpăta o profundă semnificaţie. În cazul lui nici nu exista, de altfel, o iubire reală şi răbdătoare pentru obiectul dezgustului său nutrit prin preocupare, nu exista o afecţiune puternică şi fermă, capabilă să învingă ceea ce ar fi trebuit să fie doar o plictiseală temporară. El iubea pentru că simţea nevoia, unei emoţii violente. Grace era un

mijloc pentru un ecop, nu un scopân sine. Scopul – satisfacerea nevoii lui de excitare emoţională – fusese atins; de aceea mijlocul îşi pierduse orice valoare pentru el. Dacă Grace s-ar fi arătat în această criză tot am de rece pe plan emoţionai pe cât se simţea el, i-ar fi fost acum doar indiferentă. Dar sentimentele lor nu erau sincronice. Grace nu era plictisită; dimpotrivă, ea îl iubea mai pătimaş decât oricând. Inoportuna ei ardoare conspirase cu deprinderea lui spre introspecţie pentru a transforma plictiseala şi neutralitatea emoţională în dezgust efectiv şi chiar în ură. Totuşi, Kingham făcea un efort ca să nu dezvăluie aceste sentimente violenté; mai mult încă, era obosit, prea obosit pentru a mai dori să le dea expresia adecvată. I-ar fi plăcut să se strecoare de açolo: în linişte, fără pk de zgomot. Plictisit de moarte, îşi picura frazele liniştitoare. Ar fi putut tôt atât de bine să fie un preot care stătea de vorbă cu Grace, de la suflet la suflet, despre viaţă.

— Trebuie să fim rezonabili, zise el. Şi există şi alte lucruri în afară de iubire.

Îi vorbi chiar despre autocontrol şi despre mângâierea muncii. Câtva timp trecu aşa. Deodată Grace îl întrerupse.

— Opreşte-te! strigă ea cu o voce surprinzător de puternică. Pentru numele lui Dumnezeu, opreşte-te! Cum poţi fi atât de necinstit şi de prost?

— Nu sunt, răspunse Kingham îmbufnat. Spuneam pur şi simplu…

— Spuneai, pur şi simplu că te-ai săturat de mine! zise Grace, curmându-i din zbor cuvintele. O spuneai pur şi simplu într-un mod josnic, stupid, necinstit. Că te-ai săturat de mine până-n gât şi că doreşti din toată inima să plec *şi* să te las în pace. Oh, am s-o fac, am s-o fac! Nu trebuie să te frăinânţi… emise un fel de râset.

Urmă o lungă tăcere.

— De ce nu pleci? zise Grace în cele din urmă. Vocea

ei era înfundată, de parcă ar fi zăcut cu faţa îngropată într-o pernă.

— Bine, răspunse Kingham încurcat. Poaje că *ar fi* mai bine. Trebuie să fi încercat începutul unei senzaţii de imensă uşurare, o bucurie pe care ar fi fost necuviincios să o arate, dar care se simţea clocotind aproape de suprafaţă. Atunci rămâi cu bine, Grace, zise el pe un ton aproape vesel. Să ne despărţim prieteni.

a Râsul lui Grace fu înăbuşit de pernă. Apoi probabil s-a ridicat în picioare, pentru că vocea ei, când vorbi o clipă mai târziu, era limpede şi neadterată.

— Sărută-mă, ceru ea cu hotărâre. Vreau să mă mai săruţi numai o dată…

Urmă o tăcere.

— Nu aşa! vocea lui Grace se auzi aproape supărată. Sărută-mă cu adevărat, cu adevărat, ca şi cum m-ai mai iubi.

Kirtgham trebuie să fi încercat s-o asculte; orice pentru o viaţă liniştită şi o eliberare promptă. Urmă o altă tăcere.

— Nu, nu! Supărarea din vocea lui Grace se transformase în disperare. Pleacă, pleacă de aici! Ţi-e atât de silă de mine, încât nu mai. poţi nici măcar să mă săruţi?

— Dar, dragă Grace… protestă el.

— Pleacă, pleacă, pleacă!

— Foarte bine, atunci, replică Kingham, pe un ton de demnitate uşor jignită. Dar în sinea lui, ce bucurie! Libertate, libertate! Zăvorul fusese dat la o parte, uşa temniţei se deschidea. Dacă vrei să plec, am să plec. L-am auzit sculându-se de pe divan. Am să-ţi scriu când ajung la München, zise el.

Se îndreptă spre uşă, trecând prin dormitor, de unde presupun că şi-a luat geamantanele. Clanţa zdrăngăni, uşa sefrţâi din balamale când se deschise, scârţâi când se închise; se auzi ecoul unei izbituri.

M-am sculat de pe scaunul meu şi am privit precaut pe la marginea uşii în cealaltă odaie. Grace zăcea pe divan, exact în poziţia pe care mi-o închipuisem, cu faţa îngropată într-o pernă, nemişcată. Am stat acolo vreo jumătate de minut, pândind-o, întrebându-mă ce să-i spun. Orice aş spune, ar suna nepotrivit, m-am gândit eu. De aceea, poate că cele mai nepotrivite cuvinte, cele mai deplin banale, mai comune şi plate ar fi cele mai bune.

Chibzuiam aşa, când deodată trupul încremenit ca în moarte începu să se mişte. Grace îşi ridică faţa din pernă, ascultă încordată o clipă, apoi, cu o serie de mişcări rapide, se întoarse pe o parte, îşi înălţă spatele, îşi lăsă picioarele în jos şi, sărind de pe divan, străbătu în grabă odaia spre uşă. M-am retras instinctiv în ascunzătoare. Am auzit-o trecând prin vestibul, am auzit zăngănitul şi scârţâitul uşii din faţă care se deschidea. Apoi vocea ei, o voce stranie, neomenească, gâtuita, chemă: „Kingham!” şi din nou, după o tăcere încordată, care păru exagerat de lungă: „Kingham!” Niciun răspuns.

După altă tăcere, uşa se închise. Paşii lui Grace se apropiară încă o dată, străbătură odaia, se opriră. M-am uitat din ascunzătoarea mea. Stătea lângă fereastră, cu fruntea apăsată de geam, şi privea afară, ba nu, mai curând privea în jos. Două etaje, trei, dacă socoteai şi terenul care se deschidea ca o groapă adâncă la piciorul zidului, sub fereastră. Oare calcula înălţimea? Ce gânduri îi treceau prin cajă?

Deodată îşi îndreptă trupul, întinse mâinile şi începu să ridice fereastra. Am păşit în cameră spre ea.

3 S2

La sunetul paşilor mei se întoarse brusc şi se uită la mine, dar se uită cu ochii aceia neliniştitori de neutri şi cu chipul lipsit de expresie al unui orb* Părea că mintea îi era prea preocupată de ideea ei uriaşă şi înspăimântătoare pentru a mai fi 4 n stare să se concentreze dintr-odată

asupra banalităţilor vieţii.

— Dragă Grace, am zis eu. Te căutam. Catherine m-a trimis să te invit să iei masa cu noi.

Continuă să mă privească fără să mă vadă. După câteva secunde, sensul cuvintelor mele păru să ajungă până la ea; părea să fie undeva departe şi că asculltă nişte sunete care-şi croiau drum cu greu prin mari genuni de spaţii. Când, în sfârşit, îmi auzi cuvintele, le auzi cu mintea ei absentă, îşi scutură capul, şi buzele ei făcură mişcarea unui „nu”, i Am luat-o de braţ şi am condus-o departe de fereastră* i i – Dar trebuie să vii, am spus.

Vocea mea păru să ajungă la ea mai repede de data aceasta. Doar o clipă după ce terminasem de vorbit, scutură din nou din cap.

— Trebuie, am repetat eu. Am auzit tot, să ştii. Am să te silesc să vii cu mine.

— Ai auzit? repetă ea, privindu-mă fix. 1 Am dat din cap, dar n-am vorbit. Luând pălăria ei mică, strâmta, în formă de caschetă, care zăcea lângă divan, pe podea, i-am întins-o. Ea se întoarse cu o mişcare automată spre oglindă tulbure, cenuşie, de Veneţia, care atârna lângă cămin, şi-şi aşează pălăria pe cap; o şuviţă de păr îi atârna deasupra tâmplei; o dădu la o parte cu grijă.

— Acum să mergem, am spus şi am condus-o afară din apartament, în jos pe scări, în stradă.

Mergând pe jos spre Holborn în căutarea unui taxi, am făcut o conversaţie uşoară. Îmi amintesc că i-am vorbit despre meritele autobuzelor spre deosebire de metrou, despre librăriile de anticariat şi despre pisici. Grace nu spunea nimic. Păşea alături de mine de parcă mergea prin somn.

Privind chipul acela înoremenit, nefericit – chipul unui copil care a suferit mai mult decât poate îndura – am fost cuprins de o milă care era aproape remuşcare. Simţeam că sunt oarecum vinovat; că era cruzime şi lipsă

de sensibili6 – Surind Giocondei tăte din partea mea să nu fiu şi eu tot atât de nefericit că ea. Simţeam, aşa cum am simţit adesea în faţa celor bolnavi, în faţa unor săraci mizeri şi fără speranţă, că sunt dator să cer scuze. Simţeam că trebuie să-i cer iertare pentru că sunt fericit în căsnicie, sănătos, destul de bine situat, mulţumit de viaţa mea. Are cineva dreptul să fie fericit în prezenţa nefericiţilor, să se bucure de viaţă în faţa celor care îşi doresc moartea? Arc cineva dreptul?

— Populaţia de pisici a Londrei, îi demonstram, trebuie să fie aproape tot atât de mare ca şi populaţia omenească.

— Şi eu cred la fel, şopti Grace după ce trecuse un timp destul de îndelungat pentru ca să audă ceea ce spusesem peste abisurile care despărţeau mintea ei de a mea. Vorbea cu mare efort; abia i se auzea glasul.

Pur şi simplu milioane, am urmat eu.

Şi atunci, din fericire, am zărit un taxi. În drum spre Kensington i-am vorbit despre vacanţa noastră petrecută în Italia. N-am socotit necesar, totuşi, să-i povestesc despre întâlnirea cu Peddley la Modane.

Sosind, i-am povestit Catherinei în două vorbe ce se întâmplase şi, lăsând-o pe Grace în grija ei, m-am refugiat în camera mea de lucru. Trebuie să mărturisesc că simţeam o mulţumire profundă şi egoistă de a fi din nou acolo, singur... cu cărţile şi cu pianul meu. Era o mulţumire de felul aceleia pe care o simţi când pleci cu maşina din oraş pentru *ţ veek-end*, pentru a evada din mahalalele întunecoase şi sordide spre o casă de ţară comodă şi cu o grădină răcoroasă, unde poţi uita că mai există şi alte fiinţe omeneşti afară de tine şi de prietenii tăi amuzanţi şi cultivaţi, şi că nouăzeci îşi nouă la sută dintre ei sunt sortiţi suferinţei. M-am aşezat la pian şi am început să cânt *Arietta*, opus III, de Beethoven.

Cântam foarte prost, pentru că mai mult de jumătate

din mintea mea era preocupată de altceva decât de muzică. Mă întrebam ce se va întâmpla acum cu Grace. Fără Rodney, fără Kingham, ce o să facă? Ce-o să mai fie? Întrebarea nu-mi dădea pace.

Şi apoi, deodată, pagina de muzică imprimată din faţa ochilor mei îmi dădu răspunsul de oracol. *Da capo*. Hieroglifa mă trimise înapoi la începutul pasajului. *Da capo*. La urma urmei, era evident. *Da capo*. John Peddley, copiii, casă, existenţa goală a cuiva care nu ştie să trăiască fără să fie ajutat. Apoi un alt critic muzical, al doilea eu – introducere la tema a doua. Apoi o a doua temă, *scherzando*: alt Rodney. Sau *molto agitato*, echivalentul lui Kingham. Şi apoi, inevitabil, când agitaţia s-a agitat până la culmea tăcerii, *da capo*, din nou la Peddley, casă, copii, pustiul vieţii ei neajutorate.

Miracolul Ariettei îşi lua zborul; fremătând *de sub* degetele mele. Ah, dacă muzica destinelor noastre ar putea fi la *fel*!

Sâmbătă după-amiază

Era o splendidă după-amiază de sâmbătă. În lumina difuză a soarelui de primăvară, Londra părea frumoasă, ca un oraş plăsmuit de fantezie. Luminile erau aurii, umbrele albastre şi violete. Cu optimismul lor incorigibil, copacii din „Hyde Park”, înnegriţi de funingine, începeau să înfrunzească; iar verdele nou era neverosimil de proaspăt, de luminos şi transparent, de parcă frunzele subţiri ar fi fost decupate din fâşia centrală de smaragd a unui curcubeu. Miracolul apărea evident pentru toţi cei ce se plimbau prin „Park” în după-amiaza aceea. Ceea ce fusese mort renăscuse; funinginea dădea muguri de un verde de curcubeu. Da, era evident. Mai mult încă, cei care percepeau această miraculoasă schimbare de la moarte la viaţă erau ei înşişi schimbaţi. Miracolul primăverii avea ceva contagios. Iubindu-se mai mult, perechile ce

hoinăreau pe sub copaci erau mai fericite, sau şi mai profund nefericite. Bărbaţii solizi îşi scoteau pălăriile şi, în timp ce soarele le săruta capetele ipleşuve, duau hotărâri eroice – în legătură cu *whisky-vi*, cu dactilografa drăguţă de la birou, cu sculatul de dimineaţă. Acostate de băieţii aţâţaţi de primăvară, fetele, în ciuda întregii lor educaţii şi a temerilor, acceptau să meargă la plimbare. Domni în vârstă, care traversau parcul, în drum spre casă, simţeau deodată cum inimile lor închistate şi întunecate de afaceri dădeau muguri de blândeţe şi generozitate, la fel ca şi copacii. Se gândeau la nevestele lor, se gândeam la ele cu o subită undă de tandreţe, în ciuda celor douăzeci de ani de căsnicie. „La întoarcere trebuie să mă opresc în drum, îşi spuneau, şi să-i cumpăr doamnei un mic dar. Ce să-i iau? O cutie de fructe glasate? îi plăceau fructele glasate. Sau un ghiveci cu azalée? Sau…” Şi apoi îşi aduceau aminte că era sâmbătă după-amiază. Magazinele erau închise. Şi poate că, îşi spuneau ei oftând, şi inima doamnei avea să fie închisă; pentru că doamna nu trecuse pe sub copacii înmuguriţi. Aşa e viaţa, reflectau ei, privind cu tristeţe la bărcile de pe sclipitoarea Serpentine, la copiii care se jucau, la îndrăgostiţii care şedeau, mina în mină, pe iarba verde. Aşa e viaţa; când inima ţi-e deschisă, magazinele sunt în general închise. Cu toate acestea, luau hotărârea intimă că pe viitor să-şi controleze stările sufleteşti.

Asupra lui Peter Brett, ca şi asupra oricărui om intrat în raza lor de influenţă, lumina strălucitoare a soarelui de primăvară şi copacii proaspăt înmuguriţi acţionau puternic. Din pricina lor se simţi deodată mai singur şi mai deprimat decât se simţise vreodată înainte. În contrast cu luminozitatea din jur, sufletul lui părea şi mai întunecat. Copacii dăduseră în frunză, dar el rămânea uscat. Îndrăgostiţii se plimbau perechi-perechi, el mergea singur. În ciuda primăverii, în ciuda soarelui, în ciuda faptului că

azi e sâmbătă şi mâine o să fie duminică – sau, mai curând, tocmai din pricina tuturor acestor lucruri care ar fi trebuit să-l facă fericit şi care-i făceau pe alţii fericiţi – el colinda prin miracolul din „Hyde Park” simţindu-se profund nefericit.

Ca de obicei, apelă la imaginaţie pentru a găsi mângâiere. De pildă, se făcea că o tânără făptură, foarte drăguţă, aluneca pe o piatră desprinsă, chiar în faţa lui, şi-şi scrântea glezna. Mai înalt şi mai frumos decât în viaţă, Peter se repezea imediat să-i dea primul ajutor. O ducea într-un taxi (pentru care avea bani să plătească) până acasă la ea, în Grosvenor Square. Descoperea apoi că ea e fiica unui *pair*. Se iubeau…

Sau se făcea că salvează un copil care căzuse. În Round. Pond, şi astfel îşi câştigă recunoştinţa veşnică, şi mai mult decât recunoştinţa, tinerei mame, văduvă şi bogată. Da, văduvă; Peter preciza întotdeauna calitatea ei de văduvă. Intenţiile lui erau absolut onorabile. Era încă foarte tânăr şi primise b bună educaţie. t.

35Z

Sau nu se întâmpla niciun accident preliminar. Se făcea rdoar că vede o fată aşezată pe o bancă, părând foarte singuratică şi tristă. Se apropia cu îndrăzneală, dar cu politeţe, îşi scotea pălăria, zâmbea. „Mi se pare că sunteţi singură”, i se adresă el; şi vorbea cu eleganţă şi uşurinţă, fără vreo urmă din accentul lui de Lan cash i re, fără măcar o umbră din oribila bâlbâiala care, în viaţa reală, făcea din vorbire un chin pentru Peter. „Mi se pare că sunteţi singură. Şi eu sunt singur. Pot să iau loc lângă dumneavoastră?” Fata zâmbea, şi el se aşeza. Apoi îi spunea că e orfan şi că n-are pe lume decât o soră măritată, care locuieşte la Rochdàle. Şi fata răspundea: „Şi eu sunt orfană”. Asta crea o legătură puternică între ei. Şi îşi spuneau unul altuia cât de nefericiţi sunt. Fata începea să plângă. Şi atunci el îi spunea: „Nu

Îilânge. Acum mă ai pe mine”. La aceste cuvinte ea se mai nsenina puţin. Apoi se duceau împreună la cinema. Şi, în cele din urmă, îşi închipuia el, se căsătoreau.

Fără îndoială însă că în realitate nu se întâmpla niciun accident, iar el n-avea niciodată curajul să spună cuiva cât e de singur; iar bâlbâiala lui era un defect îngrozitor; şi, pe deasupra, era mic de statură, purta ochelari şi aproape totdeauna avea coşuri pe faţă; iar costumul lui gri-închis ajunsese destul de ponosit şi se cam scurtase la mâneci; iar ghetele, deşi lustruite cu grijă, păreau la fel de ieftine cum erau în realitate.

În după-amiaza aceasta, ghetele puseră capăt închipuirilor lui. Mergând gânditor, cu ochii plecaţi, era tocmai pe punctul de a hotărî ce-i va spune tinerei şi frumoasei fete a *pair-ului* în taxiul care-i ducea spre Grosvenor Square, când deodată deveni conştient de ghetele sale, care păşeau una după alta, îndesindu-se, negre, printre fantasmele transparente ale vieţii lui lăuntrice. Ce urâte erau! Şi cât de trist se deosebeau de ghetele acelea elegante şi de o luxoasă strălucire care împodobeau picioarele bogătaşilor! Arătaseră destul de urât şi când fuseseră noi; vârsta le făcuse însă de-a dreptul respingătoare. Niciun fel de calapod nu reuşise să repare efectele mersului, iar părţile de deasupra, de lângă bombeuri, erau adânc şi urât încreţite. Pe sub lustru se întrezărea o reţea de nenumărate mici crăpături în pielea uscată şi scorojită. Pe partea dinafară a ghetei stingi bombeul se descususe şi fusese cârpit la loc în mod grosolan; cârpeală era destul de vizibilă. Roase de atâta încheiat fi descheiat, butonierele îşi pierduseră lacul negru şi îşi dezveleau ostentativ nuditatea metalică.

Oh, ghetele lui erau îngrozitoare, dezgustătoare! Dar era nevoie să-l mai ţină încă multă vreme. Peter începu să refacă socotelile pe care le făcuse de atâtea şi atâtea ori. Dacă cheltuia zilnic cu trei *penny* şi jumătate mai puţin

pentru prânz; dacă, pe vreme frumoasă, se ducea pe jos la serviciu în loc să ia autobuzul… Dar cu oricâtă grijă şi oricât de des şi-ar fi calculat veniturile, douăzeci şi şapte de şilingi şi şase *penny* pe săptămâna rămâneau de fiecare dată douăzeci şi şapte de şilingi şi şase *penny*. Ghetele erau scumpe; şi când avea să economisească destul pentru a-şi cumpăra o pereche nouă, rămâiiea deschisă problema hainelor. Şi, peste toate, era primăvară; frunzele încolţeau, soarele strălucea şi, printre perechile de îndrăgostiţi, el umbla singur. Realitatea era astăzi mai tare decât închipuirile lui; nu putea să scape. Ghetele îl urmăreau oriunde ar fi încercat să fugă, şi-l trăgeau înapoi, silindu-l să-şi contemple mizeria.

Cele două femei tinere părăsiră drumul aglomerat care urma malul cotit al Serpentinei şi o luară în sus, pe o cărare mai îngusta, în direcţia statuii lui Watts. Peter le urmă. O dâră de parfum plăcut plutea în aer în urma lor. 11 respiră cu lăcomie, şi inima începu să-i bată cu o violenţa neobişnuită. li se păreau nişte făpturi minunate, aproape neomeneşti. Erau tot ce putea fi mai frumos şi mai inaccesibil. Le întâlnise pe când se plimbă de-a lungul Serpentinei, fusese copleşit de imaginea aceea de frumuseţe voluptuoasă şi sfidătoare, se întorsese imediat din drum şi pornise în urma lor. De ce? Prea bine nu ştia nici el. Numai ca să poată fi în apropierea lor; şi poate cu speranţa fantastică, nepotolită, că ceva s-ar fi putut întâmpla, vreo minune care l-ar fi proiectat în viaţa lor.

Adulmeca lacom dâra de parfum fin; se uita la ele, le studia cu un fel de disperare, de parcă ar fi fost în joc viaţa lui. Amândouă erau înalte. Una dintre ele purta un mantou de stofă gri, garnisit cu blană gri-închis. Mantoul celeilalte era în întregime de blană; o duzină sau două de vulpi aurii fuseseră ucise ca ei să-i fie cald printre umbrtle răcoroase ale acestei după-amiezi de primăvară. Una purta ciorapi gri, iar cealaltă ciorapi de culoarea pielii. Una călca în

piele de viţel gri, cealaltă în piele de şarpe. Purtau pălării mici şi bine fixate pe cap. Un mic buldog negru franţuzesc le însoţea, alergând când în urmă, când înaintea lor. Zgarda câinelui era tivită cu blană de lup, care forma un fel de guler în jurul capului negru.

Peter mergea atât de aproape în urma celor două femei, încât, când se depărtară de mulţime, putu să prindă frânturi din conversaţia lor. Una. avea o voce dulce ca un gângurit; cealaltă vorbea cam răguşit.

— Ce bărbat divin, spunea vocea răguşită, un bărbat cu adevărat divin!

— Aşa mi-a spus şi Elizabeth, gânguri cealaltă.

— Şi ce petrecere grozavă! continuă Răguşită. Ne-a făcut să râdem toată seara în hohote. Şi toată lumea se cam ameţise. La plecare, am spus că merg pe jos, în speranţa c-o să am norocul să găsesc un taxi pe drum. La care el m-a invitat să caut un taxi în inima lui. Spunea că sunt destule acolo, şi toate libere.

Râseră amândouă. Larma unui grup de copii care îi ajunseseră din urmă şi treceau tocmai în clipa aceea îl împiedică pe Peter să audă continuarea, în sinea fui fi blestemă pe copii. Drăcuşori afurisiţi, 21 făceau să-şi piardă revelaţia! Şi ce revelaţie! A> unei vieţi atât de ciudate, de străine şi de fastuoase! Visurile lui Peter fuseseră totdeauna idilice şi pastorale. Chiar şi cu fiica de nobil avea de gând să-şi ducă viaţa la ţară, într-un mod cuminte şi cazanier. Lumea în care există petreceri grozave, în care toată lumea se cam ameţeşte şi bărbaţi divini invită zeiţe tinere să caute taxiuri în inima lor îi era cu totul necunoscută. Acum prinsese în zbor o licărire din această lume; ceea ce întrevăzuse el îl fascina prin ciudăţenia sa exotică şi tropicală. Toată ambiţia lui era acum să intre în lumea aceasta somptuoasă, să se amestece oricum şi cu orice preţ în vieţile tinerelor zeiţe. Să zicem că în clipa asta aveau să se împiedice amândouă*

o dată de rădăcina aceea ieşită în afară şi că aveau să-şi scrântească gleznele. Să zicem… Dar amândouă păşiră tefere peste rădăcină. Şi atunci, deodată, se ivi speranţa sub forma câinelui.

Buldogul negru lăsase cărarea şi acum adulmeca trunchiul unui ulm care creştea la câţiva metri mai spre dreapta. Adulmecase, mârâise, lăsase o sfidătoare amintire a vizitei sale, şi acum, furios, îngrămădea lângă copac, cu labele dinapoi, şi începu la rândul său să adulmece, mai întâi copacul, apoi buldogul. Buldogul îşi încetă zgrepţănatul în murdărie şi adulmecă spre foxterâer. Cele două animale se ocoliră cu prudenţă, pufnind şi mârâind. Peter le privi o clipă cu o curiozitate vagă şi indiferentă. Mintea lui era aiurea; abia vedea câinii. Şi apoi, într-o străfulgerare, îi veni ideea că animalele ar putea să se încaiere. Dacă se băteau, era un om făcut. Avea să se repeadă între câini, să-i despartă, eroic. Ar fi putut chiar să fie muşcat. Dar asta n-avea importanţă. Ba ar fi fost chiar mai bine. O muşcătură ar fi însemnat încă un drept la recunoştinţa zeiţelor. Spera cu înfocare că cei doi câini au să se bată. Ar fi fost însă îngrozitor că zeiţele sau proprietarii terierului galben să fi observat şi să fi intervenit înainte de începerea luptei. „Oh, Doamne, se rugă el cu ardoare, nu le lăsa să cheme acum câinii şi să-i despartă. Dar fă-i să se încaiere! În numele lui Iisus Cristos! Amin”. Peter fusese crescut la credinţă.

Copiii trecuseră. Glasurile zeiţelor se putură auzi din nou.

— …Un pisălog îngrozitor, spunea cea cu vocea ca un gângurit. Nu pot să fac un pas fără să dau peste el. Şi are un obraz gros! I-am spus că nu pot să-i sufăr pe evrei, că îl socotesc urât, şi prost, şi lipsit de tact, şi impertinent, şi plicticos. Dar se pare că nimic nu-l poate clinti.

— Ar trebui să profiţi de pe urma lui, spuse Răguşită.

— Oh, aşa şi fac, afirmă Gmguriţa.

— Ei, atunci tot e ceva.

— Ceva, recunoscu. Gângurita. Dar nu prea mult... Urmă o pauză. „Oh, Doamne, se ruga Peter, nule la a să observe câinele!”

— Şi măcar, începu Gângurita pe un ton meditativ, măcar dacă bărbaţii ar înţelege că...

Fu violent întreruptă de o explozie de mârâituri şi lătrături îngrozitoare. Cele două tinere femei se întoarseră în direcţia de unde venea zgofnotul.

pământ şi crengi, când un terier

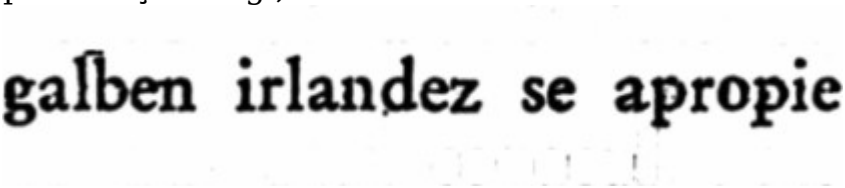

— Pongo! strigară ele în cor, neliniştite şi poruncitoare. Şi din nou, mai stăruitor: Pongo!

Dar strigătele lor fură zadarnice. Pongo şi terierul galben erau prea* furios angajaţi în bătălie ca să le mai dea vreo atenţie.

— Pongo! Pongo! Şi apoi:

— Benny! strigară tot atât de zadarnic fetiţa şi doica solidă, cărora, le aparţinea terierul galben. Benny, vino aici!

Sosise clipa pătimaş anticipată, fatidica clipă. Plin de elan, Peter se năpusti asupra câinilor.

— La o parte, bestie! strigăt el, pocnindu-l pe terierul irlandez. Căci tericrui era inamicul, iar buldogul francez – buldogul /or, francez – era prietenul pe care venise să-l ajute, asemenea unuia dintre zeii olimpici din *Iliada*. La o parte!

În emoţia lui, uitase că se bâlbâie. Litera *p* îi făcea totdeauna greutăţi; dar de data asta făcu astfel, încât „la o parte” sună fără urmă de şovăire. Trase câinii de cozile lor scurte, îi apucă de ceafă şi încercă să-i despartă. Din când

în când îl pocnea pe terierul galben. Dar buldogul fu cel care-l muşcă. Mai prost chiar decât Ajax, buldogul nu pricepuse că nemuritorul lupta de partea lui. Dar Peter nu simţi nicio supărare şi, în înflăcărarea momentului, aproape ale o durere… Sângele ţâşni printr-un şirag de muşcături dinţa1: din mâna lui stângă. r.

— Vai! strigă Gângurita, de parcă mâna ei ar fi fo’. muşcată. / – Bagă de seamă, îl sfătui îngrijorată Răguşită. BA de seamă.

Sunetul vocilor lor îi dădu ghes spre noi isprăvi de v: le. Lovi şi trase şi mai vârtos; şi în cele din urmă rev să despartă, pentru o fracţiune de secundă, animalelerioase. Timp să o fracţiune de secundă niciunul dintre dh –! nu mai avu în gură vreo porţiune din anatomia celuila Peter profită de ocazie şi apucând buldogul francez de piei de pe ceafă, îl ridică în aer; animalul pufnea furios, mu’ „ind şi zbătându-se. Terierul galben stătea în faţa lui, lătrân* şi sărind mereu în sus, forţându-se nebuneşte să apuce labcunegre ale inamicului său, care se bălăngăneau în aer. Dav Peter, cu gestul cu care Perseu înălţase capul tăiat al Gorgonei, îl ridică la înălţimea braţului său pe Pongo cel ce se tot zvârcolea, scoţându-l astfel din raza primejdiei. Cu piciorul ţinea la distanţă câinele galben; iar doica şi fetiţa, care între timp îşi dobândiseră în oarecare măsură prezenţa de spirit, se apropiară pe la spate de furiosul animal şi izbutiră, în sfârşit, să-i pună zgarda de gât. Cu cele patru labe lunedând pe iarbă în care el le înfipsese ţeapăn, terierul era târât de acolo de o forţă superioară; lătra încă, dar «slab, pentru că era pe jumătate sugrumat de sforţările făcute pentru a se elibera. Suspendat la şase picioare deasupra pământului, atârnând de pielea, neagră a cefei, Pongo se zvârcolea în van.

Peter se întoarse şi se apropie de zeiţe. Răguşită avea ochi alungiţi şi o gură tristă; o faţă îngustă, cu aspect tragic. Gângurita era mai rotundă, mai alb-trandafirie, cu

ochi albaştri. Peter se uita de la una la alta şi nu putea să «e decidă care era mai frumoasă.

Îl lăsă în jos pe Pongo, care încă se zbătea. „Poftiţi câinele*, vru el să spună. Dar drăgălăşenia strălucitoarelor fiinţe îi redeşteptase brusc toată timiditatea şi, odată cu timiditatea, bâlbâitul. „Poftiţi e…" începu; dar nu putu rosti cuvântul „câinele". Şi litera *e* îi crease totdeauna dificultăţi.

Pentru toate substantivele comune care începeau cu o literă dificilă, Peter avea gata o serie de sinonime mai uşoare.

Astfel, totdeauna le spunea pisicilor „motani", nu din primă că nu-şi dădea seama de deosebire, ci pentru că în era ai uşor de pronunţat decât imposibilul *p*. Cărbunele îl prima în formă mai concretă de „lignit". Gunoiul, pentru era totdeauna „murdărie". Devenise aproape tot atât de: enios în descoperirea sinonimelor ca şi poeţii aceia anglo: om, care, folosind aliteraţia în loc de rimă, ajunseseră, eforturile lor de a face marea (să zicem) să înceapă cu leaşi litere ca valurile sau talazurile sale, să o numească ilea balenei" sau „talgerul lebedei". Dar Peter, care nu-şi ea permite toate licenţele poetice ale strămoşilor săi om, era nevoit uneori să silabisească vorbele cele mai di: de, pentru care se întâmpla să nu găsească un sinonim poivit sau prozaic. Astfel, el nu era niciodată foarte sigur acă în loc de cană poate spune vas sau e, a, n-a Şi deoarece ovum" părea să fie singurul sinonim pentru „ou", era totdeauna nevoit să vorbească despre „o-u-a".

În clipa aceasta, cuvântul nenorocit „câine" îl ţinea ţintuit pe loc. Peter avea mai multe sinonime pentru câine. / fiind

O literă ceva mai uşor de pronunţat decât e, putea să spună, atunci când nu era prea nervos, „javră". Sau dacă nici; nu venea prea lesne, putea numi animalul, cu o notă artificioasa şi ironic eroică, un „dulău". Dar prezenţa celor

două zeiţe era atât de copleşitoare, încât Peter se văzu cu disperare în situaţia de a nu putea rosti niciun;, niciun *d*, niciun c. Şovăia chinuit, încercând să scoată, pe rând, mai întâi câine, apoi javră, apoi dulău. Faţa i se înroşi. Era în culmea disperării.

— Poftiţi fiara, izbuti să spună în cele din urmă.

Îşi dădea seama că era un cuvânt cam prea shakespearear pentru o conversaţieobişnuită. Dar era singurul pe care puţi. să-l scoată.

— Mulţumesc din toată inima, spuse Gângurita.

s – Ai fost admirabil, admirabil! adăugă Răguşită. Da îni-e teamă că eşti rănit.

— Oh, nu-i nimic, declară Peter. Şi înfăşurându-şi min muşcată în batistă, o înfundă în buzunar.

Între timp, Gângurita prinsese capătul lesei de zgard* lui Pongo.

— Acum poţi să-l laşi jos, spuse ea.

b Peter făcu ceea ce i se spuse. Căţelul negru se repezi imer diat în direcţia inamicului său, care se retrăgea forţat. Ajunse la capătul priponului cu un salt care-l aruncă în sus pe picioarele dindărăt şi-l ţinu aşa, lătrând, în poziţia verticală a unui leu pe un blazon.

— Eşti sigur că nu e nimic? stărui Răguşită. Dă-mi voie să mă uit.

Ascultător, Peter îşi desfăcu batistă şi întinse mâna. I se păru că totul se întâmpla aşa cum sperase. Atunci observă cu spaimă că avea unghiile murdare. Vai, dacă măcar s-ar fi gândit să se spele înainte de a ieşi! Ce-au să creadă despre el? Înroşindu-se, încerca să-şi retragă mina. Dar Răguşită i-o apucase.

9 – Stai, spuse ea. Şi apoi adăugă: E o muşcătură periculoasă.

— Îngrozitoare, afirmă Gângurita, care se aplecase şi ea să vadă. Îmi pare atât de rău că dobitocul meu de câine a...

— Trebuie să te duci imediat la un farmacist, declară Răguşită, întrerupând-o, să-l pui să-ţi dezinfecteze mina şi să ţi-o bandajeze.

Îşi ridică ochii de la mâna lui şi-l privi în faţă.

— La un farmacist, repetă Gângurita, privindu-l de asemenea.

Peter se uita de la una la alta, ameţit în aceeaşi măsură de ochii mari, albaştri, ca şi de ochii înguşti, verzui, plini de taine. Le zâmbi vag şi-şi scutură capul tot atât de vag.

Fără şovăială, îşi înfăşură din nou mâna în batistă şi o aslnse vederii.

— Nu-i nimic, zise el.

eba trebuie, insistă Răguşită. Trebuie, strigă Gângurita. N-nimic, repetă el „a voia să se ducă la farmacie. Voia să rămână cu zeiţele. Gângurita se întoarse spre Răguşită*„Qu'est-ce qu-on donne à ce petit bonhomme* întrebă; vorbind foarte repede şi cu glas coborât. Jtăguşita ridică din umeri şi făcu o strâmbătură care ex7 ma nesiguranţa.

J – *Îl serait offensé, peut-être* *, sugeră ea. / – *Tu crois*?"

J Răguşită furişă o privire rapidă spre obiectul discuţiei lor, 1 wxaminându-l critic de la pălăria ieftină de fetru la ghetele I ieftine, de la faţa palidă, pistruiată la mâinile cam murdare, *f* de la ochelarii cu ramă ele metal la cureaua ceasului. Peter văzu că-l priveşte şi-i zâmbi într-un extaz confuz şi sfios. Ce frumoasă era! se întrebă despre ce şi-or fi vorbind în şoaptă. Poate că se sfătuiau dacă să-l invite la ceai. Şi nu apucă bine să-i vină ideea, că se şi convinse că aşa era. În mod miraculos, lucrurile se întâmplau exact ca în visurile lui. Se întrebă dacă va avea curajul să le spună – aşa, de prima dată – că ar putea să caute taxiuri în inima lui.

Răguşită se întoarse din nou spre tovarăşa ei. Ridică

iar din umeri.

— *Vraiment, je ne sais pas* 4, şopti ea.

— *Şi on lui donnait une livre* f5 sugeră Gângurita.

1 Ce să-i dăm omului? (fr.)

a Poate că s-ar simţi jignit (fr.).

Crezi? (fr.)

4 Zău că nu ştiu (fr.).

9 Dacă i-am dat o liră? (fr.)

Răguşită dădu din cap.

— *Comme tu voudras K*

Şi în timp ce Gângurita se întorsese să scotocească pe neobservate în geantă, ea i se adresă lui Peter.

— Ai fost grozav de curajos, îi spuse, zâmbind.

Peter nu putu decât să scuture din cap, să se înroşească şi să-şi lase ochii în jos în faţa acelei priviri reci, ferme, sigure de sine. Ardea de dorinţa de a o privi; dar când ajungea la acest punct, pur şi simplu nu putea să-şi ţină ochii fixaţi cu fermitate asupra ochilor ei. neclintiţi.

— Probabil că eşti obişnuit cu câinii, adăugă. Ai şi dumneata unul?

— N-nu, izbuti Peter să spună.

— Ah, atunci ai fost cu atât mai curajos, spuse Răguşită. Apovobservând că Gângurita găsise banii care-i căutase, îi luă mâna băiatului şi i-o scutură cu însufleţire. Ei, cu bine, spuse ea, zâmbindu-i mai fermecător decât oricând. Îţi suntem grozav de recunoscătoare, grozav! repetă ea.

Şi pe când vorbea, se întreba de ce folosea atât de des cuvântul grozav. De obicei nu-l prea folosea. I se păruse oarecum potrivit acum, vorbind cu fiinţa aceasta. Era totdeauna foarte inimoasă şi expansivă şi vorbea în argo, ca un băieţoi, când se afla în faţa claselor inferioare.

— C-c-o… începu Peter.

Puteau oare să plece? se întrebă el disperat, trezindu-se subit din visul lui plăcut şi trandafiriu. Să plece

de-a binelea, fără să-l invite la ceai sau să-i dea adresele? Ar fi vrut să le implore să mai stea puţin, să-i permită să le mai vadă. Dar ştia că nu va fi în stare să pronunţe cuvintele necesare, în faţa rămasului bun al Răguşitei se simţea ca un om care vede apropiindu-se o catastrofă îngrozitoare şi nu poate face nimic pentru a o împiedica. „Oc…” gângavi el slab. Dar se pomeni dând mâna cu cealaltă înainte de a fi putut ajunge la sfârşitul acelui fatal „cu bine”.

— Ai fost, într-adevăr, admirabil, spuse şi Gângurita, pe când îi strângea mâna. Într-adevăr admirabil. Şi trebuie neapărat să te duci la farmacie ca să-ţi dezinfecteze imediat rana. Rămâi cu bine şi îţi mulţumesc foarte, foarte mult. Pe când

1 Cum vrei (fr.)…

rostea aceste ultime cuvinte, îi strecură în palmă o bancnotă de o liră, frumos împăturită, şi cu amândouă mâinile îi închise degetele deasupra hârtiei. Îţi mulţumesc mult, repetă ea. Roşind violent, Peter scutură din cap.

— N-nu… începu el şi încercă să o facă să-şi ia bancnota înapoi.

Dar ea zâmbi şi mai dulce.

— Ba da, ba da, stărui. Te rog.

Şi fără a aştepta un răspuns, se întoarse şi o luă uşor la fugă după Răguşită, care pornise mai departe, în susul cărării, ducându-l pe îndărătnicul Pongo, încă lătrând şi zbătându-se eroic în lesă.

— Ei bine, totul e în regulă, spuse ea când îşi ajunse din urmă prietena.

— A primit? întrebă Răguşită.

— Da, da. Dădu din cap. Apoi, schimbând tonul: Ia să vedem, continuă ea, despre ce vorbeam când ne-a întrerupt blestematul ăsta de câine?

— N-nu, izbuti Peter să spună în cele din urmă.

Dar ea se şi întorsese şi se depărta grăbită. Făcu

câţiva paşi pe urmele lor, apoi sé opri. N-avea niciun rost. N-ar fi ajuns decât la o nouă umilinţă dacă ar fi încercat să explice. Mai mult, ele ar fi putut crede, văzându-l cum se străduieşte să scoată cuvintele din gură, că le-a urmărit ca să ceară mai mult. Ar fi putut să-i strecoare încă o liră în mina şi apoi să plece şi mai repede. Se uită după ele până când dispărură din vedere pe creasta dealului; apoi se întoarse înapoi spre Serpentine.

Jucă din nou scena, în închipuire, dar nu aşa cum se întâmplase în realitate, ci cum ar fi trebuit să se întâmple. Când Gângurita îi strecură bancnota în mină, el zâmbea şi i-o înapoia politicos, zicând: „Mă tem că aţi făcut o greşeală. O greşeală explicabilă, recunosc. Pentru că am o înfăţişare sărăcăcioasă şi sunt într-adevăr sărac. Dar sunt un om de neam, să ştiţi. Tatăl meu a fost doctor în Rbehdale. Mama mea era fiică de doctor. Am învăţat la o şcoală selectă până când mi-au murit părinţii. Au murit când. aveam şaisprezece ani, unul după celălalt la un interval de câteva luni. De aceea a trebuit să încep a munci înainte de a-mi fi terminat şcoala. Dar, după cum vedeţi, nu pot primi bani de la dumneavoase

tră”. Şi apoi, devenind mai curtenitor, personal şi confidenţial, continuă: „Am despărţit câinii ăştia afurisiţi pentru că doream să fac ceva pentru dumneavoastră şi pentru prietena dumneavoastră. Deoarece mi-aţi apărut atât de frumoasă şi de minunată. Din această cauză, chiar dacă n-aş fi un om de neam, tot n-aş primi bani de la dumneavoastră”. Gângurita era adânc mişcată de acest scurt discurs, îi strângea mâna şi-i spunea că-i pare foarte rău. Şi el o liniştea, asigurând-o că greşeala ei poate fi lesne înţeleasă. Şi atunci ea îl întreba dacă i-ar face plăcere să vină cu ele şi să ia o ceaşcă de ceai. De la acest punct încolo închipuirile lui Peter deveneau mai tulburi şi mai trandafirii, până dădeau în visul lui de toate zilele cu fiica *pair-ului*, cu văduva recunoscătoare şi cu orfana

singuratică; numai că acum existau două zeiţe, şi figurile lor nu mai erau nişte vagi plăsmuiri ale închipuirii, ci reale şi precise.

Dar până şi în toiul visării era conştient că lucrurile nu se petrecuseră aşa. Ştia că fetele plecaseră înainte ca el să fi putut spune ceva, şi că, chiar dacă ar fi fugit după ele şi ar fi încercat să-şi ţină micul discurs explicativ, n-ar fi fost niciodată în stare să-l rostească. De pildă, ar fi trebuit să spună că tatăl lui a fost „doctor", nu medic (*d* fiind o literă mai uşoară *decât în*). Dar când ajungea să le spună că părinţii săi muriseră, ar fi trebuit să spună că „dispăruseră", ceea ce ar fi sunat artificial, de parcă ar fi încercat să-şi bată joc Nu, nu, adevărul trebuie privit în faţă* Luase banii, şi ele plecaseră, crezând că au de-a face cu un fel de vagabond, care riscase o muşcătură pentru un bacşiş bun. Nici nu le trecuse prin minte că l-ar putea trata ca pe un egal. Darmite să-l invite la ceai şi să şi-l facă prieten… 1 Închipuirea lui însă continua să lucreze, îi veni în minte că de fapt n-ar fi fost de loc necesar să dea vreo explicaţie. Ar fi putut pur şi simplu să-i vâre bancnota în mână cu forţa, fără să spună o vorbă. De ce nu făcuse aşa? Trebui să-şi găsească o scuză. Ea se depărtase prea repede; acesta era motivul.

Sau, ce s-ar fi întâmplat dacă el ar fi luat-o înaintea lor şi ar fi dăruit în mod ostentativ banii primului ştrengar de pe stradă care i-ar fi ieşit în cale? Bună idee! Din păcate, nu-i venise la timp.

Toată după-amiaza Peter hoinări şi hoinari, gândindu-se la cele întâmplate, imaginându-şi tot felul de alternative credibile şi satisfăcătoare. Dar în tot acest timp era conştient că toate aceste alternative erau simple închipuiri. Uneori amintirea umilinţei era atât de vie, încât îi dădea o tresărire şi un fior.

Lumina începu să pălească. În amurgul cenuşiu şi violet îndrăgostiţii se lipeau mai strâns unu] de celălalt, se

îmbrăţişau mai fără oprelişti pe sub copaci. Fâşiile de lumină galbenă ale felinarelor ţâşneau prin întunericul crescând. Sus, pe cerul palid de deasupra capului, îşi făcu apariţia un sfert de lună. Se simţi mai nefericit şi mai singur decât oricând.

Mâna muşcată începuse să-l doară îngrozitor. Părăsi parcul şi merse pe Oxford Street până găsi o farmacie. După ce îşi văzu mâna dezinfectată şi bandajată, intră într-o cafenea şi comandă un o, a fiert, un e, o, r, n şi o moca, pe care trebui s-o traducă pentru chelneriţa nedumerită prin o e, e, a, ş, e, a de e, a, f, e, a.

„Am impresia că mă luaţi drept un vagabond sau un pungaş”. Aşa ar fi trebuit să-i spună, cu indignare şi demnitate. „M-aţi insultat. Dacă aţi fi bărbat, v-aş face una cu pământul. Luaţi-vă înapoi Sânii murdari!” Dar atunci, se gândi el, după asemenea cuvinte, cum s-ar mai fi putut aştepta la prietenia lor? Gândindu-se mai bine, îşi dădu seama că indignarea n-ar fi slujit la nimic.

— Vă doare mâna? întrebă chelneriţa cu compasiune, pe când îi punea pe masă oul şi ceaşca de moca.

Peter dădu din cap.

— M-muşcat de un ce. e... de uit d-dulău. Cuvântul ieşi, în sfârşit, cu explozie.

Amintirea ruşinii suferite îl făcu să roşească pe când vorbea. Da, îl luaseră drept un cerşetor, îl trataseră ca pe un nimic, de parcă nici n-ar fi existat, de parcă n-ar fi fost decât un instrument pentru care plăteşti pentru a te sluji de el şi căruia, după ce ai plătit taxa, nu-i mai acorzi nicio atenţie. Amintirea umilinţei era atât de vie, conştiinţa suferinţei atât de adâncă şi de totală, încât se răsfrângea nu numai asupra minţii lui, ci şi asupra trupului. Inima îi bătea cu o viteză şi o violenţă neobişnuite; se simţea rău. Cu mare greutate izbuti să-şi mănânce oul şi să-şi bea ceaşca de moca.

Retrăind mereu realitatea dureroasă, continuând totuşi cu înfrigurare să-şi făurească diverse alternative ale întâmplării, Peter ieşi din cafenea şi, cu toate că era foarte obosit, îşi reluă mersul fără ţel. O porni pe Oxford Street până la Chef ord Circusi coti pe Regent Street, se opri în Piccadilly Circus, ca să privească zbănţuirea epileptică a firmelor luminoase, o luă în sus pe Shaftesbury Avenue şi, întorcându-se spre sud, îşi croi drum pe străduţe laterale către Ştrand.

Pe o stradă în apropiere de Coveftt Garden o femeie îi ieşi în cale.

— Capul sus, drăguţule, îi zise. Nu mai fi aşa posac. Peter o privi uimit. Era oare cu putinţă să-i fi voifeit lui?

O femeie, era cu putinţa? Desigur, îşi dădu seama că era ceea ce oamenii numesc o stricată. Dar faptul că îi vorbise părea totuşi extraordinar; şi, oricum, nu putea să-i găsească vreo legătură cu „stricăciunea”. ei.

— Vino cu mine, îl ademeni ea.

Peter dădu din cap. Nu putea crede că-i adevărat. Femeia îl luă de braţ.

— Ai bani? întrebă îngrijorată. El dădu iar din cap.

— Arăţi de parcă vii de la o înmormântare, zise femeia în continuare.

— Sunt s-singur, explică el.

Îi venea să plângă. Ba chiar dorea să plângă – să plângă şi să fie mângâiat. Vocea îi tremura când votfci.

— Singur? Ce nostim! Un băiat aşa drăguţ ca tine n-are de ce să fie singur.

Râse cu înţeles şi fără veselie.

Odaia ei era învăluită întrHJ lumină slabă şi trandafirie. Un miros de parfum ieftin şi de lenjerie nespălata plutea în aer.

— Stai un pic, spuse ea, şi dispăru pe o uşă care dădea într-o cameră interioară.

Peter se aşează şi aşteptă. După un minut femeia se

întoarse îmbrăcată într-un kimono şi papuci. I se aşeză pe genunchi, îşi încolăci braţele în jurul gâtului lui şi începu să-l sărute. 7 Amoraşule, zise ea cu o voce spartă, amoraşule., Avea ochi aspri şi reci. Răsuflarea îi mirosea a alcool. Văzută atât de aproape, era de-a dreptul înfiorătoare.

Peter avu impresia că acum o vede pentru prima oară – o văzu şi-şi dădu seama pe deplin de hidoşenia ei. Îşi întoarse faţa. Amintindu-şi de faţă de *pair* care îşi scrântise gleznă, de orfană părăsită, de văduva al cărei copil căzuse în Round Pond, amintindu-şi de Gângurita şi de Răguşită, îi descolăci braţele, o împinse la o parte, sări în picioare.

— S-scuză-mă, zise el. T-trebuie să pl… am u-uitat c-ceva. Am…

Îşi luă pălăria şi se îndreptă spre uşă.

K

Femeia fugi după el şi-l apucă de braţ.

— Hei, băieţaş! strigă ea, cu faţa schimonosită de o furie înspăimântătoare şi greţoasă. Inviţi o fată şi pe urmă încerci s-o ştergi fără să plăteşti? A, nu, nu se poate, n-ai să pleci. Ai să…

Şi furia izbucni din nou.

Peter îşi băgă mâna în buzunar şi scoase bancnota frumos împăturită a Gânguritei.

— L-lasă-mă ssă p-plec, spuse el întinzându-i-o.

În timp ce femeia o despăturea bănuitoare, el ieşi în grabă, trântind uşa în urmă-i, şi coborî în fugă scara întunecoasă, până ajunse în stradă.

21*

Monoclul

Salonul era ila etajul întâi. Zgomotul difuz, nedesluşit de glasuri plutea în jos pe scară, ca uruitul unui tren îndepărtat. Gregory îşi scoase pardesiul şi-l întinse cameristei.

«* – Nu te osteni să mă conduci, spuse eh Cunosc,

drumul.

Cât de atent era întotdeauna! Şi, totuşi, din anumite motive, servitorii nu se ofereau niciodată să-l servească; îl dispreţuiau şi nu le era pe plac. Nu te osteni, stărui el.

Fata din casă, tânără, cu obrajii rumeni şi păr blond, îl privi cu un dispreţ mut, după cum i se păru lui, şi ieşi. După toate probabilităţile, îşi spuse el, nici nu avusese de gând să-l conducă sus. Se simţi umilit – încă o dată.

La piciorul scării se afla o oglindă. Îşi examină imaginea, îşi netezi părul, îşi strânse cravata. Avea o faţă netedă şi ovală; trăsături regulate, păr de culoare deschisă şi o gură foarte mică, cu buza de sus puternic arcuită. O faţă de prelat. În forul lui interior se considera frumos şi se mira întotdeauna că alţii nu erau de aceeaşi părere cu el.

Gregory urcă scara, ştergându-şi din mers monoclul. Larma creştea. De pe palier, la curbura scării, putea să vadă uşa salonului deschisă. Întâi zări numai sfertul de sus al uşii înalte şi, prin el, un petic din tavan; dar cu fiecare pas văzu mai mult – o fâşie de perete de dedesubtul cornişei, un tablou, capetele oamenilor, trupurile, apoi picioarele în întregime. La penultima treaptă îşi fixă monoclul şi-şi puse batista la loc în buzunar. Păşi înăuntru cu umerii drepţi – 6

aproape milităreşte, îşi spuse el, flatându-se singur. Amfitrioana se afla lângă fereastră, în partea cealaltă a încăperii, înainta spre ea, zâmbind de pe acum mecanic, în semn de salut, deşi încă nu-l văzuse. În salon era mare înghesuială, o căldură înăbuşitoare şi fum gros de ţigară. Zgomotul era aproape material; Gregory avea senzaţia că îşi croieşte cu greutate drum printr-o materie densă. Cufundat până la gât în zgomot, înainta ca prin apă, ţinându-şi cu grijă surâsul deasupra valului. Îl prezentă, nevătămat, amfitrioanei.

— Bună seara, Hermione.

— Ah, Gregory! Ce plăcere! Bună seara.

— Ador rochia asta, spuse Gregory, urmând conştiincios sfatul prietenului lui, om cu succese de invidiat, care-i spusese că nu trebuie să neglijezi să faci un compliment, oricât de evident nèsincer ar fi. (Şi, de fapt, nici nu era o rochie urâta. Dar, fără îndoială, biata Hermione avea darul de a strica tot ce punea pe ea. Ea era infernal de urâtă şi dizgraţioasa, parcă o făcea dinadins, aşa i se păruse totdeauna lui Gregory.) Foarte drăguţă, gânguri cu vocea lui cam ascuţită.

Hermione zâmbi încântată.

— Îmi pare foarte bine, începu ea.

Dar înainte de a fi putut continua, o întrerupse un glas puternic, care cântă pe nas:

— Priviţi la monstrul Polifem1, priviţi la monstrul Polifem 1 cită glasul, pe muzică din *Acâş şi Galateea*.

Gregory roşi. O mina mare îl plesni în mijlocul spinării, sub omoplaţi. Trupul lui scoase un sunet înăbuşit, ca de tobă spartă.

— Ei, Polifem – glasul nu mai cânta, ci vorbea – ei, Polifem, ce mai faci?

— Bine, mulţumesc, răspunse Gregory, fără să se uite înapoi. Era bestia aia sua-africană, Paxton. Bine, mulţumesc, Silenus8, adăugă el.

Paxton îl botezase Polifem din cauza monoclului: Polifem, ciclopul cu un ochi, cu ochiul cât o roată. Dinte pentru

1 Personaj mitologic; conform legendei, ciclopul Polifem s-a îndrăgostit de Galateea, care la rândul ei îl iubea pe păstorul Acâş.

— *Acâş şi Galateea* pastorală pe muzică de Lully (1633 – 1687).

8 Silenus, personaj mitologic, părinte al satirilor şi mentor al lui Bacchus.

dinte mitologic. Pe viitor o să-i spună lui Paxton numai Silenus.

— Bravo! urlă Paxton. Gregory tresări şi se înecă la al doilea ghiont, mai puternic. O petrecere grozavă, de mare clasă. Ce zici, Hermione? Şi de înalt nivel cultural, nu? Nu se întâmplă în fiecare zi ca o gazdă să-şi audă oaspeţii bombardându-se cu spirite greco-romane. Te felicit, Hermione! îi cuprinse talia cu braţul. Te felicit pentru noi.

Hermione se desprinse.

— Nu fi plicticos, Paxton, spuse ea iritată.

Paxton râse teatral: „Ha, ha!" Un râs de intrigant pe o scenă de melodramă. Şi nu numai râsul era teatral, toată înfăţişarea lui era o parodie de tragedian din alte vremuri. Profilul abrupt acvilin, ochii adânciţi în fundul capului, părul negru, pe care-l purta cam lung, toate erau caracteristice.

— Mii de scuze! Vorbea cu o politeţe ironică: Bietul colonial, şi-a uitat lungul nasului. Bur necioplit şi prost-crescut!

— Imbecil! spuse Hermione şi se îndepărtă.

Gregory făcu o mişcare, vrând s-o urmeze, dar Paxton îl prinse de mânecă.

— Spune-mi, întrebă el serios, de ce porţi monoclu, Polifem?

— Ei bine, dacă vrei într-adevăr să ştii, răspunse Gregory ţeapăn, pentru simplul motiv că din întâmplare sunt miop şi astigmatic la ochiul plâng, şi nu la dreptul.

— Miop şi astigmatic? repetă celălalt pe un ton de uimire afectată. Miop şi astigmatic? Dumnezeu să mă ierte, credeam că-l porţi ca să arăţi ca un duce dintr-o comedie muzicală!

Râsul lui Gregory voia să exprime un amuzament sincer uimit. Era cu putinţă ca cineva să-şi închipuie una ca asta?! De necrezut, comic! Dar dincolo de amuzament, se ghicea o notă de jenă şi de stinghereală. Pentru că, fără îndoială, Paxton avusese *o* intuiţie aproape diabolică. Conştient până ia suferinţa de insignifianţa sa, de

provincialismul şi de lipsa sa de prestanţă, Gregory găsise în diagnosticul oculistului un pretext pentru încercarea sa de a arăta mai elegant, mai degajat, mai impresionant. Zadarnic. Monoclul nu-i dăduse de loc mai multă încredere în sine. Nu se simţea niciodată *în* apele lui când îl purta. Purtătorii de monoclu, deduse el, sunt ca şi poeţii: născuţi, nu făcuţi. Universitatea din Cambridge nu izbutise să smulgă din el pe elevul liceului de provincie din centrul Angliei. Cultivat, cu înclinaţii literare, era în permanenţă conştient că e bogatul moştenitor al unui fabricant de încălţăminte. Nu se putu obişnui cu monoclul în cea mai mare parte a timpului, în ciuda recomandărilor oculistului, monoclul se bălăngănea la capătul panglicii, pendulând când mergea şi băgându-se nepoftit, când mânca, în supă şi în ceai, în marmeladă şi în unt. Numai din când în când, în împrejurări deosebite, şi-l fixa Gregory la ochi; dar şi mai rar îl ţinea, o dăm fixat, mai mult de câteva minute, de câteva secunde chiar, fără să-şi ridice sprânceana şi să-l lase să-i cadă din nou. Şi cât de rare erau împrejurările prielnice monoclului lui Gregory! Uneori ambianţa era prea sordidă pentru un monoclu, alteori prea elegantă. Să porţi monoclu în prezenţa oamenilor săraci, nefericiţi, analfabeţi, pare o aluzie prea evident jignitoare la adresa sorţii lor. Mai mult încă, săracii şi analfabeţii au un foarte prost obicei de a râde batjocoritor la vederea unor asemenea simboluri ale castei superioare. Gregory nu putea suporta râsul; îi lipsea încrederea nobiliară şi indiferenţa purtătorilor de monoclu înnăscuţi. Nu ştia să-i ignore pe cei săraci, să-i trateze, atunci când era absolut necesar să aibă de-a face cu ei, ca pe nişte maşini sau animale domestice. Văzuse prea mulţi în zilele când trăia tatăl lui şi când îl obligase să se ocupe de afaceri. Aceeaşi lipsă de încredere în sine îl făcea să poarte cu atâta prudenţă monoclul în prezenţa oamenilor bogaţi. În faţa dor nu era niciodată sigur că are dreptul la monoclu. Se

simţea un parvenit în domeniul monocularităţii. Şi apoi veneau intelectualii. Societatea lor era cât se poate de neprielnică monoclului. Cum să vorbeşti despre lucruri serioase cu monoclul în ochi? „Mozart, ai putea spune, de pildă, Mozart e atât de pur, de o frumuseţe spirituală atât de elevată”. Nici nu te puteai gândi să rosteşti asemenea cuvinte cu un disc de cristal răsucit în orbita ochiului stâng. Nu, ambianţa era foarte arar prielnică. Totuşi, uneori se iveau şi împrejurări favorabile. De pildă, petrecerile semiboeme ale Hermionci. Dar îl uitase pe Paxton.

Amuzat, uimit, râse. Ca din întâmplare, monoclul alunecă <în ochi…

Oh, puneai la loc, „strigă Paxton, pune-l la loc, tè implor! şi apucă el însuşi lentila, care atârna pe stomacul lui Gregory, şi încercă s-o aşeze ila loc.

Gregory făcu un pas înapoi; cu o mână îl împinse la o parte pe persecutor, cu cealaltă încercă să-i smulgă monoclul dintre degete. Paxton nu-i dădu drumul.

— Te implor, repeta mereu Paxton.

— Dă-mi-l imediat, spuse Gregory cu furie, dar cu voce coborâtă, că nu cumva lumea să se întoarcă spre ei şi să vadă pricina ridicolă a certei. Niciodată nu sufeţise o batjocură atât de insultătoare.

Paxton i-l dădu în cele din urmă.

— Iartă-mă, zise el, cu căinţă batjocoritoare. Iartă un biet colonial beat, care nu ştie ce se face şi ce nu se face în înalta societate. Nu uita că eu nu sunt decât un beţiv, un biet beţivan, care munceşte din greu. Cunoşti formularele de înregistrare care se dau în hotelurile din Franţa? Numele, data naşterii şi aşa mai departe. Le ştii? Gregory dădu din cap cu demnitate. Ei bine, când ajung la rubrica profesiunea”, eu scriu întotdeauna *ivrogne K* Asta, când sunt destul de treaz ca să-mi amintesc cuvântul franţuzesc. Dacă am depăşit măsura, pun doar *beţiv*, pe englezeşte.

Astăzi toată lumea ştie englezeşte.

— Oh, făcu Gregory cu răceală.

— Este o profesiune importantă, îl încredinţa Paxtpn. Îţi permite să faci tot ce doreşti – orice trăsnaie îţi trece prin cap. Să iei în braţe o femeie care-ţi place, să-i spui cele mai grosolane şi absurde obrăznicii, să insulţi oamenii, să le râzi în nas, totul îi este îngăduit unui beţivan, mai ales dacă nu e decât un biet colonial şi nu prea ştie multe. *Verb*. *sap** Ascultă-mă pe mine, băieţaş. Lasă monoclul. Nu-i bun de nimic. Fă-te beţivan; o să ai mai mult haz. Asta îmi aminteşte că trebuie să mă duc să mai găsesc cu orice preţ ceva de băut. Încep să mă trezesc.

Dispăru în mulţime/Uşurat, Gregory se uită în jur, căutând chipuri cunoscute. În timp ce se uita, îşi lustrui mo

Beţiv (fr.)".

1 Prescurtarea dictonului latin: *Vèrhum sapienţi sans est* – celor înţelepţi le este de ajuns doar un cuvânt.

m nodul, profita de ocazie şi-şi şteifse fruntea, apoi îşi puse sticla la ochi.

— Scirzaţi-mă… Îşi făcu drum cu efort şi se strecură printre scaune, se furişă ca un tipar. Scuzaţi-mă… printre spinările aproape alăturate a doua grupuri care stăteau în picioare. Scuzaţi-mă…

Văzuse nişte cunoscuţi în partea cealaltă, lângă cămin: Ransom şi Mary Haig şi domnişoara Camperdown. Intră în conversaţie: vorbeau despre doamna Mandragore.

Toate anecdotele vechi şi cunoscute despre această faimoasă vânătoare de celebrităţi se repetau din nou. 1 însuşi repetă vreo două-trei, cu pantomima adecvată, perfecţionată de sutele de povestiri anterioare. Deodată, în mijlocul unei strâmbături, la capătul unui gest executat cu măiestrie, se văzu strâmbându-se, gesticulând, îşi auzi brusc cadenţele propriei voci repetând, pe de rost, vechile

fraze. De ce. să te duci la petreceri, de ce, Doamne? Mereu' aceiaşi oameni plicticoşi, aceeaşi bârfeală insipidă şi propriile tale poante de salon neschimbate. De fiecare dată. Totuşi, se maimuţări, îşi juca, îşi cântă şi îşi behăi anecdota până la capăt. Ascultătorii izbucniră chiar în râs; fu un adevărat succes. Dar Gregory se simţi ruşinat de el însuşi. Ransom începu să povestească anecdota cu doamna Mandragore şi maharajahul din Pataliapur. Gemu în sinea sa. „De ce? se întrebă. De ce, de ce> de ce?" în spatele lui se vorbea despre politică. Prefăcându-se în continuare că zâmbeşte la povestea cu Mândra? gore, asculta.

— Începutul sfârşitului, spunea politicianul, prorocind dezastre cu un glas puternic şi vesel.

— „Dragul meu maharajah, imita Ransom vocea pătrunzătoare a Mandragorei şi gesturile ei insinuante şi lascive, dacă aţi şti cât *ador* Orientul!"

— Poziţia noastră unică s-a datorat faptului că am lansat înaintea tuturor sistemul industrial. Acum, când restul lumii ne-a urmat exemplul, faptul că am pornit cëi dintii e în detrimentul nostru. Tot echipamentul nostru e demod…

— Gregory, strigă Mary Haig, cum e povestea dumitale cu soldatul necunoscut?

— Soldatul necunoscut? spuse Gregory neihotărât, încercând să prindă ce se discută în spatele lui.

— Ultimii-sosiţi au maşini de ultimul tip. E evident. Noi…

— Ştii care. Petrecerea de la doamna Mandragore, ştii doar…

— Ah, când ne-a invitat la ceai ca să ne întâlnim cu mama eroului necunoscut?

— …ca şi Italia, spunea politicianul cu vocea dui puternică, veselă. Pe viitor vom avea totdeauna un milion sau două de oameni în plus faţă de cei cărora le putem da de lucru. Trăind pe socoteala statului.

Un milion sau două. Se gândi la un derbi. Acolo, în mulţimea aceea puteau să tot fie vreo sută de mii de oameni. Deci, zece derbiuri, douăzeci de deibiuri, toţi flămânzi, mărşăluind pe străzi, cu fanfare şi drapele. Lăsă monoclul să-i cadă. „Trebuie să trimit cinci ihre la «London Hospital» *, se gândi el. Avea patru mii opt sute pe an. Treisprezece lire pe zi. Minus impozitele, desigur. Impozitele erau îngrozitoare. Monstruoase, domnule, monstruoase! Încercă să se simtă tot atât de indignat din pricina impozitelor ca şi domnii aceia bătrâni care se congestionează când vorbesc despre ele. Dar nu prea izbuti. Şi în definitiv, impozitele nu puteau fi o scuză, nicio justificare. Se simţi deodată profond deprimat. Totuşi, încercă el să se consoleze, din venitul lui n-ar fi putut trăi mai mult de douăzeci sau douăzeci şi cinci dintre cei două milioane de şomeri. Douăzeci şi cinci din două milioane… era absurd, caraghios! Dar nu se simţi mai liniştit.

— Şi ce e mai ciudat – Ransom vorbea tot despre Mandragore – e că nu se preocupă de loc de leii el. Începe să-ţi (povestească ce i-a spus Anatole France şi pe la jumătate uită despre ce era vorba, din pură plictiseală.

„Oh, Doamne, Dumnezeule”, gândi Gregory. De câte ori îl auzise pe Ransom făcând aceleaşi reflecţii cu privire la psihologia Mandragorei l De câte ori! Acuma o să scoată într-o clipă şi povestea cu cimpanzeii. Doamne ajută!

— V-aţi uitat vreodată cu atenţie la cimpanzeii din grădina zoologică? se porni Ransom. I-aţi văzut cum apucă un fir de pai sau o coajă de banană şi cum o examinează câteva secunde cu o atenţie pasionată? Execută o pantomimă simiescă. Apoi, brusc, se arată plictisiţi, lasă obiectul să le scape printre degete şi se uită în jur, nehotărâţi, căutând ait6

ceva. Cimpanzeii îmi aduc aminte totdeauna de doamna Mandragore şi de musafirii ei. Cum începe ea, cu seriozitate, de parcă numai tu ai exista pe lume pentru ea,

şi apoi, deodată…

Gregory nu mai putu suporta. Îngăimă către domnişoara Camperdown cum că ar fi văzut pe cineva cu care trebuia să stea *de* vorbă şi dispăru. „Scuzaţi-mă”… strecurându-se ca un tipar prin îmbulzeală. Oh, ce jalnic, ce înfricoşător de trist era totul! Într-un colţ îl găsi pe tânărul Crane, şi alţi doi-trei bărbaţi, cu pahare în mâini.

— Ah, Crane, zise el, pentru numele lui Dumnezeu, spune-mi, de unde aţi luat băutura asta?

Fluidul acela auriu părea să fie singura speranţă. Crane arătă spre arcada care dădea în salonul din fund. Îşi ridică paharul în tăcere şi bău, făcându-i cu ochiul lui Gregory. Avea o faţă care arăta ca un accident. Gregory înotă cu greu prin mulţime. „Scuzaţi-mă”, spunea tare; dar în sinea lui spunea: „Doamne, ajută-mi.

La capătul cel mai îndepărtat al salonului din fund se afla o masă cu sticle şi pahare. Beţivul profesionist şedea pe o sofa alături, cu paharul în mină, şi-şi comunica sieşi observaţiile personale cu privire la toţi cei care intrau în raza auzului său.

— Iisuse! tocmai spunea când Gregory se apropie de masă. Iisuse! Ia te uită la *asta*!

Asta era deşirată doamnă Labadie, care purta o rochie de aur şi perle. Iisuse! Doamna Labadie năvălise peste un tânăr sfios, care se refugiase în spatele mesei.

— Spune-mi, domnule Folkey, începu ea, apropiindu-şi foarte tare faţa cavalină de obrazul tânărului şi vorbindu-i insinuant, dumneata, care ştii *totul* despre matematică, spune-mi…

— E cu putinţă? exclamă beţivul profesionist. În frumoasa şi verdea ţară a Angliei? Ha, ha, ha! râse cu râsul său melodramatic.

„Prost cu pretenţii, gândi Gregory. Se crede un romantic! Filosoful vesel, nu? Se îmbată pentru că lumea nu-i destul de bună pentru el. Leit micul Faust”.

— Uite-l pe Polifem, îşi urmă monologul Paxton, micuţul nostru Poli fem! râse din nou. Moştenitor al tuturor veacurilor. Iisuse!

Gregory îşi turnă cu demnitate puţin *whisky şi* îşi umplu paharul cu sifon – cu demnitate, cu precizie şi graţie conştientă, de parcă ar fi jucat rolul unui om care se serveşte pe scenă cu *whisky şi* sifon. Sorbi o înghiţitură; apoi interpretă cu minuţiozitate rolul cuiva care-şi scoate batistă şi-şi suflă nasul.

* – Cu oameni ca ăştia începi să crezi şi în controlul naşterilor, continuă beţivul profesionist. Măcar dacă părinţii lor ar fi putut avea în prealabil o convorbire intimă cu un medic!

— He-hei I Scoase un oftat shakespearean stilizat.

„Măscărici, îşi spuse Gregory în gând. Şi ce-i mai rău e că atunci când cineva l-ar numi astfel, ar pretinde că şi el şi-a spus la fel tot timpul. Şi aşa şi face, fără îndoială, ca să scape cu obraz curat. Dar, în realitate, e evident că omul se crede un fel de Musset sau de Byron modern. Un suflet frumos, pe care experienţa de viaţă l-a întunecat şi l-a umplut de amărăciune. Puan!”

Prefăcându-se mereu că nu bagă de seamă vecinătatea beţivanului de profesie, Gregory continuă să execute gesturile omului care soarbe.

— Vai, ce *limpede* explici! exclamă doamna Labadie drept în nasul matematicianului.

Îi zâmbi. „Calul, se gândi Gregory, are o expresie grozav de omenească!”

— Ei bine, spuse cu nervozitate tânărul matematician, acum să trecem la Riemann.

— Riemann (repetă doamna Labadie, cu un fel de extaz. Riemann! de parcă în numele geometricianului i-ar fi fost cuprins şi sufletul.

Gregory ar fi dorit să aibă pe cineva cu care să vorbească, cineva care să-l salveze din situaţia de a juca

indiferenţa absentă în faţa privirii scrutătoare a lui Paxton. Se rezemă de perete, în atitudinea cuiva care s-ar fi cufundat deodată într-o adâncă meditaţie. Gânditor şi inexpresiv, se uita ţinta la un punct de pe peretele opus, sus de tot, sub tavan. „Oamenii trebuie să se întrebe nedumeriţi, reflectă el, la ce mă gândesc”. Şi, de fapt, la ce se gândea? La el însuşi. Deşertăciune, deşertăciune. Oh, ce tristeţe, ce urâţenie generală!

— Polifem!, Se prefăcu că nu aude.

Polifem! De data asta strigase

Grfeghry jucă uşor şarjat rolul cuiva care e trezit brusc din cea mai profundă meditaţie. Se mişcă; clipind des, uşor ameţit, întoarse capul.

— Ah, Paxton! Silenus! Nu observasèrti că eşti aici.

— Zău? răspunse beţivul profesionist. Foarte inteligent din partea ta. La ce te gândeai într-o poziţie atât de pitorească?

— O, la nimic, replică Gregory, zâmbind cu modestia stingherită a gândi torului prins asupra faptului.

— Exact ceea ce mi-am închipuit, zise Paxton. La nimic. La absolut nimic. Iisuse Cristoase! adăugă iei ca pentru sine.

Zâmbetul lui Gregory era cam forţat. Îşi întoarse capul şi se cufundă din nou în meditaţie. În asemenea împrejurare părea să fie lucrul cel mai bun pe care îl avea de făcut. Cu un aer visător, de parcă n-ar fi fost conştient de cëea ce face, îşi goli paharul.

— Vax! îl auzi morm & ind pe beţivul profesionist. Parcă am fi la o înmormântare. Trist, trist!

— Hei, Gregory!

Gregory tresări din nou cu graţie, clipind des, ameţit. Se temuse o clipă că Spill ei o să-i respecte meditaţia şi n-o să-i vorbească. Ar fi fost foarte neplăcut.

— Spiller! exclamă el cu plăcere şi mirare. Dragul meu! îi strânse cordial mâna.

Cu faţa pătrată, cu gura mare şi o frunte imensă, încadrată de un păr abundent şi buclat, Spiller arăta ca o celebritate din epoca victoriană. Prietenii lui declarau că ar fi putut deveni o celebritate *şi* în epoca georgiană de n-ar fi fost faptul că prefera să vorbească în loc să scrie.

— Am picat la ţanc, explică Spiller. N-aş mai fi putut suporta niciun ceas viaţa la ţară. Toată ziua să stau să lucrez. Fără altă companie decât eu însumi. Mă plictisesc de moarte pe mine însumi.

Se servi cu un *whisky*. *1*

— Iisuse! Omul cel mare! Ha, ha! Beţivul profesionist îşi acoperi faţa cu mâinile şi se cutremură de râs.

— Vrei să spui că ai venit anume pentru *asta*? întrebă Gregory, cuprinzând cu un gest larg întreaga adunare.

— Nu anume. Întâmplător. Am auzit că Hermione dă o petrecere, şi am picat şi eu.

— De ce merg oamenii la petreceri? întrebă e Gregory, împrumutând, fără să-şi dea seama, ceva din maniera amar byroniană a beţivului profesionist.

— Ca să-şi satisfacă cerinţele instinctului gregar. Spiller răspunse întrebării retorice fără ezitare şi cu un aer pontifical de infailibilitate. Aşa cum se ţin după femei pentru a satisface cerinţele instinctului de reproducţie.

Spiller avea un mod impresionant de a da celor spuse de el un aer foarte ştiinţific; totul părea să sune exact ca la carte, ca să zic aşa. La mintea lui împrăştiată, Gregory îi găsea un bun stimulent.

— Vrei să spui că mergem la petreceri numai pentru a

— Exact, răspunse Spiller. Ca să simţim căldura turmei în jurul nostru şi să adulmecăm mirosul semenilor noştri, oameni. Aspiră aerul fierbinte, gros.

— Cred că ai dreptate, reflectă Gregory. E greu să te gândeşti la altă explicaţie.

Privi de jur-împrejurul sălii ca şi când ar fi căutat alte

explicaţii. Şi spre surpriza lui, găsi una: Molly Voles. N-o văzuse mai înainte; probabil că tocmai sosise.

— Mi-a venit o idee grozavă de înfiinţare a unui ziar nou, începu Spiller.

— Da?

Gregory nu manifestă, prea mare curiozitate. Ce gât frumos avea, şi ce braţe delicate!

— Artă, literatură şi ştiinţă, continuă Spiller. Ideea e într-adevăr foarte modernă. Urmăreşte să aducă ştiinţa în contact cu arta şi, prin aceasta, în contact cu viaţa. Viaţă, artă, ştiinţă – toate trei vor învinge. Vezi sensul?

— Văd, zise Gregory, văd.

Se uita la Molly, sperând să-i poată prinde privirea. O prinse, în sfârşit, privirea aceea rece, de un cenuşiu rigid. Ea zâmbi şi dădu din cap.

— Îţi place ideea? întrebă Spiller.

— O găsesc splendidă, răspunse Gregory cu o căldură subită, care-l surprinse pe interlocutor.

Faţa severă şi latră a lui Spiller strălucea de plăcere.

— O, îmi pare bine, îmi pare foarte bine că ţi place. În – O găsesc splendidă, repetă Gregory grandilocvent. I-ur şi simplu splendidă.

ne afla în mijlocul mulţimii ?

I se păruse că Molly se bucură cu adevărat că-l vede…

— Mă gândeam, urmă Spiller cu o dezinvoltură studiată, mă gândeam că poate ţi-ar face plăcere să-mi dai o mina de ajutor pentru a pune treaba pe roate. Cu un capital de o mie de lire am putea să-i dăm drumul foarte bine.

Entuziasmul se stinse pe faţa lui Gregory; rotunzimea ei clericală îşi pierdu culoarea. Scutură din cap.

— Dacă aş avea o mie de lire! făcu el, plin de regret.

„Dracu’ să-l ia! îşi spuse în gând. Să-mi întindă o cursă ca asta”.

— Dacă! îl îngână Spiller. Dar bine, dragul meu prieten! Râse. Şi apoi, e o investiţie sigură de şase la sută. Află că pot aduna un grup tare de colaboratori.

Gregory clătină din nou din cap.

— Păcat, spuse, păcat!

— Şi pe deasupra, insistă Spiller, ai fi un binefăcător al societăţii.

— Imposibil!

Gregory era ferm; îşi înfipse picioarele în podea, ca un ca tir, şi nu mai vru să se clintească. Banii erau singurul domeniu în care fermitatea lui se manifesta fără nicio dificultate.

— Stai puţin, stărui Spiller, stai. Ce înseamnă o mie de lire pentru un milionar ca tine? Ai un venit… ce venit ai?

Gregory îl privi drept în ochi ca prin sticlă.

— O mie două sute pe an, spuse el. Să zicem o mie patru sute. (îşi dădu seama că Spiller nu-l crede. „Să-l ia dracu’!” De fapt, nici nu se aştepta să-l creadă, totuşi…) Dar. adaugă impozitele, făcu el pe un ton plângăreţ, şi contribuţiile la operele de caritate. Îşi aduse aminte de cele cinci lire pe care avea de gând să le trimită la „London Hospital”: De pildă, „London Hospital” e totdeauna în criză de bani. Clătină capul cu tristeţe: Mă tem că e un lucru absolut imposibil.

Se gândi la toţi şomerii, la mulţimea aceea de zece ori cât un derbi, lihnită de foarjie> manifestând cu steaguri şi fanfare. Simţi că roşeşte. „Dracu’ să-l ia pe ăsta!” Era furios pe Spiller.

Două voci îi răsunară simultan în urechi: a beţivului profesionist şi alta, a unei femei, vocea lui Molly”.

«* – Vampa, bolborosi beţivul profesionist. // *ne manquait que ça*! *1*

— Imposibil? se auzi vocea lui Molly, repetând pe neaşteptate ultimul lui cuvânt. Ce e imposibil?

— Ei… făcu Gregory încurcat şi şovăind. Explicaţia o dădu Spiller.

— Bine, dar Gregory poate să scoată fără nicio dificultate o mie de lire, zise Molly după ce află subiectul discuţiei.

Se uită la el cu indignare şi dispreţ, de parcă i-ar fi reproşat avariţia.

— Atunci înseamnă că ştii mai bine decât mine, replică Gregory, încercând să adopte o atitudine de cordialitate degajată* îşi aminti de ceea ce-i spusese prietenul lui cu succese de invidiat în legătură cu complimentele: Ce drăguţă eşti în rochia asta albă, Molly! adăugă el şi-şi modera cordialitatea zâmbetului cu o privire care voia să fie în acelaşi timp obraznică şi drăgăstoasa. Foarte drăguţă! repetă el şi-şi puse monoclul, ca s-o privească.

— Mulţumesc, spuse Molly, întorcându-i privirea fără să şovăie.

Ochii ei erau calmi şi limpezi. În faţa acestei priviri ferme şi pătrunzătoare, veselia lui, ca şi tentativă de a fi obraznic şi drăgăstos se dezumflară, de parcă ar fi fost împunse cu un ac. Îşi întoarse ochii, lăsă monoclul să-i cadă. Era o armă pe care nu cuteza s-o folosească – îl făcea ridicol. Semăna cu doamna Labadie, cea cu faţa cavalină, care flirta, jucându-se cochet cu evantaiul.

— Aş dori, în orice caz, să discutăm problema, i se adresă lui Spiller, bucuros să găsească o scuză pentru a scăpa de privirea aceea. Dar te asigur că într-adevăr nu pot… În niciun caz o mie întreagă, adăugă, simţind cu disperare că fusese silit să cedeze, împotriva voinţei lui.

— Molly! zbieră beţivul profesionist.

Ascultătoare, fata se duse şi se aşează pe sofa lângă el.

— Ei, Rom, spuse ea şi-şi aşează mâna pe genunchiul lui. Ce faci?

— Ce fac întotdeauna când eşti tu pe aproape, răspunse pe un ton tragic beţivul profesionist. Înnebunesc! îi cu

1 Asta mai lipsea! (fr.) 384

prinse umerii cu braţul *şi* se aplecă spre ea. Înnebunesc de tot.

— Aş prefera să nu stăm aşa, înţelegi?

Fata îi zâmbi, se priviră în ochi. Apoi Paxton îşi retrase braţul şi se lăsă înapoi în colţul lui de pe sofa.

Uitându-se la ei, Gregory se simţi deodată convins că cei doi erau amanţi. Trebuie neapărat să iubim tot ce e mai josnic când îl întâlnim. Toţi amanţii lui Molly erau aşa: nişte bădărani.

Se întoarse spre Spill…

— Ce-ar fi să mergem la mine? sugeră el, întrerupându-l în mijlocul unei lunşpi tirade e licative în legătură cu viitoarea gazetă. O să fie mai linişte şi mai puţină înghesuială. (Molly şi Paxton, Molly şi bestia aia beţivă! să fi fost cu putinţă? Era sigur, n-avea nicio îndoială.) Haide să ieşim repede din locul ăsta afurisit, adăugă el.

— Foarte bine, consimţi Spiller. O ultimă picătură de *whisky*, ca să ne ţină pe drum. Întinse mâna după sticlă.

Gregory bău aproape o jumătate de pahar, fără să-l mai cam ameţit.

— Cred că instinctul meu gregar e foarte slab dezvoltat, zise el. Nu pot să sufăr adunăturile astea!

Molly şi Silenus-Paxion J îşi imagină scenele lor de dragoste. Şi mai crezuse că ea se bucură că-l vede când îi prinsese privirea prima oară.

Ieşiră în Bedford Square. Grădinile erau încărcate de întuneric tainic, ca un codru des. Codru pe dinafară,

whisky pe dinăuntru, îmbinare care dădu glas melancoliei lui Gregory: *„jihe faro senz EuricLLce*?” 1 cântă el încetişor.

— Poţi să te lipseşti foarte bitte de ea, zise Spiller, răspunzând citatului. Asta e şmecheria şi prostia iubirii. De fiecare «dată eşti convins că e ceva colosal *de* însemnat şi etern; te simţi în infinit. De fiecare dată. După trei săptămâni începi să «o săseşti plicticoasă; sau al tein ev a îţi face ochi dulci, şi emoţiile infinite îşi schimbă adresa ţi eşti gata să porneşti la un nou *weekend* etern. E un fel de farsă.

1 Ce *voi face fără Euridice*? – celebră arie din «opera *Orfeu* de Glück.

dilueze. In stradă, după

câţiva paşi, îşi dădu seama că e

25 – Surâsul Giocondei 6

Stupidă şi neplăcută* Dar umorul naturii nu seamănă cu al nostru.

— Crezi că sentimentul acesta fără margini nu-i decât o farsă? întrebă Gregory cu indignare* Eu nu cred. Eu socotesc că reprezintă ceva real* din afara noastră, ceva ce face parte din însăşi structura universului.

— Un univers diferit la fiecare amantă, nu?

— Dar dacă ţi se întâmplă numai o dată în viaţă? întrebă

Ardea de dorinţa de a-i spune însoţitorului său cât de nefericit se simţea din pricina lui Molly, mult mai nefericit decât se simţise cineva vreodată până atunci.

— Nu se poate! decretă Spiller.

— Dar dacă-ţi spun eu că se poate? sughiţă Gregory.

— Asta se datorează doar lipsei unor ocazii favorabile, replică Spiller în modul său foarte precis ştiinţific, *ex cathedra*.

— Nu sunt de acord cu tine, doar atât putu să spună Gregory, slab.

Se hotărî să mu pomenească de nefericirea sa. S-ar putea ca Spiller să nu fie un ascultător prea sensibil. Drac bătrân împieliţat!

— Personal, continuă Spiller, am încetat de mult să mai caut un sens. Nu fac decât să iau aceste emoţii infinite drept ceea ce sunt – foarte bune stimulente şi excitante atât cât durează – şi nu mai încerc să le argumentez sau să le explic. Este singurul mod sănătos şi ştiinţific de a trata lu-Urmă o tăcere. Ajunseseră în strălucitoarea Tottenham Court Road. Asfaltul lucios reflecta scânteierea felinarelor. Intrările în cinematografe erau ca nişte peşteri de lumină galbenă orbitoare. Două autobuze trecură huruind.

— Sunt primejdioase emoţiile astea infinite, reluă Spiller, foarte primejdioase. O dată eram cât pe ce să mă însor sub imperiul unei astfel de emoţii. A început pe un vapor. Ştii cum sunt vapoarele. Extraordinarele efecte afrodiziace pe care le produce călătoria pe mare asupra oamenilor neobişnuiţi cu ea, mai ales asupra femeilor! Un fiziolog competent ar trebui să le studieze odată. Fără îndoială, ar putea fi pur şi simplu un rezultat al trândăvier al hranei abundente şi al permanenţei apropieri, deşi mă îndoiesc că ai ajunge la din nou Gr

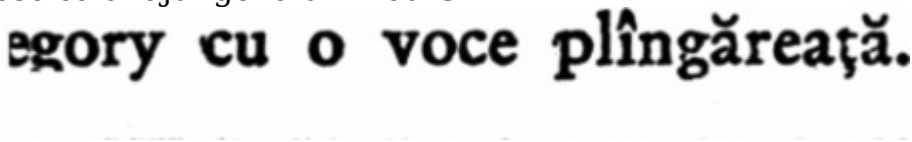

crurile.

aceleaşi rezultate în împrejurări asemănătoare pe uscat. Poate că schimbarea totală a ambianţei, de la pământ la apă, subminează prejudecăţile terestre obişnuite. Sau poate că însăşi durată scurtă a călătoriei ajută, dându-ţi senzaţia că totul se va sfârşi atât de repede încât trandafirul trebuie cules în floare, iar finul trebuie cosit cât timp mai străluceşte soarele. Cine ştie? Dădu din umeri. În orice caz, e extraordinar. Ei bine, după cum ţi-am spus, a început pe un vapor»

Gregory asculta. Cu câteva minute înainte copacii din Bedford Square se legănaseră în bezna sufletului lui amărât şi singuratic. Acum luminile, zgomotul, mişcarea de pe Tottenham Court Road erau în mintea şi în ochii lui. Ascultă rânjind. Povestea ţinu până în Charing Gross Road.

În clipa când se sfârşi, Gregory se simţea într-o stare de mare veselie şi bună dispoziţie. Se asociase cu Spiller; aventurile lui Spiller erau ale lui. Pufni în râs, îşi fixă la loc monoclul, care atârnase în tot acest timp la capătul şnurului şi se bălăngănise la fiecare pas, ciocnindu-se de nasturii vestei. (Pentru oricine e înzestrat cu o cât de slabă sensibilitate, e evident că o inimă zdrobită nu poate purta monoclu.) Acum era şi el un tip dat dracului. Sughiţă; o anumită senzaţie de greaţă îi domoli veselia, dar nu era mai mult decât o uşoară senzaţie. Da, da; acum ştia şi el totul despre viaţa de pe vapoare, chiar dacă cea mai lungă călătorie maritimă pe care o făcuse fusese numai de la Newhaven la Dieppe.

Când ajunseră în Cambridge Circus, teatrele tocmai îşi vărsau afară spectatorii. Trotuarele erau înţesate, aerul încărcat de zgomot şi de parfumul femeilor. Deasupra capului, firmele luminoase clipeau şi zvâcneau. Vestibulurile teatrelor străluceau orbitor. Era o opulenţă vulgară, lipsită de nobleţe, faţă de care Gregory se simţea superior fără nicio dificultate. Prin monoclul său ciclopic privea ţintă, cu un aer cercetător, la fiecare femeie pe lângă care treceau. Se simţea grozav de îndrăzneţ (greaţa se manifesta doar ca o vagă bănuială a unei senzaţii neplăcute), se simţea foarte vesel şi – da, oricât ar părea de curios – mare: mai mare decât viaţa. Cât despre Molly Voles, o s-o înveţe el minte.

? – încântătoare făptură, spuse arătând o mantilă de mătase trandafirie cu auriu şi un cap blond, tuns foarte scurt.

— Spiller dădu din cap, indiferent.

25*

— În legătură cu gazeta aceea a noastră, zise el gându-or. Cred că am putea începe cu o serie de articole despre baza metafizică a ştiinţei, despre argumentele istorice şi filosofice de care dispunem pentru a dovedi că adevărul ştiinţific e adevărat.

— I-hm, făcu Gregory.

— Şi paralel cu astea, o altă serie despre sensul şi rolul artei. Să pornim chiar de la început în ambele direcţii. <ţ idee bună, nu-i aşa?

— Bună, ase Gregory.

Una dintre ocfapadele lui monoculare fusese primită cu un zâmbet de invitaţie; era urâtă, din păcate, şi, evident, profesionistă, îşi lăsă privirea să alunece pe lângă ea, cu un aer superior, de parcă femeia nici n-ar fi existat.

— Dar că Tolstoi are dreptate, continuă Spiller pe un ton meditativ, nu sunt de loc sigur. adevărat ce spune el, că arta are funcţia de a comunica emoţii? În parce, da, aş spune, dar nu exclusiv, nu exclusiv. Clătină din capul lui mare.

— Am impresia că sunt din ce în ce mai beat, rosti Gregory, mai mult pentru sine decât pentru însoţitorul lin.

Mergea încă destul de corect, dar era conştient, prea conştient de acest fapt. Iar bănuiala de greaţă începea să capete temei. Spiller nu auzi sau, auzind, trecu peste această observaţie.

— Pentru mine, urmă el, funcţia principală a artei este aceea de a transmite cunoştinţe. Artistul ştie mai multe decât noi, ceilalţi. El s-a născut ştiind mai multe despre sufletul lui decât ştim noi despre al nostru, şi mai multe despre relaţiile existente între sufletul lui şi cosmos. Artistul anticipează ceea ce va face parte din cunoaşterea comună într-un stadiu superior de dezvoltare. Cei mai mulţi dintre modernii noştri sunt primitivi în comparaţie cu cei mai avansaţi dintre morţi.

— Aşa e, confirmă Gregory fără să asculte. Gândurile lui rătăceau în altă parte, ca şi ochii lui.

— Mai mult încă, urmă Spiller, artistul poate să exprime tot ceea ce cunoaşte şi se poate exprima în asemenea mod, încât cunoştinţele noastre rudimentare, incohérente, necotioretizate despre ceea ce spune el se grupează într-o formă finită – la fel ca pilitura de fier sub influenţa magnetului.

38B

Erau trei – de o tinereţe cuceritoare, provocatoare – adunate în grup pe marginea trotuarului. Sporovăiau, priveau ţintă cu ochi ironici şi strălucitori la bărbaţii care treceau, comentau în şoapte audibile, izbucneau în hohote de râs nestăvilit. Când Spiller şi Gregory se apropiară, fură observaţi de una dintre ele, care făcu semn celorlalte două.

— Oh, cerule! *

Chicotiră, râseră zgomotos, se contorsionară în bătaie de joc.

Uite la ţapul bătrân!

Asta era pentru Spiller, care mergea cu capul gol, ţinând în mână pălăria lui mare, de culoare gri.

— Şi geamul!

Alt hohot de râs pentru monoclu.

— Puterea magnetică, îi dădea înainte Spiller, cu totul inconştient de batjocură graţioasă al cărei obiect era, puterea aceasta de a organiza haosul mintal într-o formă finita face ca adevărul exprimat poetic, în artă, să fie mai valoros decât un adevăr exprimat ştiinţific, în proză.

Cu un reproş glumeţ, Gregory le făcu semn cu degetul. Urmă un chiot şi mai strident. Cei doi bărbaţi trecură; Gregory privi în urmă zâmbind. Se simţea mai vesel şi mai bine dispus decât oricând; dar bănuiala dâp el creştea spre certitudine.

— De pildă, spuse Spiller, eu pot să ştiu destul de

bine că oamenii sunt muritori. Dar această cunoştinţă este organizată şi capătă o formă, ba este chiar dezvoltată şi adâncită, atunci când Shakespeare vorbeşte despre zilele noastre de ieri, care le-au luminat nebunilor drumul spre întunecată moarte.

Gregory căuta în minte un pretext pentru a-i face vânt tovarăşului lui şi a se întoarce să flirteze cu cele trei. Le-ar fi iubit pe toate deodată…”

La te & ffe échevelée Des baisers que les dieux gardaient şi bien mêlée.1

1 Mănunchiul stufos de sărutări, pe care zei! ŞI păstrează atât de Sneficit (fr.).

Versul lui Mallarmé îi reveni în memorie, modelând dorinţele lui vagi (bătrânul Spiller avea dreptate, idiotul) în cea mai elegantă formă. Cuvintele lui Spiller ajungeau la el ca de la o mare distanţă.

— Iar uvertura *Coriolan* este o piesă de cunoaştere nouă, şi în acelaşi timp un organizator al cunoştinţelor haotice existente.»…

Ar fi vrut să-i sugereze să intre o clipă la „Monico”, pretextând o necesitate naturală, şi o dată acolo, să o şteargă şi să nu se mai întoarcă. Idiot bătrân, să-i dea înainte cu gura, tot drumul! Nu că n-ar fi putut fi interesant într-un moment mai potrivit. Dar acum… Şi îşi mai închipuia, fără îndoială, că avea să-l tapeze pe el, Gregory, de o mie de lire! îi venea să râdă cu glas tare. Dar batjocura lui era pigmentată de senzaţia tulbure că beţia din el luase în mod hotărât o formă nouă, îngrijorătoare.

— Unele dintre peisajele lui Cézanne, îl auzi pe Spiller zicând

Deodată, din umbra unei uşi, în josul străzii, la câţiva metri în faţa lor, se ivi încet, tremurător o umbră: o legătură de boarfe negre, care se «mişca pe o pereche de ghete vechi, scâlciate, având în creştet o pălărie zdrenţăroasă, cu boruri largi. Umbra avea un chip

pământiu, livid. Avea şi mâini, iar într-una din ele ţinea o tăviţă cu cutii de chibrituri, îşi deschise gura, din care lipseau câţiva dintre dinţii îngălbeniţi; cântă, dar abia auzit. Gregory crezu că recunoaşte imnul *Mai aproape*, *Doamne*, *de tine*. Se apropiară.

— Unele fresce de Giotto, unele sculpturi vechi greceşti… continua Spiller interminabilul său catalog.

Făptura se uită la ei, Gregory se uită la făptură. Ochii li se întâlniră. Gregory îşi lărgi orbita ochiului stâng. Monoclul căzu la capătul şnurului de mătase. Pipăi în buzunarul drept al pantalonilor, buzunarul în care ţinea monedele de argint, căutând un şase *penny*, sau chiar un şiling. Buzunarul conţinea numai patru monede de câte o jumătate de coroană1… O jumătate de coroană? Şovăi, scoase pe jumătate o monedă, apoi o lăsă să cadă cu un zornăit. Îşi băgă mâna

1 O jumătate de coroană – 2 şilingi şi şase *penny*. 390

stingă în celălalt buzunar al pantalonilor şi o scoase apoi plină. Lăsă pe tava întinsă trei *penny* şi jumătate.

— Nu, n-am nevoie de chibrituri, zise el.

Recunoştinţa întrerupse imnul. Gregory nu se simţise în viaţa lui atât de ruşinat. Monoclul clincănea, lovindu-se de nasturii vestei. Punea un picior înaintea altuia cu chibzuinţă, păşind în mod corect, dar ca pe frânghie. Încă o insultă la adresa făpturii aceleia. Ar fi dorit din toată inima să fie treaz. Ar fi dorit din toată inima să nu fi tânjit cu atâta acuitate după acel „mănunchi stufos de sărutări”. Trei *penny* şi jumătate! Dar ar putea să alerge înapoi şi să-i dea o jumătate de coroană, două jumătăţi de coroană. Ar mai putea să alerge înapoi. Pas cu pas, ca pe frânghie, înainta, ţinând pasul cu Spiller. Patru paşi, cinci paşi… unsprezece paşi, doisprezece paşi, treisprezece paşi… Oh, ce nenorocire! Optsprezece paşi, nouăsprezece… Prea târziu; acum ar fi ridicol să se întoarcă, ar fi o prostie prea evidentă. Douăzeci şi trei, douăzeci şi patru de paşi.

Bănuiala devenise o certitudine, o certitudine crescândă; îi era greaţă.

— În acelaşi timp, spunea Spiller, nu văd de loc cum ar putea vreodată vasta majoritate a adevărurilor şi ipotezelor – ştiinţifice să devină subiect de artă. Nu văd cum ar putea căpăta o semnificaţie poetică, emoţională, fără să-şi piardă exactitatea. De pildă, cum ai putea exprima teoria electromagnetică a luminii într-o formă literară emoţionantă? Pur şi simplu nu se poate.

— Oh, pentru numele lui Dumnezeu, strigă Gregory cu o bruscă izbucnire de furie, pentru numele lui Dumnezeu, taci din gură! Cum poţi vorbi aşa într-una? Sughiţă din nou, mai adânc şi mai ameninţător decât înainte.

— Şi de ce naiba nu? întrebă Spiller cu o uşoară uimire.

— Să vorbeşti despre artă, despre ştiinţă şi poezie, spuse Gregory pe un ton tragic, aproape cu lacrimi în ochi, când în Anglia există două milioane de oameni care mor de foame. Două milioane. Voise ca repetiţia să sune impresionant, dar din păcate sughiţă încă o dată; simţea că-i e rău de-a binelea. Locuind în cocioabe împuţite, continuă el *descrescendo*, în promiscuitate, îngrămădiţi în turme, laolaltă, ca animalele. Mai raji decât animalele.

Se opriseră; se priviră în faţă, înfruntându-se.

m

— Oim poţi? repetă Gregory, încercând să reproducă indignarea generoasă din clipa precedentă.

Dar aburii de greaţa se înălţau din stomacul lui ca o miasmă dintr-o mlaştina, înnegurându-i. mintea, alungind orice gând – orice altă emoţie în afară de teama îngrozitoare că o să vomite.

Faţa lui Spiller îşi pierdu deodată aspectul monumental de celebritate victoriană; păru că se destramă. Gura i se deschise, ochii. Îi ieşiră din orbite,

fruntea i se brăzda de riduri, iar liniile adânci, care duceau de fiecare parte a nasului până la colţurile gurii, se întinseră şi se contractară violent, ca nişte extensoare de mănuşi apucate de nebunie. Un sunet puternic ieşi din el. Trupul lui mare era zguduit de

Răbdător – răbdarea era tot ce-i mai rămăsese, răbdarea şi-o speranţă din ce în ce mai slabă – Gregory aştepta să treacă momentul de paroxism. Se făcuse de râs; era luat în bătaie de joc. Dar acum nu-i mai păsa.

Spiller îşi veni în fire atât cât să poată vorbi.

— Eşti formidabil, dragul meu Gregory, zise el, înecându-se. Avea încă lacrimi în ochi. De-a dreptul superb!

Îl luă de braţ cu afecţiune şi, râzând încă, porni mai departe. Gregory porni şi el fără voia lui; n-avea încotro.

— Dacă n-ai nimic împotrivă, spuse după câţiva paşi, aş zice să luăm un taxi.

— Cum, până în Jermyn Street? întrebă Spiller.).

— Cred că e mai bine, stărui Gregory.

Urcându-se în maşină, izbuti să-şi agaţe monoclul în mânerul uşii. Şnurul se rupse: sticla căzu pe jos. Spiller o ridică şi i-o dădu în mina.

— Mulţumesc, zise Gregory şi o puse, în afara oricărui pericol, în buzunarul de la vesta.

un uriaş hohot de rîs.

Zfna cea bună

La numărul 17 din Purtieu Villas a avut loc sosirea zânei celei bune. „Daimlerzul enorm – părea mai mare chiar decât casa – luneca de-a lungul străzii, fâşiind uşor. Era albastru-închis şi cu un luciu discret. („Ca stelele pe mare – „Daimlera-ul cu luciri întunecate îi amintea totdeauna Susanei de melodia ebraică – când vălul albastru lunecă noaptea peste adâncă Galilée.”) Ochi

ascunşi pe după perdelele de dantelă îl urmăreau trecând; nu se întâmplă prea des că patruzeci de cai putere să treacă pe sub ferestrele acestea din suburbie. La poarta cu numărul 17 augurii se opriră. Şoferul sări afară şi deschise uşa. Zâna cea bună îşi făcu apariţia.

Doamna Escobar era înaltă şi zveltă, atât de anormal de înaltă şi zveltă, încât, îmbrăcată cum era după ultima modă, părea o reclamă dintr-un jurnal de mode – de o eleganţă fantastică, întrecând orice realitate.

Astăzi era îmbrăcată în negru – un costum negru foarte fin, tivit la manşete şi la guler, la buzunare şi la cusăturile fustei cu roşu. Un guler înalt de muselină îi înconjura gâtul, iar din el pornea un volan lucrat cu măiestrie, care vălurea printre reverele jachetei ca aripa lasciv unduitoare a unui peşte tropical. Avea pantofi roşii; o stropitură de roşu se afla şi în garnitura mănuşilor, alta la pălărie.

Coborî din maşină şi, întorcându-se spre portiera deschisă, zise:

— Ei, Susan, parcă nu prea te grăbeşti să ieşi.

Susan, care se aplecase să culeagă pachetele risipite pe podeaua maşinii, privi în sus.

— Vin imecfiat, zise ea.

Luă în grabă buchetul de trandafiri albi şi cutia cu *foie gras*. Apucându-le, scăpă cutia în care se afla torţă de ciocolată.

Doamna Escobar râse.

— Gâsca mică, zise ea, şi o nuanţă de fermecătoare batjocură făcu să-i vibreze adânc vocea. Ieşi afară şi lasă-l pe Robbins să ducă lucrurile. Ai să le duci, Robbins, adăugă ea pe un alt ton, întorcându-se spre şofer, nu-i aşa că o să le duci? Se uita la el cu o expresie de intimitate, zâmbetul ei era ademenitor, aproape languros. Nu-i aşa, Robbins? repetă ea, ca şi cum ar fi cerut cea mai mare

favoare personală.

Acesta era felul de a fi al doamnei Escobar. Îi plăcea să îmbrace orice relaţie, chiar cea mai întâmplătoare, cea mai practică sau mai oficială, într-un aer de intimitate, de la suflet la suflet. Discuta cu vânzătoarele de prăvălie despre iubiţii lor, le zâmbea servitorilor de parcă ar fi vrut să-i transforme în confidenţi sau amanţi, discuta filosofie cu instalatorul, dădea ciocolată băieţilor de prăvălie, ba chiar, dacă aveau o înfăţişare deosebit de angelică, îi săruta matern. Dorea „să intre în contact cu oamenii”, cum spunea ea, să le pipăie şi să le strângă în mina sufletele şi să le stoarcă tainele inimii. Dorea ca toţi să o bage în seamă, să o simpatizeze şi să o adore de la prima vedere. Ceea ce nu o împiedica să se năpustească furioasă asupra vânzătoarelor care nu o puteau servi pe loc exact cu lucrul pe care-l voia, să certe cu violenţă servitorii atunci când nu răspundeau la sonerie cu destulă promptitudine, să-l facă hoţ şi mincinos pe instalatorul întârziat, să-l trimită înapoi pe comisionarul care aducea un dar de la un admirator nedorit, nu numai fără ciocolată şi nesărutat, dar ciliar fără bacşiş.

— Nû-i aşa? Şi privirea ei. părea să adauge: „De dragul *meu*”.

Avea ochii lungi şi înguşti. Pleoapele de jos descriau-o linie. orizontală aproape dreaptă, cea de sus o curbă gradată, între pleoape, o pereche de irişi albastru-deschis îşi roteau expresiv luminile încoace şi încolo.

Şoferul era tânăr şi nou în slujbă. Roşi şi îşi întoarse privirea.

— Oh, da, desigur, doamnă, zise d, cu mâna h chipiu. Susan iasă torţă de ciocolată şi cutia de *foie gras* şi coborî.

Braţele îi erau pline de pachete şi de flori.

— Parcă ai fi un mic Moş Crăciun, zise doamna Escobar pe un ton glumeţ şi afectuos. Stai să iau şi eu ceva.

Alese buchetul de trandafiri albi, lăsându-i Susanei punga cu portocale, friptura de pui, limba şi ursuleţul. Robbins deschise poarta; intrară în mica grădină.

— Unde-i Ruth? zise doamna Escobar. Nu ne aşteaptă?

Glasul ei exprima dezamăgire şi cuprindea un reproş. Evident, se aşteptase *să* fie întâmpinata la poartă şi escortată de-a lungul grădinii.

— Bănuiesc că n-a putut să lase singur copilul, zise Susan, privind-o cu nelinişte pe doamna Esèobar pe deasupra grămezii de pachete. Nu poţi fi sigur că ai să poţi face ceea ce doreşti când ai copii, nu-i aşa?

Totuşi, ar fi dorit să o vadă pe Ruth la poartă. Ar fi îngrozitor dacă doamna Escobar ar prede-o neglijentă sau nerecunoscătoare. „Oh, Ruth, hai, vino!" o imploră în sinea ei, şi dori acest lucru atât de puternic, încât se pomeni cu pumnii strânşi şi cu muşchii stomacului încordaţi.

Pumnii şi muşchii abdominali îşi făcură datoria, pentru că uşa casei se deschise deodată cu forţă, şi Ruth coborî în fugă treptele, purtând copilaşul în braţe.

— Vă rog să mă scuzaţi, doamnă Escobar, începu ea. Dar vedeţi, copilaşul tocmai…

Doamna Escobar nu-i permise să-şi termine fraza. Întunecată o clipă, faţa ei se lumină din nou. Zâmbi cuceritor. Pleoapele ei se apropiară şi mai mult una de alta, iradiind în dungi subţiri o bună dispoziţie încântătoare.

— Uite-l pe micul Moş Crăciun, zise ea, arătând-o pe Susan. Încărcat cu Dumnezeu ştie ce. Poftim şi câteva biete flori de la mine. Ridică trandafirii până-n dreptul buzelor, îi sărută şi atinse obrazul lui Ruth cu florile pe jumătate deschise. Ce mai face această delicioasă făptură?

Luă minuta copilului şi o sărută. Copilul o privi cu ochi mari şi gravi – candizi şi, din pricina candorii, profund critici, ca ochii unui înger în ziua judecăţii de apoi.

26* 6

Bulla ziua, spuse el cu vocea lui solemnă; copilăreasca.

— Dragul de el! zise doamna Escobar şi nu-i mai acordă atenţie. N-o interesau prea mult copiii. Şi tu, draga mea? întrebă ea, adresându-se lui Ruth.

O sărută. O sărută pe buze.

— Foarte bine, mulţumesc, doamnă Escobar.

Doamna Escobar o examina de la lungimea braţului, ţinând o mână pe umărul lui Ruth.

— Arăţi într-adevăr foarte bine, copilă dragă, zise ea. Şi mai drăguţă decât oricând. Aruncă mănunchiul mare de flori în scobitura braţului liber al tinerei mame. Ce madonă dulce şi mică! exclamă ea. Şi, întorcându-se spre Susan: Ai văzut vreodată ceva mai fermecător? întrebă. (Susan zâmbi şi dădu din cap, cam stângaci; în definitiv, Ruth era sora ei mai mare.) Şi atât de absurd, *absurd* de tânăra 1 Doamna Escobar continuă: Dar e de-a dreptul un *détournement de* mineure1 să fii măritată şi să ai şi un copil! Să ştii, draga mea, că pari chiar mai tânără decât Susan. E o ruşine.

Stingherită de laudele cam răspicate ale doamnei Escobar, Ruth roşi, şi nu numai modestia făcu să i se urce sângele în obraji. Stăruinţa aceasta asupra înfăţişării ei tinereşti o umilea. Pentru că aerul copilăresc se datora, în cea mai mare parte, îmbrăcăminţii ei. Îşi cosea singură rochiile – mai degrabă nişte mici înjghebări „artistice* din ţesături de in viu colorate sau cu carouri mari – şi le făcea în singurul fel pe care-l ştia sau pentru care avea timp: drepte de sus până jos, cu o platcă şi fără mâneci, putând fi purtate peste o cămaşă. Cu o monotonie de uniformă şcolară. Dar ce poţi face dacă nu-ţi poţi permite să cumperi îmbrăcăminte ca lumea? Şi părul ei tăiat scurt şi drept era tot atât de îngrozitor de şcolăresc. Ştia asta. Dar iarăşi, ce putea să facă? Să-l lase să crească? Ar fi cerut

atâta bătaie de cap ca să-l ţină în ordine, şi ea avea atât de puţin timp. Să-l mai tundă? Dar asta ar fi însemnat să-l onduleze, şi ar fi trebuit să-l coafeze la un coafor bun. Toate astea însemnau bani. Bani, bani, bani!

Nu, dacă arăta atât de ostentativ tânără, se datora pur şi simplu faptului că era săracă. Susan era un copil, cu cinci.

1 Corupere de minoră (fr.).

ani mai tânără decât ea. Dar părea mai mare. Părea matură, pentru că era îmbrăcată cum se cuvine, cu rochii făcute de un croitor adevărat. Îmbrăcăminte de om mare, deşi n-avea decât 17 ani. Iar părul ei castaniu, tuns scurt, era foarte frumos ondulat. Doamna Escobar îi dădea Susanei tot ce dorea. Absolut tot.

Deodată se pomeni urând-o şi dispreţuind-o pe sora asta a ei, demnă de invidiat prin fericirea care i se oferise. La urma urmei, ce era ea? Nimic decât un căţeluş răsfăţat în casa doamnei Escobar. Pur şi simplu o păpuşă; pe doamna Escobar o distra s-o îmbrace, să se joace cu ea, să o pună să-i zică „mamă”. Era o situaţie de dispreţuit, josnică. Dar chiar când se gândea la situaţia înjositoare a Susanei, se plângea de soarta care n-o lăsase şi pe ea să aibă parte de asemenea fericire. De ce Susan să aibă totul, în timp ce ea…

Dar apoi, brusc, îşi aduse aminte de copilaş. Îşi întoarse capul, pornită, şi sărută obrazul rotund, de culoarea piersicii pârguite, al copilului. Pielea era moale, netedă şi rece, ca o petală de Boare. Copilaşul *o* făcu să se gândească la Jim. Îşi închipui cum are s-o sărute când *o* să vină acasă de la lucru. Şi astă-seară, *în* timp ce ea o să coasă, el o să citească tare din *Declinul şi prăbuşirea* lui Gibbon1. Cum îl iubea când şedea acolo, cu ochelarii pe nas, şi citea! Şi cât de ciudat rostea el cuvântul „persanii” – nu persani, ci „pierzani. Gândul la „pierzani” o făcu să

dorească violent prezenţa lui acolo, lângă ea, ca să-şi poată arunca braţele în jurul gâtului lui şi să-l sărute. „Pierzani, Pierzani”, repetă cuvântul în sinea du Vai, *cum* îi adoră!

Cu o izbucnire bruscă de dragoste „accentuată 2 a acelaşi timp de căinţa pentru gândurile ei odioase şi de amintirea hâi Jim, se întoarse spre sora ei.

— Ei, Sue! o strigă.

Se sărutară pe deasupra puiului fript, rece, şi a limbii.

Doamna Escobar se uită la cele două surori şi, uitându-se, se simţi năpădită de plăcere. Cât de fermecătoare sunt, se gândi; cât de proaspete, de tinere, de drăguţe! *Se* simţea mândră de ele. Pentru că, în definitiv, nu erau, într-un

— *Edward Xiibhon* (1757 – 1796% istoric englez, autore! tratatului *hfria deckntăm fi trahnşmi Imperiului roman*.

anume fel, propria ei creaţie? Două fete tinere, crescute acasă în bune condiţii, chiar în lux; rămase deodată orfane şi fără un ban. Ar fi putut pur şi simplu să se dea la fund, să dispară, şi nimeni n-ar mai fiau zit de ele. Dar doamna Escobar, care o cunoscuse pe mama lor, le-a sărit în ajutor. Să vină şi să locuiască la ea – bieţii copii! – iar ea avea să le fie mamă. Puţin cam nerecunoscătoare, cum i se păruse întotdeauna, Ruth preferase să accepte cererea lui Jim Waterton şi să facă o căsătorie prematură şi hazardată. Waterton n-avea bani, desigur; nu era decât un băiat care trebuia să-şi facă o carieră. Dar Ruth «îşi alesese singură soarta, în mod deliberat. Acum erau căsătoriţi de aproape cinci ani. Doamna Escobar fusese puţin jignită. Totuşi, îşi făcuse în mod periodic vizitele de zână bună la Purtieu Villas; îi fusese şi naşă copilului. Între timp, Susan, care la moartea tatălui ei avusese numai 13 ani, crescuse sub îngrijirea doamnei Escobar. Acum se apropia de 18 ani şi era

fermecătoare.

„Cea mai mare plăcere pe lumea asta, îi plăcea doamnei Escobar să spună, este să fii bun cu alţi oameni. Mai ales, ar fi trebuit ea să adauge, când ceilalţi oameni sunt nişte mici făpturi tinere şi încântătoare, care te divinizează.*

— Dragii mei copii, li se adresă ea şi, venind între ele, îşi trecu oiţe un braţ în jurul taliei fiecăreia. Se simţi dintr-odată năpădită de o emoţie profundă şi nobilă, foarte asemănătoare cu aceea pe care o simţea când auzea citindu-se tare în biserică predica de pe munte sau parabola femeii care a fost prinsă în adulter. Dragii mei copn!

Vocea ei plină tremură puţin, ochii i se umeziră. Le strânse pe cele două fete mai aproape. Înlănţuite, merseră pe cărarea ce ducea spre uşa casei. Robbins le urmă la o distanţă respectuoasă, ducând cutia ev *foie gras* şi torţă de ciocolată.

Îi

— Da’ de ce nu mi-a adus un tren? întrebă copilul.

— Bine, dar ursuleţul e atât de drăguţ!

— Atât de frumos… sublime şi Susan.

Chipurile celor două surori exprimau o încurcătură plină de nelinişte. Cine ar fi putut să prevadă una ca asta? Bă*

Iatul nu putea suferi ursuleţii. 1 voia un tren, şi nimic altceva decât un tren. Iar doamna. Escobar alesese singură ursuleţul. Era un urs cu totul deosebit, de un comic realizat cu artă, ştiţi, de bună seamă; făcut din catifea neagră, cu ochi mari din piele albă şi butoni de gheaţă.

— Şi uite cum merge, îl ispiti Ruth. Îi dădu animalului un brânci; acesta porni pe podea. Pe roate, adăugă ea.

Puştiul avea o slăbiciune pentru roate. Susan întinse mâna şi trase ursul înapoi.

— Şi când tragi de şnurul ăsta, explică, mormăie.

Trase de şnur. Ursul mirii răguşit.

— Da’ eu vreau un tren, stărui copilul. Cu şine, cu tuneluri şi semnale. (Le spunea *semănale*.)

— Altă dată, scumpul meu, zise Ruth. Acum du-te şi dă-i ursului o sărutare. Bietul moş Martin, e atât de trist!

Buzele copilului tremurară, chipul i se încreţi de supărare, începu să plângă.»

— Vreau semănale, urlă el. De ce nu-mi aduce iemănale? Arătă acuzator spre doamna Escobar.

— Păpuşă mică! zise doamna Escobar. O să-şi capete *semănatele*!

— Nu, nu! imploră Ruth. Să ştiţi că adoră ursuleţii, zău! Nu-i decât o idee prostească pe care şi-a vârât-o în cap.

— Păpuşă mică şi scumpă, repetă doamna Escobar. „Dar ce prost-crescut e copilul ăsta, se gândi ea. Atât de răzgâiat şi de blasé1 de pe acum!” Ea îşi dăduse atâta osteneală cu ursul ăsta. O adevărată operă de artă. Trebuie să i se spună lui Ruth pentru binele ei şi al copilului. Dar e atât de sensibilă. Ce proşti sunt oamenii când sunt sensibili pentru asemenea lucruri. Poate că cel mai bine ar fi să vorbească cu Susan despre asta şi apoi s-o lase pe ea să discute cu Ruth în linişte, când vor fi singure.

Ruth încercă o diversiune?

— Ia uite ce carte frumoasă ţi-a adus doamna Escobar! Şi ridică un exemplar nou, proaspăt ieşit de sub tipar, din *Cartea prostiei* de Lear. Ia te uită! Întoarse paginile cu un gest îmbietor în faţa ochilor copilului.

— Blazat (fr.).

— Nu vreau să mă uit! replică băieţaşul, hotărât să facă pe martirul, în cele din urmă, totuşi, nu putu să reziste pozelor. Ce-i asta? întrebă el, îmbufnat, încercând să se prefacă neinteresat.

— Ţi-ar plăcea să-ţi citesc unul <Kn poemele acestea frumoase? întrebă doamna Escobar, tura înd gaz peste focul dispreţuitorului de urşi.

— Oh, da, desigur! strigă Ruth cu o grabă neliniştită. Da, vă rog!

— Vă rog, repeta Susan.

Puştiul nu spuse nimic dar când mama hâi vru? să-i întindă doamnei Escobar cartea, el încercă să reziste.

— E cartea mea, spuse el pe un ton de văicăreala mânioasă.

— Ssst! făcu Ruth, mângâindu-l pe cap, pentru a-l potoli. Copilul dădu drumul cărţii.

— Care să fie? întrebă doamna Escobar, întorcând paginile volumului. *Pif-Paf-Pitf f* Sau *Ariciul fără degete*? Sau *Bufniţa şi Motanul*? Care? Se uită în sus, zâmbind întrebător.

— *Ariciul*, sugeră Susan.

— Cred că mai bine ar fi să începem cu *Bufniţa şi Motanul*, spuse Ruth. E mai uşor de înţeles decât celelalte. Nu-i aşa că ai vrea să asculţi povestea cu motanul Mi-au, dragul meu?

Copilul dădu din cap, fără entuziasm.

— Păpuşă dulce \ făcu doamna Escobar. O să-şi asculte motanul. Şi mie-mi place. Găsi în carte locul căutat. *Bufniţa şi motanul Miaur* anunţă ea cu o voce mai plină şi mai modulat vibrantă decât de obicei.

Doamna Escobar studiase arta vorbirii cu cei mai buni profesori şi-i plăcea să joace teatru, din caritate. Fusese de neuitat în *Ţoşcă*, pentru sprijinirea spitalului de copii „Hoxton”. Şi mai avea în repertoriu rolul Porţiei pentru spitalele ortopedice, „Mrs. Tanqueray” pentru tuberculos (sau „Mrs. Tanqueray” era pentru incurabili?).

— Ce-i aia bufniţă? întrebă băiatul.

Întreruptă, doamna Escobar începu o lectură preliminări a poemului pentru sine – buzele ei se mişcau în

timp ce citea.

— O bufniţă e un fel de pasăre mare şi caraghioasă, răspunse mama copilului, şi-şi trecu un braţ, în jurul lui. Spera că va sta mai liniştit dacă îl va ţine aşa.

— Obufntţele muşcă;

— Bufniţe, drăguţule, nu obufniţe. Muşcă?

— Numai când te necăjesc oamenii.

— De ce le necăjesc oamenii?

Sst! făcu Ruth. Acum trebuie să asculţi. Doamna Escobar o să-ţi citească îndată o poveste frumoasă despre o bufniţă şi. un pisoi.

Între timp, doamna Escobar studiase poemul.

— Încântător 1 spuse ea, fără adresă precisă, zâmbind, pe când vorbea, cu ochii şi cu buzele. E poezie autentică, deşi e un nonsens. La urma urmei, ce e poezia decât un nonsens? Nonsensul divin. Susan dădu din cap, aprobând. Să încep? întrebă doamna Escobar.

Da, desigur, zise Ruth –, r fără să înceteze să dezmierde părul/mătăsos al copilului. Acum se mai potolise. Doamna Escobar începu:

— „Bufniţa şi motanul porniră pe mare într-un vapor frumos, Cdupă o mică pauză şi cu intensitate)

ca mazărea de verrde. Luară cu ei miere şi (vocea plină urcă un ton şi apoi coborî) bani grămezi luară, Ce* într-o bancnotă (mică pauză) de cinci lire (mică pauză) înfăşurară.*

— Ce este o bancnotă de cinci lire? întrebă puştiul.

Ruth îşi apăsă mâna pe capul lui cu mai multă greutate, de parcă ar fi vrut să-i înăbuşe curiozitatea cresc încă. Şşşş, făcu ea.

Fără să lă în seamă întreruperea, doamna Escobar continuă”, după o scurtă tăcere dramatică, abordând strofa a doua.

— „Bufniţa privea al stelelor şirrag, (vocea ei vibra adânc de patima nopţii tropicale amoroase)

Şi la ghitara-i mică tot cânta…”

— Mămico, ce e aia ghit…?…

— St, scumpule, sst!

Aproape că putea simţi cum spiritùl interogativ al copilului se strecoară afară printre degetele ei strânse.

Cu o scânteiere verde de smaragde şi o sclipire multicoloră de diamante, doamna Escobar îşi puse mâna lungă şi albă pe inimă şi-şi ridică ochii spre constelaţii imaginare.

— „Oh, pissule iubit, pisoiul meu drrag.

Ce (vocea ei se ridică şi apoi coborî cu semnificaţie) *mint*** *nat a* e fiinţa ta, Ce *minunată t* fiinţa ta!”

*

— Mămico, dar bufniţelor le plac pisicile?

— Nu vorbi, iubitule.

— Dar tu mi-ai spus că pisicile mănâncă pasările.

— Pisica asta nu, scumpule.

— Dar tu mi-ai spus, mămico… Doamna Escobar începu strofa următoare:

— „Măiastră pasăre, motanu-i spuse el.

Ce dulce-i cântul tău, îmbătător (vocea doamnei Escobar deveni languroasă).

Să ne luăm, că prea tânjesc de dor.

Dar un inel (pauză; doamna Escobar făcu un gest de deznădejde, iluminat de inele) inel (pauză, apoi vocea i se ridică în semn de întrebare) de unde poţi să iei? Şi iar la drum, o zi şi-un an plutiră

Spre ţara-n care pomul-bong creştea…”

— Ce-i aia pomulbongereştea, mămico?

Doamna Escobar îşi ridică uşor vocea, ca să acopere întreruperea copilului, şi-şi continuă lectura:

— „Şi-acolo, (pauză) în pădure, (pauză) Un porc mistreţ găsiră, Care – un inel

— „Care – un inell (repetă doamna Escobar şi mai tare, descriind în aer, pe când vorbea, un cerc scânteietor). În vârful nasului avea…”

— Mămico! Copilul clocotea de nerăbdare şi smuci braţul mamei. De ce nu-mi spui? Ce este un pomulbongereştea? „– r Trebuie să aştepţi, scumpule.

Susan îşi duse degetul la buze. „Şşşt!” Vai, cum ar fi dorit să fie copilul cuminte! Ce-o să creadă doamna Escobar? Şi citea atât de frumos!

— „Care – un inell (doamna Escobar descrise un cerc şi mai mare) în vârful nasului avea”.

— E un fel de copac, şopti Ruth.

— „«Drrag mistreţ, n-ai vrea pe-un şiling să ne dai Inelul tău?» «Ba da», mistreţul răspundea.

Inelul îl luară. Şi hai la nuntă, hai! Nun le fu curcanul ce pe deal trăia (nota visătoare din glasul doamnei Escobar dădu dealului curcanului o splendidă nuanţă albastră, romantică şi îndepărtată), Nun le fu curcanul ce pe deal trăia. Mâncară şi fructe, şi carne, şi-alune la cina de nuntă, se spune. Şi…”

— Ce e cina de nuntă?

— Şşşt, dragule!

— „…mână în mina (vocea deveni un gângurit duios, catifelându-se ca o piersică sentimentală) pe-ntinsele…”

— Da’ ce mă tot sâsâieşti aşa? strigă băieţaşul. Era atât de furios, încât începu să dea în maică-sa cu pumnii.

Întreruperea era atât de zgomotoasă, încât doamna Escobar fu nevoită să o observe. Se mulţumi să se încrunte şi să-şi pună degetul pe buze.

— … pe-ntinsele dune (tot oceanul era în vocea doamnei

Escobar)

Dansară (cu câtă veselie şi totuşi cu câtă gingăşie, cu» 403

cită tandreţe nupţială!) sub clarul (vorbea acum

foarte lent; îşi lăsa mâna, pe care o ridicase, să coboare încet, ca o pasăre ostenită, pe genunchi) de lu-ună".

Dacă cineva ar fi putut să audă aceste din urmă cuvinte, ar fi auzit spaţiul interstelar, şi tainele mişcării planetare, şi serenada lui Don Juan, şi balconul JuHetei. Dacă cineva ar fi putut să le audă. Dar răcnetul pe care-l scoase puştiul fu atât de pătrunzător, încât cuvintele rămaseră aproape neauzite.

ÎN

— Cred că ar trebui să stai de vorbă într-o zi foarte serios cu Rudi, spuse doamna Escobar pe când se întorceau de la Purtieu Villas. În legătură cu copiltfi. Nu cred că-i eşecte prea bine. E răzgâiat".

Acuzaţia fusese formulată în termeni foarte generali. Dir Susan începu imediat să ceară scuze pentru ceea ce consideră ea că fusese jignirea specială comisă de copii.

— Desigur, se precipită ea, nenorocirea a fost că poemul avea prea multe cuvinte greu de înţeles pentru el.

Doamna Escobar fu nemulţumită văzându-se înţeleasă a-ît de bine.

— Poemul? repetă ea, ca şi cum n-ar fi înţeles despre ce vorbeşte Susan. Ah, nu mă gândeam la asta! Mi s-a părut că era atât de cuminte, de atent în timp ce citeam, fW.ni} ţi s-a părut la fel?

Susan roşi cu vinovăţie.

— Mi s-a părut că v-a întrerupt de prea uralte «ori, zise ea.

Doamna Escobar zâmbi cu indulgenţă.

— Dar ce poţi să ceri de ia un copil atât de mic? Nu, nu 4 mă gândeam la purtarea lui, în general. La ceai, de pildă... Trebuie neapărat să discuţi cu Ruth despre asta.

Susan făgădui că va discuta.

Schimbând subiectul, doamna Escobar începu să vorbească despre Sydney Fell, care în seara aceea venea la masă. Ce fiinţă încântătoare 1 îi plăcea din ce în ce mai

mul. Avea o gură foarte frumoasă; atât de fină şi de senzitivă şi totuşi în acelaşi timp atât de puternică, de senzuală. Şi era atât de spiritual şi un curtezan atât de desăvârşit. Susan asculta într-o tăcere nefericită.

— Tu nu crezi tot aşa? întrebă doamna Escobar, stăruind asupra întrebării. Nu-l găseşti fermecător?

Susan izbucni deodată:

— Îl urăsc! spuse ea şi începu să plângă.

— Îl urăşti? întrebă doamna Escobar. De ce? De ce? Doar nu eşti geloasă, nu-i aşa? râse.

Susan dădu din cap, negând.

— Ba eşti! insistă doamna Escobar. Eşti.

Susan continua să scuture din cap cu îndărătnicie. Dar doamna Escobar ştia că izbutise să se răzbune.

— Copil prost ce eşti, spuse ea cu o voce în care zăceau comori de afecţiune.

Îşi trecu braţul în jurul umerilor fetei, o trase spre ea cu blândeţe şi duioşie *şi* începu să-i sărute faţa umedă. Susan se lăsă în voie pradă fericirii.

CUPRINS

…». Î… f…

…/…

…” N, f.

*

*

V

Ê!

* i V.

*

„*Y*.

I

I

— Mi

*. f. „...

*:
te". «...

r... 1...
fyfaţă... / 6
Cura de odihnă...
Familia Claxtoa... 61
Surâsul Giocondei... Dl
*
— Banchetul Tillotsou... 122
Mica mexicană... 146
Fard... 176
*
Portretul... 182
Micul Arhimede.: ... *i*\... 195
Librăria... 231
Două sau trei graţii... \ – 237
Sâmbăta după-amiara...). 356
...
Monoclul... 372
Zâna cea bună... 303
y 9
".

Redactor responsabil: ANTOANETÀ RALÏAN Tehnoredactor: AURICA IONESCU.
— «: i *
Dai la cules 06, 05.*1966, Bun de tipar 16, 07*: *196*$, *Apărut 1966. Tiraj 60.170. Broşate 55.090. Legate 5080. Hârtie tipar înalt tip B. sul de 63* g/m. *Format 5 iöX840/16. Coli ed. 23, 30. Coli tipar 25*; *5. A. nr. 2402. C.Z. pentru bibliotecile* *mari 82. C.Z.*
pentru bibliotecile mici 82 – 32 – R".

I 1

Tiparul executat sub comanda nr. 60.283 la Combinatul Poligrafic „Casă Scânteii”, Piaţa Scânteii nr. 1, Bucureşti – Republica Socialistă România

Aldous Huxley

Huxley este în Anglia unul dintre primii romancieri de cultură cu adevărat modernă, capabil să mânuiască fără dificultate ideile vechi şi cele noi, care formează, la începutul veacului XX, concepţia despre lume a unui om inteligent.

Originalitatea talentului său consta în îmbinarea unei naturi poetice cu o cultură ştiinţifică.

André Maurois

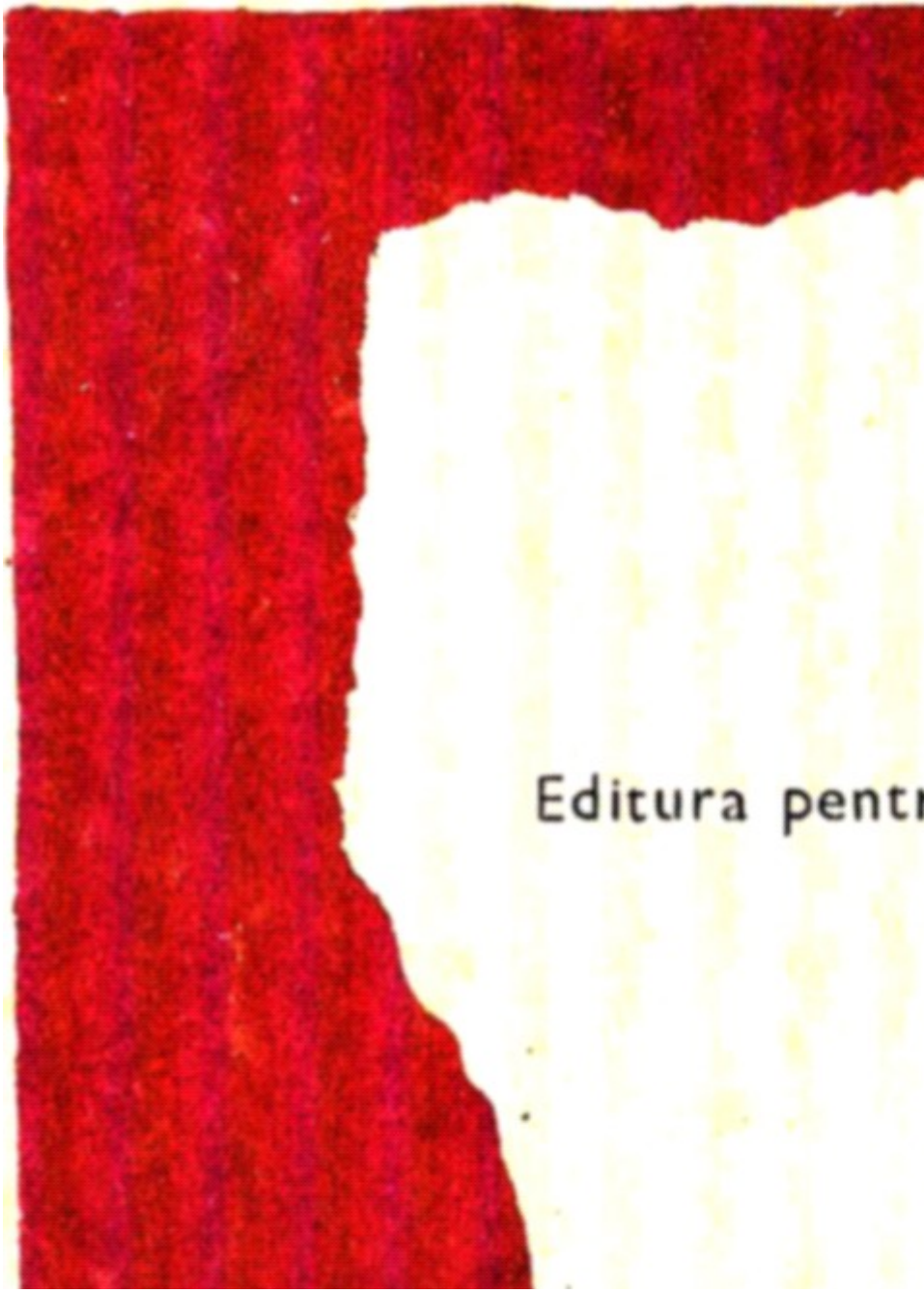
Editura pentr